Bertolt Brecht

Bütün Oyunları

Açıklamalı Berlin ve Frankfurt
Baskılarından
Yayına Hazırlayanlar
Werner Hecht
Jan Knopf
Werner Mittenzwei
Klaus-Detlef Müller

Türkçeye Çevirenler
Ahmet Cemal
Aziz Çalışlar
Yücel Erten
Özdemir Nutku
Yılmaz Onay
Filiz Ofluoğlu
Ayşe Selen

Bertolt Brecht
Cilt 7

GALİLEİ'NİN YAŞAMI (1938/39)
GALİLEO (Amerika Metni, 1947)
GALİLEİ'NİN YAŞAMI (1955/56)
DANSEN
DEMİRİN FİYATI NEDİR?

Türkçesi
Ahmet Cemal

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ
21328
832.91

MitosBOYUT Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd.Şti.

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

Danışmanlar: Bärbel Schrader ve Günther Klotz

Copyright Hakları:
Oyunlar: ©Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 1988
Açıklamalar: ©Aufbau Verlag Berlin ve Weimar ve Suhrkamp Verlag, 1988

Türkiye Yayın Hakları:
© TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. (MitosBOYUT Yayınları), 1997

Baskı: Eksen Matbaası, Topkapı-İstanbul
Cilt : Yeni Güven Ciltevi, Topkapı-İstanbul (Tel. 567 69 20)

MitosBOYUT Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Ağa Çırağı Sok. 7/2; Gümüşsuyu - 80090 İstanbul
Tel. (212) 249 87 37-8; Faks. (212) 249 02 18

İÇİNDEKİLER

Oyunlar

Galilei'nin Yaşamı (1938/39) 7
Galileo (Amerika Metni) 107
Galilei'nin Yaşamı (1955/56) 177
Dansen 271
Demirin Fiyatı Nedir? 287

Açıklamalar

Galilei'nin Yaşamı'na ait Açıklamalar 305
Temel Metinler 307
Yazımın Tarihçesi 307
1938/39 Metni 307
Galileo (Amerika Metni) 307
1955/56 Metni 308
Metinlerin Oluşum Öyküleri 308
1938/39 Metni 308
Galieo (Amerika Metni) 318
1955/56 Metni 326
Metinlerin Yazımları 331
1938/39 Metni 331
Metnin Düzenlenmesine ait Dipnotlar 336
Galileo (Amerika Metni) 337
Metnin Düzenlenmesine ait Dipnotlar 345
1955/56 Metni 346
Metinlerin sahneleme tablosu 352
Oyunların Sahnelenişi ve Yankıları 353
1938/39 Metni 353
Galileo (Amerika Metni) 354
1955/56 Metni 358

Satır Açıklamaları 363
1938/39 Metni 363
Galileo (Amerika Metni) 387
1955/56 Metni 395

Dansen'e ait Açıklamalar 407
Temel Metin 409
Yazımın Tarihçesi 409
Metnin Oluşum Öyküsü 409
Metin Yazımları 411
Metnin Düzenlenişine ait Dipnotlar. 412
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları ... 413
Satır Açıklamaları 413

Demirin Fiyatı Nedir'e ait Açıklamalar 417
Temel Metin 417
Yazımın Tarihçesi 417
Metnin Oluşum Öyküsü 417
Metin Yazımları 419
Metnin Düzenlenişine ait Dipnotlar.. 420
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları ... 420
Satır Açıklamaları 421

Brecht'in Yazıları Notları

Galilei'nin Yaşamı üzerine Yazıları 427
Demirin Fiyatı Nedir üzerine Yazıları 447
Brecht'in Yazılarına ait Dipnotlar 448
Galilei'ye ait Dipnotlar 448
Demirin Fiyatı Nedir'e ait Dipnotlar...459

Yayınevlerinin Notları

Alman-Suhkamp Yayınevi'nin Notu 460
MitosBOYUT Yayınevi'nin Notu 461
Çevirmenin Notu 462

Brecht: "Uzun süredir değiştirilemez olan değiştirilebilir görünür." [illegible]

7

† Seyirci, bir yaşantıyı paylaşmak yerine olaylar karşısına geliyor.

† Geçmişten şimdiye, şimdiden geleceğe uzanan bir tiyatrodur.

† Tarihsel bir konuda bugünün bilim adamının sorunlarıyla hesaplaşmasını sağlar.

GALİLEİ'NİN YAŞAMI

(Leben des Galilei)

[1938/39 Metni]

- Galilei'nin Yaşamı faşizme direnişi dille getiriyor.

† Seyirciye sorular yöneltecek yaşadığı dönemi sorgulatıyor.

Türkçesi
Ahmet Cemal

- Para zaafı var. Yemeği çok seviyor.

† Kusurlu bir çok çelişkisi var, karmaşıklaşmıştır.

† Galilei araştırmalarını sürdürmek için her türlü ödünü veren ya da katlanan kurnaz bir bilim adamıdır.

† Kahraman sunuluş, Brecht karakterlerinin diyalektik yapılarının bir özelliğidir.

Diyalektik

Diyalektik = Hiçbir şey olduğu yerde kalmaz. Diyalektik görüş açısından bakmak demek, sorunlara hareket ve değişim açısından bakmak demektir. Kesin ve nihai hiçbir şey yoktur. Her şeyin bir geçmişi ve geleceği vardır. Mutlak olan hiçbir şey yoktur.

- Herşey kendi karşıtını içinde taşır. Yani herşey kendisinden, kendi zıddını üretir.

Kişiler: [1]

Galileo Galilei. Virginia, Galilei'nin kızı. Bayan Sarti, Galilei'nin evindeki kâhya kadın. Andrea, Bayan Sarti'nin oğlu. Padua Üniversitesi devlet denetçisi. Doppone. Sagredo, Galilei'nin dostu. Venedik Dukası. Meclis üyeleri. Cosmo de Medici, Floransa Büyük Dukası. Saray Mareşali. Bir dinbilimci. Bir filozof. Bir matematikçi. Saraylı. Uşak. İki rahibe. Fırıncı. Bir kadın. İki asker. Yaşlı kadın. Bir erkek. Yüzleri kapalı iki adam. Şişman bir yüksek düzeyde din görevlisi. İki bilgin. İki keşiş. Üç keşiş. İki gökbilimci. İki filozof. Çok zayıf bir keşiş. Çok yaşlı bir kardinal. Clavius. Küçük Keşiş. Kapı bekçisi. Engizisyoncu. Ludovico, Virginia'nın nişanlısı. İki yazıcı. Bellarmin. Barberini, sonraki Papa VIII. Urban. İki hanım. Yaşlıca bir bilgin. Mucius. Rektör Gaffone. Uşak. Sokak şarkıcısı. Sokak şarkıcısının karısı. Cizvit rahibi. Birisi. Bir adam. Delikanlı. Bir yaşlı adam. Memur. Floransalı engizisyoncu. Yüksek dereceli memur. İki engizisyon görevlisi. Bir başka yüksek dereceli memur. Yaşlı uşak. Konuşmacının sesi. Bir başka memur. Sobacı. Doktor Busciate. Köylü. Üç genç. Sınır bekçisi. Yazıcı. Arabacı. Profesörler. Çocuklar. Yüksek din adamları. Keşişler. Bilginler. Gökbilimciler. Bir İtalyan kentinin sakinleri.

Diyalektik Sanat Anlayışı

1. İnsan değişimini yanlarıyla gösterir.
2. Tarihsel gelişim, doğa ve insan, değişimlik içinde ele
3. Doğayı idealize etmez, araştırır.
4. Önceden bilinenin üzerinden tartışma açar.
5. "Bugünkü durum tarihin kendisidir." Tarihsel gelişimi bilerek bugünü anlayabiliriz.
6. En yüksek ideal eşitlik, sınıfsız toplum, yeraltı biçimde yaşandı
7. Durmadan yeri boşalan yaratıcı yaşamak.
8. Eleştirel bir estetik gösterir.
9. Özdeşleşme yaratır.
10. Dışarıdan olayı kişilerine dışarıdan bakılır.

Bu bölümde Yeni Çağ'a el sallayan Galileo'yu görürüz / Simetrisi olan sahnede ise Galileo'nun o çağdan nefretle ayrılmak istemektedir.

1

PADUA'DA[17] MATEMATİK ÖĞRETMENİ OLAN GALİLEO GALİLEİ, KOPERNİK'İN YENİ DÜNYA SİSTEMİNİ [18] KANITLAMAK İSTEMEKTEDİR.

(Padua'da, Galilei'nin yoksul görünüşlü çalışma odası. Sabah vakti. Kâhya kadının oğlu Andrea, bir bardak sütle bir çörek getirir.)

GALİLEİ *(Belden yukarısını yıkarken, hızlı hızlı soluk alarak ve neşeyle)* Sütü masaya bırak, ama kitapları kapatma sakın.

ANDREA Annem sütçüye para vermek zorundayız diyor. Eğer vermezsek, pek yakında evimizin etrafında bir çember yapacak, Bay Galilei.

GALİLEİ *(Gülerek)* Ona çember çizmek derler, Andrea.

ANDREA Nasıl isterseniz. Eğer adamın parasını ödemezsek, evimizin etrafında bir çember çizecek, Bay Galilei.

GALİLEİ İcra Memuru Bay Cambione dosdoğru bize gelirse eğer, iki nokta arasında nasıl bir yol seçmiş olur?

ANDREA *(Sırıtarak)* En kısa olanını.

GALİLEİ İyi. Sana bir şey göstereceğim. Yıldız haritalarının arkasına bak.

(Andrea, yıldız haritalarının arkasından Ptolemeaeus Sistemi'nin[19] tahtadan yapılma büyük bir maketini çıkarır.)

ANDREA Başkalarının dünya dedikleri bu mu?

GALİLEİ Evet. Tanımla bakalım!

ANDREA Ortada küçük bir taş var.

GALİLEİ O, dünya.

ANDREA Onun çevresinde de, hep birbirlerinin üzerinde yer alan çanaklar. Sekiz tane.

GALİLEİ Bunlar saydam küreler[20].

ANDREA Çanakların üstüne de toplar yerleştirilmiş[21]...

GALİLEİ Yıldızlar.

ANDREA En alttaki top Ay, üstünde öyle yazıyor. Ve onun üzerindeki de Güneş.

GALİLEİ Peki, şimdi hareket ettir bakalım Güneş'i.

ANDREA *(Topları hareket ettirir)* Bu güzel. Ama çepeçevre kuşatılmışız.

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

GALİLEİ *(Kurulanarak)* Bu nesneyi ilk gördüğümde bende de bu duygu uyanmıştı. Bazıları duyabiliyor bunu. Duvarlar, çanaklar ve hareketsizlik! İnsanlık iki bin yıl boyunca Güneş'in ve gökyüzündeki bütün yıldızların dünyanın çevresinde döndüğüne inandı. Papa, kardinaller, prensler, bilginler, kaptanlar, tüccarlar, balık satan kadınlar ve okul çocukları bu kristal kürede hareket etmeksizin oturduklarına inandılar. Ama şimdi kuşatmadan çıkıyoruz, Andrea. Çünkü eski çağ bitti ve şimdiki, yeni bir çağ. Yüz yıldan bu yana insanlık bir şeyler bekler gibiydi. Kentler daracık, kafaların içi de öyle. Kör inançlar ve veba. Ne var ki artık söylenen farklı: Böyle olduğuna göre, böyle kalamaz, deniyor. Çünkü dostum, artık her şey hareket halinde. Yaşlı kıtamızda bir söylentidir yayıldı, bundan başka kıtalar da var, diye. Ve gemilerimiz oralara gideli beri[22] şöyle denmekte bütün güleryüzlü kıtalarda[23]: O büyük ve korkulan deniz, yalnızca küçük bir su birikintisi. Ve her şeyin nedenlerini araştırmaya yönelik büyük bir istek de çıktı ortaya: Bırakılan taş neden yere düşüyor? Fırlatıldığında neden yükseliyor? Her gün bir şey bulunmakta. Yüz yaşını devirmiş olanlar bile gençlerden yeni buluşları kulaklarına haykırmalarını istiyorlar. Daha şimdiden çok şey bulundu, gel gelelim bulunabilecekler daha da fazla. Bu nedenle yeni kuşaklara bir kez daha iş düşüyor. Bin yıl boyunca inanılan eski öğretiler artık bütünüyle yıkılmaya yüz tuttu. Bu öğretilerin yapısında, onları ayakta tutması öngörülen desteklerdeki kadar bile tahta kalmadı. Oysa yeni bilgi, şimdilik yalnızca iskeleti ortada olan bir yeni yapı. Büyük Kopernikus'un öğretisi bile daha kanıtlanmış değil. Ama çok yakında insanlık, yuvası konusunda, üstünde yaşadığı gök cismi konusunda bilgi sahibi olacak. Eski kitaplarda yazılı olanlar insanlığa yetmiyor artık. Çünkü bin yıldır inancın oturduğu yere, tam da o yere şimdi kuşku yerleşti[24]. Bütün dünya şöyle diyor: Evet, bunlar kitaplarda yazılı, ama şimdi bir de biz kendimiz görelim. En kutsal doğrular bile sınanıyor; tartışma götürmez olmuş ne varsa, şimdi kuşkuyla karşılanıyor. Böylece esmeye başlayan rüzgâr prenslerin ve kilise büyüklerinin altın sırmalı eteklerini bile havalandırmakta; bu eteklerin altından şişmanıyla, sıskasıyla görünen bacakların ise bizimkilerden farkı yok. Anlaşıldı ki bütün cennetler aslında bomboş. Ve herkes buna neşeyle gülmeye başladı. Ama yeni iplik tezgâhlarını şimdi yeryüzünün suyu işletiyor ve tersanelerde, halat ve yelken yapımevlerinde beşyüz el, eşzamanlı olarak yeni bir düzen içerisinde çalışıyor.

Balık satan kadınların oğulları bile okullara koşuyorlar. Çarşıda pazarda bile gökbilimden söz ediliyor.

Bugüne kadar hep söylenen, yıldızların aşağıya düşmesinler diye kristal bir kubbeye tutturulmuş olduklarıydı. Şimdi ise yüreklendik ve onları hiç desteksiz boşlukta dolanmaya bırakıyoruz; onlar da tıpkı bizim gibi hızla seyretmekteler, hiçbir yere tutunmaksızın büyük bir hızla kayıp gidiyorlar. Öte yandan evren, bir gecede odak noktasını yitirdi, Güneş doğduğunda artık sayısız odak noktasına sahipti. Bundan böyle bunlardan her biri hem odak noktası, hem de değil. Çünkü ansızın çok yer açıldı. Gemilerimiz çok uzaklara açılıyor, yıldızlarımız uzam içerisinde uçsuz bucaksız dolanmakta, şimdilerde satranç oyununda bile kaleler[25] bütün karelere uzanıyor.

Ve şimdi şair, şöyle diyor:

Ey erken şafağı başlangıcın![26]
Ey yeni kıyılardan esen
Rüzgârın soluğu!

ANDREA Şimdi sütünüzü içmelisiniz, çünkü az sonra burası yine dolar.

GALİLEİ Sana dün anlattıklarımı anladın mı bu arada?

ANDREA Neyi? Hani şu dönme olayını mı?

GALİLEİ Evet.

ANDREA Hayır. Hem neden istiyorsunuz anlamamı? Bu çok güç bir konu ve ben Ekim'de henüz onüç yaşımda olacağım.

GALİLEİ Ben, senin de anlamanı özellikle istiyorum. İnsanlar bunları anlasınlar diye çalışıyorum ve sütçünün parasını ödeyecek yerde pahalı kitaplar satın alıyorum.

ANDREA Ama ben akşamları Güneş'in, sabah bulunduğu yerden farklı bir yerde olduğunu görüyorum. Bu durumda hareketsiz durduğu söylenemez ki! Asla söylenemez.

GALİLEİ Görüyorsun öyle mi? Ne görüyorsun? Hiçbir şey. Aval aval bakıyorsun yalnızca. Öyle bakmak, görmek değildir[27]. *(Yıkanma tasının demir ayaklığını odanın ortasına koyar.)* Şimdi bu Güneş. Otur. *(Andrea bir sandalyeye oturur. Galilei onun arkasında durur.)* Güneş nerede, sağda mı, solda mı?

ANDREA Solda.

GALİLEİ Peki sağa nasıl geçer?

ANDREA Sağa taşırsanız elbet.

GALİLEİ Yalnız o zaman mı? *(Andrea'yı sandalyeyle birlikte kaldırır ve odanın öteki köşesine götürür.)* Şimdi nerede Güneş?

ANDREA Sağda?

GALİLEİ Hareket etti mi peki?

ANDREA Hayır.
GALİLEİ Hareket eden neydi?
ANDREA Bendim.
GALİLEİ Yanlış! Aptal! Sandalyeydi!
ANDREA Ama onunla birlikte ben de hareket ettim!
GALİLEİ Elbette. Sandalye, yeryüzü. Sen de onun üstünde oturmaktasın.
BAYAN SARTİ *(Yatağı yapmak üzere gelmiş ve onları izlemiştir.)* Oğlumla ne yapıyorsunuz, Bay Galilei?
GALİLEİ Ona görmesini öğretiyorum, Bayan Sarti.
BAYAN SARTİ Odada oradan oraya sürükleyerek mi?
ANDREA Bırak anne. Sen bunu anlamazsın.
BAYAN SARTİ Yaa! Ama sen anlarsın, öyle mi? Sonunda Andrea'ma iki çarpı iki beş eder de dedirteceksiniz. Daha şimdiden ona söylediklerinizin tümünü birbirine karıştırıyor. Dün akşam bana dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğünü kanıtladı. Kopernikus adlı bir adamın bunu hesaplamış olduğuna kesinlikle inanıyor.
ANDREA Ama Kopernikus hesaplamamış mı bunu, Bay Galilei? Anneme bir de siz söyleyin!
BAYAN SARTİ Nasıl, böyle bir saçmalığı gerçekten söylüyor musunuz Andrea'ya? Okulda bunları herkese yaysın da, rahipler oğlum fesat karıştırdığı için kapıma gelsinler diye mi? Utanmalısınız, Bay Galilei.
GALİLEİ *(Kahvaltı ederek)* Bakın Bayan Sarti, Andrea ve ben araştırmalarımıza dayanarak ve hararetli tartışmalardan sonra, artık dünyadan daha fazla saklayamayacağımız bazı buluşlar yaptık. Şimdi yeni bir çağ başladı Bayan Sarti, yaşamanın başlı başına zevk olacağı[28] büyük bir çağ.
BAYAN SARTİ Demek öyle. Umarım bu yeni çağda sütçünün parasını da ödeyebiliriz, Bay Galilei. *(Çıkar.)*
GALİLEİ *(Güler. Sonra sıradan bir şey söylermiş gibi Andrea'ya)* Demek ki dün anladığımız bir şeyler olmuş yine de!
ANDREA Yalnızca annemi şaşırtmak için öyle dedim. Ama aslında doğru değil. Siz, dünyanın yalnız Güneş'in çevresinde dönmekle kalmadığını, kendi çevresinde de döndüğünü söylemiştiniz. Ama oturduğum sandalyeyi kendi çevresinde değil, yalnızca ayaklığın çevresinde döndürdünüz. Yoksa aşağı düşerdim ve bu bir gerçek. Sandalyeyi neden ters döndürmediniz? Çünkü o zaman dünya böyle dönseydi, benim dünyadan da aşağı düşeceğim kanıtlanırdı. Görüyorsunuz işte.
GALİLEİ Ben sana kanıtlamıştım ki...

ANDREA Ama ben bu gece anladım ki, eğer dünya dönüyor olsaydı, bütün gece boyunca baş aşağı asılı kalırdım. Ve bu da bir gerçek.

GALİLEİ *(Sobanın kenarından bir elma alır)* Diyelim bu dünya.

ANDREA Hep böyle örnekler vermeyin, Bay Galilei. Onlarla hep haklı çıkıyorsunuz.

GALİLEİ *(Elmayı yerine koyarak)* Peki.

ANDREA İnsan kurnaz olunca, örneklerle her zaman başarıya ulaşabilir. Gel gelelim ben, sizin bana yaptığınız gibi, annemi bir sandalyeye oturtup sürükleyemem. Bunun ne kadar kötü bir örnek olduğunu siz de görüyorsunuz. Peki varsayalım ki bu elma dünyadır, ne çıkar bundan? Hiçbir şey.

GALİLEİ *(Gülerek)* Sen, bilmek istemiyorsun.

ANDREA Elmayı yine alın. Nasıl oluyor da geceleri baş aşağı asılı kalmıyorum?

GALİLEİ Şimdi bu dünya ve sen de şurada durmaktasın. *(Ocaktaki odunlardan birinden kopardığı bir kıymığı elmaya saplar.)* Ve şimdi dünya dönüyor.

ANDREA Ve ben de şimdi baş aşağı asılı kalıyorum.

GALİLEİ Neden? İyi bak! Nerede başın?

ANDREA *(Elmanın üstünde gösterir)* Burada. Aşağıda.

GALİLEİ Nasıl olur? *(Elmayı geri döndürür.)* Baş aynı yerde değil mi? Ayakların da eskisi gibi aşağıda değil mi? Ben dünyayı döndürdüğümde, böyle mi duruyorsun? *(Kıymığı çıkarıp elmayı tersine çevirir.)*

ANDREA Hayır. Peki ben hareketi neden hiç algılamıyorum?

GALİLEİ Birlikte döndüğün için! Sen, üzerindeki hava ve kürenin üstünde ne varsa, birlikte döndüğünüz için.

ANDREA Peki dönen, neden sanki Güneş'miş gibi gözüküyor?

GALİLEİ *(Elmayı kıymıkla birlikte yeniden döndürür.)* Bak, altında dünyayı görüyorsun, o hep aynı kalıyor, hep aşağıda ve sana göre hareket etmiyor. Ama şimdi yukarıya bak. Şimdi senin üzerinde lamba var, ama ben döndürdüğümde şimdi, evet, şimdi, ne var başının üzerinde, yani yukarda?

ANDREA *(Birlikte döner.)* Soba.

GALİLEİ Peki lamba nerede?

ANDREA Aşağıda.

GALİLEİ Ya, gördün mü!

ANDREA Çok güzel. Annem şaşıracak buna! *(Ara).* Ama bir şey daha var: Doğrudan farkına varılamadığına göre, Kopernikus dönenin gökyüzü değil de biz olduğunu nereden biliyor?

GALİLEİ Sana bir itirafta bulunmak zorundayım, Andrea: O da bil-

miyor. Bu, yalnızca bir varsayım.

ANDREA Nedir bu varsayım dediğin?

GALİLEİ İnsan bir olasılığa inandığında, ama elinde olgular bulunmadığında, bir varsayımdan söz edilir. Örneğin aşağıda, hasırcı dükkânının önünde çocuğunu emzirmekte olan Felizia'yı al; onun çocuğuna süt verdiği, çocuğundan süt almadığı, yanına kadar gidilip bakılmadığı ve kanıtlanmadığı sürece bir varsayımdan ibarettir. Yıldızlar karşısında ise bizler, bulanık gözleriyle çok az görebilen kurtçuklardan farklı değiliz[29]. Kopernikus'un varsayımı, bugüne kadarki en büyük varsayım, ama o kadar.

ANDREA Peki ya kilisenin söylediği, o nedir?

GALİLEİ O da bir varsayım. Ama daha kötü bir varsayım. Bugün aslında pek az şeyi açıklayabilen çok sayıda yasa var, yeni varsayımın az sayıdaki yasaları ise çok şeyi açıklayabiliyor. Öte yandan yeni sistemin en büyük yanlışlığı, olasılığını yalnızca matematikçilerin anlayabilmeleri. Bu yüzden sana gösterebildiğim tek şey, bunun böyle olabileceği oldu. Yani anlayacağın, aksini gösteren hiçbir şey yok.

ANDREA Ben de matematikçi olamaz mıyım? Böylece nelerin varsayımdan yana olduğunu görebilirim!

GALİLEİ Bir de sana karşılıksız ders verdiğim takdirde, sütçünün, kasabın ve kitapçının borçlarını neyle ödeyeyim? Haydi kaybol şimdi, çalışmam gerek!

BAYAN SARTİ *(İçeri girer)* Üniversite denetçisi geldi!

GALİLEİ Ha bak, o önemli benim için. Belki de 500 duka demektir. *(Bayan Sarti çıkar.)*

ANDREA Elmayı alabilir miyim?

(Galilei, başıyla evet işareti yapar. Andrea çıkar.)

ÜNİVERSİTE DENETÇİSİ *(Girer)* Aylığınızın 1000 dukaya çıkarılması yolundaki başvurunuzu geri vermek için geldim. Bunu üniversitede ne yazık ki destekleyemem. Bildiğiniz gibi, matematik dersleri üniversiteye pek fazla gelir sağlamıyor. Yani matematik, bir anlamda ekmek kapısı olamayan bir sanat. Elbet bu, cumhuriyetimizin[30] matematiğe her şeyden çok değer vermediği anlamına gelmiyor. Matematik, felsefe, özellikle de dinbilim kadar gerekli değil, ama bilenlere hiç kuşkusuz sonsuz keyif veriyor.

GALİLEİ *(Kâğıtlarına eğilerek):* Sevgili dostum, ben 500 dukayla geçinemem. Kızım artık on beş yaşında ve ona çeyiz düzmek gerekiyor.

DENETÇİ Ama Bay Galilei, haftada dört saat dersiniz var. Büyük

ününüz sayesinde özel derslere para ödeyebilecek istediğiniz kadar öğrenci bulabileceğiniz de kesin. Yok mu özel öğrencileriniz?

GALİLEİ Var, hem de istemediğim kadar! Hiç durmadan öğretiyorum, öğretiyorum, peki ama ben ne zaman öğreneceğim? Felsefe Fakültesindeki[31] baylar kadar zeki değilim ben. Aptalın biriyim. Kafam hiçbir şey almıyor. Bundan ötürü bilgi dağarcığımdaki delikleri tıkamak zorundayım. Peki ne zaman yapacağım bunu? Araştırmalarıma nasıl zaman ayıracağım? Benim bilim dalım henüz bilginin açlığını çekiyor, bayım! En büyük sorunlara ilişkin olarak bugün elimizde daha varsayımlardan başka bir şey yok. Buna karşılık biz, kanıtlar istiyoruz. Ama ben, evimin geçimini sağlayabilmek için bedelini ödeyebilecek her budalanın kafasına paralel çizgilerin sonsuzlukta kesiştiğini sokmak zorundaysam eğer, o zaman nasıl ilerleyebilirim?

DENETÇİ Cumhuriyetimiz belki başka bazı iktidar sahipleri kadar iyi para veremiyor, ama araştırma özgürlüğünü güvence altına alıyor, bunu bütünüyle göz ardı etmemelisiniz! Biz Padua'da, Protestanların bile[32] dersleri dinlemelerine ses çıkartmıyoruz! Ve onlara doktor ünvanını da veriyoruz. Bay Cremonini'nin[33] dine aykırı açıklamalarda bulunduğu bize kanıtlandığında, evet, kanıtlandığında diyorum Bay Galilei, onu yalnızca Engizisyon'a[34] göndermemekle kalmadık, aylığının yükseltilmesini bile onayladık. Venedik'in içinde Engizisyon'un sözünün geçmediği bir cumhuriyet olduğu ta Hollanda'ya kadar biliniyor. Bunun sizin için de bir değeri olmalı, çünkü siz bir gökbilimcisiniz, başka deyişle uzunca bir süredir kilisenin öğretisine gereken saygının gösterilmediği bir alanda çalışıyorsunuz!

GALİLEİ Bay Giordano Bruno'yu[35] buradan Roma'ya gönderdiniz. Kopernikus'un öğretisini yaydığı için.

DENETÇİ Onu, Kopernikus'un üstelik yanlış olan öğretisini yaydığı için değil, Venedikli olmadığı ve burada çalışacak işi bulunmadığı için göndermiştik. Bu nedenle o yakılan adamdan söz etmenize gerek yok. Hem şunu da söyleyeyim ki, buradaki özgürlük ne kadar büyük olursa olsun, kilisenin açıkça lanetlediği bir adı burada bile, evet, burada bile böyle uluorta ağzınıza almanızı tavsiye etmem.

GALİLEİ Sizin şu düşünce özgürlüğünü koruma biçiminiz bayağı kârlı bir iş aslında, öyle değil mi? Başka yerlerde Engizisyon'un ortalığı kasıp kavurduğunu söyleyerek burası için ucuza kaliteli öğretim üyeleri sağlıyorsunuz! Engizisyon'dan korumanızın karşılığında, en düşük aylıkları ödüyorsunuz.

DENETÇİ Haksızlık bu söylediğiniz, haksızlık! Önüne gelen her cahil Engizisyon papazı düşüncelerinizi yasaklayabilseydi, araştırmalarınız için dilediğiniz kadar zamanınızın olması ne işe yarardı? Dikensiz gül, rahipsiz iktidar sahipleri olmaz Bay Galilei!

GALİLEİ Peki özgür araştırma, onu yapacak boş zaman olmazsa, neye yarar?

DENETÇİ Siz, halinden hiç memnun olamayan bir insansınız, Bay Galilei. Büyük, ama halinden memnun olmayan bir adamsınız.

GALİLEİ Doğru, memnun değilim ve aklınız olsaydı eğer, bana sırf bu yüzden çok para öderdiniz! Çünkü ben, kendimden memnun değilim. Ama siz söylediğimi yapacak yerde, sizden memnun olmak zorunda kalmamı sağlamaya çalışıyorsunuz. Siz Venediklilerin o ünlü cephaneliğinizdeki[36], tersanenizdeki ve top döküm atölyelerinizdeki görevlerimi tam anlamıyla yerine getirebilmekten hoşlandığımı saklayacak değilim. Ama sözünü ettiğim yerlerde alanımla ilgili olarak ortaya çıkan, ufuk açıcı nitelikteki yığınla spekülasyonun izini sürebilmem için bana zaman bırakmıyorsunuz. Bir anlamda harman döven öküzün ağzını bağlıyorsunuz[37]. 46 yaşındayım ve daha henüz bana doyurucu gelen hiçbir şey yapabilmiş değilim.

DENETÇİ Yoksa Bay Kopernikus'un modern varsayımlarıyla ilgili olarak kopan şu tehlikeli kavgaya da mı karışmak istiyorsunuz?

GALİLEİ *(Öfkeyle)* Hayır. Ama size kendimi beğendirmek için değil, icra memurunuzun boynuma geçirdiği ip, beni dünyaya, ihtiyacı olan bazı olguları sunmaktan alıkoyduğu için karışmıyorum. Oysa bunu neredeyse yapabilecek durumdayım, bayım! Neredeyse yapabilecek durumdayım! Düşüş yasalarına ilişkin bu araştırmaları[38] *(Bir tomar kâğıdı gösterir)* meclis üyelerine gösterip birkaç duka daha fazla edip etmediğini sorabilirsiniz belki!

DENETÇİ Onlar çok daha değerli, Bay Galilei.

GALİLEİ Çok daha fazla değil, ama yalnızca 500 duka daha değerli, efendim.

DENETÇİ Dukaya değer olan, ancak karşılığında duka getirebilendir. Para istiyorsanız eğer, ortaya başka şeyler çıkarmanız gerekir. Sattığınız bilginin karşılığında ancak onun alıcısına sağlayacağı kazanç kadarını kazanmayı bekleyebilirsiniz. Örneğin Bay Colombe'nin[39] Floransa'da sattığı felsefe, prense yılda en aşağı 10.000 duka getiriyor. Sizin düşüş yasalarınızın epey gürültü kopardığı kuşkusuz. Paris ve Prag'da[40] sizi alkışlıyorlar. Gel gelelim alkış tutan bu baylar, Padua Üniversitesi'ne, o üniversitenin size harcadığı parayı ödemiyorlar. Sizin talihsizliğiniz, alanınızdan kaynaklanıyor[41], Bay Galilei.

GALİLEİ Anlıyorum: Ticaret özgürlüğü, araştırma özgürlüğü. Yani araştırmanın, özgür ticaretin konusu olması, değil mi?

DENETÇİ Fakat Bay Galilei! Ne biçim bir anlayış bu? İzninizle, şakayla karışık sözlerinizi tam anlayamadığımı söylemek isterim. Cumhuriyetin gelişmekte olan ticaretinin aşağı görülecek hemen hiçbir yanı yok bence. Bilimden böyle hafife alır tonla söz etmeyi ise üniversitenin bunca yıllık denetçisi olarak aklımın kenarından bile geçirmem. *(Bu arada Galilei, özlemle çalışma masasına bakmaktadır.)* Çevremizdeki durumları düşünün bir! Belli yerlerde bilimlerin köleliğin kırbaç darbeleri altında inlediğini düşünün! Oralarda kitap ciltlerinin derisinden kırbaçlar yaptılar. Oralarda insanlar, taşın nasıl düştüğünü değil, Aristoteles'in bu konuda yazdıklarını[42] bilmekle yükümlü tutuluyorlar. Gözlerin işlevi ise yalnızca okumak. Yalnızca birilerinin ayaklarına kapanma yasaları önem taşıyorsa eğer, yeni düşüş yasaları ne işe yarayabilir? Buna karşılık bizim Cumhuriyetimizin düşüncelerinizi, ne kadar cüretkâr olurlarsa olsunlar, ne büyük bir sevinçle karşıladığını göz önünde tutun. Burada araştırma yapabilirsiniz! Burada çalışabilirsiniz! Sizi ne gözetleyen, ne de baskı altında tutan var! Floransa'yla girişilen rekabette daha iyi ketenin ne demek olduğunu bilen tüccarlarımız, 'daha ileri bir fizik' çağrınıza ilgiyle kulak veriyorlar ve fiziğin, daha iyi dokuma tezgâhları isteyenlere ne kadar çok şey borçlu olduğunu bir bilseniz! En ileri gelen vatandaşlarımız buluşlarınızla ilgileniyorlar[43], ziyaretinize geliyorlar, buluşlarınızı sergilemenizi istiyorlar, bunların hepsi de zamanı değerli olan insanlar. Ticareti aşağı görmeyin, Bay Galilei. Burada kimse çalışmalarınızın en küçük bir rahatsızlıkla karşılaşmasına, olur olmaz kişilerin size güçlük çıkartmasına izin veremez. Burada çalışabileceğinizi kabul etmelisiniz, Bay Galilei!

GALİLEİ *(Çaresiz)*: Evet.

DENETÇİ İşin maddi yanına gelince: Yine şu ünlü askeri pergeliniz[44] gibi hoş bir şeyler yapsanıza; isteyen o pergelle *(Parmaklarıyla sayar)* hiçbir matematik bilgisine sahip olmaksızın çizgiler çekebilir, bir anaparanın faizinin faizini hesaplayabilir, arazi parsellerini küçültülmüş ya da büyütülmüş ölçeklerle çıkarabilir ve top mermilerinin ağırlığını hesaplayabilir.

GALİLEİ Ne yazık ki, bu pergelin gelirinin faizini ve faizin faizini hesaplayabilmek için böyle bir pergele ihtiyacım yok, çünkü kazancım çok küçük. Ayrıca da o yaptığım, çocuk oyuncağı gibi bir şey.

DENETÇİ En yüksek mevkilerde bulunanların bile hoşuna gitmiş,

hayretlerini uyandırmış ve ayrıca da nakit para getirmiş bir şeyi çocuk oyuncağı diye nitelendiriyorsunuz. Duyduğuma göre, General Stefano Gritti bile bu aygıtla sayıların kare köklerini bulabiliyormuş!

GALİLEİ Desenize tam bir mucize yaratmışım!

DENETÇİ Dediğim gibi, büyük, ama ne var ki, hiç memnun olamayan bir insansınız!

BAYAN SARTİ *(Odaya seslenir)* Bay Galilei! Ders almak isteyen bir genç bey geldi. Çok iyi giyimli ve bir de tavsiye mektubu getirmiş. *(Mektubu verir.)* Bana bu kez olsun bir iyilik yapın da bu beyi de geri çevirmeyin. Sütçünün borcunu düşünüyorum. *(Çıkar.)*

DENETÇİ Hemen gidiyorum. Ben, herhalde ancak para kazanmanızı engelleyecek son insan olabilirim.

GALİLEİ Çok teşekkür ederim.

(Denetçi çıkar. Galilei, çaresizlik içersinde kitaplarını kapatır.)

DOPPONE *(Zengin bir delikanlıdır, içeriye girer.)* Bendeniz Doppone.

GALİLEİ Burası da artık yolgeçen hanına döndü.

DOPPONE Ne buyurdunuz efendim?

GALİLEİ *(Tavsiye mektubunu okuyarak)* Hollanda'dan mı geliyorsunuz?

DOPPONE Adınızı orada duydum.

GALİLEİ Demek İtalyan'sınız?

DOPPONE Yaşlı babam, biraz etrafıma bakınayım istedi. Şöyle dünyada neler olup bittiğine falan.

GALİLEİ Ve Hollanda'dayken, olup bitenler arasında örneğin benim de bulunduğumu duydunuz, öyle mi?

DOPPONE Ve şimdi ister istemez sınava da hazırlanmam gerektiğinden...

GALİLEİ Özel ders için ayda 30 duka alırım.

DOPPONE Çok iyi. Aslında sınav zorunlu değil benim için, fakat biliyorsunuz, bilim insana biraz hava veriyor; yaşlı babam da benim iyi kavga ettiğimi söyler. Ne dersiniz? Dinbilimci olmamı istiyor. Kavgadan çok hoşlanırım.

GALİLEİ Avans olarak 30 duka.

DOPPONE Örneğin şöyle bir soru: Hangisi daha hızlı düşer[45], beş kilo demir mi, yoksa on kilo demir mi? Bu konuda günlerce tartışabilirim. Siz ne dersiniz? Aslında tek önemli olan, kimin haklı çıktığı değil, yanılıyor muyum?

GALİLEİ Hımmm.

DOPPONE Örneğin Amsterdam denilen o tuhaf, fakat temiz kentte insana her şeyi beş kez daha büyük gösteren o yeni nesneyi, te-

leskopu gördüm[46]. Hemen şöyle dedim: İki mercekle beş kez büyürse, dört mercekle on kez büyür. Araştırdım. Bir de baktım ki, o saf insanların kullandıkları iki mercek bütünüyle yanlış, biri içbükey, biri de dışbükey olmak üzere, birbirine uymayan mercekleri kullanıyorlar. O zaman merceklerden birinin gördüğünü öteki etkisiz kılıyor. O zaman bu iş farklı yapılmalı, dedim kendi kendime. Doğru değil mi?

GALİLEİ Kuzum siz neden söz ediyorsunuz?

DOPPONE Hollanda'daki, her şeyi daha büyük gösteren o yeni nesneden.

GALİLEİ Nedir daha büyük görünen?

DOPPONE Kilise kulelerinin tepeleri, bahçede yıkanan hanımlar, güvercinler...

GALİLEİ *(Asık bir suratla)* Siz de gördünüz mü herhangi bir şeyi büyütülmüş olarak?

DOPPONE Elbet. Her şeyi.

GALİLEİ Ve neden yapılmıştı bu nesne?

DOPPONE Size söyledim ya, iki mercekten. Ama aynı mercekleri kullanmak lazım.

GALİLEİ Demek mercekler birbirinin aynı değildi?

DOPPONE İşin asıl aptalca yanı da buydu zaten! Birbirlerini etkisiz kılıyorlar çünkü! Bahse girelim mi?

GALİLEİ *(Pencereden dışarı seslenir)* Andrea! Andrea! Kızılkafa!

ANDREA *(İçeri girer)* Bana hep Kızılkafa deyip durmayın, hele caddedekilerin de duyabileceği kadar yüksek sesle söylemeyin bunu! Kızıl saçlı olduğumu biliyorum.

GALİLEİ Demek sana ne olduğun söylendiğinde kızıyorsun, öyle mi? Bunu sonra konuşmalıyız, Kızılkafa. Şimdi gözlükçüye koş ve biri içbükey, biri de dışbükey iki mercek al.

(Andrea öfkeyle çıkar.)

DOPPONE Yaşlı babam hep şöyle der: Farklı ülkeler, farklı adetler. Ben de diyorum ki: Farklı mercekler, farklı büyütmeler! Nasıl, iyi, değil mi? Ama yanlış. Doppone'ye güvenin.

GALİLEİ Konuyu araştıracağım. Ne kadar olmuş bu bulunalı?

DOPPONE Buluş mu? Oradan ayrıldığımda iki günlüktü. Henüz kundaktaydı yani. Ama daha şimdiden yozlaşmış olmasına ne dersiniz? Yaşlı babam...

GALİLEİ Babamız ne iş yapıyor.

DOPPONE Yün ticareti.

GALİLEİ Avans olarak 45 duka diyelim.

(Doppone parayı öder. Andrea soluk soluğa gelir.)

GALİLEİ *(Çıkması için Doppone'ye işaret eder)* Cuma günü saat do-

kuzda gelin.

DOPPONE Aldın mı mercekleri? Birbirinin aynı mı? Hayır mı? Bakın Bay Galilei, Doppone iki ya da belki dört tane farklı mercek öneriyor! *(Çıkar.)*

GALİLEİ Herif o kadar aptal ki, rahatlıkla papalığa mabeyinci olabilir.

ANDREA Kasketimi dükkânda bırakmak zorunda kaldım. Rehin olarak.

GALİLEİ *(Güler)* Kışın ne yapacaksın kasketin olmadan? Ver! Elmayı neden yemedin? *(Mercekleri birbiri ardına gözüne tutar.)*

ANDREA Anneme dünyanın döndüğünü elmayla göstereceğim!

GALİLEİ *(Pek ilgilenmeksizin)* Şuradan bir bak, Andrea!

ANDREA *(Bakar)* Her şey çok yakın. Campanile'deki çan şuracıkta, üstündeki bakır harfleri bile görebiliyorum! Ve sonra arkada, nehirde çamaşır yıkayan kadınlar! Çamaşır dövme sopalarını da görüyorum!

GALİLEİ *(Yeniden bakar)* Elmayı yememiş olman, senin içinde bir matematikçinin gizli olduğunu kanıtlıyor. Demek ki ekmek getirmeyen bir sanattan yanasın. Seni eğiteceğim. Buna belki zaman ayırabilirim. Bu dalga 500 duka değerinde.

ANDREA *(Galilei ona bir kez daha baktırdığında)* Çok açık ve seçik görülebiliyor. Şimdi İcra Memuru Cambione bizim eve doğru geliyor.

GALİLEİ Çabuk, Kızılkafa[2], cebine at şu 45 dukayı.

2

GALİLEİ, VENEDİK CUMHURİYETİNE YENİ BİR BULUŞ SUNAR

(Venedik Meclisi. 24 Ağustos 1609[47]. Bir yanda meclis üyeleri, öte yanda da üniversite denetçisi, profesörler, Galilei ve dostu Sagredo[48], iki grup halinde durmaktadırlar. Herkes bir yandan gevezelik etmekte, bir yandan da Duka'yı beklemektedir. Bir kenarda Andrea, kadife bir yastık taşımaktadır; yastığın üstünde koyu kırmızı kılıflı, yaklaşık 60 santim uzunluğundaki dürbün vardır.)

GALİLEİ *(Sagredo'ya)* Bu karnavalın sonuna kadar dayanabileceğim konusunda sana söz veremem. Her tarafım titriyor. Bunlar yine

para getirecek bir oyuncağa kavuştuklarını düşünüyorlar. Oysa gerçekte buluş, bundan çok daha önemli. Dün gece dürbünü Ay'a çevirdim[49]. Ay'ın aydınlık bölümünü karanlık bölümünden ayıran çizgi düz değil, fakat çok düzensiz, girintili çıkıntılı ve kaba. Ve Ay'ın kendi ışığından da eser yok[50]. Bu ne anlama gelebilir, anlıyor musun?

DENETÇİ Duka!

(Duka hızlı adımlarla gelir. Denetçi, Galilei'yi ona takdim eder. Duka, meclis üyelerinin başına geçer ve tören başlar.)

DENETÇİ Ekselansları, Yüce Meclis! Padua'daki ünlü üniversitenizde matematik profesörü olan Bay Galileo Galilei, Venedik Meclisine kendisi tarafından icat edilen yeni dürbünü armağan etmezden önce, adı geçen Bay Galilei'nin Duka'ya hitaben yazdığı bir yazıyı üniversite adına okumama izin vermenizi rica ederim. *(Okur.)* "Padua'daki üniversitenizin matematik hocası olarak, yüce öğreticilik görevimin yanısıra Venedik Cumhuriyetine yararlı ve olağanüstü bir buluş aracılığıyla olağanüstü kazanç sağlamayı da her zaman bir görev saydım. Şimdi bu görevimin gereğini bir dürbün tasarımıyla yerine getirdiğim inancındayım; optiğin en derin kuramsal düşüncelerinden kaynaklanan bu tasarımı, tam onyedi yıldır Padua'da öğretmekte olduğum bilimin bir ürünü olarak takdim ediyorum." *(Sayfayı çevirir. Meclis üyeleri hafifçe alkışlarlar.)*

GALİLEİ *(Sagredo'ya)* Sıradan bir gök cismi olan ve dürbünle açıkça görüldüğü gibi dünyaya benzeyen Ay, bir dünya olsaydı eğer, o zaman dünya nedir, diye soruyorum.

SAGREDO Kendine gel. Hem şu oradaki genç kim, sanki sana el sallar gibi?

(Bir yanda genç Doppone belirmiştir. Saray nöbetçisi tarafından engellendiğinden, Galilei'nin dikkatini çekmeye çalışmaktadır.)

GALİLEİ *(Hiç hoşlanmadığını belli ederek)* Benim bir öğrencim, tam bir aptal. Ne isteyebileceğini bilemiyorum.

DENETÇİ *(Doppone durmaksızın el sallarken, okumayı sürdürür)* "Bu aracın nesneleri yakına getirmesi, karadaki ve denizdeki her türlü girişim bağlamında olağanüstü yarar sağlayabilir. Denizde bu aracın yardımıyla düşmanın taşıtlarını ve yelkenlerini, onların bizimkileri görmesinden tam iki saat önce görebileceğiz. *(Alkışlar.)* Böylece düşmanın gemilerinin sayısını ve türünü ayırt edebileceğimizden, onu izleme, savaşma ya da geri çekilme kararını verebilmek için gücünü değerlendirebileceğiz." *(Daha şiddetli alkışlar.)*

GALİLEİ Bu herif rahat vermezse, çeker giderim.

SAGREDO Bunu yapman olanaksız.

DENETÇİ "Bunun gibi, karada da düşmanın sabit yerlerdeki kampları ve siperleri de uzakta ve yüksekte bulunan mekânlardan gözetlenebilecek, böylece açık arazide de düşmanın bütün hareketleriyle hazırlıkları bizim yararımıza olmak üzere saptanıp ayırt edilebilecektir." *(Alkışlar.)*

GALİLEİ Öğrencim bu beylerin dikkatini çekmeye başladı bile.

SAGREDO Bırak şimdi onu! Zaten engelldiler. Ay'daki çizginin belirgin ve düz olmamasından nasıl bir sonuç çıkarıyorsun?

GALİLEİ Ayda sıradağlar var.

DENETÇİ Ekselansları ve Yüce Meclis, Bay Galilei buluşunun ürünü, sezgilerinin belgesi olan, gerek anlatılanları, gerekse daha pek çok yararlı kullanımı olanaklı kılan bu aygıtı sizlere sunmakla *(İşareti üzerine Andrea, dürbünü Duka'ya sunar)*, bundan böyle ne emredileceğini, aynı türden aygıtların yaptırılıp yaptırılmayacağını da ekselansları Duka'nın ve Yüce Meclisin takdirlerine bırakmış olmaktadır. Bay Galilei, Tanrı ve Ekselansları onayladıkları takdirde, kendi isteği doğrultusunda yaşamının kalan bölümünü Venedik Cumhuriyetinin hizmetinde geçirebilirse, gelecekte çok daha büyük şeyler yapabilmeyi umut etmektedir. *(Alkışlar.)*

(Meclis üyeleri dürbünün çevresinde toplanmışlardır.)

MECLİS ÜYELERİ Kanal, insanın önünde bir kitap gibi açık. - Limana kadar görülebiliyor. - Oradaki teknede öğle yemeği yiyorlar. Balık tava. İştahım kabardı . - Bu nesneyle aşırı iyi görülüyor. Evimdeki kadınlara artık damda yıkanmalarına izinim olmadığını söyleyeceğim .- Ne zaman biz de alabiliriz bundan? *(Gülüşmeler.)*

GALİLEİ Bu nesneyle belli bir öğretiyi bile kanıtlayamaz mıyım, diye düşünüyorum.

DENETÇİ Bu, sizin için yılda 500 dukalık bir artış demektir.

GALİLEİ *(Ona dikkat etmeksizin Sagredo'ya)* Düşün: Karanlık bölümde ışıklı noktacıklar, aydınlık bölümde de karanlık bölgeler! Neredeyse aşırı uyuyor! Doğal olarak çok kuşkuluyum, son derece kuşkuluyum.

(Şişman ve alçakgönüllü bir adam olan Duka, Galilei'ye yaklaşmıştır ve acemice hareketlerle onunla konuşmaya çalışır.)

DENETÇİ Bay Galilei, Ekselansları!

GALİLEİ Doğru! Yani 500 duka! Memnun musunuz, Ekselansları?

DUKA *(Onun elini sıkarak)* Bildiğiniz gibi, bilginlerimize bir şeyler verebilmek için hep kentimizin büyüklerine bir bahane göstermek zorundayız.

DENETÇİ Bu aygıt, Cumhuriyete askeri bakımdan ölçüsüz bir üstünlük sağlıyor.

DUKA *(Gülümseyerek)* Kuşkusuz. Bu bahaneye ihtiyacımız var. *(Yine acemice, veda eder.)*

DENETÇİ Bu insanların kendilerine ne verildiğinden haberleri yok. Bilgisizlik.

DOPPONE *(Nihayet kendisini tutanlardan kurtulmuştur. Soluğu kesilmiş olarak Galilei ile konuşur.)* Bay Galilei, sunmazdan önce neden beni dinlemediniz? Bu nesne tümüyle yanlış. Kılıfı yeşil olmalı. Yeşildi, Doppone'ye güvenin!

3

10 OCAK 1610
GALİLEİ TELESKOP ARACILIĞIYLA GÖKYÜZÜNDE KOPERNİK SİSTEMİNİ KANITLAYAN OLGULAR BULUR. ARKADAŞI ARAŞTIRMALARININ OLASI SONUÇLARI KONUSUNDA ONU UYARIRKEN, GALİLEİ İNSAN AKLINA OLAN İNANCINI DİLE GETİRİR.

(Galilei'nin Padua'daki çalışma odası. Galilei ile Sagredo, teleskopun başında oturmaktadırlar.)

SAGREDO *(Teleskoptan bakarak ve alçak sesle)* Ayın aydınlık bölümünü karanlık bölümden ayıran çizgi çok düzensiz, girintili çıkıntılı. Karanlık bölümde, parlak kenar çizgisinin yakınında yine parlak noktalar var. Bu noktalar birbiri ardına ortaya çıkıyor. Işık, bu noktalardan kaynaklanıyor, gittikçe genişleyen yüzeylere yayılıyor ve sonra daha büyük olan o parlak bölgeye dönüşüyor.

GALİLEİ Nasıl açıklıyorsun bu parlayan noktaları?

SAGREDO Bir açıklaması olamaz.

GALİLEİ Olur. O gördüklerin, büyük dağlar.

SAGREDO Bir yıldızın üstünde mi?

GALİLEİ Evet, dağlar. Doğmakta olan Güneş bu dağların dorukların altın rengi ışığa boğarken, yamaçlarda henüz gece var. Sen ışığın en yüksek doruklardan vadilere doğru indiğini görüyorsun.

SAGREDO Ama bu, iki bin yıllık bütün gökbilime aykırı kaçıyor.

GALİLEİ Öyle. Şu anda gördüğünü benim dışımda daha hiç kimse görmedi. Sen, gören ikinci insansın.

SAGREDO Ama dünya nasıl bir yıldız olamazsa, ay da dağları ve vadileriyle bir dünya olamaz.

GALİLEİ Ay, dağları ve vadileri olan bir dünya olabilir, dünya da bir yıldız olabilir. Yani gökteki binlerce cisimden biri olabilir. Bir kez daha bak. Ay'ın kararmış olan bölümünü zifiri karanlık olarak mı görüyorsun?

SAGREDO Hayır. Şimdi dikkatle bakınca, o koyuluğun üstüne zayıf, külrengi bir ışığın düştüğünü görüyorum.

GALİLEİ Ne olabilir o ışık?

SAGREDO ?

GALİLEİ O ışık dünyadan geliyor.

SAGREDO Saçma. Dağları, ormanları ve sularıyla soğuk bir cisim olan dünya nasıl parlayabilir ki?

GALİLEİ Tıpkı Ay'ın parlaması gibi. İki yıldız da Güneş tarafından aydınlatılmakta, onun için parlıyorlar. Ay bizim için ne ise, biz de Ay için oyuz. Ve Ay bizi bazen bir hilal, bazen bir yarım daire, bazen tam bir yuvarlak olarak görüyor, kimi zaman ise hiç görmüyor.

SAGREDO Yani gökyüzü ile dünya arasında hiçbir fark yok mu?

GALİLEİ Yok.

SAGREDO Yaklaşık on yıl kadar önce Roma'da bir insanı yaktılar. O da bu savı ileri sürmüştü.

GALİLEİ Evet. Ve şimdi görüyoruz. Gözünü teleskoptan ayırma, Sagredo. Oradan, gökyüzünün olmadığını görüyorsun. Bugün 6 Ocak 1610[51]. İnsanlık güncesine şunu yazıyor: Artık gökyüzü diye bir şey yoktur.

SAGREDO Bu boru, çok olağanüstü bir nesne.

(Kapı vurulur.)

GALİLEİ Bir şey daha buldum. O, belki daha da şaşırtıcı.

(Kapı yine vurulur. Galilei kapıyı açar. Gelen, üniversite denetçisidir.)

DENETÇİ Özür dilerim bu geç saatte geldiğim için, ama çok olağandışı bir şey oldu. Eğer yalnız konuşabilirsek, çok müteşekkir kalırım.

GALİLEİ Bay Sagredo benim duyabileceğim her şeyi duyabilir, Bay Priuli.

DENETÇİ Ama bu beyin neler olup bittiğini öğrenmesi yine de hoşunuza gitmeyebilir. Ne yazık ki bütünüyle inanılmaz bir şey oldu.

GALİLEİ Bay Sagredo benim yanımda inanılmaz olaylarla karşılaşmaya alışkındır, Bay Priuli.

DENETÇİ Yine de korkarım dediğim gibi olacak. *(Teleskopu göstererek.)* İşte o mahut nesne. İsterseniz fırlatıp atabilirsiniz artık. Çünkü hiç, ama hiçbir işe yaramıyor.

SAGREDO *(Tedirgin bir ifadeyle teleskopun çevresinde dolanmıştır.)* Neden?

DENETÇİ Onyedi yıllık araştırmalarınızın ürünü diye nitelendirdiğiniz bu buluşunuzun İtalya'da her köşe başında birkaç dukaya satıldığını biliyor musunuz? Üstelik Hollanda'da yapıldığını?

GALİLEİ Sahi mi?

DENETÇİ Bu sakinliğinizi anlayamıyorum bayım.

SAGREDO Sizi asıl üzen nedir? Bay Galilei, bu aracın yardımıyla son birkaç gün içersinde yıldızlar dünyasıyla ilgili çığır açıcı buluşlar yaptı.

GALİLEİ *(Gülerek)* Kendiniz de bakabilirsiniz, Priuli.

DENETÇİ O halde ben de size bir şey söyleyeyim: Bu beş para etmez nesne karşılığında Bay Galilei'nin aylığını iki katına çıkarttırmış biri olarak yaşadıklarım, bana yeter de artar bile! Bu araçla yalnız Cumhuriyetimizde üretilebilecek bir şeye kavuştuklarına inanan meclis üyelerinin, daha ilk bakışta bu boruyu en yakındaki köşe başında bir ekmek fiyatına satan bir işportacıyı yedi kez büyütülmüş olarak görmemeleri, tamamen mutlu bir rastlantı sonucu.

(Galilei, kahkahalarla güler.)

SAGREDO Sevgili Bay Priuli, bu aracın ticari değerini belki takdir edemem, ama felsefe açısından değeri öylesine büyük ki...

DENETÇİ Felsefe açısından, öyle mi? Matematikçi olan Bay Galilei'nin felsefe alanında ne işi var? Bay Galilei, bir zamanlar kent için çok iyi bir su pompası bulmuştunuz; sulama tesisleriniz de çalışıyor. Dokumacılar makinenizden övgüyle söz ediyorlar ve öğrencileriniz de derslerinizden memnunlar. Ama Tanrı aşkına felsefeyi filozoflara bırakın!

GALİLEİ Bunlar, altın değerinde sözler, Sagredo!

GALİLEİ O kadar acele etmeyin, Bay Priuli. Deniz yolları hâlâ uzun, güvenlikten yoksun ve pahalı. Gökyüzünde bulunabilecek bir tür saatin eksikliğini duyuyoruz. Deniz trafiğinde rehber olabilecek bir saat. Şimdi benim, çok düzenli aralıklarla aynı hareketleri gerçekleştiren yıldızların teleskopla açık seçik görülebileceklerini varsaymak için nedenim var. Bu durumda yeni yıldız haritaları, gemi trafiğinde milyonlarca dukanın tasarruf edilmesini sağlayabilir, Priuli.

DENETÇİ *(İnler)* Gösterdiğim dostluğa karşılık beni bütün kentin önünde gülünç düşürdünüz. Herkesin anılarında, değersiz bir

teleskop numarasını yutmuş bir denetçi olarak yaşayacağım. Siz gülebilirsiniz. 1000 altın dukanızı aldınız nasıl olsa. Ama şerefli bir insan olarak size şunu söylemek isterim ki, bu dünyadan tiksiniyorum!

(Kapıyı arkasından çarparak çıkar.)

GALİLEİ Öfkelendiğinde neredeyse sevimli oluyor. Duydun mu, her işin ucunun paraya dayanmadığı bir dünyadan tiksiniyormuş!

SAGREDO Bu Hollanda malı araçlardan haberin var mıydı?

GALİLEİ Tabii, duymuştum. Ama o budalalara iki kat iyisini yaptım. Kapımda icra memuruyla nasıl çalışayım? Üstelik Virginia'ya pek yakında çeyiz düzmek gerekecek, zeki bir kız değil çünkü. Sonra kitap almayı da seviyorum, hem yalnız fizik kitaplarını da değil; ayrıca iyi yemekten de hoşlanıyorum. En parlak düşünceler iyi bir yemek sırasında aklıma geliyor. Çürümüş bu çağ! Şarap fıçılarını taşıyan bir arabacıya verdikleri parayı bile vermediler bana! Üniversitedeki iki matematik dersine karşılık dört kucak odun. Öteki prensliklerde yaşayanlardan daha ilerici insanlar, ama elleri sıkı. Şimdi beşyüz dukalarını koparabildim, ama borçlarım yine de bitmiş değil, bazıları neredeyse yirmi yıllık. Kendimi bütünüyle araştırmalarıma adayabileceğim beş yılım olsaydı eğer, her şeyi kanıtlayabilirdim! Sana göstereceğim bir şey daha var.

SAGREDO *(Teleskopun yanına gitmeye neredeyse çekinerek)* Neredeyse korkuyorum diyebilirim, Galilei.

GALİLEİ Sana şimdi Samanyolu'nun süt beyazı parlaklığındaki sisini göstereceğim[52]. Bana bu sisin nelerden oluştuğunu söyle!

SAGREDO Yıldız bunlar, sayısız yıldızlar.

GALİLEİ Yalnız Orion yıldız kümesinde 500 sabit yıldız var. Bunlar, yakılan adamın sözünü ettiği sayısız dünyalar[53]; daha uzaklardaki sayısız yıldızlar. O, bunları görmemişti, ama görmeyi beklemişti!

SAGREDO Ama dünya bir yıldız olsa bile, bu, Kopernikus'un dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğü yolundaki savını kanıtlamaya yetmez. Gökyüzünde başka hiçbir yıldız yok ki, çevresinde bir başkası dönüyor olsun. Oysa Ay, hâlâ dünyanın çevresinde dönmekte.

GALİLEİ Kendi kendime soruyorum. Önceki günden beri soruyorum. Birkaç gündür Jüpiter'i gözlüyorum. Senin için, ayarlayayım. *(Teleskopu ayarlar.)* Jüpiter'in yakınında, ancak teleskopla görülebilen daha küçük dört yıldız daha var. Bu yıldızlar Salı günü... Bu da nesi? *(Büyük bir heyecanla)* Bugün farklı. Bir de sen bak ve bana büyüklüklerini söyle!

SAGREDO Ben yalnızca üç tane görüyorum. İkisi epey büyük, ama üçüncüsü Jüpiter'e daha yakın ve çok daha küçük. Bunu mu demek istemiştin?

GALİLEİ Salı günü ise büyüklükleri aynıydı! Ve uzaklıkları da aynıydı! İşte şimdi kanıtlandı, anlıyor musun?

SAGREDO Kanıtlanan nedir?

GALİLEİ Bunlar uydular. Jüpiter'in çevresinde dönen aylar var. İşte sana dünyanın dışında, çevresinde başka yıldızların döndüğü bir yıldız daha! Ve üstelik sabit yıldızların bulunduğu yükseklikte! Nerede şimdi Jüpiter'in asılı olduğu o kristal kâse? Jüpiter'in çevresinde başka yıldızlar dönüyor. Bu yıldızlar bir yere çakılı değil, dolayısıyla Jüpiter de çakılı olamaz. Gökyüzünde bir dayanak, uzayda tutunacak bir yer yok! Başka bir Güneş var!

SAGREDO Sakin ol. Çok hızlı düşünüyorsun.

GALİLEİ Hızlı da ne demek! Canlan biraz! Senin gördüğünü daha önce hiç gören olmadı. Onlar haklıydılar.

SAGREDO Kimler? Kopernikus mu?

GALİLEİ Ve öteki adam! Bütün dünya onlara karşıydı ve onlar haklıydılar. Tam Andrea'ya göre bir haber! *(Kendinden geçmiş bir halde kapıya koşar ve dışarı seslenir.)* Bayan Sarti! Bayan Sarti!

SAGREDO Galilei, sakinleşmen gerek!

GALİLEİ Sagredo, heyecanlanman gerek! Bayan Sarti!

SAGREDO *(Dürbünü çevirir.)* Deliler gibi haykırmaktan vazgeçecek misin sen!

GALİLEİ Peki ya sen, gerçek bulunduktan sonra da böyle kurutulmuş morina balığı gibi durmaktan vazgeçecek misin?

SAGREDO Ben balık gibi durmuyorum, fakat görünenin gerçeğin ta kendisi olabileceğini düşündükçe korkudan titriyorum.

GALİLEİ Neden?

SAGREDO Tümden aklını mı kaçırdın sen? Gördüğün doğruysa eğer, başını nasıl bir derde sokacağını düşünmüyor musun? Ve bu doğruyu bütün pazar yerlerinde haykırırsan? Dünyanın dışında, çevresinde bir şeylerin döndüğü bir yıldızın daha olduğunu ve o yıldızın dünya olmadığını! Demek ki, dünya da Güneş'in çevresinde dönebilir, öyle değil mi?

GALİLEİ Evet, tüm yıldızlarıyla o uçsuz bucaksız evrenin, herkesin düşündüğünün tersine, bizim minicik dünyamızın çevresinde dönmediğini!

SAGREDO Böylece de ortada yıldızdan başka bir şey olmadığını - Peki o zaman Tanrı nerede?

GALİLEİ Ne demek istiyorsun?

SAGREDO Tanrı! Tanrı nerede?

GALİLEİ *(Öfkeyle)* Orada değil! Tıpkı orada canlılar olsa ve Tanrıyı burada aramaya kalkışsalar, burada, yeryüzünde de olmayacağı gibi!

SAGREDO Peki o zaman nerede Tanrı?

GALİLEİ Ben dinbilimci miyim? Matematikçiyim.

SAGREDO Sen, her şeyden önce bir insansın. Ve şimdi soruyorum, senin dünya sisteminde Tanrı nerede?

GALİLEİ İçimizde, ya da hiçbir yerde![54]

SAGREDO *(Bağırarak)* Yakılan adamın söylediği gibi mi?

GALİLEİ Yakılan adamın söylediği gibi.

SAGREDO Bu yüzden yakmışlardı onu! Daha on yıl bile olmadı!

GALİLEİ Söylediğini kanıtlayamadığı için! Yalnızca iddia ettiği için!

SAGREDO Ben seni hep kurnaz bir adam olarak tanıdım, Galilei. On yedi yıl Padua'da, üç yıl da Pisa'da[55] yüzlerce öğrenciye sabırla Ptolemaeus Sistemi'ni öğrettin; o, kilisenin ilan ettiği ve kilisenin temeli olan Kutsal Kitap'ın onayladığı sistemdi. Sen, Kopernikus'la birlikte bu sistemi yanlış saydın, ama yine de öğrettin.

GALİLEİ Hiçbir şey kanıtlayamadığım için.

SAGREDO *(İnanmamış bir ifadeyle)* Sence bu fark eder mi?

GALİLEİ Hem de nasıl! Bak Sagredo! Ben, insana inanıyorum, yani demek istiyorum ki, insanın aklına inanıyorum! Bu inancım olmasaydı eğer, sabahları yatağımdan kalkacak gücü bulamazdım.

SAGREDO O halde ben de sana bir şey söyleyeyim: Ben insanın aklına inanmıyorum. İnsanların arasında geçirdiğim kırk yıl bana hep insanların aklın sesine kulak vermediklerini öğretti. Onlara kıpkızıl bir kuyruklu yıldız göster, içlerine koyu bir korku sal, hemen evlerinden dışarı uğrayıp aceleden bir yerlerini kırarlar. Buna karşılık mantıklı bir cümle söyle ve bu cümleyi istersen yedi gerekçeyle kanıtla, sana yalnızca güleceklerdir.

GALİLEİ Bu tümüyle yanlış ve iftira. İçinde böyle bir inançla bilimi nasıl sevebildiğini anlamıyorum! Yalnızca ölüler gösterilen nedenler karşısında artık tepkisiz kalırlar.

SAGREDO İnsanların o acınası kurnazlıklarını nasıl olur da akılla karıştırabilirsin?

GALİLEİ Ben insanların kurnazlıklarından söz etmiyorum. Eşeği at diye sattıklarını, kendileri satın alacakları zaman ise atı eşek diye adlandırdıklarını ben de biliyorum. Onların kurnazlıkları dediğin işte bu. Ama yolculuğa çıkmazdan bir gece önce nasır bağlamış elleriyle katırının önüne fazladan saman koyan yaşlı kadın, kumanya alırken fırtınayı ve rüzgârın kesileceği zamanları da hesaba katan gemici, kendisine yağmur yağabileceği ka-

nıtlandığında kasketini başına geçiren çocuk, işte benim umudum bütün bu insanlar, onlar nedenlere kulak veriyorlar. Evet, ben aklın insanlar üzerindeki o kadife eldivenli gücüne inanıyorum. İnsanların akla karşı direnmeleri sürekli olamaz. Hiç kimse ben kalkıp *(Elindeki bir taşı yere atar)* bir taşı bıraktığımda ve taş düşmüyor, dediğimde, buna uzun süre seyirci kalamaz. Bunu hiç kimse yapamaz. Bir kanıttan kaynaklanan baştan çıkarıcılık çok güçlüdür. Çoğu insan, zamanın akışı içerisinde ise, bu güce yenik düşer.

BAYAN SARTİ *(Sırtında geceliğiyle içeri girer)* Bir şey mi istiyorsunuz, Bay Galilei?

GALİLEİ *(Yeniden dürbünün başındadır ve notlar almaktadır; çok dostça bir ifadeyle konuşur)* Evet, Andrea'ya ihtiyacım var.

BAYAN SARTİ Andrea mı? O yattı, uyuyor şimdi.

GALİLEİ Uyandıramaz mısınız?

BAYAN SARTİ Ne yapacaksınız Andrea'yı?

GALİLEİ Onu sevindireceğini bildiğim bir şey göstermek istiyorum. Dünya durduğundan bu yana, pek az insanın gördüğü bir şeyi görecek.

BAYAN SARTİ Yoksa yine şu borudan mı?

GALİLEİ Benim borumdan, Bayan Sarti.

BAYAN SARTİ Ve Andrea'yı gece yarısı bunun için uyandıracağım, öyle mi? Siz çıldırdınız mı? Onun gece uyumaya ihtiyacı var. Uyandırmayı düşünmüyorum.

GALİLEİ Emin misiniz?

BAYAN SARTİ Kesinlikle.

GALİLEİ O zaman belki de siz bana yardım edebilirsiniz, Bayan Sarti. Bakın, ortaya bir soru çıktı ve herhalde çok kitap okumuş olduğumuz için bu konuda bir türlü görüş birliğine varamıyoruz. Gökyüzüne, yıldızlara ilişkin bir soru. Şöyle: Acaba büyük mü küçüğün çevresinde döner, yoksa küçük mü büyüğün?

BAYAN SARTİ *(Kuşkuyla)* Sizi anlamak kolay değil, Bay Galilei. Bu ciddi bir soru mu, yoksa her zamanki gibi benimle alay mı etmek istiyorsunuz?

GALİLEİ Ciddi bir soru.

BAYAN SARTİ O zaman yanıtını hemen alabilirsiniz. Yemeği ben mi size getiriyorum, siz mi bana getiriyorsunuz?

GALİLEİ Siz bana getiriyorsunuz. Dün dibi tutmuştu.

BAYAN SARTİ Peki neden dibi tutmuştu? Tam yemek pişirirken ayakkabılarınızı getirmek zorunda kaldığım için. Size ayakkabılarınızı ben getirmedim mi?

GALİLEİ Sanırım getirdiniz.

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

BAYAN SARTİ Peki neden ben size ayakkabılarınızı getiriyorum da, siz bana benimkileri getirmiyorsunuz?

GALİLEİ *(Dikkat kesilerek)* Sizce neden?

BAYAN SARTİ Bana sorarsanız, küçük büyüğün çevresinde döndüğü için, Bay Galilei. Çünkü okumuş ve para ödeyebilecek durumda olan, sizsiniz.

GALİLEİ Anlıyorum. Güç bir yanı yok bunun. İyi geceler, Bayan Sarti.

(Bayan Sarti neşeyle çıkar.)

GALİLEİ Ve böyle insanlar doğruyu anlayamazlarmış, öyle mi? Doğruyu kapmak istiyorlar neredeyse! Ve işte bunun için Floransa Sarayı'na yazdığım ve saray matematikçiliğine talip olduğum mektubu göndereceğim, Sagredo. Yeni yıldızları da Büyük Düke ithafen Medici Yıldız Kümesi diye adlandıracağım. Ve o görevde artık, özel öğrencilere Ptolemaeus Sistemi'ni ezberletmek zorunda kalmayacağım; zamanım olacak, zaman, zaman, zaman! Kanıtlarımı geliştirebileceğim zamanım olacak, çünkü şu anda elimde bulunanlar yeterli değil. Paramparça ve zavallı birtakım çalışmalar, o kadar! Bunlarla bütün dünyanın karşısına dikilemem. Herhangi bir gök cisminin Güneş'in çevresinde döndüğüne ilişkin tek bir kanıt bile yok henüz. Ama ben, bunun kanıtlarını bulacağım, Bayan Sarti'den papaya kadar herkes için.

SAGREDO Bütün bunları Floransa'da mı yapacaksın?

GALİLEİ Evet, orada çalışacak zamanım olacak. Zaman en önemli şey!

SAGREDO Floransa'ya gitme, Galilei.

GALİLEİ Neden gitmeyeyim?

SAGREDO Çünkü orayı keşişler yönetiyor.

GALİLEİ Keşişler de sonunda insandır, Sagredo. Kanıtların baştan çıkarıcılığına onlar da yenik düşerler. Unutma ki, Kopernikus onlardan onun sayılarına inanmalarını istemişti, oysa ben yalnızca gözlerine inanmalarını istiyorum. Gerçek, kendini savunamayacak kadar zayıf olduğu zaman saldırıya geçmek zorundadır. Onları kulaklarından yakalayıp bu teleskoptan bakmaya zorlayacağım.

SAGREDO Seni korkunç bir yolda görüyorum, Galilei. Bu, gerçeğin insanoğluna gözüktüğü uğursuz bir gece. Ve insanoğlunun kendi soyunun aklına inandığı bir körleşme anı. Kimin için söylerler gören gözlerle ilerliyor diye? Yıkıma giden için. İktidar sahipleri gerçeği bilen birinin, bu gerçek ta uzaklardaki yıldızlara ilişkin olsa bile, özgürce dolanıp durmasına nasıl izin verebilirler? Yanılgıları ortadan kaldırmak isteyen birinin ortadan kal-

dırılmaması için ne neden var? Papaya yanıldığını söylediğinde, onun bu söze alınmayıp senin gerçeğine kulak vereceğini mi sanıyorsun? Nasıl olur da, Cumhuriyetten ayrılıp cebinde gerçeğin, elinde de teleskopunla prenslerin ve keşişlerin tuzaklarına koşmak isteyebilirsin? Biliminde onca kuşkucuyken, sana bilimsel çalışmayı kolaylaştırır gibi gözüken her şeye bir çocuk saflığıyla inanmaktasın. Aristoteles'e inanmazken, Floransa Dükü'ne inanıyorsun. Demin seni teleskopun başında, şu yeni yıldızlara bakarken gördüğümde, sanki alevlerin içinde görür gibi oldum; kanıtlara inandığını söylediğinde ise burnuma yanık et kokusu geldi. Bilimi severim, ama seni, yani dostumu daha çok severim. Floransa'ya gitme, Galileo!

GALİLEİ Sen şimdi Floransalılara yazacağım mektup için bana yardım et.

SAGREDO Demek gitmek istiyorsun Floransa'ya?

GALİLEİ Kesinlikle. Ve dürbünle. Ve gerçekle. Ve insanoğlunun aklına duyduğum inançla.

SAGREDO O halde söylenecek bir şey kalmadı. *(Bir şey söylemeden, acele adımlarla çıkıp gider.*

Galilei gülerek dürbününün başına oturur ve notlar almaya başlar. Ortalık kararır.

Yeniden aydınlandığında, artık sabah olmuştur. Galilei hâlâ üstünde iki mum yanan masasının başında, yazmaktadır. Şöminedeki ateş sönmeye yüz tutmuş olduğundan, sırtında bir palto vardır. Sabah ayinini bildiren çan sesleri duyulur.

Galilei'nin henüz çok genç olan kızı Virginia[56]*, sıkıca giyinmiş olarak içeri girer.)*

VİRGİNİA Aşağıdan ışığını görünce tahmin ettim. Saat sabahın beşi, babacığım.

GALİLEİ Neden erken kalktın?

VİRGİNİA Bayan Sarti'yle sabah ayinine gidiyorum. Bu gece yatacağına söz vermiştin.

GALİLEİ *(Ayağa kalkar.)* Aslında çok az not tutabildim. Zamanımın çoğunu bir mektup yazmak aldı.

VİRGİNİA Bayan Sarti, senin gece yarısı Andrea'yı uyandırtmak istediğini söyledi. Yeni bir şey mi buldun?

GALİLEİ Yalnızca büyük bir yıldızın sol yanında, kimsenin göremeyeceği birkaç küçük ve bulanık leke, o kadar. Ama seni ilgilendirecek başka bir şey var; Floransa Büyük Düküne bir mektup yazarak, yeni yıldızları kendisine ithaf ettim. Belki beni matematikçi olarak alır.

VİRGİNİA Bulanık lekeler mi dedin?

GALİLEİ Evet. Çok zor görülebiliyorlar. Ama biliyor musun, her yerde Medici Yıldızları diye adlandırıldıklarında, insanlar onları görmek için daha çok çaba harcar.

VİRGİNİA Neden beni dürbünden baktırmıyorsun? Herkes çok güzel olduğunu söylüyor.

GALİLEİ Ah, bu dürbün yalnızca bir düş kırıklığı, sana söyleyen olmadı mı? Üç dukaya sokaklarda satılıyor ve dendiğine göre daha önce Hollanda'da bulunmuş. Buna karşılık Floransa Büyük Dukasına yazdığım mektubu okumalısın; mektupta, burada çalışmalarımı ilerletemediğim için beni kabul eder mi, diye sordum.

VİRGİNİA Seni kesinlikle kabul edecektir, baba.

GALİLEİ O kadar kesin değil. Ben, kolay kabul edilebilecek bir adam değilim, pek sevilmeyen biriyim. Eğer alınmak istersem, çok yaltaklanmam gerekir. İstersen bir oku da bak bakalım, baban kolay kabul edilecek bir adam olmadığından ve güçlükler çıkarabileceğinden, acaba bu mektup yeterince el etek öpme havasında mı?

VİRGİNİA *(Galilei yatağa uzanırken, mektubu okur.)* "Bulduğum yeni yıldızlara Medici Ailesinin yüce adını verirken, tanrıları ve kahramanları gökyüzünün yıldızlar katına yükseltmenin onları görkeme boğduğunu, oysa bu durumda tam tersine, yüce Medici adının yıldızları ölümsüz kılacağını bilmekteyim. Bana gelince, adımı size, size en bağlı, en sadık hizmetkârlarınızdan biri olarak hatırlatıyorum."

GALİLEİ Dur! İfade fazla soğuk, öyle değil mi? Bu ifadeyi ancak Ptolemaeus'u kanıtlamak gibi bir hizmette bulunmuş olan bir adam kullanabilir. Yalnızca güçlüklere ve öfkelenmelere yol açabilecek biri için ise aşırı kendinden emin bir ton. Şunu ekleyeceğim: Bir tebanız olarak doğmuş olmayı en yüksek onur sayan.

VİRGİNİA Ama bu kadarı da yeter. *(Okumayı sürdürür.)* "Bu çağı aydınlatacak şafağın Güneş'i olan size yakın olmaktan başkaca bir özlemim yok."

GALİLEİ *(Uykulu)* Bununla dört saat uğraştım, ama mektubun fazla soğuk bir ifade taşımasından çok korkuyorum. Dostum Sagredo, daha bu akşam beni akıllı olmam yolunda uyarmıştı. Sence akıllıca yazılmış bir mektup mu bu? Sevilmeyen, hep güçlükler çıkaran bir adam, ancak yerlerde sürünerek kendisine boş zaman bırakan bir mevki edinebilir.

VİRGİNİA *(Babasına sarılır)* Orada büyük bir evimiz olacak mı?

GALİLEİ Her şeyden önce zamanımız olacak, sevgili yavrum, zamanımız olacak!

4

GALİLEİ, VENEDİK CUMHURİYETİNDEN AYRILIP FLORANSA SARAYINA GİTMİŞTİR. TELESKOP ARACILIĞIYLA YAPTIĞI BULUŞLAR, ORADAKİ BİLİM ADAMLARI ÇEVRESİNDE KUŞKUYLA KARŞILANIR.

(Galilei'nin Floransa'daki evi. Bayan Sarti, Galilei'nin çalışma odasında beklenen konuklar için hazırlık yapmaktadır. Oğlu Andrea ise oturduğu yerde yıldız haritalarını toplamaktadır.)

BAYAN SARTİ Şu göklere çıkarılan Floransa'ya sağ salim vardığımızdan bu yana el etek öpmelerin sonu gelmez oldu. Bütün kent halkı şu borunun önünde resmi geçit yapıyor, bana da daha sonra yerleri silmek düşüyor. Ama bu boru hiçbir şeye yaramayacak! Çünkü önemli bir yanı olsaydı bu buluşların, din adamları herkesten önce bilirlerdi. Dört yıl boyunca Monsenyör Filippo'nun yanında çalıştım, gel gelelim kitaplığın tozunu hiçbir zaman tümüyle alamadım. Deri ciltler tavana kadar uzanırdı, üstelik öyle şiir kitapları falan da değildi ha! Ve bilim uğruna saatlerce yerinden kalkmamak yüzünden, iyi kalpli monsenyörün kaba etlerinde birer kiloluk urlar çıkmıştı, böyle bir adam bilmeyecek de kim bilecek? Bugünkü büyük ziyarete gelince, öyle bir skandal olacak ki, ben yarın yine sütçünün yüzüne bakamayacağım. Bay Galilei'ye, konukları borunun başına götürmezden önce önlerine iyi bir akşam yemeği, örneğin şöyle doğru dürüst bir kuzu eti çıkarmasını söylediğimde, ne dediğimi biliyordum ben. Ama hayır! *(Galilei'nin taklidini yapar.)* "Onlara başka bir ikramım var."

(Aşağıda kapı vurulur.)

BAYAN SARTİ *(Penceredeki göz deliğinden bakar)* Aman Tanrım, Büyük Dük gelmiş bile. Galilei ise hâlâ üniversitede! *(Merdivenlerden koşarak iner, Toscana Dükü, on beş yaşındaki Cosmo de Medici'yi [57], saray mareşali ile birlikte içeri alır.)*

COSMO Boruyu görmek istiyorum.

SARAY MAREŞALİ Majesteleri, Bay Galilei ile öteki beyler üniversiteden dönene kadar sabretseniz belki daha iyi olur. *(Bayan Sarti'ye)* Bay Galilei, kendisi tarafından bulunan ve Medici Kümesi diye adlandırdığı yıldızları gökbilimcilere denetlettirmek istiyordu.

COSMO Siz o boruya inanmıyorsunuz, hiç inanmıyorsunuz. Nerede o?

BAYAN SARTİ Yukarda, çalışma odasında.

(Çocuk, başıyla merdiveni gösterir ve Bayan Sarti'nin de başıyla evet işaretini vermesi üzerine yukarı koşar.)

SARAY MAREŞALİ *(Çok yaşlı bir adamdır)* Majesteleri! *(Bayan Sarti'ye)* Yukarıya çıkmak şart mı? Benim de gelişimin tek nedeni, öğretmenin hastalanmış olması.

BAYAN SARTİ Genç bayı merak etmeyin. Oğlum yukarda.

COSMO *(Yukardaki odaya girerek)* İyi akşamlar.

(İki çocuk bir törendeymişçesine eğilerek birbirlerini selamlarlar. Kısa bir aralık. Daha sonra Andrea yine işinin başına döner.)

ANDREA *(Galilei'ninkine çok benzeyen bir ifadeyle)* Burası da artık yol geçen hanına döndü.

COSMO Ziyaretçiniz çok mu?

ANDREA Burada oraya buraya takılarak dolanıyorlar, alık alık bakınıyorlar, ama ne dalga döndüğünü anlamıyorlar.

COSMO Anlıyorum. Bu mu...? *(Teleskopu gösterir.)*

ANDREA Evet, o. Ama el sürülmemeli.

COSMO Peki ya bu nedir? *(Cosmo, Ptolemaeus Sistemi'nin tahtadan yapılma maketini işaret eder.)*

ANDREA O, Ptolemaeus'un sistemi.

COSMO Güneşin nasıl döndüğünü gösteriyor, değil mi?

ANDREA Evet, öyle deniyor.

COSMO *(Bir sandalyeye oturup maketi kucağına alır.)* Öğretmenim soğuk almış. O yüzden ben de daha erken çıkabildim. Burası hoş bir yer.

ANDREA *(Tedirgindir, karşısındaki tanımadığı çocuğu kuşkulu bakışlarla süzerek, kararsız adımlarla gidip gelir, sonunda kendini tutamayarak haritaların arkasından başka bir tahta maketi, Kopernik Sistemi'nin maketini çıkarır.)* Ama durum, gerçekte elbetteki böyle.

COSMO Nedir böyle olan?

ANDREA *(Cosmo'nun kucağındaki maketi göstererek)* Böyle olduğuna inanıyorlar, oysa *(Kendi maketini gösterir)* böyle. Dünya, Güneş'in çevresinde dönüyor, anlıyor musunuz?

COSMO Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?

ANDREA Evet. Kanıtlandı.

COSMO Sahi mi? - Beni yaşlı adamın yanına artık neden hiç sokmadıklarını bilmek isterdim. Daha dün akşam, yemekteydi.

ANDREA Söylediklerime inanmadınız galiba?

COSMO Hayır, inanıyorum.

ANDREA *(Ansızın Cosmo'nun kucağındaki maketi işaret ederek)* Ver,

sen onu bile anlamıyorsun!

COSMO İkisini birden ne yapacaksın?

ANDREA Ver dedim. Bu, çocuklara göre bir oyuncak değil.

COSMO Bunu sana vermeye bir itirazım yok, ama biraz daha nazik olmalısın, anladın mı?

ANDREA Sen aptalın birisin, nezaketi bir yana bırak ve ver şunu bana, yoksa kötü olacak!

COSMO Çek elini diyorum sana.

(Boğuşmaya başlarlar, ardından yere yuvarlanırlar.)

ANDREA Bir maketin nasıl kullanılacağını göstereceğim sana. Pes et!

COSMO Bak, iki parça oldu. Elimi büküyorsun.

ANDREA Kim haklı, kim haksız göreceğiz bakalım. Dünyanın döndüğünü söyle, yoksa kırarım kafanı.

COSMO Asla. Ayy, seni kızıl kafa seni! Nasıl terbiyeli olunurmuş, öğreteceğim sana.

ANDREA Kızıl kafa mı dedin? Ben kızıl kafayım, öyle mi?

(Konuşmadan boğuşmayı sürdürürler.

Aşağı kata Galilei ile üniversiteden bazı profesörler girerler.)

SARAY MAREŞALİ Baylar, hafif bir rahatsızlık, majestelerinin öğretmenleri Sayın Suri'nin majestelerine eşlik etmelerini engellemiş bulunuyor.

DİNBİLİMCİ Umarım kötü bir şey değildir.

SARAY MAREŞALİ Hayır, kesinlikle değil.

GALİLEİ *(Düş kırıklığıyla)* Majesteleri burada yoklar mı? Bu, bir felaket olur!

SARAY MAREŞALİ Majesteleri yukardalar. Sayın baylardan burada fazla oyalanılmamasını rica ederim. Saray, yüce üniversitenin Bay Galilei'nin olağanüstü aracına ve yeni yıldızlara ilişkin düşüncesini büyük bir merakla bekliyor.

(Yukarı çıkarlar.

Çocuklar şimdi yerde sessiz yatmaktadırlar. Aşağıdan gelen gürültüyü duymuşlardır.)

COSMO Geldiler. Bırak da ayağa kalkayım.

(Hemen ayağa kalkarlar.)

AŞAĞIDAKİLER *(Yukarı çıkarlarken)* Yok, yok, her şey yolunda.- Tıp Fakültesi, kentin eski kesimindeki hastalık vakalarının kesinlikle veba olamayacağını açıklıyor. Mikroplar bu sıcaklık derecesinde donarmış. - Böyle durumlarda en kötü şey, paniğe kapılmaktır. - Bu mevsim için doğal olan soğuk algınlığı dalgasından başka bir şey yok ortada. - Hiçbir kuşkuya yer yok. - Her şey bütünüyle yolunda.

(Yukarda selamlaşma sahnesi.)

GALİLEİ Majesteleri, huzurlarınızda bu beylere yeni buluşları tanıtabilmekle onur duyuyorum.

(Cosmo, çok resmi bir ifadeyle her yana eğilir, Andrea'yı da eğilerek selamlar.)

DİNBİLİMCİ *(Yerdeki kırık Ptolemaeus maketini görür)* Burada bir şeyler kırılmış.

(Cosmo hemen yere eğilir ve maketi nazik bir hareketle Andrea'ya uzatır. Bu arada Galilei, öteki modeli kimse görmeden bir yere gizler.)

GALİLEİ *(Andrea'yı omuzlarından tutup dışarı çıkarır)* Annene git, çocuğum. *(Andrea kapının önünde kalıp içeriye kulak kabartırken, Galilei Cosmo'ya döner)* Majestelerinin de bildikleri gibi, biz gökbilimciler son zamanlarda hesaplamalarımızda büyük güçlüklerle karşılaştık. Bu hesaplarımızda kullandığımız çok eski sistem felsefeye uymakla birlikte, görünüşe bakılırsa gerçeklere ne yazık ki uymuyor. Bu eski sisteme, yani Ptolemaeus Sistemi'ne göre yıldızların hareketlerinin son derece karışık olduğu varsayılıyor. Örneğin Venüs gezegeninin şöyle bir hareket gerçekleştirdiği düşünülüyor. *(Bir tahtanın üstüne, Venüs'ün Ptolemaeus Sistemi'ne göre izlediği ilmekli yörüngeyi çizer.)* Gel gelelim bu kadar karışık hareketlerin gerçekleştiğini varsaydığımızda bile, yıldızların konumunu önceden doğru olarak hesaplayabilecek konumda değiliz. Onları aslında bulunmaları gereken yerlerde bulamıyoruz. Ayrıca Ptolemaeus Sistemi'nin hiçbir açıklama getiremediği yıldız hareketleri de var. Benim Jüpiter gezegeninin çevresinde yeni bulduğum bazı küçük yıldızlar sanırım bu türden hareketler sergilemekte. Acaba sayın konuklar gözlemlerimize Jüpiter'le başlamamızı uygun bulurlar mı?

FİLOZOF Ha, o ünlü boru bu demek. Şimdi Bay Galilei, belki bize önce sizi gerek büyük Aristoteles'in, gerekse ondan bu yana gelmiş geçmiş bütün matematikçilerin ve filozofların olanaksız saydıkları yıldız hareketlerinin olanaklı olduğunu düşünmeye götüren nedenleri anlatmak istersiniz.

GALİLEİ Gözlemlerim - ki bu konuda tuttuğum notlar emrinizdedir -, bu hareketlerin olanaklı olduğunu gösteriyor. Jüpiter'in hemen yakınında dört yıldız göreceksiniz; bu gök cisimlerinin hareketlerini her gece denetleyip notlarıma geçirdiğimden, Jüpiter'in çevresinde çizdikleri çemberi de saptayabilirsiniz.

MATEMATİKÇİ Ama böyle hareketlerin gerçekleşebilmesi olanaksız, Bay Galilei.

(Galilei, gülümseyerek ve bir şey söylemeden dürbününü işaret eder.)

DİNBİLİMCİ Bu yıldızların varlığının matematikçilerin görüşlerine

göre *(Matematikçinin bulunduğu yöne doğru eğilir)* olanaklı görünmemesinden başka, bu yıldızların gerekli olup olmadıklarını da sormak gerekiyor. Yıldızlar neden dünyadan başka odak noktalarının çevresinde dönsünler? Tanrı Güneş'i insanın, yani sevgili kulunun ışık alabilmesi için dünyanın çevresinde döndürür. Böylece, Tanrının yaratmış olduğu her şey gibi bu çember hareketi de son derece anlamlıdır. Tıpkı bize gıda maddesi olarak hizmet eden bitkilerin yetişmesinin anlamlı olması gibi. Bu dünyada gerçekten anlamsız olan herhangi bir şey bulabilir misiniz, Bay Galilei? Ama yıldızların sözünü ettiğiniz çember hareketleri biraz anlamsız gibi, ne dersiniz?

FİLOZOF Elbet Bay Galilei'den başka kimsenin sözünü etmediği bu yıldızlar gerçekten varsa!

COSMO *(Düş kırıklığıyla)* Yani bu yıldızların hiç olmadığını mı düşünüyorsunuz?

(Etraftakiler, cevap vermekten çekinirler.)

COSMO *(Azametli bir ifadeyle)* Onların benim yıldızlarım olduğunu unutmayın.

(Konuklar yerlere kadar eğilirler.)

DİNBİLİMCİ Anlıyoruz, Bay Galilei, birer insan olarak gerek sizin, gerekse bir başkasının varlığı her türlü tartışmanın üzerinde olmayan yıldızları hanedanın yüce adıyla süslemek cüretini göstermeyeceğinize inanıyoruz. Ama bilim adamları olarak, bugüne kadar hiçbir zaman ve hiçbir yerde görülmemiş bu yıldızların varlığını kanıtlamayı gereksineceğinizi hissetmekteyiz.

GALİLEİ *(Hayretle)* Ben, dürbünden bakıp emin olabileceğinizi düşünmüştüm!

(Konuklar gülerler.)

MATEMATİKÇİ Sayın meslektaşım, bugüne kadar gökbilime ait bir başvuru kitabını açmış herkesin bildiği gibi, Jüpiter, sabit yıldızların göğüne çakılı olduğuna göre, dürbününüz ne kadar becerikli olursa olsun, bu sabit yıldızın çevresinde uyduların özgürce çember çizdiğini gösteremez, öyle değil mi?

GALİLEİ Peki ya buradan baktığınızda, dört uydunun sabit yıldız Jüpiter'in çevresinde böyle hareketler gerçekleştirdiğini görürseniz? Belki yine de bakmak istersiniz!

DİNBİLİMCİ İnsanın neredeyse şu sizin aslında olamayacak bir şeyi gösteren burunuzun güvenilir bir araç olamayacağını söyleyesi geliyor, öyle değil mi?

FİLOZOF Bu, daha nazik dile getirilemezdi.

GALİLEİ *(Güçlükle konuşarak)* Beyler, üç aydır her gece dört uydunun konumlarını çizmekteyim. İşte, notlarım burada. Tamam-

lanmış değil, daha birkaç ölçüm yapmam gerekiyor, ama bu kadarı bile bu gök cisimlerinin hareketlerine ilişkin fikir edinmeye yetiyor. Beş dakikalık bir gözlemin ve notlarıma kısaca göz atmanın beylerden çok fazla şey istemek anlamına gelmeyeceğini düşünüyorum.

FİLOZOF Bize önce değişmesi olanaksız gökyüzünün en yüksek kesimlerinde yıldızların boşlukta nasıl hareket edebileceklerini söyleseniz, çok daha yararlı olur.

MATEMATİKÇİ Nedenler, Bay Galilei, nedenler![58]

GALİLEİ *(Yıldızları işaret eder)* İşte, burada! Bu tartışma artık tadını yitiriyor. Bir şeyin var olduğu bir bakışta anlaşılabiliyorsa eğer, önce onun var olup olmadığı neden sorulsun ki?

MATEMATİKÇİ Heyecanlanmayacağınızdan emin olsaydım, burunuzdaki ile gökyüzündekinin farklı olabileceğini söylerdim.

GALİLEİ *(Kabaca)* Beni hile yapmakla mı suçluyorsunuz?

DİNBİLİMCİ *(Gülümseyerek)* Böyle bir şey nasıl yapabiliriz? Hem de Majestelerinin önünde?

MATEMATİKÇİ Asla. Şu ünlü aygıtınızın aleyhinde konuşan var mı? İster çocuğunuz, ister yetiştirmeniz diye adlandırılsın, aygıtınız çok ustaca yapılmış, buna hiç kuşku yok!

GALİLEİ O halde bakmak istiyor musunuz, istemiyor musunuz?

MATEMATİKÇİ Elbette, elbette. *(Cosmo'ya)* Majestelerinin de bildikleri gibi, Aristoteles'e göre bir başka gök cisminin çevresinde dönen ve onunla birlikte, eşzamanlı olarak, ikinci bir gök cisminin çevresinde daha büyük bir yörünge çizen gök cisimlerinin varlığı tümüyle olanaksızdır.

GALİLEİ Evet, ama Aristoteles'e göre.

DİNBİLİMCİ Oh!

(Sıkıntılı bir ara.

Andrea ansızın döner ve merdivenden aşağı iner.)

BAYAN SARTİ *(Andrea ona bakmaksızın yanından geçerken)* Ne oldu?

ANDREA Bunlar aptal.

(Bayan Sarti, onun bir dolabın arkasında durduğunu görünce, peşinden gider.)

ANDREA *(Annesi onun gözlerinin dolduğunu görüp kendisine sarılınca)* Bir bakmak bile istemiyorlar.

GALİLEİ *(Neredeyse yaltaklanırcasına)* Baylar, Aristoteles'in otoritesine inanmak ve elle tutulur, gözle görülür olguların varlığı birbirinden farklı şeyler. Siz diyorsunuz ki, Aristoteles'e göre yukarda kristal kâseler vardır ve bu yüzden belli hareketler gerçekleşemez, aksi takdirde yıldızların bu kâseleri delmesi gerekirdi. Peki ama, ya bu hareketleri saptayabilirseniz? Belki

böyle bir saptama, size bu kâselerin olmadığını gösterir, öyle değil mi? Baylar, sizlerden naçizane bütün dileğim, gözlerinize inanmanızdır.

MATEMATİKÇİ Sevgili Galilei, size ne kadar eskimiş bir moda gibi gelirse gelsin, ben zaman zaman Aristoteles'i okurum ve okurken gözlerime inandığıma da sizi temin edebilirim.

GALİLEİ Ben, bütün fakültelerdeki bayların bütün olgular ve buluşlar karşısında gözlerini kapatmalarına ve sanki hiçbir şey olmamış gibi davranmalarına alışkınım. Saptamalarımı gösteriyorum, gülümseniyor, inandırmak için teleskopumu sunuyorum, insanlar Aristoteles'ten alıntı yapıyorlar. O adamın teleskopu yoktu ki![43]

DİNBİLİMCİ Evet, yoktu...

FİLOZOF *(Kaba bir ifadeyle)* Eğer burada yalnızca antik çağın bütün bilim dünyasınca değil, kilisenin yüce büyüklerince de tanınmış bir otorite olan Aristoteles'e kara çalınmak isteniyorsa, tartışmanın sürdürülmesini yararsız bulurum. Ciddiyetten yoksun bir tartışmayı ret ederim. İşte o kadar!

GALİLEİ Otorite! Gerçek, otoritenin değil, zamanın çocuğudur[60]. Size öneriyorum: Bakın bu dürbünden! Gökyüzü ve yeryüzü üzerine bunca spekülasyonun ne yararı var, eğer dünyanın küçücük bir parçasını gerçekten görebiliyorsanız, bırakın spekülasyonları bir yana! Bilgisizliğimiz sonsuz, sistemimizin sonsuzluğu kanıtlıyor bunu, gelin bilgisizliğimizi bir milimetreküp olsun azaltalım! Sonunda biraz daha az aptal olabileceksek eğer, neden yine de bunca akıllı olmakta direnelim? Gerçeğin sizi götürdüğü yerde her şeyi sorgulayın, yargıları erteleyin, hiçbir kesin saptama yapmayın, kendi kendinize sorun, inanmayın, yalnızca bakın! Bugün anlaşılacak olan, elbet daha önce anlaşılmamış olandır!

FİLOZOF Bilimsel çevrelerde alışılagelen türden bir tartışmaya girmemekte direndiğinize göre...

GALİLEİ Düşünün ki, bu konuda örnek olmak ve aklınıza güvenmek, sizlere düşüyor. Bugün bir seyis bile aklına güvenebilmesi için teşvik edilmeyi, yüreklendirilmeyi bekliyor! Şimdilerde bütün İtalya'nın dikkat kesilmesine yol açan neden, yalnızca bazı uzak yıldızların hareketleri değil, ama sarsılmaz gözüyle bakılan öğretilerin sarsılmaya başladığı haberi; çünkü bu öğretilerin epey fazla sayıda olduğunu herkes biliyor! Jüpiter'in ayları sütü ucuzlatmıyor, ama onlar bugüne kadar hiç görülmemiş olmalarına karşın varlar. Sokaktaki adam bundan, yalnızca gözlerini açtığı takdirde daha pek çok şeyi görebileceği sonucu-

na varıyor! O adama karşı bu sonucu onaylamakla yükümlüsünüz!

(Aşağı katta Bayan Sarti, kapının vurulması üzerine saraydan gelen bir haberciyi içeri almıştır; Bayan Sarti'nin eşliğinde çalışma odasına giren haberci, Saray Mareşali'nin kulağına bir şeyler fısıldar.)

SARAY MAREŞALİ *(Heyecanla ayağa kalkarak)* Bay Galilei, beyler, önemli bir haber, Majestelerini bu çok ilginç tartışmadan ayrılmak zorunda bırakmaktadır. Majesteleri size teşekkür eder ve kendisinin ayrılmasından ötürü tartışmayı kesmemenizi diler.

(Büyük Dük, Saray Mareşali ve haberci, Galilei'nin eşliğinde evin kapısına giderler.)

COSMO *(Merdivenden inerken)* Bay Suri'nin durumu mu kötüleşti?

SARAY MAREŞALİ Hayır, hayır.

COSMO *(Kapıda Galilei'ye içten bir ifadeyle ve alçak sesle)* Dürbününüzden bir kez bakmayı çok isterim.

GALİLEİ Zaten siz bakasınız diye yaptım, Majesteleri.

BAYAN SARTİ *(Kapıyı onların arkasından kapatarak)* Büyük bir yolculuk arabası geldi.

DİNBİLİMCİ Tartışmanın ortasında çıkıp gitmesine ne diyorsunuz?

FİLOZOF Büyük gökbilimcisinden utandı.

MATEMATİKÇİ Aslında ben de bir kez araştırmayı çok istiyorum.

(Acele adımlarla dürbüne doğru yürür.)

DİNBİLİMCİ Nasıl yapacağınızı bilmek ister misiniz? Size söyleyeyim.

GALİLEİ *(Odaya döner. Matematikçi dürbünün yanından hızla uzaklaşmıştır.)* Evet, yıldızları görmek istiyor musunuz, istemiyor musunuz?

DİNBİLİMCİ *(Matematikçiye)* Bakmaya hazır mısınız?

MATEMATİKÇİ *(Başını hayır anlamında sallar)* Ya siz?

DİNBİLİMCİ Sanmıyorum.

FİLOZOF Zaten saçma. Gidelim.

GALİLEİ Cehennemin dibine gidin!

(Adamlar öfkeyle çıkarlar. Dinbilimci ise biraz geride kalır.)

DİNBİLİMCİ Siz ve Bay Kopernikus, buna inanmıyorsunuz herhalde. *(Dürbünün başında.)* Güzel bir şey. Umarım iyi temizlenmiştir, yoksa insan baktığında göremez, değil mi?

(Gülümseyerek bir mendil çıkarır ve Galilei'ye anlamlı anlamlı bakarak en üstteki merceği temizler. Sonra arkadaşlarının arkasından aşağıya iner. Önce şaşıran Galilei, gülmeye başlar.)

KONUKLAR *(Aşağı inerlerken)* Olanaksız bir şey, Jüpiter'in çevresinde dört ay! - Acaba Güneşlerin sayısını kaça çıkartacaklar? - Tıpkı Ay üzerine söylediği saçmalıklar gibi, bu da olanaksız! -

Majestelerinin nasıl bir haber aldıklarını merak ediyorum! Kentin eski kesimindeki şu hastalık vakaları hoşuma gitmiyor. Haberin bununla ilgili olması olanaksız! Tıp Fakültesi, kesin bir ifadeyle...

(Aşağıda kapı vurulur. Bayan Sarti açar. Virginia, elinde bir yolculuk çantasıyla içeri girer.)

BAYAN SARTİ Virginia! Bir şey mi oldu?

VİRGİNİA Kentin eski kesiminde veba çıkmış. Pazar sokağında iki kişi ölmüş, üç kişi de hastanede can çekişiyormuş. Pazar sokağı kapatılıyor. Manastır da kapandı, hepimizi eve yolladılar.

KONUKLAR Ne? - Ama olanaksız... *(Kaçarcasına çıkarlar.)*

(Dükün sarayından bir uşak gelir.)

UŞAK Majesteleri salgın hastalıktan ötürü Bologna yönünde kentten ayrıldılar. Ancak Bay Galilei'nin ve genç beyin de güvenli bir yere gidebilmelerinin sağlanmasında ısrar ettiler. Araba iki dakikaya kadar kapının önünde olacak. Majesteleri genç beye en içten selamlarını ilettiler. *(Çıkar.)*

GALİLEİ *(Hâlâ gülerek, merdivenin başına gelir.)* Andrea! *(Bayan Sarti'ye)* Bu eşekler ne sanıyorlar, biliyor musunuz? Benim bütün Medici yıldızlarını dürbünümün merceğinin üstüne yapıştırdığıma inanıyorlar! - Ne oldu? *(Virginia'ya)* Senin ne işin var burada?

BAYAN SARTİ Veba salgını! Yine her şeyi son dakikaya kadar sakladılar! Hemen gitmeliyiz. Büyük Dük bir araba yolluyor. Andrea! Ben hemen eşyaları topluyorum. *(Oturur.)*

GALİLEİ Hiçbir şey toplamayın. Virginia'yı ve Andrea'yı alın, gidelim. Ben de notlarımı toparlayayım. *(Koşarak masasına döner ve büyük bir telaşla kâğıtlarını toplar. Bayan Sarti, koşarak içeri giren Andrea'nın sırtına bir palto giydirir, birkaç battaniye ve biraz yiyecek alır.)*

BAYAN SARTİ *(Virginia'yla Andrea'ya)* Siz hemen çıkın ve arabaya yerleşin. Şunları da alın.

ANDREA Ama neden? Nedenini söylemezsen gitmem.

BAYAN SARTİ Veba salgını çıktı, yavrum.

ANDREA O zaman biz Virginia ile beraber eşyaları taşıyalım.

VİRGİNİA Hayır. Babamı aşağı inene kadar bekleyeceğiz! Şimdi yine bütün kâğıtlarını yanına almak isteyeceğinden eminim.

BAYAN SARTİ *(Bağırır)* Hazır mısınız, Bay Galilei?

GALİLEİ *(Kapıda)* Önce Virginia'yla Andrea'yı arabaya bindirin. Ben geliyorum.

VİRGİNİA Hayır, sensiz gitmeyiz! Önce kitaplarını toplamaya kalkarsan, asla yetişemezsin.

GALİLEİ Aklını başına topla, Virginia! Eğer binmezseniz araba gider. Vebayla şaka edilmez. *(Çalışma odasına döner.)*

VİRGİNİA *(Bayan Sarti onu ve Andrea'yı dışarı çıkarırken, karşı koymaya çalışır)* Kitapları toplamasına yardım edin, yoksa gelmez.
(Galilei, dürbününü bir masa örtüsüne sarar. İki maketi ayağıyla bir yana iter. Ansızın durur. Sonra kararsız adımlarla merdivene yürür.)

GALİLEİ Sizce bir işe yarayacak mı? *(Kimsenin olmadığının ayırdına varır. Ağır ağır geri döner. Daha önce önünde dürbünün durduğu sandalyeye oturur. Pencerenin perdesini açarak dışarıya bakar. Ayağa kalkar.)*

BAYAN SARTİ *(Aşağıdan)* Bay Galilei! Araba gidiyor! Arabacı beklemek istemiyor!

GALİLEİ *(Merdivenlerden)* Gitmemin uygun olacağını sanmıyorum, Bayan Sarti. Bakın burada her şey karmakarışık, üç aydır tuttuğum bu notlar, üzerinde bir, iki gece daha çalışmadığım takdirde hiçbir işe yaramaz. Üstelik şu salgın her yerde var.

BAYAN SARTİ Bay Galilei! Hemen aşağı gelin! Siz çıldırmışsınız!

GALİLEİ Siz, Virginia ve Andrea'yla gidin! Ben gerçekten karar veremiyorum. Ama sonradan gelirim.

BAYAN SARTİ Bir saat sonra artık kimse buradan ayrılamaz. Gelmek zorundasınız! *(Kulak kabartır.)* Arabacı gidiyor! Onu durdurmalıyım. *(Çıkar.)*
(Galilei ağır adımlarla geri döner.)

GALİLEİ Veba! Onun için de olanaksız demişlerdi.
(Bayan Sarti, yüzü sapsarı ve elinde çıkını olmaksızın geri gelir.)

GALİLEİ Ne duruyorsunuz burada? Arabayı ve çocukları kaçıracaksınız.

BAYAN SARTİ Gittiler. Virginia'yı zorla götürebildiler. Bologna'da çocuklarla ilgilenilecek. Ama sizin yemeğinizi kim hazırlayacak?

GALİLEİ Delisiniz siz! Yemek pişirmek için kentte kalmak!

BAYAN SARTİ Kaçabilseler bari!

GALİLEİ *(Elinde notlarıyla)* Aklımı kaçırdığımı sanmayın, Bayan Sarti. Bu gözlemleri böyle yarıda bırakamam. Çok güçlü düşmanlarım var ve belli savlar için kanıtlar toplamak zorundayım.

BAYAN SARTİ Özür dilemenize gerek yok. Ama yaptığınız, akıllı işi değil.

GALİLEİ Hem bir neden daha var: Böyle bir zamanda daha ne kadar hayatta kalacağını kimse bilemez. *(Gülümser.)* O halde merceklerin üstüne yıldızlar çizmeyi sürdürelim!
(Çalışma odasına gider.)

5

GALİLEİ, VEBADAN KORKMAKSIZIN ARAŞTIRMALARINI SÜRDÜRMEKTEDİR.

(Galilei'nin Floransa'daki evinin önü. Galilei dışarı çıkar ve caddenin aşağısına doğru bakar. İki Rahibe geçer.)

GALİLEİ *(Rahibelere)* Acaba nereden süt alabilirim, söyleyebilir misiniz? Sütçü kadın bu sabah gelmedi ve eve bakan kadınım da yok.

I. RAHİBE Yalnızca kentin alt kesimindeki dükkânlar açık.

II. RAHİBE Siz buradan mı çıktınız? *(Galilei, başıyla onaylar.)* O sokak burası işte!

(Rahibeler istavroz çıkarırlar ve hızlı adımlarla uzaklaşırlar. Bir adam görünür.)

GALİLEİ *(Adama)* Siz, bize beyaz ekmek getiren fırıncı değil misiniz? *(Adam başıyla onaylar.)* Benim evime bakan kadını gördünüz mü? Dün akşam gitmiş olmalı. Bu sabahtan beri evde yok.

ADAM O zaman herhalde geri dönecektir, Bay Galilei.

(Karşı sırada bir pencere açılır ve bir kadın dışarı bakar.)

KADIN *(Bağırır)* Kaçın! Onlarda veba var!

(Adam korkuyla kaçar.)

GALİLEİ Siz gördünüz mü evime bakan kadını?

KADIN Kadın caddenin yukarısında yere yığıldı. Biliyordu herhalde. O yüzden kaçmış olmalı. Ne sorumsuzluk! *(Pencereyi çarparak kapatır.*

Yoldan aşağı çocuklar inerler. Galilei'yi görürler ve bağrışarak kaçarlar. Galilei döner, o sırada tepeden tırnağa zırhlara bürünmüş iki asker koşarak gelir.)

ASKERLER Çabuk dön ve eve gir! *(Uzun mızraklarıyla Galilei'yi iterek evine girmeye zorlarlar. Onun arkasından kapıya kalaslar çakarlar.)*

GALİLEİ *(Pencereden)* Kadına ne olduğunu söyleyebilir misiniz?

ASKERLER Onlar, cesetlerin bulunduğu yere götürülüyor.

KADIN *(Yine penceresinde görünür)* Şu arkadaki sokağın tamamında salgın var. Neden kapatmıyorsunuz?

(Askerler yol boyunca bir ip gererler.)

KADIN Ama bu durumda bizim evimize de kimse girip çıkamaz! Burayı kapatmanıza gerek yok. Burada herkes sağlıklı. Durun! Durun! Dinlesenize beni! Kocam kentte, sonra bize ulaşamaz ki! Ah hayvanlar, hayvan herifler!

(İçerden kadının hıçkırıkları ve çığlıkları duyulur. Askerler uzakla-

şırlar. Başka bir pencerede yaşlı bir kadın görünür.)

GALİLEİ Sanırım arka taraflarda yangın var.

YAŞLI KADIN Veba kuşkusu olduğunda, yangın söndürmüyorlar. Herkesin düşündüğü tek şey, veba.

GALİLEİ Onlara ne kadar da uygun düşen bir davranış! Onların bütün yönetim sistemi bu. Bizleri bir incir ağacının artık yemiş veremeyen hastalıklı dalıymışız gibi kesip atıyorlar.

YAŞLI KADIN Böyle konuşmamalısınız. Onlar yalnızca çaresiz kaldılar.

GALİLEİ Evde yalnız mısınız?

YAŞLI KADIN Evet. Oğlum bir pusula yolladı. Tanrıya şükürler olsun ki orada, arkalarda birinin öldüğünü akşamdan duymuş, geri dönmedi. Gece bu mahallede onbir vaka görülmüş.

GALİLEİ Evime bakan kadını zamanında göndermediğim için kendimi suçluyorum. Benim önemli bir işim vardı, ama onun kalması için bir neden yoktu.

YAŞLI KADIN Biz de gidemeyiz. Kim kabul eder ki bizi? Hem kendinizi suçlamak zorunda değilsiniz. Ben evinize bakan kadını gördüm. Bu sabah erken çıktı, saat yediye doğru. Hastaydı, çünkü benim kapıya çıkıp ekmekleri aldığımı görünce, uzağımdan geçip gitti. Sanırım evinizin kapatılmasını istemiyordu. Ama baştakilerden hiçbir şey gizli kalmıyor.

(Bir takırtı duyulur.)

GALİLEİ Bu da nesi?

YAŞLI KADIN İçinde veba tohumlarının bulunduğu bulutları gürültüyle kovmaya çalışıyorlar.

(Galilei kahkaha atar.)

YAŞLI KADIN Hayret, hâlâ gülebiliyorsunuz!

(Caddeden aşağı doğru bir adam gelir, ama yolu kapatılmış bulur.)

GALİLEİ Hey, baksanıza! Burayı kapattılar, evde de hiç yiyecek yok.

(Adam kaçmıştır.)

GALİLEİ Ama açlıktan ölmeye bırakamazsınız bizi! Durun diyorum!

YAŞLI KADIN Belki de bir şeyler getirirler. Getirmezlerse eğer, ama ancak gece bastıktan sonra, kapınıza bir testi süt bırakırım, tabii eğer korkmazsanız!

GALİLEİ Hey! Hey! Bizi duymuyor olamazlar!

(İpin yanında ansızın Andrea belirir. Yüzü ağlamaklıdır.)

GALİLEİ Andrea! Nasıl buraya gelebildin?

ANDREA Ben sabah da gelmiştim. Kapıyı vurdum, ama siz açmadınız. Bana dediklerine göre...

GALİLEİ Peki sen arabayla gitmemiş miydin?

ANDREA Gitmiştim. Ama yolda atlamayı başardım. Virginia yola

devam etti. İçeri giremez miyim?

YAŞLI KADIN Hayır. Ursulinler Manastırına gitmelisin. Belki annen de oradadır.

ANDREA Gittim. Fakat beni yanına sokmadılar. Çok hastaymış.

GALİLEİ Peki onca yolu yürüyerek mi geldin? Çünkü gideli üç gün olmuştu.

ANDREA Ancak şimdi gelebildim, bana kızmayın. Bir kez de yakalandım.

GALİLEİ *(Çaresiz)* Ağlama artık. Bak, bu arada ben daha bir şeyler buldum. Sana anlatayım mı? *(Andrea hıçkırarak başını sallar.)* İyi dikkat et, yoksa anlayamazsın. Sana Venüs gezegenini gösterdiğimi hatırlıyor musun? Gürültüye aldırma, önemli değil. Evet, hatırlıyor musun? Biliyor musun ne gördüm? Venüs, tıpkı Ay gibi![61] Onu hem yarıküre, hem de hilal biçiminde gördüm. Ne diyorsun buna? Bütün bunları küçük bir kürenin ve bir ışığın yardımıyla sana gösterebilirim. Böylece bu gezegenin de kendi ışığının olmadığı kanıtlanıyor. Ve bu gezegen de sıradan bir çember çizerek Güneş'in çevresinde dönüyor, bu olağanüstü değil mi?

ANDREA *(Hıçkırarak)* Öyle; ve bu bir olgu.

GALİLEİ *(Kısık sesle)* Anneni ben alıkoymadım.

(Andrea susar.)

GALİLEİ Ama ben kalmasaydım, elbet bütün bunlar da olmazdı.

ANDREA Şimdi size inanmak zorundalar mı?

GALİLEİ Artık bütün kanıtları topladım. Biliyor musun, bu salgın geçtikten sonra Roma'ya gidip kanıtları onlara göstereceğim.

(Caddeden aşağı doğru tepeden tırnağa örtünmüş iki adam gelir. Ellerinde uzun sırıklar ve kovalar vardır. Sırıklarla önce Galilei'ye, sonra da Yaşlı Kadın'a pencereden ekmek uzatırlar.)

YAŞLI KADIN Orada üç çocuğuyla bir kadın var. Oraya da biraz bırakın.

GALİLEİ Ama içecek yok. Evde su kalmadı. *(İki adam omuz silkerler.)* Yarın da gelecek misiniz?

I. ADAM *(Ağzı bir bezle kapalı olduğu için boğuk sesle)* Yarın ne olacağını kim bilebilir?

GALİLEİ Geldiğiniz takdirde, çalışmam için gerekli olan küçük bir kitabı da uzatabilir misiniz?

AYNI ADAM *(Yine derinden gelen bir sesle güler)* Ekmek alabilirsen haline şükret.

GALİLEİ Ama öğrencim olan şu çocuk burada olacak ve kitabı benim için size verecek. Sözünü ettiğim, Merkür'ün[62] dönüş hızını içeren bir harita, Andrea, benimkini bulamıyorum. Okul-

dan sağlayabilir misin?
(Adamlar uzaklaşmışlardır.)

ANDREA Elbette. Getiririm, Bay Galilei. *(Çıkar.)*
(Galilei de evine çekilir. Karşıki evden çıkan yaşlı kadın, Galilei'nin kapısına bir testi bırakır.)

6

1616[63]
VATİKAN'IN ARAŞTIRMA KURUMU COLLEGIUM ROMANUM[64], GALİLEİ'NİN BULUŞLARINI ONAYLAR.

(Roma'da, Collegium Romanum'un salonu. Gece. Yüksek düzeyde din adamları, keşişler ve bilginler gruplar oluşturmuşlardır. Galilei bir yanda, yalnız başınadır.
Çok neşeli bir hava vardır. Sahne başlamazdan önce yüksek perdeden kahkahalar duyulur.)

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Gülmekten iki büklüm)* Ah şu aptallık yok mu, aptallık! Bana bir cümle söyleyin ki, inanılmamış olsun!

BİR BİLGİN Örneğin sizin yemeğe karşı aşılması olanaksız bir isteksizlik duyduğunuz, Monsignore!

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ İnanırlar, ona da inanırlar. Yalnızca akla uygun olana inanılmaz. Şeytan diye bir şeyin varlığı kuşkuyla karşılanır. Ama dünyanın sokak ortasındaki bir topaç gibi döndüğüne inanılır. Ah şu aptallık!

BİR KEŞİŞ *(Komedi oynar)* Başım dönüyor. Dünya çok hızlı dönüyor. İzin verirseniz size tutunacağım, profesör. *(Sallanıyormuş gibi yaparak bir bilgine tutunur.)*

BİLGİN *(Oyuna katılarak)* Evet, bugün yine kafayı çekmiş şu yaşlı dünyamız. *(O da bir başkasına tutunur.)*

KEŞİŞ Durun, durun! Kayıyoruz! Durun diyorum!

BİR BAŞKA BİLGİN Venüs tamamen çarpıldı bile. Şimdi ancak kıçının yarısını görebiliyorum. İmdat!
(Rahipler bir araya toplanırlar; kahkahalar arasında, sanki fırtınaya tutulmuş bir gemiden düşmemek için direnirmiş gibi yaparlar.)

İKİNCİ KEŞİŞ Bari Ay'a savrulmasak! Çünkü kardeşlerim, derler ki

oradaki tepeler çok sivri uçluymuş!

BİRİNCİ BİLGİN Ayağını sıkı bas yere.

BİRİNCİ KEŞİŞ Ve aşağı bakmayın. Benim başım dönüyor.

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Galilei'nin bulunduğu tarafa doğru özellikle yüksek sesle)* Collegium Romanum'da baş dönmesi ha, olamaz!

(Herkes kahkahalarla güler.

Bir kapıdan Collegium'un iki Gökbilimci'si girer. Ortalık sessizleşir.)

BİR KEŞİŞ Hâlâ araştırıyor musunuz! Bu bir rezalet!

I. GÖKBİLİMCİ *(Öfkeyle)* Araştıran biz değiliz!

II. GÖKBİLİMCİ Bu iş nereye varacak? Clavius'u[65] anlamıyorum... Son elli yılda ortaya atılan her iddiaya inansaydık, halimiz ne olurdu! 1572 yılında, en yüksek katta[66], göğün sabit yıldızların bulunduğu sekizinci katında yeni bir yıldız çıkar ortaya[67]; bütün komşu yıldızlardan daha parlak ve daha büyüktür; ama aradan daha birbuçuk yıl geçmeden ortadan kaybolur, yok olup gider. Şimdi sormak gerekmez mi, gökyüzünün o sonrasız sürekliliği ve değişmezliği ne oldu diye?

FİLOZOF İzin verilse, yıldızlarla örülü gökyüzünün tamamını parçalayacaklar.

I. GÖKBİLİMCİ Evet, nereye varacak bu işin sonu? Beş yıl sonra Danimarkalı Tycho Brahe, bir kuyruklu yıldızın yörüngesini[68] belirledi. Bu yörünge Ay'ın üst kısmında başlayıp, tüm saydam kâseleri, yani hareket eden gök cisimlerinin maddi dayanaklarını birer birer deliyormuş! Hiçbir direnişle karşılaşmıyor, ışığı da kırılmıyormuş. Şimdi sormak gerekmez mi göğün katlarına ne oldu diye?

FİLOZOF Ama bu olanaksız! İtalya'nın ve kilisenin en büyük gökbilimcisi Christopher Clavius, nasıl olur da böyle bir şeyi araştırabilir?

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ Rezalet!

I. GÖKBİLİMCİ Ama araştırıyor işte! İçerde oturmuş, o şeytan icadı borudan bakıyor!

II. GÖKBİLİMCİ Principiis obsta! Her şey bizim bir sürü şeyi, Güneş ve Ay tutulmasına ilişkin verileri, gök cisimlerinin konumlarını, uzun zamandır Kopernikus denen o dinsizin çizimlerine göre hesaplamamızla başladı.

BİR KEŞİŞ Sorarım size, hangisi daha iyi: Ay tutulmasını takvimde yazılı olduğundan üç gün geç görmek mi, yoksa ebedi mutluluğu hiç göememek mi?

ÇOK ZAYIF BİR KEŞİŞ *(Elinde açık bir İncil'le öne doğru ilerler, parmağını fanatik bir ifadeyle belli bir yere koymuştur)* Ne yazıyor bura-

da? "Güneş Gibeon'da, Ay da Ajalon Vadisinde duracak!" Güneş bu dinsizlerin ileri sürdükleri gibi hiç dönmüyorsa eğer, o zaman nasıl hareketsiz kalabilir? Yazılanlar yalan mı?

I. GÖKBİLİMCİ Hayır, onun için de biz gidiyoruz.

II.GÖKBİLİMCİ Biz gökbilimcilere güçlükler çıkartan olgular var, ama insan her şeyi anlamak zorunda mı? *(İkisi de çıkarlar.)*

KEŞİŞ İnsan soyunun yurdunu, gezinip duran bir yıldızla eş tutuyorlar. İnsanları, hayvanları, bitkileri ve bütün yeryüzünü bir kağnıya yükleyip bomboş bir gökyüzünde çember çizdiriyorlar. Onlara göre artık yeryüzü ve gökyüzü yok. Yeryüzü yok, çünkü yalnızca gökyüzünde bir yıldız, gökyüzü de yok, çünkü yeryüzünün ta kendisi. Yukarısıyla aşağısı, sonrasız olan ile geçici olan arasında artık hiçbir ayrım kalmadı. İnsanlar olarak geçici olduğumuzu biliyoruz. Ama şimdi bize gökyüzünün de geçici olduğunu söylüyorlar. Güneş, Ay, yıldızlar ve bizler yeryüzünde yaşıyoruz denirdi ve hep böyle yazılıydı; gel gelelim şurada duran adama göre şimdi yeryüzü de bir yıldız. Yalnızca yıldızlar var! Gün gelecek, şunu da dediklerini göreceğiz: İnsan ve hayvan diye bir şey de yoktur, insanın kendisi bir hayvandır, yalnızca hayvanlar vardır![69]

I.BİLGİN *(Galilei'ye)* Bir şey düşürdünüz, Bay Galilei!

GALİLEİ *(Daha önce cebinden bir taş çıkarmış, oynamış ve yere düşürmüştür; taşı almak için yere eğilirken yanıt verir)* Yukarı düştü, Monsignore, elimden yukarı düştü.

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Arkasını döner)* Utanmaz adam.

(İçeri bir keşişin yardımıyla yürüyebilen çok yaşlı bir Kardinal girer. Herkes saygıyla ona yol açar.)

YAŞLI KARDİNAL Hâlâ içerdeler mi? Böyle önemsiz bir işi gerçekten de daha çabuk bitiremiyorlar mı? Bu Clavius'un alanını bildiği söylenir! Duyduğuma göre Bay Galilei, insanı evrenin odak noktasından kenarda kıyıda bir yerlere atıyormuş. O halde kendisi açıkça insan soyunun bir düşmanıdır! Ve ona böyle davranılması gerekir. İnsanoğlu, Yaradılışın tacıdır, bunu çocuklar bile bilir, Tanrının en yüce tuttuğu ve en sevdiği varlıktır. Tanrı böyle bir mucize ürününü, böyle bir çabayı nasıl olur da küçük, sapa ve sürekli kayıp giden bir yıldıza yerleştirmiş olabilir? Oğlunu böyle bir yere gönderir miydi? Hesaplarının köleleri olan bu insanlara inanacak kadar sapıtmış kişilerin var olabileceği düşünülebilir mi? Tanrının hangi yaratığı böyle bir şeyi kabullenebilir?

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Biraz alçak sesle)* O bay burada.

YAŞLI KARDİNAL *(Galilei'ye)* Ya, demek sizsiniz? Bir şey söyleye-

yim mi, artık iyi göremiyorum, fakat görebildiğim kadarıyla bir zamanlar yaktığımız[70] - adı neydi? - o insana şaşılacak kadar benzemektesiniz.

KEŞİŞ Heyecanlanmamalısınız, Kardinal Hazretleri. Doktor...

YAŞLI KARDİNAL *(Onun kolundan çıkar, Galilei'ye)* Üstünde yaşamanıza, her şeyi ondan almanıza karşın, yeryüzünü aşağılamak istiyorsunuz. Kendi yuvanızı pisletiyorsunuz! Ama ben, böyle bir şeyi kabul edemem. *(Keşişi geriye doğru iter ve gururlu adımlarla salonda gidip gelmeye başlar.)* Ben, geçici olarak bir yerlerde dolanıp duran herhangi bir yıldızda yaşayan herhangi bir canlı değilim. Ben sağlam adımlarla, sağlam bir yeryüzüne basıyorum, burası evrenin odak noktası, ben odak noktasındayım ve Yaradan'ın bakışları benim üzerimde, yalnızca benim üzerimde. Benim çevremde sekiz saydam kâseye tutturulmuş olan sabit yıldızlar ve aynı zamanda Tanrının beni görebilmesi için, etrafımı aydınlatsın diye yaratılmış olan dev Güneş çember çizmekteler. Böylece her şeyin odak noktası açıkça ve tartışmasız ben oluyorum; ben, yani insanoğlu, Tanrının emeği, odak noktasındaki yaradılan, Tanrının sureti, ebedi ve...

(Yere yığılır.)

KEŞİŞ Kardinal Hazretleri, kendinizi çok yordunuz!

(O anda arkadaki kapı açılır, gökbilimcilerinin başında, büyük Clavius içeri girer. Konuşmaksızın, hızlı adımlarla ve etrafa bakmadan salonu geçer, çıkmak üzereyken keşişlerden birine hitap eder.)

CLAVİUS Söyledikleri doğru. *(Gökbilimcileriyle birlikte çıkıp gider. Arkadaki kapı açık kalır. Ortalığı ölüm sessizliği kaplar. Yaşlı Kardinal kendine gelir.)*

YAŞLI KARDİNAL Ne oldu? Karar verildi mi?

(Kimse ona kararı söylemeye cesaret edemez.)

KEŞİŞ Kardinal hazretleri, artık eve dönmeniz gerekiyor.

(Yaşlı Kardinal'in salondan çıkarılmasına yardım ederler. Herkes şaşkın bir halde ayrılır.

Clavius'un araştırma komisyonundan küçük bir keşiş, Galilei'nin yanında durur.)

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Gizlice)* Bay Galilei, Peder Clavius gitmeden önce şöyle dedi: Şimdi dinbilimciler, göğün katlarını nasıl yeniden düzenleyeceklerini düşünsünler bakalım! Zafer sizindir.

(Çıkar.)

GALİLEİ *(Onu alıkoymaya çalışır)* Siz! Bakın! Benim değil, aklın zaferi bu!

(Küçük Keşiş çıkmıştır.

Galilei de çıkar. Kapıda uzun boylu bir din adamıyla, Engizisyon

Kardinaliyle karşılaşır. Kardinale bir gökbilimci eşlik etmektedir. Galilei eğilir. Çıkmazdan önce kapıdaki nöbetçilerden birine fısıldayarak bir şey sorar.)

NÖBETÇİ *(Fısıldayarak karşılık verir)* Kendileri, Engizisyon Kardinalidir.

(Gökbilimci, Kardinal'i teleskopa götürür.)

7

5 ŞUBAT 1616[71]
ENGİZİSYON, KOPERNİK'İN ÖĞRETİSİNİ YASAKLAR LİSTESİNE[72] ALIR

(Roma'da, Kardinal Bellarmin'in evi [73]. Odanın arkasından, görünüşe bakılırsa daha aşağıda olan balo salonu görülebilmektedir.
İki yazıcı rahip oturmuş, satranç oynamaktadırlar. Galilei, kızı Virginia ve Virginia'nın nişanlısı Ludovico Sitti henüz gelmişlerdir. İçki alırlar.)

VİRGİNİA *(Heyecanla)* Ah babacığım, her şey nasıl da iyi gitti! Hep doğru olanı söylemem, yeterli oluyor! Yalnızca seninle dans edeceğim, Ludovico.

LUDOVİCO Omzundaki toka açılmış.

GALİLEİ *(Yazıcılık yapan rahiplere)* Kardinal Hazretlerini burada beklemem söylendi.

VİRGİNİA Böyle iyi görünüyor muyum?

LUDOVİCO Alınlığını biraz daha yukarı kaldır.

VİRGİNİA Çarpıntım var. Güzel görünmek istiyorum.

GALİLEİ Evet, güzel görün! Yoksa yine dünyanın döndüğünden kuşku duymaya başlarlar.

LUDOVİCO Ama dünya dönmüyor ki!

(Galilei güler.)

LUDOVİCO *(Heyecanla)* Roma yalnızca sizden söz ediyor. Ama şimdi kızınızdan söz edecekler. Virginia, alınlığını biraz daha yukarı kaldır, sevgilim.

GALİLEİ Ludovico haklı. Şakaklarına bakıldığında daha güzel görünmeyen kadınlar güzel değildir. Roma ilkbaharının bir eşi daha yoktur: Roma'nın ilkbaharında her şey güzeldir. Ama gidin, gidin artık! *(Onları dışarıya doğru iter. Sonra çok keyifli ola-*

rak satranç oynayanlara seslenir.) Çok dar alanınız, çok dar. Şimdi bu oyun, büyük taşların her kareye gitmesini sağlayacak biçimde oynanıyor. Kale böyle, fil böyle, vezir de böyle ve böyle! O zaman oyun alanı büyüyor ve insan plan yapabiliyor.

I. SEKRETER *(Küçük hamlesini yaparak)* Satranç, jimnastik değildir, Bay Galilei.

II. SEKRETER Bu, bizim küçük aylıklarımıza uymaz. Bizler ancak böyle hamleler yapabiliriz.
(Küçük bir hamle yapar.)

GALİLEİ Tam tersi, dostum, tam tersi! Ayağını yorganına göre uzatmayana yorganın daha büyüğünü alırlar! İnsan zamana ayak uydurmasını bilmelidir, beyler. Yalnızca kıyılarda kalmamalı, günün birinde açılabilmelidir de. - Gerçekten büyük bir şölen!

I. SEKRETER İki yüz elli konuk. Veba yıllarının ardından ilk karnaval!
(İçeriye maskeli kostümüyle Doppone girer.)

DOPPONE Ah, buradasınız, Bay Galilei. Sizi kutlarım, kutlarım! Şimdi karşınızda böyle oldular, değil mi? *(Bir elinin başparmağını aşağıya yöneltir.)*

GALİLEİ Burada göreviniz nedir?

DOPPONE Papalık mabeyincisi.
(Galilei güler.)

DOPPONE Şaştınız mı buna? Ayrıca korkunç meşgulüm. Dün gece Kutsal Kardinaller Meclisinin toplantısı vardı. Daha sonra, hazır bulunanlar listesini yaparken işi berbat ettim. Şimdi katılanları burada tek tek bulacağım. Gel gelelim burada kimi balıkçı, kimi eşek, kimi şarlatan, kimi de bilmem ne kılığında. Roma'da daha kalacak mısınız?

GALİLEİ Hayır. Buradaki işlerim bitti.

DOPPONE Evet, biliyorum. Herkes biliyor. Çok parlak bir zafer. Biliyorsunuz, ben de sizin ayaklarınızın dibinde oturmuştum. İlmekler falan filan.

I. SEKRETER Kardinal Hazretleri.
(Kardinal Bellarmin bir tilki maskesiyle, Kardinal Barberini[74]de eşek kılığında girerler. Doppone uzaklaşır.)

BELLARMİN Bay Galilei, Kardinal Barberini.

BARBERİNİ Ah, babası sizsiniz demek?

BELLARMİN Kızınız çok hoş, Bay Galilei. Buna rağmen kızınız olduğunu söylemek zorundayım.
(Gülerler.)

BARBERİNİ *(İşaret parmağıyla Galilei'yi göstererek)* Güneş doğar, batar ve yerine döner. Süleyman Peygamber böyle der, peki

Galilei ne diyor?

GALİLEİ Küçük bir çocukken, Kardinal Hazretleri, bir gemideydim. Gemi kıyıdan uzaklaştığında, şöyle demiştim: Kıyı hareket ediyor. - Oysa kıyı yerindeydi ve hareket eden, gemiydi.

BELLARMİN *(Gülerek)* Ve büyüdüğünüzde, Bay Galilei, artık geminin hareket ettiğini biliyordunuz, değil mi? Yani sizce insanlık çocukluk çağındayken yalnızca yıldızlı gökyüzünün hareket ettiğini görmekteydi, oysa şimdi, yani büyüdükten sonra, hareket edenin dünya olduğunu biliyor. Peki ama dostum, dünyanın hareket ettiğini nereden biliyoruz? Bence daha çok onun yerinde durduğunu hissetmekteyiz.

GALİLEİ Altı yıl boyunca ırgat gibi çalıştım ve dünyanın hareket ettiğini gösteren kanıtlar topladım.

BELLARMİN İyi de, hareket etseydi eğer, bunu kendiliğimizden, yani kanıt olmadan da fark etmez miydik?

GALİLEİ Hayır. Dünyanın bir hareketi gerçekleştiğinde, bu dünyanın kendisinden değil, ancak o harekette payı olmayan nesneden algılanabilir; bunu kolaylıkla kanıtlayabilirim.

BARBERİNİ *(Korkuluğun yanına gidip aşağıya el salladıktan sonra geri dönmüştür)* Kurnaz bir adam bu Galilei. Demek ki insanın gördüğü şeyin, yani yıldızlarla dolu gökyüzünün döndüğünün doğru olması gerekmiyor, gemi ve kıyı örneğinde olduğu gibi. Ama doğru olanı, yani dünyanın döndüğünü insan algılayamıyor, öyle mi? Kurnazca.

BELLARMİN Bizim gökbilimcilerimiz, Kopernikus'un varsayımının sabit yıldızlarla dünya arasında korkunç bir uzaklığı öngördüğüne dikkati çekiyorlar.

GALİLEİ Bu uzaklık beni korkutmuyor. Çünkü Ptolemaeus'un varsayımına göre sabit yıldızlarla örülü gökyüzü için öngörülen olağanüstü hızdan daha az.

BARBERİNİ *(Ret edercesine)* Bu doğru. Böyle bir hızı varsaymak, çok daha kötü. Ve Galilei'nin Jüpiter uyduları, bizim gökbilimcilerimiz için çetin ceviz. *(Özür dilercesine.)* Ne yazık ki ben de bir zamanlar biraz gökbilim okumuştum, Bellarmin. Bu, uyuz gibi bir illettir, insana yapışıp kalır.

BELLARMİN Tanrının bize yurt olarak verdiği güzel dünyamız yeni kuramlara göre ne yazık ki, evrenin odak noktasından neredeyse aşağılanırcasına kovulmakla kalmıyor, fakat evren için ansızın düşünülemeyecek boyutların varsayılması nedeniyle, çok küçülüyor; o kadar ki, artık Tanrının insan soyuna açıkça gösterdiği ilgi neredeyse anlaşılamaz oluyor.

GALİLEİ Sonunda Collegium Romanum'un da saptadığı gibi...

BELLARMİN *(Acele)* Bizce, dünyanın hareketliliğine ve Güneş'in durağanlığına ilişkin bir varsayımın bütün olguları, Ptolemaeus'un çemberleri ve ilmekleri varsayımından daha iyi açıkladığı söylendiğinde, bu çok iyi bir düşüncedir, tehlikesizdir ve matematikçi için yeterlidir. Ama Güneş'in gerçekten evrenin ortasında durduğu, doğudan batıya gitmeksizin yalnızca kendi çevresinde döndüğü, dünyanın ise çok büyük bir hızla Güneş'in etrafında çember çizdiği iddia edilirse, bu çok tehlikeli olur; çünkü o zaman baş edilmesi güç insanlar olan filozofları ve dinbilimcilerini sinirlendiririz, üstelik bundan öte, Kutsal Kitap'ın yanlış yazdığını da söylemiş oluruz.

BARBERİNİ Fakat anlasana Bellarmin, Kutsal Kitap, Galilei'nin aklını doyurmuyor. Buna karşılık Kopernikus'u doyurucu buluyor. Gel gelelim ahlaka aykırı doyumlar da vardır ve ne yazık ki, bunlar çoğu kez en bayağı doyum yollarıdır. Şu krizantemlere bak! *(Bellarmin'i bir an için korkuluğun yanına götürür. Sonra Galilei'ye)* Gelin, gelin. Bırakın numara yapmayı. Ama ciddi bir konuşma yapmakta direniyor. Siz gökbilimciler hep çemberlere, elipslere, belli hızlara göre[75] düşünüyorsunuz, bunları en yalın olgular sayıyorsunuz ve onlardan yasalar çıkarıyorsunuz. Peki ya Tanrı bütün bunları farklı tasarımlamışsa? Tanrı, yıldızlarını neden şöyle hareket ettiriyor olmasın? *(Parmağıyla havada karışık ve hızı değişken bir yörünge çizer [76].)* O zaman ne olurdu hesaplarınız?

GALİLEİ *(Rol yapmayı bir yana bırakarak)* Sevgili dostum, eğer Tanrı dünyayı böyle tasarımlamış olsaydı[77] o zaman dünya yine belli yasalara uygun olurdu. Ve Tanrı o zaman beyinlerimizi de öyle tasarımlardı ki, bu kez onları en basit yörüngeler diye bilirdik.

BARBERİNİ Ben, aklı yetersiz buluyorum. Dostumuz susuyor. Şimdi benim aklımı da yetersiz bulduğunu söylemeyecek kadar nazik. *(Güler ve korkuluğa doğru çekilir.)*

BELLARMİN Aklın kapsamı, dostum, pek geniş değildir. Çevremizde yozlaşmadan, suçtan ve zaaftan başka bir şey göremiyoruz. Peki gerçek nerede?

GALİLEİ *(Öfkeyle)* Ben, akla inanıyorum.

BELLARMİN Kilise büyüklerinin ve onların ardından daha nicelerinin, ne çabalar ve düşünceler pahasına böyle bir dünyaya - aslında çok iğrenç bir dünya değil mi? - biraz anlam kazandırabildiklerini düşünün bir an. Campagna'daki[78] topraklarında çalışan köylüleri yarı çıplak kırbaçlatanların acımasızlığını ve bunun için onların ayaklarını öpen yoksulların aptallığını düşü-

nün.

GALİLEİ Utanç verici! Buraya yolculuğum sırasında...

BELLARMİN Biz, akıl erdiremediğimiz böyle olayların - ki yaşam, aslında bunlardan ibarettir - anlamına ilişkin sorumluluğu daha yüce bir varlığın sırtına yükledik, bütün bunlarla belli bir şeyin amaçlandığını, büyük bir plana hizmet edildiğini söyledik. Gerçi böylece mutlak anlamda bir huzur sağlanmış olmadı, ama şimdi siz bu en yüce varlığı, yıldızlar dünyasında olup bitenleri pek bilmemekle suçluyorsunuz. Bu, bilgece bir tutum mu?

GALİLEİ *(Bir açıklamaya girişerek)* Ben, kilisenin inançlı bir evladıyım[79]...

BARBERİNİ Korkunç bir şey bu Galilei'nin yaptığı. Büyük bir masumiyet havasıyla, gökbilim alanında Tanrının en ağır yanılgılara düştüğünü göstermek istiyor! Yani Tanrı Kutsal Kitap'ı yazmazdan önce gökbilimi yeterince incelemedi, öyle mi sevgili dostumuz? *(Sekreterlere)* Bunları yazmayın, bu, dostlar arasında bilimsel bir konuşma yalnızca.

BELLARMİN Tanrının kendi yarattığını, onun eliyle yaratılmış olandan daha iyi bilmesi sizce de akla yakın değil mi?

GALİLEİ Ama beyler, insan nihayet yalnızca yıldızların hareketlerini değil, Kutsal Kitap'ı da yanlış anlayabilir!

BELLARMİN Ama Kutsal Kitap'ın nasıl anlaşılması gerektiğini saptamak da kutsal kilisenin dinbilimcilerinin işidir, öyle değil mi? *(Galilei susar.)*

BELLARMİN Gördünüz mü, şimdi susuyorsunuz. Bay Galilei, Kutsal Meclis bu gece Kopernikus'un, Güneş'in evrende odak noktası olduğu ve hareket etmediği, dünyanın ise evrenin odak noktası olmadığı ve hareket ettiği yolundaki öğretisinin budalaca, saçma ve dine aykırı olduğuna karar vermiş bulunmaktadır. Ben de bu görüşten vazgeçmeniz için sizi uyarmakla görevlendirildim.

GALİLEİ Ama bu olamaz. Nedenler ve kanıtlar...

BELLARMİN Onları Kutsal Meclisin dinbilimcilerine bırakın.

GALİLEİ Ben, Collegium Romanum'un gökbilimcilerinin benim olgularımı ve görüşlerimi onayladıklarını sanmıştım.

BELLARMİN Hem de en derin memnuniyet ifadesiyle ve sizi en onurlandırıcı biçimde.

GALİLEİ Fakat...

BELLARMİN Kutsal Meclis, kararını bu ayrıntıları göz önünde tutmaksızın verdi.

GALİLEİ Anlıyorum. Yani bundan böyle her türlü bilimsel araştır-

ma...

BELLARMİN Tümüyle güvence altındadır, Bay Galilei. Matematiksel varsayım bağlamında bu öğretiyi de ele almakta özgürsünüz. Bilim, kilisenin yasal ve çok sevgili evladıdır, Bay Galilei. Sizin kiliseye duyulan güveni sarsmak istediğinizi hiçbirimiz ciddi olarak düşünmüyoruz.

GALİLEİ Güven, asıl üstüne varıldığı zaman sarsılır[80].

BARBERİNİ Öyle mi? *(Kahkahayla gülerek Galilei'nin omzuna vurur. Sonra bakışlarını ona diker, ama sesi dostçadır)* Pire için yorgan yakmayın, dostum Galilei. Biz de öyle yapmıyoruz. Sizden çok, bizim size ihtiyacımız var.

BELLARMİN Roma'nın en büyük matematikçisini, Kutsal Meclis'in ona büyük saygı duyan komiserine takdim etmek için sabırsızlanıyorum. *(Galilei çıkışa doğru gitmesi için zorlar. Sonra sekreterlere)* Bay Galilei'ye Kutsal Meclis'in Kopernikus'un öğretisiyle ilgili kararını bildirdiğimi bugünkü tarihle tutanağa geçirin.

BARBERİNİ *(Galilei'yi öteki kolundan tutarak)* Böylece yeniden bir tilkiye dönüşüyor. Siz de bugün buraya, egemen öğretilerin uslu savunucusu kostümüyle gelseydiniz daha iyi olurdu, sevgili dostum. Çünkü bugün bana biraz özgür olabilme hakkını veren tek şey, kostümüm. Bu kılıktayken şöyle mırıldandığımı bile duyabilirsiniz: Eğer bir Tanrı olmasaydı, insanlar onu yaratmak zorunda kalırlardı. Biliyorsunuz, bizler, yani hurma yiyenler, azla yetinen insanlarızdır.

(Galilei ile çıkarlar.)

BİRİNCİ SEKRETER Son cümleyi yazdın mı?

İKİNCİ SEKRETER Yazıyorum. *(Hararetle yazarlar.)* Akla inandığını söylediği yer var mı sende?

(Engizisyon Kardinali, yanında iki hanımla girer. Sekreterler yerlerinden fırlarlar.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ Ah, ben gerçekte sizin bildiğinizin yarısı kadarını bile bilmiyorum. Siz, benim olabileceğimden çok daha acımasızsınız. Kardinal burada değil mi?

BİRİNCİ SEKRETER Kardinal Barberini ve Bay Galilei ile birlikte çıktılar.

(Kardinal, hanımlara ne yazık anlamına gelen bir hareket yapar. Hanımlar çekilirler.)

HANIMLARDAN BİRİ O tilkiyi nasılsa buluruz. Kazların nerede olduğuna bakmamız yeter. *(İkisi de çıkarlar.)*

ENGİZİSYON KARDİNALİ Görüşme gerçekleşti mi?

BİRİNCİ SEKRETER *(Makine gibi)* Önce kızıyla birlikte Bay Galilei

geldi. Kızı bugün nişanlanmış, nişanlısı... *(Engizisyon Kardinali eliyle geçmesini işaret eder.)* Daha sonra Bay Galilei bize, yeni bir satranç oynama yönteminden söz etti; buna göre taşlar, bütün oyun kurallarına aykırı olarak bütün karelerde hareket ettirilebiliyormuş.

ENGİZİSYON KARDİNALİ *(Yine elini sallar)* Tutanak sende mi?

(Birinci sekreter tutanağı ona verir. Kardinalin bir işaretiyle iki sekreter de çıkarlar. Kardinal, bir duvar girintisine oturur ve gözlüğünün yardımıyla tutanağı gözden geçirmeye başlar. İçeriye dans etmekten terlemiş olan Virginia girer.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ *(Bulunduğu köşeden)* Ne aradınız kızım?

VİRGİNİA *(Onu görmediğinden biraz korkmuştur)* Ah, Muhterem Peder!

(Kardinal başını kaldırmadan sağ elini uzatır. Virginia yaklaşır, diz çökerek Kardinal'in yüzüğünü öper.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ Çok güzel bir gece! İzninizle sizi nişanlanmanızdan ötürü kutlamak istiyorum. Bizimle, yani Roma'da mı kalıyorsunuz?

VİRGİNİA Şimdilik hayır, Muhterem Peder. Bir evlilik için pek çok hazırlık yapmak gerekiyor.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Ya, demek babanızla yine Floransa'ya dönüyorsunuz. Buna sevindim. Babanızın size ihtiyacı vardır sanırım. Matematik, pek sıcak kanlı bir hayat arkadaşı sayılmaz, öyle değil mi? Böyle bir çevrede etten ve kemikten yapılma bir canlının bulunması, önemlidir. İnsan, yıldızlar evreninde yolunu kolayca yitirebilir, üstelik büyük bir adam söz konusu olduğunda, bu evren daha bir uçsuz bucaksızdır.

VİRGİNİA *(Soluğu kesilmiş olarak)* Çok iyisiniz, Muhterem Peder. Ben böyle şeylerden gerçekten hiç anlamam.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Sahi mi? *(Güler.)* Balıkçının evinde yaşayıp balık yemiyorsunuz, öyle mi? Saygıdeğer babanız, yıldızlar üzerine bildiklerinizi sonunda benden öğrendiğinizi duysa herhalde çok gülerdi, sevgili çocuğum. *(Tutanağın sayfalarını çevirir)* Burada okuduğuma göre, yenilikçilerimiz sevgili dünyamızın önemine ilişkin olarak benimsenmiş düşünceleri biraz abartılı buluyorlar; bildiğiniz gibi, büyük bir adam, hem de en büyüklerden biri olan babanız, bu yenilikçilerin dünya çapında lideri olarak kabul ediliyor. Şimdi, antikçağın bilgelerinden Ptolemaeus'tan günümüze kadar, evrenin bütünü, yani ortasında dünyamızın hareket siz durduğu kristal küre, dünyanın çapının yaklaşık yirmi bin katı olarak ölçülmüştü. Bu, aslında enikonu büyük bir uzam, ne var ki yenilikçilerimize

küçük, çok küçük geliyor. Duyduğumuz kadarıyla, onlara göre bu uzam, düşünülemeyecek kadar engin; dünya ile Güneş arasındaki bize her zaman oldukça büyük görünen uzaklığın ise, dünyamız ile, en dıştaki kabukta bulunan sabit yıldızlar arasındaki uzaklıkla karşılaştırılamayacak kadar küçük olduğunu, bu nedenle hesaplamalarda göz önünde tutulmasının gerekmediğini savunuyorlar! Gelin de şimdi bu yenilikçilerin çok savurgan yaşamadıklarını söyleyin bakalım!

(Virginia güler, onunla birlikte Kardinal de güler.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ Kutsal Meclis'in bazı üyeleri kısa süre önce dünyaya ilişkin böyle bir imge karşısında neredeyse tutum aldılar; çünkü şimdiye kadarki imgemiz bu ikincisiyle karşılaştırıldığında, bazı genç kızların zarif boyunlarına takılabilecek kadar küçük kalıyor. Meclis üyeleri, böylesine dev uzaklıklarda bir kilise büyüğünün, dahası bir kardinalin bile kolaylıkla yitip gidebileceğinden korkuyorlar. Bu durumda bir papa bile yüce Tanrının gözünden kaçabilir. Evet, aslında bu komik bir şey, ama ben yine de sizin bundan böyle de hepimizin çok değer verdiğimiz büyük bir insan olan babanızın yakınında kalacağınızı bilmekten mutluyum, sevgili çocuğum. Bu arada acaba günah çıkartmak için gittiğiniz rahibi tanıyor muyum diye düşünüyorum...

VİRGİNİA Azize Ursula Manastırından Peder Christophorus.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Evet, dediğim gibi, babanıza eşlik edeceğiniz için memnunum. Size ihtiyaç duyacaktır. Aklınız bunu almayabilir, ama bu gerçekten olacak. Siz henüz çok gençsiniz, henüz bütünüyle etten ve kandan yapılmasınız, fakat büyüklüğü taşımak, Tanrının onu ihsan ettiği kişiler için kolay değildir, her zaman kolay değildir. Ölümlülerden hiçbiri de bir duaya sığdırılamayacak kadar büyük değildir. Ama şimdi sizi alıkoymaktayım sevgili yavrum; nişanlınızı kıskandırmaktayım, hatta belki sevgili babanızı da, yıldızlar hakkında size üstelik muhtemelen artık eskimiş şeyler anlattığım için. Hemen dansa katılın, yalnız Peder Christophorus'a benden selam söylemeyi unutmayın.

(Virginia, Kardinal'in önünde yerlere kadar eğildikten sonra hemen çıkar.)

DÖNÜŞÜM

(Roma'daki Floransa elçisinin sarayı. Galilei, Collegium Romanum'un toplantısından sonra papalık gökbilimcisinin kararını ona gizlice bildirmiş olan Küçük Keşiş'le konuşmaktadır.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Haklısınız.

GALİLEİ Yasaklar Kurulunun emirnamesini okumadınız mı?

KÜÇÜK KEŞİŞ Okudum.

GALİLEİ O zaman hem üstünüzdeki cübbeyi giyip, hem de benim haklı olduğumu söyleyemezsiniz.

KÜÇÜK KEŞİŞ Dört gecedir uyuyamıyorum. Okuduğum emirname ile, Venüs'ün gözlerimle gördüğüm evrelerini nasıl bağdaştıracağımı bilemedim. Bunun üzerine sabah ayinine katılmaya ve size gelmeye karar verdim.

GALİLEİ Bana, Venüs'ün evrelerinin olmadığını söylemek için mi?

KÜÇÜK KEŞİŞ Hayır. Ben, emirnamenin bilgeliğine ulaşmayı başardım. O emirname bana, aşırı araştırma merakının insanlık için ne gibi tehlikeler barındırdığını gösterdi ve ben de gökbilimden vazgeçmeye karar verdim. Ancak bir gökbilimciyi de o bilinen öğretiyi daha fazla geliştirmekten vazgeçmeye razı edebilecek nedenleri size anlatmayı hâlâ önemli buluyorum.

GALİLEİ Böyle nedenleri bildiğimi söyleyebilirim.

KÜÇÜK KEŞİŞ Kızgınlığınızı anlıyorum. Kilisenin olağandışı iktidar araçlarını düşünmektesiniz. Ama ben size daha başkalarından söz etmek istiyorum. İzninizle kendim üzerine konuşayım. Bir köylü ailesinin çocuğu olarak Campagna'da büyüdüm. Oralılar basit insanlardır. Zeytin ağaçlarıyla ilgili her şeyi bilirler, ama onun dışındaki bilgileri çok azdır. Şimdi ben Venüs'ün evrelerini gözlemlerken, annemle babamın nasıl kız kardeşimle birlikte ocağın başında oturduklarını ve peynirlerini yediklerini görebiliyorum. Yüzyılların dumanıyla kararmış ahşap tavan kirişlerini görebiliyorum; annemle babamın yaşlanmış, çalışmaktan yıpranmış ellerini ve o elleriyle tuttukları küçük kaşığı görebiliyorum. Durumları iyi değil, ama o yoksulluklarında bile belli bir düzen gizli. Yerleri silmekten zeytin toplama mevsimlerine ve vergi ödemelerine uzanan dönenceler var. Başlarına gelen kötü şeyler de belli bir sırayı izliyor. Babamın beli bir defada değil, ama zeytinlikte geçirilen her ilkbahar biraz daha fazla bükülüyor, tıpkı annemi gittikçe daha çok cinsiyetten yok-

sun kılan doğumların çok belirli aralıklarla birbirini izlemiş olması gibi. Onlar, sepetlerini kan ter içersinde taşlı patikadan yukarı taşımak, çocuk doğurmak, dahası yemek yiyebilmek için gerekli olan gücü, süreklilik ve zorunluluk duygusundan kazanıyorlar; bu duyguyu ise onlara toprağın, her yıl yeniden yeşeren ağaçların, küçük kilisenin görünüşü ve her pazar dinledikleri Kutsal Kitap metinleri verebiliyor. Onlara, Tanrının gözlerinin araştırırcasına, dahası korkuyla hep üzerlerinde olduğu, onlar, yani eylemde bulunanlar üstlendikleri büyük ya da küçük rollerle kendilerini gösterebilsinler diye, adına dünya denen büyük tiyatronun[81] çevrelerinde kurulduğu yolunda güvence verildi. Şimdi ben kalkıp aileme, bomboş bir uzamda, bir başka yıldızın çevresinde sürekli dönen küçük bir taş yığınının üstünde, sayısız yıldızlardan, üstelik en önemsizlerinden birinde yaşadıklarını söylersem, bana ne derler? Yoksunluklarına bunca sabırla, bunca boyun eğişle katlanmalarının neden gerekli ya da iyi olduğunu, alın terini, sabrı, açlığı, boyun eğişi, kısacası her şeyi açıklayıp zorunluluk diye tanıtmış olan, ama şimdi yanlışlarla dolu olduğu anlaşılan Kutsal Kitap'ın artık ne işe yarayacağını sormazlar mı? Hayır, hayır; böyle bir durumda bakışlarında nasıl ürkek bir ifadenin belireceğini, kaşığı ellerinden bırakışlarını, kendilerini nasıl ihanete uğramış ve aldatılmış hissedeceklerini görebiliyorum. Demek ki gözünü bizden ayırmayan biri yokmuş, diyorlar. Bugüne kadar hiç eğitilmemiş, yaşlanmış ve harcanmış olan bizler, şimdi bu halimizle kendi başımızın çaresine bakmak zorundayız, öyle mi, diye soruyorlar. Demek kimse bizim için, bütünüyle başka yıldızlardan bağımlı, çevresinde hiçbir şeyin dönmediği bu ufacık yıldızın üstündeki geçici ve acınası rolümüzden başka bir rol düşünmedi, öyle mi? Yoksulluğumuzun hiçbir anlamı yok; açlık, yalnızca yiyeceği olmamak demek, yoksa bir güçlülük sınavı falan sayılmıyor; iki büklüm olmak ve yük taşımak ise bir hizmet değil, yalnızca bir angarya. Bu durumda Kutsal Meclis'in emirnamesinde neden ancak analara özgü, soylu bir acıma duygusunu, yüce bir ruhun iyiliğini bulduğumu anlıyor musunuz?

GALİLEİ Yüce bir ruhun iyiliği! Herhalde şunu söylemek istiyorsunuz: Hiçbir şey kalmadı, şarap bitti, dudakları kurudu, o zaman cübbelerin eteklerini öpsünler! Peki neden hiçbir şeyleri yok? Neden bu ülkede düzen, yalnızca boş midelerin düzeni ve zorunluluk yalnızca ölesiye çalışmak? Üstelik hasada hazır bağların arasında ve buğday tarlalarının yanıbaşında!larken

Sizin yurdunuzdaki köylüler, merhameti bol Hazreti İsa'nın temsilcisinin İspanya ve Almanya'da[82] sürdürdüğü savaşların bedelini ödemekteler. O temsilci neden dünyayı evrenin odak noktası kılıyor? Papalık tahtı dünyanın merkezi olabilsin diye! İşin aslı bu. Haklısınız, burada önemli olan uydular değil, fakat Campagna'lı köylüler.

KÜÇÜK KEŞİŞ Bay Galilei, ben bir rahibim.

GALİLEİ Ama aynı zamanda matematikçi ve gökbilimcisiniz; gördüğünüz gibi, Venüs'ün evreleri var. İnsanlığın ezici çoğunluğuna ilişkin olarak anlattıklarınız, ne kadar korkunç bir gerçeği de kapsamakta! *(Yüksek sesle)* Yani yalan mı söyleyeyim? Senin halkına yalan mı söyleyeyim? İşte, dışarı bak! *(Pencereden dışarısını gösterir.)* Orada, defnenin dibindeki kaynağın hemen yanında duran küçük Priapos'u[83] görüyor musun? Bahçelerin, kuşların ve hırsızların tanrısı olan o iki bin yaşındaki kaba saba, müstehcen yaratığı! O bile daha az yalan söylemişti. Güzel, ben de kilisenin bir evladıyım. Ama Horatius'un sekizinci hicviyesini bilir misiniz? Bugünlerde o metni yine okuyorum, biraz dengeye kavuşmama yardımcı oluyor. *(Küçük bir kitaba uzanır.)* Horatius, burada Esquilinia bahçelerine dikilmiş olan küçük bir Priapos heykelini konuşturur. Şöyle başlar:

"Bir İncir ağacı kütüğü, yararlı bir tahta
parçasıydım eskiden, ta ki marangoz,
Priapos yontusuyla bir tabure arasında
kararsız kalıp, bir Tanrı yapana kadar..."

Sizce Horatius, örneğin tabure sözcüğünün yasaklanmasına ve onun yerine şiire bir masanın yerleştirilmesine razı olur muydu? Bakın bayım, benim dünya imgemde Venüs'ün evrelerden yoksun olması, güzellik duyumu zedeliyor!

KÜÇÜK KEŞİŞ Bunu anlıyorum. Fakat...

GALİLEİ Gözlerimin önündeki en büyük mekanizmayı, gökteki cisimlerin mekanizmasını incelememem gerekiyorsa eğer, o zaman nehir sularını daha yükseklere pompalamaya yarayacak mekanizmaları da icat edemem. Üçgenin açılarının toplamını, Vatikan'ın ihtiyaçlarına göre değiştiremem. Ben, uçan cisimlerin yörüngelerini, tavan süpürgelerine binmiş cadıların uçuşlarını da açıklayacak şekilde hesaplayamam!

KÜÇÜK KEŞİŞ Peki siz gerçeğin - gerçek ise eğer - kendisini biz olmadan da kabul ettireceğine inanmıyor musunuz?

GALİLEİ Hayır, hayır, yine hayır. Gerçeğin ne kadarını kabul ettirebilirsek, ancak o kadarı geçerlik kazanabilir. Aklın zaferi, ancak akıllıların zaferi olabilir. Siz köylülerinizi anlatırken daha şim-

diden onların kulübelerini kaplayan yosunlardan söz eder gibisiniz. Bir üçgenin açılarının toplamının, o n l a r ı n yararlarına aykırı düşebileceğini nasıl varsayılabilir? Öte yandan o köylüler harekete geçmedikleri takdirde, en güzel sulama tesisleri bile işlerine yaramayacaktır. İnsanoğlu hareketliliğe de, tembelliği de dayanabilir, ama eşzamanlı olarak değil; ya, "Buraya kadarkinden daha ileriye!" der, ya da, "Yalnızca buraya kadar!"der. *(Küçük Keşişe bir yazı tomarı fırlatır.)* Sen bir matematikçi misin, oğlum? O zaman dünyanın bütün denizlerindeki gelgit hareketlerinin nedenleri işte burada. Ama sen okumamalısın, anlıyor musun? Ah, okumaya başladın bile, öyle mi? Demek ki sen, bir matematikçisin?

(Küçük Keşiş, kâğıtları okumaya dalmıştır.)

GALİLEİ Bilginin ağından düşen bir elma daha! Ve bizimkisi, yemeye başladı bile. Sonsuzluğa kadar lanetlenmiştir, gelgelelim zavallı obur, o elmayı yine de zıkkımlanmak zorundadır! Kimi zaman şöyle düşünüyorum: Yerin on kulaç altında bulunan ve içine hiç ışık girmeyen bir zindana kapatılmayı göze alabilirdim, yeter ki o şeyin, yani ışığın ne olduğunu öğrenebileyim. İşin en kötü yanı ise, bildiğimi başkalarına yaymak zorunda oluşum. Tıpkı bir âşık, bir sarhoş ya da bir hain gibi. Bu, bütünüyle bir zaaftır ve insanı ancak yıkıma sürükleyebilir. Bildiğimi cehennemin ateşlerine haykırma gücünü daha ne kadar bulabileceğim, işte tek soru, bu.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Kâğıtlarda bir yeri gösterir.)* Bu cümleyi anlamıyorum.

GALİLEİ Sana anlatacağım, anlatacağım.

8

GALİLEİ, KENDİSİ DE MATEMATİKÇİ OLAN YENİ BİR PAPANIN TAHTA ÇIKMASIYLA BİRLİKTE, YENİ ARAŞTIRMALARA BAŞLAMA CESARETİNİ BULUR. GÜNEŞTEKİ LEKELER[84].

(Galilei'nin Floransa'daki evi. Çalışma odasında, bu kez daha büyüğü olmak üzere, dürbün bir örtüyle örtülmüştür. Galilei, Küçük Keşiş, daha yaşlıca bir bilgin ve şimdi bir delikanlı olan Andrea Sar-

ti'den oluşan öğrencileri ile cisimlerin yüzmesi[85] *üzerine konuşmaktadır. Bir masada, içinde su bulunan bir kap vardır. Onun yanında bir demir parçası ile yine demirden bir iğne durmaktadır. Aşağıda Virginia ve Bayan Sarti çeyiz dikmektedirler.)*

GALİLEİ Bilimin hedefi[86], sonsuz bilgeliğe bir kapı açmak değil, fakat sonsuz yanılgıya bir sınır koymaktır[87]. Bilimlerdeki yoksulluğun temel nedenlerinden biri, sözde zenginlik sanısıdır[88]. Felsefe çoğunlukla sınırsız, karmakarışık ve belirsizdir; oysa, gerçek sınırlıdır ve ayrıntının içindedir[89]. Doğayı ona boyun eğerek yeneriz[90]. Gözlem sürecinde neden sayılan, uygulamada kurala dönüşür. Büyük felsefelerce temel alınan küçük yanılgıları gözlemlerken, bu yaz Aristoteles'in zamanlarından bu yana bilimlerin ilerleyişini engellemiş olan türlü kavramlarla karşılaştık. Örneğin soğuk ve incelmiş[91], ıslak ve uzun gibi kavramlar; kimileri, sözcükleri bir araya getirdiklerinde bir dünya kurduklarını düşünmekteler. Dostumuz Andrea bize, sonradan bir gösteriyle tamamlayacağımız bir görüşmeyi nakledecek.

ANDREA Görüşme, Bay Papazzoni[92] ile Bay Galilei arasında oldu. Bay Papazzoni: Soğuyan yoğunlaşır, dedi ve yoğunlaşmış su olduğunu söylediği buza atıfta bulundu. "Ona neden inceltilmiş su demiyorsun?" diye sordu Bay Galilei. Çünkü yoğunlaşma, ağırlaştırır. Ama buz sudan daha hafiftir, çünkü suda yüzer. Sonra Bay Papazzoni...

GALİLEİ Bir an Aristoteles'in bu konuda ne söylemiş olduğunu düşündükten sonra...

ANDREA Hayır, demir daha ağırdır. Evet doğru, yüzer, fakat sudan daha hafif olduğu için değil, ama yassılığından ve genişliğinden ötürü suyu yaramadığından. Fakat, dedi Bay Galilei, geniş ve yassı bir demir parçasının suyu yaramadığı doğru değil. Böyle bir parça zorla kabın dibine bastırıldığında, ardından yine hemen yükselir, dolayısıyla yukarı çıkarken suyun yarılmaya karşı gösterdiği direnci aşar.

GALİLEİ *(Bu söylenenlerden bazılarını demir parçasıyla göstermiştir)* Ve ona, bir cismin biçiminin değil, sudan daha hafif ya da daha ağır olmasının[93] önem taşıdığını anlattım. Tam konuşmanın bu noktasında Bay Papazzoni, muzaffer bir edayla şöyle bağırdı: O halde geniş ve yassı bir demir parçası suda yüzebilirken, bir iğne neden dibe batıyor?[94] Bildiğiniz gibi, bu Aristoteles'in kanıtı. Ne diyorsunuz?

KÜÇÜK KEŞİŞ Belki de iğne, geniş bir cisimden daha az hava barın-

dırdığı için batıyordur?

GALİLEİ Neden daha az hava barındırsın?

YAŞLI BİLGİN Altındaki su tabakası çok ince, bu nedenle iğneyi kolay taşıyamaz.

GALİLEİ Ama iğnenin kendisi de çok ince, bu nedenle ağırlığı daha az.

ANDREA Peki neden battığını anlayabildiniz mi?

(Galilei başını sallar.)

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Düş kırıklığıyla)* Yani Aristoteles haklıydı?

GALİLEİ Ben öyle düşünmüyorum. Şimdi görünüşe bakılırsa uzun zamandır yapılmamış bir şey yapacağım. İğneyi suyun üstüne koyacağım. *(Dediğini yapar.)*

ANDREA Ama batmıyor!

GALİLEİ Hayır, batmıyor.

(Gülüşmeler.)

ANDREA İğne batmıyor; bu bir olgu.

VİRGİNİA *(Aşağıda)* Çeyiz için dikiş dikmek insanı neşelendiriyor. Bu, uzun bir konuk masası için; Ludovico konuk ağırlamaktan hoşlanır. Ama dikiş düzgün olmalı. Annesi her ipliği görür. Ayrıca annesi, babamın yazdığı kitaplardan da hoşlanmıyor, tıpkı Peder Christophorus gibi.

BAYAN SARTİ Ne zaman yukarda gülseler, biraz korkuyorum. Neye gülüyorlar acaba, diye düşünüyorum.

VİRGİNİA Babam der ki, dinbilimcilerin çan sesleri varsa, fizikçilerin de kahkahaları var.

BAYAN SARTİ Neyse, hiç olmazsa eskisi kadar dürbünle bakmadığına memnunum. O zamanlar daha kötüydü.

VİRGİNİA Şimdilerde ise yalnızca suyun üstüne buz parçaları koymakla yetiniyor. Bundan fazla bir kötülük gelemez.

BAYAN SARTİ Bilemiyorum.

(İçeri orta yaşlı bir bilim adamı olan Philippo Mucius girer. Yüzünde biraz tedirgin bir ifade vardır.)

MUCİUS Bay Galilei'ye, beni mutlaka kabul etmesi gerektiğini söyler misiniz? Çünkü beni dinlemeden lanetliyor.

BAYAN SARTİ Ama Bay Galilei sizi kabul etmek istemiyor.

MUCİUS Eğer bunun için ona rica ederseniz, Tanrı sizi ödüllendirecektir. Bay Galilei ile mutlaka konuşmalıyım.

VİRGİNİA *(Merdivene gider)* Baba!

GALİLEİ Ne var?

VİRGİNİA Bay Mucius geldi!

GALİLEİ *(Sert bir ifadeyle kalkarak merdivene gider, öğrencileri de onu izlerler)* Ne istiyorsunuz?

MUCİUS Bay Galilei, sizden dileğim, kitabımda sanki Kopernikus'ün dünyanın döndüğüne ilişkin öğretisinin mahkûm edildiği izlenimini uyandıran bölümleri size açıklamam için bana izin vermenizdir. Ben...

GALİLEİ Daha neyi açıklayacaksınız? Kutsal Meclis'in emirnamesine uymuşsunuz. Kendi yönünüzden bütünüyle haklısınız. Gerçi burada matematik öğrenimi gördünüz, ama bu bize, iki çarpı ikinin dört ettiğini sizin ağzınızdan duymak hakkını vermiyor. Siz, bu taşın *(Cebinden çıkardığı küçük bir taşı aşağıya atar)* şu anda yukariya, dama uçtuğunu söylemek hakkına bütünüyle sahipsiniz. Güçlüklerden falan söz etmeye kalkışmayın! Ben, çalışmalarım için vebayı bile engel saymamıştım. Ve size şunu söylemek isterim: Doğruyu bilmeyen, yalnızca aptaldır. Ama doğruyu bilip de yalan diye adlandıran, bir katildir! Gidin evimden!

MUCİUS *(İfadeden yoksun bir sesle)* Haklısınız.

(Dışarı çıkar.

Galilei, yine çalışma odasına döner.)

YAŞLI BİLGİN İşte, ne yazık ki böyle. Mucius, büyük bir adam değil ve eğer sizin öğrenciniz olmasaydı, herhalde sözü hiçbir değer taşımazdı. Ama şimdi doğal olarak şöyle diyorlar: O, Galilei'nin öğretebileceği her şeyi dinledi ve şimdi bütün dinlediklerinin yanlış olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı.

BAYAN SARTİ O beye acıyorum.

VİRGİNİA Babam bir zamanlar onu çok severdi.

BAYAN SARTİ Seninle evliliğin hakkında konuşmak istiyorum, Virginia. Henüz çok gençsin, bir annen yok, baban ise şu buz parçalarını suyun üstüne koymaya uğraşıyor. Bence babana evliliğinle ilgili herhangi bir şey sormasan iyi olur. Aksi takdirde bir hafta boyunca, üstelik yemekte ve gençlerin yanında en korkunç şeyleri söylemekten çekinmez, çünkü biraz olsun utanması yoktur, zaten hiçbir zaman olmadı. Yani öyle hassas konuları değil, fakat yalnızca geleceğinin nasıl olacağına ilişkin soruları kastediyorum. Ben de bir şey bilemem, cahil bir insanım. Fakat böylesine önemli bir konuda körü körüne hareket edilemez. Gerçekten de, üniversitede doğru dürüst bir gökbilimciye[95] gitmen ve burcuna baktırman gerektiğini düşünüyorum, o zaman sen de durumunu anlarsın. Neden gülüyorsun?

VİRGİNİA Çünkü söylediğin kişiye gittim.

BAYAN SARTİ *(Büyük bir merakla)* Ne dedi?

VİRGİNİA Üç ay süreyle dikkat etmek zorundaymışım, zira Güneş bu süre boyunca Oğlak burcundaymış, ama ondan sonra son

derece elverişli bir yükselen burcum[96] oluyor ve bulutlar dağılıyor. Oğlak burcundan olduğumdan, Uranüs'ten gözümü ayırmamak koşuluyla her türlü yolculuğa çıkabilirmişim.

BAYAN SARTİ Ya Ludovico?

VİRGİNİA O, Aslan burcundan. *(Kısa bir aradan sonra)* Çok ateşli olurmuş.

(Yukarı katta bilginler, nesneleri tartmaya başlamışlardır.)

ANDREA Şu Osteel'li Fabrizius'un Güneş'teki lekeleri konu alan kitabını[97] okudum.

GALİLEİ *(Kuşkuyla)* Öyle mi?

ANDREA Bu lekelerin dünya ile Güneş arasından geçen yıldız sürüleri olduğuna inanmıyorum.

GALİLEİ Ya!

YAŞLI BİLGİN Apelles, Augsburg'a yazdığı mektuplarda[98], bu lekelerin onbeş günde bir gözüktüğünden söz ediyor. Ona göre bu lekeler de yıldızmış.

ANDREA Hayır, değil. İki haftadan bu yana her güneşli havada tavan arasına, ahşap damın hemen altına tırmandım. Tahtaların ince aralıklarından içeriye yalnızca incecik bir ışık huzmesi giriyor. O zaman Güneş'in tersine görüntüsü bir kâğıdın üstünde yakalanabiliyor. Bir sinek büyüklüğünde ve bir bulut kadar silik bir leke[99] gördüm. Hareket ediyordu. Olayı neden araştırmıyorsunuz, Bay Galilei?

GALİLEİ Yüzen cisimler üzerinde çalıştığımız için. Ölçümlerinizi yaptınız mı?

ANDREA Şimdi bu işin dışında kalan olursa, başkaları onun önüne geçecektir. Çünkü bunlar leke ise eğer, o zaman Güneş'in de döndüğü kanıtlanabilir.

GALİLEİ Ve insan bu yolda canını da yitirebilir.

ANDREA *(Kızgın)* Evet, belki de bu iş çok tehlikeli.

(Ara.)

YAŞLI BİLGİN Kopernikus'u yasaklar listesine koyan papalık emirnamesinin verdiği zarar, aslında çok büyük. Katolik ülkelerde bilimler geriliyor. Bu durumda gerçekten susmak mı gerekiyor acaba?

GALİLEİ *(Bir yandan tartıyla çalışarak)* Küçük bir öyküyü anımsıyorum. Özgürce tutumundan ötürü Giritliler arasında çok sevilen Giritli Filozof Keunos'un[100] evine, zorbaların iktidarı sırasında, bir ajan gelir ve kenti yönetenlerce düzenlenmiş bir belgeyi gösterir. Bu belgeye göre, ajanın ayağını attığı her ev ona ait olacaktır; istediği her yemek kendisine verilecek ve gördüğü herkes ona hizmet edecektir. Ajan bir sandalyeye oturur, ye-

mek ister, elini yüzünü yıkar ve uyumazdan önce, yüzü duvara dönük olarak sorar: Bana hizmet edecek misin? Keunos onun üstüne bir battaniye örter, sinekleri kovar, uyurken başında nöbet tutar ve o günden başlayarak yedi yıl boyunca adama boyun eğer. Ama onun için ne yaparsa yapsın, tek bir şeyi yapmaktan dikkatle kaçınır: Adama tek bir sözcük bile söylemez. Aradan yedi yıl geçtikten sonra çok yemekten, uyumaktan ve buyruk vermekten ötürü iyice şişmanlayan ajan, ölür. Bunun üzerine Keunos, onu artık iyice eskimiş olan battaniyeye sarar, evin dışına sürükler, yattığı yeri yıkar, duvarları badanalar, derin bir soluk alır ve yanıt verir: Hayır!

(Öğrenciler gülerler. Yalnızca Andrea başını sallar.)

ANDREA Bu öykü hoşuma gitmedi, Bay Galilei.

GALİLEİ Biliyor musunuz, Roma'da anlamamıştım[101]. Aslında parmaklarım, her yere uzanabilecek kadar hafiftir. Gelgelelim siz bir de şu koca gövdeme sorun!

(Gülüşmeler.)

VİRGİNİA Bu ayak seslerini tanıyorum. Rektör Gaffone'ye[(3)] ait.

(Üniversite Rektörü Bay Gaffone girer.)

GAFFONE Bir kitabı geri getirmiştim yalnızca. Tanrı aşkına, Bay Galilei'yi rahatsız etmeyin sakın. Ne yapayım, elimde değil, hep bu büyük adamdan çalınan tek bir dakikanın aslında İtalya'dan çalındığını düşünüyorum. İşte, kitabı aldığım gibi tertemiz bırakıp, parmaklarımın ucuna basa basa gidiyorum. *(Virginia'nın protestolarına aldırmaksızın hızla çıkar.)*

VİRGİNİA Hepsi de babamı çok gözetiyorlar. Padua'da hiç boş zamanı yoktu ve çalışamıyordu. Eğer yeniden şu tehlikeli buluşlara başlamazsa, her şey iyi gidecek demektir.

BAYAN SARTİ Tanrıya şükürler olsun ki bizler, bu yıldız hikâyelerinden hiçbir şey anlamıyoruz.

VİRGİNİA Balıkçının evinde balık yenmez. Ama Roma'da çok yüksek bir kilise görevlisi bana gökbilim hakkında pek çok şey anlatmıştı. Uzaklıklar çok büyük. Babam hep oradakilerin hiçbir şey bilmediklerini düşünüyor. Fakat onlar doğal olarak her şeyi biliyorlar. *(Andrea bir maşrapa su almak için geçerken)* Jessica nasıl? Hâlâ kavga ediyor musunuz?

ANDREA *(Gülerek)* Hayır, benimle neden evlenmek istemediğini artık anladım. Vicdan azabı. Gökbilimciler tekin insanlar sayılmadıkları için, anlıyor musun? Elbet bu, önemli bir ayrılık nedeni değildi. Şimdi yeniden beraberiz. *(Yukarı çıkar.)*

BAYAN SARTİ Kız, iyi bir parti yakaladığını biliyor. Ne de olsa sıradan bir esnaf kızı. Mektuplar dün yine açılmıştı. Aralarında

Prag'dan gelen biri de vardı. Andrea'ya söyledim, ama o vurdumduymaz olduğundan, yalnızca gülüyor. Umarım yetkili makamlarca izlenmiyoruzdur!

VİRGİNİA Bence babam artık izlenmeyecek kadar ünlü. Ona kardinaller bile yazıyor. Aşağıda evin kapısı açıldı.

(İçeriye, sırtında yolculuk giysileriyle Ludovico Marsili girer; arkasından eşyalarını taşıyan bir uşak gelmektedir.)

VİRGİNİA *(Ona doğru koşar ve boynuna sarılır.)* Gelmek istediğini neden yazmadın bana?

LUDOVİCO Çok çabuk karar verdim. Babanla konuşmam gerekiyor!

VİRGİNİA Kötü bir şey yok ya?

LUDOVİCO Kesinlikle yok. Yalnızca onunla konuşmak zorundayım.

BAYAN SARTİ Hemen çağırayım. Bu, büyük bir sevinç. *(Yukarıya koşar.)* Bay Galilei!

GALİLEİ *(Ortaya çıkarak)* Ne var? Pantolonlar yine kısa mı geldi? *(Aşağıda Virginia'yı bir adamın kollarında görür.)* Bu da kim? *(Ellerini gözlerine siper ederek dikkatle bakar.)*

ANDREA *(Arkasından)* Ludovico. Görmüyor musunuz?

GALİLEİ A, evet, Ludovico. Doğru. *(Merdivenden iner.)* Seni buraya getiren nedir? Duyduğuma göre daha hiçbir şey hazır değilmiş.

LUDOVİCO Sizinle konuşmak istedim. Hayır, Virginia, burada kalmalısın.

ANDREA *(Yukarda kalanlara)* Gözleri çok kötü. Merdiven başından damadını tanımadı.

GALİLEİ Evet, ne oldu?

LUDOVİCO *(Çekingen)* Çok çabuk yola çıktım ve gelirken aslında yaptığımı aptalca buldum. Yalnızca bir söylenti. Herhalde tek kelimesi bile doğru değildir.

GALİLEİ Nasıl bir söylenti?

LUDOVİCO Güneş'teki lekeler üzerine bir kitap yazıyor musunuz?

GALİLEİ Ben mi? Saçma. Söylenti bu mu? *(Ludovico başıyla onaylar.)* Ve bu uzun yolculuğu bu yüzden yaptın, öyle mi? Bunu anlayamadım doğrusu. Peki ya gerçekten öyle bir kitap yazıyorsam?

LUDOVİCO Ama yazmıyorsunuz, değil mi? Ah Virginia, öyle sevinçliyim ki!

(Virginia'yı öper.)

ANDREA *(Ansızın merdivende belirir, çok sevinçlidir)* Bulduğumu bilmenizi isterim, Bay Galilei. Bilin bakalım neyi buldum!

GALİLEİ Çeneni tut! *(Ludovico'ya öfkeyle)* Neden bu kadar sevinçli-

sin? Bu saçmalıktan başka bir şey değil.

LUDOVİCO Anlayışla karşılamalısınız. Şu Güneş lekelerinden ötürü yine sürekli olarak Kopernikus'tan söz ediliyor. Ve ben de, herhalde sizi de bu işe karıştırmayacaklardır, diye düşündüm. Bu konuda üniversitede bana bazı imalarda bulundular.

GALİLEİ Ya, öyle mi? Korkuyor musun?

LUDOVİCO Bunu anlayışla karşılamalısınız.

GALİLEİ Evet, belki. *(Kabaca).* Hiçbir şey yazıyor değilim. Şu mektuplarla dolu masayı görüyor musun? *(Üstü kâğıtlarla dolu büyük bir masayı işaret eder.)* Düşünülebilecek her yerden bana şu Güneş lekeleriyle ilgili sepetler dolusu mektup yolluyorlar. Bunlara yanıt vermemem, büyük bir ayıp. Ama şu anda başka bir konuda çalışıyorum. Yani korkmana gerek yok.

LUDOVİCO Eğer sizi kızdırdıysam, özür dilerim. *(Virginia'ya)* Düğünü biraz daha erkene alamaz mıyız?

GALİLEİ Ne zaman isterseniz yapın. *(Yeniden yukarı çıkmaya davranır.)*

LUDOVİCO *(Rahatlamış olarak, dedikoduları nakletmeye başlar)* Kutsal Peder'in[102] ölüm döşeğinde olduğunu biliyor musunuz! Arabaya binmeden hemen önce öğrendim. Papalığın en güçlü adayı ise Kardinal Barberini.

GALİLEİ *(Merdivenin ortasında durmuştur)* Ne dedin? Ve bunu ancak şimdi söylüyorsun, öyle mi? Barberini'yi tanıdığımı ve dostum olduğunu biliyor musun? Andrea! Kızılkafa!

(Andrea yukarda görünür.)

GALİLEİ Barberini papa oluyor!

KÜÇÜK KEŞİŞ Kutsal Peder ölmüş mü?

GALİLEİ Neredeyse! Neredeyse! Ve Barberini Vatikan'a yerleşiyor! Suskunluğun dönemi bitti artık! Şu dürbünün örtüsünü kaldırın ve onu Güneş'e çevirin!

BAYAN SARTİ Oysa eski papa henüz ölmedi bile! *(Galilei'nin taklidini yapar.)* "Her türlü kötülüğün kaynağı, kesinlikten uzaklıktır, Bayan Sarti." Buz parçalarını elli kez tartmaktan çekinmez! Ama işine gelene de körü körüne inanır! Kutsal Peder öldü mü? Neredeyse! Eğer bu adam da deli değilse!

ANDREA Gerçekten başlamak istiyor musunuz Güneş gözlemlerine?

GALİLEİ Hemen! Hemen! *(Daha sakin.)* Ve görüntüyü bir şemsiyenin üstüne yansıtacağız, gözlerimizden ötürü; bu, senin yöntemin[103], Kızılkafa.

(Hazırlıklara başlarlar.)

ANDREA O Fabrizius'a[4] göstereceğiz gününü.

VİRGİNİA Baba!

GALİLEİ Ne oldu?

LUDOVİCO Ama bu tartışmaya karışmak istemediğinizi söylemiştiniz?

GALİLEİ Ha, o konu mu? Ama çekinmek için bir neden değil artık. Barberini benim dostumdur, hiç korkma.

LUDOVİCO Eğer seçilirse!

GALİLEİ *(Son söylenene aldırmaksızın)* Barberini o zamanlar, şu Jüpiter olayında bana hak vermişti[104]. Bu adam haklı, onun Jüpiter ayları bizim dinbilimcilerimiz için çetin ceviz, demişti. Size ihtiyacımız var, demişti. O da biraz matematik okumuş. Şimdi sanatlar ve bilimler için gerçek anlamda bir yeniden doğuş[105] dönemi başlıyor. Artık korku diye bir şey kalmayacak. Bilim tutkuya, araştırma ise şehvete dönüşecek. Olanı söylemenin suç sayıldığı bir dönem, nasıl bir dönemdir? Evet, böyle denecek şimdi: Nasıl bir dönemdi o zamanlarki! Artık korkan kaldı mı buluşlardan, denecek. Kim korkabilir ki buluşlardan! *(Artık çalışmaya başlamıştır; kendi kendine konuşur gibidir.)* Güneş'in görüntüsünün üstüne meridyenlerden ve koşut çemberlerden oluşma bir ağ[106] koyup, belli bir yöntem doğrultusunda çalışacağız. Ve ondan sonra da mektuplara yanıt verebileceğiz, değil mi Andrea?

ANDREA *(Mutlu)* Gözlemlerinize başladığınızı anlamıştım. Hani Ludovico'yu göremediğinizde. Doğrudan Güneş'e baktığınız için olmuştu bu.

GALİLEİ Evet, çok sabırsızım. *(Aşağıya seslenir)* Öyle mezar taşı gibi durma Ludovico, sen de genç değil misin oğlum?

LUDOVİCO Bay Galilei, ben sizin duyduğunuz güveni paylaşmıyorum. Sizden dileğim, yeni görüngülere ilişkin tartışmalara resmen katılmayı amaçlayıp amaçlamadığınızı bana söylemenizdir.

GALİLEİ Fakat nasıl susabilirim ki? Şu mektuplara bak. Hollanda'da bile ne düşündüğümü bilmek istiyorlar.

ANDREA Ben de bilmek istiyorum bunu, ben de!

GALİLEİ Yine Güneş'teki buharlardan, lekelere yol açan uydulardan, bir sürü saçmalıktan söz edilirken ben susacağım, öyle mi? Galilei ağzını açmaya cesaret edemiyor mu desinler? Şimdi herkes bana bakıyor, oğlum. Dünya dönüyor; ve bunu söyleyen benim, anlaşıldı mı? Ben susarsam, dünya yine durur!

LUDOVİCO Virginia, seni seviyorum, biliyorum bunu. Ama böyle giderse seninle evlenemem. Ben zengin değilim.

ANDREA Belki de bu gençlere biraz yardım etmelisiniz, Bay Galilei.

Benim Jessicam vicdan azaplarının üstesinden iyi geldi, ama sonuçta cehennemi göze almış oldu. Diyelim kilise, Jessica benimle görüştüğü sürece gümüşçü olan babasının tartısını mühürlese kız ne yapar, bilemiyorum. Böyle bir tehdidin varlığı, çok daha kötü.

GALİLEİ *(Aşağıya, kızıyla nişanlısının yanına iner ve sakin bir tonda konuşur.)* Benden ne istediğini bilmiyorum, Ludovico.

LUDOVİCO Biliyorsunuz. Neden Virginia'nın gözlerine bakmıyorsunuz?

GALİLEİ *(Biraz utangaç, güler, sonra kararsız bir ifadeyle geri döner.)* Şemsiye tamam mı?

ANDREA Evet! Gelin!

LUDOVİCO Virginia, seni seviyorum, babanı da bu haliyle seviyorum. Ama onun sorunu benim sorunum değil, bu konudan hiç anlamıyorum ve onun cesareti bende yok.

VİRGİNİA Ludovico'ya söyleyebileceğin bir şey yok mu, baba?

GALİLEİ *(Yukarıya seslenerek)* Ama ayna yanlış duruyor! *(Yukarıya koşar.*

Virginia, parmağındaki nişan yüzüğünü çıkarıp Ludovico'ya verir.)

ANDREA Eğer biz Güneş'in döndüğünü...

GALİLEİ Eğer! Eğer! Eğer! Tam bir aptal gibi konuşuyorsun, Andrea! Benimkiler öğrenci değil, birer öküz. Ot yiyeceklerine, büyük bir açgözlülükle kendi ayaklarını yiyen öküzler! Daha hiçbir şey görmemiş olmalarına karşın sonuçlar çıkarıyorlar! *(Öfkeyle).* Benim amacım, şimdiye kadar haklı olduğumu kanıtlamak değil, fakat haklı olup olmadığımı bulmak. Bakın ne diyeceğim: Sizler, yani gözleme başlamak üzere olanlar, bütün umutlarınızı bir yana bırakın[107]! Saptayacağımız belki lekedir, belki de yıldız, ama bize daha uygun gelen lekeleri varsaymazdan önce, bunların balık kuyrukları olduğunu varsayalım! Evet, her şeyi, ama her şeyi bir kez daha tartışma konusu yapacağız. Ve ayağımıza bizi yedi mil götürebilecek çizmeler geçirerek değil, fakat milim milim ilerleyeceğiz. Bugün bulduklarımızı yarın tahtadan sileceğiz ve ancak bir kez daha bulduktan sonradır ki, yeniden oraya yazacağız. Ve bulmak istediğimizi bulduğumuz takdirde, ona özel bir kuşkuyla bakacağız. Yani Güneş'i gözlemlemeye, dünyanın hareket etmediğini kanıtlamaya kesinlikle kararlı olarak girişeceğiz! Ve ancak bu yolda başarısızlığa uğradığımızda, umarsız bir yenilgiyle karşılaşıp yaralarımızı yalamaya koyulduğumuzda, düşünülebilecek en büyük üzüntüyü yaşarken, yoksa her şeye rağmen haklı mıydık, yoksa dünya dönüyor mu, diye sormaya başlayacağız.

(Göz kırparak) Ama bir kez bizimkisinin dışındaki bütün varsayımlar parmaklarımızın arasından kum gibi akıp gittikten sonra, araştırma yapmayan, ama yine de konuşanlara acımayacağız. *(Ve Ludovico, Virginia'yı kucaklayıp hızla oradan ayrılırken, Galilei kolunu Andrea'nın omzuna koyar.)* İşte o zaman aptallığı ayaklarımızın altında ezeceğiz, öyle değil mi oğlum? Onun derisini yüzüp bayrak gibi taşıyacağız. Üstüne de kanla şunu yazacağız: Sakın ha! Yani mürekkeple yazacağız! Kandan çok daha tehlikeli olan mürekkeple! O dar görüşlü kafalar nihayet birbirine çarpacak ve yumurta kabukları gibi kırılıverecek. Evet, kanıtlarımızda acımasız olacağız. Belki de tarihte ilk kez acımasızlık, bilgisizliği hedef alacak. Tarihi bir an!

ANDREA Dünya sistemlerini konu alan kitabınızı[108] yazacak mısınız peki?

GALİLEİ Evet, hem azınlık için Latince değil[109], çoğunluk için Floransa dilinde yazacağım. Çünkü bu kitabı herkes anlayabilmeli. Bunun için elleriyle çalışan insanlara ihtiyacım var. Olup bitenlerin nedenlerini onlardan başka kim öğrenmek ister ki? Ekmeği yalnızca sofrada görenler, onun nasıl pişirildiğini bilmek istemezler; o güruh, fırıncı yerine Tanrıya teşekkür etmeyi yeğler. Ama ekmeği yapanlar, hiçbir şeyin harekete geçirilmeden hareket etmediğini anlayacaklar. Senin zeytinleri sıkan kız kardeşin, Fulganzio, çok şaşırmayacak, ama büyük bir olasılıkla gülecek. Sabanı toprağa bastıran köylüler, dokuma tezgâhının başındaki dokumacılar, şimdi bütün sokaklarda kaynaşıp duran halk, bunların hepsi Güneş'i gösterip şöyle diyecekler: Bu, soyluların kullandığı türden altın bir kalkan[110] değil, fakat bir kaldıraçtır. Dünyanın hareket etmesinin nedeni ise, Güneş'in onu hareket ettirmesidir.

(Virginia, masanın üstündeki çeyiz parçalarını ağır ağır toplayarak çeyiz sandığına yerleştirir.)

ANDREA Ben bir şiir yazdım, Bay Galilei. Şöyle:

Dünya dönmüyor, der Kutsal Kitap. Ve doktorlar
Kanıtlarlar yerinde durduğunu, yalnızca şimdilik.
Papa onu kulaklarından sımsıkı yakalar
Ve tutar öylece. Ama dünya yine de döner, aksilik.

9

KOPERNİKUS'UN ÖĞRETİSİ HALK ARASINDA YAYILIR

(İtalya'da bir kentin sokağı. Bir sokak şarkıcısıyla karısı, laterna eşliğinde bir şarkı söylemektedirler. Halk da pencerelerde onları dinleyip gülmektedir.)

SOKAK ŞARKICISI Bayanlar ve baylar! Size şimdi bütün Yukarı İtalya'da ağızlardan düşürülmeyen ve büyük paralar karşılığında ithal ettiğimiz en yeni Floransa şarkısını sunuyoruz. Şarkının adı şöyle: "Saray Fizikçisi[111] Bay Galileo Galilei'nin korkutucu öğretisiyle düşünceleri üzerine bir şarkı."

(Şarkıya başlarlar):

Seslendi Güneş'e Bay Galilei
O büyük fizikçi
Artık dünyanın çevresinde bir lamba gibi
Dönmek zorunda olmadığını.
Eyvah ki eyvah,
Başladı Güneş kendi çevresinde dönmeye
Bay Galilei'nin çevresinde döneceğine.
Ve Güneş bir kez çıkınca
Artık lambamız olmaktan
Ne yardımcısı papazın peşinden gitti
Ne de çırak ustasını izledi.
Gelin görün ki
Herkes bundan böyle dönüp kendi
Çevresinde, yalnız kendine çalışmak istedi.
Bir ev yapan duvarcı ustası
Şimdi tutup kendi taşınmakta.
Ve oduncu kestikten sonra ağaçları
Odunları kendi sobasına doldurmakta.
Eyvah ki eyvah
Şimdi oduncu karısına
Kendi ayak parmaklarının da üşüdüğünden yakınmakta.
İki ev kadını gördüm balık pazarında
Olanlar sanki gerçekdışıydı:
Balık satan kadın çıkarıp bir ekmek parçası
Balığını attı kendi kursağına.

Eyvah ki eyvah
Şimdi balık isteyen, kendi canıydı
Üstelik bundan hiç gocunmadı.
Uşakların yanında oturmakta hizmetçi kızlar
Efendiler geçip gittiğinde yanlarından.
Efendiye gelince, hayretinden donar
Artık kimse çevresinde dolanmadığından.
Gelin görün ki,
Uşaklar ve hizmetçiler yalnızca kendilerine bakarlar
Çoktur şimdi kendilerine ait işleri.

(Kadın):

Bıraktım eski alışkanlıkları kısa zaman önce
Ve dönüp, şöyle dedim kocamın yüzüne:
Bakalım bir kez, senin yapabileceğinin daha iyisini
Başaramaz mı ötelerdeki yıldızlardan biri.

(Adam):

Eyvah ki eyvah
Oysa ben isterdim ki karım sadece
Dönsün benim çevremde!
Şimdi prenslere düştü çizmelerini temizlemek
İmparator kendi ekmeğini kendi pişirmekte.
Askerlerse sokaklarda dolaşmaktalar
Boyun eğmeksizin hiçbir emre.
Gelin görün ki,
Eller çok meşguldü bir zamanlar
Şimdi istedikleri biraz dinlenmek.

(Gizli bir şey söyler gibi):

Katedralin[112] önündeydi bütün kardinaller
Papa göründüğünde pencerede
Ama yoktu sanki kardinallerin gözünde
Ona bir selamı bile çok gördüler.
Eyvah ki eyvah,
Şimdi bu beyler kendi ayaklarını öpmekteler
Bütün suç, şu Bay Galilei'de.
Üç melek indi dünyaya sitemlerle
İstediler ki avaz avaz günah çıkartsın dünya.
Ama o, şöyle dedi: Varken başka dünyalar da
Neden benim olsun bütün günahlar?
Gelin görün ki,

Varsa gerçekten başka dünyalar
Birine yüklenemez bütün günahlar.

(Şarkının son bölümü söylenirken, alana bir Cizvit papazı girmiştir. Şarkıyı duyunca sinmiş, ıslak bir köpek gibi çekip gitmiştir. Bu manzaraya gülen halk, pencerelerden şarkıcılara bozuk para atmaya başlar.
Bu sahne, bir bale sahnesi olarak da düzenlenebilir. Brueghel'in KARNAVALIN ORUÇLA KAVGASI[113] *adlı eserinin üslubunda bir karnavalın son gecesi sahnesi gösterilebilir. Şarkının ilk bölümünden sonra alandan bir karnaval alayı geçirilebilir; alayda, üstü delinmiş bir İncil yürüyebilir, bir arabayla yerkürenin bir maketi taşınabilir ve aynı arabada bulunan bir keşiş, arabadan düşmek üzere olan papalık tahtını zorla tutuyormuş gibi yapabilir vb... Şarkının son bölümü başlamazdan önce ise AY, GÜNEŞ, DÜNYA ve uydular ortaya çıkıp, eski ve yeni hareket sistemlerini ciddi bir müzik eşliğinde, dans ederek betimleyebilirler.)*

10

1633[114]
ENGİZİSYON, DÜNYACA ÜNLÜ ARAŞTIRMACIYI ROMA'YA ÇAĞIRIR.

(Floransa'da, Medici Sarayının antresi ve merdivenleri. Galilei ve kızı, Büyük Dük'ün huzuruna kabul edilmeyi beklemektedirler. Galilei'nin kolunun altında bir kitap vardır.[115]*)*

VİRGİNİA Uzun sürdü.
GALİLEİ Evet.
VİRGİNİA Bak, bizi buraya kadar izleyen adam yine ortaya çıktı.
(Onlara bakmadan geçip giden ve ötede bir yere oturan adamı işaret eder.)
GALİLEİ Onu tanımıyorum.
VİRGİNİA Ama ben son günlerde onu çok sık gördüm. Bu adamdan korkuyorum.
GALİLEİ Ben şu gelmekte olan aptal Gaffone'den daha çok korkuyo-

rum. Şimdi beni yine bir saat lafa tutar.

VİRGİNİA Bak, Rektör Gaffone geliyor.

(Üniversite Rektörü Bay Gaffone, merdivenlerden iner. Galilei'yi görünce açıkça ürker ve gergin bir halde başını çevirip, neredeyse selam vermeden ve kaskatı yürüyerek yanlarından geçip gider.)

GALİLEİ Buna da ne olmuş böyle? Bugün gözlerim yine kötü. Selam verdi mi?

VİRGİNİA Verdi denemez. Anlaşılmaz bir durum.

GALİLEİ O, en tehlikeli dalkavuklardan biridir.

VİRGİNİA Kitabında ne olduğunu bilmiyorum. Yazdıklarını dine aykırı bulabilirler mi?

GALİLEİ Saçmalama. Kiliselerde fazla dolaşıyorsun. Sabahları erkenden kalkmak ve ayine koşmak, tenini iyice bozuyor. Benim için dua ediyorsun, değil mi? *(Yanlarından geçen bir adama)* Galliordo! Galliordo! *(Adam acele adımlarla yürümesini sürdürür.)* Bu gördüğün, topçu komutanıdır. Beni görmüş olmalı. Her zaman yaltaklanmalarıyla beni deli ederdi. Bugün ise hastalık bulaşmasından korkuyormuşçasına kaçıyor.

VİRGİNİA Büyük Dük seni bugün için mi çağırmıştı?

GALİLEİ Hayır, ama ben geleceğimi bildirdim. Kitabı almak için çok acele ediyordu. Bir dakika sırtını dön! Şu Galliordo çevremizde tuhaf bir çember çizince - sahi, neden yaptı ki bunu? Her neyse, aklıma yararlı bir düşünce geldi. *(Virginia'nın sırtında bir şeyler yazar.)* Bir hiperbol varsaymalıyım, tabii eğer... Çalışıyorsun, çalışıyorsun, sanki duvarlara konuşuyorsun. Son zamanlarda kendi kendime, bu adamları acaba nasıl gerekçeler etkileyebilir, diye soruyorum. Belki onlarla uğraşmaktansa, hırsızlara, tefecilere, katillere günahlarının kötülüğünü gösteren on neden sıralayıp yaptıklarından vazgeçeceklerini ummak daha iyidir. Sanki yaptıklarını onurlu işler saydıkları için yapıyorlarmışcasına!

BİR DELİKANLI *(Yaşlı bir adamın arkasından merdivenlerden çıkmak üzereyken)* Ah, Bay Galilei! *(Galilei'nin önünde yerlere kadar eğilir.)*

GALİLEİ *(Onunla konuşmaya hevesli)* Üniversite öğrenimin nasıl gidiyor, Geronimo? Paskalya sınavları nasıl geçti?

DELİKANLI Geometride biraz zayıftım, ama felsefe iyi geçti. Sizinle tekrar...

(Yaşlı Adam yukarda durmuştur; dönüp baktıktan sonra bastonunu yere vurur.)

YAŞLI ADAM Buraya gel, hemen!

(Delikanlı ne yapacağını şaşırmış, yine eğilip selam verdikten sonra

merdivenden yukarıya çıkar.)

GALİLEİ Büyük bir kabalık. Beklememiz çok uzun sürdü. Aslında biz bunların hepsinden önce gelmiştik. Memurlardan birine sor ve şikâyette bulun.

VİRGİNİA *(Meçhul adam tarafından izlenerek bir memura doğru ilerler)* Ekselanslarına babamın kendisiyle görüşmek istediği bildirildi mi, Bay Mincio?

MEMUR Ben ne bileyim?

VİRGİNİA Bu bir yanıt değil.

MEMUR Öyle mi?

VİRGİNİA Nazik olmak zorundasınız.

(Memur ona yarı yarıya sırtını döner ve meçhul adama bakarak esner.)

VİRGİNİA *(Babasının yanına döner)* Büyük Dükün daha meşgul olduğunu söylüyor.

GALİLEİ Senin "nazik" falan diye bir şeyler söylediğini duydum, neydi o?

VİRGİNİA Nazik yanıtından ötürü kendisine teşekkür ettim, o kadar. Kitabı bıraksan olmaz mı? Çok zaman kaybediyorsun.

GALİLEİ Yavaş yavaş kendime bu vaktin değerinin ne olduğunu sormaya başlıyorum.

(Floransalı Engizisyon yetkilisi merdivenden aşağı iner. Galilei'nin selamına kendisi de iyice eğilerek selam verir.)

GALİLEİ Görünüşe bakılırsa Engizisyon görevlisi, kibarlığını koruyabilmiş olan tek insan. Ama buraya yalnızca nezaket görmek için gelmedik. Ben, yıllar önce şimdi bulunduğum yere dört ayak üstünde sürünerek gelmiştim, çünkü insan gerçeği ya da onun yalnızca bir kırıntısını beraberinde taşımak istediğinde, buralara ancak en küçük delikten, köpekler için yapılmış girişten geçerek ulaşabilir. Fakat iyi düşünülmüş bir karardı benimkisi, çünkü şimdi beni korumak zorundalar. Havada bir şeylerin kokusunu alır gibiyim. Eğer kitabım için papalık sansürünün onayını[116] almamış olsaydım, bunun kitabımla ilgili olduğunu söyleyebilirdim. Ama kitabın sansür tarafından onaylandığını bütün Floransa biliyor. Papa, kitabı bahane ederek boynuma bir ip geçirmeye yönelik her türlü girişime şiddetle hayır diyecektir. Büyük Dük ise benim öğrencim. Beni asla teslim etmez.

MEMUR *(Seslenir)* Ekselansları Büyük Dük Hazretleri!

(Cosmo de Medici, merdivenlerden iner. Galilei ona doğru yürür. Cosmo biraz sıkılgan bir ifadeyle durur.)

GALİLEİ Ekselanslarına en büyük iki dünya sistemim hakkındaki

diyaloglarımı...

COSMO Evet. Gözleriniz nasıl?

GALİLEİ Çok iyi değil, ekselansları. Eğer ekselansları izin verirlerse, kitabımı...

COSMO Gözlerinizin durumundan endişe duyuyorum, gerçekten endişeleniyorum. Duruma bakılırsa, o mükemmel teleskopunuzu belki de biraz fazla kullanıyorsunuz, ne dersiniz? *(Kitabı almaksızın yürüyüp gider.)*

VİRGİNİA *(Büyük bir heyecanla)* Baba, sana bir şey yapmalarından korkuyorum!

GALİLEİ Kitabı almadı. Burada bana bir vebalıdan daha beter davranıyorlar.

YÜKSEK DERECELİ BİR MEMUR *(Merdivenlerden iner)* Bay Galilei, görevim gereği size, Floransa Sarayının Kutsal Engizisyonun sizi Roma'da sorgulama arzusuna daha fazla karşı koyamayacağını bildirmek isterim.

11

GALİLEİ, PAPADAN, BİR KARARA VARILMAZDAN ÖNCE NEDENLERİNİ VE KANITLARINI ORTAYA KOYMASINA İZİN VERMESİNİ İSTEYECEKTİR

(Vatikan'da bir daire. Papa –III.Urban–, Engzisyon Kardinali'ni kabul etmiştir. Dışardan kalabalık ayak seslerinin hışırtısı gelmektedir.)

PAPA *(Çok yüksek sesle)* Hayır! Hayır! Hayır!

KARDİNAL Demek ki Kutsal Peder, şimdi burada toplanmakta olan, hepsi de Tanrının Kutsal Kitap'ta ifadesini bulan sözlerine birer çocuk safiyetiyle inanan ve sizden inançlarının onaylanmasını bekleyen, bütün fakültelerden gelme öğretim üyelerine, bütün kutsal tarikatların ve dini makamların temsilcilerine, Kutsal Kitap'takilerin bundan böyle doğru sayılamayacağını söylemek istiyorsunuz, öyle mi?

PAPA Çarpım cetvellerini kırdırtmam. Hayır!

KARDİNAL Bunların başkaldırının ve kuşkunun göstergesi değil

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

de çarpım cetveli olduğunu söyleyenler, yalnızca o kişiler. Ama sorun, yalnızca çarpım cetveli değil. Dünyayı korkunç bir huzursuzluk kapladı. Bu, o kişilerin kendi beyinlerindeki karmaşayı yerinde duran yeryüzüne aktarmalarından başka bir şey değil. Sayılar bizi zorluyor, diye bağırıyorlar! Peki nereden geliyor bu sayılar? Sayıların kuşkudan kaynaklandığını herkes biliyor. Bu insanlar her şeye kuşkuyla bakıyorlar. Artık toplum için inanç yerine kuşkuyu[117] mu temel almalıyız? "Sen benim efendimsin, ama bunun iyi bir şey olduğundan kuşkuluyum[118]." "Buradakiler senin evin ve senin karın, ama kuşkuluyum, belki de benim olmaları gerekir." Tanrı, bu kutsal makamı güç sınavlardan geçirmeyi uygun gördü. Zatıâlinizin İspanya politikası[119] düşünmeyi bilmeyen insanlar tarafından ne yazık ki anlaşılmıyor, imparatorla olan ihtilâf[120] hâlâ sürüyor. Almanya onbeş yıldır bir mezbahadan farksız[121], insanlar dudaklarında İncil'den alıntılarla birbirlerini boğazlamaktalar. Ve şimdi, vebanın[122], savaşın ve Reform hareketinin etkisiyle Hıristiyan toplumunun giderek küçüldüğü bir sırada, bütün Avrupa'da sizin bir Katolik olan imparatoru zayıf düşürmek için[123] Lutherci İsveç ile gizli ittifak[124] yaptığınız söylentisi dolaşıyor. Ve durum böyleyken, matematikçi olacak o gafiller teleskoplarını gökyüzüne çevirip dünyaya, Zatıâlinizin burada, yani size ait olduğu henüz yadsınmayan bu makamda bile yeterince bilgi sahibi olmadığınızı anlatıyorlar. Şunu sormak geliyor insanın aklına: Astronomi gibi sapa bir bilim dalına ansızın böyle bir ilgi duyulması nereden kaynaklanıyor? Gökteki kürelerin nasıl döndükleri insanları neden ilgilendiriyor? Gelgelelim İtalya'da seyislere varıncaya kadar, şu Floransalının sergilediği kötü örneğin etkisiyle Venüs'ün evreleri üzerine gevezelik edenler, okullarda ve başkaca kurumlarda yararlı diye öğretilenleri sıkıcı bulup üzerinde hiç kafa yormuyorlar. Bedensel zaaflarının[125] tutsağı ve her türlü taşkınlığa eğilimli olan bütün bu insanlar, o çılgın adamın tek yol gösterici dediği kendi akıllarına inanmaya kalkışırlarsa halimiz neye varır? İşe bir kez Güneş'in Gibeon'da hareket etmeksizin durup durmadığını[126] sorgulamakla başladılar mı, o iğrenç kuşkularını kiliselerde toplanan bağışlara bile bulaştırırlar! Denizleri aşabildiklerinden bu yana - ki buna hiçbir itirazım yok -, artık Tanrıya değil, fakat pusula[127] diye adlandırdıkları pirinçten yapılma bir küreye güvenir oldular. Bu Galilei daha gençliğinde makineler üzerine[128] bir şeyler yazmıştı. Şimdi makinelerle mucizeler yaratma peşindeler. Peki nasıl mucizeler bunlar? Şurası kesin ki, ar-

tık Tanrıya ihtiyaçları yok, peki ama nelermiş bu mucizeler? Örneğin artık yukardakiler ve aşağıdakiler diye bir ayrım olmayacakmış. Artık buna da ihtiyaçları kalmamış. Normalde bir köpek leşi kadar değer vermedikleri Aristoteles'ten şu alıntıyı yapıyorlar: Mekik kendiliğinden dokusa, santurun tokmağı da kendiliğinden vursa, o zaman ustaların çıraklara, efendilerin de uşaklara ihtiyaçları kalmazdı[129]. Düşünün, artık bu kadar ileri gittiler. Galilei denen o kötü insan, astronomi üzerine çalışmalarını Latince yerine[130] balık satan kadınların ve kumaş tüccarlarının ağzıyla[131] kaleme alırken aslında ne yaptığının çok iyi bilincinde.

PAPA Bu ayak sesleri beni sinirlendiriyor. Hep kulak kabarttığım için özür dilerim.

KARDİNAL Belki de bu ayak sesleri size, benim anlatabileceğimden daha fazlasını anlatmaktadır, Kutsal Peder. Bütün bu insanlar buradan yüreklerinde kuşkuyla mı ayrılsınlar?

PAPA Öte yandan adam, zamanımızın en büyük fizikçisi, İtalya'nın Güneş'i; öyle gelişigüzel bir bulanık kafalı değil.

KARDİNAL Zaten işin tek kötü yanı da bu, Papa Hazretleri. Yoksa Galilei'yi bu denli sayar mıydık? Bilime en büyük saygıyı gösterdiğimizi İtalya'da herkes itiraf etmek zorundadır.

PAPA Ama ben, fizik alanındaki olguların mahkûm edilmesini, "Yaşasın Kilise!" ya da "Yaşasın Akıl!" gibi savaş naralarının yükselmesini istemiyorum. Galilei'nin kitabını yazmasına, sonunda son sözün bilimde değil, fakat dinde olduğu düşüncesini yansıtması koşuluyla izin vermiştim. O da bu koşula uydu.

KARDİNAL Uydu ama, nasıl? Galilei'nin kitabında, doğal olarak Aristoteles'in düşüncelerini temsil eden bir aptal ile yine doğal olarak Bay Galilei'nin düşüncelerini temsil eden bir akıllı tartışıyorlar[132] ve son düşünceyi[133] kim dile getiriyor dersiniz, Kutsal Peder?

PAPA Bu da ne demek oluyor şimdi? Evet, kim dile getiriyormuş son düşünceyi?

KARDİNAL Akıllı olan değil.

PAPA Buna elbet utanmazlık derler. Bunu kendisine söyleyeceğim. Koridordaki bu ayak sürümeler de dayanılır gibi değil. Bütün dünya burada mı toplanıyor?

KARDİNAL Bütün dünya değilse bile, dünyanın en iyileri.

DÖNÜŞÜM

(Bir başka oda. Galilei pencerenin yanında beklemektedir. Toplanmak üzere olan Kutsal Meclise katılacakların sayısız ayak sesleri buradan da duyulmaktadır. Ön planda iki Engizisyon Memuru durmaktadır.)

BİRİNCİ MEMUR *(Yarı yüksek sesle ikincisine)* Sinirleri sağlam. Bütün düşmanlarının gözüne bakıyor.

GALİLEİ Umarım Kutsal Peder'le görüşmemiz toplantıdan önce gerçekleşir. Bu konuşma benim için önemli, çünkü kendisinden bir karara varılmazdan önce nedenlerimin ve kanıtlarımın araştırılmasını rica edeceğim. Bilim dünyası açısından bu denli büyük önem taşıyan bir soru konusunda, gösterdiğim nedenler ve kanıtlar en titiz biçimde dinlenip sınanmadan bir açıklama yapabilmem, doğal olarak olanaksız. Biraz su içmek istiyorum.
(Birinci Memur, masada duran bir sürahiden su verir. Galilei suyu alırken biraz döker.)

İKİNCİ MEMUR *(Arkadaşı dönünce)* Düşmanlarının gözüne bakıyormuş! Daha neler! Adamın yarı yarıya kör[134] olduğunu unuttun mu?

GALİLEİ Papa Hazretlerinin beni görmek istedikleri doğru, değil mi?

BİRİNCİ MEMUR Kesinlikle.

GALİLEİ Yani bu, bir sınama değil?

BİRİNCİ MEMUR Hayır.

GALİLEİ O zaman eğer mümkünse başka bir odada beklemek istiyorum.

İKİNCİ MEMUR Bu olanaksız. Papa Hazretleri geldiğinde, sırf ayak seslerine dayanamadığınız için burada olmamayı istemezsiniz sanırım.
(Galilei, bulanık bakışlarla ona bakar.)

İKİNCİ MEMUR Herhalde şimdi anlıyorsunuz durumu. Burada toplanıp size itiraz edenler, öyle rastgele birkaç kişi değil. Bunlar, İtalya'nın en büyük düşünürleri, en parlak bilginleri, bütün üniversitelerin övünç kaynakları, kısacası HERKES.

GALİLEİ Evet. *(Yine pencereye döner.)*

BİRİNCİ MEMUR Kendini herhalde tufandan[135] önce bir ilkbahar yağmuru bekleyen, fakat sağanak yağmurla ve ardından sel baskınıyla karşılaşan bir adam gibi hissediyordur, değil mi?
(Yüksek düzeyde bir görevli görünür. Galilei ona doğru dönüp iyice

eğilerek selamlar. Gelenin Papa olduğunu sanmıştır.)

YÜKSEK DÜZEYDEKİ GÖREVLİ Yemek yedi mi?

BİRİNCİ MEMUR Kendisine zengin bir sofra kuruldu.

YÜKSEK DÜZEYDEKİ GÖREVLİ Toplantı daha sonra uzun sürebilir. *(Gider.)*

(Galilei, şaşkın bir ifadeyle doğrulmuştur.)

GALİLEİ Baylar, Papa Hazretlerini şahsen tanıyorum, çünkü kendisine bir kez Kardinal Bellarmin'in evinde rastlamıştım. Ama gözlerim hiç iyi görmediğinden, geldikleri takdirde bana haber vermenizi rica ederim.

BİRİNCİ MEMUR Siz, bizim dileğimizi yerine getirip yemeğinizi doğru dürüst yemediniz, ama biz dediğinizi yapacağız.

GALİLEİ Biraz önce buraya gelen bey, Engizisyon'un bugünkü toplantısı için "daha sonra" dediğine göre, Papa Hazretlerinin benimle toplantıdan önce görüşmek istediği kesin, değil mi?

(Birinci Memur omuzlarını kaldırır.)

GALİLEİ Bir şey mi dediniz?

BİRİNCİ MEMUR Omuzlarımı kaldırdım.

12

GALİLEO GALİLEİ,
22 HAZİRAN 1633 GÜNÜ [136]
ENGİZİSYON MAHKEMESİNİN ÖNÜNDE DÜNYANIN
DÖNDÜĞÜNE İLİŞKİN ÖĞRETİSİNDEN DÖNER.

(Roma'da, Floransa elçisinin sarayı. Galilei'nin öğrencileri haber beklemektedirler. Küçük Keşiş ile Yaşlı Bilgin, uzun hamleler yaparak, yeni kurallara göre satranç oynamaktadırlar. Bir köşede diz çökmüş olan Virginia, dua etmektedir.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Papa, Galilei'yi kabul etmedi. Her şey bitti artık.

YAŞLI BİLGİN Papa, son umuduydu. Yıllar önce, henüz Kardinal Barberini iken, Roma'da Galilei'ye söylediği doğruydu: Sana ihtiyacımız var, demişti.

ANDREA Onu öldürecekler.

YAŞLI BİLGİN *(Belli etmeden ona bakar)* Öyle mi dersin?

ANDREA Öğretisinden asla dönmeyeceğine göre.

(Ara.)

KÜÇÜK KEŞİŞ İnsan geceleri uykusu kaçınca, hep olur olmaz düşüncelere saplanıyor. Örneğin ben de dün gece hep: Venedik Cumhuriyeti'nden hiç ayrılmamalıydı, diye düşündüm.

ANDREA Orada kitabını yazamazdı.

YAŞLI BİLGİN Ama Floransa'da da yayınlayamazdı[137].

(Ara.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Yine dün gece, hep cebinde taşıdığı küçük taşı yanına almasına izin verirler mi acaba, diye düşündüm. Hani şu kanıtlamak için kullandığı taş.

FEDERZONİ Onu götürdükleri yere insan cepsiz gider.

ANDREA *(Bağırarak)* Buna cesaret edemeyeceklerdir! Ama etseler bile, Galilei söylediğinden dönmeyecektir. "Doğruyu bilmeyen, yalnızca bir aptaldır. Ama doğruyu bilip de yalan diye nitelendiren, suçludur."

YAŞLI BİLGİN Bunu yapacağına ben de inanmıyorum ve yaptığı takdirde artık yaşamak da istemem; ama gelin görün ki, güç onların elinde.

ANDREA Güç, her şey demek değildir.

YAŞLI BİLGİN *(Kısık sesle)* Dün büyük sorgu[138] günüydü. Bugün de toplantı var.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Andrea da dinlediğinden, yüksek sesle)* Onu kilisenin kararından iki gün sonra, burada ziyaret ettiğimde, şurada oturduk; bana bahçedeki küçük Priapos Tanrısını gösterdi; şimdi bulunduğunuz yerden sizler de görebilirsiniz; Galilei, eserini Horatius'un bir şiiriyle karşılaştırdı; Horatius'un şiirlerinin de herhangi bir yerini değiştirebilmenin olanaksızlığından söz etti. Kendisini gerçeği aramaya iten güzellik duyumundan söz etti. Ve şu özdeyişi söyledi: Hieme et aestate, et prope et procul, usque dum vivam et ultra[139]. Bununla dile getirmek istediği, gerçekti.

YAŞLI BİLGİN Saat kaç?

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Bahçedeki saate bakmak için pencerenin yanına gider.)* Neredeyse beş olmak üzere.

ANDREA *(Yaşlı bilginin yanında durarak)* O, bir kaya gibidir, yerinden oynatılamaz. *(Küçük Keşiş'e)* Ona Galilei'nin, Collegium Romanum'da teleskopunu incelediklerı sırada ne yaptığını anlatmış mıydın? Hadi anlatsana! *(Küçük Keşiş başını sallar.)* Son derece normal davrandı. Ellerini beline dayayıp göbeğini dışarı çıkardı ve şöyle dedi: Mantıklı olmanızı rica ediyorum, beyler! *(Gülerek Galilei'yi taklit eder.)*

(Ara.)

ANDREA *(Virginia'yi kastederek)* Öğretisini geri alsın diye dua ediyor.

FEDERZONİ Bırak onu. Onunla konuştuklarından beri kafası iyice karışık. Floransa'dan vaftiz babasını getirdiler.

(Ara.)

ANDREA *(Ansızın yüksek sesle)* Onu gözleriyle gördüğünün gerçek olmadığına inandıramazlar. Ay da bir dünyadır ve kendi ışığı yoktur. Onun gibi, Venüs'ün de kendi ışığı yoktur, o da dünya gibidir ve Güneş'in çevresinde döner. Ve duran yıldızların yüksekliğindeki, hiçbir kâseye falan iliştirilmiş olmayan Jüpiter'in çevresinde de dönen dört Ay vardır. Güneş evrenin odak noktasıdır ve yerinde hareket etmeden durur[140], yeryüzü ise ne odak noktasıdır, ne de hareketsizdir. Ve bunları bize göstermiş olan, Galilei'dir.

(Ara.)

ANDREA Çünkü eski çağ artık bitti ve şimdi yeni bir çağ başlıyor. Şöyle diyor şairler:

Ey erken şafağı başlangıcın!
Ey yeni kıyılardan esen rüzgârın soluğu!

Ve bir kez görülmüş olan, zorbalıkla görülmemiş kılınamaz.

(Elçilikte çalışan yaşlı bir Hizmetli içeriye girmiştir.)

YAŞLI BİLGİN Yeni bir haber var mı?

HİZMETLİ *(Kısık sesle ve heyecanla)* Bay Galilei'nin saat beşte, Engizisyon'un duruşmasında öğretisini geri alması bekleniyor. Bu arada San Marco[141] Kilisesinin büyük çanı çalınacak ve söylenenler herkese duyurulacak.

(Çıkar.)

ANDREA *(Kendinden geçercesine)* Buna inanmıyorum!

YAŞLI BİLGİN *(Pencereye gider.)* Saat beşte, yani iki dakikaya kadar.

(Virginia, yüksek sesle dua eder.)

ANDREA Artık daha fazla bekleyemem! Gerçeğin başını kesiyorlar!

(Elleriyle kulaklarını kapatır.

Öteki iki kişi de kulaklarını tıkarlar. Yaşlı Bilgin, Küçük Keşiş'in yanına gelir. Daha sonra hepsi put gibi ve sessiz, beklerler.

Ama hiçbir şey olmaz. Çan sesi duyulmaz. Yalnızca Virginia'nın mırıldandığı duaların duyulduğu kısa bir aradan sonra Yaşlı Bilgin, saate bakmak için pencereye koşar. Döndüğünde yüzü tuhaf bir biçimde değişmiştir. Başını hayır anlamında sallar. Ötekiler ellerini indirirler.)

YAŞLI BİLGİN *(Kısık sesle)* Hayır. Çan çalmadı. Saat beşi üç geçiyor.

KÜÇÜK KEŞİŞ Yani Galilei...?

ANDREA Galilei direniyor. Bizler ne mutlu insanlarmışız!

KÜÇÜK KEŞİŞ Öğretisinden geri dönmüyor!

FEDERZONİ Hayır, dönmüyor.

(Birbirlerine sarılırlar. Olağanüstü mutludurlar.)

ANDREA Demek ki zorbalıkla olmuyor! Zorbalığın gücü her şeye yetmiyor! Demek ki: Bir kez görülmüş olan, zorbalıkla görülmemiş kılınamıyor[142]! Demek ki: Aptallık yenik düştü, dokunulmaz değilmiş! Demek ki: İnsanoğlu ölümden korkmuyormuş!

YAŞLI BİLGİN Artık gerçekten de bilgi çağı başlıyor. Şu an, bilgi çağının doğum anı. Düşünün, ya Galilei öğretisinden dönseydi!

KÜÇÜK KEŞİŞ Söylemedim, ama çok kaygılıydım. Ne kadar inançsızmışım![143]

ANDREA Ama ben, böyle olacağını biliyordum.

YAŞLI BİLGİN Dönseydi eğer, bu sabah vakti yine gece karanlığının çökmesi gibi bir şey olurdu.

ANDREA Ya da dağın: Ben taş değil, suyum, demesi gibi.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Ağlayarak diz çöker)* Şükürler olsun sana, Tanrım!

ANDREA Bugün artık her şey değişti! İnsan, acı çeken insan, başını dimdik kaldırıp: Ben yaşayabilirim, diyor. Demek ki, yalnızca tek bir insanın "Hayır" demesiyle bu kadar çok şey kazanılabilirmiş!

(O anda San Marco Kilisesi'nin çanı çalmaya başlar. Hepsi donmuş gibidir.)

VİRGİNİA *(Ayağa kalkar)* San Marco'nun çanı! Demek lanetlenmedi!

(Caddeden, Galilei'nin söylediklerini ilan eden Çığırtkan'ın sesi gelir.)

ÇIĞIRTKANIN SESİ: "Ben, Floransa'da matematik ve fizik öğretmeni Galileo Galilei, bütün öğrettiklerimi, Güneş'in evrenin odak noktası olduğu ve yerinde hareket etmeden durduğu, yeryüzünün odak noktası olmadığı ve hareket ettiği yolunda söylediklerimi geri alıyorum. Bütün bu yanılgıları ve tanrıtanımazlıkları, ayrıca başkaca bütün yanılgıları ve Kutsal Kiliseye karşı gelen[144] her türlü düşünceyi içtenlikle ve gerçek bir inançla geri alıyor ve lanetliyorum."

(Ortalık kararır.

Ortalık yeniden aydınlandığında çan hâlâ çalmaktadır, ama biraz sonra kesilir. Virginia dışarı çıkmıştır. Galilei'nin öğrencileri daha gitmemişlerdir.)

ANDREA *(Yüksek sesle)* Ne yazık o ülkeye ki, kahramanları yoktur!

(Galilei sahneye girer; davadan sonra bütünüyle, neredeyse tanınmaz

denecek kadar değişmiştir. Andrea'nın söylediğini duymuştur. Kapıda birkaç saniye durup selamlanmayı bekler. Böyle bir şey olmayıp, öğrencileri geri çekilince, ağır ağır ve gözlerinin iyi görmemesinden ötürü kendinden emin olmayan adımlarla öne doğru ilerleyip, bulduğu bir tabureye oturur.)

ANDREA Onu görmeye dayanamıyorum. Gitsin buradan.

YAŞLI BİLGİN Sinirlenme.

GALİLEİ *(Sakin)* Ona bir bardak su verin.

(Küçük Keşiş, Andrea'ya dışardan bir bardak su getirir. Ötekiler, sessiz ve kulak kabartmış olarak taburesinde oturan Galilei ile ilgilenmezler. Uzaklardan yeniden Çığırtkan'ın sesi duyulur.)

ANDREA Bana biraz yardım ederseniz, yeniden yürüyebilirim.

(Andrea'yı kapıya götürürler. O anda Galilei konuşmaya başlar.)

GALİLEİ Hayır. Ne yazık o ülkeye ki, kahramanlara muhtaçtır.

13

1633-1642
GALİLEİ, ENGİZİSYON'UN TUTSAĞI OLARAK BİLİMSEL ÇALIŞMALARINI ÖLÜNCEYE KADAR SÜRDÜRÜR. BAŞYAPITLARINI[145] İTALYA'DAN KAÇIRTMAYI BAŞARIR.

(Floransa yakınlarında, Galilei'nin Engizisyon'un tutsağı olarak yaşadığı yurtluk.[146]. Odada koskoca bir masa, bir deri koltuk ve küçük bir karyola vardır.
Artık yaşlı ve hasta olan Galilei, bir kör gibi hareket etmektedir.)

VİRGİNİA *(Elinde bir tabakla içeriye girer, Galilei'nin boynuna bir peçete bağladıktan sonra ona çorba içirmeye başlar.)* Tamam, şimdi şu güzel çorbamızı içeceğiz ve tek bir kaşığını bile ziyan etmeyeceğiz. Çünkü iyi yürekli Doktor Busciate, Floransa'dan bizi ziyarete geliyor. Ve bir mektup yazıp Engizisyon rahibine o iyi doktoru, çorba çok sıcak değil mi, evet, o iyi doktoru bize gönderdiği için teşekkür etmeyi de unutmamalıyız.

(Galilei konuşmaksızın ve uslu uslu çorbasını bitirir. Virginia tabağı alıp kapıya gider. Kapıyı açar, ama sonra dışarı çıkmaksızın kapıyı

gürültü çıkararak kapayıp yeniden açar. Durup babasını izlemeye başlar.

Galilei yerinden kalkıp yazı masasına gitmiştir. Oturup tam bir şeyler karalamaya başlayacağı sırada, tedirgin bir ifadeyle ansızın başını kaldırır ve kapı yönüne bakar. Kapıdan gelen esintiyi algılamıştır.)

GALİLEİ Sobacıyı çağırdın mı, Virginia? Şömine hâlâ düzelmedi.

(Virginia yanıt vermez. Sessizce dışarı süzülür ve kapıyı arkasından yine sessizce kapatır. Galilei bir şeyler çiziktirmeyi sürdürür.)

MEMUR *(Holde)* Evet?

VİRGİNİA Size ve rahip Anselmo'ya söylediğim gibi. Bir şeyler çiziktiriyor, ama ben hepsini görüyorum. *(Geçerken masadan aldığı bir kâğıdı memura uzatır.)*

MEMUR *(Kâğıdı inceler)* Bu da nesi? Üstüste bir şeyler çiziktirilmiş.

VİRGİNİA Önüne daha önce üstü yazılı bir kâğıt koymuş olduğum için. Artık hiç görmüyor. İKİ BİLİM ÜZERİNE KONUŞMALAR'ını bana yazdırıyor[147]. 134'üncü sayfadayız. 131 ve 132'inci sayfaları size vermiştim.

MEMUR Ama buradan yazıların kaçırıldığı neredeyse kesin gibi. EN BÜYÜK İKİ DÜNYA SİSTEMİ ÜZERİNE DİYALOGLAR da buradan Hollanda'ya kaçırılmıştı[148], bunu unutmayın. Şimdi de Strassburg'a gönderilen ve yeni bir yazıdan söz eden[149] bir mektup[150] elimize geçti. Yazı şimdiye kadar oraya varmış olmalı. Kim kaçırdı o yazıyı?

(İçeriye iri yarı bir adam olan Sobacı girer. Yanında aletleri vardır.)

SOBACI İşte, geçiş için izin kâğıdım. Akşam yemeğinde Floransa'da olabilmek için acele etmeliyim.

VİRGİNİA *(Onu odaya sokar)* Sobacı geldi, baba. *(Dışarı çıkar.)*

SOBACI Gözleriniz biraz daha iyi mi, Bay Galilei? *(Alçak sesle.)* Peşimizdeler. Villagio tutuklandı.

GALİLEİ Daha iyi olduğu pek söylenemez. *(Alçak sesle)* Kitap yanında mıydı?

SOBACI *(Alçak sesle)* Hayır. Geri getirdim. *(Yüksek sesle.)* Kış yavaş yavaş geliyor. Onun için şöminenin iyi çalışması gerek.

GALİLEİ Evet, çok cereyan yapıyor. *(Alçak sesle.)* Neden geri getirdiniz?

SOBACI *(Alçak sesle.)* Biliyorsunuz burada aramazlar. *(Yüksek sesle.)* Daha önce söylediğim gibi, yalnız düşen birkaç taşı değil, ama bütün üst bölümü yeniden onarmamız gerekirdi, Bay Galilei. *(Alçak sesle.)* Nereye koyayım?

GALİLEİ Ne gerekiyorsa yapın. Cereyana dayanamam. *(Alçak sesle.)* Verin bana.

SOBACI *(Ona mavi kaplı bir kitap verir. Alçak sesle.)* Üçüncü kez size geri getirmek zorunda kalıyorum. Çok sakıncalı mı bu?
(Dış kapı vurulur.)

GALİLEİ *(Ayağa kalkar, elinde kâğıtlarla, kovalanır gibidir.)* Nereye koyacağım şimdi bunları?

SOBACI *(Alçak sesle)* Daha önce nereye koymuştunuz?
(Galilei, kâğıtları ahşap bir ayaklığın üstünde duran bir yerkürenin içine koyar.
Dışarda eve Doktor Busciate girer.)

MEMUR Gözlerinin görüp görmediğine yine de bakmamız gerekiyor. Çünkü bu arada yazmış olmalı.

DOKTOR Olanaksız. *(Virginia ile içeri girer.)*

VİRGİNİA Doktor Busciate geldi, baba. *(Sobacı'ya.)* Şöminenin nesi var?

SOBACI Söylediğim gibi, yukarsı bütünüyle çürümüş. Elimde yeni tuğlalar olmadan hiçbir şey yapamam. Eğer geçiş izni alırsam, perşembeye yine gelirim. İyi akşamlar, Bay Galilei, dediğim gibi, elimde olan bir şey değil.

GALİLEİ Elbet. Elbet.

DOKTOR Şimdi gözlerinize bir kez daha bakalım, Bay Galilei.

GALİLEİ Gözlerim çok kötü.

DOKTOR *(Memur Sobacı'yı dışarı çıkarırken, Galilei'yi muayene eder.)* Son zamanlarda çok mu yazdınız?

GALİLEİ Arada sırada kızımın söylediği bazı şeyleri not alıyorum. Bilimsel çalışmalarımı ise kızıma yazdırıyorum.

DOKTOR *(Masadan bir kâğıt alıp Galilei'ye tutar.)* Bunu görebiliyor musunuz?

GALİLEİ Hayır. Hiçbir şey görmüyorum.

DOKTOR O zaman gözleriniz daha da kötüleşmiş.

VİRGİNİA Son defasında siluet halinde de olsa görebilmiştin.

GALİLEİ Belki o zaman odanın içi daha aydınlıktı. Artık kış geliyor.

DOKTOR Ama buna karşın yazmadınız mı?

GALİLEİ Hayır. Gözlerim yazamayacak kadar kötü. Tamamen kör mü oluyorum?

VİRGİNİA Tanrı kullarına acır, babacığım.

DOKTOR *(Kâğıdı yerine koyarak)* Bundan böyle hiç yazmamalısınız. İyi akşamlar.
(Virginia ile birlikte çıkar.
Galilei hemen yerkürenin yanına gider. Çok iyi göremediği, ama söylediğinden daha iyi gördüğü anlaşılmaktadır. Yüzünde korku ifadesiyle kâğıtlara bakar ve yerkürenin iyi kapanıp kapanmadığını denet-

ler.)

MEMUR Görüyor mu, görmüyor mu?

DOKTOR *(Omuzlarını kaldırır)* Bilemiyorum, sanırım çok az görebiliyor, ama çok zeki bir adam. Raporumu gönderirim[151].

VİRGİNİA Babama haksızlık yapıyor. Pişmanlığının içten olduğunu biliyorum. Ve kurallara aykırı hiçbir şey yapmıyor. Onu izliyorum.

(Doktor çıkar. Kapıda iki yolunmuş kaz getiren bir köylüyle karşılaşır.)

KÖYLÜ Bunları vermem söylendi.

VİRGİNİA Kimden geliyor? Ben kaz falan ısmarlamadım.

KÖYLÜ "Yolculuğa çıkan biri geçerken bıraktı," diyecekmişim.

(Çıkar. Virginia hayretle kazlara bakar. Memur, kazları Virginia'nın elinden alıp kuşkuyla gözden geçirir. Sonra rahatlayarak geri verir; Virginia, kazları boyunlarından yakalayarak Galilei'ye götürür.)

VİRGİNİA Ne oldu?

GALİLEİ *(Hemen yerküreden uzaklaşarak)* Hiç.

VİRGİNİA Yolculuğa çıkan biri, geçerken bir armağan göndermiş.

GALİLEİ Neymiş?

VİRGİNİA İki kaz.

GALİLEİ Herhangi bir ad var mı?

VİRGİNİA Hayır.

GALİLEİ Doğrusu anlayamadım.

VİRGİNİA Neden artık kimse sana armağan yollamasın? Kitaplar da gelmiyor mu?

GALİLEİ *(Kazlardan birini kızının elinden alır)* Bayağı ağırmış. Pişirirken kekik ve elma da koy.

(Virginia kazı babasından alıp dışarı götürür, sonra geri döner.)

VİRGİNİA Ne düşünüyorsun?

GALİLEİ Özel bir şey değil. Kazları kimin göndermiş olabileceğini düşünüyorum.

VİRGİNİA Seni takdir eden biridir. Düzeltmeler üzerinde çalışmak istiyor musun?

GALİLEİ Evet. Giriş bölümündeki o pasajı duymak istiyorum. Hani büyük makinelerin neden kolay kırıldıkları sorusunun araştırılmasından önceki o kısa açıklamayı.

VİRGİNİA O bölümü birkaç kez dinlemiştin.

GALİLEİ Acaba anlaşılabiliyor mu diye düşünüyorum.

VİRGİNİA Çok kolay bir bölüm. *(Okur.)* "Biraz düşününce, gerçeği örten peçe düşüyor ve bizler gerçeğin güzelliğini tüm yalınlığıyla ve çıplaklığıyla görebiliyoruz. Üç ya da dört arşın yükseklikten düşen bir atın ayakları kırılabilirken, bir köpeğin za-

rar görmemesi, bunun gibi sekiz ya da on arşın yükseklikten düşen bir kediye, bir kulenin tepesinden düşen bir ağustosböceğine veya aydan düşen bir karıncaya hiçbir şey olmaması, çok doğal değil mi? Ve küçük hayvanların orantı olarak büyük hayvanlardan daha güçlü olmaları gibi, küçük bitkiler de daha dayanıklıdır: Ve şimdi, beyler, bence iki yüz arşın yüksekliğindeki bir meşe ağacı dallarını tam bir orantıyla küçük bir meşede koruyamazdı; doğa da bütün organların, özellikle de, orantısal bir büyüklüğü çok aşan ölçüde güçlendirilmesi gereken kemiklerin orantılarını değiştirmeden ne bir atı yirmi at kadar, ne de bir devi on kat büyütebilir. - Büyük ve küçük makinelerin aynı ölçüde dayanıklı oldukları yolundaki genel varsayım, açıkça yanlıştır[152]."

(Ara.)

GALİLEİ Kendime, acaba bu bölüm gerçekten anlaşılabiliyor mu, diye soruyorum[153].

VİRGİNİA *(Yine bir çocukla konuşur gibi)* Kesinlikle anlaşılıyor. Her şey çok açık, Rahip Ludovico da her şeyin çok açık olduğunu söylüyor.

(Ara. Ardından kapı vurulur ve Memur, Andrea'yı hole alır. Andrea şimdi orta yaşlı bir adamdır.)

VİRGİNİA Kapı açıldı.

(Dışarı çıkar ve Andrea'nın elini bir yabancıymış gibi sıkar.)

ANDREA Hollanda'da bilimsel çalışmalar yapmak üzere Floransa'dan ayrılıyorum; hakkında haber alabilmek için benden onu ziyaret etmemi rica ettiler.

VİRGİNİA Seni görmek ister mi, bilmiyorum. Hiç gelmedin.

ANDREA Kendisine bir sor.

GALİLEİ *(Andrea'nın sesini duymuş ve koşarak dışarı çıkmıştır)* Sen misin, Andrea?

ANDREA Evet.

GALİLEİ Hoş geldin! Hoş geldin! Beni onunla yalnız bırakın!

VİRGİNİA *(Birlikte odaya girer)* Anlatacaklarını ben de duymak istiyorum.

ANDREA *(Soğuk bir ifadeyle)* Nasılsınız?

GALİLEİ Otur. Neler yapıyorsun? Bana çalışmalarını anlat!

ANDREA *(Oturur.)* Hollanda'ya gidiyorum. Ama Strassburg'da bulunan Bernegger, beni, nasıl olduğunuzu sormakla görevlendirdi.

(Ara.)

GALİLEİ İyiyim. Bana çok özen gösteriyorlar. Üstelik yalnız resmi makamlar tarafından da değil. *(Göbeğine vurur.)* Buradan gelip

geçenler kaz gönderiyorlar.

ANDREA *(Donuk)* İyi olduğunuzu söyleyebileceğim için sevinçliyim.

GALİLEİ Evet, bana çok özen gösteriyorlar. - Ölçüsüz pişmanlığım sayesinde büyüklerimin lütfuna mazhar olmayı başardım; kilisenin denetimi altında belli ölçüde bilimsel çalışma yapmama izin veriyorlar.

ANDREA *(Kızgın)* Kutsal kilisenin sizden memnun olduğunu biz de duyduk. Tamamen boyun eğmeniz, kilisenin dogmalarına aldırmaksızın bilime hizmet eden aşırı heyecanlı düşünce insanlarına yukardakiler, istemediklerinde araştırma yapılmaması gerektiğini öğretti. Kesinlikle belirtildiğine göre, yukardakiler, siz boyun eğdiğinizden bu yana yeni savlar içeren hiçbir eserin yayınlanmadığını memnuniyetle saptamışlar.

GALİLEİ *(Güçlükle konuşarak)* Ne yazık ki kilisenin otoritesi dışına kayan ülkeler var. Korkarım ki mahkûm edilen ve yanlış olan öğretiler oralarda en azından destek görmekte.

ANDREA Ama oralarda da sizin öğretinizden dönmeniz nedeniyle kilise adına sevindirici bir gerileme oldu. Doğabilimlerinin engellenmeksizin ilerleyişini genel düzene yönelik bir tehdit sayanlar, sizin adınızı ağızlarından düşürmüyorlar.

GALİLEİ Anlıyorum. *(Ara.)* Yanılgıya sürüklemiş olduğum bazı meslektaşlarım ve dostlarım için kaygı duyuyorum. Bari benim davranışımdan ders aldılar mı?

ANDREA Size ilişkin olarak bir süre epey tartışıldı. Eski dostlarınızdan bazıları ısrarla, hayatta kalarak fiziğe etmeyi umduğunuz hizmetlerden ötürü öğretinizden geri döndüğünüzü savundular. Yalnızca sizin yazabileceğiniz eserlerden ötürü.

GALİLEİ *(Sert bir ifadeyle)* Böyle eserler yoktur.

ANDREA Yani nedeniniz bu değil miydi?

GALİLEİ Davamdan kısa süre sonra beni eskiden tanıyan bazı kişiler, türlü yüce amaçlar yakıştırarak bana belli bir hoşgörü gösterdiler. Ben bunu reddettim. Onların bu tutumunu, beni fiziksel açıdan çok değişmiş bulmalarından ötürü, yargıya varabilme yeteneklerinin azalmasının bir sonucu saydım. Hem bağışlatıcı koşullar, hem de ötekilerin bütünü göz önünde tutulduğu takdirde, bir insanın böyle bir boyun eğişe, ölüm karşısında duyduğu aşırı korkudan başkaca bir nedenle razı olması düşünülemez. *(Ara.)* Bu sözlerimle *(Virginia'ya)*, kilise büyükleri beni en güçlü kanıtlar aracılığıyla[154] yanlış yola saptığıma inandırdıklarında, kilisenin bir oğlu olarak duyduğum derin pişmanlığı yadsıyor değilim. Genelde bir insanı aklının, yani

yüce Tanrının bu en tehlikeli ihsanının götürdüğü yerden döndürebilmek, ancak ölüm tehdidiyle olanaklıdır. Ayrıca ben, beni bekleyen tek yerin cehennem olabileceğini çok iyi anlamıştım; bilindiği gibi cehennem, şairin deyişiyle[155], kendisine ihsan edilen aklı kötüye kullananların, yani umarsızların ülkesidir.

ANDREA Pek çok kişi sizin o zamanlar, veba kenti kasıp kavururken, almak istediğiniz birkaç not yüzünden kentten ayrılmadığınızı bugün de hatırlıyor.

GALİLEİ Ah, veba o kadar öldürücü değildir. Vebaya yol açan canlılar, birtakım yanlış davranışlarda bulunurlar. Ama şimdi başka bir konuya geçelim. Fiziğin ve gökbilimin benim olayımı aşıp yeniden günlük yaşama karışacağından eminim.

ANDREA Elbette, ama aradan bir süre geçince.

GALİLEİ Hiç kuşkusuz, çünkü yeni öğretilerin otoritelerinden biri olan ben bile onları yalan diye nitelendirdikten sonra, bu gözüpek öğretilerden kim söz edebilir? O öğretiler artık yeryüzünden silinmiş gibi. Birkaç olgunun dışında, onlardan yana olan yok. *(Bu arada cebinden çıkardığı küçük bir taşla oynamaya başlamıştır.)* Artık bunu da göremiyorum. *(Taşı yere bırakır ve almak için eğilir.)* Fakat aşağı düşüşünü bile duyabiliyorum. Otorite olgusu, aslında güç bir olgu. Kendime, acaba bilim ne zaman otoritesiz yaşayabilecek, diye soruyorum. Yüzen cisimler konusunda örneğin Arkhimedes'in otoritesi[156], doğruyu öğretmesine rağmen çok kısa ömürlü oldu. Oysa, doğru olmayanı öğreten Aristoteles'in otoritesi iki bin yıl sürdü. Otorite ile yanlış, herhalde birbirine ait, tıpkı doğru ile otorite yoksunluğunun birlikteliği gibi.

ANDREA Değindiğiniz gibi, fizik kendi yolunu bundan sonra da sürdürebilir. Ama çoğu insanın kendi günlük uğraşlarına çok uzak olan gökbilim çabalarınıza heyecanla bakmalarının nedeni, sizin, otoritenin insanlardan düşüncelere ve düşüncelerden de olgulara geçmesi uğruna savaştığınıza inanmalarıydı. Siz, şunu ya da bunu öğretirken, uzun bir süre boyunca bu yerkürelerin nasıl döndüklerini ve içlerinden hangilerinin döndüğünü değil...

VİRGİNİA Bu konudan söz etmek yasak.

ANDREA ... Fakat bunlardan söz edilmesini önemsediğinizi söylemiştiniz. Ayrıca, kuşkunun iyi bir şey olup olmadığını, nedenlerin ve kanıtların nasıl bir önem taşıdığını tartışmak gerekmiyor mu, diye de sormuştunuz. Bu yüzden her yerde insanlar gözlerini ve kulaklarını açarak, sizin yalnızca yıldızların

hareketine ilişkin belli bir öğretiyi değil, fakat aslında öğrenme özgürlüğünü, her alanda olmak üzere, savunduğunuz düşüncesiyle sizi izlediler. Yani, yalnızca şu ya da bu düşünceyi değil, bütünüyle düşünme özgürlüğünü, başka deyişle yadsınan bir özgürlüğü savunduğunuz düşüncesiyle sizi izlediler. Ondan sonra aynı insanlar, sizin söylediklerinizi geri aldığınızı duyunca, yalnızca yıldızların hareketlerine ilişkin belli düşüncelerin değil, ama nedenlerle ve kanıtlarla çalıştığı için şeytan işi sayılan düşünme eyleminin kendisinin de kötülendiğine inandılar.

VİRGİNİA Fakat şimdi söylenegeldiği gibi, yüksek makamların bilimleri yasak ettikleri doğru değil. Peder Philippo, kilisenin babamın büyük icatlarını ve keşiflerini ders kitaplarına da alacağını söylüyor. Yalnızca babamın çok ayrı bir bilim dalı olan tanrıbilim dalındaki görüşleri eleştirmesi istenmiyor.

GALİLEİ Çok olan boş zamanlarımda, artık ait olmadığım bilim dünyasına, her ne kadar bu dünyada nasıl düşünüldüğünü biraz olsun bilsem de, davranışımın zorunlu olarak nasıl gözüktüğünü düşündüm. *(Akademik bir tavırla, ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmuş olarak konuşur.)* Bilim dünyası, üyelerinin kendisine belli sayıda kurallar, diyelim düşen cisimlerin eğilimlerine ya da belli yıldızların hareketlerine ilişkin kurallar kazandırmasıyla yetinebilip yetinemeyeceğini tartışmak zorunda. Söylediğim gibi, ben kendimi bilimin düşünme biçiminden dışladım, ama kanımca bilim, yıkım tehlikesi karşısında üyelerini bunun ötesinde her türlü yükümlülükten, örneğin kendi kendisini bilim olarak ayakta tutma yükümlülüğünden kurtarmayı başaramayacaktır. Bir yün tüccarı bile, ucuza alıp dayanıklı yün teslim etmenin dışında, yün ticaretinin yapılmasına izin verilmesi ve genel olarak gerçekleşebilmesi için çaba harcamak zorundadır. Bu durumda bilim dünyasının bir üyesi, eğer uğraşım o uğraş olarak onurlandırmayı ve her türlü kaba güce karşı savunmayı savsaklamışsa, mantık açısından artık bir araştırmacı olarak yaptığı hizmetlere atıfta bulunamaz. Gelgelelim bu, kapsamlı bir iştir. Çünkü bilim, olguların düşüncelerden değil, düşüncelerin olgulardan bağımlı olmasını temel alır. Bilim, bu kuralları sınırlandırıp onları yalnızca "bazı düşünceler" ve "şu ve şu olgular" diye ileri sürebilme konumunda değildir. Bilim, bu kuralların kendisi tarafından her zaman gerçekleştirileceğinden emin olabilmek için[157], onlara her alanda uyulması uğruna savaşmak zorundadır. Çünkü bilim, bütün insanlıkla birlikte aynı teknededir. Bu nedenle kalkıp şöyle

diyemez: Teknenin öteki ucunda bir delik varsa, bundan bana ne? Bilimin, akıldan yana çıkmayı savsaklayan insanlara ihtiyacı olamaz. Onları, utançlarını yüzlerine vurarak kovmak zorundadır. Çünkü bilim, ne kadar çok sayıda doğruyu bilirse bilsin, yalanla dolu bir dünyada ayakta kalamaz. Bilimi besleyen el, zaman zaman ve bir uyarıda bulunmaksızın onun gırtlağına sarıldığında, insanlık bu eli kesmek zorunda kalacaktır. Bilimin benim gibi bir insana saflarında yer verememesinin nedeni de işte budur.

VİRGİNİA *(Heyecanla)* Ama sen, inananların saflarına kabul edildin!

GALİLEİ Evet, öyle. Körü körüne inanca zararlı olabilecek tüm girişimleri yıkmış olduğumu düşünüyorum. Belki yalnızca olanaksızı da hesaba katmaya yönelik o kökleşmiş alışkanlığım, şöyle dememi sağlayabilir: Tümü olmasa bile, neredeyse tümünü yıktım. Şurası açık ki, ancak Engizisyon'un en karşı konulamaz kanıtları beni araştırmalarımın zararlılı olduğuna inandırabildi.

ANDREA *(Soluğu kesiliyormuş gibi)* Evet.

(Virginia dışarı çıkar.)

VİRGİNİA *(Memur'a)* Eskiden öğrencisiydi, şimdi ise düşmanı oldu.

GALİLEİ *(Virginia'nın arkasından kapının kapandığını duyana kadar beklemiştir.)* Ne yazık ki, bazı gerilemeler yaşadığımı itiraf etmek zorundayım.

ANDREA Bununla ne demek istiyorsunuz?

GALİLEİ Engizisyon'un biraz önce değindiğim ölümcül kanıtlarıyla tanıştığımda, matematik ve gökbilimde çoktandır pişmiş biriydim ve bütün yanılgılardan bir çırpıda kurtulmak, benim için zordu. Kilisenin düşüncelerinin mutlak doğruluğunu yadsınamaz kanıtlara ve nedenlere dayandırma girişimim sırasında, kendimi yeniden araştırmaların ortasında buldum, çünkü zayıf iradeli biriyim. Bir kitap daha yazdığımı itiraf ediyorum.

ANDREA *(Gittikçe dikkat kesilerek)* Ama dünya bunu bilmiyor.

GALİLEİ Hayır. Ama yazdım işte.

ANDREA *(Büyük bir heyecanla)* Yoksa bu, yıllar önce başladığınız "İKİ YENİ BİLİM ÜZERİNE TARTIŞMALAR" mı?

GALİLEİ *(Evet anlamında başını sallar)* Gelgelelim hiçbir zaman bir kitapçıda olmayacak. Kendim için yazıyorum. İnsanın yalnız kendi kafasıyla değil, ama başkalarının kafasıyla da düşünmesinin gerekliliği üzerine düşündüklerim de, duyduğuma göre yaklaşık olarak kilisenin çürüttüğü şu Kopernikus yanılgısıyla karşılaştırılabilecek, kesin bir yanılgıymış. Tehlikeli bir yanıl-

gı! Tanrıya şükür ki, belki ancak kendi zanaatinden başka bir şey yapamayacak kadar yaşlanmış birinin hoş görülebilir sapmaları diye nitelendirilebilecek olan çiziktirmelerimin, bana gösterdikleri ilgiyi yeterince vurgulamaya gücümün yetmediği büyüklerimce başka insanlardan gizleneceğinden emin olabilirim. Her sayfa ilgili makama gönderiliyor; sonra bana geri geliyor, ama yalnızca çalışmak için ihtiyacım olduğu sürece. İlerde, hepsi tamamlandığında, yazdıklarım insanoğlunun deliliğinin bir kanıtı olarak hiç kuşkusuz emin bir yerde saklanacaktır. Fakat ne yazık ki, yazdıracağım bölümleri hazırlarken çiziktirmiş olduğum notların da hepsi elimde. Yerküremin içine koydum, kimsenin dikkat ettiği yok.

ANDREA *(Tereddütlü)* Böyle koşullar altında çalışmak güç olmalı.

GALİLEİ Zaafıma hep yenik düşüyorum. Bunu yapmamam gerekir, ama yapıyorum. Ben alışkanlıklarımın kölesiyim ve günün birinde cezam ağır olacak.

(Andrea ağlamaya başlar.)

GALİLEİ Bir şey mi dedin.

(Ara.)

GALİLEİ Şimdi sürekli olarak korku içinde yaşıyorum, bu yazıların yanlış ellere geçip, Engizisyon'un olağanüstü önemli kanıtlarının, benim bildiğim kadar bilinmediği yabancı ülkelerde okunmasından ve tamamen yanlış sonuçların çıkarılmasından korkuyorum.

ANDREA Ama bu, sizin katkınız olmadan kesinlikle imkânsız.

GALİLEİ İradenin dışında, dostum, iradenin dışında olabilir. Ben yaşlı bir adamım ve her şeyimi çalmak çok kolay, gerçekten öyle, karşımda oturmana rağmen seni hemen hiç görmüyorum.

ANDREA Fakat sizi yeterince koruyorlar, bu yüzden böyle endişelere kapılmanız gereksiz, öyle değil mi? *(Andrea ayağa kalkıp yerkürenin yanına gelmiştir. Sesinin kendinden emin olmasına dikkat etmiştir. Ancak yazılara uzanışı, zamanının en büyük fizikçisi olan öğretmeninin yeni çalışmasına duyduğu tutkuyu belli etmektedir.)*

GALİLEİ Ne yazık ki öyle değil. Büyükler, burada artık hiçbir şey olmadığını biliyorlar. Kendilerinden eminler. Ancak senin gibi dışardan gelenler, kullanılabilecek bir şeyler bulurlar mı diye bu enkaz yığınını karıştırmayı düşünebilirler. Ayrıca, artık arada sırada da olsa beni neden ziyarete gelsinler ki? Çünkü kendi kendimi yıkmış olduğumdan, işe yarar bir yanım kalmadı. Dışardan gelecek biri, aslında elimdekileri çalabilirdi. Bulanık bir kaynaktan gelen ve yeni bir fiziğe ait olan bu başlangıçları, derdi, bir yerde buldum. Yazarın adı bir zamanlar bilim

dünyasında önemliymiş. Ama sonradan kendi kendisini yalancı olarak ele vermiş. Bu nedenle bu kâğıtların çok dikkatle denenmesi gerekiyor, çünkü kendi kendilerinden başka dayanakları yok.

(Andrea ayakta, yazıları okumaya dalmıştır.)

GALİLEİ Ama şunu da söylemeliyim: Böyle bir adam, kendisini büyük bir tehlikeye atmış olurdu.

ANDREA Ama o, tehlikeden fazla korkmazdı.

GALİLEİ Hayır, korkmazdı. Çünkü beni örnek almaması gerekirdi. *(Ara.)* Belki de artık gitmek istersin? *(Ayağa kalkar.)*

ANDREA *(Yazıları almıştır.)* Evet, artık gidiyorum. Sanki olağanüstü yükseklikte ve yıkılmaz sayılan bir kulenin çöküşünü görür gibiyim. Çöküşün çıkardığı gürültü, kulenin yapımı süresince işçilerin ve makinelerin çıkarttıkları gürültüden çok daha büyük; çöküşün yol açtığı toz bulutu ise, kulenin yüksekliğini de aşıyor. Gelgelelim toz bulutu dağıldıktan sonra üstten oniki katın çöktüğü, ama otuz katın daha yerinde olduğu anlaşılıyor. Böyle bir durumda yapım işleri sürdürülebilir. Bu muydu söylemek istediğiniz? Bilimimizdeki tutarsızlıkların hepsinin bugün de sürmesi, ama artık bunların ayırdına da varılmış olması, söylediğinizi doğrular. Güçlük artmış gibi, fakat gereklilik de büyüdü. Buraya geldiğime memnunum. *(Galilei'ye elini uzatır.)*

GALİLEİ *(Onun elini tutmaz, sanki kendinden emin değildir.)* Gözlerim kötü, Andrea. Artık görmüyorum, yalnızca bakıyorum. Şimdi git. *(Ağır adımlarla yerkürenin yanına gider ve kapalı olup olmadığına bakar.)*

GALİLEİ Bana hâlâ gösterilen dostluklara karşı duyarsız değilim. Buradan gelip geçenler beni hatırlıyorlar falan. Böyle olayları yanlış anlamıyorum. Seni nasılsan öyle bulduğuma sevindim. Yaşanan bazı olaylar sana, hep aklın geleceği diye adlandırdığımız konusunda bütünüyle yanlış bir fikir de verebilirdi. Ama tek bir adam bu geleceğe ne geçerlik kazandırabilir, ne de kara çalabilir. Bu, çok büyük bir davadır. Akıl, insanların paylaştıkları bir şeydir. Çünkü akıl, bütün insanlığın bencilliğidir. Çok zayıf bir bencilliktir bu, fakat aklın son bulmadığını, daha başlangıç evresinde olduğunu benim gibi bir insan bile görebilir. Ayrıca bunun yeni bir çağ olduğu yolundaki görüşümü koruyorum. Üstü başı kana bulanmış bir yaşlı cadı gibi gözükse bile bu demektir ki, yeni bir çağ ancak böyle görünür! Işığın doğumu en koyu karanlıklarda gerçekleşir. Bazı yerlerde insanların mutluluğunu ölçüsüz arttırması[158] kaçınılmaz buluş-

lar yapılırken, dünyanın büyük bölümleri tamamen karanlıklar içersinde. Üstelik oralarda karanlık daha da arttı! Ceketinin altında sakladığın gerçekle Almanya'dan geçerken dikkatli ol! *(Andrea dışarıya çıkar.)*

VİRGİNİA Geçmişten gelen ziyaretçilerden hoşlanmıyorum. Onu heyecanlandırıyorlar. *(Andrea'yı dışarı çıkarır. Sonra Memur'la birlikte odaya döner.)*

MEMUR Hava çok soğuyor. Herhalde donuyor olmalısınız, Bay Galilei. *(Odayı kısaca gözden geçirdikten sonra dışarı çıkar.)*

VİRGİNİA *(Bir yandan yatağı yaparken)* Umarım kendini çok bitkin düşmüş hissetmiyorsundur. Bu konuşmalar sana göre değil, ayrıca bir işe de yaramıyor.

GALİLEİ Evet, belki de yaramıyor.

VİRGİNİA Tamam, şimdi yatalım ve şöyle derin bir uyku çekelim bakalım.

GALİLEİ *(Üstündekileri çıkarmaya başlar.)* Kazları kimin yollamış olabileceğini düşünüyorum.

VİRGİNİA Andrea değil.

GALİLEİ Evet, belki de o değildir. Ayrıca bugün kendimi daha iyi bile hissediyorum. Kızılkafa'nın çocukluğunu görür gibiyim. İlk dersini bir elmanın üstünde almıştı. Bana elini uzattığında, şimdi onun başkalarına öğrettiğini düşündüm. Gece nasıl?

VİRGİNİA Aydınlık.

GALİLEİ Bu iyi. Yolunu görebilir.

14

1637
GALİLEİ'NİN KİTABI "DİSCORSİ",
İTALYA SINIRLARINDAN ÇIKAR.

(Sabahın erken saatlerinde küçük bir İtalyan sınır kenti. Bariyerin yanında çocuklar oynamaktadır. Andrea, bir arabacının yanında kâğıtlarının sınır bekçilerince kontrol edilmesini beklemektedir. Küçük bir sandığın üstüne oturmuş, Galilei'nin yazılarını okumaktadır. Bariyerin ötesinde yolculuk arabası beklemektedir.)

ÇOCUKLAR *(Şarkı söylerler)*

Bir taşa oturmuştu Maria

Sırtında pembe bir urba
Eski mi eski.
Ama gelince soğuk kış mevsimi
Yine aynı urbayı geçirdi sırtına
Eskiyse eski, yırtık değil ya!

SINIR BEKÇİSİ Neden ayrılıyorsunuz İtalya'dan?

ANDREA Ben, bilim adamıyım.

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcıya)* "Yolculuk nedeni"nin altına yaz: Bilim adamı. Bagajınızı kontrol etmek zorundayım. *(Dediğini yapar.)*

BİRİNCİ ÇOCUK *(Andrea'ya)* Burada oturmamalısınız. *(Andrea'nın önünde oturduğu kulübeyi işaret eder.)* O evde bir cadı yaşıyor.

İKİNCİ ÇOCUK Yaşlı Marina cadı falan değil.

BİRİNCİ ÇOCUK Kolunu bükmemi ister misin?

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Bal gibi cadı işte. Geceleri havada uçuyor.

BİRİNCİ ÇOCUK Cadı değilse neden kentte kimse ona bir damla bile süt vermiyor?

İKİNCİ ÇOCUK Nasıl havada uçabilir? Kimse yapamaz böyle bir şey. *(Andrea'ya)* Yapabilir mi?

BİRİNCİ ÇOCUK *(İkinciyi kastederek)* Bunun adı Giuseppe'dir. Hiçbir şey bilmez, çünkü ne okula gidiyor, ne de uzun pantolonları var.

SINIR BEKÇİSİ Ne kitabı bu?

ANDREA *(Başını kaldırmaksızın)* Büyük Filozof Aristoteles'in eseri.

SINIR BEKÇİSİ *(Kuşkuyla)* Kimmiş bu adam?

ANDREA Artık hayatta değil.

(Çocuklar okumakta olan Andrea ile alay etmek için, sanki kendileri de yürürken kitap okuyormuş gibi çevresinde dolanmaya başlarlar.)

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcıya)* Bak bakalım, içinde dine ait bir şey var mı.

YAZICI *(Kitabı karıştırır)* Öyle bir şey bulamıyorum.

SINIR BEKÇİSİ Zaten bu aramanın pek bir anlamı yok. Saklayacak şeyi olan, herhalde böyle açıkça önümüze koymaz. *(Andrea'ya)* Bütün eşyalarınızı aradığımızı imzanızla tasdik etmeniz lazım.

(Andrea yavaşça ayağa kalkar, okumasını kesmeksizin sınır bekçileriyle birlikte eve doğru yürür.)

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK *(Yazıcı'ya sandığı göstererek)* Bakın, burada bir şey daha var!

YAZICI O, daha önce orada değil miydi?

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Bunu şeytan getirip bıraktı. Bir sandık.

İKİNCİ ÇOCUK Hayır, o, yabancıya ait.

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Ben olsam oraya gitmezdim. Cadı, arabacı Pas-

si'nin beygirlerini büyülemişti. Kar fırtınasının damda açtığı delikten aşağı baktım ve nasıl öksürdüklerini duydum.

YAZICI *(Neredeyse sandığın yanına gelmişken duraklar ve geri döner)* Şeytanın işi, öyle mi? Her şeyi de kontrol edemeyiz ya! Yoksa halimiz neye varırdı?

(Andrea, bir testi sütle geri döner. Yine sandığın üstüne oturup okumasını sürdürür.)

SINIR BEKÇİSİ *(Arkasından kâğıtlarla gelir)* Sandıkları kapatın. Her şeye tamam, değil mi?

YAZICI Evet, tamam.

İKİNCİ ÇOCUK *(Andrea'ya)* Siz bilim adamısınız. Siz söyleyin: İnsan havada uçabilir mi?

ANDREA Bekle bir dakika.

SINIR BEKÇİSİ Geçebilirsiniz.

(Bavullar arabacı tarafından götürülmüştür. Andrea sandığı alır ve gitmeye davranır.)

SINIR BEKÇİSİ Durun! Bu sandık nedir?

ANDREA *(Yeniden kitabını açarak)* İçinde kitaplar var.

BİRİNCİ ÇOCUK O, cadının sandığı.

SINIR BEKÇİSİ Saçma. Cadı bir sandığı nasıl büyüyle buraya getirebilir?

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Şeytan yardım ederse yapabilir!

SINIR BEKÇİSİ *(Güler)* Burada şeytanın sözü geçmez. *(Yazıcı'ya)* Aç.

(Sandık açılır.)

SINIR BEKÇİSİ *(Canı sıkkın)* Kaç kitap var burada?

ANDREA Otuzdört.

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcıya)* Ne kadar sürer bakman?

YAZICI *(Sandığı baştan savma karıştırmaya başlamıştır)* Hepsi basılı kitap. Bakmaya kalkarsak kahvaltınız güme gider, ayrıca bütün bu kitaplara bakarsam, evinin açık arttırma yoluyla satış bedelinden borçlu olduğu geçiş paralarını tahsil edebilmek için arabacı Passi'ye ne zaman giderim?

SINIR BEKÇİSİ Doğru, o parayı almamız gerek. *(Ayağıyla kitapları iter.)* Zaten ne olabilir ki bunlarda? Kapat!

(Andrea, sandığı taşıyan arabacı ile birlikte sınırı geçer.)

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK *(Andrea'nın bırakmış olduğu testiyi işaret eder)* Bakın!

BİRİNCİ ÇOCUK Ve sandık da yok olmuş! Nasıl, şeytanın işi değil miymiş?

ANDREA *(Dönüp bakarak)* Hayır. Benim işimdi. Sütün de, testinin de parası ödenmiştir. Testiyi yaşlı kadına bıraktım. Senin soruna ise daha karşılık vermedim, Giuseppe. İnsan bir sopaya binip

havada uçamaz. Bunun için sopaya en azından bir makine takmış olması gerekir. Ama böyle bir makine yapılmadı henüz. İnsan çok ağır olduğundan, belki de hiçbir zaman yapılamayacak. Ama bunu doğal olarak bilemeyiz. Aslında genel olarak yeterince bilmiyoruz, Giuseppe. Gerçekten de daha başlangıçtayız.

SON

[EK]

[Daha erken tarihli sahne parçası]

3

VENEDİK CEPHANELİĞİ. BÜYÜK BİR TERSANE. ETRAFI MÜHENDİSLERLE VE ÖĞRENCİLERLE SARILI OLAN GALİLEİ, BÜYÜK BİR TOPUN BİR GEMİYE YÜKLENİŞİNİ İZLEMEKTEDİR. TOP, AHŞAP BİR VİNCE TAKILMAKTADIR.

GALİLEİ Ünlü cephanenizin tükenmek bilmeyen çalışmaları, sayın Venedikli beyler, kanımca özellikle mekanik alanında düşünürlere geniş bir spekülasyon alanı açmaktadır. Eğer felsefe ve dinbilim alanında doktora yapmış elemanlarınızı buraya getirebilseydiniz, deneyimler olanaklı bulana kadar açıklanamaz ve inanılmaz sayılmış kimi olağanüstü olguları izleyebilirlerdi. Oysa, son derece güven verir gibi gözüken nice kurallar, burada acınası biçimde yıkılıp gitti. Bu, bazıları için bir ders olabilirdi.

CEPHANELİK USTABAŞISI Tam da bugün yeni bir şey deniyoruz. Topu gemiye yüklerken kullanacağımız şu kaldırma vincine bakın beyler. Bu, şimdiye kadar yaptığımız en büyük vinç. Yapmak için geometrinin kurallarından yararlandık. Yeni vinç, tamı tamına, daha küçük ve binlerce kez denenmiş olanların orantılarına göre yapıldı. Bu konuda, bilgisizliklerinden ötürü bilimsel kurallara güvenmeyen ustalarla kavga ettim. Onlar, vincin orantılardan çok daha güçlü yapılması gerektiğinde ısrar ettiler ve şimdi de hâlâ kırılacağını söylüyorlar[159].

GALİLEİ Çizimler nerede?

(Çizimler verilir.)

CEPHANELİK USTABAŞISI Hey, Paolo! Buraya gel de, fizik bilimini avucunun içi gibi bilen Bay Galilei sana hesaplara tam uyularak yapılan makinelerin iyi çalışmak zorunda olduklarını anlatsın!

USTA *(Yaklaşır)* Peki büyük gemilerin iskeletlerini neden küçüklerin orantısına göre değil de, onlardan çok daha güçlü yaptık?

CEPHANELİK USTABAŞISI Batıl inançlardan ötürü, dostum!

GALİLEİ Konuşmamızı bitirinceye kadar çalışmalara ara verdirtebilir misiniz?

CEPHANELİK USTABAŞISI Ama sizi anlamıyorum! Çizimleri yanlış mı buluyorsunuz?

["Galilei'nin Yaşamı" *(İşçiler için metin)* için yapılan oyun planına ait sahne][16]

5

ROMA'DA PAPALIK BÜROSU.
ENGİZİSYON KARDİNALİ, GÖKBİLİMCİ PEDER CLAVİUS'U
ÇAĞIRTMIŞTIR. ARKA PLANDA KÜÇÜK BİR KEŞİŞ,
ELİNDE BİR DÜRBÜN TUTMAKTADIR.

KARDİNAL Şu Floransalı matematikçi Galileo Galilei'nin şaşırtıcı savları, söylediğine bakılırsa, bir dürbün aracılığıyla Kutsal İncil'deki yaradılış öyküsünde öğretilen olgulara aykırı kaçan gözlemlerde bulunmuş. Burada ne biliniyor bu konuda?

PEDER CLAVİUS Bay Galilei, çok iyi bir gökbilimci ve fizikçi diye tanınıyor, ama...

KARDİNAL Savlarının kötülenmiş olması nedeniyle, sizin yönetiminizdeki papalık araştırma merkezinin gökbilimcileri tarafından araştırılmadığını tahmin edebiliyorum. Ancak size açıklamak zorundayım ki, en üst makamlar bu tehlikeli konuların ciddi bir bilimsel araştırmanın süzgecinden geçirilmeksizin bir yana bırakılmasını kesinlikle istemiyorlar. Aksi takdirde o adam, bizim bilimsel bir tartışmadan korktuğumuzu söyleyebilir[5].

CLAVİUS Kardinal Hazretleri, yaşımı göz önünde bulundurarak[161] beni bu görevden affetmenizi rica ederim.

KARDİNAL Bu, korkarım mümkün değil. Dünyanın en uzak bölgelerine kadar uzanan, belki de aşırı canlı denebilecek bir ticaretin, sorumluluk duygusundan çok yetenek sergileyen bir araştırmacılığın, kentlerin gerek birbirleriyle, gerekse kendi içlerinde yürüttükleri iktidar savaşlarının resmi makamların otoritesini gittikçe daha çok tehdit ettiği bizimkisi gibi zamanlarda, birinci sınıf bir bilginin "DUR!" diye seslenmesi gereklidir. Bu bilgin ancak siz olabilirsiniz.

CLAVİUS Ancak araştırma merkezinde en yeni aygıtlar eksik...

KARDİNAL Artık değil, dostum. *(Keşişe işaret eder.)* Üzerinde çok tartışılan bu aygıtı şimdi emrinize tahsis ediyoruz, Peder Clavius. Ama bu arada aygıtın iyi olduğuna kesinlikle inanmadığımızı da belirtmek isteriz.

CLAVİUS *(Elini değdirmeksizin, aygıta üstünkörü bakar)* Böyle onurlan-

dırıcı bir görevi daha genç bir elemana, örneğin...

KARDİNAL Bu konuda artık tek kelime duymak istemiyorum. Sizden daha çok güvenebileceğimiz kimseyi tanımıyoruz. *(Yerinden kalkar ve Clavius'a elini uzatır.)* Araştırmanızın sonucunu bize en kısa zamanda bildirin, Bay Clavius. *(Çıngırağı çalarak çağırdığı bir sekretere)* Sarhoşken yakışıksız sözler söyleyen Commodius Kardeş'e ilişkin ihbar konusunda...

V. Bölüm'de (YENİ METİN)

(Clavius, bazı kaygılar dile getirir.)

CLAVİUS Bay Galilei'nin çalışmalarının ticaret ve denizcilik çevrelerinde çok büyük bir ilgiyle izlendiğini düşünmenizi isterim. Gözlemleri doğru olduğu takdirde, o zaman şu coğrafi uzaklıkların[162] belirlenmesi konusunda gerçekten bir olasılık var demektir; bu belirlemeler olmadan gemi yolculukları hem güvenlikten yoksundur, hem de çok pahalıya patlamaktadır. Liman kentlerinde bu uzaklıkların belirlenmesi öylesine açgözlülükle bekleniyor ki, artık kimsenin İncil'i düşündüğü yok. Bence kutsal kilise, Bay Galilei'ye karşı çıkarken çok etkili çevrelerin yararlarına da karşı çıkmış olacağını düşünmelidir.

KARDİNAL Öyle mi? O zaman bu tatsız konunun ciddiyetle incelenmesi çok daha acil demektir. *(Ara.)* Siz, hem bir bilim adamı, hem de bir din adamısınız, Peder Clavius. Sizin göz önünde tutmanız gereken, liman kentlerinin işleri değil.

[*"Galilei'nin Yaşamı"*nın 5. sahnesine ilişkin bir düzenleme][163]

VENEDİK'TE[6] BİR KONUŞMA.
YUKARI İTALYA'DAKİ LİMAN KENTLERİ, GALİLEİ'NİN ARAŞTIRMALARIYLA İLGİLENMEKTEDİRLER.

(Venedik Limanı. Dük, Kardinal Bellarmin ve bazı din adamlarıyla konuşmaktadır.)

KARDİNAL Venedik kentinin bu dünyaca ünlü cephaneliğini ziyaretime ilişkin izlenimlerimi papa hazretlerine anlatmaktan zevk duyacağım. Bunlar, ne kadar görkemli firkateynler!

DÜK Şuradaki Doğu Hindistan'a gidiyor! Uzun bir yol.

KARDİNAL Tanrı ona eşlik etsin.

Dokuz
Güzel

DÜK Bir şey söyleyebilir miyim, kardinal hazretleri? O geminin Tanrının takdisine ihtiyacı var. Gerek bu kentin, gerekse başka kentlerin ticaret ve armatör çevreleri şu anda Floransa'daki matematikçi ve gökbilimci Galilei'nin, bir dürbün aracılığıyla belli yıldızların hareketlerine ilişkin olarak yaptığı araştırmaları büyük bir merakla izlemekteler.

KARDİNAL Ne bekleniyor bu araştırmalardan?

DÜK Çok şey. Çünkü yeniden canlanan gökbilim alanındaki bütün araştırmalar, gelişmekte olan denizciliğimize açık denizde yol belirleyebilme araçları sağlama hedefine yönelik. Coğrafi uzaklıkları[7] belirleyemediğimiz sürece deniz yolları hep güvenlikten yoksun, uzun ve pahalı olacak. Bunun için gökyüzünde bir tür saatin[164] eksikliğini duyuyoruz. Şimdi Bay Galilei, böyle bir şey bulmuşa benziyor. Uzmanların bana bildirdiklerine göre Bay Galilei, çok düzenli ve her yerden algılanabilir hareketler gerçekleştiren belli yıldızlar bulduğunu ileri sürüyor.

KARDİNAL İlginç. İtiraf etmeliyim ki, bugüne kadar bu araştırmaları hep öteki saflardan dinledim. Aramızda kalsın ama, duyduklarım da pek hoş değildi.

DÜK İşte bu çok yazık! Size temin ederim ki bu araştırmaların denizcilik açısından taşıdığı önem çok büyük! Elbet burada yalnızca aşağılık diye nitelendirilebilecek maddi yararlar söz konusu, sayın filozofların itirazlarından da hiçbir şey anlamıyorum.

KARDİNAL *(Saygılı bir ifadeyle)* Hayır, maddi yararların mutlaka aşağılık olması gerekmez. *(Hep birlikte yürümeyi sürdürürler.)* Sanıyorum hepimiz şimdi kahvaltı edeceğimiz için sevinçliyiz, ve bu da maddi bir konu.

(Herkes güler.)

[İlk metnin 13. sahnesinden episod][165]

VİRGİNİA *(Yeniden odaya döner)* Sana bir şeyler okumamı ister misin?

GALİLEİ *(Sayfaları hemen yine masanın üstüne bırakmıştır)* Evet, şu düşünmeye inanmayan Fransız'dan oku[166]. Ama yalnızca benim seçtiğim bölümleri.

VİRGİNİA *(Bir kitap alıp okumaya başlar)* Bay Montaigne'in kitaplığının tavanındaki 54. yazı: Sarsılmamak gerek.[167]

GALİLEİ O kadar mı?

VİRGİNİA Evet. Ama bu, en azından üç şeyden bağımlıdır: İnsanın yediği darbenin şiddeti, hedefin görülebilir olması ve zeminin

sağlamlığı. Güzel bir tavsiye doğrusu! Devam et!

VİRGİNİA 52. yazı[168]: Anlamıyorum.

GALİLEİ Bu iyi. Bir başlangıç demektir.

VİRGİNİA 13. Bu olabilir de, olmayabilir de[169].

GALİLEİ İyi, eğer nedenler gösterilirse.

VİRGİNİA 5. Böyle de değil, öyle de değil. Yani ne öyle, ne de böyle[170].

GALİLEİ Eğer arama sürdürülürse.

VİRGİNİA 21. Bildiğini bilen, daha nasıl bilindiğini bilmiyor demektir[171].

GALİLEİ Bak bu da iyi. Ama hepsi de teslimiyet kokuyor.

VİRGİNİA 10. Toplamların toplamı, asla ölçülemeyecek bütün karşısında gökyüzü ve yeryüzü nedir ki[172]?

GALİLEİ Ama ölçmeye de başlamak gerek. Not et oraya.

VİRGİNİA 2. Onlara merak verildi ki, acı çeksinler[173].

GALİLEİ Saçma.

VİRGİNİA 15. İnsan çok kırılgandır[174].

GALİLEİ Yeterince kırılgan değildir.

VİRGİNİA 20. Ölçülü bir bilgeliği hedefle ki yozlaşmayasın[175].

GALİLEİ Devam et.

VİRGİNİA 42. İnsanın aklını nesneler değil, nesnelere ilişkin düşünceler karıştırır[176].

GALİLEİ Belki bu da yanlış. Düşünceleri kim karıştırır?

VİRGİNİA Not alayım mı bunu?

GALİLEİ Hayır.

VİRGİNİA 19. Ben, bir insanım: İnsandan kaynaklanan hiçbir şey bana yabancı değil[177].

GALİLEİ İyi.

VİRGİNİA 37. Tanrı, insanı bir gölge gibi yarattı. Eğer Güneş battıysa kim insanı suçlayabilir?

(Galilei susar.)

VİRGİNİA 17. Son gününden korkmamalısın ve onun özlemini çekmemelisin[178].

GALİLEİ İlki zaten güçtü, şimdi de ikincisi eklendi.

VİRGİNİA 14. İyi olan, hayran olunmaya değerdir[180].

GALİLEİ Daha yüksek sesle!

VİRGİNİA *(Daha yüksek sesle)* İyi olan, hayran olunmaya değerdir!

SON

1. TABLO	TV TABLO
- Galileo'ya amaçsız Rönesans mahkeme celiyor	- Galileo'ya amaçsız kar celiyor.
- Galileo II. Andreye ders veriyor.	- Büyük Andre'ye ders veriyor.
- Galileo'nun yaptıklarına inanmayan bir kalabalık var. Büyük Sorti.	- Galileo ama kızıyor Virginia
- Sabah olduğu için yatağı toplanmamış. (Yeni bir cüce gönderdiğini.)	- Gece olduğu için Galileo'nun yatağı hazır. (Eşyalar bitmiş.)
- Galileo yeni cüce müjdesi veriyor.	- Yeni cüce temeller atılmaktadır.
- Papa ve evren ilerine ders veriyor.	- Toplum üzerine ders veriyor.
6. TABLO	9. TABLO
- 1616'da Kardinal Bellarmin'in evinde mahkeme bekliyor. Aristoteles'in için geliyor. (Aristoteles'in yeni buluşlara karşı çıkmış) Statik sahne	- 1632 yılında Sokakta karnaval. Halk eğlencesi. (Halkın yeni buluşları kabul etmesi) Dinamik sahne.
- mahkeme rahatsız meclis sahnedir.	

7-3-6-9. tablolarda taş motifi var.

- Diyalektik / Kitap
- Aydın sorumluluğu => bilim adamı

GALİLEO[181]

(Amerika Metni)

- Onun yaptığı seçimin etkisi ve sonuçları tartışmaya açılmış olur.
- Öyle bitsin istemi
- Gerçeği anlayıp cahil yerine dönmek
- Bilim adamı, ya bilimsel özgürlüğü koruma pahasına çalışma olanaklarından yoksun kalarak ya da rahat çalışmak ve rahat yaşamak için özgürlüğü tehlikeye atacaktır.

Türkçesi (İngilizce'den)
Ahmet Cemal

- Boşluğa hayır deyip tehlikeye ve ölüme göğüs germek mi? Yoksa boyun eğip yaşamın kalan yıllarını kilisenin gözetimi ve denetimi altında sürdürmek mi? Yine bir ikilem karşımızda.

2- Yok sayın öğretmen Andrea'nın "Kahramanlar olmayan ülkeye yazıklar olsun" sözüne karşılık Galeleo "Kahramanlara gerek duyan ülkeye yazıklar olsun" de...

Not: Bu oyun metni, Almanca Bertolt Brecht Külliyatında İngilizce'dir.

İngilizce uyarlama: Charles Laughton

"Benim düşünceme göre dünya, zaman içersinde sürekli birbirini izleyen bunca çok, birbirinden bunca farklı değişimler ve kuşaklar nedeniyle, son derece soylu ve hayranlık uyandırıcıdır.[182]"

Galilei

Kişiler

Şarkıcılar. Perdeci Çocuk. Galileo. Andrea. Bayan Sarti. Ludovico Marsili. Priuli. Sagredo. Virginia. Dük Cosmo de Medici. Filozof. Matematikçi. Federzoni. Yaşlıca saraylı kadın. Genç saraylı kadın. Şişman din görevlisi. Bilgin. Keşiş. İkinci Keşiş. Öfkeli Keşiş. Yaşlı Kardinal. Yardımcı Keşiş. Peder Clavius. Küçük Keşiş. İki Sekreter. Kardinal Bellarmin. Kardinal Barberini. Engizisyon Kardinali. İki kız. Rektör. Uşak. Balad Şarkıcısı. Karısı. Çocuğu. Perişan kılıklı iki figüran. Cüce. Dört maskeli adam. Haberci. Matti. Dört kilise hizmetlisi. Kentin çığırtkanı. Köylü. Engizisyon Yetkilisi. Konuklar. Karnaval izleyicileri.

1

PADUA ÜNİVERSİTESİNDE BİR FİZİK ÖĞRETMENİ OLAN GALİLEO GALİLEİ[183], YENİ BİR BULUŞU HABER ALIR.

ŞARKICILAR

Binaltıyüzdokuz yılında
Başladı bilimin ışığı parlamaya
Küçük bir evinde Padua kentinin.
Galileo Galilei girişmişti kanıtlamaya;
Güneş hareketsizdi, dönüyordu dünya.

(Sağdan çıkarlar [R2]. Perde soldan [L] , sağa [R] açılır. Perdeci Çocuk sağdan [R2] çıkar.[184]

Galileo'nun yoksul döşenmiş çalışma odası. Sabah vaktidir ve Galileo sahne gerisinde, sağda yıkanmaktadır. Kâhya kadın Angelica Sarti'nin oğlu Andrea, büyük bir astronomik maket taşıyarak soldan girer. Merdivenlerin altına gelir, maketi yere bırakıp incelemeye başlar.)

GALİLEO Nerden buldun bunu?

ANDREA Bir arabacı getirdi. Kutunun üstünde "Napoli Sarayından" yazıyordu.

GALİLEO Onların saçma sapan armağanlarını istemiyorum. Resimlenmiş elyazmaları, neredeyse fil büyüklüğünde bir Herkül heykeli; ama hiçbir zaman para göndermiyorlar.

1. Andrea Sarti, konulara ilgi duyduğundan Büyük Galileo'ya yaltaklanıp ondan bedava bir ders alır.

ANDREA Bu, gökbilimde kullanılan bir aygıt değil mi, Bay Galilei?

GALİLEO Aynı zamanda bir antika. Hem de pahalı bir oyuncak.

ANDREA Ne için kullanılır?

GALİLEO Gökyüzünün antik Yunan'da yaşamış bilgelere göre yapılmış bir haritasıdır. Bunu üniversiteye satmaya çalışalım. Çünkü orada hâlâ bunları öğretiyorlar.

ANDREA Bu aygıt nasıl çalışır, Bay Galilei?

GALİLEO Karışıktır.

ANDREA *(Konuşmazdan önce astrolapın [185] çevresini dolanır)* Sanırım anlayabilirim bunu.

GALİLEO *(İlgisi uyanır)* Belki. En baştan başlayalım. Önce tanımlama!

ANDREA *(Aygıtı inceleyerek)* Bir sürü metal çember[186] var.

GALİLEO Kaç tane?

ANDREA Sekiz.

GALİLEO Doğru. Başka?

ANDREA Üstünde boyayla sözcüklerin yazılı olduğu şeritler var.

GALİLEO Ne sözcükleri bunlar?

ANDREA Yıldız adları.

GALİLEO Örneğin?

ANDREA Burada, üstünde Güneş yazılı bir şerit var, şeridin iç kısmındaki de Ay.

GALİLEO Bu metal şeritler kristal küreleri[187] temsil ediyor, toplam sekiz tane. *(Elleriyle gösterir.)* Camdan yapılma dev toplar gibi, iç içe ve yıldızların da onlara tutturulmuş oldukları varsayılıyor. Şimdi üstünde Güneş yazan şeridi döndür. *(Andrea döndürürken, Galileo masasının başına gelir.)* Ortadaki sabit topu görüyor musun?

ANDREA Evet.

GALİLEO O, dünya. İnsanlık iki bin yıl boyunca Güneş'in ve bütün yıldızların kendi çevresinde döndüğüne inandı. Papa, kardinaller, prensler, bilginler, tüccarlar, ev kadınları böyle bir nesnenin ortasında çömelip oturduklarına inandılar.

ANDREA Yani içeriye hapsolmuş gibi!

GALİLEİ *(Muzaffer bir edayla)* Ah!

ANDREA Ama bu, bir kafesten farksız.

GALİLEO Demek bunu algıladın. *(Ortadan sahnenin ön tarafına gelirken, Andrea'ya bir havlu atar.)* Ama bu düzenden kurtuluyoruz artık.

ANDREA *(Galileo'nun yanına gider ve havluyla sırtını kurulamaya başlar.)* Nasıl?

2. Galileo, sırtı kurulanırken yeni bir çağı ilan eder.

GALİLEO Bütün bunların gemilerle başlamış olduğunu düşünüyorum. Eskiden beri gemiler hep kıyılarda dolanıp durmuşlardı[188], ama ansızın kıyıları terk edip yedi denize açıldılar. Gittikleri yerden yepyeni ticari eşyalarla ve büyük Neptün'ün onca korkulan okyanusunun biraz daha büyük bir su birikintisin-

den başka bir şey olmadığı haberiyle döndüler. Böylece her şey yeni bir ivme kazandı, dahası insanların düşünceleri bile! Bazıları çok sevinçliydi, kimileri de korkuya kapılmıştı; artık yeni bir çağ başlıyordu. Gençliğimde Siena'da[189], birkaç yapı işçisinin ancak beş dakikalık bir tartışmanın ardından granit bloklarını hareket ettirebilmek için bin yıldır uygulanan yöntemin yerine, halatların amaca daha uygun düzenlenmesiyle oluşan yeni bir yöntemi uyguladıklarını görmüştüm. İşte o zaman, yani bu olayın ardından anladım ki, artık inancın çağı bitmiştir; yenisi, kuşkunun çağı olacaktır[190]. Bugün artık her şeye kuşkuyla bakılıyor ve en azından herkes merak duyuyor. Neden bu? Nasıl oldu? Bilgelerin söyledikleri bundan böyle göz boyayamayacak. Ben, gökyüzünde onların kristal duvarlarını değil, hareket eden kayaları buluyorum. Bu nedenle şimdi yıldızlara hiçbir yere bağlı olmayan büyük cisimler gözüyle bakmak gerekiyor; yıldızlar karanlıkta ve büyük bir hızla hareket etmekteler. Üstünde yaşadığımız bu yıldız da akıl almaz bir hızla hareket ediyor. Peki korkuyor muyuz? Hayır, biz bundan yanayız. Ne demiş şair?[191]

ANDREA

"Ey erken şafağı başlangıcın!
Ey yeni kıyılardan esen
Rüzgârın soluğu."

GALİLEO Şunu bil ki, bizim zamanımızda gökbilim çarşıda pazarda konuşulur olacak ve balık satan kadınların oğulları bile okula gidecekler.

ANDREA Yine uçuyorsunuz, Bay Galilei[192].

GALİLEO Biraz şansları varsa, dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğünü, annelerinin, kaptanların, bilginlerin, prenslerin ve papanın da dünyayla birlikte dönmekte olduklarını öğrenecekler.

ANDREA Şu dönme işi pek hoşuma gitmedi. Güneş'in sabahları bir yerden doğduğunu, akşamları ise başka bir yerden battığını gözlerimle görüyorum. Yerinde durmuyor, bunu görebiliyorum.

GALİLEO Hiçbir şey gördüğün yok, bütün yaptığın aval aval bakmak. *(Sahnenin arkasına gider, bir yıkanma tasının ayaklığını, sahnenin önüne, sağ tarafa getirir.)* Şimdi bu Güneş. *(Ortadaki masanın yanından bir sandalye alıp ayaklığın sol yanına, yüzü sahnenin arka tarafına dönük biçimde koyar.)* Otur. *(Andrea, yüzü sahnenin arkasına dönük olarak oturur. Galileo, giyinmesini tamamlamak için arkaya, sağ yana gider.)* Güneş nerede? Sağında mı, solunda mı?

ANDREA Solda.

GALİLEO Peki nasıl sağa geçer?

ANDREA Eğer sen onu sağa koyarsan elbet.

GALİLEO Elbet, öyle mi? *(Andrea'yı sandalyeyle birlikte kaldırır ve döndürür. Sonra sahnenin gerisine gider.)* Şimdi nerede Güneş?

ANDREA Sağda?

GALİLEO Hareket etti mi peki?

ANDREA Ben hareket ettim.

GALİLEO Yanlış! Aptal! Sandalyeydi!

ANDREA Ama ben de sandalyede oturuyordum.

GALİLEİ Elbette. Sandalye, yeryüzü. Sen de onun üstünde oturmaktasın.

(Soldan elinde bir bardak sütle giren Bayan Sarti, masaya yürür. Galileo da onunla gider.)

BAYAN SARTİ Oğlumla ne yapıyorsunuz, Bay Galilei?

ANDREA Bak anne, sen bunu anlamazsın.

BAYAN SARTİ Ama sen anlarsın, öyle mi? Dün bana bir kuş tüyünün de bir gülle kadar hızlı düştüğünü anlatmaya çalıştı.

GALİLEO Sanırım yeni bir çağın eşiğindeyiz, Sarti.

BAYAN SARTİ *(Soldaki çıkışa doğru yürür)* Umarım bu yeni çağda sütçünün parasını da ödeyebiliriz. Ders almak isteyen genç bir bay geldi, çok iyi giyimli ve bir tavsiye mektubu da getirmiş. Zamanınızı Andrea ile boşa harcamak uğruna, ötekilere yaptığınız gibi bunu da ürkütüp geri çevirmeyin. *(Andrea'ya)* Sana kaç kez Bay Galilei'den bedava ders dilenme diye söylemedim mi? Onun bunu yapabilecek hali yok.

GALİLEO Parası ödenmemiş olsa da, şu sütümü bitirebilir miyim? *(Bayan Sarti, soldan çıkar.)*

GALİLEİ Bak Andrea, senin yerinde olsaydım, düşüncelerimizden başkalarına söz etmezdim.

ANDREA Neden?

GALİLEİ Bazı otoriteler bu düşüncelerden hoşlanmayacaklardır.

ANDREA Gerçekse neden hoşlanmasınlar?

GALİLEİ Çünkü yıldızların karşısında bizler, gözleri küçük ve bulanık olan, bu yüzden de ancak belli belirsiz görebilen kurtçuklar gibiyiz[194]. Yeni gökbilimcilerin evreni, genellikle tahminlerden oluşma bir çerçeveden başka bir şey değil, ya da bundan ancak biraz fazlası.

ANDREA Ben bir gökbilimci olmak istiyorum.

3. Büyük fizikçi, güç koşullar[195] nedeniyle zeki bir öğrencinin yerine varlıklı bir öğrenciyi kabul etmek zorunda kalır.

(Soylu bir genç olan Ludovico Marsili, soldan girip merdivenlerin altına gelir. Eğilerek Galileo'yu selamlar. Andrea, ayaklığı sahnenin arkasına götürür ve ayaklığın yanında kalır.)

GALİLEO Burası da artık yolgeçen hanına döndü.

LUDOVİCO Günaydın efendim. Benim adım Ludovico Marsili.

(Galileo, kendisine bir tavsiye mektubu uzatan Ludovico'ya doğru yürür. Sahnenin ortasında durup mektubu okur.)

GALİLEO Demek Hollanda'dan geliyorsunuz ve aileniz de Campagna'da[196] yaşıyor, öyle mi? Özel ders için ayda on duka alırım.

LUDOVİCO Memnuniyetle efendim.

GALİLEO Nelerle ilgilenirsiniz?

LUDOVİCO Atlarla.

GALİLEO Öyle mi! - Dışardan gelen öğrencilerden ayda onbeş duka alırım.

LUDOVİCO Memnuniyetle, Bay Galilei.

GALİLEO Andrea!

(Andrea soldan çıkar.)

LUDOVİCO Bana karşı sabırlı olmanız gerekecek. Bilim alanında hiçbir şey benim için bir anlam taşımıyor. Hollanda'da bir boru[197] görmüştüm. Dikkatle inceledim. Yeşil deri kaplıydı ve iki merceği vardı, biri şöyle, biri de böyle[198] *(Elleriyle tarif eder.)* Her normal insan, farklı merceklerin birbirlerini etkisiz kıldıklarını düşünür. Oysa öyle değildi. Bu nesneyle bakıldığında her şey normalde olduğundan beş kat büyümüş gözüküyor. Bilim böyle bir şey işte!

GALİLEO Büyümüş görünen nedir?

LUDOVİCO Kilise kulelerinin tepeleri, güvercinler, tekneler. Uzakta olan her şey.

GALİLEO Siz de gördünüz mü bunları büyütülmüş olarak?

LUDOVİCO Evet efendim.

GALİLEO *(Masanın başına gider ve bir taslak çizmeye başlar.)* Ve borunun iki merceği vardı, böyle miydi?

LUDOVİCO Evet, fakat - *(Ne demek istediğini elleriyle tarif eder.)*

(Galileo taslağını biraz değiştirir. Ludovico başıyla onaylar.)

GALİLEO Yeni bir buluş mu bu?

LUDOVİCO Öyle olmalı. Ben Hollanda'dan ayrılmazdan ancak birkaç gün önce sokaklarda satmaya başlamışlardı.

GALİLEO *(Çizmeyi sürdürerek)* Peki kafanızı neden bilimle yoruyorsunuz? Neden yalnızca at yetiştirmiyorsunuz?

LUDOVİCO Annem şimdilerde bilimin sohbetlerde gerekli olduğunu düşünüyor.

(Bayan Sarti, sol yandan girer ve konuşulanları dinlemeye başlar.)

GALİLEO Ama Latince veya felsefe sizin için daha kolay olurdu. *(Bayan Sarti'yi görür.)* Peki, salı günü öğlenden sonra gelin.

LUDOVİCO Salı gününü sabırsızlıkla bekleyeceğim efendim.

GALİLEO Güle güle. *(Ludovico onu eğilerek selamladıktan sonra, soldan çıkar.)* Bakıp durma öyle. Kabul etmedim mi?

BAYAN SARTİ Tam zamanında geldiğim için. Üniversite denetçisi geldi, sizi görmek istiyor.

(Denetçi Priuli sol yandan girer ve merdivenlerin dibine gelir.)

PRİULİ Günaydın, Bay Galilei.

GALİLEO Günaydın. Bana bir duka borç verin lütfen. *(Elini uzatır. Denetçi kesesinden bir duka çıkarıp ona verir.)* Sarti! Bunu Andrea'ya verin, hemen gözlükçüye koşmasını söyleyin, bana biri kalın, biri ince olmak üzere iki mercek alsın; ölçüler burada. *(Kâğıdı ve dukayı Bayan Sarti'ye verir; Bayan Sarti sol yandan çıkar.)*

4. Galileo varsayımlarını kanıtlayabilmek için boş zaman ister; üniversite otoriteleri ise ondan ticari değer taşıyan buluşlar isterler.

DENETÇİ Aylığınızın yükseltilmesine ilişkin başvurunuzu iade etmek için geldim. Bu talebinizi ne yazık ki destekleyemem.

GALİLEO Fakat dostum, beşyüz duka ile nasıl geçinebilirim ki?

PRİULİ Özel öğrencileriniz yok mu?

GALİLEO Bütün zamanımı öğrencilere ayırırsam, ben ne zaman çalışacağım *(Masanın sahnenin ön tarafındaki ucuna gelir.)* Benim çalıştığım bilim alanı, önemli buluşların eşiğinde. *(Priuli'ye yazılar verir.)* Bunlarda cisimlerin düşmesine ilişkin buluşlarım var[199]. Herhalde ikiyüz duka eder.

PRİULİ Herhangi bir çalışmanızın ölçülemeyecek değerde olduğundan eminim, Bay Galilei...

GALİLEO *(Yazıları Priuli'den alıp masaya bırakır.)* Bana ikiyüz duka yeter.

PRİULİ *(Sahnenin ön kısmına, sola doğru yürür)* Bay Galilei, eğer para ve boş zaman istiyorsanız, Floransa'ya gidin[200]. Dük Medici'nin[201] sizi destekleyeceğinden hiç kuşkum yok, ancak Engizisyon[202] adına düşünmeniz de yasaklanacaktır. *(Galileo hiçbir*

şey söylemez. Priuli masanın başına döner.) Bence pireyi deve yapmayın[203]. Burada, Venedik Cumhuriyetinde[204] mutlusunuz, ama paraya ihtiyacınız var. Bu çok insanca bir şey Bay Galilei; size basit bir çözüm önermek istiyorum. Bizim kentimizin ileri gelenleri iş adamlarıdır. Neden onlara biraz kazanç sağlayacak yararlı bir buluş[205] yapmıyorsunuz? Ordu için yapmış olduğunuz şu cetveli[206] hatırlıyor musunuz? General Stefano Grovio bile onunla küp köklerini bulabiliyormuş. Örneğin bu, pratik bir buluştu.

GALİLEO Hiçbir değeri yoktu.

PRİULİ Ama askeri kuruldakileri şaşırtmıştı.

GALİLEO *(Taslağıyla oynayarak)* Anlıyorum, Priuli. Belki size göre bir şeyim olabilir.

PRİULİ Belki demeyin.

GALİLEO Henüz burada değil, ama...

PRİULİ Bugüne kadar bizi hiç düş kırıklığına uğratmadınız, Galilei.

GALİLEO Benim için hep esin kaynağı oldunuz, Priuli.

PRİULİ Siz büyük bir adamsınız, hiç memnun olamayan birisiniz, ama her zaman söylediğim gibi, büyük bir adamsınız.

GALİLEO *(Tersçe)* Doğru, memnun değilim ve aklınız olsaydı eğer, bana sırf bu yüzden daha para öderdiniz! Ben, çoğunlukla kendimden memnun değilim, Priuli. Kırkaltı yaşındayım, ama henüz beni memnun edebilecek bir şey yapamadım.

PRİULİ Sizi daha fazla rahatsız etmeyeyim.

GALİLEO Teşekkür ederim. İyi sabahlar.

PRİULİ *(Sola, merdivenlere doğru yürür)* İyi sabahlar. Teşekkür ederim. *(Soldan çıkar.*

Galileo bir kitap alıp okumaya başlar. Bir dakika sonra Andrea, sol taraftan koşarak sahneye girer, merdivenlerin altında durup Galileo'nun onu fark etmesini bekler. Galileo başını kaldırınca, Andrea masaya doğru ilerler.)

5. Hollanda'da yapılan yeni bir aygıtı haber alan Galileo, para kazanabilmek için bir teleskop yapar.

ANDREA Bir duka yetmedi. Ben de mercekleri versin diye kasketimi bırakmak zorunda kaldım.

GALİLEO Günün birinde alırız geri. Ver şunları bana. *(Sahnenin önünde, sağ tarafta mercekleri ve taslağı alır.)*

ANDREA Bu mercekler ne için?

GALİLEO Kentin ileri gelenleri için. Şansımız yolunda giderse, iki

yüz duka koparabiliriz[207]. Gel de bir bak.
(Andrea, Galileo'nun yanına gelir ve onun tuttuğu merceklerden bakar.)

ANDREA *(Merceklerden bakarak)* Her şey ne kadar da yakın! Campanile'nin çanının üstündeki bakırdan harfleri bile okuyabiliyorum.

GALİLEO Tut şunları. *(Galileo onunla yer değiştirirken, Andrea mercekleri tutar.)* Tamam! Bu iki yüz duka getirecektir.
(Sahne kararır.)

2

TELESKOP.
24 AĞUSTOS 1609[208].
GALİLEO, VENEDİK CUMHURİYETİNE
YENİ BİR BULUŞ SUNAR.

(Şarkıcılar sağdan girerler.)

ŞARKICILAR

Eksiksiz değildir kimsenin erdemi:
Düşkündü midesine büyük Galilei.
Şimdi lütfen öfkeye kapılmadan dinleyin
Teleskopa ilişkin asıl gerçeği.

(Hepsi sağdan çıkarlar. Perde soldan sağa açılır. Perdeci Çocuk perdenin yanında, platforma oturur.
Gemilerle dolu limana bakan büyük Venedik Cephaneliği[209]. Dört senatör sahnenin önünde, sağ taraftadır. Galileo ortadaki platformun üstündedir. Sagredo[210] sahnenin önünde, sol taraftadır. Galileo'nun on beş yaşındaki kızı Virginia[211] soldadır.
Elinde yepyeni bir teleskop vardır. Ludovico, platformun sağındadır. Teleskopun yanındaki Federzoni platformda, ortada durmaktadır. Priuli platformda, Galileo'nun solundadır. Hepsinin üstünde tören giysileri vardır.)

1. Galileo hile yaparak teleskopu kendi buluşu diye tanıtır.

GALİLEO Venedik Cephaneliğinin değerli konukları[212]. Bu kurumun müdürü sıfatıyla, Venedik Cumhuriyetinin büyük cepha-

neliğinin bir ürünü olarak ortaya çıkan yepyeni bir aygıtı onay ve kabullerinize sunmaktan büyük zevk duyuyorum. Padua'daki üniversitenizin matematik hocası olan itaatkâr bendeniz, Venedik Cumhuriyetinin üreticilerine ve tacirlerine kazanç sağlayacak keşifler ve icatlar sunmayı da her zaman bir ayrıcalık saydım. Şimdi size, tümüyle bilimin ve Hıristiyanlığın ilkeleri doğrultusunda tasarımlandığını garanti edebileceğim bu optik boruyu ya da teleskopu, Padua'daki üniversitenizde gerçekleştirdiğim on yedi yıllık sabırlı araştırmaların bir ürünü olarak takdim ediyorum. *(Galileio, Sagredo'nun yanına giderken senatörler alkışlarlar. Galileo, Sagredo'nun yanına varınca)* Zaman kaybı!

SAGREDO *(Galileo'ya)* Borçlarını ödeyebileceksin.

GALİLEO Evet. Bunlara da iyi para kazandıracak.

(Senatörler hâlâ alkışlamaktadırlar. Galileo onlara doğru eğilir.)

PRİULİ Beyler, Cumhuriyetimizi gerçekten kutlamak gerekiyor; ama yalnızca bu yeni kazanç Venedik kültürüne koltukları kabartan[213] bir başarı daha eklediği için değil; *(Kibarca alkışlanır)* yalnızca sevgili Bay Galilei'miz verimli beyninin ürünü olan bu yeni ürünü, satış şansı son derece yüksek olan bu maldan istediğiniz kadar üretesiniz diye size sunduğu için de değil. *(Alkışlar daha güçlenmiştir.)* Ancak beyler, herhalde dikkatinizi çekmiştir; bu dikkate değer aracın yardımıyla düşmanın savaş filosunu onlar bizi görmezden tam iki saat önce görebileceğimizi düşündünüz mü? *(Alkışların şiddetlenmesi yüzünden Priuli bir an durur.)* Şimdi beyler, Bay Galilei sizden bu aygıtı güzel kızı Virginia'nın elinden almanızı diliyor.

(Alkışlar ve müzik.

Priuli'nin işaret ederek çağırması üzerine teleskopu taşıyan Virginia öne çıkar. Eğilerek selamlar ve aygıtı Priuli'ye verir. Priuli, senatörlere gösterdikten sonra aygıtı onu ayarlayacak olan Federzoni'ye uzatır. Priuli işaret ederek senatörleri çağırır.)

2. Venedik senatosunun teleskopu ticari ve askeri yararlarından ötürü kabul ettiği tören sırasında Galileo, bir dostuna bu buluşu başka bir amaç için yaptığını söyler ve gökbilim alanındaki buluşlarından söz eder.

GALİLEO *(Senatörler teleskopun çevresinde toplanıp aygıttan bakarlarken ve Virginia da Ludovico'nun yanına giderken, kendi kendine konuşurmuş gibi Sagredo'ya)* Bunun[214], yalnızca bir para makinesi ol-

madığını anladın mı? Dün gece aya çevirdim[215]... Gökbilim, böyle bir nesnenin eksikliğinden ötürü üç kuşak boyunca yerinde saydı.

SAGREDO Ayda ne gördün?

BİRİNCİ SENATÖR *(Onların konuşmasını keserek)* Bay Galilei! *(Galileo ondan yana döner.)* Bu olağanüstü bir şey. Santa Rosita'daki hisar görülebiliyor.

GALİLEO *(Yine Sagredo'ya döner.)* Bir defa, Ay kendi kendini aydınlatmıyor[216].

İKİNCİ SENATÖR *(Onların konuşmasını keserek)* Aman Tanrım, şuraya bakın! İnsan bununla biraz fazla iyi görüyor. Karıma bundan böyle damda yıkanmamasını söylemek zorunda kalacağım. *(Galileo'ya döner.)* Bunu tanesi on dukadan satabiliriz.

VİRGİNİA *(Ludovico'yu babasına getirir.)* Ludovico seni kutlamak istiyor, babacığım.

LUDOVİCO *(Sıkılgan)* Kutlarım sizi, efendim.

GALİLEO Buluşta düzeltmeler yaptım.

LUDOVİCO Evet efendim. Kırmızı kaplamışsınız.

GALİLEO *(Sagredo'ya döner.)* Samanyolunun[217] neden oluştuğunu biliyor musun?

SAGREDO Hayır.

GALİLEO Ben biliyorum.

SAGREDO Ne?

PRİULİ *(Aşağıya inip Galileo'nun yanına gelir ve onu bir kenara çeker.)* Kutlarım, Bay Galilei. Yılda beşyüz dukalık artışı artık cebinizde bilebilirsiniz.

GALİLEO Efendim? Ha, doğru ya, şu beşyüz duka!

SAGREDO Ne yazık ki görünüşe bakılırsa büyük bir cumhuriyet, büyük adamlarına karşı görevlerini yerine getirebilmek ve haklarını verebilmek için hep bir mazeret bulmak zorunda.

PRİULİ Ama bu aynı zamanda bir kamçılama olmuyor mu? *(Öne doğru gelen senatörlere döner.)* Bay Galilei.

(Perde soldan sağa çekilirken, Galileo döner ve çevresini senatörler alır. Yalnız kalan Virginia ile Ludovico, sağdaki platforma yürürler.)

VİRGİNİA Nasıl, iyi becermedim mi?

LUDOVİCO Bence iyiydi.

VİRGİNİA Neydi o kırmızı dediğin?

LUDOVİCO Hiç. Benim ilk gördüğüm yerde yeşil kaplıydı.

VİRGİNİA Nedir kaplı olan?

LUDOVİCO Önemli değil. Ben de bilimden anlamaya başlıyorum.

(Sağdan çıkarlar.

Sahne kararır.)

3

10 OCAK 1610[218]

(Şarkıcılar girer.)

Binaltıyüzon yılının on Ocak günü
Galilei yıktı gökyüzünü.

(Şarkıcılar sağdan çıkarlar. Perde soldan sağa açılır.
Perdeci Çocuk sağdan çıkar.
Galileo'nun Padua'daki çalışma odası. Gece. Galileo teleskopun solunda bir sandalyede oturmaktadır. Sagredo ise teleskopun önünde, bir tabureye oturmuştur.)

SAGREDO Yarımayın kenar çizgisi girintili çıkıntılı. Parlak kenar çizgisi boyunca uzanan karanlık bölümde, birbiri ardına parlak noktalar beliriyor; bu noktalar gittikçe genişliyor ve sonra o parlak bölgeyle birleşiyor.[219]

GALİLEO Nasıl açıklıyorsun bu parlayan noktaları?

SAGREDO Gerçek olamaz...

GALİLEO Olur. O gördüklerin, yüksek dağlar.

SAGREDO Bir yıldızın üstünde mi?

GALİLEO Evet. O parlak noktalar, doğmakta olan Güneş'in ilk ışıklarının vurduğu doruklar, yamaçlarda henüz gece var; sen güneş ışığının doruklardan vadilere doğru indiğini görüyorsun.

SAGREDO *(Galileo'ya dönerek)* Ama bu, son ikibin yıllık bütün gökbilimi yalanlıyor.

GALİLEO Evet. Şu anda görmekte olduğunu benim dışımda daha hiç kimse görmedi.

SAGREDO *(Yine teleskopa dönerek)* Ama Ay, bizimkisi gibi dağları ve vadileriyle bir dünya olamaz, tıpkı dünyanın da bir Ay olamayacağı gibi.

1. Galileo, Ay'ın dünyaya benzeyen bir cisim olduğunu gösterir.

GALİLEO Ay, dağları ve vadileri olan bir dünyadır - dünya da bir Ay'dır. Ay bize nasıl görünüyorsa, biz de Ay'a öyle görünüyoruz. Ve Ay bizi bazen bir hilal, bazen bir yarım daire, bazen

tam bir yuvarlak olarak görüyor, kimi zaman ise hiç görmüyor.

SAGREDO *(Ayağa kalkıp Galileo'ya dönerek)* Galilei, bu, korkutucu bir şey!

GALİLEO Bir şey daha buldum. O, belki daha da şaşırtıcı.

(Priuli, sol taraftan içeriye girer ve Galileo'ya doğru yürür. Galileo hemen teleskopa gider, diz çöker ve bakmaya başlar. Sagredo sağ tarafa doğru çekilir.)

2. Üniversite denetçisi, bilim adamına otoritelerin onun ahlakı konusunda düş kırıklığına uğradıklarını söylemek için önemli bir gözlemi yarıda keser.

PRİULİ İşte burada - "mucizeler yaratan optik boru", "onyedi yıllık araştırmalarımın ürünü" diye nitelendirdiği bu buluşun yarından başlayarak Venedik'te her köşe başında tanesi iki dukaya satılacağını biliyor musunuz? Şu anda Hollanda bandıralı bir yük gemisi limanda bir kargo dolusu teleskop boşaltmakta. Buna ne diyeceksiniz? *(Galileo sessiz kalır.)* Savunma amaçlarıyla gizli tutmaları gereken bir buluşa kavuştuklarına inanan zavallı Venedikli centilmenleri düşündüğüm zaman... Bu mercekler-den ilk baktıklarında bu boruyu köşe başında satan bir işportacıyı yedi kez büyütülmüş olarak görmemiş olmaları, tamamen bir şans eseri.

SAGREDO Bay Priuli, bu aracın yardımıyla Bay Galilei, evrene ilişkin anlayışımızda devrim yaratacak buluşlar yaptı.

PRİULİ Bay Galilei, bir zamanlar kent için çok iyi bir su pompası yapmıştı. *(Galileo'ya döner.)* Tasarımını yapmış olduğunuz sulama tesisleri de mükemmel çalıştı. Böyle bir şeyle karşılaşacağımı nasıl bilebilirdim?

GALİLEO *(Taburede oturmuş, Priuli'nin yüzüne bakarak)* O kadar acele etmeyin, Priuli. Büyük bir para makinesinin izini sürüyor olabilirim. Bazı yıldızlar görünüşe bakılırsa düzenli hareketler gerçekleştirmekte. Gökyüzünde bir tür "saat" olsaydı, her yerden görülebilirdi. Bu da sizin gemi sahiplerinizin işine yarayabilirdi.

PRİULİ Hayır, sizi dinlemeyeceğim. Bugüne kadar yeterince dinledim, ama gösterdiğim dostluğa karşılık beni bütün kentin önünde gülünç düşürdünüz. Siz gülebilirsiniz - paranızı aldınız nasıl olsa. Ama size şunu söyleyeyim ki, adımı pek çok bakımdan lekelediniz, Bay Galilei. *(Sağ taraftan çıkar.)*

GALİLEO *(Sagredo'ya döner)* Öfkelendiğinde neredeyse insana benzi-

yor. Her işin ucunun paraya dayanmadığı bir dünyanın varlığını algılar gibi olduğunda, gözlerinde beliren o korku dolu ifadeyi gördün mü?

SAGREDO Bu Hollanda malı teleskoplardan haberin var mıydı?

GALİLEO Duymuştum. Ama cephanelik için iki kat daha iyisini yaptım. Ayrıca o paraya ihtiyacım vardı. Kapımda vergi memuruyla nasıl çalışayım? Öte yandan pek zeki olmayan zavallı kızım da kendi çeyizini düzemediği sürece asla bir koca bulamayacak. Sonra kitap almayı da seviyorum - her türlü kitabı almak istiyorum. Ne kadar iştahlı olduğumu da biliyorsun! İyi yemeden iyi düşünemiyorum. En parlak düşünceler, iyi bir yemek sırasında ve bir şişe şarabım olduğunda aklıma geliyor. Kasabın çırağına verdikleri parayı bile vermediler bana! Kendimi bütünüyle araştırmalarıma adayabileceğim beş yıla ihtiyacım var.

SAGREDO Dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğüne ilişkin kuramdan[220] ne haber? Bu konuda herhangi bir şeye rastladın mı?

3. Galileo, Jüpiter'in dört uydusunun tuhaf hareketlerinden ötürü cesur sonuçlara varır. Dostu olan bir meslektaşı ise, yeni gerçeklerin öncülüğünü yapanların hep başlarına geldiği gibi, bu buluşa üzülür.

GALİLEO *(Teleskopun başına dönerek)* Hayır. Ama salı günü yaptığım bir saptama, bu alanda da bir adım sayılabilir. Şu Jüpiter'i alalım. Jüpiter'in yakınında, ondan küçük dört yıldız daha var. Onları pazartesi günü görmüştüm, ama konumlarıyla fazla ilgilenmedim. Salı günü yine baktım. Bu kez hareket etmiş olduklarına yemin edebilirdim. Sonra konumları yine değişti. *(Ayağa kalkıp teleskopun soluna geçer.)* Bak ve ne gördüğünü bana söyle.

SAGREDO *(Teleskoptan bakarak)* Ben yalnızca üç tane görüyorum.

GALİLEİ Peki dördüncüsü nerede? Gel, haritaları alıp çalışmaya başlayalım. *(Işıklar ağır ağır sönerken, Galileo sandalyesini masanın yanına çeker. Sagredo ile birlikte masayı sahnenin ön tarafına getirirler.*

Işıklar sönerken Galileo masanın solunda oturmakta, Sagredo ise sağda, masanın ucunda ayakta durmaktadır. Şafak sökmek üzereyken ikisi de çalışmaktadır.)

4. Galileo, kanıtın yararına olan inancını dile getirir; sabah ayinine gitmekte olan kızı ise...

GALİLEO Dördüncüsü ancak daha büyük yıldızın arkasında, bizim göremeyeceğimiz bir yerde olabilir. Peki yıldızların üstlerine tutturulduğu söylenen kristal kâseler nerede şimdi?

SAGREDO Çevresinde dönen başka yıldızlar varsa, o zaman Jüpiter bir yere tutturulmuş olamaz.

GALİLEO Gökyüzünde tutunacak bir yer yok. *(Sagredo acemice güler.)* Söylediğim doğru değilmiş gibi bana bakıp durma.

SAGREDO Doğru olduğunu düşünüyorum ve korkuyorum.

GALİLEO Neden?

SAGREDO *(Otururak)* Düşündüğün, seni çevresinde başka dünyaların döndüğü bir başka Güneş'in de bulunduğunu, aslında yalnızca yıldızların var olduğunu ve yeryüzü ile gökyüzü arasında bir ayrım olmadığını söylemeye götürmeyecek mi? Yani gök diye bir şey yok mu? O zaman Tanrı nerede?

GALİLEO Ne demek istiyorsun?

SAGREDO Tanrı, diyorum. Tanrı nerede?

GALİLEO *(Yukarsını göstererek)* Orada değil! Tıpkı orada canlılar olsa ve Tanrıyı burada aramaya kalkışsalar, burada, yeryüzünde de olmayacağı gibi!

SAGREDO Peki o zaman nerede Tanrı?

GALİLEO Ben dinbilimci değilim. Matematikçiyim.

SAGREDO Sen bir insansın. *(Dayandığı masadan doğrulup, haykırırcasına)* Senin dünya sisteminde Tanrı nerede?

GALİLEO İçimizde - ya da hiçbir yerde.

SAGREDO *(Hâlâ karşı koymaya çalışarak)* Ah! On yıl önce bir adam sırf bunu söylediği için yakılmıştı.

GALİLEO Giordano Bruno[221] bir budalaydı. Çok erken yayınladı. Söylediğini kanıtlarla destekleyebilseydi eğer, asla mahkûm edilemezdi.

SAGREDO Kanıtlamanın bir fark yaratacağına gerçekten inanıyor musun?

GALİLEO Evet, inanıyorum. Kanıt, çok güçlü bir inandırıcıdır. *(Cebinden küçük bir taş çıkarıp bir elinden ötekine atar.)* Bir taşı atarsam, onun düşmediğini kim söyleyebilir? Ben, insana inanıyorum. Satmak istediklerinde eşeğe at dediklerini, kendileri satın alacakları zaman ise atı eşek diye adlandırdıklarını biliyorum, ama sokaklardaki kalabalığa bak bir kez. Eğer bir adam çıkıp

eşeğin eşek olduğunu kanıtlarsa, bütün kadınlar onunla yatmak isteyeceklerdir. *(Virginia soldan girer ve merdiven başında durur.)* Bu saatte neden kalktın?

VİRGİNİA Bayan Sarti ile ayine gidiyorum. Ludovico da gelecek. Gece nasıldı baba?

GALİLEO Aydınlıktı.

VİRGİNİA *(Teleskopa doğru yürür.)* Bakabilir miyim, baba?

GALİLEO Neden? O, bir oyuncak değil.

VİRGİNİA Hayır, değil. Ne buldun bununla bakınca?

GALİLEO Bir yıldızın sol yanında birkaç bulanık leke. Şimdi dikkatleri şu ya da bu biçimde onlara çekmek zorunda kalacağım. Belki de onlara Floransa Dükünün adını veririm. Neden Medici Uyduları denmesin? Muhtemelen Floransa'ya göç ediyoruz. Majestelerine bir mektup yazıp, beni saray matematikçisi olarak kabul eder mi, diye sordum.

VİRGİNİA Ah, babacığım, demek sarayda olacağız!

SAGREDO *(Başını işinden kaldırarak)* Galileo!

GALİLEO Sevgili dostum Sagredo, benim araştırma yapabilmek için zamana ihtiyacım var. Ve yaşadığım sürece hayatın zevklerini de tatmak istiyorum. Tek endişem, dükün beni kabul etmemesi.

VİRGİNİA Kesinlikle kabul edecektir baba, o yeni yıldızlarla falan kabul edecektir.

GALİLEO Önemli kişilere mektup yazmaya alışkın değilim. *(Bir kutudan çıkardığı mektubu Sagredo'ya verir.)* Bak bakalım, iyi olmuş mu sence?

SAGREDO *(Okur.)* "Kendimi size, en bağlı, en sadık hizmetkârlarınızdan biri olarak hatırlatıyorum; bu bendenizin, çağı aydınlatacak şafağın Güneş'i olan size yakın olmaktan başkaca bir özlemi yoktur." Yalnız Floransa Dükü henüz dokuz yaşında bir çocuk.[222]

GALİLEO Biliyorum. Görüyorum ki mektubumu fazla dalkavukça buluyorsun. Oysa ben, acaba yeterince dalkavukça mı, fazla resmi tonda mı diye soruyorum! Acaba yeterince içten mi? Şunu öğrendim ki, geçinilmesi zor biri, ancak yerlerde sürünerek az çok saygın bir işe kavuşabilir[223]. Haydi, sen şimdi ayinine git.

(Virginia sol taraftan çıkarken ayin çanları çalmaya başlar.)

5. Galileo'nun Floransa Sarayında matematikçi olmak için başvurduğunu öğrenen dostları, keşişlerin etkisi altındaki bir prensliğe gitmek uğruna cumhuriyetten ayrılmaması için onu uyarırlar.

SAGREDO Floransa'ya gitme, Galileo.
GALİLEO Neden?
SAGREDO Çünkü orayı keşişler yönetiyor.
GALİLEİ Floransa Sarayında bilginler de var.
SAGREDO Onların hepsi uşak.
GALİLEİ Onları kulaklarından tutup teleskoptan bakmaya zorlayacağım.
SAGREDO *(Teleskopun sol tarafına geçer)* Sen yıkıma giden bir yolda yürüyorsun, Galilei. Biliminde onca kuşkucuyken, politikada kızın kadar safsın! İktidar sahipleri gerçeği bilen birinin, bu gerçek ta uzaklardaki yıldızlara ilişkin olsa bile, özgürce dolanıp durmasına nasıl izin verebilirler? Papa'nın güncesini açıp, "10 Ocak 1610 - Bugün gökyüzü yürürlükten kaldırıldı," diye yazacağına inanabilir misin? Demin seni teleskopun başında gördüğümde, sanki yakılmak üzere kazığa bağlandığını görür gibi oldum; kanıtlara inandığını söylediğinde ise burnuma yanık et kokusu geldi!
GALİLEO Ben Floransa'ya gidiyorum.
(Sahne kararır.)

4

GALİLEO, VENEDİK CUMHURİYETİNDEN FLORANSA SARAYINA GÖÇ ETMİŞTİR.

(Perde soldan sağa doğru açılır. Perdeci Çocuk sağdan çıkar. Galileo'nun Floransa'daki güzel döşenmiş evi. Galileo, Federzoni ve Andrea, sahnenin sağ tarafında, teleskopun başındadırlar. Galileo, sahnenin önünde, sol tarafta bir taburede oturan ve dokuz yaşında bir çocuk olan Dük Cosmo de Medici'ye teleskopu göstermektedir; Düke Başmabeyinci ve saraylı iki hanım eşlik etmektedir. Sahnenin ortasında felsefeci ile matematikçi vardır. Bayan Sarti, elinde bir bisküvi tabağıyla Galileo'nun arkasındadır.)

GALİLEO *(Prens'in önünde eğilir)* Jüpiter'in uydularını gözlemleme-

ye başlayalım mı, Majesteleri?

ANDREA *(Federzoni, teleskopun yönünü bir kez daha denetlerken, teleskopun önüne bir tabure koyar.)* Buyrun, oturun lütfen.

1. Foransalı saray bilginleri, klasik geleneğe aykırı olduğu gerekçesiyle teleskoptan yararlanmazlar[224].

FELSEFECİ Teşekkür ederim yavrum. Ama korkarım her şey bu kadar basit değil. Bay Galilei, şu ünlü borunuzu denemezden önce, bize bilimsel bir tartışmanın zevkini tatmamıza izin vermenizi rica edeceğiz. Konu şu: Böyle gezegenler var olabilir mi?

MATEMATİKÇİ Evet, biçimsel bir tartışma.[225]

GALİLEO Ben önce teleskoptan bir bakmanızda ısrar ediyorum. O zaman bir tartışmanın boşuna zaman harcamak olduğunu göreceksiniz.

ANDREA *(Tabureyi göstererek)* Lütfen buyrun.

MATEMATİKÇİ Elbette! - Gökyüzünde tutunacak bir nokta bulunmadığı yolundaki görüşünüzün, yüzyılların bilgeliğine aykırı kaçtığını biliyorsunuz, değil mi?

GALİLEO Evet.

FELSEFECİ Ve matematikçi dostumun itirazları bir yana, ben bir filozof olarak şunu sormak istiyorum: Bu uydular gerekli midir? Quaedam miracula universi. Orbes mystica canorae[226]...

GALİLEO *(Sözünü keserek)* Günlük dilde sürdüremez miyiz konuşmamızı? Meslektaşım Bay Federzoni Latince bilmez.

FELSEFECİ Bizi anlaması önemli mi?

GALİLEO Evet.

FELSEFECİ Özür dilerim. Ben kendisini sizin teknisyeniniz sanmıştım.

ANDREA Bay Federzoni hem bir teknisyen, hem de bir bilgindir.

FELSEFECİ Teşekkür ederim, yavrum. Eğer Bay Federzoni ısrar ediyorsa...

GALİLEO *(Sözünü keser)* Ben ısrar ediyorum.

FELSEFECİ Tartışma parıltısını yitirecek ama, ev sizin eviniz. "Ey o gizemli ezgilerin[227] yankılandığı küreler, o kristal kubbeler, ey o ilahi yerkürenin büyüleyici mimarisi." Şimdi şunu sormak istiyorum: Neden yalnızca o ilahi klasiklerin[228] tariflere sığmaz uyumunu bozmaktan başka bir işe yaramayacak nesneleri görmek için çaba harcayalım?

GALİLEO Majesteleri, bu varlıkları olanaksız ve gereksiz yıldızlar, yaşamın kendisi kadar somut olarak görülebiliyor.

MATEMATİKÇİ Fikri buluşunuzun - ya da diyelim, sizin benimsediğiniz buluşun - çok iyi kurgulanmış olduğundan kimse kuşku duymuyor. Ancak Majesteleri, bakıldığında olanaksız şeylerin görülebildiği bir dürbünün çok güvenilir bir dürbün olmadığını düşünemezler mi?

GALİLEO Bununla ne demek istiyorsunuz?

MATEMATİKÇİ Size karşı saygıda asla kusur etmeksizin, Bay Galilei, dürbünle görülebilen ile gökyüzündekinin birbirinden tümüyle farklı olduğunda ısrar ediyorum.

FELSEFECİ Daha nazik söylenemezdi.

FEDERZONİ *(Galileo'ya)* Medici Yıldızları'nı merceğin üstüne resmettiğinizi düşünüyorlar.

GALİLEO Yani hileden mi söz ediyorsunuz?

MATEMATİKÇİ Hayır! Böyle bir şey nasıl yapabilirim? Hem de Majestelerinin önünde?

(Herkes Prens'in önünde eğilir.)

YAŞLICA SARAYLI HANIM Çok teşekkür ederiz, profesör. *(Prens'e)* Yıldızlarınıza hiçbir şey olmadı, Majesteleri. Baylar yalnızca bu yıldızlar gerçekten var mı diye merak ediyorlar.

(Ara.)

GENÇ SARAYLI HANIM *(Yardımcı olmaya çalışarak)* Büyük Ayı'nın pençeleri de görülebiliyor mu?

GALİLEO Evet, boğanın da her yeri.

FEDERZONİ Şimdi bakacak mısınız, bakmayacak mısınız?

FELSEFECİ Bakacağız elbette.

MATEMATİKÇİ Elbette.

(Bir ara. Kimse teleskopa yaklaşmaz. Andrea ansızın dönüp sahnenin arkasına doğru yürür. Bayan Sarti onu durdurur.)

BAYAN SARTİ Ne oluyor sana?

2. Andrea Sarti, tartışmadan protesto ederek ayrılır.

ANDREA Bunlar aptal. *(Koşarak sahnenin sağ tarafından çıkar.)*

FELSEFECİ Zavallı çocuk.

BAŞMABEYİNCİ Majesteleri, saray balosunun kırkbeş dakikaya kadar başlayacağını hatırlatabilir miyim?

MATEMATİKÇİ Neden boşuna zaman yitirelim? Bay Galilei nasılsa er geç gerçekleri kabul etmek zorunda kalacak. Onun dediği gi-

bi, Jüpiter'in uyduları olsaydı, bunlar göğün kâsesini delerdi. İş, bu kadar basit.

FEDERZONİ Şaşıracaksınız ama, kristal kâseler diye bir şey yok.

FELSEFECİ Olduğunu her okul kitabında okuyabilirsiniz dostum.

FEDERZONİ O halde yeni ders kitapları gerekli.

FELSEFECİ Dostum, meslektaşım ve ben, doğrudan doğruya Aristoteles'in otoritesine[229] dayanmaktayız.

FEDERZONİ Aristotales'in teleskopu yoktu ki[230].

MATAMATİKÇİ Sakin ol.

GALİLEO "Gerçek, otoritenin değil, zamanın çocuğudur."[231] Beyler, bilgi dağarcığımız acınacak durumda. Ben, uzayın küçücük bir parçasını daha yakına getirmeyi sağlayan bir aracı ele geçirmek gibi ender bulunur bir şansa eriştim. Kullanın onu.

FELSEFECİ Majesteleri, hanımlar ve beyler, bütün bunlar bizi nereye götürür?

GALİLEİ Bilim adamları olarak gerçeğin bizi nereye götüreceği ile ilgilenmemiz gerekmez mi?

FELSEFECİ *(Yarı Galileo'ya dönerek)* Gerçek bizi en olmayacak yerlere götürebilir, Bay Galilei!

GALİLEO Son zamanlarda geceleri bütün İtalya'da ucuz teleskoplar gökyüzüne çevriliyor, sokaktaki adam, eski göklere ilişkin yeni haberler duydu. Gemilerimiz yönlerini yıldızlara göre saptamakta. Gökbilim alanındaki ilerlemeler, fabrikalardan, madenlerden ve baharattan kazanç elde edilmesi anlamına gelmeye başladı. Bütün bunlar sonunda Aristoteles'i çürütecek.

FEDERZONİ Bu doğru.

GALİLEO Gelin artık sarsılan öğretileri savunmayalım.

FEDERZONİ Sizler, birer hoca olarak bu sarsıntıya zemin hazırlamalısınız.

FELSEFECİ Yüce konuların ele alındığı bir tartışma sırasında yardımcınızın öğüt vermemesini dilerdim.

3. Galileo ihtiyatsızlık edip, doklarda çalışan işçileri açık düşünceliliğe örnek diye gösterince, toplantıdaki saraylılar hemen ayrılırlar.

GALİLEO Majesteleri! Büyük Venedik Tersanesi'ndeki çalışmam sırasında her gün tasarımcılarla, yapı işçileriyle, öteki çeşitli çalışanlarla beraberdim. Yetenekleri buradaki Bay Federzoni'nin yeteneğinin çok gerisinde olan bu insanlar bana bir şeyler yapmanın bir sürü yeni yolunu gösterdiler. O insanlarla hiçbir güç-

lüğüm olmuyor. Okumamış olmamalarına rağmen, kendilerini duyularının rehberliğine bırakıyorlar ve bu rehberliğin onları götüreceği yerden de çoğunlukla korkmuyorlar.

FELSEFECİ Yaaa!

GALİLEO Tıpkı bundan yüz yıl önce hangi kıyılara ulaşacaklarını, dahası herhangi bir kıyıya ulaşıp ulaşmayacaklarını bilmeden denizlere açılmış olan denizcilerimiz gibi. Görünüşe bakılırsa insanların, eski Yunanistan'ın gerçek zaferinin kaynağını oluşturan o yüce merak etme duygusuna günümüzde yeniden ulaşabilmesi için tersanelere gidilmesi gerekiyor.

FELSEFECİ Bay Galilei'nin tersanelerde hayranlarının olduğundan eminim.

BAŞMABEYİNCİ *(Prens'e eğilerek)* Majesteleri, bu çok aydınlatıcı görüşmenin öngörmüş olduğumuz süreyi aştığını belirtmek zorundayım.

BAYAN SARTİ *(Prens'in yolunu keser, selamlar ve ona kurabiye ikram eder)* Evde yaptığım kurabiyelerden almaz mısınız, Majesteleri?

(Prens ve saraylılar, onu görmezlikten gelerek soldaki çıkışa doğru yürürler.)

GALİLEO *(Onlara doğru koşarak)* Ama bütün yapılması gereken, teleskoptan bakmak, Majesteleri!

(Saraylılar aldırmaksızın soldan çıkarlar. Başmabeyinci Galileo'ya döner.)

BAŞMABEYİNCİ Majesteleri, savlarınız konusunda yaşayan en büyük matematikçi olan Christopher Clavius'un[232] görüşlerini almayı ihmal etmeyeceklerdir; kendisi, Roma'daki Papalık Kolejinin[233] başgökbilimcisidir.

(Başmabeyinci soldan çıkarken, Galileo sahnenin ön kısmına gelir ve Prens'in oturmuş olduğu tabureye oturur.

Işıklar söner.)

5

PAPALIĞIN GÖKBİLİMCİSİ GALİLEO'NUN BULUŞLARINI ONAYLAR

(Şarkıcılar sağdan girerler.)

ŞARKICILAR

Görmemiştir dünya pek böylesini
Öğretmenlerin öğrenmeye gittiklerini

Clavius, Tanrının rahip kulu
Onayladı Galilei'nin buluşunu.

(Roma'da, Collegium Romanum'un[234] salonu. Keşişler ve bilginler sahnenin ön kısmında, sağ tarafta konuşup gülmektedirler. Galileo, sahnenin ön kısmının solundadır.)

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Gülmekten sarsılarak)* Umutsuz! Umutsuz! Umutsuz! Bana bir şey söyleyin ki, insanlar inanmasınlar!

BİR BİLGİN Örneğin sizin midenize düşkün olmadığınız, profesör.

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ Ona da inanırlar. İnsanların inanmadıkları tek şey, kendileri için iyi olandır. Şeytanın varlığını kuşkuyla karşılarlar, ama dünyanın sokak ortasındaki bir zıpzıp gibi döndüğünü söyleyin, bu masalı olduğu gibi yutarlar. Sancta simplicitas![235] *(Gözlerinden yaşlar gelene kadar güler. Ötekiler de onunla birlikte gülerler.)*

1. Saldırgan din adamları,
dönmekte olan bir topun üstünde durmanın güçlüğünü
canlandırarak Galileo'ya kuramlarının saçmalığını gösterirler.

BİR KEŞİŞ *(Sözde dönmekte olan bir yerkürenin üstündeymişçesine)* Çok hızlı dönüyor. Başım dönüyor. İzin verirseniz size tutunacağım, profesör. *(Düşüyormuş gibi yaparak bir bilgine tutunur.)*

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ Bugün yine kafayı çekmiş şu yaşlı dünyamız.

KEŞİŞ *(Bilginle birlikte yerkürenin üstüne atlarlarken)* Durun, beni Ay'a fırlatmayın! Çünkü oradaki tepeler çok sivri uçluymuş!

BİLGİN *(Yukarıyı göstererek)* Bakın! Orada Venüs var!

İKİNCİ KEŞİŞ *(Birinci keşişin sırtına atlayarak)* Tutun beni, gençler!

HER AĞIZDAN Sıkı tutun! - Aşağı bakma! - Sıkı tutun! - Yoksa başın döner!

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Galileo'nun bulunduğu tarafa doğru özellikle yüksek sesle)* Kutsal Roma'da baş dönmesi geçiren insanlar olamaz. *(İki keşişle bilgin gülmekten yere yuvarlanırlar. Çok öfkeli bir keşiş, elinde bir İncil ile sol taraftan sahneye girer. Parmağıyla bir sayfayı işaret ederek sahnenin ortasına gelir.)*

ÇOK ÖFKELİ KEŞİŞ Ne diyor İncil - "Güneş Gibeon'da, Ay da Ajalon Vadisinde duracak". Güneş hiç hareket etmiyorsa eğer, o zaman nasıl duracağından söz edilebilir? İncil yalan mı söylüyor?

(Herkes ayağa kalkmıştır ve artık kimse gülmemektedir.)

BİLİM ADAMI En büyük gökbilimcimiz Christopher Clavius, nasıl olur da böyle bir araştırmaya karışabilir?

ÇOK ÖFKELİ KEŞİŞ İçerde oturmuş, o şeytan icadı borudan bakıyor!

(Bir keşişin yardımıyla yürüyebilen çok yaşlı bir kardinal sağ taraftan içeri girer. Keşişler ve bilginler kenara çekilirler ve yaşlı kardinal sahnenin ortasına gelirken eğilirler.)

3. Bir kilise büyüğü, büyük fizikçinin insanlığın düşmanı olduğunu ilan eder

YAŞLI KARDİNAL Hâlâ çıkmadılar mı? Böyle önemsiz bir işi daha çabuk bitiremiyorlar mı? Bu Clavius'un alanını bildiği söylenir! Duyduğuma göre bu Bay Galilei, insanı evrenin odak noktasından kenarda kıyıda bir yerlere atıyormuş. O halde kendisi açıkça insan soyunun bir düşmanıdır ve ona böyle davranılması gerekir. Tanrı çabalarının en değerli ürününü, nasıl olur da küçük ve sürekli kayıp giden bir yıldıza yerleştirmiş olabilir? Hesaplarının köleleri olan bu insanlara inanacak kadar sapıtmış kişilerin var olabileceği düşünülebilir mi?

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Biraz alçak sesle)* O bay burada.

YAŞLI KARDİNAL *(Galileo'ya doğru giderek)* Ya, demek sizsiniz? Bir şey söyleyeyim mi, artık iyi göremiyorum, fakat görebildiğim kadarıyla bir zamanlar yaktığımız o insana şaşılacak kadar benzemektesiniz[236]. Adı neydi onun?

KARDİNALİ DESTEKLEYEN KEŞİŞ *(Kendisine dönen Kardinal'e)* Doktor heyecanlanmaktan kaçınmanızı istemişti, Kardinal Hazretleri....

YAŞLI KARDİNAL *(Onu dinlemeksizin)* Üstünde yaşamanıza, her şeyi ondan almanıza rağmen, yeryüzünü aşağıladınız. Ama ben, böyle bir şeyi kabul edemem. *(Ayağını yere vurur.)* Ben, geçici olarak bir yerlerde dolanıp duran herhangi bir yıldızda yaşayan herhangi bir canlı değilim. Ben sağlam adımlarla, sağlam bir yeryüzüne basıyorum, burası evrenin odak noktası, ben odak noktasındayım ve Yaradan'ın bakışları benim üzerimde. Benim çevremde saydam kâselere tutturulmuş olan sabit yıldızlar ve aynı zamanda Tanrının beni görebilmesi için, etrafımı aydınlatsın diye yaratılmış olan Güneş'in güçlü ışıkları çember çizmekteler. Bakın, Tanrının en büyük çabası, onun odak noktası olan yaratığı, "Tanrının kendi sureti diye yarattığı", ölümsüz...*(Gücü tükenir ve yanındaki keşişe tutunur.)*

KEŞİŞ Gücünüzü zorlamamalısınız, Kardinal Hazretleri.
(Sol taraftan, arkasında Peder Clavius'la birlikte küçük bir keşiş girer.)
BİLGİN Peder Clavius, Kardinal Hazretleri.

3. Galileo'nun düşmanları şaşırmışlardır; bir keşiş Galileo'yu kutlar.

PEDER CLAVİUS *(Sağa doğru gider, sonra döner ve Yaşlı Kardinal'in önünde eğilir)* O haklı.
(Peder Clavius sağ taraftan çıkarken, ortalığı bir ölüm sessizliği kaplar.)
YAŞLI KARDİNAL Ne oldu? Bir karara varmışlar mı?
DESTEKLEYEN KEŞİŞ Eve dönme zamanı geldi, Kardinal Hazretleri.
(Arkalarında keşişler ve bilim adamlarıyla birlikte sağ taraftan çıkarlar. Sağdan giren Perdeci Çocuk, Küçük Keşiş sahnenin önüne, Galileo'ya doğru gelirken perdeyi sağdan sola çeker.)
KÜÇÜK KEŞİŞ Bay Galilei, Peder Clavius gitmeden önce şöyle dedi: Şimdi gökyüzünü yeniden haklı çıkarmak dinbilimcilere düşüyor. Siz kazandınız.
(Sağa doğru yürüyüp çıkar.
Işıklar söner.)

6

OTORİTELER - 19 ŞUBAT 1616 [237]-
KARDİNAL BELLARMİN KONUK AĞIRLIYOR

(Şarkıcılar sağdan girerler.)

ŞARKICILAR

Galilei gittiğinde Roma'ya
Bir kardinal davet etti sarayına
Onunla konuğu olarak yiyip içti Galilei
Ve sonra küçük bir dileğini iletti.

(Galileo, Virginia ve Ludovico, sol taraftan girip ortaya doğru yürürler. Virginia şimdi yirmibir yaşındadır ve Ludovico ile nişanlıdır.)

VİRGİNİA Senden başkasıyla dans etmem, Ludovico. Nasıl, iyi görünüyor muyum?
LUDOVİCO Korsenin kordonu biraz gözüküyor.

1. Başarılı Galileo, kızını çok önemli bir toplumsal işlevde öne çıkarır.

GALİLEO

"Sakın üzülme, Chloe,
Eğer bir şehvetli bakışı çekersen üzerine
Gözleriyle yakalayan dantelin titreyişini
Anlayacaktır yüreğin rahvan gidişini
Güzel kadınlar belki de
Hercaidirler sıra mutluluğa geldiğinde."

VİRGİNİA *(Galileo'ya)* Kalbime koy elini.
GALİLEO *(Ludovico'ya)* Çarpıyor.
VİRGİNİA Umarım yanlış bir şeyler söylemiyorumdur.
LUDOVİCO Ailenin yüzünü kara çıkarmaktan korkuyor.
VİRGİNİA Ah, güzel görünmek istiyorum.
GALİLEO İyi olur. Yoksa yine dünyanın dönmediğini söylemeye başlarlar.
LUDOVİCO Dünya dönmüyor, efendim.

(Üçü gülerek sahnenin arkasına doğru yürürlerken, perde soldan sağa açılır. Perdeci Çocuk sağdan çıkar.
Roma'da, Kardinal Bellarmin'in evi.[238] *Müzik ve gevezelik eden konukların sesleri duyulmaktadır. Sahnenin sol tarafında, önde iki sekreter, sağ tarafta, sahnenin arkasında ise maskeli bazı konuklar vardır.)*

ŞARKI *(Sahnenin dışından duyulur, bütün sahnede yankılanır)*

Ben ki, görmüştüm güllerin ölümünü
Uzanıp yatışını solan yaprakların
Rengini yitirmiş, toprakta, biliyordum
Kibirli gençliğin sonraki hüznünü.[239]

GALİLEO *(Sekreterlere doğru giderek)* Kardinal Hazretlerini burada beklemem söylendi.
BİRİNCİ SEKRETER Kardinal Hazretleri birkaç dakikaya kadar sizinle olacaklar.

(Konuklar Galileo'yu alkışlarlar, Galileo onları eğilerek selamladıktan sonra Virginia ve Ludovico'ya döner.)

GALİLEO Siz gidin ve eğlenmenize bakın.

(Konuklar sağ taraftan çıkarlar. Ludovico ile Virginia da onların ar-

kasından gitmeye davranırlar, ama Virginia dönüp babasına doğru gelir)

VİRGİNİA Babacığım, sana çok ünlü olduğunu söylemedim. Via del Vittorio'daki berber dört hanımı bekletip önce beni aldı.

(Virginia, Ludovico'nun yanına döner, yaşlı Kardinal kendisine destek olan keşişle birlikte sağdan girince, onun önünde eğilirler ve sonra sağdan çıkarlar. Yaşlı Kardinal, sahne boyunca yürür, Galileo'ya eğilerek selam verir ve soldan çıkar. Galileo sahnenin ortasındaki sıraya gidip oturur.

Şarkı son bulur.)

GALİLEO *(Sekreterlere)* Roma. - Büyük şenlik mi bu?

BİRİNCİ SEKRETER İkiyüzelli konuk var, Bay Galilei. İtalya'nın bütün büyük aileleri bu akşam burada temsil edilmekte, Orsini'ler, Villani'ler, Nuccoli'ler, Soldanieri'ler, Cane'ler, Lecchi'ler, Estensi'ler, Columbini'ler...

(Kardinal Bellarmin ile Kardinal Barberini [240] sağdan girince, ikinci sekreter arkadaşını dirseğiyle dürter. Kardinaller maskelidir. Bellarmin'in yüzünde kuzu, ötekinde ise güvercin maskesi vardır[241].)

2. İki Kardinal ile canlı bir düşünce alışverişi sırasında Galileo'ya öğretilerine karşı çıkarılan bir emirname bildirilir.

BİRİNCİ SEKRETER Kardinal Bellarmin ve Kardinal Barberini geldiler.

(Sekreterler eğilerek selam verdikten sonra arkaya çekilirler.)

GALİLEO *(Ayağa kalkar. Bellarmin'e)* Kardinal Hazretleri.

BELLARMİN *(Barberini'yle sahnenin önüne gelirler.)* Bay Galilei, Kardinal Barberini.

GALİLEO Kardinal Hazretleri.

BARBERİNİ *(İşaret parmağıyla Galileo'yu gösterir)* "Güneş doğar, batar ve yerine döner." İncil böyle der, peki Galilei ne diyor?

GALİLEO Küçüklüğümde, henüz şu kadarken *(Eliyle gösterir)*, Kardinal Hazretleri, bir gemideydim ve şöyle bağırmıştım: "Kıyı hareket ediyor," ama şimdi biliyorum ki kıyı yerindeydi, hareket eden, gemiydi.

BARBERİNİ *(Güler)* Bu adamı köşeye kıstırabilmek olanaksız. Ne yazık ki, ben de bir zamanlar gökbilimden bir şeyler okumuştum, gökbilim tiryakiliğinden kurtulmak, uyuzdan kurtulmaktan zordur.

BELLARMİN Zamana ayak uyduralım. Yeni bir varsayıma dayanan yıldız haritaları denizcilerimizin işini kolaylaştırıyorsa eğer, varsın kullansınlar. Biz yalnızca Kutsal Kitap'takileri yanlış diye gösteren öğretilerden hoşlanmıyoruz. *(Sahnenin arkasına doğru gider, konuklara selam verir.)*

GALİLEO Evet, Kutsal Kitap! "Buğdayını esirgeyene halk lanet edecektir.[242]" Özdeyişler Kitabı'ndan.

BARBERİNİ "Bilge kişi bilgisini saklar.[243]" Özdeyişler Kitabı'ndan.

GALİLEO "Nerede öküz yoksa, orada ahır temizdir, ama öküzün gücü çok şey kazandırır[244]."

BARBERİNİ "Aklını dizginleyebilen, bir kenti ele geçirenden daha üstündür.[245]"

GALİLEO "Aklının gücü tükenenin kemikleri de kurur.[246]" *(Ara.)* "Gerçek, yüksek sesle bağırmaz mı?[247]"

BARBERİNİ "İnsan ayağını ateşe tutar da, ayağı yanmaz mı?[248]" *(Galileo'ya doğru gider.)* Hoş geldiniz Roma'ya, dostumuz Galilei. Kentimizin kökenine ilişkin efsaneyi hatırlayacaksınız. Bir dişi kurt, iki küçük erkek çocuğunu[249] emzirip korumuş. O günden beri dişi kurda sütünün bedelini ödedik. Ama burası fena bir yer sayılmaz. Dostum Bellarmin ile bilimsel bir söyleşiden, şöhretleri dillere destan hanımlara kadar, zevkinizi okşayabilecek her şeyimiz var.

(Galileo'yu sağ tarafa, arkaya doğru götürür ve sahne dışını işaret eder.) Şu gösteriş yapma peşindeki kadına bakın. *(Galileo arkasını döner.)* Hayır mı? Demek şöyle ciddi bir tartışma istiyorsunuz. Peki. *(Birlikte sahnenin önüne, sağ tarafa gelirler. Bellarmin, sekreterlerin yanına gider ve onlara not tutmaları için işaret eder.)* Siz bilim adamları, hep çemberlerden, elipslerden[250], belli hızlardan - yani insan zihninin kavrayabileceği basit hareketlerden söz ediyorsunuz - çok iyi - peki ya Tanrı, yıldızlarını şöyle hareket ettirmek isteseydi? *(Parmağıyla havada son derece karışık ve düzensiz hızda bir yörünge [251]çizer.)* O zaman ne yapardınız?

GALİLEO Kardinal Hazretleri, eğer Tanrı dünyayı böyle tasarımlamış olsaydı[252] *(Barberini'nin yörüngesini yineler)*, o zaman beyinlerimizi de böyle tasarımlardı *(Aynı yörüngeyi yineler)*. Ben, insanoğlunun beynine inanıyorum.

BARBERİNİ Ben, beyni yetersiz buluyorum. - Dostumuz susuyor. Benim beynimi yetersiz bulduğunu söylemeyecek kadar nazik. Ne yapmalı böyle biriyle? Aslında kimseye bir fiske bile atmak istemezmiş gibi gözüküyor[253]. Bütün istediği, Tanrının gökbilim alanında birkaç yanlış yapmış olduğunu kanıtlamak. Yani Tanrı, Kutsal Kitap'ı yazmazdan önce gökbilimi yeterince ince-

lememiş! Öyle mi sevgili dostumuz? *(Sekreterlere)* Bunları yazmayın. Bu, dostlar arasında bilimsel bir tartışma.

BELLARMİN *(Sahnenin ön tarafına doğru gelerek)* Tanrının kendi yarattığını daha iyi bilmesi, size göre bile daha akla yakın değil mi?

GALİLEO İnsan körlüğü yüzünden yalnızca gökyüzünü değil, Kutsal Kitap'ı da yanlış okuyabilir.

BELLARMİN Kutsal Kitap'ın yorumu, kutsal kilisenin dinbilimcilerinin işidir. *(Galileo yanıt vermeksizin sahnenin arkasına döner.)* En azından susabiliyorsunuz. *(İşareti üzerine sekreterler not almaya başlarlar.)* Kutsal Meclis, bu gece, dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğüne ilişkin kuramın budalaca, saçma ve dine aykırı olduğuna karar vermiş bulunmaktadır[254]. Ben de bu öğretilerden vazgeçmeniz için sizi uyarmakla görevlendirildim, Bay Galilei. *(Sekreterlere)* Tekrarlayın bunları.

ŞARKI *(Sahnenin dışından sahneye yayılır.)*

Dedim ki, geçer güzel mevsim, elimizi çabuk tutmalıyız,
Gülleri topla, aylardan henüz Mayıs.

BİRİNCİ SEKRETER *(Öne doğru çıkarak)* Kardinal Bellarmin Hazretleri, adı geçen Galileo Galilei'ye: "Kutsal Meclis, bu gece dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğüne ilişkin kuramın budalaca, saçma ve dine aykırı olduğuna karar vermiş bulunmaktadır. Ben de bu öğretilerden vazgeçmeniz için sizi uyarmakla görevlendirildim, Bay Galilei."

GALİLEO Bu da ne demek oluyor? *(Barberini, şarkının bitmesini beklemesi için Galileo'ya işaret eder. Şarkı biter.)* Peki ya olgular...

BELLARMİN *(Onun sözünü keserek)* Kutsal Meclis, kararını bu ayrıntılara inmeksizin verdi.

GALİLEO Yani bundan böyle her türlü bilimsel araştırma bütünüyle...

BELLARMİN *(Onun sözünü keserek)* Tümüyle güvence altındadır, Bay Galilei. Araştırmalarınızı yüreğinizin sesini dinleyerek yapabilirsiniz, ama varacağınız sonuçlar bakımından dikkatli olun! İnsanoğluna hakikat verilmemiştir, ama ona hakikati aramak bahşedilmiştir. Bilim, kilisenin yasal ve çok sevgili evladıdır ve kiliseye güvenmek zorundadır.[255]

GALİLEO Güven, asıl üstüne varıldığı zaman sarsılır.

BARBERİNİ Gerçekçi olun, dostum Galilei. Sizden çok, bizim size ihtiyacımız var.

BELLARMİN *(Yanlarına gelerek)* Barberini, İtalya'nın en çok tartışılan bilim adamını konuklarımıza takdim etmenin zamanı geldi artık.

BARBERİNİ Peki, takalım maskelerimizi yeniden, Bellarmin. *(Sahnenin arkasına doğru giderlerken)* Zavallı Galilei'nin maskesi yok. *(Sağ taraftan çıkarlar. Engizisyon Kardinali sol taraftan girerek sahnenin önüne doğru gelir.)*

BİRİNCİ SEKRETER Son cümlesini yazdın mı?

İKİNCİ SEKRETER Evet. Beyne inandığını söylediği yer var mı sende?

(Engizisyon Kardinali girer.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ Görüşme gerçekleşti mi?

(Sekreterler eğilirler. Kardinal bir sıraya oturur. Sekreterler ona kâğıtları verirler. Kardinal okumaya başlar. İki genç kız sağ taraftan girerler, sahneden geçerler ve dizlerini hafifçe kırarak Kardinal'i selamladıktan sonra merdivenlerin başına doğru yürürler.)

GENÇ KIZ Kimdi o?

ARKADAŞI Engizisyon Kardinali.

(Soldan çıkarlar.

Virginia, sağ taraftan girer, reverans yaparak kardinali selamlar.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ İyi akşamlar, Virginia. Çok güzel bir gece. İzninizle sizi nişanlanmanızdan ötürü kutlamak istiyorum. Nişanlınız soylu bir aileden geliyor. Bizimle, yani Roma'da mı kalıyorsunuz?

VİRGİNİA Şimdilik hayır, Muhterem Peder. Bir evlilik için hazırlık yapmak üzere eve dönmek zorundayım.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Ya, demek babanızla yine Floransa'ya dönüyorsunuz. Bu babanızı sevindirecektir. Bilim bir ev yaşamına ancak soğuk bir konfor getirebilir. Sizin gençliğiniz ve sıcaklığınız, babanızın ayaklarının yeryüzüne basmasını sağlayacaktır. Onun çalıştığı alanlarda kaybolmak kolaydır.

VİRGİNİA Babam bana yıldızlardan söz etmez, Kardinal Hazretleri.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Bu doğal. Balıkçının evinde balık yenmez. Ben size gökbilim hakkında bir şeyler anlatabilirim. *(Virginia onun yanına diz çöker)* Bakın yavrum, görünüşe bakılırsa Tanrı, yeni gökbilimcilerimize hayal gücü lütfetmiş. Durum bayağı tehlikeli! Yeni evren öylesine uçsuz bucaksız oldu ki, böylesine dev uzaklıklarda, kilise büyükleri, dahası kardinaller bile karınca gibi gözüküyorlar. Bu durumda bir papa bile yüce Tanrının gözünden kaçabilir. Gökbilimcinin büyüklüğü oranında onun evreni de büyüyor. Bu arada acaba günah çıkartmak için gittiğiniz rahibi tanıyor muyum diye düşünüyorum.

VİRGİNİA Floransa'daki Azize Ursula Manastırından Peder Christophorus, Kardinal Hazretleri.

ENGİZİSYON KARDİNALİ *(Sekreterlere bu adı not almalarını işaret eder.)* Sevgili yavrum, babanızın size ihtiyacı olacak. Muhterem babanıza eşlik edeceğiniz için memnunum. Belki şimdi o kadar değil, ama pek yakında. *(Sekreterler, Kardinal'in işareti üzerine sol taraftan çıkarlar.)* Siz masumsunuz; ve masumiyetin bir gücü vardır. Büyüklüğü taşımak, Tanrının onu ihsan ettiği kişiler için her zaman kolay değildir, aslında çoğunlukla kolay değildir. Ama şimdi sizi alıkoymaktayım, sevgili yavrum. Nişanlınızı kıskandırmaktayım, korkarım ki babanız da gökbilim üzerine nutuk attığım için beni asla bağışlamayacak. Artık dansa katılın. *(Virginia ayağa kalkar, Kardinal'in yüzüğünü öper ve sahnenin arkasına gider.)* Peder Christophorus'a da benden selam söyleyin.

(Virginia, sağ taraftan çıkar. Kardinal okumayı sürdürür. Işıklar söner.)

7

HALK

(Şarkıcılar sağdan girerler.)

ŞARKICILAR

Galilei öfkeliydi,
Genç bir keşiş ziyaretine geldi.
Sıradan bir halk çocuğuydu.
Bilimdi tartıştıkları konu.

(Roma'da, Floransa elçisinin bahçesi.
Galileo ile Küçük Keşiş sol taraftan girip ortaya gelirler, Galileo sandalyeye, Küçük Keşiş ise bir sıranın üstüne oturur[256].)

GALİLEO Konuşun. Üstünüzde taşıdığınız giysi, size ne isterseniz söyleme hakkını veriyor. Konuşun.

KÜÇÜK KEŞİŞ Ben fizik eğitimi gördüm, Bay Galilei.

GALİLEO Eğer iki kere ikinin arada sırada dört ettiğini itiraf etmenizi sağlıyorsa, bu eğitim işimize yarayabilir!

1. Bilime meraklı bir keşiş Galileo'ya, sıradan insanlar olan annesiyle babasının ruh huzurları için bilimi bırakmak istediğini anlatır; ancak bilgiye olan açlığına yenik düşer.

KÜÇÜK KEŞİŞ Uykusuz geçirdiğim dört gece boyunca, okuduğum emirname[257] ile, Jüpiter'in gözlerimle gördüğüm uydularını bağdaştırmaya çalıştım, Bay Galilei. Bu sabah ayine katıldıktan sonra size gelmeye karar verdim.

GALİLEO Bana, Jüpiter'in uydularının olmadığını söylemek için mi?

KÜÇÜK KEŞİŞ Hayır, ben emirnamenin bilgece bir emirname olduğunu anladım. O emirname, bana özgür araştırmanın tehlikelerini göstererek üzerimde şok etkisi yarattı. Ben de gökbilimden vazgeçmeye karar verdim. Ancak uğraşına tutkuyla bağlı bir gökbilimciyi bile işini bırakmaya götüren nedenleri size anlatmak istedim.

GALİLEO Böyle nedenleri bildiğimi söyleyebilirim.

KÜÇÜK KEŞİŞ Doğal olarak Kutsal Kilisenin belli bir komisyonuna tanınmış olan iktidarı düşünmektesiniz, ama başka bir şey daha var. Size ailemden söz etmek istiyorum. Ben, büyük bir kentten gelmiyorum. Annemle babam, Fucino'da çiftçilik yaparlar, zeytin ağaçlarının yetiştirilmesiyle ilgili her şeyi bilirler, ama başkaca herhangi bir konuda pek bilgileri yoktur. Son günlerde Jüpiter'in uydularının izini sürmeye çalışırken, gözümde hep onları canlandırdım. Yaşamları neredeyse hayvanlarınkinden farksızdır, ama baş eğdikleri o yoksulluklarında belli bir düzen, alışılagelmiş bir sıradanlık vardır. Yerleri silmenin sıradanlığı, zeytin toplama mevsimlerinin sıradanlığı, vergi ödemelerinin sıradanlığı gibi. Çektikleri sıkıntılar da aslında hep aynı ve yinelenen sıkıntılardır. Babamın beli bir defada değil, ama zeytinlikte geçirilen her ilkbahar biraz daha fazla bükülüyor; tıpkı annemi gittikçe daha çok cinsiyetten yoksun kılan doğumların çok belli aralıklarla birbirini izlemiş olması gibi. Onlar, sepetlerini kan ter içersinde taşlı patikadan yukarı taşımak, çocuk doğurmak, hatta yemek yiyebilmek için gerekli olan gücü, her yıl yeniden yeşeren ağaçların görünüşünden, hiçbir zaman doymayan toprağın sitemli yüzünden, küçük kiliseden ve pazarları dinledikleri Kutsal Kitap metinlerinden alıyorlar. Onlara, Tanrının kendilerine güvendiği ve şu dünya denen tiyatronun da sınanabilsinler diye onlar için yazıldığı anlatıldı. Şimdi ben aileme, bomboş bir uzamda, ikinci sınıf bir yıldızın çevresinde sürekli dönen küçük bir taş yığınının üstünde yaşadıklarını nasıl söyleyebilirim? O zaman yoksulluklarına bunca

sabırla katlanmalarının ne anlamı kalır? Çektikleri cefaların nedenini onlara merhamet ederek açıklayan Kutsal Kitap, yanlışlarla dolu olduğu kanıtlandıktan sonra artık nasıl teselli kaynağı olabilir? Hayır, böyle bir durumda kendilerini aldatılmış hissedeceklerdir. "Açlık, yalnızca yiyeceği olmamakmış, yoksa bir güçlülük değilmiş," diyeceklerdir, "Çaba harcamak, erdem değil, yalnızca iki büklüm olmak ve yük taşımakmış." Bu durumda, Kutsal Meclis'in emirnamesinde neden ancak analara özgü, soylu bir acıma duygusunu, yüce bir ruhun iyiliğini bulduğumu anlıyor musunuz?

GALİLEO En azından, burada önemli olanın Jüpiter'in uyduları değil, fakat Fucino'lu köylüler olduğunu anlamışsınız. Ve sakın bana eskilerin allayıp pulladıkları bir takım gerçeklerin yüce güzelliğini anlatmaya kalkmayın! Bir incinin istiridyenin içinde nasıl üretildiğini bilir misiniz? Sivri uçlu bir kum taneciği istridyenin kabuğunun içine girer ve istiridye için yaşamayı dayanılmaz kılar. İstiridye, kum parçacığını örtmek için bir salya salar, bu da katılaşıp inci olur. Bu süreç sırasında istiridye ölümle neredeyse burun burunadır. İnciyi şeytan alsın, ben, sağlıklı istiridyeyi yeğlerim; ve erdemler de yoksulluğa bağımlı değildir. Eğer sizin anneniz ve babanız varlıklı ve mutlu olsalardı, o zaman varlıklılığın ve mutluluğun erdemlerini geliştirebilirlerdi. Bugün ise her şeyini yitirmişliğin erdemleri, tükenmiş tarlalardan kaynaklanıyor ve benim yeni su pompalarım, onların o saçma insanüstü çabalarından çok daha büyük mucizeler yaratabilir. Üretken olun ve çoğalın[258], çünkü tarlalar verimsiz ve savaşlar nüfusu giderek azaltmakta. Köylülerinize yalan mı söyleyeyim istiyorsunuz?

KÜÇÜK KEŞİŞ Çok yüce bir nedenden ötürü, mutsuzların ruhlarının huzur içersinde olabilmesi için susmak zorundasınız!

GALİLEO Kardinal Bellarmin'in arabacısının bu sabah buraya teslim ettiği bir Cellini saatini[259] görmek ister misiniz? Bakın sevgili dostum, resmi makamlar sizin büyüklerinizin ruh huzurunu bozmayayım diye bana gümüş bir tepsiyle ve hiç karşılıksız, sizinkilerin alın terinden payıma düşeni sunuyorlar; o aileniz ki, bildiğiniz gibi Tanrının sureti örnek alınarak yaratıldılar. Eğer bu emirnameye göz yummaya hazır olsaydım, bu davranışımın nedenlerinin çıkar düşüncesinden uzak olduğu söylenemeyecekti: Rahat bir yaşam, bundan böyle soruşturmayla karşılaşmama gibi.

KÜÇÜK KEŞİŞ Bay Galilei, ben bir rahibim.

GALİLEO Aynı zamanda da fizikçisiniz. Biz fizikçilerin bizden önce-

ki en büyük mekanizma olan yıldızların mekanizmasını araştırmamız, tartışmamız ve bu konudaki buluşlarımızı biraraya getirmemiz yasaklandığı takdirde, nehrin sularına dizgin vurabilecek yeni bir mekanizma[260] nasıl geliştirilebilir! Düşen cisimlerin yörüngelerine ilişkin buluşlarımla, tavan süpürgelerine binmiş cadıların uçuşlarını bağdaştırabilir miyim?

KÜÇÜK KEŞİŞ Peki siz gerçeğin, eğer gerçek ise, kendisini biz olmadan da kabul ettireceğine inanmıyor musunuz?

GALİLEO Hayır! Gerçek, ancak bizim kabul ettirebildiğimiz kadarıyla vardır. Siz Fucino'lu köylüleri anlatırken onların kulübelerini kaplayan yosunlardan söz eder gibisiniz! O köylüler harekete geçmedikleri ve kendileri için düşünmeyi öğrenmedikleri takdirde, en güzel sulama tesisleri bile işlerine yaramayacaktır. Köylülerinizin o tanrılara layık sabırlarını görebiliyorum, ama ya tanrılara layık öfkeleri nerede?

KÜÇÜK KEŞİŞ Siz yorgunsunuz!

2. Galileo, emirnameye ilişkin kendi sabrından kuşku duyar.

GALİLEO *(El yazılarını yere fırlatır)* Bu yazılarda dünyayı kaplayan denizin gelgitlerle hareketlenmesinin nedenleri var. Ama bırak burada. Sen bunları okumamalısın. *(Küçük Keşiş dayanamayıp yazıları alır. Okumaya başlar.)* Ah, okumaya başladın bile, öyle mi? Bilginin ağacından düşen bir elma daha; bizimki bekleyemiyor, hemen yutuşturuyor . Sonsuzluğa kadar lanetlenecek. Nerede şimdi o biraz önceki hali? Biliyor musun, kimi zaman şöyle düşünüyorum: Yerin bin ayak altında bulunan ve içine hiç ışık girmeyen bir yere kapatılmayı göze alabilirdim, yeter ki o şeyin, yani "ışığın" ne olduğunu öğrenebileyim; işin en kötü yanı ise, bildiğimi başkalarına yaymak zorunda oluşum, tıpkı bir âşık, bir sarhoş ya da bir hain gibi; bu, umarsız bir zaaftır ve insanı ancak yıkıma sürükleyebilir. Bildiklerimi yalnızca köpeğimle tartışmaya daha ne kadar dayanabileceğimi merak ediyorum.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Kâğıtlara dalmıştır.)* Bu cümleyi anlamıyorum.

GALİLEO *(Onun yanına otururak)* Sana anlatacağım, anlatacağım.

(Işıklar söner.)

PERDE.

8

1623[261]. UZUN SESSİZLİK.

(Şarkıcılar ortadan girip perdenin önüne gelirler.)

ŞARKICILAR

Sekiz yıl boyunca kilitleyip ağzını
Bildikleri üzerine konuşmadı.
Sonra galebe çaldı tutkusu
Ve Galileo kadere meydan okudu.

(Yine Galilileo'nun Floransa'daki evi. Galileo sol tarafta uzanmış okumaktadır. Andrea, Federzoni ve Küçük Keşiş, platformda bir deney hazırlamaktadırlar. Bayan Sarti ve Virginia, sağda, masanın başında dikiş dikmektedirler. Sahnenin arka tarafında bir örtüyle örtülü teleskop durmaktadır.)

GALİLEO Andrea!

ANDREA Buyrun?

GALİLEO Hazır mıyız?

ANDREA *(Plana bakarak)* Perşembe öğlenden sonra. Tekrar yüzen cisimler. Buz, bir kap su, tartı ve demir iğneler. Aristoteles[262]. *(Andrea ve Küçük Keşiş kitap okumayı sürdürürler. Federzoni donanımı denetler.)*

1. Galileo sekiz yıldan beri sıradan denemeler yapmaktadır. Artık refah içinde olan evinde, kızının büyük bir aileyle evlendirilmesi için hazırlıklar yapılmaktadır.

VİRGİNİA Ludovico konuk ağırlamaktan hoşlanır. Ama dikiş düzgün olmalı. Çünkü annesi her ipliği görür. Ayrıca annesi, babamın yazdığı kitaplardan da hoşlanmıyor.

BAYAN SARTİ Bay Galilei, yıllardır kitap yazmadı.

VİRGİNİA Doğru. Ah, Sarti, çeyiz için dikiş dikmek eğlenceli bir şey.

BAYAN SARTİ Virginia, seninle konuşmak istiyorum. Henüz çok gençsin, baban ise şu buz parçalarını suyun üstüne koymakla meşgul, oysa evlilik öyle körü körüne girişilemeyecek kadar ciddi bir iş. Üniversitede doğru dürüst bir gökbilimciye gitmen ve burcuna baktırman[263] gerektiğini düşünüyorum, o zaman

sen de durumunu anlarsın. *(Virginia kıkır kıkır güler.)* Neden gülüyorsun?

VİRGİNİA Çünkü söylediğin kişiye gittim.

BAYAN SARTİ Anlat!

VİRGİNİA Üç ay süreyle dikkat etmek zorundaymışım, çünkü güneş bu süre boyunca Oğlak Burcu'ndaymış, ama ondan sonra son derece elverişli bir yükselen burcum[264] oluyor ve kara bulutlar dağılıyor. Yengeç Burcu'ndan olduğumdan, Uranüs'ten gözümü ayırmamak koşuluyla her türlü yolculuğa çıkabilirmişim.

BAYAN SARTİ Yolculuk mu ?

VİRGİNİA Evet, yolculuk.

BAYAN SARTİ Peki ya Ludovico?

VİRGİNİA Gökbilimci, onun Aslan Burcu'ndan olduğunu söyledi. O burçtakiler çok ateşli olurmuş.

(İçeri üniversitenin Rektör'ü, yani 4. Sahnedeki Filozof girer, elinde bir kitap vardır.)

REKTÖR Bayan Virginia - *(Virginia ona doğru gider.)* Bu kitap, şu anda en güncel olan konuyu işliyor. Belki babanız bir bakmak ister. Fakültem, yorumlarını takdirle karşılayacaktır. *(Virginia, Galileo'ya doğru gitmeye davranır.)* Tanrı aşkına, rahatsız etmeyin sakın. Bu büyük adamdan çalınan tek bir dakika aslında İtalya'dan çalınmış demektir. *(Sağ taraftan çıkar.)*

2. Bilim dünyasının Güneş'teki lekelere gösterdiği yeni ilgi, Galileo'nun öğrencilerini emirnameye bağlı tutmasını daha da güçleştirir.

(Virginia, kitabı Federzoni'ye verir ve tekrar masaya döner .)

GALİLEO Kitap ne üzerine?

FEDERZONİ Bilmiyorum, "De maculis in sole.[265]"

ANDREA Güneş'teki lekeler[266] üzerine! *(Kitabı alır. Küçük Keşiş de onunla birlikte kitaba bakar. Federzoni, soldaki platformdan tartıları alır.)* Demek yeni bir kitap daha! Şu ithafı dinleyin. "Fizik alanında en büyük yaşayan otorite olan Galileo Galilei'ye." Hollandalı Fabrizius'un lekeler üzerine araştırmasını[267] okudum. Ona göre bu lekeler, dünya ile Güneş'in arasından geçen yıldız kümelerinden[268] ileri geliyor.

KÜÇÜK KEŞİŞ Bu, şüpheli değil mi, Bay Galilei?

(Galileo yanıt vermez.)

ANDREA Paris ve Prag'da, bunların Güneş'ten yükselen buhar dumanları olduğuna inanılıyor[269].

FEDERZONİ Hımm.

ANDREA Federzoni bunu şüpheyle karşılıyor.

3. Galileo, Güneş lekelerine ait Latince yazıları okuyamayan bir asistanının çektiği sıkıntının farkına varır.

FEDERZONİ Beni bu işe karıştırmayın. Yalnızca "Hımm" dedim, o kadar. Ben herhangi bir şeyden şüphe edemem. Ben mercekçiyim, mercekler yaparım, sizler de onları kullanırsınız. Gökyüzünü incelersiniz ve gördükleriniz lekeler değil, ama maculis'tir. Bu yeni konuları benim önümde tartışmayın... Size kaç kez söyledim : Kitapları okuyamıyorum, çünkü hepsi Latince. *(Kefeleri yere düşürür. Galileo ona doğru gider, kefeleri yerden kaldırır ve platforma yürür)*

KÜÇÜK KEŞİŞ Kuşkulanmak insana mutluluk veriyor, kendi kendime bunun nedenini soruyorum.

ANDREA Lekeleri neden araştırmıyoruz, Bay Galilei?

GALİLEO Şu anda yüzen cisimler üzerinde çalıştığımız için.

ANDREA Annemde, Avrupa'nın dört bir yanından gelen ve onun düşüncesini soran sepetler dolusu mektup var. *(Galileo'ya)* Saygınlığınız çok arttı.

GALİLEO Saygınlığımın artmasına izin verildi, çünkü sessiz kaldım.

FEDERZONİ Ama artık daha fazla susmayı nasıl göze alacaksınız, bilemiyorum..

GALİLEO Odun ateşinin üzerinde bir domuz gibi kızartılmayı da göze alamam.

ANDREA Sizce lekelerin de bu konuyla bir ilgisi var mı? *(Galileo yanıt vermez. Andrea soldaki platforma gider, kitabı atar ve buzla döner)*

ANDREA Peki, o zaman suyun üstündeki bu buz parçalarında kalalım. Bu size zarar veremez.

GALİLEO Doğru. Tezimiz, Andrea!

ANDREA Sudan hafif olan her şey yüzer[270], ağır olan her şey ise batar.

GALİLEO Aristoteles'e göre -

KÜÇÜK KEŞİŞ "Discus latus platique..."

GALİLEO *(Sözünü keserek)* Tercüme et.

KÜÇÜK KEŞİŞ "Geniş ve yassı bir buz parçası, sudan daha ağır olduğu halde yüzer, çünkü suyu yaramaz.[271]"

GALİLEO *(Deney yaparak)* Güzel. Şimdi buzu kabın dibine bastırıyorum. Sonra ellerimin basıncına son veriyorum. Ne oluyor?

KÜÇÜK KEŞİŞ Buz yine yükseliyor.

GALİLEO Doğru. Görünüşe bakılırsa, yükselirken suyu yarabiliyor, öyle değil mi? Fulganzio[272]?

KÜÇÜK KEŞİŞ Peki yine de sudan daha hafif olamaz mı?

GALİLEO Aha!

ANDREA O halde sudan hafif olan her şey yüzer, ağır olan her şey ise batar. *(Yazar.)* Q. e. d.[273]

GALİLEO *(Kurşun kalemini Andrea'nın notuna doğru uzatır.)* Hayır Andrea. *(Kapdan buz parçaları alır.)* Bana şu demir iğneyi verin. *(Federzoni verir.)* Bu demir iğne sudan daha mı ağırdır?

ANDREA Evet.

GALİLEO Acele sonuçlar çıkartmamaya dikkat etmelisin, Andrea. *(İğneyi suda yüzdürür.)* Ne oluyor?

FEDERZONİ *(Güler)* İğne yüzüyor! Kutsal Aristoteles... demek söylediklerinin doğru olup olmadığını hiç araştırmamışlar!

GALİLEO Not alın.

(Not alırlar. Federzoni tartıyı soldaki platforma götürür.)

VİRGİNİA Ne oldu?

BAYAN SARTİ Ne zaman gülseler, tüylerimin ürperdiğini hissediyorum.

4. Müstakbel damadından, dostu Kardinal Barberini'nin Papa olabileceğini öğrenen Galileo, yasaklanan alandaki çalışmalarına yeniden başlar.

(Ludovico ve uşak sağdan girerler. Ludovico sahnenin ön tarafına, ortaya gelir. Uşak sağ taraftaki platforma gider.)

BAYAN SARTİ Bakın kim gelmiş!

(Virginia, Ludovico'ya gidip sarılır.)

VİRGİNİA Geleceğini neden yazmadın?

LUDOVİCO Aslında yakınlardaydım, Bucciole'deki bağlarımızı inceliyordum. Ama sonunda buraya da gelmeden edemedim.

GALİLEO Kim bu gelen?

ANDREA Ludovico!

KÜÇÜK KEŞİŞ Ne oldu gözlerinize?

GALİLEO *(Ona doğru ilerler.)* Atlar nasıl?

LUDOVİCO Çok iyiler efendim.

GALİLEO Güzel. Bunu kutlamalıyız. Sarti, o yıllanmış Sicilya şarabından bir testi getir bakalım!

(Bayan Sarti, Andrea ile birlikte sağdan çıkar. Galileo sahnenin ön tarafında, masanın soluna oturur. Ludovico sahnenin arka tarafında, ortadadır. Federzoni ve Küçük Keşiş, masanın arkasındadırlar[274]*.)*

LUDOVİCO *(Virginia'ya)* Soluk görünüyorsun. Taşrada yaşamak sana iyi gelecek. Annem Eylül'de seni bekliyor.

VİRGİNİA Bence gelmemeliyim, bekle, sana bir şey göstereceğim.

LUDOVİCO Ne göstereceksin?

VİRGİNİA *(Sahnenin arkasına gider)* Bekle. Hemen dönerim. *(Sol taraftan çıkar.)*

GALİLEO Otur Ludovico.

LUDOVİCO *(Masanın sağ tarafına, sahnenin arkasına doğru oturur.)* Duyduğuma göre, üniversitedeki derslerinize bini aşkın öğrenci katılıyormuş, efendim. Şu anda ne üzerinde çalışıyorsunuz?

GALİLEO Çalışmalarımda bir fevkeladelik yok. Yolculuk nasıldı?

LUDOVİCO Bir fevkeladeliği yoktu. Bu arada unutmadan söyleyeyim, annem, bilim alanındaki yeni dedikodular[275] karşısında gösterdiğiniz o hayran olunmaya değer anlayıştan ötürü sizi kutlamamı istedi.

(Bayan Sarti ve Andrea, sağdan girerek şarabı ve kadehleri getirirler. Bayan Sarti şarap doldurur. Andrea, masanın sahnenin arka tarafına rastlayan yanındadır.)

GALİLEO Kendisine tarafımdan teşekkür et.

LUDOVİCO Bu arada Christopher Clavius'un söyledikleri yüzünden bütün Roma kulak kesildi. Clavius, şu Güneş lekeleri yüzünden dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğü masalının yeniden gündeme gelmesinden korktuğunu söyledi.

ANDREA Demek Clavius bıraktığımız yerde!

GALİLEO *(Elinde kadehiyle)* Yeni günahlarıma ilişkin beklentilerin dışında, kutsal kentten başkaca yenilikler var mı?

LUDOVİCO Papa[276] ölüm döşeğinde. Duymadınız mı bunu?

KÜÇÜK KEŞİŞ Aman Tanrım! Halefi olarak kimin adı geçiyor?

LUDOVİCO Herkes Barberini'den söz ediyor.

GALİLEO Barberini.

ANDREA Bay Galilei, Barberini'yi tanır.

KÜÇÜK KEŞİŞ Kardinal Barberini, bir matematikçidir.

FEDERZONİ Papalık tahtında bir bilim adamı!

(Sessizlik.)

GALİLEO Demek şimdi Barberini gibi insanlara ihtiyaç duyuyorlar! Ortalık hareketleniyor. Federzoni, belki iki çarpı ikinin

dört ettiğini fısıldayarak söylemeye gerek duymayacağımız günleri de görebiliriz. *(Şarabından içer.)* Bu şarabı seviyorum, Ludovico, ya sen?

LUDOVİCO *(İçerek)* Seviyorum.

GALİLEO Bu şarabın üzümünün yetiştiği bağları tanırım. Dik ve taşlık bir sırttadır, üzümlerin rengi ise neredeyse mavidir. Bu şarabı seviyorum.

LUDOVİCO Evet efendim.

GALİLEO İçinde küçük gölgeler var. Ve damağa neredeyse tatlı geliyor, fakat o kadar, yani kararında. Andrea, kaldır şunları, şu buzu, iğneyi, kabı kaldır. Bedensel zevklerin sunduğu teselliyi takdir ederim. Onların karşısında zaaflardan söz eden korkak ruhlara ise dayanamam. Bakın söylüyorum, tat alabilmek, başlı başına bir başarıdır.

KÜÇÜK KEŞİŞ Ne yapmak niyetindesiniz.

FEDERZONİ Güneş üzerinde çalışmaya başlıyor.

(Andrea, bir kolunu Küçük Keşiş'in, bir kolunu da Federzoni'nin omzuna atar, üçü birlikte platforma giderler.)

ANDREA

"Dünya dönmüyor, der Kutsal Kitap,
Keşiş yemin eder ağlayarak,
Dünyanın dönmediğine. Kanıtlamak için ise
Kulaklarından yapışıp tutar."

ANDREA Güneş'in de döndüğünü ortaya çıkarabiliriz. Bunu nasıl karşılardın, Marsili? *(Donanımın bazı parçalarıyla soldan çıkar.)*

LUDOVİCO Bu heyecan nedir böyle?

BAYAN SARTİ Yine şu şeytan işine başlamayı düşünmüyorsunuz ya, Bay Galilei?

GALİLEO *(Ludovico'nun yanına oturur)* Barberini yükseliyor, annen huzursuz ve sen de buraya etrafı şöyle bir kolaçan edesin diye yollandın. Eğer yanılıyorsam düzelt, Ludovico. Clavius haklı: Bu Güneş lekeleri beni ilgilendiriyor. Şarabım hoşuna gidiyor mu, Ludovico?

LUDOVİCO Gittiğini söylemiştim, efendim.

GALİLEO Gerçekten beğeniyor musun?

LUDOVİCO Beğeniyorum.

GALİLEO Peki işi, bir adamın şarabını ya da kızını, ondan mesleğini bırakmasını istemeden kabul edecek kadar da ileri götürebilir misin? Karışmak istemem ama, Jüpiter'in uyduları kızımın kıçını etkiler mi?

BAYAN SARTİ Bu yaptığınız komiklik değil, bayağılık. Hemen Virginia'yı çağıracağım. *(Gitmeye kalkar, ama Ludovico onu engeller)*

LUDOVİCO Bayan Sarti. *(Durdurur.)* Benimkisi gibi ailelerde evlilikler, yalnızca cinsel çekicilik üzerine kurulmaz.

GALİLEO Seni kızımla evlenmekten sekiz yıl süreyle alıkoymalarının nedeni, benim bir deneme süresini tamamlamamı beklemek miydi?

LUDOVİCO Benim müstakbel karım, kilisede ailemize ait olan sırada yerini almak durumunda olacaktır.

GALİLEO Yani sence eğer ailenize ait sırada kötü bir adamın kızı otururşa, köylüleriniz kiralarını ödemeyebilirler, öyle mi? *(Andrea soldan içeri girer ve soldaki platforma gider.)*

LUDOVİCO Bir anlamda evet.

GALİLEO Andrea, yansıtıcımızı ve perdemizi getirin. Gözlerimizi korumak için Güneş'in görüntüsünü perdemize yansıtacağız. *(Andrea soldan çıkar.)*

LUDOVİCO Annem, sizin Roma'da şu dönme işine yeniden karışmayacağınızı vaad ettiğinize inanmıştı, efendim.

GALİLEO O zamanlar muhafazakâr bir Papa'mız vardı!

BAYAN SARTİ Vardı, öyle mi? Oysa Kutsal Peder, henüz ölmedi bile!

GALİLEO Ama neredeyse ölmüş sayılır.

BAYAN SARTİ "Ama neredeyse ölmüş sayılır."
(Küçük Keşiş ve Federzoni, perdeyle birlikte girip sahnenin arkasında, ortada dururlar.)

BAYAN SARTİ Adam bir buz parçasını elli kez tartıyor, ama işine gelen bir şey oldu mu, ona hemen körü körüne inanıveriyor! Kutsal Peder öldü mü? "Neredeyse ölmüş sayılır!"

LUDOVİCO *(Ayağa kalkarak)* Kutsal Peder öldüğü takdirde, ondan sonra hangi papa gelirse gelsin, ülkenin en köklü ailelerinin inançlarına saygı göstermek zorunda kalacaktır.

KÜÇÜK KEŞİŞ Fizik dünyayı Tanrı yarattı, insan beynini de Tanrı yarattı. Aynı Tanrı, fiziğe izin verecektir[277].

BAYAN SARTİ Şimdi beni dinle, Galileo. Şu deneyleri, teorileri ve gözlemleri oğluma yutturduğunu gördüm, ama elimden bir şey gelmedi. *(Ludovico sahnenin arkasına gider.)* Sen, otoritelere başkaldırdın ve bundan önce seni bir kez uyardılar. En yüksek kardinaller, yolda hasta yatan bir atı iyileştirmeye çalışır gibi seninle uğraştılar.[273] Bir süre bunun yararı oldu, ama iki ay önce, Meryem Ana Yortusu'nun[274] hemen ardından, seni tavan arasında gözlem yaparken yakaladım. O zaman bir şey söylemedim, ama hemen koşup, Ermiş Joseph [275] için bir mum yaktım. Bütün bunlar artık çok fazla, Galileo. Seninle yalnız olduğumuzda, bu işi bütün bunların işe yaramadığından emin

olmak için yaptığına yemin ediyorsun. Ama bugün yine başladın. Bir tanrıtanımazı savunduğum için sonsuz mutluluğu yitirecek olursam, bu benim bileceğim bir şey, ama kızının mutluluğunu o koca ayaklarının altına almaya hiç hakkın yok.

GALİLEO Teleskopu getirin.

(Küçük Keşiş ve Federzoni, teleskopu platforma yerleştirirler.)

LUDOVİCO *(Uşağına)* Giuseppe, eşyalarımı arabaya geri götür.

(Uşak sağdan çıkar.)

BAYAN SARTİ Virginia buna dayanamaz. Ona kendiniz söyleyebilirsiniz. *(Elinde şarap testisiyle sağdan çıkar.)*

(Andrea, yansıtıcıyı ve yazı tahtasını taşıyarak soldan girip platforma gider.)

LUDOVİCO Bakın Bay Galilei, eğer biz Marsili'ler kiliseyi kızdıran öğretileri destekleyecek olsaydık, bu köylülerimizi tedirgin ederdi. O zavallı insanların içinde bulundukları hayvanlaşmış konumda her şeyi birbirine karıştırdıklarını biraz hatırlayın lütfen. Onlar, gerçekten de hayvandan farksızdırlar. Bundan iki ay önce bir elma ağacında bir armudun yetiştiği söylentisi yayıldığında, tarladaki işlerini bırakıp bunun dedikodusunu yapmaya koyuldular.

GALİLEO Öyle mi?

LUDOVİCO Bir gün zavallı annemin onlara kim olduklarını hatırlatmak için gözlerinin önünde bir köpeği kırbaçlatmak zorunda kaldığına tanık olmuştum. Siz arada sırada rahat koltuğunuzda otururken, pencerenizden mısır tarlalarının dalgalandığını görüyorsunuz. Zeytinlerimizin tadını çıkarıp dalgın dalgın peynirimizi yiyiyorsunuz, ama bütün bu işlerin ne kadar büyük sorumluluk gerektirdiğini bilmiyorsunuz.

GALİLEO Peynirimi dalgın dalgın yediğimi de nereden çıkardın? *(Kalkar ve sahnenin arka tarafına, perdeye doğru yürür)* Hazır mıyız?

ANDREA *(Galileo'nun yanına gelerek)* Evet efendim.

GALİLEO *(Ludovico'ya)* Ama köpekleri yalnızca köylülerinize kim olduklarını hatırlatmak için kırbaçlatmıyorsunuz, değil mi Marsili?

LUDOVİCO Olağanüstü bir beyniniz var, Bay Galilei, yazık.

KÜÇÜK KEŞİŞ Sizi tehdit etti.

GALİLEO Evet, çünkü köylülerini tedirgin edebilirim. Hizmetinde çalışanları ve kâhyasını da.

FEDERZONİ O dediklerinizin hiçbiri Latince bilmiyor.

5. Galileo, büyük bir ailenin oğlu olan Ludovico Marsili'nin gözünü korkutmak için söylediği şeyleri reddeder ve çok daha geniş çevrelerde anlaşılabilsin diye, bir sonraki çalışmasını günlük dilde yazmaya karar verir.

GALİLEO Bundan böyle günlük dilde yazabilirim[276]. Bizim yaptığımız, çok titizlik gerektiren bir iş. Bu çabayı geniş halk kitlesi için değil de kimin için göstereceğiz!

(Andrea ve Federzoni, perdeyi sağdaki platforma yerleştirirler. Küçük Keşiş, yansıtıcı ile birlikte aşağıda sola gelir. Andrea teleskopun yanına gider. Federzoni, sahnenin ortasına geri döner.)

LUDOVİCO Siz kararınızı vermişsiniz. Her zaman tutkularınızın esiri olacaksınız. Virginia'dan benim için özür dileyin; sanırım şimdi onu görmesem daha iyi olur.

GALİLEO Çeyiz, istediğiniz zaman emrinizdedir.

LUDOVİCO İyi günler. *(Eğilip selam verdikten sonra sağ taraftan çıkar.)*

FEDERZONİ *(Bağırarak)* Döndüğü takdirde, sarayları sallanabilir diye, dünyaya durmasını emreden Marsili'lere selam söyleyin.

ANDREA *(Bağırarak)* Ve bütün Cenci'lere ve Villlani'lere!

FEDERZONİ Cervelli'lere!

ANDREA Ve Lecchi'lere!

FEDERZONİ Pirleoni'lere!

ANDREA Halkı ayaklarının altına alması için Papa'yı zorlayan Capoccio'lara.

(Galileo teleskopun yanına gidip ayarlar, sonra yansıtıcıya gider.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Yeni Papa herhalde aydın bir insan olacaktır.

GALİLEO *(Platforma gider)* Böylece Güneş'te bulunan ve bizleri ilgilendiren bu lekeleri gözlemlemeye, sorumluluğu kendi başımıza üstlenerek, yeni bir Papa'nın korumasına fazla bel bağlamadan başlıyoruz.

ANDREA Ama Bay Fabrizius'un yıldızların gölgesi varsayımıyla, Prag ve Paris'teki Güneş'ten yükselen buharlar[277] tezlerini çürütüp, Güneş'in döndüğünü[278] kanıtlayacağımıza inanarak.

GALİLEO Güneş'in döndüğünü belli bir güvenilirlilikle kanıtlayarak. Benim amacım, şimdiye kadar haklı olduğumu kanıtlamak değil, fakat haklı olup olmadığımı bulmak. "Bir gözleme başlayanlar, bütün umutlarınızı[279] terk edin." Gördüklerimizin lekeler olduğu sonucunu çıkarmazdan önce, bunların örneğin balık olmadıklarını kanıtlayalım. Milim milim ilerleyeceğiz. Bugün bulduklarımızı yarın tahtadan sileceğiz ve ancak ertesi günü, bir kez daha gördükten sonradır ki, yeniden yaza-

cağız. Ve bulmak istediğimizi bulduğumuz zaman, ona özel bir kuşkuyla bakacağız. Yani Güneş'i gözlemlemeye, dünyanın hareket etmediğini kanıtlamaya kesinlikle kararlı olarak girişeceğiz. Ve ancak bu yolda başarısızlığa uğradığımızda, yoksa her şeye karşın haklı mıydık, yoksa dünya dönüyor mu, diye sormaya başlayacağız. Şu örtüyü kaldırın ve teleskopu Güneş'e çevirin!

(Andrea örtüyü kaldırır ve Federzoni'iye atar; Federzoni perdeye doğru yürür. Galileo, yansıtıcıya gider.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Çalışmaya başladığınızı biliyordum. *(Virginia sol taraftan girer.)* Ne zaman tahmin ettim bunu, biliyor musunuz? Bay Marsili'yi tanımadığınızda.

6. Galileo'nun kararının ilk kurbanı, kendi kızı olur.

VİRGİNİA *(Bakınıp Ludovico'yu aradıktan sonra, platforma gelir. Galileo'ya)* Onu yolladın mı?

(Kimse yanıt vermez. Virginia düşüp bayılır. Andrea ve Küçük Keşiş, onun yanına koşarlar. Galileo ile Federzoni çalışmayı sürdürürler.)

GALİLEİ Bilmek zorundayım.

(Işıklar söner.)

9[12]

ON YIL SONRA, SOKAKTA

(Ludovico sağ taraftan girer.)

LUDOVİCO Daha sonraki onyılda Galilei'nin öğretisi halkının arasında yayılır. Mizah yazarları ve balad şarkıcıları her yerde yeni düşünceleri işlerler. 1632[280] yılı karnavalının son gecesinde İtalya'nın çoğu kentlerinde, karnaval alaylarının konusu olarak astronomi seçilir.

(İtalya'da, küçük bir kentin pazar meydanı. 1632 yılının karnavalı. Bu sahnedeki karakterler, Peter Brueghel'den [281] alınmıştır. Balad Şarkıcısı, karısı ve çocuğu soldan girerler, basamaklardan inip sahnenin önüne, sol tarafa gelirler, sağa doğru giderler ve yine geriye dönerler. Balad Şarkıcısı bir davul taşımaktadır, karısının ellerinde de küçük bir çocuk ve torbalar vardır.)

BALAD ŞARKICISI *(Davulunu yere bırakır ve sahnenin ön tarafına, ortaya gelip şarkı söyler)*

Yüce varlık yarattığında evreni
Yarattı önce dünyayı, ardından da Güneş'i
Ve sonra döndürdü Güneş'i dünyanın çevresinde.

(Karısı torbalarını yere bırakıp onların üstüne oturur.)

Böyle yazılıdır Kutsal Kitap'ta - Yaradılış'ın ilk bölümünde[282].
Ve o zamandan beri herkes
Dönmeye başladı kendisinden güçlü olanın etrafında.

(Karısı ayağa kalkıp davula vurmaya başlar.)

Papaların etrafında kardinaller,
Kardinallerin etrafında piskoposlar,
Piskoposların etrafında sekreterler,
Sekreterlerin etrafında meclis üyeleri,
Meclis üyelerinin etrafında zanaatkârlar,
Zanaatçilerin etrafında uşaklar,
Uşakların etrafında köpekler, tavuklar ve dilenciler.

(Karısı davulu bırakır, oturup çocuğuna meme verir.)

Fırladı yerinden bilgin Galilei,
Şöyle bir baktı Güneş'e
Ve dedi ki, Yüce Tanrı yanılmış ilk bölümde.
Bu, dostlarım, görülmemiş bir cüretti
Çünkü inançsızlık hemen yayılır hastalık gibi
Değiştirirsek Kutsal Kitap'ı, ne kalır geride?

(Karısı kalkıp davul çalar. Çocuk dans etmeye başlar.)

Bunun için herkes söylemeli ve yapmalı canının çektiğini,
canının çektiğini, canının çektiğini.

(Karısı davulu bırakır. Çocuk da durur.)

1. İtalya'daki mizah yazarları ve balad şarkıcıları, yeni öğretilerden kaynaklanacak toplumsal sonuçların üstüne giderler.

Ey iyi yürekli insanlar, ne olur yayılırsa
Galilei'nin öğretileri dört bir yana?
Kalmaz ayine yardım eden kilisede
Yatakları da düzeltmezler hizmetçiler evde.
Bu kötüdür dostlar, asla küçümsenmemeli
Özgür bir ruh bulaşır kötü hastalık gibi.
Hayat güzeldir ve insanoğlu da zayıftır aslında -

(Karısı davul çalar. Çocuk da dans eder.)

Ne kadar iyidir insanın bir kez olsun yapması canının çektiğini
canının çektiğini, canının çektiğini.

(Karısı davulu bırakır. Çocuk da durur.)

Marangozlar alıp keresteleri, kiliseye sıra
Yerine kendi evlerini yaparlar.
Ayakkabıcılar loncasının üyeleri
Yollardan geçerler ayaklarında pabuçla.
Kiracısı soylu efendisini
Bir tekmede atar arazisinden - Böyle!

(Tekmeyi gösterir.)

Kadının bir zamanlar rahip için sağdığı süt
Şimdi kendi çocuğunu şişmanlatmakta.
Bu kötüdür dostlar, asla küçümsenmemeli
Özgür bir ruh bulaşır kötü hastalık gibi.
Hayat güzeldir ve insanoğlu da zayıftır aslında -

(Karısı davul çalar. Çocuk da dans eder.)

Ne kadar iyidir insanın bir kez olsun yapması canının
çektiğini,
canının çektiğini, canının çektiğini.

(Karısı davulu bırakır. Çocuk da durur.)

Düşes kendi gömleğini yıkamakta,
İmparator ise birasını kendi doldurmak zorunda,
Askerleri sevişirken ağaçların arkasında,
Verilen komutları duymamakta.

(Karısı bebeği çocuğa verir ve öne doğru gelir.)

BALAD ŞARKICISININ KARISI

Şimdi bana öyle geliyor ki
Ben de yapsam fena olmaz canımın çektiğini;
Gözüme fena gözükmüyorsunuz hiçbiriniz....
Belki gece için bir şeyler ayarlayabiliriz...

BALAD ŞARKICISI

Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, dur, Galilei, dur!
Özgür bir ruh bulaşır kötü hastalık gibi!
Aşağıda da, yukarda da olsalar, insanlar yerlerini bilmeli!

(Karısı ve çocuğu da ona katılırlar, hepsi sahnenin ortasında durmaktadırlar.)

BALAD ŞARKICISI ve KARISI

İyi insanların başı dertte burada
Zalim lordlarla nazik İsa'ya hizmet pahasına -
O ki, size öteki yanağınızı döndürün dedi[283] - şöyle!

Ötekiler hazırlanırken ikinci darbelerini vurmaya!
Boyun eğmek dindirmeyecek çektiklerinizi:
Gelin, akıllılık edip bir kez yapalım canımızın çektiğini!

(Perde soldan sağa açılır. Sağdaki sahnenin basamaklarında karnaval izleyicileri oturmaktadır; Balad Şarkıcısı, karısı ve çocuğu sahnenin sol tarafına gelince, onlara bakmaya başlarlar.)

BALAD ŞARKICISI *(Bağırarak ve bir davula vurarak)* Koşun, koşun, koşun. Galileo'nun büyük marifetini, Güneş'in etrafında dönen dünyayı takdim ediyoruz.

(Çocuğu kaldırır, izleyicilere gösterir ve karısının yanına bırakır; karısı kartondan bir Güneş tutmaktadır; çocuk elinde kartondan bir balkabağıyla ve davulun temposuna uyarak annesinin çevresinde dönmeye başlar.)

BALAD ŞARKICISI *(Gösteriyi keserek)* Alay geliyor.

(Alay, sağdan girer. Ticaret odasının hizmetinde olan iki perişan figüran[284], üstünde "Macaristan Kralı"nın oturduğu bir tahtı taşımaktadırlar. Onlardan sonra bir cüce görünür; cüceyi üstüne bir kardinal resmi yapılmış bir battaniye taşıyan dört maskeli adam izler. Sahnenin önüne, ortaya gelirler ve resmi havaya atıp tutmaya başlarlar.)

2.[13] Bütün ülkedeki karnavallarda ve panayırlarda, Galileo'yu "İncil katili" olarak tasvir eden figürler gösterilir.

YÜKSEK BİR SES *(Resmi havaya atanların gösterisini keserek)* İncil katili Galilei!

(Elinde sayfaları çizili bir İncil tutan büyük bir Galileo figürü içeriye girer ve sahnenin ön tarafına gelir. Kalabalıktan yükselen kahkaha sesleri doruğa varmıştır.
Işıklar söner.)

10

KORUMA YA DA TOPLUMSAL DESTEK

(Şarkıcılar sağdan girerler.)

Sıcaktır uçurumlar, doruklar ise soğuk
Sokaklar gürültülü, avlular sessiz.

(Perde soldan sağa doğru açılırken, şarkıcılar sağdan çıkarlar. Per-

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

deci çocuk da sağdan çıkar.

Floransa'da, Medici Sarayının antresi ve merdivenleri. Galileo ve Virginia, merdivenlerin solunda Büyük Dük'ün huzuruna kabul edilmeyi beklemektedirler. Virginia'nın elinde bir kitap vardır. Bir muhbir, soldaki platformda durmaktadır.)

VİRGİNİA Uzun sürdü.

GALİLEO Evet.

VİRGİNİA *(Muhbiri işaret ederek)* Bu komik görünüşlü adam kim baba?

GALİLEO Bilmiyorum.

VİRGİNİA Ama onu buralarda ilk görüşüm değil. Bu adamdan korkuyorum.

GALİLEO Saçma. Korsika dağlarındaki haydutların[285] arasında değil, Floransa'dayız.

VİRGİNİA Bak, Rektör geliyor.

GALİLEO Gaffone baş belasının biridir. Sana göz koydu.

(Rektör merdivenlerden inmiştir. Galileo ile Virginia'nın yanından, belli belirsiz selam vererek geçer ve soldan çıkar.)

GALİLEO *(Pabucunu bağlamak için eğilmiştir)* Gözlerim bugün kötü. Bizi selamladı mı?

VİRGİNİA Pek denemez. *(Ara.)* Kitabında ne var? Dine aykırı sayabilirler mi?

GALİLEO Kiliselerde fazla dolaşıyorsun. Sabahları erkenden kalkmak ve ayinden ayine koşmak, tenini iyice bozuyor. *(Çenesini okşar.)* Benim için dua ediyorsun, değil mi?

1. Galileo, yükselmekte olan burjuvazinin desteğini geri çevirir, Prens'in ve Papa'nın dostluklarına güvenmektedir.

(Bir adam sağdan içeri girip merdivenlerden iner.)

VİRGİNİA Bak, dökümcü Bay Matti geliyor. Gönderdiği bıldırcınlar için teşekkür etmeyi unutma.

MATTİ *(Galileo'ya doğru gelir)* Bıldırcınlar nasıldı, Bay Galilei?

GALİLEO Nefisti, Matti.

MATTİ Yukarda sizden söz edildi. Şimdilerde her tarafta satılan ve Kutsal Kitap'ı alaya alan yazılardan sizin öğretilerinizi sorumlu tutuyorlar.

GALİLEO *(Ayağa kalkar; Matti'yle birlikte sahnenin önüne gelirler)* O yazılardan haberim yok, benim en sevdiğim eserler, Kutsal Kitap ve Homeros'tur.

MATTİ Olabilir. Bu fırsattan yararlanarak dökümhanede çalışanla-

rın sizden yana olduğunu söylemek isterim. Benim yıldızların hareketleri hakkında fazla bilgim yok, ama siz, yeni şeyler öğretebilme özgürlüğü uğruna savaştınız. Örneğin şu bana tarif etmiş olduğunuz ve Almanya'da üretilen mekanik nadas aygıtını[286] düşünün. Onun bu ülkede hiç kullanılmayacağını size söyleyebilirim. Size engel olan çevreler, Bologna'daki fizikçilerin araştırma amacıyla cesetleri kesip biçmelerine[287] de izin vermeyeceklerdir.

GALİLEO Sesiniz etraftan duyuluyor, Matti.

MATTİ Umarım duyuluyordur. Amsterdam ve Londra'da para piyasalarının[288] olduğunu biliyor musunuz? Oralarda meslek okulları[289] da var. Haberlerle dolu düzenli gazeteler çıkıyor[290]. Burada ise para kazanma özgürlüğümüz bile yok. Aslında sizin mesleğinizin ucu bana da dokunuyor. Dökümhanelere karşı çıkıyorlar, çünkü aynı yerde çok fazla işçinin çalışmasının ahlaksızlığı körükleyeceğini söylüyorlar! Size herhangi bir şey yapmaya kalkışırlarsa Bay Galilei, lütfen bütün meslek dallarından dostlarınızın bulunduğunu hatırlayın.

GALİLEO Bildiğim kadarıyla, bana karşı herhangi bir şey yok.

MATTİ Öyle mi dersiniz?

GALİLEO Evet.

MATTİ Bence Venedik'te daha güvenlik içersinde olurdunuz. Savaşınızı oradan yürütebilirdiniz. İsterseniz benim bir yolculuk arabam ve atlarım var.

GALİLEO Kendimi bir kaçak olarak düşünemiyorum. Rahatıma düşkünümdür.

MATTİ Evet, ama burada duyduklarımdan anladığım kadarıyla acele etmek gerekiyor. Bana kalırsa, özellikle şimdi sizin Floransa'dan ayrılmanız onları rahatlatacaktır.

GALİLEO Saçma. Bir defa Dük benim öğrencimdir, ayrıca yeni Papa da Roma'da benim başıma bela açmaya[291] yönelik her türlü girişime kesinlikle hayır diyecektir.

MATTİ Sanırım siz dostlarınızla düşmanlarınızı birbirinden ayıramıyorsunuz, Bay Galilei.

GALİLEO Ben, iktidarın kimde olduğunu biliyorum . *(Sert bir hareketle Matti'den uzaklaşır, soldaki sıraya gidip oturur.)*

MATTİ Güzel; o halde size şans dilerim. *(Soldan çıkar.)*

GALİLEO Her şikâyeti olan beni manevi sözcüsü seçiyor, üstelik bana yararlı olduğu söylenemeyecek yerlerde yapıyor bunu. Ben, evrenin mekaniği üzerine bir kitap yazdım[292], o kadar. O kitapla ne yapılacağı ya da yapılmayacağı beni ilgilendirmez.

VİRGİNİA *(Yüksek sesle)* Son Yortu gecesi ülkenin her yanında olup

bitenlere ne kadar karşı olduğunu bilselerdi!

GALİLEO Evet, evet. Ayıya elinle bal verirsen, hayvan aç ise eğer kolunu da kapar.

VİRGİNİA *(Alçak sesle)* Prens seni bugün için çağırdımıydı ki?

GALİLEO Ben geleceğimi bildirdim. Dük kitabı istiyor, karşılığında para ödemişti.

(Engizisyon Kardinali sağdan girer. Yanlarından geçerken Galileo'yu ve Virginia'yı iyice eğilerek selamlar ve soldan çıkar. Galileo ile Virginia da onu selamlarlar.)

VİRGİNİA *(İkisi de oturduktan sonra)* Kardinalin Floransa'da ne işi var, baba?

GALİLEO Bilmiyorum. Ama saygısız davranmadı.

VİRGİNİA Pısst. Başmabeyinci geliyor.

(Başmabeyinci sağdan girip merdivenlerden iner. Virginia ve Galileo ayağa kalkarlar. Virginia babasına kitabı verir, Galileo Başmabeyinciye doğru gider.)

GALİLEO Majestelerine kitabımı takdim etmek istiyorum.

BAŞMABEYİNCİ *(Galileo'nun uzattığı kitabı görmezlikten gelerek)*. Gözleriniz bugün nasıl[293]?

GALİLEO Şöyle böyle. Majesteleri izin verirlerse, kitabımı...

BAŞMABEYİNCİ *(Sözünü keserek)* Majesteleri gözlerinizin durumundan çok endişe duyuyorlar. Acaba o mükemmel teleskopunuzu biraz fazla mı kullanıyorsunuz, ne dersiniz?

(Başmabeyinci kitabı almaksızın sağdan çıkıp gider.
Virginia, Galileo'nun yanına gidip koluna girer.)

VİRGİNİA *(Büyük bir heyecanla)* Baba, ben korkuyorum.

GALİLEO Kitabı almadı, değil mi? *(Alçak, ama kararlı bir sesle)* Duygularını belli etme. Buradan eve değil, fakat dökümcünün evine gidiyoruz. Evinin arkasında bir araba ve atlar var. Öne doğru bak, şu arkadaki adama bakma.

(Soldaki merdivenlerden çıkıp platformdan geçtikleri sırada, bu kez Başmabeyinci kılığındaki Muhbir onları durdurur.)

2[14]. Prens, Galileo'yu Engizisyon'a teslim eder.

BAŞMABEYİNCİ Bay Galilei, Majesteleri biraz önce beni, Floransa Sarayının Kutsal Engizisyon'un sizi Roma'da sorgulama arzusuna daha fazla karşı koyamayacağını bildirmekle görevlendirdi.

(Muhbir, Galileo'nun arkasında kaybolur.
Işıklar söner.)

11

1633. PAPA[15]

(Vatikan'da bir daire. Papa VIII.Urban[294] -daha önceki Kardinal Barberini - , Engizisyon Kardinali'ni kabul etmiştir. Bütün sahne boyunca çevredeki koridorlardan kalabalık ayak seslerinin hışırtısı gelir. Kabul sırasında Papa aynı zamanda katılacağı toplantı için giydirilmektedir. Sahnenin başlangıcında o, yalnızca Barberini'dir, fakat sahne ilerledikçe, görkemli giysiler nedeniyle gittikçe daha esrarlı bir görünüme bürünür. Papa, sahnenin önünde, sola doğru oturmuştur. Kardinal onun solunda durmaktadır. Dört kilise hizmetlisi sağda, giysi askılarının bulunduğu yerde durmaktadırlar.)

1. Başlangıçta yeni bilime karşı çıkmayı reddeden Papa VIII. Urban, sonunda kiliseye teslim olur.

PAPA Hayır! Hayır! Hayır! *(Kilise hizmetlisi gidip Papa'ya ayakkabılarını giydirir ve geri çekilir.)* Şu ayak sesleri de!

KARDİNAL *(Ayak seslerinin sahiplerine atıfta bulunarak)* Demek ki Kutsal Peder, şimdi burada toplanmakta olan, hepsi de Tanrının Kutsal Kitap'ta ifadesini bulan sözlerine birer çocuk safiyetiyle inanan ve sizden inançlarının onaylanmasını bekleyen, bütün fakültelerden gelme öğretim üyelerine, bütün kutsal tarikatların ve dini makamların temsilcilerine, Kutsal Kitap'ın bundan böyle gerçeğin alfabesi sayılamayacağını söylemek istiyorsunuz, öyle mi?

(İki hizmetli Papa'nın ellerini yıkayıp kuruladıktan sonra geri çekilirler.)

PAPA Çarpım cetvellerine karşı çıkamam. Hayır!

KARDİNAL Bunların çarpım cetveli olduğunu söyleyenler, yalnızca o kişiler. "Sayılar bizi zorluyor," diye bağırıyorlar, peki nereden geliyor bu sayılar? Yalnızca ve yalnızca kuşkudan. Bu insanlar her şeyi sorguluyorlar. *(İki hizmetli, ellerinde beyaz keten bir cübbeyle Papa'ya yaklaşırlar, ancak Kardinal onları durdurur.)* Toplum, inanç yerine kuşku temelinde ayakta kalabilir mi[295]? "Sen benim efendimsin, ama bunun iyi bir şey olduğundan kuşkuluyum." "Bu komşumun evi[296], bu da komşumun karısı, ama neden bana ait olmasınlar?" Ve şimdi, vebanın[297], yeni savaşın ve Reform denilen büyük felaketin ardından gittikçe azalan sürünüz gözlerini çobanına çevirmişken, matematikçi

olacak o gafiller teleskoplarını gökyüzüne çevirip, Zatıâlinizin burada, yani size ait olduğu henüz yadsınmayan bu makamda bile gökyüzü konusunda yeterince bilgilendirilmediğinizi ilan ediyorlar. Gemilere binen adamların büyük okyanuslarda dolaşmalarından bu yana - ki buna hiçbir itirazım yok -, artık yüce Tanrıya değil, fakat pusula[298] diye adlandırdıkları pirinçten yapılma bir küreye güvenir oldular.•

PAPA Bu adam, zamanımızın en büyük fizikçisi, İtalya'nın Güneş'i, öyle gelişigüzel bir bulanık kafalı değil.

KARDİNAL Öyle olmasaydı, kendisini tutuklamaz mıydık? *(İki hizmetli, Papa'ya cübbesini giydirip çekilirler.)* Bu kötü adam ne yaptığını biliyor, kitaplarını Latince değil[299], fakat pazar meydanlarının ağzıyla[300] kaleme alıyor.

PAPA Bunun ince bir zevk işi olduğu söylenemez. *(Ayak seslerinden ötürü tedirgin olur.)* Bu ayak sesleri beni sinirlendiriyor.

KARDİNAL Belki de bu ayak sesleri size, benim anlatabileceğimden daha fazlasını anlatmaktadır, Kutsal Peder. Bütün bu insanlar buradan yüreklerinde kuşkuyla mı ayrılsınlar?

2. Papa, bilim adamının Avrupalı hayranlarını düşünerek, direndiği takdirde Galileo'ya işkence yapılmaması konusunda Kardinal'i uyarır.

PAPA Bu adamın dostları var. *(Oturur.)* Versailles Sarayı ne olacak? Viyana Sarayı bu işe ne der[301]? Hepsi, kutsal kiliseyi çürümüş önyargılarla dolu bir çukur diye nitelendireceklerdir. Galilei'e dokunmayın.

KARDİNAL Aslında işi oraya vardırmak kesinlikle gerekmeyecektir. Galilei, canı tatlı olan biridir. Hemen yumuşayacaktır.

PAPA O, şimdiye kadar rastladıklarımdan çok daha keyif ehli olan bir adam. Yemeyi, içmeyi ve düşünmeyi hep aşırı ölçülerde seviyor. Bir düşünce jimnastiği tiryakisi. Eski bir şaraba da, yeni bir düşünceye de hayır diyemiyor. Fizik alanındaki olguların mahkûm edilmesini istemiyorum. "KİLİSE, KİLİSE, KİLİSE - AKIL, AKIL, AKIL" gibi savaş naralarının yükselmesini istemiyorum. *(Hizmetli, Papa'nın yüzüğünü takar ve geri çekilir.)* Koridordaki bu ayak sürümeler de dayanılır gibi değil. Bütün dünya bana mı geldi?

KARDİNAL Bütün dünya değil, Kutsal Peder. Bir avuç sadık bendeniz.

(Papa ayağa kalkar, iki hizmetli asıl cübbesini giydirdikten sonra geri çekilirler.)

PAPA Açıkça anlaşılsın, kendisine işkence edilmeyecek. *(Ara.)* En fazlasından kendisine aletler gösterilebilir[302].

KARDİNAL Bu kadarı yeterli olacaktır, Kutsal Peder. Bay Galilei aletlerden anlar.

(İki hizmetli, Papa'ya tacını giydirip geri çekilirler.
Papa VIII.Urban'ın görkemi içersinde Barberini'nin Kardinal'e yönelik bakışları çaresizlikle doludur.
Işıklar söner.)

12

22 HAZİRAN 1633[303]

(Şarkıcılar sağdan girerler.)

Ve bir haziran günüydü, çabucak akan
Ve senin için de, benim için de önem taşıyan.
Akıl, karanlıklardan çıkıp gelmişti
Bütün bir gün kapının önünde bekledi.

(Sağdan çıkarlar. Perde soldan sağa açılır. Perdeci Çocuk sağdan çıkar. Roma'da, yine Floransa elçisinin sarayı; Galileo'nun asistanları mahkemeden haber beklemektedirler. Küçük Keşiş ile Federzoni, sahnenin önüne doğru soldaki bir sırada dikkatlerini bir satranç oyununa vermeye çalışırlar. Sahnenin arkasında diz çökmüş olan Virginia, dua etmektedir. Bütün sahne boyunca Virginia'nın Ave Maria'yı[304] söyleyen sesi duyulur.)

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Bir piyon ileri sürerek)* Papa, Galilei'yi kabul etmedi bile.

FEDERZONİ Bilimsel tartışmalar falan yok artık.

ANDREA Buluşlarının toplamını içeren "Discorsi[305]" asla bitirilemeyecek. Onu öldürecekler.

FEDERZONİ *(Belli etmeden ona bakar)* Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?

1. Andrea Sarti, Galileo'nun öğretisinden döneceğine ilişkin söylentiyi reddeder.

ANDREA Öğretisinden asla dönmeyecek.

(Duanın dışında, bir sessizlik olur.)

KÜÇÜK KEŞİŞ İnsan geceleri uykusu kaçınca, hep olur olmaz düşüncelere saplanıyor. Örneğin ben de dün gece hep : Cebinde

taşıdığı küçük taşı yanına almasına izin verirler mi acaba, diye düşündüm, hani şu kanıtlamak için kullandığı taş.

FEDERZONİ Onu götürdükleri yere insan cepsiz gider.

ANDREA Ama o, öğretisinden dönmeyecek.

KÜÇÜK KEŞİŞ Görebilmek için gözlerini feda eden bir adamı gerçekten nasıl uzaklaştırabilirler?

FEDERZONİ Belki de bunu yapamazlar.

(Duanın dışında, bir sessizlik olur.)

ANDREA *(Virginia'nın yanına gitmek istermiş gibi bir hareket yapar. Federzoni onu durdurur.)* Öğretisini geri alsın diye dua ediyor.

FEDERZONİ Ona ilişme. Floransa'dan vaftiz babasını getirdiklerinden beri kafası iyice karışık[306].

(10. Sahnedeki Muhbir sağ taraftan içeriye girer. Federzoni ve Küçük Keşiş ayağa kalkarlar. Küçük Keşiş, Andrea'nın yanına gider, Federzoni ise sahnenin ön tarafında, sıranın yanında kalır.)

MUHBİR *(Yaklaşarak)* Bay Galilei neredeyse gelmek üzere. *(Virginia dua etmeyi keser.)* Bir yatağa ihtiyacı olabilir.

FEDERZONİ Serbest bıraktılar mı?

MUHBİR *(Federzoni'ye bakarak)* Bay Galilei'nin saat beşte öğretisini geri alması bekleniyor. O geri alır almaz San Marco[307] Kilisesinin büyük çanı çalınacak ve öğreti geri alınırken söylenenlerin tam metni herkese duyurulacak.

ANDREA Buna inanmıyorum.

(Virginia, sessizce dua etmeye başlar.)[308]

MUHBİR Sokakta kalabalık toplanmasın diye, Bay Galilei binanın arkasındaki bahçe kapısına getirilecek. *(Sağ taraftan çıkar.)*

(Sessizlik olur. Virginia'nın dua edişi yeniden duyulur.)

ANDREA *(Ansızın yüksek sesle ve duayı bastırarak)* Ay da bir dünyadır, çünkü ışığı kendisinin değildir. Jüpiter'in çevresinde dönen dört Ay vardır, bu nedenle kristal kâselere kapatılmış olduğumuz doğru değildir. Güneş evrenin odak noktasıdır, bu nedenle yeryüzü odak noktası değildir[309]. Dünya, Güneş'in çevresinde dönerek hareket eder.

FEDERZONİ Ve o, bütün bunları bize gösterdi.

KÜÇÜK KEŞİŞ Bir kez görmüş olan, görmemiş kılınamaz.

(Duanın dışında, sessizlik olur. Federzoni sahnenin arkasına, ortaya doğru gider, sola doğru olmak üzere dışarıya bakar, sonra geri döner.)

FEDERZONİ Saat beş.

(Virginia daha yükses sesle dua etmeye koyulur.)

ANDREA Gerçeği idam ediyorlar.

(Andrea ve Küçük Keşiş, elleriyle kulaklarını kapatırlar. Bir aradan

sonra Federzoni yeniden saate bakmak üzere arkaya gider.)

FEDERZONİ Çan çalmıyor! Çan çalmıyor! Ve saati geçti!

(Virginia iki büklüm, yere çöker. Küçük Keşiş, Andrea'nın ellerini kulaklarından çeker.)

2. Bir yanlışlık sonucu Galileo'nun öğrencileri, onun Engizisyon'a direndiğini sanırlar. Yeni bir çağın başladığını düşünerek sevinirler.

KÜÇÜK KEŞİŞ Yapmadı.

(Andrea ve Küçük Keşiş, Federzoni'ye koşarlar.)

ANDREA Dayandı. Tamam artık. Tamam.

KÜÇÜK KEŞİŞ Dönmedi.

FEDERZONİ Hayır, dönmedi.

ANDREA *(Federzoni'ye sarılarak)* Demek ki zorbalıkla her şey yapılamıyormuş. *(Sonra dönüp Küçük Keşiş'e sarılır.)* Demek ki insanoğlu ölümden korkmayabiliyormuş. *(Sevincinden Küçük Keşiş'i Federzoni'nin kollarına iter; o da yakalayıp tekrar Andrea'ya iter. Andrea yeniden Federzoni'ye doğru itince, Küçük Keşiş, Federzoni'nin önünde diz çökmüş konuma gelir.)*

FEDERZONİ 22 Haziran 1633, akıl çağının doğum günü. Eğer Galilei söylediklerinden dönseydi, artık yaşamak istemezdim.

KÜÇÜK KEŞİŞ Bir şey söylemedim, ama çok kaygılıydım. *(Göğsüne vurarak)* Ne kadar inançsızmışım[310].

ANDREA Ben emindim. Emindim.

FEDERZONİ Dönseydi eğer, bu sabah vakti yine gece karanlığının çökmesi gibi bir şey olurdu.

ANDREA Ya da dağın : "Ben taş değil, suyum," demesi gibi.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Dua ederek)* "Gloria in excelsis Deo"[311].

ANDREA *(Dua devam ederken)* Demek ki, tek bir insanın doğrulup hayır demesiyle, acı çeken insan doğrulabiliyormuş.

(O anda San Marco Kilisesi'nin çanı çalmaya başlar. Hepsi donmuş gibidir. Virginia ayağa kalkar.)

3. Öğrenciler, ustalarının öğretilerinden döndüğünü duyunca sarsılırlar. Galileo'nun dindar kızı ise Tanrıya şükreder.

VİRGİNİA San Marco'nun çanı. Babam lanetlenmedi.

(Caddeden, Galileo'nun söylediklerini ilan eden çığırtkanın sesi gelir.)

ÇIĞIRTKANIN SESİ : "Ben, Floransalı Matematik ve Fizik Öğretmeni Galileo Galilei, dünyanın döndüğü yolundaki öğretilerimi geri alıyorum. Bu öğretiden içtenlikle ve gerçek bir inançla dönüyorum ve ayrıca başkaca ve Kutsal Kitap'a aykırı düşen bütün tanrıtanımazlıkları ve yanılgıları reddedip lanetliyorum.[312]"

(Işıklar sönükleşir. Çığırtkan, söylediklerini yineler. Ortalık yeniden aydınlandığında çan hâlâ çalmaktadır, ama biraz sonra kesilir. Virginia dışarı çıkmıştır. Andrea, Federzoni ve Küçük Keşiş, sahnenin ön tarafındaki sırada oturmaktadırlar.

Galileo sahneye girer. Bütünüyle değişmiş, neredeyse tanınmaz olmuştur. Kapıda birkaç saniye durup selamlanmayı bekler.

Kimse onu selamlamaz. Ağır ağır ve gözlerinin iyi görmemesinden ötürü kendinden emin olmayan adımlarla öne doğru ilerleyip, sahnenin ön tarafında, sağdaki sıraya oturur.)

ANDREA *(Sahneye girdiğinden beri Galileo'ya bakmaktadır)* Söyleyin gitsin buradan.

FEDERZONİ Sinirlenme.

ANDREA *(İsteri nöbeti geçirircesine)* O koca göbeğini kurtardı.

GALİLEO Ona bir bardak su verin.

(Küçük Keşiş, çıkışa doğru yürür, geçtiği sırada Galileo ona bakmaktan kaçınır; Küçük Keşiş sağ taraftan çıkar. Galileo oturduğu yerde çığırtkanın bir başka sokaktan gelen sesini dinler; çığırtkan susunca sağ taraftan giren Küçük Keşiş, getirdiği bir bardak suyu Andrea'ya götürür. Andrea, su içmeyi redderek ayağa kalkar.)

ANDREA Bana biraz yardım ederseniz, yeniden yürüyebilirim.

(Federzoni ile Küçük Keşiş, sahnenin arka tarafına yürürken ona yardımcı olurlar. Andrea durup Galileo'ya döner.)

4. En gözde öğrencisinin suçlamalarıyla karşılaşan Galileo, suçu İtalya'da genel olarak olup bitenlerde arar.

ANDREA "Ne yazık o ülkeye ki, kahramanları yoktur."

(Federzoni ve Küçük Keşiş, kendilerini izleyen Andrea ile birlikte soldan çıkarlar.)

GALİLEO Yanlış : "Ne yazık o ülkeye ki, kahramanlara muhtaçtır."

(Işıklar söner.)

13

1640 (?)

ŞARKICILAR

Binaltıyüzotuzüçten Binaltıyüzkırkikiye kadar
Engizisyon'un tutsağıdır Galileo Galilei
Artık yalnızca gün sayar.

(Floransa yakınlarında bir sayfiye evi[313]*. Sade döşenmiş, büyük bir oda. Odada büyük bir masa, bir deri koltuk ve ayaklı bir yerküre vardır. Odanın bitişiğindeki holün bir bölümü ile, holün dışarıya açılan kapısı gözükmektedir. Holde bir Engizisyon görevlisi nöbet tutmaktadır. Galileo, küçük bir tahta topla çarpık bir tahta ray üstünde dikkatle denemeler yapmaktadır. Hâlâ dinçtir, fakat gözleri neredeyse hiç görmemektedir. Virginia mutfaktan çıkar. Artık kırkını geçmiştir.)*

KÖYLÜ Bunları vermem söylendi.

VİRGİNİA Ben kaz falan ısmarlamadım.

KÖYLÜ "Yolculuğa çıkan biri geçerken bıraktı," diyecekmişim. *(Çıkar.)*

VİRGİNİA Yolculuğa çıkan biri, geçerken sana bir kaz göndermiş.

GALİLEO Karaciğerini yerim, kekik ve elmayla pişirt.

VİRGİNİA *(Muhbir'e)* Aşçıya söyleyin, karaciğerini elma ve biraz kekikle pişirsin. *(Muhbir çıkar.)*

VİRGİNİA Gözlerinin bu durumuyla bir iş göremezsin, baba.

GALİLEO O halde bana biraz Horatius[314] oku.

1. Galileo, yaşadığı sade, ama rahat hayatı sürdürebilmek için otoritelere, yeni endüstri dallarında çalışan işçileri Kutsal Kitap'a atıfla nasıl baskı altında tutabilecekleri konusunda tavsiyelerde bulunur.

VİRGİNİA Başpiskoposa yazdığımız haftalık mektuba devam etmeliyiz. Kendisine onca şey borçlu olduğumuz Monsignore Carpula'nın yüzü, Başpiskopos onunla işbirliği yapman nedeniyle çok memnun olduğu için gülümsemeden geçilmiyordu.

GALİLEO Nerede kalmıştık?

VİRGİNİA *(Yazmaya hazırlanarak)* Dördüncü paragrafta.

GALİLEO Oku ne yazdığını.

VİRGİNİA "Kilisenin Cenova'daki karışıklıklarla ilgili tutumu konusunda. Kardinal Spoletti'nin başkaldıran Venedikli urganc-

lara karşı takındığı tavra katıldığımı belirtirim..."

GALİLEO Evet. *(Yazdırır)* Kardinal Spoletti'nin başkaldıran urgancılara karşı takındığı tavra katıldığımı belirtirim; bence de onlara hayırseverlik adına iyi besleyici yiyecek dağıtmak, çanlar için verdikleri urganlar karşılığında daha fazla para ödemekten iyidir. Üstelik açgözlülükleri yerine inançlarını körüklemek, daha yeğlenmesi gereken bir davranış olarak gözükmektedir. Havari Paulus, şöyle der : "Hayırseverlik, hiçbir zaman boşa gitmez.[315] " Nasıl oldu?

VİRGİNİA Çok iyi, babacığım.

GALİLEO Yani sence bunlarda ince bir alay var diye anlaşılmaz, öyle mi?

VİRGİNİA Hayır, başpiskopos bundan memnun olacaktır. Zaten çok pratik bir insan.

GALİLEO Senin yargına güveniyorum. Bu kez ağır ağır oku.

VİRGİNİA "Kilisenin Cenova'daki karışıklıklarla ilgili tutumu konusunda..."

(Kapı vurulur. Virginia hole gider. Görevli, kapıyı açar. Gelen, Andrea Sarti'dir.)

ANDREA İyi akşamlar. Bu geç saatte geldiğim için özür dilerim. Hollanda'ya gidiyorum. Benden Bay Galilei'nin hatırını sormam istendi. Girebilir miyim?

VİRGİNİA Seni görmek ister mi, bilemiyorum. Hiç gelmedin.

ANDREA Kendisine sor.

(Galileo konuşan sesi tanımıştır. Hiç hareket etmeden oturmaktadır. Virginia yanına gelir.)

GALİLEO Gelen, Andrea mı?

VİRGİNİA Evet. *(Ara.)* Onu geri çevireceğim.

GALİLEO İçeri al.

(Virginia, Andrea'yı getirir. Virginia oturur, Andrea ayakta kalır.)

ANDREA *(Soğuk bir ifadeyle)* Rahatınız yerinde mi, Bay Galilei?

GALİLEO Otur. Neler yapıyorsun bugünlerde? Ne üzerinde çalışıyorsun? Milano'daki hidrolik[316] çalışmalarıyla ilgili bir şeyler duydum.

ANDREA Amsterdam'da bulunan Fabrizius, beni sizi ziyaret edip sağlığınızı sormakla görevlendirdi.

GALİLEO Çok iyiyim.

ANDREA *(Resmi bir tonda)* Sağlığınızın iyi olduğunu söyleyebileceğim için memnunum.

GALİLEO Ve Fabrizius'a derin pişmanlığım sayesinde nispeten konforlu yaşadığımı söyleyebilirsin.

2. Ziyaret sırasında, en gözde öğrencisi Galileo'ya,

öğretisinden dönmesinin bilim dünyasındaki korkunç etkilerini anlatır.

ANDREA Evet. Kilisenin sizden fazlasıyla memnun olduğunu anlayabiliyoruz. Tamamen boyun eğmeniz etkisini gösterdi. Ortalıktan çekilmenizden bu yana İtalya'da yeni savlar içeren tek bir kâğıt bile yayınlanmadı.
(Ara.)

GALİLEO Ne yazık ki, kilisenin otoritesi dışına kayan ülkeler var. Mahkûm edilen yanlış öğretiler hâlâ destek görmüyor mu oralarda?

ANDREA *(Acımasız bir tonla)* Her şey aşağı yukarı durmuş halde.

GALİLEO Gerçekten mi? *(Ara.)* Peki ya Descartes'tan, Paris'ten bir haber yok mu?

ANDREA Var. Sizin öğretinizden döndüğünüz haberi gelince Descartes, ışığın doğası üzerine yazmakta olduğu incelemeyi bir çekmeceye kaldırdı[317].

GALİLEO Yanılgıya sürüklemiş olduğum asistanlarım için kaygı duyuyorum. Bari benim davranışımdan ders aldılar mı?

ANDREA Çalışabilmek için Hollanda'ya gitmek zorundayım.

GALİLEİ Anlıyorum.

ANDREA Federzoni yine mercek yapıyor, aynı dükkânda.

GALİLEO Kitapları okuyamaz.
(Ara.)

ANDREA Küçük keşişimiz Fulganzio, araştırma yapmayı bıraktı, şimdi kilisede huzur içinde dinleniyor.

VİRGİNİA Monsignore Carpula, babamın ruhsal bakımdan tamamen iyileşmesini bekliyor.

GALİLEO Odadan çık, Virginia.
(Virginia, ne yapacağına karar veremezmiş gibi kalkar ve odadan çıkar.)

MUHBİR Bu adam hoşuma gitmiyor.

VİRGİNİA Zararsız biridir. Daha önce öğrencisiydi, şimdi ise düşmanı oldu. *(Muhbir ile birlikte çıkar.)*

3. Kendi kendisiyle şiddetli bir mücadelenin ardından Galileo, Engizisyon'a karşı çıkmak için kaleme aldığı "Discorsi"nin bir kopyasını Andrea'ya verir.

GALİLEO Sana bir şey vereceğim, Sarti. Üstlerimin deyişiyle, ben bir günah işleme bağımlısıyım.

ANDREA Ben karışmış olmayayım.

GALİLEO "Discorsi"yi bitirdim.

ANDREA Neyi bitirdiniz?

GALİLEO "Discorsi"mi.

ANDREA Burada mı?

GALİLEO Üstlerim çok anlayışlı. Kök salmış kötü huylardan bir günde kurtulunamayacağını biliyorlar. Bana kâğıt ve kalem veriyorlar. Ama elbet ben dikte ettikten sonra sayfalarımı alıp kaldırıyorlar.

ANDREA "Discorsi" onların elinde, öyle mi? Üstelik Amsterdam, Londra ve Prag, o eserin yolunu gözlerlerken!

GALİLEO Barberini bunu uyuza benzetmişti. O da tam bağışıklık kazanmamıştı. "Discorsi"yi geceleri yazdım. Sanıyorum o kopyayı da teslim etmek, düşünülebilecek en büyük delilik olur. Kopya şurada, yerkürenin içinde - kendimi beğenmişliğim, o kopyayı ortadan kaldırmamı bugüne kadar engelledi. Onu giderken yanına almayı düşünürsen, doğal olarak bütün sorumluluğu da sen yüklenirsin[318]. Eğer İtalya sınırında üstünü ararlarsa, bu kopyayı, Kutsal Ofis'teki asıllarına ulaşabilen birinden satın almış olursun.

ANDREA "Discorsi". *(Sayfaları yutarcasına çevirir.)*

(Arka planda ilk cümle görünür.)

"AMACIM, ÇOK ESKİ BİR KONUYU, YANİ HAREKETİ İNCELEYEN ÇOK YENİ BİR BİLİMİ KURMAKTIR."[319]

(Metin kaybolur.)

GALİLEO Zamanımı şu ya da bu biçimde değerlendirmem gerekiyordu.

ANDREA Bu, yeni bir fiziğin kurulmasını sağlayacak.

GALİLEO Evet.

ANDREA Ve biz de sizin karşı tarafa geçtiğinizi düşünmüştük. *(Alçak sesle)* Size karşı yükselenler arasında en yüksek ses, benimkisiydi.

GALİLEO Öyle olması gerekiyordu. Ben, bilim öğrettim ve gerçeği yadsıdım.

ANDREA Ama bu her şeyi değiştiriyor.

GALİLEO Öyle mi?

4. Kitabın etkisi altında kalan Andrea, suçlamalarını geri alır ve Galileo'nun öğretisinden dönmesini, bilim adamlarına otoritelerle geçinmenin yeni ve gerçekçi bir yolu diye över.

ANDREA Siz, gerçeği düşmandan sakladınız. Engizisyon'la olan ilişkilerinizde, aslında tek yaptığınız, fizik alanında da gösterdiğiniz sağduyuyu devreye sokmak oldu.

GALİLEO Ya!

ANDREA Düşünemiyorduk. Biz de sokaktaki adamla birlikte şöyle diyorduk : "Galilei ölecek, ama teslim olmayacaktır!" Sonra siz, geri geldiniz : "Teslim oldum, ama yaşıyorum," dediniz. "Siz artık ellerinizi kirlettiniz!" dedik. "Boş kalacağına kirlensin daha iyi," diye karşılık verdiniz.

GALİLEO "Boş kalacağına kirlensin daha iyi." - Yeni bir söylem - Kulağa gerçekçi geliyor. Bana da uyuyor. Yeni bir bilim...yeni bir ethik...[320]

ANDREA Herkesten önce benim anlamam gerekirdi. Siz bir başkasının dürbününü Venedik Senatosuna sattığınızda, ben oniki yaşındaydım; sizin o dürbünü ölümsüzlük uğruna kullandığınızı görmüştüm. Floransa Dükünün önünde eğildiğinizde, dostlarınız başlarını sallamışlardı: Artık bilimin daha geniş bir izleyici kitlesine ihtiyacı vardı. Kahramanlara öteden beri gülerdiniz. "Acı çeken insanlar bana sıkıntı verir," derdiniz. "Mutsuzluk, yanlış hesaplardan kaynaklanır," derdiniz. Ve bir de şöyle derdiniz : "Engeller karşısında iki nokta arasındaki en kısa çizgi, bir eğri olabilir."

GALİLEO Hatırlıyorum.

ANDREA Sonra, 1633'de, öğretinizi yadsımayı uygun bulduğunuzda, amacınızın asıl işinize dönmek olduğunu bilmem gerekirdi.

GALİLEO Asıl işim...?

ANDREA Yanlızca sizin yazabileceğiniz bir kitabı yazmak.

GALİLEO Yalnızca tek bir kişinin kaleme alabileceği hiçbir bilimsel eser olamaz!

ANDREA Eğer bir kazığa bağlanıp, zafer haleleriyle yansaydınız, onlar kazanırdı.

GALİLEO Onlar kazandı.

ANDREA O zaman neden öğretinizden döndünüz? Bunu söyleyin bana!

GALİLEO Döndüm, çünkü bedensel acılardan korkuyordum.

ANDREA O halde bir plan değildi!

GALİLEO Hayır, değildi.

ANDREA Ölüm korkusu, insanca bir şeydir. Evet, insancadır.

GALİLEO Kiliseden bile öğrenebilirsin: Zayıf olmak, insanca değildir. Yalnızca kötüdür.

ANDREA Bilimin tek bir buyruğu vardır : Kendisine katkıda bulunulması. Ve siz de bir adamın yüz yılda yapabileceğinden daha çok katkıda bulundunuz.

GALİLEO Öyle mi? Kime katkıda bulunmuşum ben? Hoş geldin çöplüğüme, benim bilimdeki kardeşim ve ihanet yoldaşım. Ben satıyorum, sen de bir alıcısın. Şu kitabın ilk görünüşü ne kadar da çekici! Ağzın sulanıyor ve küfürler bu suların içinde boğuluyor. Tanrı kutsasın şu pazarlıkçı, bütün pisliklerin üstünü örten ve ölümden korkan toplumumuzu!

ANDREA Bizim kişisel zayıflığımız bilimi ilgilendirmez.

GALİLEO Öyle mi? Sevgili Sarti, şu andaki düşüncelerimle bile sizin seçmiş olduğunuz uğraşı nelerin ilgilendirdiği konusunda bazı saptamalarda bulunabileceğimi sanıyorum.

5. Galileo, eski öğrencisine kendi olayını mantıksal yoldan çözümleyerek, gerçek anlamda bilimsel düşünmenin ne demek olduğunu gösterir; halktan uzak tutulan bir bilimin felce uğrayacağını açıklar.

(Virginia bir tepsiyle[321]*sağdan girer ve merdivenlerin başına gelir.)*

GALİLEO Boş zamanlarımda bu olayı gözden geçirdim. Boş zamanım var. Bir yün tüccarı bile, ucuza alıp pahalıya satma konusunda ne kadar başarılı olursa olsun, yün ticaretinin sürmesi için çaba harcamak zorundadır. Bilimin sürdürülmesi, bana özel bir yürekliliği gerektirir gibi gözüküyor. Bilim, kuşkunun ürünü olan bilginin alışverişini yapar. Kuşkunun halkı büyülemiş olan yeni türü, budur. Çoğunluğun yoksulluğu kayalar kadar eski; bu yoksulluğun sıradağlar kadar yıkılmaz olduğu öğretiliyordu. Ama halk şimdi kuşkuyu öğrendi. Teleskopu elimizden kapıp kendisine acı çektirenlere, hükümdarlara, ahlak dersi verme meraklılarına çevirdi. Göğün mekanizması çok daha saydamlaşmıştı; ama sarayların mekanizması hâlâ bulanıktı. Gökyüzünün ölçülebilirliğini sağlama uğruna yürütülen kavga, kuşkunun aracılığıyla kazanıldı ; oysa Romalı ev kadını, süt uğruna atıldığı kavgayı safdilliği yüzünden hep yitirmek zorunda. Bütün bunların, yalnızca huzuru bozmayacak

buluşlar yapmakla yükümlü olan bilim adamını ilgilendirmediği söylendi. Bu, bilimi hep birlikte işleri tıkırında olanların düşünce biçimine indirmek olmadı mı? Hava ihanet ve rüşvetle dolu. Bilim adamı yalnızca sayıların dünyasına hapsolup kalabilir mi? Sizler ne için çalışmaktasınız? Bana göre bilimin amacı, insan yaşamını kolaylaştırmaktır.[322] Eğer zorbalığa yol verirsen, bilim felce uğrayabilir. Yeni makineleriniz beraberinde yalnızca yeni kölelikleri getirebilir. Zamanla bulunabilecek her şeyi bulabilirsiniz, ama zorbalığa teslim olursanız, ilerleyişiniz, sizi insanlığın büyük bölümünden uzaklaştırmaktan başka bir sonuç vermeyecektir. Sizinle insanlık arasındaki uçurum günün birinde öylesine büyüyebilir ki, herhangi bir yeni buluş nedeniyle attığınız sevinç çığlığı, evrensel bir dehşet çığlığıyla[323] yanıtlanabilir. Bir bilim adamı olarak benim elimde neredeyse eşsiz bir fırsat vardı. Benim zamanımda gökbilim, pazar yerlerine kadar ulaşmıştı. Bu çok özel koşullar altında, tek bir adamın başlatacağı kavga, büyük sarsıntılar yaratabilirdi. Ayrıca Sarti, düşündüm ve hiçbir zaman gerçekten tehlikede olmadığımı anladım; birkaç yıl süreyle ben de iktidardakiler kadar güçlüydüm ve kullanmaları veya kötüye kullanmaları için, kısacası amaçlarına hangisi hizmet ediyorsa öyle yapmaları için, bilgimi iktidar sahiplerine teslim ettim. Ben, uğraşıma ihanet ettim. Benim yaptığımı yapmış olan birinin bilimin saflarında kalmasına hoşgörü gösterilmemelidir.

VİRGİNİA *(O zamana kadar hareketsiz durmuştur)* Sen inananların saflarına kabul edildin, baba.

6. Yemeğinin başına dönen Galileo, zamanların değişiminin zorluğundan söz eder. Andrea ayrılırken Galileo ona, artık bilime ihanet etmiş birine ait olduğu için, elini uzatmaz.

GALİLEO *(Kızını görür.)* Doğru. Şimdi yemeğimi yemem gerekiyor.

VİRGİNİA Kapıyı saat sekizde kapatıyoruz.

ANDREA Buraya geldiğime memnun oldum. *(Elini uzatır.)*

GALİLEO Şimdi sen de başkalarına ders veriyorsun, değil mi? Benimkisi gibi bir eli sıkmayı kendine yedirebilir misin? *(Masaya gider.)* Buradan geçmekte olan biri bana kaz yollamış. Yemek yemekten hâlâ zevk alıyorum.

ANDREA Şimdiki düşüncenize göre yeni çağ, bir yanılsamaydı, öyle mi?

GALİLEO Bizim çağımız sonunda üstü başı kan içersinde bir fahi-

şeye döndü. Belki de yeni çağlar artık kanlı fahişelere benzeyecektir[324]. Kendine dikkat et.

ANDREA *(Bir türlü ayrılamaz)* Söz konusu yazara ilişkin atfınızla ilgili olarak, yanıtı bilmediğimi söyleyebilirim. Ancak vahşice çözümlemenizin son söz olduğunu düşünmüyorum

GALİLEO İyi geceler. *(Andrea çıkar. Galileo yemeğini yiyerek)* Gece nasıl?

VİRGİNİA *(Pencerede)* Aydınlık.

(Sağdaki platformdan çıkar. Galileo yemeğe devam eder.)

ŞARKICILAR

Evet, sevgili dostlar, işin sonu böyle geldi:
Büyük Kitap, sınırı geçiverdi.
Fakat umarız unutmazsanız asla
O ve bizler, kaldık sınırın bu yanında.

GALİLEO

İyi koruyun bundan böyle bilimin ışığını
Kullanmadan kötüye, bilin yararlanmayı
Bilin ki, sonunda ateşten bir top gibi
Yiyip kül etmesin hepimizi.

(PERDE İNER)

[EK]

["Galileo"nun 14. sahnesi için bir Almanca metin]

14

1637. GALİLEİ'NİN KİTABI "DİSCORSİ", İTALYA SINIRLARINDAN ÇIKAR.

(Sabahın erken saatlerinde küçük bir İtalyan sınır kentinin önü. Andrea, sınır noktasının yanında, sandıklarından birinin üstüne oturmuş, Galilei'nin kitabını okumaktadır. Soldaki küçük bir evin penceresi hâlâ aydınlıktır ve pencereden karşı binanın duvarına büyük ve tuhaf bir ışık düşmektedir. Geçmekte olan çocuklar gölgeyi görürler ve küçük evi işaret ederler.)

ÇOCUKLAR *(Şarkı söylerler)*
Bir, iki, üç,dört,beş, altı
Yaşlı Marina tam bir cadı.
Bir süpürgeye binip uçar
Ve Campanil'e sıçar.

SINIR BEKÇİSİ Neden ayrılıyorsunuz İtalya'dan?

ANDREA Ben, bilim adamıyım.

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcısına)* "Yolculuk nedeni"nin altına "bilim adamı" diye yaz. *(Sandıkları işaret eder.)* Kitaplar arasında dine veya politikaya ait bir şey buldun mu?

YAZICI Hayır. Bunlar matematik kitapları.

SINIR BEKÇİSİ Matematikse zararı yok. *(Andrea'nın hayretle kitabından başını kaldırıp kendisine baktığını görür.)* Titizliğimiz için özür dilerim, efendim. Daha dün yanında çok önemli yazılar taşıyan birini yakaladık. Politik yazılar! Birkaç dakika daha beklerseniz, damganızı basacağım efendim.
(Yazıcıyla birlikte sağa doğru gidip çıkar.
Bu arada çocuklar bir toplantı yapmışlardır. Andrea, ötekilerce gönderilen bir erkek çocuğun sinerek küçük eve yaklaşışını ve kapının önünde duran su testisini almasını izler.)

ANDREA Ne yapacaksın o sütü?

ÇOCUK *(Yakalandığı için durur)* Marina, bir cadıdır.
(Öteki çocuklar kaçarlar.)

ÖTEKİ ÇOCUKLARDAN BİRİ Koş, Paolo!

ANDREA Ve cadı olduğu için süt verilmemeli, öyle mi?

ÇOCUK Evet efendim.

ANDREA Peki cadı olduğunu nereden biliyorsun?

ÇOCUK *(Sağdaki bina duvarını göstererek)* Kendiniz bakın!

ANDREA Bakıyorum.

ÇOCUK Geceleri bir süpürgenin sapına binip uçuyor. Ayrıca arabacının beygirlerini de büyülemişti. Luigi, kar fırtınasının damda açtığı delikten aşağı baktı ve nasıl öksürdüklerini duydu.

ANDREA Öyle demek. Peki damdaki delik ne büyüklükteydi?

ÇOCUK Bilmiyorum.

ANDREA Belki de beygirler ahır soğuk olduğu için hastalanmışlardır. Luigi'ye deliğin ne büyüklükte olduğunu sor, olur mu?

ÇOCUK Yani kadının aslında cadı olmadığını mı düşünüyorsunuz, efendim?

ANDREA Ben bunu nasıl bilebilirim, Paolo? Araştırmadım. İnsan araştırmadığı şeyi bilemez.

ÇOCUK Evet. Ama ya buna ne dersiniz! *(Gölgeyi işaret eder.)* Zehirli bir şeyler yapıyor.

ANDREA Araştıralım bakalım. *(Ayağa kalkar. Çocuk testiyi yere bırakır ve onun arkasından pencereye gider. Andrea içeriye bakabilsin diye onu havaya kaldırır.)* Ne görüyorsun?

ÇOCUK Darı pişiriyor.

ANDREA Bu, kötü bir şey sayılmaz, değil mi? Şimdi de gölgesine bak, Paolo.

ÇOCUK *(Yine bakar ve karşılaştırır.)* Büyüğü, bir kaşık.

ANDREA Demek bir kaşık! Ben, bir süpürge sopası sanmıştım. Ama doğru, ben senin gibi araştırma yapmadım ki, Paolo. *(Çocuğu indirir.)*

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcısıyla birlikte geri döner.)* Buyrun damganızı. İyi yolculuklar.

(Andrea, bariyer açıldıktan sonra yine kitabını okuyarak sınırdan geçer. Yazıcı, arkasından sandığı getirir.

Sınırın öte tarafında bulunan Andrea, bir kez daha geriye bakıp çocuğa süt testisini işaret eder. Çocuk, muzip bir gülümsemeyle testiyi yine kapının önüne götürür.)

ANDREA Bunu ötekilere de anlat, Paolo!

[EK]

[14. Sahneye ait Amerika Metni]

14

1637. GALİLEO'NUN BÜYÜK KİTABI "DİSCORSİ", İTALYA'DAN ÇIKAR[16].

Evet, sevgili dostlar, işin sonu böyle geldi:
Büyük Kitap, sınırı geçiverdi.
Fakat umarız unutmazsanız asla
O ve bizler, kaldık sınırın bu yanında.

(Sabahın erken saatlerinde küçük bir İtalyan sınır kentinin önü. Andrea,gümrük binasının yanında, sandıklarından birinin üstüne oturmuş, Galileo'nun kitabını okumaktadır. Soldaki küçük bir evin penceresi hâlâ aydınlıktır ve pencereden karşı binanın duvarına yaşlı bir cadı ile kazanına benzeyen büyük ve tuhaf bir gölge düşmektedir. Geçmekte olan çocuklar gölgeyi görürler ve küçük evi işaret ederler.)

ÇOCUKLAR *(Şarkı söylerler)*
Bir, iki, üç,dört,beş, altı
Yaşlı Marina tam bir cadı.
Bir süpürgeye binip uçar
Ve kilisenin tepesine sıçar.

GÜMRÜK GÖREVLİSİ Neden çıkıyorsunuz bu yolculuğa?

ANDREA Ben, bilim adamıyım.

GÜMRÜK GÖREVLİSİ *(Yazıcısına)* "Ülkeden ayrılma nedeni"nin altına "bilim adamı" diye yaz. *(Sandıkları işaret eder.)* Bu kitaplar arasında tehlikeli bir şey var mı?

ANDREA Ne gibi?

GÜMRÜK GÖREVLİSİ Din. Politika.

ANDREA Bunlar matematik formülleri.

GÜMRÜK GÖREVLİSİ Nedir yani bu formüller?

ANDREA Sayılar.

GÜMRÜK GÖREVLİSİ Ha, sayılar. Sayıların zararı yok. Biraz beklerseniz, kâğıtlarınızı damgalayacağız efendim.
(Yazıcıyla birlikte çıkar.
Bu arada çocuklar bir toplantı yapmışlardır. Andrea, onları sessizce izler. Ötekilerce öne doğru itilen bir erkek çocuğu sinerek küçük eve yaklaşır ve kapının önünde duran su testisini alır.)

ANDREA *(Sakin)* Ne yapacaksın o sütü?

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

ÇOCUK *(Yakalandığı için durur)* O kadın, bir cadıdır.
(Öteki çocuklar gümrük binasının arkasına kaçarlar. İçlerinden biri, "Koş, Paolo!" diye bağırır.)
ANDREA Ve cadı olduğu için süt verilmemeli. Öyle mi?
ÇOCUK Evet.
ANDREA Peki cadı olduğunu nereden biliyorsun?
ÇOCUK *(Bina duvarındaki gölgeyi göstererek)* Kendiniz bakın!
ANDREA Ah, görüyorum.
ÇOCUK Geceleri bir süpürgenin sapına binip uçuyor. Ayrıca arabacının beygirlerini de büyülemişti. Luigi, kar fırtınasının damda açtığı delikten aşağı baktı ve atların nasıl kötü öksürdüklerini duydu.
ANDREA Öyle demek. Peki damdaki delik ne büyüklükteydi?
ÇOCUK Luigi söylemedi. Neden sordunuz?.
ANDREA Belki de beygirler ahır soğuk olduğu için hastalanmışlardır. Sen en iyisi Luigi'ye deliğin ne büyüklükte olduğunu sor.
ÇOCUK Yaşlı Marina'nın bir cadı olmadığını söyleyemezsiniz.
ANDREA Hayır, onun bir cadı olmadığını söyleyemem. Çünkü bakmadım. Bir insan, görmediği bir şey hakkında bir şey söyleyemez, öyle değil mi?
ÇOCUK Hayır, söyleyemez. Ama ya bu! *(Gölgeyi işaret eder.)* Zehirli bir şeyler yapıyor.
ANDREA Görelim bakalım. Bir bakmak ister misin? Seni kaldırabilirim.
ÇOCUK Beni pencereye kaldırın, efendim! *(Cebinden bir sapan çıkarır.)* Onu buradan vurabilirim[325].
ANDREA Vurmazdan önce kadının gerçekten bir cadı olduğunu anlasak, daha iyi olmaz mı? Ben tutarım sapanı.
(Çocuk testiyi yere bırakır ve onun arkasından istemeye istemeye pencereye gider.)
ANDREA *(İçeriye bakabilsin diye onu havaya kaldırır.)* Ne görüyorsun?
ÇOCUK *(Ağır ağır)* Yalnızca lapa pişiren bir yaşlı kız.
ANDREA O zaman zararı yok. Şimdi de gölgesine bak, Paolo.
(Çocuk, Andrea'nın omzunun üzerinden bakar, sonra yine geriye döner ve gerçekle gölgeyi karşılaştırır.)
ÇOCUK O büyük şey, bir kaşık.
ANDREA Ya, demek bir kaşık! Görüyor musun, oysa ben bir süpürge sopası sanmıştım, ama ben senin gibi ona bakmadım ki, Paolo. Al sapanını.
(Çocuğu indirir.)

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcısıyla birlikte geri döner ve Andrea'ya kâğıtlarını geri verir.)* Hepsi tamam. İyi yolculuklar, efendim.

(Andrea, yine kitabını okuyarak yürür. Yazıcı, arkasından sandığı getirir. Bariyer kalkar. Andrea, hâlâ okuyarak sınırı geçer. Çocuk, süt testisini devirir.)

ÇOCUK *(Andrea'nın arkasından bağırarak)* O bir cadı! O bir cadı!

ANDREA Kendi gözlerinle gör : Üzerinde düşün.

(Çocuk arkadaşlarına katılır.)

ÇOCUKLAR *(Şarkı söylerler)*

Bir, iki, üç,dört,beş, altı
Yaşlı Marina tam bir cadı.
Bir süpürgeye binip uçar
Ve kilisenin tepesine sıçar.

(Gümrük görevlileri gülerler. Andrea gider.)

SON

GALİLEİ'NİN YAŞAMI

(Leben des Galilei)

[1955/56 Metni]

Türkçesi
Ahmet CEMAL

Çalışmaya katılan: Margarete Steffin

KİŞİLER

Galileo Galilei. Andrea Sarti. Bayan Sarti, kâhya kadın ve Andrea'nın annesi. Ludovico Marsili, zengin bir delikanlı. Bay Priuli, Padua Üniversitesi'nde devlet denetçisi. Sagredo, Galilei'nin dostu. Virginia, Galilei'nin kızı. Federzoni, bir mercekçi ve Galilei'nin çalışma arkadaşı. Venedik Doçu. Meclis üyeleri. Cosmo de Medici, Floransa Büyük Dukası. Saray Mareşali. Dinbilimci. Filozof. Matematikçi. Yaşlıca saraylı kadın. Genç saraylı kadın. Büyük Dukalığın uşağı. İki rahibe. İki asker. Yaşlı kadın. Şişman bir yüksek düzeyde din görevlisi. İki bilgin. İki keşiş. İki gökbilimci. Çok zayıf bir keşiş. Çok yaşlı kardinal. Peder Christopher Clavius, gökbilimci. Küçük Keşiş. Engizisyon Kardinali. Kardinal Barberini, sonraki Papa VIII. Urban. Kardinal Bellarmin. İki rahip sekreter. İki genç kadın. Filippo Mucius, bir bilgin. Bay Gaffone, Pisa Üniversitesi Rektörü. Balad şarkıcısı. Karısı. Vanni, bir demir dökümcüsü. Bir memur. Birisi. Bir keşiş. Bir köylü. Bir sınır bekçisi. Bir yazıcı. Erkekler, kadınlar, çocuklar.

1

PADUA'DA MATEMATİK ÖĞRETMENİ OLAN GALİLEO GALİLEİ[331], KOPERNİK'İN YENİ DÜNYA SİSTEMİNİ[332] KANITLAMAK İSTEMEKTEDİR.

Binaltıyüzdokuz yılında
Bilimin ışığı parladı
Padua'nın küçük bir evinde.
Galileo Galilei hesaplamıştı:
Hareketsiz duruyordu güneş,
Dünya dönerken çevresinde.

(Padua'da, Galilei'nin yoksul görünüşlü çalışma odası. Sabah vakti. Kâhya kadının oğlu Andrea, bir bardak sütle bir çörek getirir.)

GALİLEİ *(Belden yukarısını yıkarken, hızlı hızlı soluk alarak ve neşeyle)* Sütü masaya bırak, ama kitapları kapatma sakın.

ANDREA Annem sütçüye para vermek zorundayız diyor. Eğer vermezsek, pek yakında evimizin etrafında bir çember yapacak, Bay Galilei.

GALİLEİ Ona çember çizmek derler, Andrea.

ANDREA Nasıl isterseniz. Eğer adamın parasını ödemezsek, evimizin etrafında bir çember çizecek, Bay Galilei.

GALİLEİ İcra Memuru Bay Cambione dosdoğru bize gelirse eğer, iki nokta arasında nasıl bir yol seçmiş olur?

ANDREA *(Sırıtarak)* En kısa olanını.

GALİLEİ İyi. Sana bir şey göstereceğim. Yıldız haritalarının arkasına bak.

(Andrea, yıldız haritalarının arkasından Ptoleme Sistemi'nin[333] ahşaptan yapılma büyük bir maketini çıkarır.)

ANDREA Nedir bu?

GALİLEİ Ona astrolab[334] derler; eskilere göre yıldızların dünyanın çevresinde nasıl döndüğünü gösterirmiş.

ANDREA Nasıl yani?

GALİLEİ İnceleyelim bakalım. Önce ilk adım: Tanımlama.

ANDREA Ortada küçük bir taş var.

GALİLEİ O, dünya.

ANDREA Onun çevresinde de, hep birbirlerinin üzerinde yer alan çanaklar.

GALİLEİ Kaç tane?

ANDREA Sekiz.

GALİLEİ Bunlar saydam küreler[335].

ANDREA Çanakların üstüne de toplar yerleştirilmiş...

GALİLEİ Yıldızlar.

ANDREA Sonra üstünde boyayla sözcüklerin yazıldığı şeritler var.

GALİLEİ Ne sözcükleri bunlar?

ANDREA Yıldız adları.

GALİLEİ Örneğin?

ANDREA En alttaki küçük top Ay, öyle yazıyor. Onun üzerindeki de Güneş.

GALİLEİ Peki, şimdi hareket ettir bakalım Güneş'i.

ANDREA *(Topları hareket ettirir)* Bu güzel. Ama çepeçevre kuşatılmışız.

GALİLEİ *(Kurulanarak):* Bu nesneyi ilk gördüğümde bende de bu duygu uyanmıştı. Bazıları duyabiliyor bunu. *(Sırtını kurulasın diye havluyu Andrea'ya atar.)* Duvarlar, çanaklar ve hareketsizlik! İnsanlık iki bin yıl boyunca Güneş'in ve gökyüzündeki bütün yıldızların dünyanın çevresinde döndüğüne inandı. Papa, kardinaller, prensler, bilginler, kaptanlar, tüccarlar, balık satan kadınlar ve okul çocukları bu kristal kürede[336] hareket etmeksizin oturduklarına inandılar. Ama şimdi kuşatmadan çıkıyoruz, Andrea, hem de büyük bir hızla. Çünkü eski çağ bitti ve şimdiki, yeni bir çağ. Yüz yıldan bu yana insanlık bir şeyler bekler gibiydi. Kentler daracık, kafaların içi de öyle. Kör inançlar ve veba. Ne var ki artık söylenen farklı: Böyle olduğuna göre, böyle kalamaz, deniyor. Çünkü dostum, artık her şey hareket halinde. Bütün bunların gemilerle başlamış olduğunu düşünmek haz veriyor bana. Eskiden beri gemiler hep kıyılarda dolanıp durmuşlardı, ama ansızın kıyıları terk edip uçsuz bucaksız denizlere açıldılar. Yaşlı kıtamızda bir söylentidir yayıldı, bundan başka kıtalar da var, diye. Ve gemilerimiz oralara gideli beri[337] şöyle denmekte bütün güleryüzlü kıtalarda: O büyük ve korkulan deniz, yalnızca küçük bir su birikintisi[338]. Ve her şeyin nedenlerini araştırmaya yönelik büyük bir istek de çıktı ortaya: Bırakılan taş neden yere düşüyor? Fırlatıldığında neden yükseliyor? Her gün bir şey bulunmakta. Yüz yaşını devirmiş olanlar bile gençlerden yeni buluşları kulaklarına haykırmalarını istiyorlar.

Daha şimdiden çok şey bulundu, gelgelelim bulunabilecekler

daha da fazla. Bu nedenle yeni kuşaklara bir kez daha iş düşüyor. Gençliğimde Siena'da[339], birkaç yapı işçisinin ancak beş dakikalık bir tartışmanın ardından granit bloklarını hareket ettirebilmek için bin yıldır uygulanan yöntemin yerine, halatların daha amaca uygun düzenlenmesiyle oluşan yeni bir yöntemi uyguladıklarını görmüştüm. İşte o zaman, yani bu olayın ardından anladım ki, artık eski çağ bitmiştir ve bir yenisi başlamaktadır. Çok yakında insanlık, yuvası konusunda, üstünde yaşadığı gök cismi konusunda daha çok bilgi sahibi olacak. Eski kitaplarda yazılı olanlar bugünün insanına yetmiyor artık. Çünkü bin yıldır inancın oturduğu yere, tam da o yere şimdi kuşku yerleşti[340]. Bütün dünya şöyle diyor: Evet, bunlar kitaplarda yazılı, ama şimdi bir de biz kendimiz görelim. En kutsal doğrular bile sınanıyor; tartışma götürmez olmuş ne varsa, şimdi kuşkuyla karşılanıyor. Böylece esmeye başlayan rüzgâr prenslerin ve kilise büyüklerinin altın sırmalı eteklerini bile havalandırmakta; bu eteklerin altından şişmanıyla, sıskasıyla görünen bacakların ise bizimkilerden farkı yok. Anlaşıldı ki bütün cennetler aslında bomboş. Ve herkes buna gülmeye başladı. Ama yeni iplik tezgâhlarını şimdi yeryüzünün suyu işletiyor ve tersanelerde, halat ve yelken yapımevlerinde beş yüz el, eşzamanlı olarak yeni bir düzen içersinde çalışıyor. Şunu bil ki, çarşıda pazarda gökbilimden konuşulduğunu bizler de görebileceğiz. Balık satan kadınların oğulları bile okullara koşacaklar. Çünkü yeni bir gökbilim sayesinde artık dünyanın da harekete geçmesi, kentlerimizin yenilik tiryakisi insanlarının hoşlarına gidecek. Bugüne kadar hep söylenen, yıldızların aşağıya düşmesinler diye kristal bir kubbeye tutturulmuş olduklarıydı. Şimdi ise yüreklendik ve onları hiç desteksiz boşlukta dolanmaya bırakıyoruz; ve onlar da tıpkı gemilerimiz gibi hızla seyretmekteler, hiçbir yere tutunmaksızın kayıp gitmekteler. Ve dünya, neşeyle Güneş'in çevresinde dönüyor; balık satan kadınlar, tüccarlar, prensler, kardinaller, dahası Papa bile dünyayla birlikte dönüyorlar. Ne var ki evren, bir gecede odak noktasını yitirdi, Güneş doğduğunda artık sayısız odak noktasına sahipti. Bundan böyle bunlardan her biri hem odak noktası, hem de değil. Çünkü ansızın çok yer açıldı. Gemilerimiz çok uzaklara açılıyor, yıldızlarımız uzam içersinde uçsuz bucaksız dolanmakta, şimdilerde satranç oyununda bile kaleler[341] bütün karelere uzanıyor.

Ne der şair?[342] "Ey erken şafağı!..."

ANDREA

Ey erken şafağı başlangıcın!

Ey yeni kıyılardan esen
Rüzgârın soluğu

Ve şimdi sütünüzü içmelisiniz, çünkü az sonra burası yine dolar.

GALİLEİ Sana dün anlattıklarımı anladın mı bu arada?

ANDREA Neyi? Hani şu Kopernikus'un dönme meselesini mi?

GALİLEİ Evet.

ANDREA Hayır anlamadım. Hem neden istiyorsunuz anlamamı? Bu çok güç bir konu ve ben Ekim'de henüz onbir yaşımda olacağım.

GALİLEİ Ben, senin de anlamanı özellikle istiyorum. İnsanlar bunları anlasınlar diye çalışıyorum ve sütçünün parasını ödeyecek yerde pahalı kitaplar satın alıyorum.

ANDREA Ama ben akşamları Güneş'in, sabah bulunduğu yerden farklı bir yerde olduğunu görüyorum. Bu durumda hareketsiz durduğu söylenemez ki! Asla söylenemez.

GALİLEİ Görüyorsun öyle mi? Ne görüyorsun? Hiçbir şey. Aval aval bakıyorsun yalnızca. Öyle bakmak görmek değildir[343]. *(Yıkanma tasının demir ayaklığını odanın ortasına koyar.)* Şimdi bu Güneş. Otur. *(Andrea bir sandalyeye oturur. Galilei onun arkasında durur.)* Güneş nerede, sağda mı, solda mı?

ANDREA Solda.

GALİLEİ Peki sağa nasıl geçer?

ANDREA Sağa taşırsanız elbet.

GALİLEİ Yalnız o zaman mı? *(Andrea'yı sandalyeyle birlikte kaldırır ve bir yarım daire çizer.)* Şimdi nerede Güneş?

ANDREA Sağda?

GALİLEİ Hareket etti mi peki?

ANDREA Hayır.

GALİLEİ Hareket eden neydi?

ANDREA Bendim.

GALİLEİ *(Bağırır)* Yanlış! Aptal! Sandalyeydi!

ANDREA Ama onunla birlikte ben de hareket ettim!

GALİLEİ Elbette. Sandalye, yeryüzü. Sen de onun üstünde oturmaktasın.

BAYAN SARTİ *(Yatağı yapmak üzere gelmiş ve onları izlemiştir.)* Oğlumla ne yapıyorsunuz, Bay Galilei?

GALİLEİ Ona görmesini öğretiyorum, Sarti.

BAYAN SARTİ Odada oradan oraya sürükleyerek mi?

ANDREA Bırak anne. Sen bunu anlamazsın.

BAYAN SARTİ Yaa! Ama sen anlarsın, öyle mi? Ders almak isteyen genç bir bay geldi. Çok iyi giyimli ve bir tavsiye mektubu da ge-

tirmiş. *(Mektubu verir.)* Sonunda Andrea'ma iki çarpı iki beş eder de dedirteceksiniz. Daha şimdiden ona söylediklerinizin tümünü birbirine karıştırıyor. Dün akşam bana dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğünü kanıtladı. Kopernikus adlı bir adamın bunu hesaplamış olduğuna kesinlikle inanıyor.

ANDREA Ama Kopernikus hesaplamamış mı bunu, Bay Galilei? Anneme bir de siz söyleyin!

BAYAN SARTİ Nasıl, böyle bir saçmalığı gerçekten söylüyor musunuz Andrea'ya? Okulda bunları herkese yaysın da, rahipler oğlum fesat karıştırdığı için kapıma gelsinler diye mi? Utanmalısınız, Bay Galilei.

GALİLEİ *(Kahvaltı ederek)* Bakın Bayan Sarti, Andrea ve ben araştırmalarımıza dayanarak ve hararetli tartışmalardan sonra, artık dünyadan daha fazla saklayamayacağımız bazı buluşlar yaptık. Şimdi yeni bir çağ başladı, yaşamanın başlı başına zevk olacağı[344] büyük bir çağ.

BAYAN SARTİ Demek öyle. Umarım bu yeni çağda sütçünün parasını da ödeyebiliriz, Bay Galilei. *(Tavsiye mektubunu işaret ederek.)* Bana tek bir iyilik olsun yapın ve bunu da geri çevirmeyin. Ben süt parasını düşünüyorum. *(Çıkar.)*

GALİLEİ *(Gülerek)* Bırakın da hiç olmazsa sütümü bitireyim! - *(Andrea'ya:)* Demek ki dün anladığımız bir şeyler olmuş yine de!

ANDREA Annemi şaşırtmak için öyle dedim. Ama aslında doğru değil. Oturduğum sandalyeyi kendi ekseni çevresinde yana doğru döndürdünüz, fakat şöyle döndürmediniz. *(Koluyla öne, aşağıya doğru bir hareket yapar.)* Yoksa aşağı düşerdim ve bu bir gerçek. Sandalyeyi neden öne doğru döndürmediniz? Çünkü o zaman böyle dönseydi benim yeryüzünden de aşağı düşeceğim kanıtlanırdı. Görüyorsunuz işte.

GALİLEİ Ama ben sana kanıtlamıştım ki...

ANDREA Ama ben bu gece anladım ki, eğer dünya dönüyor olsaydı, baş aşağı gecede asılı kalırdım ve bu da bir gerçek.

GALİLEİ *(Masadan bir elma alır)* Diyelim bu dünya.

ANDREA Hep böyle örnekler vermeyin, Bay Galilei. Onlarla hep haklı çıkıyorsunuz.

GALİLEİ *(Elmayı yerine koyarak)* Peki.

ANDREA İnsan kurnaz olunca, örneklerle her zaman başarıya ulaşabilir. Gelgelelim ben, sizin bana yaptığınız gibi, annemi bir sandalyeye oturtup sürükleyemem. Bunun ne kadar kötü bir örnek olduğunu siz de görüyorsunuz. Peki varsayalım ki bu elma dünyadır, ne çıkar bundan? Hiçbir şey.

GALİLEİ *(Gülerek)* Sen bilmek istemiyorsun ki.

ANDREA Elmayı yine alın. Nasıl oluyor da geceleri baş aşağı asılı kalmıyorum?

GALİLEİ Şimdi bu dünya ve sen de şurada durmaktasın. *(Ocaktaki odunlardan birinden kopardığı bir kıymığı elmaya saplar.)* Ve şimdi dünya dönüyor.

ANDREA Ve ben de şimdi baş aşağı asılı kalıyorum.

GALİLEİ Neden? İyi bak! Nerede başın?

ANDREA *(Elmanın üstünde gösterir)* Burada. Aşağıda.

GALİLEİ Nasıl olur? *(Elmayı geri döndürür.)* Baş aynı yerde değil mi? Ayakların da eskisi gibi aşağıda değil mi? Ben dünyayı döndürdüğümde, böyle mi duruyorsun? *(Kıymığı çıkarıp tersine çevirir.)*

ANDREA Hayır. Peki dönüşü neden hiç algılamıyorum?

GALİLEİ Birlikte döndüğün için! Sen, üzerindeki hava ve kürenin üstünde ne varsa, birlikte döndüğünüz için.

ANDREA Peki dönen, neden sanki Güneş'miş gibi gözüküyor?

GALİLEİ *(Elmayı kıymıkla birlikte yeniden döndürür.)* Bak, altında dünyayı görüyorsun, o hep aynı kalıyor, hep aşağıda ve sana göre hareket etmiyor. Ama şimdi yukarıya bak. Şimdi senin üzerinde lamba var, ama ben döndürdüğümde şimdi, evet, şimdi, ne var yukarda?

ANDREA *(Birlikte döner.)* Soba.

GALİLEİ Peki lamba nerede?

ANDREA Aşağıda.

GALİLEİ Ya, gördün mü!

ANDREA Çok güzel, annem şaşıracak buna.

(Ludovico Marsili adında, varlıklı ve genç bir adam içeri girer.)

GALİLEİ Burası da artık yolgeçen hanına döndü.

LUDOVİCO Günaydın efendim. Benim adım Ludovico Marsili.

GALİLEİ *(Gencin tavsiye mektubunu inceleyerek)* Hollanda'daydınız, öyle mi?

LUDOVİCO Orada sizin adınızı çok duydum, Bay Galilei.

GALİLEİ Ailenizin Campagna'da[345] malı mülkü varmış...

LUDOVİCO Annem dünyada neler olup bittiğini falan bir göreyim istedi.

GALİLEİ Ve siz Hollanda'dayken, İtalya'da olup bitenler arasında benim de bulunduğumu duydunuz, öyle mi?

LUDOVİCO Ve annem, bilimlerle de ilgilenmemi istediğinden...

GALİLEİ Özel ders için ayda on duka alırım.

LUDOVİCO Memnuniyetle efendim.

GALİLEİ Nelerle ilgilenirsiniz?

LUDOVİCO Atlarla.

GALİLEİ Ya.

LUDOVİCO Aklım bilimlere ermez, Bay Galilei.

GALİLEİ Anlıyorum. Bu durumda ayda on beş duka vereceksiniz.

LUDOVİCO Memnuniyetle, Bay Galilei.

GALİLEİ Sizi sabahları kabul etmek zorunda kalacağım. Bundan sen zararlı çıkacaksın, Andrea. Doğal olarak seninle ilgilenemeyeceğim. Sen bir şey ödemiyorsun çünkü, anlıyorsun değil mi?

ANDREA Gidiyorum zaten. Elmayı alabilir miyim?

GALİLEİ Evet.

(Andrea çıkar.)

LUDOVİCO Bana karşı sabırlı olmanız gerekecek. Bunun başlıca nedeni de bilimlerdeki durumun her zaman sağlıklı insan aklının söylediklerinden farklı olması. Örneğin Amsterdam'da satılan şu tuhaf boruyu alın[346]. Ben dikkatle inceledim. Yeşil deri kaplı bir boru ve iki mercek, biri şöyle - *(Bir içbükey merceği*[347] *gösterir,)* - biri de böyle - *(Bir dışbükey merceği gösterir.)* Duyduğuma göre biri büyütüyor, öteki küçültüyormuş. Aklı başında her insan, bunların birbirlerini etkisiz kıldıklarını düşünür. Yanlış. Bu nesneyle bakıldığında her şey beş kat büyümüş gözüküyor. Sizin bilim dediğiniz, bu işte.

GALİLEİ Beş kat büyük görünen neymiş?

LUDOVİCO Kilise kulelerinin tepeleri, güvercinler; uzakta olan her şey.

GALİLEİ Siz de gördünüz mü böyle kuleleri tepeleri büyütülmüş olarak?

LUDOVİCO Evet efendim.

GALİLEİ Ve borunun iki merceği vardı dediniz, değil mi? *(Bir kâğıdın üstüne bir taslak çizer.)* Böyle miydi görünüşü? *(Ludovico başıyla onaylar.)* Ne zaman yapılmış bu buluş?

LUDOVİCO Ben Hollanda'dan ayrıldığımda, ancak birkaç günlüktü; piyasaya daha önce çıkmadığı kesin.

GALİLEİ *(Neredeyse dostça bir ifadeyle)* Peki neden ille ki fizik? Neden at yetiştirmeyle ilgilenmiyorsunuz?

(İçeriye Bayan Sarti girmiş, ama Galilei onu görmemiştir.)

LUDOVİCO Annem biraz bilimin gerekli olduğunu düşünüyor. Biliyor musunuz, insanlar bugün şarap içerken bile bilimden söz ediyorlar.

GALİLEİ Ama ölü dillerden[348] birini veya dinbilimi de seçebilirdiniz. Daha kolay olurdu. *(Bayan Sarti'yi görür.)* Peki, salı sabahı gelin. *(Ludovico çıkar.)*

GALİLEİ Bakıp durma öyle. Kabul ettim işte.

BAYAN SARTİ Beni tam zamanında gördüğün için. Üniversite denetçisi dışarda bekliyor.

GALİLEİ Al içeri, o önemli benim için. Belki de 500 duka demektir. O zaman öğrenciye gerek duymam.
(Bayan Sarti Denetçi'yi içeri alır. Galilei giyinmesini tamamlamış, bu arada bir kâğıda birtakım sayılar karalamıştır.)

GALİLEİ Günaydın. Bana yarım duka borç verin lütfen. *(Denetçi'nin kesesinden çıkardığı parayı Bayan Sarti'ye verir.)* Bayan Sarti, Andrea'yı gözlükçüye gönderin de iki mercek alsın; ölçüler burada yazılı. *(Bayan Sarti kâğıtla birlikte çıkar.)*

DENETÇİ Aylığınızın 1000 dukaya çıkarılması yolundaki başvurunuz nedeniyle geldim. Bunu üniversitede ne yazık ki destekleyemem. Bildiğiniz gibi, matematik dersleri üniversiteye pek fazla gelir sağlamıyor. Yani matematik, ekmek kapısı olamayan bir sanat. Elbet bu, Cumhuriyetimizin[349] matematiğe her şeyden çok değer vermediği anlamına gelmiyor. Matematik ne felsefe kadar gerekli, ne de dinbilim kadar yararlı, ama bilenlere hiç kuşkusuz sonsuz keyif veriyor.

GALİLEİ *(Kâğıtlarına eğilerek)* Sevgili dostum, ben 500 dukayla geçinemem.

DENETÇİ Ama Bay Galilei, haftada dört saat dersiniz var. Büyük ününüz sayesinde özel derslere para ödeyebilecek istediğiniz kadar öğrenci bulabileceğiniz de kesin. Yok mu özel öğrencileriniz?

GALİLEİ Var, hem de istemediğim kadar! Hiç durmadan öğretiyorum, peki ben ne zaman öğreneceğim? Felsefe Fakültesindeki[350] baylar kadar zeki değilim ben. Aptalın biriyim. Kafam hiçbir şey almıyor. Bundan ötürü bilgi dağarcığımdaki yırtıkları yamamak zorundayım. Peki ne zaman yapacağım bunu? Araştırmalarıma nasıl zaman ayıracağım? Benim bilim dalım henüz bilginin açlığını çekiyor! En büyük sorunlara ilişkin olarak bugün elimizde daha varsayımlardan başka bir şey yok. Ama biz, kanıtlar istiyoruz. Ama ben, evimin geçimini sağlayabilmek için bedelini ödeyebilecek her budalanın kafasına paralel çizgilerin sonsuzlukta kesiştiğini sokmak zorundaysam eğer, o zaman nasıl ilerleyebilirim?

DENETÇİ Cumhuriyetimiz belki başka bazı iktidar sahipleri kadar iyi para veremiyor, ama araştırma özgürlüğünü güvence altına alıyor, bunu bütünüyle göz ardı etmemelisiniz! Biz Padua'da, Protestanların bile[351] dersleri dinlemelerine ses çıkartmıyoruz! Ve onlara doktor ünvanını da veriyoruz. Bay Cremonini'nin[352] dine aykırı açıklamalarda bulunduğu bize kanıtlandığında, evet, kanıtlandığında diyorum Bay Galilei, onu yalnızca Engizisyon'a[353] göndermemekle kalmadık, aylığının yükseltilmesi-

ni bile onayladık. Venedik'in içinde Engizisyon'un sözünün geçmediği bir cumhuriyet olduğu ta Hollanda'ya kadar biliniyor. Bunun sizin için de bir değeri olmalı, çünkü siz bir gökbilimcisiniz, başka deyişle uzunca bir süredir kilisenin öğretisine gereken saygının gösterilmediği bir alanda çalışıyorsunuz!

GALİLEİ Bay Giordano Bruno'yu buradan Roma'ya gönderdiniz[354], Kopernikus'un öğretisini yaydığı için.

DENETÇİ Onu, Kopernikus'un üstelik yanlış olan öğretisini yaydığı için değil, Venedikli olmadığı ve burada çalışacak işi bulunmadığı için göndermiştik. Bu nedenle o yakılan adamdan söz etmenize gerek yok. Hem şunu da söyleyeyim ki, buradaki özgürlük ne kadar büyük olursa olsun, kilisenin açıkça lanetlediği bir adı burada bile, evet, burada bile böyle uluorta ağzınıza almanızı tavsiye etmem.

GALİLEİ Sizin şu düşünce özgürlüğünü koruma biçiminiz bayağı kârlı bir iş aslında, öyle değil mi? Başka yerlerde Engizisyon'un ortalığı kasıp kavurduğunu söyleyerek, burası için ucuza kaliteli öğretim üyeleri sağlıyorsunuz! Engizisyon'dan korumanızın karşılığında, en düşük aylıkları ödüyorsunuz.

DENETÇİ Haksızlık bu söylediğiniz, haksızlık! Önüne gelen her cahil Engizisyon papazı düşüncelerinizi yasaklayabilseydi, araştırmalarınız için dilediğiniz kadar zamanınızın olması ne işe yarardı? Dikensiz gül, rahipsiz iktidar sahipleri olmaz Bay Galilei!

GALİLEİ Peki araştırma yapacak boş zaman olmazsa, araştırma özgürlüğü neye yarar? Sonuçlar ne oluyor? Düşüş yasalarına ilişkin bu araştırmaları[355] *(Bir tomar kâğıdı gösterir)* meclis üyelerine gösterip birkaç duka daha fazla edip etmediğini sorabilirsiniz belki!

DENETÇİ Onlar paha biçilemeyecek kadar değerli, Bay Galilei.

GALİLEİ Ben çok daha fazlasına değil, ama 500 duka fazlasına razıyım efendim.

DENETÇİ Dukaya değer olan, ancak karşılığında duka getirebilendir. Para istiyorsanız eğer, ortaya başka şeyler çıkarmanız gerekir. Sattığınız bilginin karşılığında ancak onun alıcısına sağlayacağı kazanç kadarını kazanmayı bekleyebilirsiniz. Örneğin Bay Colombe'nin[356] Floransa'da sattığı felsefe, prense yılda en aşağı 10.000 duka getiriyor. Sizin düşüş yasalarınızın epey gürültü kopardığı kuşkusuz. Paris ve Prag'da[357] sizi alkışlıyorlar. Gelgelelim alkış tutan bu baylar, Padua Üniversitesi'ne o üniversitenin size harcadığı parayı ödemiyorlar. Sizin talihsizliğiniz, alanınızdan kaynaklanıyor[358], Bay Galilei.

GALİLEİ Anlıyorum: Ticaret özgürlüğü, araştırma özgürlüğü. Yani araştırmanın, özgür ticaretin konusu olması, değil mi?

DENETÇİ Fakat Bay Galilei! Ne biçim bir anlayış bu? İzninizle, şakayla karışık sözlerinizi tam anlayamadığımı söylemek isterim. Cumhuriyetin gelişmekte olan ticaretinin aşağı görülecek hemen hiçbir yanı yok bence. Bilimden böyle hafife alır tonla söz etmeyi ise üniversitenin bunca yıllık denetçisi olarak aklımın kenarından bile geçirmem. *(Bu arada Galilei, özlemle çalışma masasına bakmaktadır.)* Çevremizdeki durumları düşünün bir! Belli yerlerde bilimlerin köleliğin kırbaç darbeleri altında inlediğini düşünün! Oralarda kitap ciltlerinin derisinden kırbaçlar yaptılar. Oralarda insanlar, taşın nasıl düştüğünü değil, Aristoteles'in bu konuda yazdıklarını[359] bilmekle yükümlü tutuluyorlar. Gözlerin işlevi ise yalnızca okumak. Yalnızca birilerinin ayaklarına kapanma yasaları önem taşıyorsa eğer, yeni düşüş yasaları ne işe yarayabilir? Buna karşılık bizim Cumhuriyetimizin düşüncelerinizi, ne kadar cüretkâr olurlarsa olsunlar, ne büyük bir sevinçle karşıladığını göz önünde tutun. Burada araştırma yapabilirsiniz! Burada çalışabilirsiniz! Sizi ne gözetleyen, ne de baskı altında tutan var! Floransa'yla girişilen rekabette daha iyi ketenin ne demek olduğunu bilen tüccarlarımız, 'daha ileri bir fizik' çağrınıza ilgiyle kulak veriyorlar; ve fiziğin, daha iyi dokuma tezgâhları isteyenlere ne kadar çok şey borçlu olduğunu bir bilseniz! En ileri gelen vatandaşlarımız buluşlarınızla[360] ilgileniyorlar, ziyaretinize geliyorlar, buluşlarınızı sergilemenizi istiyorlar, bunların hepsi de zamanı değerli olan insanlar. Ticareti aşağı görmeyin, Bay Galilei. Burada kimse çalışmalarınızın en küçük bir rahatsızlıkla karşılaşmasına, olur olmaz kişilerin size güçlük çıkartmasına izin veremez. Burada çalışabileceğinizi kabul etmelisiniz, Bay Galilei!

GALİLEİ *(Çaresiz)* Evet.

DENETÇİ İşin maddi yanına gelince: Yine şu ünlü orantı hesaplarını gösteren cetveliniz[361] gibi hoş bir şeyler yapsanıza; isteyen o cetvelle *(Parmaklarıyla sayar)* hiçbir matematik bilgisine sahip olmaksızın çizgiler çekebilir, bir anaparanın faizinin faizini hesaplayabilir, arazi parsellerini küçültülmüş ya da büyütülmüş ölçeklerle çıkarabilir ve top mermilerinin ağırlığını hesaplayabilir.

GALİLEİ Çocuk oyuncağı gibi bir şey.

DENETÇİ En yüksek mevkilerde bulunanların bile hoşuna gitmiş, hayretlerini uyandırmış ve ayrıca da nakit para getirmiş bir şeyi çocuk oyuncağı diye nitelendiriyorsunuz. Duyduğuma göre General Stefano Gritti bile bu aygıtla sayıların kare köklerini bula-

biliyormuş!

GALİLEİ Desenize tam bir mucize yaratmışım. - Ama yine de beni düşündürmeyi başardınız, Priuli. Belki de size o sözünü ettiğiniz türden bir şey yapabilirim. *(Üstünde taslağın bulunduğu kâğıdı eline alır.)*

DENETÇİ Sahi mi? O zaman çözüm de bulundu demektir. *(Ayağa kalkar.)* Sizin büyük bir adam olduğunuzu biliyoruz, Bay Galilei. Büyük, ama ne var ki hiç memnun olamayan bir adam diyeceğim izninizle.

GALİLEİ Doğru, memnun değilim ve aklınız olsaydı eğer, bana sırf bu yüzden daha para öderdiniz! Çünkü ben, kendimden memnun değilim. Ama siz söylediğimi yapacak yerde, sizden şöyle ya da böyle memnun olmamı sağlamaya çalışıyorsunuz. Siz Venediklilerin o ünlü cephaneliğinizdeki[362], tersanenizdeki ve top döküm atölyelerinizdeki görevlerimi tam anlamıyla yerine getirebilmekten hoşlandığımı saklayacak değilim. Ama sözünü ettiğim yerlerde alanımla ilgili olarak ortaya çıkan, ufuk açıcı nitelikteki yığınla spekülasyonun izini sürebilmem için bana zaman bırakmıyorsunuz. Bir anlamda harman döven öküzün ağzını bağlıyorsunuz[363]. 46 yaşındayım ve daha bana doyurucu gelen hiçbir şey yapabilmiş değilim.

DENETÇİ O zaman sizi daha fazla rahatsız etmeyeyim.

GALİLEİ Teşekkür ederim.

(Denetçi çıkar.

Galilei birkaç saniye yalnız kalıp çalışmaya başlar. Sonra Andrea koşarak gelir.)

GALİLEİ *(Bir yandan çalışarak)* Elmayı neden yemedin?

ANDREA Onunla anneme dünyanın döndüğünü gösteriyordum da ondan.

GALİLEİ Bak Andrea, sana bir şey söylemem gerek; düşüncelerimizden başkalarına söz etme.

ANDREA Neden?

GALİLEİ Çünkü yukardakiler yasakladılar.

ANDREA Ama düşüncelerimiz gerçekleri yansıtıyor.

GALİLEİ Ama yukardakiler yasaklıyorlar. Üstelik bir şey daha var. Biz fizikçiler doğru saydığımızı hâlâ kanıtlayamıyoruz. Büyük Kopernikus'un öğretisi bile henüz kanıtlanabilmiş değil. Yalnızca bir varsayım, o kadar. Şu mercekleri ver bana.

ANDREA Yarım duka yetmedi. Ben de ceketimi bırakmak zorunda kaldım. Rehin olarak.

GALİLEİ Peki ceketsiz kışın ne yapacaksın?

(Ara. Galilei, mercekleri taslağın çizili olduğu kâğıdın üstüne dizer.)

ANDREA Varsayım ne demek?

GALİLEİ İnsanın bir şeyi olası sayması, ama o şeyin henüz olgulara dayanmaması. Örneğin aşağıda, sepetçi dükkânının önünde çocuğunu emziren Felice'yi ele alalım; Felice'nin çocuktan süt almadığı, aksine ona süt verdiği, insan oraya gidip bunu görene ve kanıtlayana kadar yalnızca bir varsayımdır. Yıldızların karşısında bizler, tıpkı çok az görebilen, bulanık bakışlı kurtçuklar gibiyiz[364]. Bin yıl boyunca insanların inanmış oldukları öğretiler artık bütünüyle çökmeye yüz tutmuş; bu dev yapıları ayakta tutan direkler yapılardan daha sağlam. Var olan çok sayıdaki yasa, pek azı açıklayabiliyor; buna karşılık yeni varsayımın az sayıdaki yasaları çok şeyi açığa kavuşturabiliyor.

ANDREA Ama siz bana her şeyi kanıtladınız.

GALİLEİ Yalnızca anlattığım gibi olabileceğini kanıtladım. Anlıyorsun ya, varsayım çok güzel ve doğru olmadığını gösteren bir belirti de yok.

ANDREA Ben de fizikçi olmak istiyorum, Bay Galilei.

GALİLEİ Alanımızda yanıt bekleyen bunca soru karşısında, fizikçi olmak istediğine inanıyorum. *(Galilei, pencerenin önüne gidip merceklerden bakmıştır. Ölçülü bir ilgi gösterir.)* Şuradan bir bak bakalım, Andrea.

ANDREA Kutsal Meryem aşkına, her şey ne kadar da yakın! Camanile'nin çanları şuracıkta. Bakırdan harfleri bile okuyabiliyorum: Gracia dei[365].

GALİLEİ Bu, bize 500 duka kazandıracak.

2

GALİLEİ VENEDİK CUMHURİYETİNE YENİ BİR BULUŞ SUNAR

Yüce değildir büyük adamın her yapıp ettiği
Ve Galilei pek severdi iyi yemekler yemeyi.
Şimdi lütfen öfkeye kapılmadan dinleyin
Teleskopa ilişkin asıl gerçeği.

(Venedik limanındaki büyük tersane. Başlarında Venedik Dukasıyla birlikte senatörler. Yan tarafta Galilei'nin dostu Sagredo[366] ve on beş yaşındaki Virginia [367] Galilei; kızın taşıdığı kadife yastıkta altmış santim uzunluğunda, kılıfı kırmızı deriden bir dürbün. Bir kürsüde

Galilei. Onun arkasında dürbünün ayaklığı; ayaklıkla mercek ustası Federzoni ilgilenmektedir.)

GALİLEİ Ekselansları Venedik Dukası, sayın senatörler! Padua'daki üniversitenizin matematik hocası ve büyük Venedik tersanesinin müdürü olarak, yüce öğreticilik görevimin yanısıra Venedik Cumhuriyetine yararlı buluşlar aracılığıyla olağanüstü kazançlar sağlamayı da[368] her zaman bir görev saydım. Bugün büyük bir sevinçle ve en derin saygılarımla size yepyeni bir aracı gösterip takdim edeceğim. Dürbün ya da teleskop diyebileceğimiz bu araç, sizin dünyaca ünlü büyük tersanenizde gerek bilimin gerekse Hıristiyan dininin en yüce ilkeleri doğrultusunda ben hizmetkârınızın on yedi yıllık sabırlı araştırmalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

(Galilei, kürsüden ayrılıp Sagredo'nun yanına gider. Alkışlar. Galilei eğilerek teşekkür eder.)

GALİLEİ *(Alçak sesle Sagredo'ya)* Zaman kaybı!

SAGREDO *(Alçak sesle)* Kasabının borcunu ödeyebileceksin, yaşlı dostum!

GALİLEİ Evet, bunlara iyi para kazandıracak. *(Yeniden eğilir.)*

DENETÇİ *(Kürsüye çıkar)* Ekselansları Venedik Dukası ve sayın senatörler! Sanatların yüce kitabında bir şeref sayfası daha yine Venedik'e ait harflerle yazılıyor. *(Kibarca alkışlanır.)* Dünyaca ünlü bir bilim adamı burada size ve yalnızca size satış şansı son derece yüksek bir dürbünü istediğiniz gibi üretip pazarlayabilesiniz diye sunuyor. *(Alkışlar daha güçlenmiştir.)* Ve ayrıca, herhalde dikkatinizi çekmiştir; bu aracın yardımıyla savaşta düşmanın gemilerinin sayısını ve türlerini onların bizimkileri görmesinden tam iki saat önce anlayabileceğiz, böylece de düşmanın gücünü bildiğimiz için, onu izleme, savaşma ya da geri çekilme kararını verebileceğiz *(Çok şiddetli alkışlar)*; sayın büyüklerimiz, Bay Galilei sizden buluşunun ürünü olan bu aracı, sezgilerinin bu kanıtını güzel kızının elinden almanızı diliyor.

(Müzik duyulur. Virginia öne çıkar, eğilerek selamlar, dürbünü denetçiye verir, denetçi de Federzoni'ye uzatır. Federzoni dürbünü ayaklığa yerleştirip ayarlar. Duka ve senatörler kürsüye çıkıp dürbünden bakarlar.)

GALİLEİ *(Alçak sesle)* Bu karnavalın sonuna kadar dayanabileceğim konusunda sana söz veremem. Bunlar, para getirecek bir oyuncağa kavuştuklarını düşünüyorlar, oysa gerçekte bu buluş, bundan çok daha fazlası. Dün gece teleskopu Ay'a çevirdim[369].

SAGREDO Ne gördün?

GALİLEİ Ay kendi kendini aydınlatmıyor[370].

SAGREDO Ne?

BİR SENATÖR Santa Rosita'nın surlarını görebiliyorum, Bay Galilei. Teknede öğlen yemeği yiyorlar. Balık tava. Karnım acıktı.

GALİLEİ Dinle beni; gökbilim bin yıldır yerinde saydı, çünkü insanların elinde teleskop yoktu.

BİR SENATÖR Bay Galilei!

SAGREDO Seni çağırıyorlar.

BİR SENATÖR İnsan bununla biraz fazla iyi görüyor. Evimdeki hanımlara bundan böyle damda yıkanılamayacağını söylemek zorunda kalacağım.

GALİLEİ Samanyolu'nun[371] neden oluştuğunu biliyor musun?

SAGREDO Hayır.

GALİLEİ Ben biliyorum.

BİR SENATÖR Böyle bir şey için 10 duka istenebilir, Bay Galilei.

(Galilei eğilerek selam verir.)

VİRGİNİA *(Ludovico'yu babasına getirir.)* Ludovico seni kutlamak istiyor, babacığım.

LUDOVİCO *(Sıkılgan)* Kutlarım sizi, efendim.

GALİLEİ Buluşta düzeltmeler yaptım.

LUDOVİCO Evet efendim. Üstündeki deriyi kırmızı seçmişsiniz. Hollanda'daki yeşildi.

GALİLEİ *(Sagredo'ya döner.)* Bu nesneyle belli bir öğretiyi de kanıtlayamaz mıyım diye düşünüyorum.

SAGREDO Kendine gel.

DENETÇİ 500 dukanızı cebinizde bilin, Bay Galilei.

GALİLEİ *(Ona bakmadan)* Her türlü acele yargıya doğal olarak çok kuşkuyla bakarım.

(Şişman ve alçakgönüllü bir insan olan Duka, Galilei'ye yaklaşmıştır; Galilei ile mevkiini acemice vurgulamak istercesine, konuşma çabası içersindedir.)

DENETÇİ Bay Galilei, Ekselansları Duka Hazretleri.

(Duka, Galilei'nin elini sıkar.)

GALİLEİ Doğru ya, şu 500 duka! Memnun musunuz, Ekselansları?

DUKA Ne yazık ki Cumhuriyetimizde bilginlerimize bir şeyler verebilmek için kentimizin büyüklerine hep bir bahane bulmak zorunda kalıyoruz.

DENETÇİ Ama bu aynı zamanda bir kamçılama oluyor, öyle değil mi, Bay Galilei?

DUKA *(Gülümseyerek)* Bahaneye ihtiyacımız var.

(Duka ile denetçi, Galilei'yi senatörlerin yanına götürürler. Senatör-

ler bilginin çevresini sararlar. Virginia ile Ludovico yavaş yavaş çekilirler.)

VİRGİNİA Nasıl, becerebildim mi?

LUDOVİCO Bence iyiydi.

VİRGİNİA Nen var senin?

LUDOVİCO Hiç, hiçbir şeyim yok. Belki yeşil deri de iyi olurdu.

VİRGİNİA Sanırım herkes babamdan memnun.

LUDOVİCO Ve ben de sanırım bilimden bir şeyler anlamaya başladım.

3

10 OCAK 1610[372]
GALİLEİ TELESKOP ARACILIĞIYLA GÖKYÜZÜNDE KOPERNİK SİSTEMİNİ KANITLAYAN OLGULAR BULUR. ARKADAŞI ARAŞTIRMALARININ OLASI SONUÇLARI KONUSUNDA ONU UYARIRKEN, GALİLEİ İNSAN AKLINA OLAN İNANCINI DİLE GETİRİR.

Binaltıyüzon yılının on Ocak günü
Galilei gökyüzünün çöktüğünü gördü.

(Galilei'nin Padua'daki çalışma odası. Gece. Galilei ile Sagredo, sırtlarında kalın paltolarla teleskopun başında oturmaktadırlar.)

SAGREDO *(Teleskoptan bakarak ve alçak sesle)* Ayın aydınlık bölümünü karanlık bölümden ayıran çizgi çok düzensiz, girintili çıkıntılı. Karanlık bölümde, parlak kenar çizgisinin yakınında yine parlak noktalar var. Bu noktalar birbiri ardına ortaya çıkıyor. Işık, bu noktalardan kaynaklanıyor, gittikçe genişleyen yüzeylere yayılıyor ve sonra daha büyük olan o parlak bölgeye dönüşüyor.

GALİLEİ Nasıl açıklıyorsun bu parlayan noktaları?

SAGREDO Bir açıklaması olamaz.

GALİLEİ Olur. O gördüklerin, dağlar.

SAGREDO Bir yıldızın üstünde mi?

GALİLEİ Çok büyük dağlar. Doğmakta olan Güneş bu dağların doruklarını altın rengi ışığa boğarken, yamaçlarda henüz gece var. Sen ışığın en yüksek doruklardan vadilere doğru indiğini görüyorsun.

SAGREDO Ama bu, iki bin yıllık bütün gökbilime aykırı kaçıyor.

GALİLEİ Öyle. Şu anda gördüğünü benim dışımda daha hiç kimse görmedi. Sen, gören ikinci insansın.

SAGREDO Ama dünya nasıl bir yıldız olamazsa, Ay da dağları ve vadileriyle bir dünya olamaz.

GALİLEİ Ay, dağları ve vadileri olan bir dünya olabilir, dünya da bir yıldız olabilir. Yani gökteki binlerce cisimden biri olabilir. Bir kez daha bak. Ay'ın kararmış olan bölümünü zifiri karanlık olarak mı görüyorsun?

SAGREDO Hayır. Şimdi dikkatle bakınca, o koyuluğun üstüne zayıf, külrengi bir ışığın düştüğünü görüyorum.

GALİLEİ Ne olabilir o ışık?

SAGREDO ?

GALİLEİ O ışık dünyadan geliyor.

SAGREDO Saçma. Dağları, ormanları ve sularıyla soğuk bir cisim olan dünya nasıl parlayabilir ki?

GALİLEİ Tıpkı Ay'ın parlaması gibi. İki yıldız da Güneş tarafından aydınlatılmakta, onun için parlıyor. Ay bizim için ne ise, biz de Ay için oyuz. Ve Ay bizi bazen bir hilal, bazen bir yarım daire, bazen tam bir yuvarlak olarak görüyor, kimi zaman ise hiç görmüyor.

SAGREDO Yani Ay ile dünya arasında hiçbir fark yok mu?

GALİLEİ Görünüşe göre yok.

SAGREDO Yaklaşık on yıl kadar önce Roma'da bir insanı yaktılar. Adı, Giordano Bruno'ydu ve o da bu savı ileri sürmüştü.

GALİLEİ Evet. Ve şimdi görüyoruz. Gözünü teleskoptan ayırma, Sagredo. Oradan, gökyüzü ile yeryüzü arasında bir fark olmadığını görüyorsun. Bugün 10 Ocak 1610. İnsanlık güncesine şunu yazıyor: Gökyüzü yürürlükten kaldırılmıştır.

SAGREDO Bu korkunç bir şey.

GALİLEİ Bir şey daha buldum. O, belki daha da şaşırtıcı.

BAYAN SARTİ *(İçeri seslenir)* Denetçi geldi.

(Denetçi fırtına gibi girer.)

DENETÇİ Özür dilerim bu geç saatte geldiğim için. Eğer yalnız konuşabilirsek, çok müteşekkir kalırım.

GALİLEİ Bay Sagredo benim duyabileceğim her şeyi duyabilir, Bay Priuli.

DENETÇİ Ama bu beyin neler olup bittiğini öğrenmesi yine de hoşu-

nuza gitmeyebilir. Ne yazık ki bütünüyle inanılmaz bir şey oldu.

GALİLEİ Bay Sagredo benim yanımda inanılmaz olaylarla karşılaşmaya alışkındır, Bay Priuli.

DENETÇİ Yine de korkarım dediğim gibi olacak. *(Teleskopu göstererek.)* İşte o mahut nesne. İsterseniz fırlatıp atabilirsiniz artık. Çünkü hiç, ama hiçbir işe yaramıyor.

SAGREDO *(Tedirgin bir ifadeyle teleskopun çevresinde dolanmıştır.)* Neden?

DENETÇİ Onyedi yıllık araştırmalarınızın ürünü diye nitelendirdiğiniz bu buluşunuzun İtalya'da her köşe başında birkaç dukaya satıldığını biliyor musunuz? Üstelik Hollanda'da yapıldığını? Şu anda Hollanda bandıralı bir yük gemisi limanda 500 teleskop boşaltmakta!

GALİLEİ Sahi mi?

DENETÇİ Bu sakinliğinizi anlayamıyorum bayım.

SAGREDO Sizi asıl üzen nedir? Bay Galilei, bu aracın yardımıyla son birkaç gün içersinde yıldızlar dünyasıyla ilgili çığır açıcı buluşlar yaptı.

GALİLEİ *(Gülerek)* Kendiniz de bakabilirsiniz, Priuli.

DENETÇİ O halde ben de size bir şey söyleyeyim: Bu beş para etmez nesne karşılığında Bay Galilei'nin aylığını iki katına çıkarttırmış biri olarak yaşadıklarım, bana yeter de artar bile! Bu araçla yalnız Cumhuriyetimizde üretilebilecek bir şeye kavuştuklarına inanan senatörlerin, daha ilk bakışta bu boruyu en yakındaki köşe başında bir ekmek fiyatına satan bir işportacıyı yedi kez büyütülmüş olarak görmemeleri, tamamen mutlu bir rastlantı sonucu.

(Galilei, kahkahalarla güler.)

SAGREDO Sevgili Bay Priuli, bu aracın ticari değerini belki takdir edemem, ama felsefe açısından değeri öylesine büyük ki...

DENETÇİ Felsefe açısından, öyle mi? Matematikçi olan Bay Galilei'nin felsefe alanında ne işi var? Bay Galilei, bir zamanlar kent için çok iyi bir su pompası bulmuştunuz; sulama tesisleriniz de çalışıyor. Dokumacılar da makinenizden övgüyle söz ediyorlar. Bu durumda böyle bir şeyle karşılaşacağını nasıl bilebilirdim?

GALİLEİ O kadar acele etmeyin, Bay Priuli. Deniz yolları hâlâ uzun, güvenlikten yoksun ve pahalı. Gökyüzünde bulunabilecek bir tür saatin eksikliğini duyuyoruz. Deniz trafiğinde rehber olabilecek bir saat. Şimdi benim, çok düzenli aralıklarla aynı hareketleri gerçekleştiren yıldızların[373] teleskopla açık seçik görüle-

bileceklerini varsaymak için nedenim var. Bu durumda yeni yıldız haritaları, gemi trafiğinde milyonlarca dukanın tasarruf edilmesini sağlayabilir, Priuli.

DENETÇİ Bırakın Tanrı aşkına! Sizi bugüne kadar yeterince dinledim. Gösterdiğim dostluğa karşılık beni bütün kentin önünde gülünç düşürdünüz. Herkesin anılarında değersiz bir teleskop numarasını yutmuş bir denetçi olarak yaşayacağım. Siz gülebilirsiniz. Beş yüz dukanızı aldınız nasıl olsa. Ama şerefli bir insan olarak size şunu söylemek isterim ki, bu dünyadan tiksiniyorum!

(Kapıyı arkasından çarparak çıkar.)

GALİLEİ Öfkelendiğinde neredeyse sevimli oluyor. Duydun mu, her işin ucunun paraya dayanmadığı bir dünyadan tiksiniyormuş!

SAGREDO Bu Hollanda malı araçlardan haberin var mıydı?

GALİLEİ Tabii, duymuştum. Ama o senatör olacak budalalara iki kat iyisini yaptım. Kapımda icra memuruyla nasıl çalışayım? Üstelik Virginia'ya pek yakında çeyiz düzmek gerekecek, zeki bir kız değil çünkü. Sonra kitap almayı da seviyorum, hem yalnız fizik kitaplarını da değil; ayrıca iyi yemekten de hoşlanıyorum. En parlak düşünceler iyi bir yemek sırasında aklıma geliyor. Çürümüş bu çağ, çürümüş! Şarap fıçılarını taşıyan bir arabacıya verdikleri parayı bile vermediler bana! Üniversitedeki iki matematik dersine karşılık dört kucak odun. Şimdi beş yüz dukalarını koparabildim, ama borçlarım yine de bitmiş değil, bazıları neredeyse yirmi yıllık. Kendimi bütünüyle araştırmalarıma adayabileceğim beş yılım olsaydı eğer, her şeyi kanıtlayabilirdim! Sana göstereceğim bir şey daha var.

SAGREDO *(Teleskopun yanına gitmeye neredeyse çekinerek)* Neredeyse korkuyorum diyebilirim, Galilei.

GALİLEİ Sana şimdi Samanyolu'nun sütbeyazı parlaklığındaki sisini[374] göstereceğim. Bana bu sisin nelerden oluştuğunu söyle!

SAGREDO Yıldız bunlar, sayısız yıldızlar.

GALİLEİ Yalnız Orion yıldız kümesinde 500 sabit yıldız var. Bunlar, yakılan adamın sözünü ettiği sayısız dünyalar[375]; daha uzaklardaki sayısız yıldızlar. O, bunları görmemişti, ama görmeyi beklemişti!

SAGREDO Ama dünya bir yıldız olsa bile, bu, Kopernikus'un dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğü yolundaki savını kanıtlamaya yetmez. Gökyüzünde başka hiçbir yıldız yok ki, çevresinde bir başkası dönüyor olsun. Oysa Ay, hâlâ dünyanın çevresinde dönmekte.

GALİLEİ Kendi kendime soruyorum, Sagredo. Önceki günden beri

soruyorum. Şu Jüpiter'i alalım. *(Teleskopu ayarlar.)* Jüpiter'in yakınında, ancak teleskopla görülebilen daha küçük dört yıldız daha var. Onları pazartesi günü görmüştüm, ama konumlarıyla fazla ilgilenmedim. Dün yine baktım. Bu kez konumlarını değiştirmiş olduklarına yemin edebilirdim. Dünkü konumlarını aklımda tuttum. Şimdi yine farklı görünüyorlar. Bu da nesi? Daha önce dört tane görmüştüm. *(Harekete gelir.)* Bir de sen bak!

SAGREDO Ben üç tane görüyorum.

GALİLEİ Peki dördüncüsü nerede? Çizimler burada. Ne gibi hareketler yapmış olabileceklerini hesaplamak zorundayız. *(Heyecanla çalışmaya başlarlar. Sahne kararır, ama uzakta, yuvarlak ufukta Jüpiter'le ona eşlik eden yıldızlar gözükmeyi sürdürmektedir. Ortalık aydınlandığında, Galilei ile Sagredo paltolarına sarınmış olarak hâlâ oturmaktadırlar.)*

GALİLEİ Kanıtlandı. Dördüncüsü ancak Jüpiter'in arkasına, görülemeyen bir noktaya gitmiş olabilir. İşte sana çevresinde bir başka yıldızın döndüğü bir yıldız.

SAGREDO Peki ya Jüpiter'in asılı olduğu kristal küre?

GALİLEİ Evet, o nerede şimdi? Eğer çevresinde dönen başka yıldızlar varsa, o zaman Jüpiter nasıl bir yere asılı olabilir? Hayır, gökyüzünde bir dayanak, uzayda tutunacak bir yer yok! Başka bir Güneş var!

SAGREDO Sakin ol. Çok hızlı düşünüyorsun.

GALİLEİ Hızlı da ne demek! Canlan biraz! Senin gördüğünü daha önce hiç gören olmadı. Onlar haklıydılar.

SAGREDO Kimler? Kopernik yanlıları mı?

GALİLEİ Onlar ve öteki adam! Bütün dünya onlara karşıydı ve onlar haklıydılar. Tam Andrea'ya göre bir haber! *(Kendinden geçmiş bir halde kapıya koşar ve dışarı seslenir.)* Bayan Sarti! Bayan Sarti!

SAGREDO Galilei, sakinleşmen gerek!

GALİLEİ Sagredo, heyecanlanman gerek! Bayan Sarti!

SAGREDO *(Dürbünü çevirir.)* Deliler gibi haykırmaktan vazgeçecek misin sen!

GALİLEİ Peki ya sen, gerçek bulunduktan sonra da böyle kurutulmuş morina balığı gibi durmaktan vazgeçecek misin?

SAGREDO Ben balık gibi durmuyorum, fakat görünenin gerçeğin ta kendisi olabileceğini düşündükçe korkudan titriyorum.

GALİLEİ Neden?

SAGREDO Tümden aklını mı kaçırdın sen? Gördüğün doğruysa eğer, başını nasıl bir derde sokacağını düşünmüyor musun? Yani bütün pazar yerlerinde dünyanın evrenin odak noktası değil de, yalnızca bir yıldız olduğunu haykırırsan -

GALİLEİ Evet, tüm yıldızlarıyla o uçsuz bucaksız evrenin, herkesin düşündüğünün tersine, bizim minicik dünyamızın çevresinde dönmediğini!

SAGREDO Böylece de ortada yıldızdan başka bir şey olmadığını - Peki o zaman Tanrı nerede?

GALİLEİ Ne demek istiyorsun?

SAGREDO Tanrı! Tanrı nerede?

GALİLEİ *(Öfkeyle)* Orada değil! Tıpkı orada canlılar olsa ve Tanrıyı burada aramaya kalkışsalar, burada, yeryüzünde de olmayacağı gibi!

SAGREDO Peki o zaman nerede Tanrı?

GALİLEİ Ben dinbilimci miyim? Matematikçiyim.

SAGREDO Sen, her şeyden önce bir insansın. Ve şimdi soruyorum, senin dünya sisteminde Tanrı nerede?

GALİLEİ İçimizde, ya da hiçbir yerde[376].

SAGREDO *(Bağırarak)* Yakılan adamın söylediği gibi mi?

GALİLEİ Yakılan adamın söylediği gibi.

SAGREDO Bu yüzden yakmışlardı onu! Daha on yıl bile olmadı!

GALİLEİ Hiçbir şey kanıtlayamadığı için. Yalnızca iddia ettiği için. Bayan Sarti!

SAGREDO Ben seni hep kurnaz bir adam olarak tanıdım, Galilei. On yedi yıl Padua'da, üç yıl da Pisa'da yüzlerce öğrenciye sabırla Ptolemaeus Sistemi'ni öğrettin; o, kilisenin ilan ettiği ve kilisenin temeli olan kutsal kitabın onayladığı sistemdi. Sen, Kopernikus'la birlikte bu sistemi yanlış saydın, ama yine de öğrettin.

GALİLEİ Hiçbir şey kanıtlayamadığım için.

SAGREDO *(İnanmamış bir ifadeyle)* Sence bu fark eder mi?

GALİLEİ Hem de nasıl! Bak Sagredo! Ben, insana inanıyorum, yani demek istiyorum ki, insanın aklına inanıyorum! Bu inancım olmasaydı eğer, sabahları yatağımdan kalkacak gücü bulamazdım.

SAGREDO O halde ben de sana bir şey söyleyeyim: Ben insanın aklına inanmıyorum. İnsanların arasında geçirdiğim kırk yıl bana hep insanların aklın sesine kulak vermediklerini öğretti. Onlara kıpkızıl bir kuyruklu yıldız göster, içlerine koyu bir korku sal, hemen evlerinden dışarı uğrayıp aceleden bir yerlerini kırarlar. Buna karşılık mantıklı bir cümle söyle ve bu cümleyi istersen yedi gerekçeyle kanıtla, sana yalnızca güleceklerdir.

GALİLEİ Bu tümüyle yanlış ve iftira. İçinde böyle bir inançla bilimi nasıl sevebildiğini anlamıyorum. Yalnızca ölüler gösterilen nedenler karşısında artık tepkisiz kalırlar.

SAGREDO İnsanların o acınası kurnazlıklarını nasıl olur da akılla ka-

rıştırabilirsin?

GALİLEİ Ben insanların kurnazlıklarından söz etmiyorum. Eşeği at diye sattıklarını, kendileri satın alacakları zaman ise atı eşek diye adlandırdıklarını ben de biliyorum. Onların kurnazlıkları dediğin işte bu. Ama yolculuğa çıkmazdan bir gece önce nasır bağlamış elleriyle katırının önüne fazladan saman koyan yaşlı kadın, kumanya alırken fırtınayı ve rüzgârın kesileceği zamanları da hesaba katan gemici, kendisine yağmur yağabileceği kanıtlandığında kasketini başına geçiren çocuk, işte benim umudum bütün bu insanlar, onlar nedenlere kulak veriyorlar. Evet, ben aklın insanlar üzerindeki o kadife eldivenli gücüne inanıyorum. İnsanların akla karşı direnmeleri sürekli olamaz. Hiç kimse ben kalkıp *(Elindeki bir taşı yere atar)* bir taşı bıraktığımda ve taş düşmüyor, dediğimde, buna uzun süre seyirci kalamaz. Bunu hiç kimse yapamaz. Bir kanıttan kaynaklanan baştan çıkarıcılık çok güçlüdür. Çoğu insan, zamanın akışı içersinde ise herkes bu güce yenik düşer. Düşünmek, insan türünün en büyük eğlencelerinden biridir.

BAYAN SARTİ *(İçeri girer)* Bir şey mi istiyorsunuz, Bay Galilei?

GALİLEİ *(Yeniden dürbünün başındadır ve notlar almaktadır; çok dostça bir ifadeyle konuşur)* Evet, Andrea'ya ihtiyacım var.

BAYAN SARTİ Andrea mı? O yattı, uyuyor şimdi.

GALİLEİ Uyandıramaz mısınız?

BAYAN SARTİ Ne yapacaksınız Andrea'yı?

GALİLEİ Onu sevindireceğini bildiğim bir şey göstermek istiyorum. Dünya durduğundan bu yana, bizim dışımızda kimselerin görmediği bir şeyi görecek.

BAYAN SARTİ Yine şu borudan mı?

GALİLEİ Benim borumdan, Bayan Sarti.

BAYAN SARTİ Ve Andrea'yı gece yarısı bunun için uyandıracağım, öyle mi? Siz çıldırdınız mı? Onun gece uyumaya ihtiyacı var. Uyandırmayı düşünmüyorum.

GALİLEİ Emin misiniz?

BAYAN SARTİ Kesinlikle.

GALİLEİ O zaman belki de siz bana yardım edebilirsiniz, Bayan Sarti. Ortaya bir soru çıktı ve herhalde çok kitap okumuş olduğunuz için bu konuda bir türlü görüş birliğine varamıyoruz. Gökyüzüne, yıldızlara ilişkin bir soru. Şöyle: Acaba büyükler mi küçüklerin çevresinde döner, yoksa küçükler mi büyüklerin?

BAYAN SARTİ *(Kuşkuyla)* Sizi anlamak kolay değil, Bay Galilei. Bu ciddi bir soru mu, yoksa her zamanki gibi benimle alay mı et-

mek istiyorsunuz?

GALİLEİ Ciddi bir soru.

BAYAN SARTİ O zaman yanıtını hemen alabilirsiniz. Yemeği ben mi size getiriyorum, siz mi bana getiriyorsunuz?

GALİLEİ Siz bana getiriyorsunuz. Dün dibi tutmuştu.

BAYAN SARTİ Peki neden dibi tutmuştu? Tam yemek pişirirken ayakkabılarınızı getirmek zorunda kaldığım için. Size ayakkabılarınızı ben getirmedim mi?

GALİLEİ Sanırım getirdiniz.

BAYAN SARTİ Çünkü okumuş ve para ödeyebilecek durumda olan sizsiniz.

GALİLEİ Anlıyorum. Güç bir yanı yok bunun. İyi sabahlar, Bayan Sarti.

(Bayan Sarti neşeyle çıkar.)

GALİLEİ Ve böyle insanlar doğruyu anlayamazlarmış, öyle mi? Doğruyu kapmak istiyorlar neredeyse!

(Sabah duası için çanlar çalmaya başlamıştır. Virginia, sırtında bir paltoyla içeri girer. Elinde bir lamba vardır.)

VİRGİNİA Günaydın babacığım.

GALİLEİ Neden erken kalktın?

VİRGİNİA Bayan Sarti'yle sabah ayinine gidiyorum. Ludovico da gelecek. Gece nasıldı?

GALİLEİ Aydınlık.

VİRGİNİA Ben de bakabilir miyim?

GALİLEİ Neden? *(Virginia verecek yanıt bulamaz.)* Bu bir oyuncak değil.

VİRGİNİA Hayır değil, babacığım.

GALİLEİ Ayrıca bu dürbün yalnızca bir düş kırıklığı, bunu yakında her yerde duyacaksın. 3 Dukaya sokaklarda satılıyor ve dendiğine göre daha önce Hollanda'da bulunmuş.

VİRGİNİA Onunla gökyüzünde yeni bir şeyler görmedin mi?

GALİLEİ Seni ilgilendirebilecek bir şey yok. Yalnızca büyük bir yıldızın sol yanında birkaç bulanık leke; dikkatleri şu ya da bu biçimde onlara çekmek zorunda kalacağım. *(Kızının başının üzerinden Sagredo'ya seslenerek)* Belki de onları Floransa Dukasına atfen "Medici Yıldız Kümesi" diye adlandırırım. *(Yine Virginia'ya)* Muhtemelen Floransa'ya göç ediyoruz, işte bu seni ilgilendirecektir, Virginia. Oraya bir mektup yazıp, duka beni saray matematikçisi olarak kabul eder mi, diye sordum.

VİRGİNİA *(Gözleri parlayarak)* Saray mı?

SAGREDO Galilei!

GALİLEİ Benim boş zamana ihtiyacım var, dostum. Kanıtlara ihtiya-

cım var. Ve karnımı da doğru dürüst doyurmak istiyorum. Ve o görevde artık özel öğrencilere Ptolemaeus Sistemi'ni ezberletmek zorunda kalmayacağım; zamanım olacak, zaman, zaman, zaman! Kanıtlarımı geliştirebileceğim zamanım olacak, çünkü şu anda elimde bulunanlar yeterli değil. Paramparça ve zavallı birtakım çalışmalar, o kadar! Bunlarla bütün dünyanın karşısına dikilemem. Herhangi bir gök cisminin Güneş'in çevresinde döndüğüne ilişkin tek bir kanıt bile yok henüz. Ama ben, bunun kanıtlarını bulacağım, Bayan Sarti'den papaya kadar, herkes için. Tek endişem, sarayın beni kabul etmemesi.

VİRGİNİA Kesinlikle kabul edeceklerdir baba, o yeni yıldızlarla falan kabul edeceklerdir.

GALİLEİ Sen ayinine git.

(Virginia çıkar.)

GALİLEİ Önemli kişilere mektup yazdığım çok enderdir. *(Sagredo'ya bir mektup verir.)* Bak bakalım, iyi olmuş mu sence?

SAGREDO *(Galilei'nin ona verdiği mektubun sonunu yüksek sesle okur.)* "Tek özlemim,size, bu çağı aydınlatacak olan Güneş'e yakın olmaktır." Yalnız, Floransa Dukası henüz dokuz yaşında[377].

GALİLEİ Biliyorum. Görüyorum ki mektubumu fazla dalkavukça buluyorsun, öyle değil mi? Oysa ben, acaba yeterince dalkavukça mı, sanki yeterince bağlı değilmişim izlenimini uyandıracak kadar resmi tonda mı diye soruyorum. Daha resmi bir mektubu ancak Aristoteles'i kanıtlamak gibi bir hizmette bulunmuş olan yazabilirdi, ben değil. Benim gibi biri ancak yerlerde sürünerek az çok saygın bir konuma gelebilir. Ve sen de biliyorsun ki, beyinleri karınlarını doyurma yeteneğinden yoksun insanlardan nefret ederim.

(Bayan Sarti ve Virginia, onların yanından geçerek ayine giderler.)

SAGREDO Floransa'ya gitme, Galilei.

GALİLEİ Neden gitmeyeyim?

SAGREDO Çünkü orayı keşişler yönetiyor.

GALİLEİ Floransa sarayında ün yapmış bilginler var.

SAGREDO Onların hepsi uşak.

GALİLEİ Onları kulaklarından tutup teleskopun başına sürükleyeceğim. Keşişler de sonunda insandır, Sagredo. Kanıtların baştan çıkarıcılığına onlar da yenik düşerler. Unutma ki Kopernikus onlardan onun sayılarına inanmalarını istemişti, oysa ben yalnızca gözlerine inanmalarını istiyorum. Gerçek kendini savunamayacak kadar zayıf olduğu zaman saldırıya geçmek zorundadır. Onları kulaklarından yakalayıp bu teleskoptan bakmaya zorlayacağım.

SAGREDO Seni korkunç bir yolda görüyorum, Galilei. Bu, gerçeğin insanoğluna gözüktüğü uğursuz bir gece. Ve insanoğlunun kendi soyunun aklına inandığı bir körleşme anı. Kimin için söylerler gören gözlerle ilerliyor diye? Yıkıma giden için. İktidar sahipleri gerçeği bilen birinin, bu gerçek ta uzaklardaki yıldızlara ilişkin olsa bile, özgürce dolanıp durmasına nasıl izin verebilirler? Papaya yanıldığını söylediğinde, onun bu söze alınmayıp senin gerçeğine kulak vereceğini mi sanıyorsun? Yalnızca güncesini açıp "10 Ocak 1610 - Bugün gökyüzü yürürlükten kaldırıldı", diye yazacağına mı inanıyorsun? Nasıl olur da, Cumhuriyetten ayrılıp cebinde gerçeğin, elinde de teleskopunla prenslerin ve din adamlarının tuzaklarına koşmak isteyebilirsin? Biliminde onca kuşkucuyken, sana bilimsel çalışmayı kolaylaştırır gibi gözüken her şeye bir çocuk saflığıyla inanmaktasın. Aristoteles'e inanmazken, Floransa Dukasına inanıyorsun. Demin seni teleskopun başında, şu yeni yıldızlara bakarken gördüğümde, sanki alevlerin içinde görür gibi oldum; kanıtlara inandığını söylediğinde ise burnuma yanık et kokusu geldi. Bilimi severim, ama seni, yani dostumu daha çok severim. Floransa'ya gitme, Galilei!

GALİLEİ Beni kabul ederlerse gideceğim.

(Bir perdenin üstünde mektubun son sayfası görünür.)

"Bulduğum yeni yıldızlara Medici Ailesinin yüce adını verirken, tanrıları ve kahramanları gökyüzünün yıldızlar katına yükseltmenin onları görkeme boğduğunu, oysa bu durumda tam tersine, yüce Medici adının yıldızları ölümsüz kılacağını bilmekteyim.

Bana gelince, adımı size, bir tebaanız olarak doğmayı en yüksek onur sayan, size en bağlı, en sadık hizmetkârlarınızdan biri olarak hatırlatıyorum.

Tek özlemim size, bu çağı aydınlatacak olan Güneş'e yakın olmaktır."

Galileo Galilei

4

GALİLEİ, VENEDİK CUMHURİYETİNDEN AYRILIP FLORANSA SARAYINA GİTMİŞTİR. TELESKOP ARACILIĞIYLA YAPTIĞI BULUŞLAR, ORADAKİ BİLİM ADAMLARI ÇEVRESİNDE KUŞKUYLA KARŞILANIR.

Eski, der ki: Nasılsam öyleyim eskiden bu yana.
Yeni, der ki: Öyleyse bırak artık yerini bana.

(Galilei'nin Floransa'daki evi. Bayan Sarti, Galilei'nin çalışma odasında beklenen konuklar için hazırlık yapmaktadır. Oğlu Andrea ise oturduğu yerde yıldız haritalarını toplamaktadır.)

BAYAN SARTİ Şu göklere çıkarılan Floransa'ya sağ salim vardığımızdan bu yana el etek öpmelerin sonu gelmez oldu. Bütün kent halkı şu borunun önünde resmi geçit yapıyor, bana da daha sonra yerleri silmek düşüyor. Ama bu boru hiçbir şeye yaramayacak! Çünkü önemli bir yanı olsaydı bu buluşların, din adamları herkesten önce bilirlerdi. Dört yıl boyunca Monsenyör Filippo'nun yanında çalıştım, gelgelelim kitaplığın tozunu hiçbir zaman tümüyle alamadım. Deri ciltler tavana kadar uzanırdı, üstelik öyle şiir kitapları falan da değildi ha! Ve bilim uğruna saatlerce yerinden kalkmamak yüzünden, iyi kalpli monsenyörün kaba etlerinde birer kiloluk urlar çıkmıştı, böyle bir adam bilmeyecek de kim bilecek? Bugünkü büyük ziyarete gelince, öyle bir skandal olacak ki, ben yarın yine sütçünün yüzüne bakamayacağım. Bay Galilei'ye, konukları borunun başına götürmezden önce önlerine iyi bir akşam yemeği, örneğin şöyle doğru dürüst bir kuzu eti çıkarmasını söylediğimde, ne dediğimi biliyordum ben. Ama hayır! *(Galilei'nin taklidini yapar.)* "Onlara başka bir ikramım var."

(Aşağıda kapı vurulur.)

BAYAN SARTİ *(Penceredeki göz deliğinden bakar)* Aman Tanrım, Duka gelmiş bile. Galilei ise hâlâ üniversitede! *(Merdivenlerden koşarak iner, Toscana Dukası Cosmo de Medici'yi [378] saray mareşalini ve iki saraylı hanımı içeri alır.)*

COSMO Boruyu görmek istiyorum.

SARAY MAREŞALİ Majesteleri, Bay Galilei ile öteki beyler üniversiteden dönene kadar sabretseniz belki daha iyi olur. *(Bayan Sarti'ye)* Bay Galilei, kendisi tarafından bulunan ve Medici Kümesi diye adlandırdığı yıldızları gökbilimcilere denetlettirmek istiyordu.

COSMO Siz o boruya inanmıyorsunuz, hiç inanmıyorsunuz. Nerede o?

BAYAN SARTİ Yukarda, çalışma odasında.

(Çocuk, başıyla merdiveni gösterir ve Bayan Sarti'nin de başıyla evet işaretini vermesi üzerine yukarı koşar.)

SARAY MAREŞALİ *(Çok yaşlı bir adamdır)* Majesteleri! *(Bayan Sarti'ye)* Yukarıya çıkmak şart mı? Benim gelişimin tek nedeni, öğretmenin hastalanmış olması.

BAYAN SARTİ Genç bayı merak etmeyin. Oğlum yukarda.

COSMO *(Yukardaki odaya girerek)* İyi akşamlar.

(İki çocuk bir törendeymişcesine eğilerek birbirlerini selamlarlar. Kısa bir aralık. Daha sonra Andrea yine işinin başına döner.)

ANDREA *(Galilei'ninkine çok benzeyen bir ifadeyle)* Burası da artık yolgeçen hanına döndü.

COSMO Ziyaretçiniz çok mu?

ANDREA Burada oraya buraya takılarak dolanıyorlar, alık alık bakınıyorlar, ama hiçbir şey anlamıyorlar.

COSMO Anlıyorum. Bu mu...? *(teleskopu gösterir.)*

ANDREA Evet, o. Ama el sürülmemeli.

COSMO Peki ya bu nedir? *(Cosmo, Ptolemaeus Sisteminin tahtadan yapılma maketini işaret eder.)*

ANDREA O, Ptolemaeus'un sistemi.

COSMO Güneş'in nasıl döndüğünü gösteriyor, değil mi?

ANDREA Evet, öyle deniyor.

COSMO *(Bir sandalyeye oturup maketi kucağına alır.)* Öğretmenim soğuk almış. O yüzden ben de daha erken çıkabildim. Burası hoş bir yer.

ANDREA *(Tedirgindir, karşısındaki tanımadığı çocuğu kuşkulu bakışlarla süzerek, kararsız adımlarla gidip gelir, sonunda kendini tutamayarak haritaların arkasından başka bir tahta maketi, Kopernik Sistemi'nin maketini çıkarır.)* Ama durum, gerçekte elbette ki böyle.

COSMO Nedir böyle olan?

ANDREA *(Cosmo'nun kucağındaki maketi göstererek)* Böyle olduğuna inanıyorlar, oysa *(Kendi maketini gösterir)* böyle. Dünya Güneş'in çevresinde dönüyor, anlıyor musunuz?

COSMO Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?

ANDREA Evet. Kanıtlandı.

COSMO Sahi mi? - Beni yaşlı adamın yanına artık neden hiç sokmadıklarını bilmek isterdim. Daha dün akşam, yemekteydi.

ANDREA Söylediklerime inanmadınız galiba?

COSMO Hayır, inanıyorum.

ANDREA *(Ansızın Cosmo'nun kucağındaki maketi işaret ederek)* Ver, sen onu bile anlamıyorsun!

COSMO İkisini birden ne yapacaksın?

ANDREA Ver dedim. Bu, çocuklara göre bir oyuncak değil.

COSMO Bunu sana vermeye bir itirazım yok, ama biraz daha nazik olmalısın, anladın mı?

ANDREA Sen aptalın birisin, nezaketi bir yana bırak ve ver şunu bana, yoksa kötü olacak!

COSMO Çek elini diyorum sana.

(Boğuşmaya başlarlar, ardından yere yuvarlanırlar.)

ANDREA Bir maketin nasıl kullanılacağını göstereceğim sana. Pes et!

COSMO Bak, iki parça oldu. Elimi büküyorsun.

ANDREA Kim haklı, kim haksız göreceğiz bakalım. Dünyanın döndüğünü söyle, yoksa kırarım kafanı.

COSMO Asla. Ayy, seni kızıl kafa seni! Nasıl terbiyeli olunurmuş, öğreteceğim sana.

ANDREA Kızıl kafa mı dedin? Ben kızıl kafayım, öyle mi?

(Konuşmadan boğuşmayı sürdürürler. Aşağı kata Galilei ile üniversiteden bazı profesörler girerler. Arkalarından Federzoni gelmektedir.)

SARAY MAREŞALİ Baylar, hafif bir rahatsızlık, majestelerinin öğretmenleri Sayın Suri'nin majestelerine eşlik etmelerini engellemiş bulunuyor.

DİNBİLİMCİ Umarım kötü bir şey değildir.

SARAY MAREŞALİ Hayır, kesinlikle değil.

GALİLEİ *(Düş kırıklığıyla)* Majesteleri burada yoklar mı?

SARAY MAREŞALİ Majesteleri yukardalar. Sayın baylardan burada fazla oyalanılmamasını rica ederim. Saray, yüce üniversitenin Bay Galilei'nin olağanüstü aracına ve yeni yıldızlara ilişkin düşüncesini büyük bir merakla bekliyor.

(Yukarı çıkarlar.)

(Çocuklar şimdi yerde sessiz yatmaktadırlar. Aşağıdan gelen gürültüyü duymuşlardır.)

COSMO Geldiler. Bırak da ayağa kalkayım.

(Hemen ayağa kalkarlar.)

AŞAĞIDAKİLER *(Yukarı çıkarlarken)* Yok, yok, her şey yolunda.- Tıp Fakültesi, kentin eski kesimindeki hastalık vakalarının ke-

sinlikle veba olamayacağını açıklıyor. Mikroplar bu ısı derecesinde donarmış. - Böyle durumlarda en kötü şey, paniğe kapılmaktır. - Bu mevsim için doğal olan soğuk algınlığı dalgasından başka bir şey yok ortada. - Hiçbir kuşkuya yer yok. - Her şey bütünüyle yolunda.

(Yukarda selamlaşma sahnesi.)

GALİLEİ Majesteleri, huzurlarınızda üniversitenizin değerli üyelerine yeni buluşları tanıtabilmekle onur duyuyorum.

(Cosmo, çok resmi bir ifadeyle her yana eğilir, Andrea'yı da eğilerek selamlar.)

DİNBİLİMCİ *(Yerdeki kırık Ptolemaeus maketini görür)* Burada bir şeyler kırılmış.

(Cosmo hemen yere eğilir ve maketi nazik bir hareketle Andrea'ya uzatır. Bu arada Galilei, öteki modeli kimse görmeden bir yere gizler.)

GALİLEİ *(Teleskopun başında)* Majestelerinin de hiç kuşkusuz bildikleri gibi, biz gökbilimciler son zamanlarda hesaplamalarımızda büyük güçlüklerle karşılaştık. Bu hesaplarımızda kullandığımız çok eski sistem felsefeye uymakla birlikte, görünüşe bakılırsa gerçeklere ne yazık ki uymuyor. Bu eski sisteme, yani Ptolemaeus Sistemi'ne göre yıldızların hareketlerinin son derece karışık olduğu varsayılıyor. Örneğin Venüs gezegeninin şöyle bir hareket gerçekleştirdiği düşünülüyor. *(Bir tahtanın üstüne, Venüs'ün Ptolemaeus Sistemi'ne göre izlediği ilmekli yörüngeyi çizer.)* Gelgelelim bu kadar karışık hareketlerin gerçekleştiğini varsaydığımızda bile, yıldızların konumunu önceden doğru olarak hesaplayabilecek konumda değiliz. Onları aslında bulunmaları gereken yerlerde bulamıyoruz. Ayrıca Ptolemaeus Sistemi'nin hiçbir açıklama getiremediği yıldız hareketleri de var. Benim Jüpiter gezegeninin çevresinde yeni bulduğum bazı küçük yıldızlar sanırım bu türden hareketler sergilemekte. Acaba sayın konuklar gözlemlerimize Jüpiter'in uydularıyla, yani Medici Yıldız Kümesiyle başlamamızı uygun bulurlar mı?

ANDREA *(Teleskopun önündeki tabureyi göstererek)* Lütfen buraya oturun.

FİLOZOF Teşekkür ederim yavrum. Ama korkarım her şey bu kadar basit değil. Bay Galilei, şu ünlü borunuzu denemezden önce, bize bilimsel bir tartışmanın zevkini tatmamıza izin vermenizi rica edeceğiz. Konu şu: Böyle gezegenler var olabilir mi?

MATEMATİKÇİ Evet, biçimsel bir tartışma.

GALİLEİ Ben doğrudan teleskoptan bakıp emin olabileceğinizi düşünmüştüm!

ANDREA Lütfen buyrun.

MATEMATİKÇİ Elbette, elbette. - Eskilerin görüşlerine göre ne dünyadan başka bir odak noktasının çevresinde dönen, ne de gökyüzünde tutunacak bir noktası bulunmayan yıldızlar olabilir, bunu eminim biliyorsunuzdur, öyle değil mi?

GALİLEİ Evet.

FİLOZOF Ve sayın matematikçinin *(Matematikçinin bulunduğu yöne doğru eğilir)* görünüşe bakılırsa varlığını kuşkuyla karşıladığı bu yıldızların var olup olmadıkları bir yana, ben bir filozof olarak izninizle şunu sormak istiyorum: Bu tür yıldızlar gerekli midir? Aristotelis divini universum...[379]

GALİLEİ Günlük dilde sürdüremez miyiz konuşmamızı? Meslektaşım Bay Federzoni Latince bilmez.

FİLOZOF Bizi anlaması önemli mi?

GALİLEİ Evet.

FİLOZOF Özür dilerim. Ben kendisini sizin mercekçiniz sanmıştım.

ANDREA Bay Federzoni hem bir mercekçi, hem de bir bilgindir.

FİLOZOF Teşekkür ederim, yavrum. Eğer Bay Federzoni ısrar ediyorsa...

GALİLEİ Ben ısrar ediyorum.

FİLOZOF Tartışma parıltısını yitirecek, ama ev sizin eviniz. Ölümsüz Aristoteles'in evreni o gizemli ezgilerin yankılandığı küreleriyle[380], kristal kubbeleriyle, gök cisimlerinin dolaşımlarıyla, güneşin yörüngesinin eğik açısıyla[381], uydu takımlarının[382] gizemleriyle, güney yarımküresinin yıldızlardan yana zenginliğiyle ve yerkürenin o ilahi yapısıyla öyle düzenli, öyle güzel bir bütündür ki, bu uyumu bozmaktan herhalde kaçınmamız gerekir.

GALİLEİ Acaba majesteleri, bu varlıkları olanaksız ve gereksiz yıldızlara şimdi şu teleskopla baksalar nasıl olur?

MATEMATİKÇİ İnsanın neredeyse şu sizin aslında olamayacak bir şeyi gösteren borunuzun güvenilir bir araç olamayacağını söyleyesi geliyor, öyle değil mi?

GALİLEİ Bununla ne demek istiyorsunuz?

MATEMATİKÇİ Bay Galilei, sizi değişmesi olanaksız gökyüzünün en yüksek kesimlerinde yıldızların boşlukta hareket edebilecekleri varsayımına götüren nedenleri bize söyleseniz, çok daha yararlı olmaz ım?

FİLOZOF Nedenler, Bay Galilei, nedenler![383]

GALİLEİ Nedenler mi? Bir kez yıldızlara bakmakla ve benim saptamalarım aracılığıyla gerçek anlaşılsa bile mi? Bayım, bence bu tartışma tadını yitiriyor.

MATEMATİKÇİ Daha çok heyecanlanmaya başlamanızdan emin olsay...

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

dım, borunuzdaki ile gökyüzündekinin farklı olabileceğini söylerdim.

FİLOZOF Bu, daha nazik söylenemezdi.

FEDERZONİ Yani Medici yıldızlarını merceğin üstüne resmettiğimizi mi düşünüyorsunuz?

GALİLEİ Beni hile yapmakla mı suçluyorsunuz?

FİLOZOF Böyle bir şey nasıl yapabiliriz? Hem de Majestelerinin önünde?

MATEMATİKÇİ İster çocuğunuz, ister yetiştirmeniz diye adlandırılsın, aracınız çok ustaca yapılmış, buna hiç kuşku yok!

FİLOZOF Ve şuna da kesinlikle inanmaktayız ki, varlığı her türlü kuşkunun ötesinde olmayan yıldızları, hanedanın yüce adıyla süsleme cesaretini ne siz gösterebilirdiniz, ne de bir başkası.

(Hepsi, Duka'nın önünde yerlere kadar eğilirler.)

COSMO *(Saraylı hanımlara bakar)* Yıldızlarıma bir şey mi oldu?

YAŞLICA SARAYLİ HANIM *(Duka'ya)* Yıldızlara hiçbir şey olmadı, Majesteleri. Baylar yalnızca bu yıldızlar gerçekten, ama gerçekten var mı, diye soruyorlar.

(Ara.)

GENÇ SARAYLI HANIM Bu araçtan bakılınca, Büyük Araba'nın her tekerleği görülebiliyormuş.

FEDERZONİ Evet, boğanın da her yeri.

GALİLEİ Şimdi sayın baylar bakacaklar mı, bakmayacaklar mı?

FİLOZOF Bakacağız elbette.

MATEMATİKÇİ Elbette.

(Ara. Andrea ansızın döner ve dimdik oda boyunca yürür. Annesi onu tutar.)

BAYAN SARTİ Ne oluyor sana?

ANDREA Bunlar aptal. *(Annesinin elinden kurtulup kaçar.)*

FİLOZOF Zavallı çocuk.

SARAY MAREŞALİ Majesteleri, beyler, saray balosunun kırkbeş dakikaya kadar başlayacağını hatırlatabilir miyim?

MATEMATİKÇİ Neden boşuna zaman yitirelim? Bay Galilei nasılsa er geç gerçekleri kabul etmek zorunda kalacak. Onun dediği gibi, Jüpiter'in uyduları olsaydı, bunlar göğün kâsesini delerdi. İş, bu kadar basit.

FEDERZONİ Şaşıracaksınız, ama göğün kâsesi diye bir şey yok.

FİLOZOF Olduğunu her okul kitabında okuyabilirsiniz dostum.

FEDERZONİ O halde yeni ders kitapları gerekli.

FİLOZOF Majesteleri, saygıdeğer meslektaşım ve ben, doğrudan doğruya ilahi Aristoteles'in otoritesine[384] dayanmaktayız.

GALİLEİ *(Neredeyse yaltaklanırcasına)* Baylar, Aristoteles'in otoritesi-

ne inanmak ve elle tutulur, gözle görülür olguların varlığı birbirinden farklı şeyler. Siz diyorsunuz ki, Aristoteles'e göre yukarda kristal kâseler vardır ve bu yüzden belli hareketler gerçekleşemez, aksi takdirde yıldızların bu kâseleri delmesi gerekirdi. Peki ama, ya bu hareketleri saptayabilirseniz? Belki böyle bir saptama, size bu kâselerin olmadığını gösterir, öyle değil mi? Baylar, sizlerden naçizane bütün dileğim, gözlerinize inanmanızdır.

MATEMATİKÇİ Sevgili Galilei, size ne kadar eskimiş bir moda gibi gelirse gelsin, ben zaman zaman Aristoteles'i okurum ve okurken gözlerime inandığıma da sizi temin edebilirim.

GALİLEİ Ben, bütün fakültelerdeki bayların bütün olgular karşısında gözlerini kapatmalarına ve sanki hiçbir şey olmamış gibi davranmalarına alışkınım. Saptamalarımı gösteriyorum, gülümseniyor, inandırmak için teleskopumu sunuyorum, insanlar Aristoteles'ten alıntı yapıyorlar. Aristoteles'in teleskopu yoktu ki![385]

MATEMATİKÇİ Yoktu, kesinlikle yoktu.

FİLOZOF *(Yüksekten bakan bir ifadeyle)* Eğer burada yalnızca antik çağın bütün bilim dünyasınca değil, kilisenin yüce büyüklerince de tanınmış bir otorite olan Aristoteles'e kara çalınmak isteniyorsa, tartışmanın sürdürülmesini yararsız bulurum. Ciddiyetten yoksun bir tartışmayı ret ederim. İşte o kadar!

GALİLEİ Gerçek, otoritenin değil, zamanın çocuğudur[386]. Bilgisizliğimiz sonsuz, bunu bir milimetreküp olsun azaltalım! Sonunda biraz daha az aptal olabileceksek eğer, neden yine de bunca akıllı olmakta direnelim? Ben, uzayın küçücük bir parçasını, yalnızca eteğinin bir ucunu daha yakından görmemizi sağlayan bir aracı ele geçirmek gibi inanılmaz bir şansa eriştim. Kullanın onu.

FİLOZOF Majesteleri, hanımlar ve beyler, ben kendime yalnızca bütün bunlar bizi nereye götürür diye soruyorum.

GALİLEİ Bence bilim adamları olarak gerçeğin bizi nereye götüreceğini sormamız gerekmiyor.

FİLOZOF *(Çok öfkeli)* Gerçek bizi en olmayacak yerlere götürebilir, Bay Galilei!

GALİLEİ Majesteleri! Son zamanlarda geceleri bütün İtalya'da teleskoplar gökyüzüne çevriliyor. Jüpiter'in uyduları sütü ucuzlatmıyor. Ama bu uydular daha önce hiç görülmemişti, şimdi ise varlıkları kesinleşti. Sokaktaki adam bundan, gözlerini açtığı takdirde daha pek çok şeyi görebileceği sonucuna varıyor! O adama karşı bu sonucu onaylamakla yükümlüsünüz! Bütün

İtalya'nın dikkat kesilmesine yol açan neden, yalnızca bazı uzak yıldızların hareketleri değil, ama sarsılmaz gözüyle bakılan öğretilerin sarsılmaya başlaması; ve bu öğretilerin epey fazla sayıda olduğunu da herkes biliyor. Baylar, sarsılmaya başlamış öğretileri savunmayalım!

FEDERZONİ Sizler, birer hoca olarak bu sarsıntıya zemin hazırlamalısınız.

FİLOZOF Bilimsel bir tartışma sırasında yardımcınızın öğüt vermemesini dilerdim.

GALİLEİ Majesteleri! Büyük Venedik tersanesindeki çalışmam sırasında her gün tasarımcılarla, yapı işçileriyle, çeşitli araçları yapanlarla beraberdim. Bu insanlar bana bazı yeni yollar gösterdiler. Onlar bir şeyler okumuş olmamalarına rağmen kendilerini duyularının rehberliğine bırakıyorlar ve bu rehberliğin onları götüreceği yerden de çoğunlukla korkmuyorlar...

FİLOZOF Yaaa...

GALİLEİ Tıpkı bundan yüz yıl önce hangi kıyılara ulaşacaklarını, dahası herhangi bir kıyıya ulaşıp ulaşmayacaklarını bilmeden denizlere açılmış olan denizcilerimiz gibi. Görünüşe bakılırsa insanların, eski Yunanistan'ın ününün gerçek kaynağını oluşturan o yüce merak etme duygusuna günümüzde yeniden ulaşabilmesi için, tersanelere gidilmesi gerekiyor.

FİLOZOF Burada duyduklarımızdan sonra, Bay Galilei'nin tersanelerde hayranlar bulacağından eminim.

SARAY MAREŞALİ Majesteleri, bu çok aydınlatıcı görüşmenin biraz uzadığını üzülerek belirtmek zorundayım. Majestelerinin saray balosundan önce biraz dinlenmeleri gerekiyor.

(Duka, kendisine verilen bir işaret üzerine eğilerek Galilei'yi selamlar. Saraya dönecek olanlar acele kalkarlar.)

BAYAN SARTİ *(Duka'nın yolunu keser ve ona içi kurabiye dolu bir tabak uzatır)* Bir kurabiye almaz mısınız, Majesteleri? *(Yaşlıca saraylı hanım, Duka'yı dışarı çıkartır.)*

GALİLEİ *(Arkalarından aşağıya koşarak)* Ama beyler, bütün yapmanız gereken, şu araçtan bakmak!

SARAY MAREŞALİ Majesteleri, savlarınız konusunda yaşayan en büyük gökbilimcimiz olan Rahip Christopher Clavius'un[387] görüşlerini almayı ihmal etmeyeceklerdir; Rahip Clavius, Roma'daki Papalık Bilim Merkezi'nin[388] başgökbilimcisidir.

5

GALİLEİ, VEBADAN KORKMAKSIZIN ARAŞTIRMALARINI SÜRDÜRMEKTEDİR.

(Sabah vakti. Galilei teleskopunun başında, notlarına eğilmiştir. Virginia, elinde bir yolculuk çantasıyla içeri girer.)

GALİLEİ Virginia! Bir şey mi oldu?

VİRGİNİA Manastır kapandı, hemen eve dönmeliyiz. Arcetri'de[389] beş veba vakası var.

GALİLEİ *(Seslenir)* Sarti!

VİRGİNİA Pazar Caddesi de geceden bu yana kapatılmış. Kentin eski kesiminde iki kişi ölmüş diyorlar, üç kişi de hastanede can çekişiyormuş.

GALİLEİ Yine her şeyi son dakikaya kadar sakladılar.

BAYAN SARTİ *(Girer)* Sen ne yapıyorsun burada?

VİRGİNİA Veba.

BAYAN SARTİ Aman Tanrım! Hemen toparlanıyorum. *(Oturur.)*

GALİLEİ Hiçbir şey toplamayın. Virginia'yı ve Andrea'yı alın! Ben de notlarımı toplayayım. *(Koşarak masasına döner ve büyük bir telaşla kâğıtlarını toplar.*

Bayan Sarti, koşarak içeri giren Andrea'nın sırtına bir palto giydirir, birkaç battaniye ve biraz yiyecek alır. İçeriye saraydan gelen bir uşak girer.)

UŞAK Majesteleri salgın hastalıktan ötürü Bologna yönünde kentten ayrıldılar. Ancak Bay Galilei'nin de güvenli bir yere gidebilmesinin sağlanmasında ısrar ediyorlar. Araba iki dakikaya kadar kapının önünde olacak.

BAYAN SARTİ *(Virginia'yla Andrea'ya)* Siz hemen çıkın. Şunları da alın.

ANDREA Ama neden? Nedenini söylemezsen gitmem.

BAYAN SARTİ Veba salgını çıktı, yavrum.

VİRGİNİA Babamı bekleyelim.

BAYAN SARTİ Hazır mısınız, Bay Galilei?

GALİLEİ *(Teleskopu masanın örtüsüne sararak)* Virginia'yla Andrea'yı arabaya bindirin. Ben hemen geliyorum.

VİRGİNİA Hayır, sensiz gitmeyiz. Kitaplarını toplamaya kalkarsan, asla yetişemezsin.

BAYAN SARTİ Araba geldi.

GALİLEİ Aklını başına topla, Virginia, binmezseniz araba gider. Ve-

bayla şaka edilmez.

VİRGİNİA *(Bayan Sarti onu ve Andrea'yı dışarı çıkarırken, karşı koymaya çalışır)* Kitapları toplamasına yardım edin, yoksa gelmez.

BAYAN SARTİ *(Evin kapısından seslenir)* Bay Galilei! Arabacı beklemek istemiyor!

GALİLEİ Gitmemin uygun olacağını sanmıyorum, Bayan Sarti. Bakın burada her şey karmakarışık, üç aydır tuttuğum bu notlar, üzerinde bir, iki gece daha çalışmadığım takdirde hiçbir işe yaramaz. Üstelik şu salgın her yerde var.

BAYAN SARTİ Bay Galilei! Hemen gel diyorum! Sen çıldırmışsın!

GALİLEİ Siz, Virginia ve Andrea'ya gitmek zorundasınız. Ben arkanızdan gelirim.

BAYAN SARTİ Bir saat sonra artık kimse buradan ayrılamaz. Gelmek zorundasın! *(Kulak kabartır.)* Arabacı gidiyor! Onu durdurmalıyım. *(Çıkar. Galilei odanın içinde dolanır. Bayan Sarti, yüzü sapsarı ve elinde çıkını olmaksızın döner.)*

GALİLEİ Ne duruyorsunuz burada? Arabayı ve çocukları kaçıracaksınız.

BAYAN SARTİ Gittiler. Virginia'yı zorla götürebildiler. Bologna'da çocuklarla ilgilenilecek. Ama sizin yemeğinizi kim hazırlayacak?

GALİLEİ Delisin sen. Yemek pişirmek için kentte kalmak!... *(Notlarını eline alır.)* Aklımı kaçırdığımı sanmayın, Bayan Sarti. Bu gözlemleri böyle yarıda bırakamam. Çok güçlü düşmanlarım var ve belli savlar için kanıtlar toplamak zorundayım.

BAYAN SARTİ Özür dilemenize gerek yok. Ama yaptığınız akıllı işi değil.

(Galilei'nin Floransa'daki evinin önü. Galilei dışarı çıkar ve caddenin aşağısına doğru bakar. İki rahibe geçer.)

GALİLEİ *(Rahibelere)* Acaba nereden süt alabilirim, söyleyebilir misiniz? Sütçü kadın bu sabah gelmedi ve eve bakan kadınım da yok.

I.RAHİBE Yalnızca kentin alt kesimindeki dükkânlar açık.

II.RAHİBE Siz buradan mı çıktınız? *(Galilei, başıyla onaylar.)* O sokak burası işte!

(Rahibeler istavroz çıkarırlar ve hızlı adımlarla uzaklaşırlar. Bir adam görünür.)

GALİLEİ *(Adama)* Siz, bize beyaz ekmek getiren fırıncı değil misiniz? *(Adam başıyla onaylar.)* Benim evime bakan kadını gördünüz mü? Dün akşam gitmiş olmalı. Bu sabahtan beri evde yok. *(Adam başını sallar.*

Karşı sırada bir pencere açılır ve bir kadın dışarı bakar.)

KADIN *(Bağırır)* Kaçın! Onlarda veba var!

(Adam korkuyla kaçar.)

GALİLEİ Siz gördünüz mü evime bakan kadını?

KADIN Kadın caddenin yukarsında yere yığıldı. Biliyordu herhalde. O yüzden kaçmış olmalı. Ne sorumsuzluk!

(Pencereyi çarparak kapatır. Yoldan aşağı çocuklar inerler. Galilei'yi görürler ve bağrışarak kaçarlar. Galilei döner, o sırada tepeden tırnağa zırhlara bürünmüş iki asker koşarak gelir.)

ASKERLER Çabuk dön ve eve gir! *(Uzun mızraklarıyla Galilei'yi iterek evine girmeye zorlarlar. Onun arkasından kapıya kalaslar çakarlar.)*

GALİLEİ *(Pencereden)* Kadına ne olduğunu söyleyebilir misiniz?

ASKERLER Onlar, ölülerin bulunduğu yere götürülüyor.

KADIN *(Yine penceresinde görünür)* Şu arkadaki sokağın tamamında salgın var. Neden kapatmıyorsunuz?

(Askerler yol boyunca bir ip gererler.)

KADIN Ama bu durumda bizim evimize de kimse girip çıkamaz! Burayı kapatmanıza gerek yok. Burada herkes sağlıklı. Durun! Durun! Dinlesenize beni! Kocam kentte, sonra bize ulaşamaz ki! Ah hayvanlar, hayvan herifler! *(İçerden kadının hıçkırıkları ve çığlıkları duyulur. Askerler uzaklaşırlar. Başka bir pencerede yaşlı bir kadın görünür.)*

GALİLEİ Sanırım arka taraflarda yangın var.

YAŞLI KADIN Veba kuşkusu olduğunda, yangın söndürmüyorlar. Herkesin düşündüğü tek şey, veba.

GALİLEİ Onlara ne kadar da uygun düşen bir davranış! Onların bütün yönetim sistemi bu. Bizleri bir incir ağacının artık yemiş veremeyen hastalıklı dalıymışız gibi kesip atıyorlar.

YAŞLI KADIN Böyle konuşmamalısınız. Onlar yalnızca çaresiz kaldılar.

GALİLEİ Evde yalnız mısınız?

YAŞLI KADIN Evet. Oğlum bir pusula yolladı. Tanrıya şükürler olsun ki orada, arkalarda birinin öldüğünü akşamdan duymuş, geri dönmedi. Gece bu mahallede onbir vaka görülmüş.

GALİLEİ Evime bakan kadını zamanında göndermediğim için kendimi suçluyorum. Benim önemli bir işim vardı, ama onun kalması için bir neden yoktu.

YAŞLI KADIN Biz de gidemeyiz. Kim kabul eder ki bizi? Hem kendinizi suçlamak zorunda değilsiniz. Ben evinize bakan kadını gördüm. Bu sabah erken çıktı, saat yediye doğru. Hastaydı, çünkü benim kapıya çıkıp ekmekleri aldığımı görünce, etrafında bir çember çizdi. Sanırım evinizin kapatılmasını istemiyor-

du. Ama baştakilerden hiçbir şey gizli kalmıyor.
(Bir takırtı duyulur.)

GALİLEİ Bu da nesi?

YAŞLI KADIN İçinde veba tohumlarının bulunduğu bulutları gürültüyle kovmaya çalışıyorlar.
(Galilei kahkaha atar.)

YAŞLI KADIN Hayret, hâlâ gülebiliyorsunuz!
(Caddeden aşağı doğru bir adam gelir, ama yolu kapatılmış bulur.)

GALİLEİ Hey, baksanıza! Burayı kapattılar, evde de hiç yiyecek yok.
(Adam kaçmıştır.)

GALİLEİ Ama açlıktan ölmeye bırakamazsınız bizi! Durun diyorum!

YAŞLI KADIN Belki de bir şeyler getirirler. Getirmezlerse eğer, ama ancak gece bastıktan sonra, kapınıza bir testi süt bırakırım, tabii eğer korkmazsanız!

GALİLEİ Hey! Hey! Bizi duymuyor olamazlar!
(İpin yanında ansızın Andrea belirir. Yüzü ağlamaklıdır.)

GALİLEİ Andrea! Nasıl buraya gelebildin?

ANDREA Ben sabah da gelmiştim. Kapıyı vurdum, ama siz açmadınız. Bana dediklerine göre...

GALİLEİ Peki sen arabayla gitmemiş miydin?

ANDREA Gitmiştim. Ama yolda atlamayı başardım. Virginia yola devam etti. İçeri giremez miyim?

YAŞLI KADIN Hayır. Ursulinler Manastırına gitmelisin. Belki annen oradadır.

ANDREA Gittim. Fakat beni annemin yanına sokmadılar. Çok hastaymış.

GALİLEİ Peki onca yolu yürüyerek mi geldin? Çünkü gideli üç gün olmuştu.

ANDREA Ancak şimdi gelebildim, bana kızmayın. Bir kez de yakalandım.

GALİLEİ *(Çaresiz)* Ağlama artık. Bak, bu arada ben daha bir şeyler buldum. Sana anlatayım mı? *(Andrea hıçkırarak başını sallar.)* İyi dikkat et, yoksa anlayamazsın. Sana Venüs gezegenini gösterdiğimi hatırlıyor musun? Gürültüye aldırma, önemli değil. Evet, hatırlıyor musun? Biliyor musun ne gördüm? Venüs[390], tıpkı Ay gibi! Onu hem yarı küre, hem de hilal biçiminde gördüm. Ne diyorsun buna? Bütün bunları küçük bir kürenin ve bir ışığın yardımıyla sana gösterebilirim. Böylece bu gezegenin de kendi ışığının olmadığı kanıtlanıyor. Ve bu gezegen de sıradan bir çember çizerek Güneş'in çevresinde dönüyor, bu olağanüstü değil mi?

ANDREA *(Hıçkırarak)* Öyle; ve bu bir olgu.

GALİLEİ *(Kısık sesle)* Anneni ben alıkoymadım.
(Andrea susar.)
GALİLEİ Ama ben kalmasaydım, elbet bütün bunlar da olmazdı.
ANDREA Şimdi size inanmak zorundalar mı?
GALİLEİ Artık bütün kanıtları topladım. Biliyor musun, bu salgın geçtikten sonra Roma'ya gidip kanıtları onlara göstereceğim.
(Caddeden aşağı doğru tepeden tırnağa örtünmüş iki adam gelir. Ellerinde sırıklar ve kovalar vardır. Uzun sırıklarla önce Galilei'ye, sonra da yaşlı kadına pencereden ekmek uzatırlar.)
YAŞLI KADIN Orada üç çocuğuyla bir kadın var. Oraya da biraz bırakın.
GALİLEİ Ama içeceğim yok. Evde su kalmadı. *(İki adam omuz silkerler.)* Yarın da gelecek misiniz?
I. ADAM *(Ağzı bir bezle kapalı olduğu için boğuk sesle)* Yarın ne olacağını kim bilebilir?
GALİLEİ Geldiğiniz takdirde, çalışmam için gerekli olan küçük bir kitabı da uzatabilir misiniz?
AYNI ADAM *(Yine derinden gelen bir sesle güler)* Bir kitabın eksikti! Ekmek alabilirsen haline şükret.
GALİLEİ Ama öğrencim olan şu çocuk burada olacak ve kitabı benim için size verecek. Sözünü ettiğim, Merkür'ün[391] dönüş hızını içeren bir harita; Andrea, benimkini bulamıyorum. Okuldan sağlayabilir misin?
(Adamlar uzaklaşmışlardır.)
ANDREA Elbette. Getiririm, Bay Galilei. *(Çıkar.)*
(Galilei de evine çekilir. Karşıki evden çıkan yaşlı kadın, Galilei'nin kapısına bir testi süt bırakır.)

6

1616[392]
VATİKAN'IN
ARAŞTIRMA KURUMU COLLEGIUM ROMANUM[393],
GALİLEİ'NİN BULUŞLARINI ONAYLAR.

Görmemiştir dünya pek böylesini
Öğretmenlerin öğrenmeye gittiklerini.
Clavius, Tanrının rahip kulu
Onayladı Galilei'nin buluşunu.

(Roma'da, Collegium Romanum'un salonu. Gece. Yüksek düzeyde din adamları, keşişler ve bilginler gruplar oluşturmuşlardır. Galilei bir yanda, yalnız başınadır. Çok neşeli bir hava vardır. Sahne başlamazdan önce yüksek perdeden kahkahalar duyulur.)

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Gülmekten iki büklüm)* Ah şu aptallık yok mu, aptallık! Bana bir cümle söyleyin ki, inanılmamış olsun!

BİR BİLGİN Örneğin, sizin yemeğe karşı aşılması olanaksız bir isteksizlik duyduğunuz, Monsignore!

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ İnanırlar, ona da inanırlar. Yalnızca akla uygun olana inanılmaz. Şeytan diye bir şeyin varlığı kuşkuyla karşılanır. Ama dünyanın sokak ortasındaki bir topaç gibi döndüğüne inanılır. Sancta simplicitas![394]

BİR KEŞİŞ *(Komedi oynar)* Başım dönüyor. Dünya çok hızlı dönüyor. İzin verirseniz size tutunacağım, profesör. *(Sallanıyormuş gibi yaparak bir bilgine tutunur.)*

BİLGİN *(Oyuna katılarak)* Evet, bugün yine kafayı çekmiş şu yaşlı dünyamız. *(O da bir başkasına tutunur.)*

KEŞİŞ Durun, durun! Kayıyoruz! Durun diyorum!

BİR BAŞKA BİLGİN Venüs tamamen çarpıldı bile. Şimdi ancak kıçının yarısını görebiliyorum. İmdat!

(Rahipler bir araya toplanırlar; kahkahalar arasında, sanki fırtınaya tutulmuş bir gemiden düşmemek için direnirmiş gibi yaparlar.)

İKİNCİ KEŞİŞ Bari Ay'a savrulmasak! Çünkü kardeşlerim, derler ki, oradaki tepeler çok sivri uçluymuş!

BİRİNCİ BİLGİN Ayağını sıkı bas yere.

BİRİNCİ KEŞİŞ Ve aşağı bakmayın. Benim başım dönüyor.

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Galilei'nin bulunduğu tarafa doğru özellikle yüksek sesle)* Collegium Romanum'da baş dönmesi ha, olamaz!

(Herkes kahkahalarla güler.

Bir kapıdan Collegium'un iki gökbilimcisi girer. Ortalık sessizleşir.)

BİR KEŞİŞ Hâlâ araştırıyor musunuz! Bu bir rezalet!

I.GÖKBİLİMCİ *(Öfkeyle)* Araştıran biz değiliz!

II.GÖKBİLİMCİ Bu iş nereye varacak? Clavius'u[395] anlamıyorum... Son elli yılda ortaya atılan her iddiaya inansaydık, halimiz ne olurdu! 1572 yılında, en yüksek katta[396], göğün sabit yıldızların bulunduğu sekizinci katında yeni bir yıldız[397] çıkar ortaya; bütün komşu yıldızlardan daha parlak ve daha büyüktür; ama aradan daha birbuçuk yıl geçmeden ortadan kaybolur, yok olup gider. Şimdi sormak gerekmez mi, gökyüzünün o ebedi sürekliliği ve değişmezliği ne oldu diye?

FİLOZOF İzin verilse, yıldızlarla örülü gökyüzünün tamamını parçalayacaklar.

I.GÖKBİLİMCİ Evet, nereye varacak bu işin sonu? Beş yıl sonra Danimarkalı Tycho Brahe, bir kuyruklu yıldızın yörüngesini[398] belirledi. Bu yörünge Ay'ın üst kısmında başlayıp, tüm saydam kâseleri, yani hareket eden gök cisimlerinin maddi dayanaklarını birer birer deliyormuş! Hiçbir direnişle karşılaşmıyor, ışığı da kırılmıyormuş. Şimdi sormak gerekmez mi, göğün katlarına ne oldu diye?

FİLOZOF Ama bu olanaksız! İtalya'nın ve kilisenin en büyük gökbilimcisi Christopher Clavius, nasıl olur da böyle bir şeyi araştırabilir?

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ Rezalet!

I.GÖKBİLİMCİ Ama araştırıyor işte! İçerde oturmuş, o şeytan icadı borudan bakıyor!

II.GÖKBİLİMCİ Principiis obsta![399] Her şey bizim bir sürü şeyi, Güneş ve Ay tutulmasına ilişkin verileri, gök cisimlerinin konumlarını uzun zamandır Kopernikus denen o dinsizin çizimlerine göre hesaplamamızla başladı.

BİR KEŞİŞ Sorarım size, hangisi daha iyi: Ay tutulmasını takvimde yazılı olduğundan üç gün geç görmek mi, yoksa ebedi mutluluğu hiç görememek mi?

ÇOK ZAYIF BİR KEŞİŞ *(Elinde açık bir İncil'le öne doğru ilerler, parmağını fanatik bir ifadeyle belli bir yere koymuştur)* Ne yazıyor burada? "Güneş Gibeon'da, Ay 'da Ajalon Vadisinde duracak!" Güneş bu dinsizlerin ileri sürdükleri gibi hiç dönmüyorsa eğer, o zaman nasıl hareketsiz kalabilir? Yazılanlar yalan mı?

II.GÖKBİLİMCİ Biz gökbilimcilere güçlükler çıkartan olgular var, ama insan her şeyi anlamak zorunda mı?
(İkisi de çıkarlar.)[400]

ÇOK ZAYIF KEŞİŞ İnsan soyunun yurdunu, gezinip duran bir yıldızla eş tutuyorlar. İnsanları, hayvanları, bitkileri ve bütün yeryüzünü bir kağnıya yükleyip bomboş bir gökyüzünde çember çizdiriyorlar. Onlara göre artık yeryüzü ve gökyüzü yok, çünkü yeryüzü yalnızca gökyüzünde bir yıldız, gökyüzü de yok, çünkü yeryüzünün ta kendisi. Yukarsıyla aşağısı, sonrasız olan ile geçici olan arasında artık hiçbir ayrım kalmadı. İnsanlar olarak geçici olduğumuzu biliyoruz. Ama şimdi bize gökyüzünün de geçici olduğunu söylüyorlar. Güneş, Ay, yıldızlar ve bizler yeryüzünde yaşıyoruz denirdi ve böyle yazılıydı; gelgelelim şurada duran adama göre şimdi yeryüzü de bir yıldız. Yalnızca yıldızlar var! Gün gelecek, şunu da dediklerini göreceğiz: İnsan

ve hayvan diye bir şey de yoktur, insanın kendisi bir hayvandır, yalnızca hayvanlar vardır![401]

I.BİLGİN *(Galilei'ye)* Bir şey düşürdünüz, Bay Galilei!

GALİLEİ *(Daha önce cebinden bir taş çıkarmış, oynamış ve yere düşürmüştür; taşı almak için yere eğilirken yanıt verir)* Yukarı düştü, Monsignore, elimden yukarı düştü.

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Arkasını döner)* Utanmaz adam.

(İçeriye bir keşişin yardımıyla yürüyebilen çok yaşlı bir kardinal girer. Herkes saygıyla ona yol açar.)

YAŞLI KARDİNAL Hâlâ içerdeler mi? Böyle önemsiz bir işi gerçekten de daha çabuk bitiremiyorlar mı? Bu Clavius'un kendi alanını bildiği söylenir! Duyduğuma göre bu Bay Galilei, insanı evrenin odak noktasından kenarda kıyıda bir yerlere atıyormuş. O halde kendisi açıkça insan soyunun bir düşmanıdır! Ve ona böyle davranılması gerekir. İnsanoğlu, Yaradılış'ın tacıdır, bunu çocuklar bile bilir, Tanrının en yüce tuttuğu ve en sevdiği varlıktır. Tanrı böyle bir mucize ürününü, böyle bir çabayı nasıl olur da küçük, sapa ve sürekli kayıp giden bir yıldıza yerleştirmiş olabilir? Hesaplarının köleleri olan bu insanlara inanacak kadar sapıtmış kişilerin var olabileceği düşünülebilir mi? Tanrının hangi yaratığı böyle bir şeyi kabullenebilir?

ŞİŞMAN KİLİSE BÜYÜĞÜ *(Biraz alçak sesle)* O bay burada.

YAŞLI KARDİNAL *(Galilei'ye)* Ya, demek sizsiniz? Bir şey söyleyeyim mi, artık iyi göremiyorum, fakat görebildiğim kadarıyla bir zamanlar yaktığımız[402] - adı neydi? - o insana şaşılacak kadar benzemektesiniz.

KEŞİŞ Heyecanlanmamalısınız, kardinal hazretleri. Doktor...

YAŞLI KARDİNAL *(Onun kolundan çıkar, Galilei'ye)* Üstünde yaşamanıza, her şeyi ondan almanıza karşın, yeryüzünü aşağılamak istiyorsunuz. Kendi yuvanızı pisletiyorsunuz! Ama ben, böyle bir şeyi kabul edemem. *(Keşişi geriye doğru iter ve gururlu adımlarla salonda gidip gelmeye başlar.)* Ben, geçici olarak bir yerlerde dolanıp duran herhangi bir yıldızda yaşayan herhangi bir canlı değilim. Ben sağlam adımlarla, sağlam bir yeryüzüne basıyorum, burası evrenin odak noktası, ben odak noktasındayım ve Yaradan'ın bakışları benim üzerimde, yalnızca benim üzerimde. Benim çevremde sekiz saydam kâseye tutturulmuş olan sabit yıldızlar ve aynı zamanda Tanrının beni görebilmesi için, etrafımı aydınlatsın diye yaratılmış olan dev Güneş çember çizmekte. Böylece her şeyin odak noktası açıkça ve tartışmasız ben oluyorum; ben, yani insanoğlu, Tanrının emeği, odak noktasındaki yaradılan, Tanrının sureti, ebedi ve... *(Yere yığılır.)*

KEŞİŞ Kardinal hazretleri, kendinizi çok yordunuz!

(O anda arkadaki kapı açılır, gökbilimcilerinin başında, Büyük Clavius içeri girer. Konuşmaksızın, hızlı adımlarla ve etrafa bakmadan salonu geçer, çıkmak üzereyken keşişlerden birine hitap eder.)

CLAVİUS Söyledikleri doğru. *(Gökbilimcileriyle birlikte çıkıp gider. Arkadaki kapı açık kalır. Ortalığı ölüm sessizliği kaplar. Yaşlı kardinal kendine gelir.)*

YAŞLI KARDİNAL Ne oldu? Karar verildi mi?

(Kimse ona kararı söylemeye cesaret edemez.)

KEŞİŞ Kardinal hazretleri, artık eve dönmeniz gerekiyor.

(Yaşlı kardinalin salondan çıkarılmasına yardım ederler. Herkes şaşkın bir halde ayrılır.

Clavius'un araştırma komisyonundan küçük bir keşiş, Galilei'nin yanında durur.)

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Gizlice)* Bay Galilei, Peder Clavius gitmeden önce şöyle dedi: Şimdi dinbilimciler, göğün katlarını nasıl yeniden düzenleyeceklerini düşünsünler bakalım! Zafer sizindir. *(Çıkar.)*

GALİLEİ *(Onu alıkoymaya çalışır)* Aklın zaferi bu! Benim değil, aklın zaferi!

(Küçük Keşiş çıkmıştır.

Galilei de çıkar. Kapıda uzun boylu bir din adamıyla, Engizisyon kardinaliyle karşılaşır. Kardinale bir gökbilimci eşlik etmektedir. Galilei eğilir. Çıkmazdan önce kapıdaki nöbetçilerden birine fısıldayarak bir şey sorar.)

NÖBETÇİ *(Fısıldayarak karşılık verir)* Kendileri, Engizisyon kardinalidir.

(Gökbilimci, kardinali teleskopa götürür.)

7

5 MART 1616[403]
FAKAT ENGİZİSYON, KOPERNİK'İN ÖĞRETİSİNİ YASAKLAR LİSTESİNE[404] ALIR

Konuktu Galilei Roma'da
Bir kardinal sarayında.
Yemek ve şarap istediği kadardı
Oysa aslında küçücük bir dileği vardı.

(Roma'da, Kardinal Bellarmin'in evi[405]*. Bir balo verilmektedir. İki rahibin bir yandan konuklara ilişkin notlar alıp bir yandan da satranç oynadıkları holde Galilei, bir grup maskeli kadın ve erkek tarafından alkışlarla karşılanır. Galilei'ye kızı Virginia ile Virginia'nın nişanlısı Ludovico Marsili eşlik etmektedirler.)*

VİRGİNİA Senden başkasıyla dans etmem, Ludovico.

LUDOVİCO Omzundaki toka açılmış.

GALİLEİ

"Göğsünde, o hafiften kaymış örtüyü, Thais[406]
Düzeltme lütfen. Kimi düzensizlik vardır,
Ben ve başkaları için, güzeli daha bir
Güzel kılar. Şu kalabalık salonun mum ışıklarında
O zaman düşünmekte haklıdırlar
Bekleyen parkın loş köşelerini."

VİRGİNİA Kalbime koy elini.

GALİLEİ *(Elini kızının kalbine koyar)* Çarpıyor.

VİRGİNİA Güzel görünmek istiyorum.

GALİLEİ Buna zorunlusun, yoksa yine dünyanın döndüğünden kuşku duymaya başlarlar.

LUDOVİCO Dünyanın döndüğü falan yok. *(Galilei güler.)* Roma yalnızca sizden söz ediyor. Ama bu akşamdan sonra, bayım, kızınızdan söz edecekler.

GALİLEİ Roma ilkbaharında güzel görünmenin kolay olduğunu söylerler. Belki ben bile şişman bir Adonis'e benziyorumdur. *(Sekreterlik yapan rahiplere)* Kardinal hazretlerini burada beklemem söylendi. *(Genç çifte)* Siz gidin ve eğlenmenize bakın.

(Genç çift arkaya, balo salonuna gitmezden önce Virginia koşarak geri döner.)

VİRGİNİA Babacığım, Via del Trionfo'daki berber dört hanımı bekletip önce beni aldı. Senin adını hemen tanıdı. *(Gider.)*

GALİLEİ *(Satranç oynayan sekreterlere)* Nasıl oluyor da hâlâ şu satranç oyununun eskisini[407] oynayabiliyorsunuz? Çok dar alanınız, çok dar. Şimdi bu oyun, büyük taşların her kareye gitmesini sağlayacak biçimde oynanıyor. Kale böyle *(Gösterir)*, fil böyle, vezir de böyle ve böyle. O zaman oyun alanı büyüyor ve insan plan yapabiliyor.

I.SEKRETER Ama bu, bizim küçük aylıklarımıza uygun düşmüyor. Bizler ancak böyle hamleler yapabiliriz. *(Küçük bir hamle yapar.)*

GALİLEİ Tam tersi, dostum, tam tersi! Ayağını yorganına göre uzatmayana yorganın daha büyüğünü alırlar! İnsan zamana ayak uydurmasını bilmelidir, beyler. Kıyılarda kalmamalı, insan gü-

nün birinde açılabilmeli de.

(Bir önceki sahnede görünen çok yaşlı kardinal, yanındaki keşişin yardımıyla sahneden geçer. Galilei'yi görür, geçip gider, sonra kararsızlıkla geri döner ve onu selamlar. Galilei oturur. Balo salonundan, Lorenzo de Medici'nin [408] fanilik üzerine yazdığı ünlü şiirinin başlangıç bölümünü şarkıyla dile getiren çocukların sesleri duyulur:)

"Ben ki, görmüştüm güllerin ölümünü
Uzanıp yatışını solan yaprakların
Rengini yitirmiş, toprakta, biliyordum
Kibirli gençliğin sonraki hüznünü!"[409]

GALİLEİ Roma. - Büyük şenlik mi bu?

SEKRETER Veba yıllarının ardından[410] ilk karnaval. İtalya'nın bütün büyük aileleri bugün burada temsil edilmekte. Orsini'ler, Villani'ler, Nuccoli'ler, Soldanieri'ler, Cane'ler, Lecchi'ler, Estensi'ler, Columbini'ler...

I.SEKRETER *(Sözünü keser)* Kardinal Bellarmin ve Kardinal Barberini[411] geldiler.

(Kardinal Bellarmin ve Kardinal Barberini girerler. Birinin yüzünde kuzu, ötekinde ise güvercin maskesi vardır.)

BARBERİNİ *(İşaret parmağıyla Galilei'yi gösterir)* "Güneş doğar, batar ve yerine döner." Süleyman Peygamber böyle der, peki Galilei ne diyor?

GALİLEİ Küçüklüğümde, henüz şu kadarken *(Eliyle gösterir)*, kardinal hazretleri, bir gemideydim ve şöyle bağırmıştım: Kıyı hareket ediyor. - Bugün ise biliyorum ki, kıyı yerindeydi, hareket eden gemiydi.

BARBERİNİ Kurnazca, kurnazca. Demek ki Bellarmin, insanın gördüğü şeyin, yani yıldızlarla dolu gökyüzünün döndüğünün doğru olması gerekmiyor, gemi ve kıyı örneğinde olduğu gibi. Ama doğru olanı, yani dünyanın döndüğünü insan algılayamıyor! Kurnazca. Gelgelelim Galilei'nin Jüpiter'inin uyduları, bizim gökbilimcilerimiz için çetin ceviz. Ne yazık ki ben de bir zamanlar biraz gökbilim okumuştum, Bellarmin. Bu, uyuz gibi bir illettir, insana yapışıp kalır.

BELLARMİN Zamana ayak uyduralım, Barberini. Yeni bir varsayıma dayanan yıldız haritaları denizcilerimizin işini kolaylaştırıyorsa eğer, varsın kullanılsın bu haritalar. Biz yalnızca, Kutsal Kitap'takileri yanlış diye gösteren öğretilerden hoşlanmıyoruz. *(Eliyle balo salonuna doğru selam verir.)*

GALİLEİ Evet, Kutsal Kitap. - "Buğdayını esirgeyene[413] halk lanet edecektir." Süleyman'ın özdeyişlerinden.

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

BARBERİNİ "Bilge kişi bilgisini saklar."[414] Süleyman'ın özdeyişlerinden.

GALİLEİ "Nerede öküz varsa, orada ahır temiz değildir. Ama öküzün gücü çok şey kazandırır."[415]

BARBERİNİ "Aklını dizginleyebilen, bir kenti ele geçirenden daha üstündür."[416]

GALİLEİ "Aklının gücü tükenenin kemikleri de kurur."[417] *(Ara.)* "Gerçek, yüksek sesle bağırmaz mı?"[418]

BARBERİNİ "İnsan ayağını ateşe tutar da, ayağı yanmaz mı?"[419] - Hoş geldiniz Roma'ya, dostumuz Galilei. Nasıl doğduğunu biliyor musunuz bu kentin? Efsaneye göre iki erkek çocuğunu[420] bir dişi kurt emzirip korumuş. O günden beri bütün çocuklar dişi kurda içtikleri sütün bedelini ödemek zorundalar. Ama buna karşılık dişi kurt da yeryüzünün ve gökyüzünün bütün zevklerini tattırıyor; bilgin dostum Bellarmin ile yaptığımız söyleşilerden, şöhretleri dillere destan üç ya da dört hanıma kadar, onları size göstermemi ister misiniz?
(Balo salonunu göstermek için Galilei'yi arkaya götürür. Galilei, onu isteksiz izler.)

BARBERİNİ Hayır mı? Demek ki ciddi bir söyleşi de ısrar ediyorsunuz. Peki. Siz gökbilimcilerin aslında gökbilimi kolaylaştırmak istemediğinizden emin misiniz, dostum Galilei?
(Galilei'yi yeniden ön tarafa getirir.) Sizler hep çemberlere, elipslere[421], belli hızlara, beyninize uygun gelen basit hareketlere göre düşünüyorsunuz. Peki ya Tanrı, yıldızlarını şöyle hareket ettirmek isteseydi? *(Parmağıyla havada son derece karışık ve düzensiz hızda bir yörünge çizer[422].)* O zaman ne olurdu hesaplarınız?

GALİLEİ Kardinal Hazretleri, eğer Tanrı dünyayı böyle tasarımlamış olsaydı *(Barberini'nin yörüngesini yineler)*, o zaman beyinlerimizi de böyle tasarımlardı[423] *(Aynı yörüngeyi yineler)*, böylece de beyinlerimiz bu kez onları en basit yörüngeler diye saptardı. Ben, akla inanıyorum.

BARBERİNİ Ben, aklı yetersiz buluyorum. Dostumuz susuyor. Şimdi benim aklımı yetersiz bulduğunu söylemeyecek kadar nazik. *(Güler ve korkuluğa doğru çekilir.)*

BELLARMİN Aklın kapsamı, dostum, pek geniş değildir. Çevremizde yozlaşmadan, suçtan ve zaaftan başka bir şey göremiyoruz. Peki gerçek nerede?

GALİLEİ *(Öfkeyle)* Ben, akla inanıyorum.

BARBERİNİ *(Sekreterlere)* Bunları yazmayın, bu, dostlar arasında bilimsel bir konuşma yalnızca.

BELLARMİN Kilise büyüklerinin ve onların ardından daha niceleri-

nin, ne çabalar ve düşünceler pahasına böyle bir dünyaya - aslında çok iğrenç bir dünya değil mi? - biraz anlam kazandırabildiklerini düşünün bir an. Campagna'daki topraklarında çalışan köylüleri yarı çıplak kırbaçlatanların acımasızlığını ve bunun için onların ayaklarını öpen yoksulların aptallığını düşünün.

GALİLEİ Utanç verici! Buraya yolculuğum sırasında...

BELLARMİN Biz böyle olayların - ki yaşam, aslında bunlardan ibarettir - anlamına ilişkin sorumluluğu daha yüce bir varlığın sırtına yükledik, bütün bunlarla belli bir şeyin amaçlandığını, büyük bir plana hizmet edildiğini söyledik. Gerçi böylece mutlak anlamda bir huzur sağlanmış olmadı, ama şimdi siz bu en yüce varlığı, yıldızlar dünyasında olup bitenleri pek bilmemekle suçluyorsunuz. Bu, bilgece bir tutum mu?

GALİLEİ *(Bir açıklamaya girişerek)* Ben, kilisenin inançlı bir evladıyım...[424]

BARBERİNİ Korkunç bir şey bu Galilei'nin yaptığı. Büyük bir masumiyet havasıyla, gökbilim alanında Tanrının en ağır yanılgılara düştüğünü göstermek istiyor! Yani Tanrı Kutsal Kitap'ı yazmazdan önce gökbilimi yeterince incelemedi, öyle mi sevgili dostumuz?

BELLARMİN Tanrının kendi yarattığını, yine onun eliyle yaratılmış olan bizlerden daha iyi bilmesi, sizce de akla yakın değil mi?

GALİLEİ Ama insan sonuçta yalnızca yıldızların hareketlerini değil, Kutsal Kitap'ı da yanlış anlayabilir!

BELLARMİN Ama Kutsal Kitap'ın nasıl anlaşılması gerektiğini saptamak da kutsal kilisenin dinbilimcilerinin işidir, öyle değil mi? *(Galilei susar.)*

BELLARMİN Gördünüz mü, şimdi susuyorsunuz. *(Sekreterlere işaret eder.)* Bay Galilei, Kutsal Meclis bu gece Kopernikus'un, Güneş'in evrende odak noktası olduğu ve hareket etmediği, dünyanın ise evrenin odak noktası olmadığı ve hareket ettiği yolundaki öğretisinin budalaca, saçma ve dine aykırı olduğuna karar vermiş bulunmaktadır. Ben de bu görüşten vazgeçmeniz için sizi uyarmakla görevlendirildim. *(Birinci Sekreter'e)* Tekrarlayın bunları.

BİRİNCİ SEKRETER Sayın Kardinal Bellarmin Hazretleri, adı geçen Galileo Galilei'ye: Kutsal Meclis, Kopernikus'un Güneş'in evrenin odak noktası olduğu ve hareket etmediği, dünyanın ise evrenin odak noktası olmadığı ve hareket ettiği yolundaki öğretisinin budalaca, saçma ve dine aykırı olduğuna karar vermiş bulunmaktadır. Ben de bu görüşten vazgeçmeniz için sizi uyarmakla görevlendirildim.

GALİLEİ Bu da ne demek oluyor?

(Balo salonundan, aynı şiirin çocuk korosunca söylenen bir başka bölümü duyulur:

"Dedim ki: Çabuk geçer güzel mevsim, elimizi çabuk tutmalıyız: Gülleri topla, aylardan henüz Mayıs."

Barberini, şarkı devam ettiği sürece susması için Galilei'ye işaret eder. Birlikte dinlerler.)

GALİLEİ Peki ya olgular? Ben, Collegium Romanum'un gökbilimcilerinin görüşlerimi onayladıklarını sanmıştım.

BELLARMİN Hem de en derin memnuniyet ifadesiyle ve sizi en onurlandırıcı biçimde.

GALİLEİ Peki ya Jüpiter'in uyduları, Venüs'ün evreleri...

BELLARMİN Kutsal Meclis, kararını bu ayrıntıları göz önünde tutmaksızın verdi.

GALİLEİ Yani bundan böyle her türlü bilimsel araştırma...

BELLARMİN Tümüyle güvence altındadır, Bay Galilei. Ve bu güvence, kilisenin bir şey bilemeyeceğimiz, ama araştırabileceğimiz yolundaki görüşü doğrultusundadır. *(Yine balo salonundaki konuklardan birini selamlar.)* Matematiksel varsayım bağlamında bu öğretiyi de ele almakta özgürsünüz. Bilim, kilisenin yasal ve çok sevgili evladıdır, Bay Galilei. Sizin kiliseye duyulan güveni sarsmak istediğinizi hiçbirimiz ciddi olarak düşünmüyoruz.

GALİLEİ *(Öfkeyle)* Güven, asıl üstüne varıldığı zaman sarsılır[425].

BARBERİNİ Öyle mi? *(Kahkahayla gülerek Galilei'nin omzuna vurur. Sonra bakışlarını ona diker, ama sesi dostçadır)* Pire için yorgan yakmayın, dostum Galilei. Biz de öyle yapmıyoruz. Sizden çok, bizim size ihtiyacımız var.

BELLARMİN İtalya'nın en büyük matematikçisini, Kutsal Meclis'in ona büyük saygı duyan komiserine takdim etmek için sabırsızlanıyorum.

BARBERİNİ *(Galilei'yi öteki kolundan tutarak)* Böylece yeniden bir kuzu kadar uysal olup çıkıyor. Siz de bugün buraya, egemen öğretilerin uslu savunucusu maskesiyle gelseydiniz daha iyi olurdu, sevgili dostum. Çünkü bugün bana biraz özgür olabilme hakkını veren tek şey, maskem. Bu kılıktayken şöyle mırıldandığımı bile duyabilirsiniz: Eğer bir Tanrı olmasaydı, insanlar onu yaratmak zorunda kalırlardı. Peki, takalım maskelerimizi yeniden. Zavallı Galilei'nin maskesi yok.

(Galilei'yi ortalarına alıp balo salonuna götürürler.)

BİRİNCİ SEKRETER Son cümleyi yazdın mı?

İKİNCİ SEKRETER Yazıyorum. *(Hararetle yazarlar.)* Akla inandığını söylediği yer var mı sende?

(Engizisyon Kardinali girer.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ Görüşme gerçekleşti mi?

BİRİNCİ SEKRETER *(Makine gibi)* Önce kızıyla birlikte Bay Galilei geldi. Kızı bugün nişanlanmış, nişanlısı...*(Engizisyon Kardinali eliyle geçmesini işaret eder.)* Daha sonra Bay Galilei bize, yeni bir satranç oynama yönteminden söz etti; buna göre taşlar, bütün oyun kurallarına aykırı olarak bütün karelere sürülebiliyor.

ENGİZİSYON KARDİNALİ *(Yine elini sallar)* Tutanak.

(Sekreterlerden biri tutanağı verir ve Kardinal tutanağı gözden geçirmek üzere oturur. Maskeli iki genç hanım, sahneden geçerler ve dizlerini hafifçe kırarak Kardinal'i selamlarlar.)

BİRİNCİ GENÇ HANIM Kim bu?

İKİNCİ GENÇ HANIM Engizisyon Kardinali.

(Gülüşerek çıkarlar. Bu arada içeri giren Virginia, aranırcasına çevresine bakınır.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ *(Bulunduğu köşeden)* Ne aradınız kızım?

VİRGİNİA *(Onu görmediğinden biraz korkmuştur)* Ah, Muhterem Peder!

(Kardinal başını kaldırmadan sağ elini uzatır. Virginia yaklaşır, diz çökerek Kardinalin yüzüğünü öper.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ Çok güzel bir gece! İzninizle sizi nişanlanmanızdan ötürü kutlamak istiyorum. Nişanlınız soylu bir aileden geliyor. Bizimle, yani Roma'da mı kalıyorsunuz?

VİRGİNİA Şimdilik hayır, Muhterem Peder. Bir evlilik için pek çok hazırlık yapmak gerekiyor.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Ya, demek babanızla yine Floransa'ya dönüyorsunuz. Buna sevindim. Babanızın size ihtiyacı vardır sanırım. Matematik, pek sıcak kanlı bir hayat arkadaşı sayılmaz, öyle değil mi? Böyle bir çevrede etten ve kemikten yapılma bir canlının bulunması, önemlidir. İnsan, yıldızlar evreninde yolunu kolayca yitirebilir, üstelik büyük bir adam söz konusu olduğunda, bu evren daha bir uçsuz bucaksızdır.

VİRGİNİA *(Soluğu kesilmiş olarak)* Çok iyisiniz, Muhterem Peder. Ben böyle şeylerden gerçekten hiç anlamam.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Sahi mi? *(Güler.)* Balıkçının evinde yaşayıp balık yemiyorsunuz, öyle mi? Saygıdeğer babanız, yıldızlar üzerine bildiklerinizi benden öğrendiğinizi duysa herhalde çok gülerdi, sevgili çocuğum. *(Tutanağın sayfalarını çevirir)* Burada okuduğuma göre, yenilikçilerimiz sevgili dünyamızın önemine ilişkin olarak benimsenmiş düşünceleri biraz abartılı buluyorlar; bildiğiniz gibi, büyük bir adam, hem de en büyüklerden biri olan babanız, bu yenilikçilerin dünya çapında lideri olarak

kabul ediliyor. Şimdi, antik çağın bilgelerinden Ptolemeus'tan günümüze kadar, evrenin bütünü, yani ortasında dünyamızın hareketsiz durduğu kristal küre, dünyanın çapının yaklaşık yirmi bin katı olarak ölçülmüştü. Bu, aslında enikonu büyük bir uzam, ne var ki yenilikçilerimize küçük, çok küçük geliyor. Duyduğumuz kadarıyla, onlara göre bu uzam, düşünülemeyecek kadar engin; dünya ile Güneş arasındaki bize her zaman oldukça büyük görünen uzaklığın ise, dünyamız ile, en dıştaki kabukta bulunan sabit yıldızlar arasındaki uzaklıkla karşılaştırılamayacak kadar küçük olduğunu, bu nedenle hesaplamalarda göz önünde tutulmasının gerekmediğini savunuyorlar! Gelin de şimdi bu yenilikçilerin çok savurgan yaşamadıklarını söyleyin bakalım!

(Virginia güler, onunla birlikte Kardinal de güler.)

ENGİZİSYON KARDİNALİ Kutsal Meclis'in bazı üyeleri kısa süre önce dünyaya ilişkin böyle bir imge karşısında neredeyse tutum aldılar; çünkü şimdiye kadarki imgemiz bu ikincisiyle karşılaştırıldığında, bazı genç kızların zarif boyunlarına takılabilecek kadar küçük kalıyor. Meclis üyeleri, böylesine dev uzaklıklarda bir kilise büyüğünün, dahası bir kardinalin bile kolaylıkla yitip gidebileceğinden korkuyorlar. Bu durumda bir papa bile yüce Tanrının gözünden kaçabilir. Evet, aslında bu komik bir şey, ama ben yine de sizin bundan böyle de hepimizin çok değer verdiğimiz büyük bir insan olan babanızın yakınında kalacağınızı bilmekten mutluyum, sevgili çocuğum. Bu arada acaba günah çıkartmak için gittiğiniz rahibi tanıyor muyum diye düşünüyorum...

VİRGİNİA Azize Ursula Manastırı'ndan Peder Christophorus.

ENGİZİSYON KARDİNALİ Evet, dediğim gibi, muhterem babanıza eşlik edeceğiniz için memnunum. Size ihtiyaç duyacaktır, aklınız bunu almayabilir, ama bu gerçekten olacak. Siz henüz çok gençsiniz, henüz bütünüyle etten ve kandan yapılmasınız, fakat büyüklüğü taşımak, Tanrının onu ihsan ettiği kişiler için kolay değildir, her zaman kolay değildir. Ölümlülerden hiçbiri de bir duaya sığdırılamayacak kadar büyük değildir. Ama şimdi sizi alıkoymaktayım, sevgili yavrum; nişanlınızı kıskandırmaktayım, hatta belki sevgili babanızı da, yıldızlar hakkında size üstelik muhtemelen artık eskimiş şeyler anlattığım için. Hemen dansa katılın, yalnız Peder Christophorus'a benden selam söylemeyi unutmayın.

(Virginia, Kardinal'in önünde yerlere kadar eğildikten sonra hemen çıkar.)

8

BİR KONUŞMA

Galilei okudu kararı
Kapısını genç bir keşiş çaldı
Yoksul bir köylünün çocuğuydu
Bilginin nasıl bulunacağıydı merakı
Bilmek, ille de bilmekti meramı.

(Galilei, Roma'daki Floransa elçisinin sarayında, Collegium Romanum'un toplantısından sonra papalık gökbilimcisinin kararını ona gizlice bildirmiş olan Küçük Keşiş'i dinler.)

GALİLEİ Konuşun, konuşun! Üstünüzde taşıdığınız giysi, size ne isterseniz söyleme hakkını veriyor.

KÜÇÜK KEŞİŞ Ben matematik eğitimi gördüm, Bay Galilei.

GALİLEİ Eğer iki kere ikinin arada sırada dört ettiğini[426] itiraf etmenizi sağlıyorsa, bu eğitim işinize yarayabilir!

KÜÇÜK KEŞİŞ Üç gecedir uyuyamıyorum, Bay Galilei. Okuduğum emirname ile, Jüpiter'in gözlerimle gördüğüm uydularını nasıl bağdaştıracağını bilemedim. Bunun üzerine sabah ayinine katılmaya ve size gelmeye karar verdim.

GALİLEİ Bana, Jüpiter'in uydularının olmadığını söylemek için mi?

KÜÇÜK KEŞİŞ Hayır. Ben, emirnamenin bilgeliğine ulaşmayı başardım. O emirname bana, aşırı araştırma merakının insanlık için ne gibi tehlikeler barındırdığını gösterdi ve ben de gökbilimden vazgeçmeye karar verdim. Ancak bir gökbilimciyi de o bilinen öğretiyi daha fazla geliştirmekten vazgeçmeye razı edebilecek nedenleri size anlatmayı da önemli buluyorum.

GALİLEİ Böyle nedenleri bildiğimi söyleyebilirim.

KÜÇÜK KEŞİŞ Kızgınlığınızı anlıyorum. Kilisenin bazı olağandışı iktidar araçlarını düşünmektesiniz.

GALİLEİ Buna rahatlıkla işkence aletleri[427] diyebilirsiniz.

KÜÇÜK KEŞİŞ Ama ben başka nedenler anlatmak istiyorum. İzninizle kendimden söz edeceğim. Bir köylü ailesinin çocuğu olarak Campagna'da büyüdüm. Oralılar basit insanlardır. Zeytin ağaçlarıyla ilgili her şeyi bilirler, ama onun dışındaki bilgileri çok azdır. Şimdi ben Venüs'ün evrelerini gözlemlerken, bir yan-

dan da annemle babamın kız kardeşimle birlikte nasıl ocağın başında oturduklarını ve peynirlerini yediklerini görebiliyorum. Yüzyılların dumanıyla kararmış ahşap tavan kirişlerini görebiliyorum; annemle babamın yaşlanmış, çalışmaktan yıpranmış ellerini ve o elleriyle tuttukları küçük kaşığı görebiliyorum. Durumları iyi değil, ama o yoksulluklarında bile belli bir düzen gizli. Yerleri silmekten zeytin toplama mevsimlerine ve vergi ödemelerine uzanan dönenceler var. Başlarına gelen kötü şeyler de belli bir sırayı izliyor. Babamın beli bir defada değil, ama zeytinlikte geçirilen her ilkbahar biraz daha bükülüyor; tıpkı annemi gittikçe daha çok cinsiyetten yoksun kılan doğumların çok belli aralıklarla birbirini izlemiş olması gibi. Onlar, kan ter içersinde sepetlerini taşlı patikadan yukarı taşımak, çocuk doğurmak, hatta yemek yiyebilmek için gerekli olan gücü, süreklilik ve zorunluluk duygusundan kazanıyorlar; bu duyguyu ise onlara toprağın, her yıl yeniden yeşeren ağaçların, küçük kilisenin görünüşü ve her pazar dinledikleri Kutsal Kitap metinleri verebiliyor. Onlar, Tanrının gözlerinin araştırırcasına, dahası korkuyla hep üzerlerinde olduğuna inandırıldılar; eylemde bulunanlara üstlendikleri büyük ya da küçük rollerle kendilerini gösterebilsinler diye, adına dünya denen büyük tiyatronun[428] çevrelerinde kurulduğu yolunda güvence verildi. Şimdi ben kalkıp aileme, bomboş bir uzamda, bir başka yıldızın çevresinde sürekli dönen küçük bir taş topağının üstünde, sayısız yıldızlardan, üstelik en önemsizlerinden birinde yaşadıklarını söylersem, bana ne derler? Yoksulluklarına bunca sabırla, bunca boyun eğişle katlanmalarının neden gerekli ya da iyi olduğunu, alın terini, sabrı, açlığı, boyun eğişi, kısacası her şeyi açıklayıp zorunluluk diye tanıtmış olan, ama şimdi yanlışlarla dolu olduğu anlaşılan Kutsal Kitap'ın artık ne işe yarayacağını sormazlar mı? Hayır, hayır; böyle bir durumda bakışlarında nasıl ürkek bir ifadenin belireceğini, kaşığı ellerinden bırakışlarını, kendilerini nasıl ihanete uğramış ve aldatılmış hissedeceklerini görebiliyorum. Demek ki, gözünü bizden ayırmayan biri yokmuş, diyorlar. Bugüne kadar hiç eğitilmemiş, yaşlanmış ve harcanmış olan bizler, şimdi bu halimizle kendi başımızın çaresine bakmak zorundayız, öyle mi, diye soruyorlar. Demek kimse bizim için, bütünüyle başka yıldızlardan bağımlı, çevresinde hiçbir şeyin dönmediği bu ufacık yıldızın üstündeki geçici ve acınası rolümüzden başka bir rol düşünmedi, öyle mi? Yoksulluğumuzun hiçbir anlamı yok, açlık, yalnızca yiyeceği olmamak demek, yoksa bir güçlülük sınavı falan sayılmıyor; iki büklüm olmak ve

yük taşımak ise bir hizmet değil, yalnızca bir angarya. Bu durumda Kutsal Meclis'in emirnamesinde neden ancak analara özgü, soylu bir acıma duygusunu, yüce bir ruhun iyiliğini bulduğumu anlıyor musunuz?

GALİLEİ Demek yüce bir ruhun iyiliği! Herhalde şunu söylemek istiyorsunuz: Hiçbir şey kalmadı, şarap bitti, dudakları kurudu, o zaman cübbelerin eteklerini öpsünler! Peki neden hiçbir şeyleri yok? Neden bu ülkede düzen, yalnızca boş midelerin düzeni ve yalnızca ölesiye çalışmak zorunluluk? Üstelik hasada hazır bağların arasında ve buğday tarlalarının yanıbaşındalarken! Sizin yurdunuzdaki köylüler, merhameti bol Hazreti İsa'nın temsilcisinin İspanya ve Almanya'da[429] sürdürdüğü savaşların bedelini ödemekteler. O temsilci neden dünyayı evrenin odak noktası kılıyor? Papalık tahtı dünyanın merkezi olabilsin diye! İşin aslı bu. Haklısınız, burada önemli olan uydular değil, fakat Campagna'lı köylüler. Ve sakın bana eskilerin allayıp pulladıkları birtakım gerçeklerin güzelliğinden söz etmeye kalkışmayın! Margaritifera türü istiridyenin incisini nasıl ürettiğini bilir misiniz? Ölümcül bir hastalığı çekmek pahasına, aslında taşıyamayacağı bir yabancı cismi, örneğin bir kum tanesini salyadan bir küre içersine kapatarak. Bu süreç sırasında istiridye ölümle neredeyse burun burunadır. İnciyi şeytan alsın, ben, sağlıklı istiridyeyi yeğlerim. Erdemler, yoksulluğa bağımlı değildir, dostum. Eğer sizin köylüleriniz varlıklı ve mutlu olsalardı, o zaman varlıklılığın ve mutluluğun erdemlerini geliştirebilirlerdi. Şimdi ise her şeylerini yitirmiş olanların bu erdemleri, her şeyini yitirmiş tarlalardan kaynaklanıyor ve ben, erdemin böylesini reddediyorum. Bakın bayım, benim yeni su pompalarım, sizin o gülünç insanüstü zevzekliklerinizden çok daha büyük mucizeler yaratabilir. - "Üretken olun ve çoğalın"[430], çünkü tarlalarınız verimsiz, üstelik savaşlar da sizi giderek azaltmakta. Köylülerinize yalan mı söyleyeyim istiyorsunuz?

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Ne kadar heyecanlı olduğunu belli eden jestlerle)* Çok yüce nedenlerden ötürü susmak zorundayız, mutsuzların ruhlarının huzur içersinde olabilmesi için!

GALİLEİ Kardinal Bellarmin'in arabacısının bu sabah buraya teslim ettiği ve Cellini'nin elinden çıkma bir saati[431] görmek ister misiniz? Bakın sevgili dostum, resmi makamlar, örneğin sizin büyüklerinizin ruh huzurunu bozmayayım diye ve bunun ödülü olarak bana, sizinkilerin yüzlerinden ter akarak sıktıkları üzümlerden yapılma şarapları öneriyorlar; o yüzler ki, bilindiği gibi Tanrının sureti örnek alınarak yaratılmıştır. Eğer susmaya hazır

olsaydım, bu hiç kuşkusuz varlıklı bir yaşam uğruna, bundan böyle soruşturmayla karşılaşmama uğruna vb. gibi gerçekten aşağılık nedenlerden ötürü olacaktı.

KÜÇÜK KEŞİŞ Bay Galilei, ben bir rahibim.

GALİLEİ Ama aynı zamanda fizikçisiniz. Ve gördüğünüz gibi, Venüs'ün evreleri var. İşte, dışarı bak! *(Pencereden dışarsını gösterir.)* Orada, defnenin dibindeki kaynağın hemen yanında duran küçük Priapos'u[432] görüyor musun? Bahçelerin, kuşların ve hırsızların tanrısı olan o iki bin yaşındaki kaba saba, müstehcen yaratığı! O bile şimdikilerden daha az yalan söylemişti. Güzel, ben de kilisenin bir evladıyım. Ama Horatius'un sekizinci hicviyesini bilir misiniz? Bugünlerde o metni yine okuyorum, biraz dengeye kavuşmamda yardımcı oluyor. *(Küçük kitaba uzanır.)* Horatius, burada Esquilinia bahçelerine dikilmiş olan küçük bir Priapos heykelini konuşturur. Şöyle başlar:

"Bir İncir ağacı kütüğü, yararlı bir tahta
parçasıydım eskiden, ta ki marangoz,
Priapos yontusuyla bir tabure arasında
kararsız kalıp, beni bir Tanrı yapana kadar..."

Sizce Horatius, örneğin tabure sözcüğünün yasaklanmasına ve onun yerine şiire bir masanın yerleştirilmesine razı olur muydu? Bakın bayım, benim dünya imgemde Venüs'ün evrelerden yoksun olması, güzellik duyumu zedeliyor! Gözlerimizin önündeki en büyük mekanizmayı, gökteki cisimlerin mekanizmasını incelememiz gerektiği söylenirse eğer, o zaman nehir sularını daha yükseklere pompalamaya yarayacak mekanizmaları da icat edemeyiz. Üçgenin açılarının toplamı, Vatikan'ın ihtiyaçlarına göre değiştirilemez. Ben, uzay cisimlerin yörüngelerini, tavan süpürgelerine binmiş cadıların uçuşlarını da açıklayacak şekilde hesaplayamam.

KÜÇÜK KEŞİŞ Peki siz gerçeğin kendisini, eğer gerçek ise, biz olmadan da kabul ettireceğine inanmıyor musunuz?

GALİLEİ Hayır, hayır, yine hayır. Gerçek, ancak bizim kabul ettirebildiğimiz kadarıyla vardır; aklın zaferi, ancak akıllıların zaferi olabilir. Siz köylülerinizi anlatırken daha şimdiden onların kulübelerini kaplayan yosunlardan söz eder gibisiniz! Bir üçgenin açılarının toplamının, onların yararlarına aykırı düşebileceği nasıl varsayılabilir? Öte yandan, o köylüler harekete geçmedikleri ve düşünmeyi öğrenmedikleri takdirde, en güzel sulama tesisleri bile işlerine yaramayacaktır. Allah kahretsin, köylülerinizin o tanrılara layık sabırlarını görebiliyorum, ama tanrılara layık öfkeleri nerede?

KÜÇÜK KEŞİŞ Siz yorgunsunuz!

GALİLEİ *(Ona el yazılarından oluşma bir paket fırlatır)* Sen bir fizikçi misin, oğlum? Bu yazılarda dünyayı kaplayan denizin gelgitlerle hareketlenmesinin nedenleri var. Ama sen bunları okumamalısın, duyuyor musun? Ah, okumaya başladın bile, öyle mi? O halde sen bir fizikçisin, değil mi? *(Küçük Keşiş okumaya dalmıştır.)*

GALİLEİ Bilginin ağından düşen bir elma daha! Ve bizimkisi, yemeye başladı bile. Sonsuzluğa kadar lanetlenmiştir, gelgelelim zavallı obur, o elmayı yine de zıkkımlanmak zorundadır! Kimi zaman şöyle düşünüyorum: Yerin on kulaç altında bulunan ve içine hiç ışık girmeyen bir zindana kapatılmayı göze alabilirdim, yeter ki o şeyin, yani ışığın ne olduğunu öğrenebileyim. İşin en kötü yanı ise, bildiğimi başkalarına yaymak zorunda oluşum. Tıpkı bir âşık, bir sarhoş ya da bir hain gibi. Bu, bütünüyle bir zaaftır ve insanı ancak yıkıma sürükleyebilir. Bildiğimi cehennemin ateşlerine haykırma gücünü daha ne kadar bulabileceğim - işte asıl soru, bu.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Kâğıtlarda bir yeri gösterir.)* Bu cümleyi anlamıyorum.

GALİLEİ Sana anlatacağım, anlatacağım...

9

GALİLEİ, SEKİZ YILLIK BİR SUSKUNLUK DÖNEMİNİN ARDINDAN, KENDİSİ DE BİLİM ADAMI OLAN YENİ BİR PAPANIN TAHTA ÇIKMASIYLA BİRLİKTE, YASAKLANAN ALANDAKİ ARAŞTIRMALARINA YENİDEN BAŞLAMA CESARETİNİ BULUR. GÜNEŞTEKİ LEKELER.[433]

Gerçeği torbada,
Dilini yanağının altında
Gizleyerek, sustu sekiz yıl boyunca,
Ama sonunda dayanamadı bu kadarına.
Haydi bakalım, dedi gerçeğe, koyul yoluna.

(Galilei'nin Floransa'daki evi. Galilei'nin öğrencileri, yani Federzoni, Küçük Keşiş ve şimdi bir delikanlı olan Andrea Sarti, deneyli bir

ders için toplanmışlardır. Galilei ayakta durmakta ve bir kitabı okumaktadır.- Virginia ve Bayan Sarti çeyiz dikmektedirler.)

VİRGİNİA Çeyiz için dikiş dikmek insanı neşelendiriyor. Bu, uzun bir konuk masası için; Ludovico konuk ağırlamaktan hoşlanır. Ama dikiş düzgün olmalı, çünkü annesi her ipliği görür. Ayrıca annesi, babamın yazdığı kitaplardan da hoşlanmıyor. Tıpkı Peder Christophorus gibi.

BAYAN SARTİ Bay Galilei, yıllardır kitap yazmadı.

VİRGİNİA Sanırım yanıldığını anladı. Roma'da çok yüksek düzeyde bir din adamı bana astronomiden bir şeyler anlatmıştı. Uzaklıklar çok fazla.

ANDREA *(Günlük işleri tahtaya yazarken)* "Perşembe öğlenden sonra. Yüzen cisimler[434]." - Yine buz; bir kap su; tartı; demir iğneler; Aristoteles.[435]

(Eşyaları çıkarır.
Ötekiler kitapları karıştırırlar.
İçeri orta yaşlı bir bilim adamı olan Filippo Mucius girer.
Yüzünde biraz tedirgin bir ifade vardır.)

MUCİUS Bay Galilei'ye, beni mutlaka kabul etmesi gerektiğini söyler misiniz? Çünkü beni dinlemeden lanetliyor.

BAYAN SARTİ Ama Bay Galilei sizi kabul etmek istemiyor.

MUCİUS Eğer ona bunun için rica ederseniz, Tanrı sizi ödüllendirecektir. Bay Galilei ile mutlaka konuşmalıyım.

VİRGİNİA *(Merdivene gider)* Baba!

GALİLEİ Ne var?

VİRGİNİA Bay Mucius geldi!

GALİLEİ *(Sert bir ifadeyle başını kaldırarak merdivene gider, öğrencileri de onu izlerler)* Ne istiyorsunuz?

MUCİUS Bay Galilei, sizden dileğim, kitabımda sanki Kopernikus'ün dünyanın döndüğüne ilişkin öğretisinin mahkûm edildiği izlenimini uyandıran bölümleri size açıklamam için bana izin vermenizdir. Ben...

GALİLEİ Daha neyi açıklayacaksınız? Kutsal Meclis'in 1616 tarihli emirnamesine uymuşsunuz. Kendi yönünüzden bütünüyle haklısınız. Gerçi burada matematik öğrenimi gördünüz, ama bu bize, iki çarpı ikinin dört ettiğini sizin ağzınızdan duymak hakkını vermiyor. Siz, bu taşın - *(Cebinden çıkardığı küçük bir taşı aşağıya atar)* - şu anda yukarıya, dama uçtuğunu söylemek hakkına sahipsiniz.

MUCİUS Bay Galilei, ben...

GALİLEİ Bize güçlüklerden falan söz etmeye kalkışmayın! Ben çalış-

malarım için vebayı bile engel saymamıştım.

MUCİUS Vebadan daha kötü şeyler vardır, Bay Galilei.

GALİLEİ Dinleyin beni: Doğruyu bilmeyen, yalnızca aptaldır. Ama doğruyu bilip de yalan diye adlandıran, bir katildir! Gidin evimden!

MUCİUS *(İfadeden yoksun bir sesle)* Haklısınız.

(Dışarı çıkar.

Galilei, yine çalışma odasına döner.)

FEDERZONİ İşte, ne yazık ki böyle. Mucius, büyük bir adam değil ve eğer sizin öğrenciniz olmasaydı, herhalde sözü hiçbir değer taşımazdı. Ama şimdi doğal olarak şöyle diyorlar: O, Galilei'nin öğretebileceği her şeyi dinledi ve şimdi bütün dinlediklerinin yanlış olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı.

BAYAN SARTİ O beye acıyorum.

VİRGİNİA Babam bir zamanlar onu çok severdi.

BAYAN SARTİ Seninle evliliğin hakkında konuşmak istiyorum, Virginia. Henüz çok gençsin, bir annen yok, baban ise şu buz parçalarını suyun üstüne koymaya uğraşıyor. Bence babana evliliğinle ilgili herhangi bir şey sormasan iyi olur. Aksi takdirde bir hafta boyunca, üstelik yemekte ve gençlerin yanında en korkunç şeyleri söylemekten çekinmez, çünkü biraz olsun utanması yoktur, zaten hiçbir zaman olmadı. Yani öyle hassas konuları değil, fakat yalnızca geleceğinin nasıl olacağına ilişkin soruları kastediyorum. Ben de bir şey bilemem, cahil bir insanım. Fakat böylesine önemli bir konuda körü körüne hareket edilemez. Gerçekten de, üniversitede doğru dürüst bir gökbilimciye gitmen ve burcuna[436] baktırman gerektiğini düşünüyorum, o zaman sen de durumunu anlarsın. Neden gülüyorsun?

VİRGİNİA Çünkü söylediğin kişiye gittim.

BAYAN SARTİ *(Büyük bir merakla)* Ne dedi?

VİRGİNİA Üç ay süreyle dikkat etmek zorundaymışım, çünkü Güneş bu süre boyunca Oğlak Burcu'ndaymış, ama ondan sonra son derece elverişli bir yükselen burcum[437] oluyor ve kara bulutlar dağılıyor. Oğlak Burcu'ndan olduğumdan, Jüpiter'den gözümü ayırmamak koşuluyla her türlü yolculuğa çıkabilirmişim.

BAYAN SARTİ Ya Ludovico?

VİRGİNİA O, Aslan Burcu'ndan. *(Kısa bir aradan sonra)* Çok ateşli olurmuş.

(Ara.)

VİRGİNİA Bu ayak seslerini tanıyorum. Rektör Gaffone'ye ait.

(Üniversite Rektörü Bay Gaffone girer.)

GAFFONE Babanızı belki de ilgilendirebilecek bir kitap getirmiştim yalnızca. Tanrı aşkına, Bay Galilei'yi rahatsız etmeyin sakın. Ne yapayım, elimde değil, hep bu büyük adamdan çalınan tek bir dakikanın aslında İtalya'dan çalındığını düşünüyorum. İşte, kitabı sessizce ellerinize bırakıp, parmaklarımın ucuna basa basa gidiyorum.

(Çıkar. Virginia, kitabı Federzoni'ye verir.)

GALİLEİ Kitap ne üzerine?

FEDERZONİ Bilmiyorum. *(Heceler:)* "De maculis in sole."[438]

438ANDREA Güneş'teki lekeler üzerine. Demek bir kitap daha!

(Federzoni, kitabı öfkeyle ona verir.)

ANDREA Şu ithafı dinleyin! "Fizik alanında en büyük yaşayan otorite olan Galileo Galilei'ye."

(Galilei, yeniden önündeki kitaba dalmıştır.)

ANDREA Hollandalı Fabrizius'un lekeler üzerine araştırmasını[439] okudum. Ona göre bu lekeler, dünya ile Güneş'in arasından geçen yıldız sürülerinden[440] ileri geliyor.

KÜÇÜK KEŞİŞ Bu, şüpheli değil mi, Bay Galilei?

(Galilei yanıt vermez.)

ANDREA Paris ve Prag'da[441], bunların Güneş'ten yükselen buhar dumanları olduğuna inanılıyor.

FEDERZONİ Hımm.

ANDREA Federzoni bundan emin değil.

FEDERZONİ Beni bu işe karıştırmayın. Yalnızca "Hımm" dedim, o kadar. Ben mercekçiyim, mercekler yaparım, sizler de onlarla göğü incelersiniz ve gördükleriniz, lekeler değil, ama "maculis"tir. Bu durumda nasıl kuşku duyabilirim? Size kaç kez söyledim kitapları okuyamıyorum diye, çünkü hepsi Latince. *(Öfkesinden tartıyla oynar. Bir kefe yere düşer. Galilei oraya gider ve bir şey söylemeksizin kefeyi yerden kaldırır.)*

KÜÇÜK KEŞİŞ Kuşkulanmak insana mutluluk veriyor; kendi kendime bunun nedenini soruyorum.

ANDREA İki haftadan bu yana her güneşli havada tavan arasına, ahşap damın hemen altına tırmandım. Tahtaların ince aralıklarından içeriye yalnızca incecik bir ışık huzmesi giriyor. O zaman Güneş'in tersine görüntüsü, bir kâğıdın üstünde yakalanabiliyor. Bir sinek büyüklüğünde ve bir bulut kadar silik[442] bir leke gördüm. Hareket ediyordu. Lekeleri neden araştırmıyoruz, Bay Galilei?

GALİLEİ Yüzen cisimler üzerinde çalıştığımız için.

ANDREA Annemde sepetler dolusu mektup var. Bütün Avrupa düşüncenizi soruyor. Saygınlığınız o kadar arttı ki, artık susamaz-

sınız.

GALİLEİ Roma, ben sustuğum için saygınlığımın artmasını sağladı.

FEDERZONİ Ama artık susmayı göze alamazsınız.

GALİLEİ Odun ateşinin üzerinde bir domuz gibi kızartılmayı da göze alamam.

ANDREA Sizce lekelerin bu konuyla bir ilgisi var mı?

(Galilei yanıt vermez.)

ANDREA Peki, o zaman buz parçalarında kalalım; bu size zarar veremez.

GALİLEİ Doğru. - Tezimiz, Andrea!

ANDREA Yüzmeye gelince, biz, önem taşıyan noktanın bir cismin biçimi değil, fakat sudan daha hafif veya daha ağır olması[443] olduğunu varsayıyoruz.

GALİLEİ Aristoteles ne diyor?

KÜÇÜK KEŞİŞ "Discus latus platique..."

GALİLEİ Çevirin, çevirin!

KÜÇÜK KEŞİŞ "Demirden yapılma bir iğne batarken, geniş ve yassı bir buz parçası[444] suda yüzebilir."

GALİLEİ Aristoteles'e göre buz neden batmaz?

KÜÇÜK KEŞİŞ Geniş ve yassı olduğu, bundan ötürü de suyu yaramadığı için[445].

GALİLEİ Güzel. *(Uzatılan bir buz parçasını alır ve kaba koyar.)* Şimdi buzu zor kullanarak kabın dibine bastırıyorum. Sonra ellerimin basıncına son veriyorum. Ne oluyor?

KÜÇÜK KEŞİŞ Buz yine yükseliyor.

GALİLEİ Doğru. Görünüşe bakılırsa, yükselirken suyu yarabiliyor. Fulganzio!

KÜÇÜK KEŞİŞ Pekiyi buz neden yüzüyor? Buz, yoğunlaşmış su olduğuna göre, sudan daha ağır olduğu için?

GALİLEİ Peki ya inceltilmiş su[446] olsaydı?

ANDREA Buz, sudan hafif olmalı, yoksa yüzmezdi.

GALİLEİ Aha.

ANDREA Tıpkı iğnenin yüzmeyişi gibi. Sudan hafif olan her şey yüzer, ağır olan her şey ise batar. Kanıtlanması gereken de buydu.

GALİLEİ Dikkatli düşünmesini öğrenmelisin, Andrea. Bana iğneyi ver. Bir tabaka da kâğıt. Demir, sudan daha mı ağırdır?

ANDREA Evet.

(Galilei, iğneyi kâğıdın üstüne koyar, sonra kâğıdı bir sal gibi suya iter. Ara.)

GALİLEİ Şimdi ne oluyor?

FEDERZONİ İğne yüzüyor! Kutsal Aristoteles; demek onun söylediklerinin doğru olup olmadığını hiç araştırmamışlar!

(Gülerler.)

GALİLEİ Bilimlerin yoksulluğunun temel nedenlerinden biri de, çoğu kez yanılsama olan[447] zenginlikleridir. Bilimlerin hedefi, sonsuz bilgeliğe bir kapı açmak değil, sonsuz yanılgıya bir sınır koymaktır. Notlarınızı alın.

VİRGİNİA Ne oldu?

BAYAN SARTİ Ne zaman gülseler, biraz korkuyorum. Neye gülüyorlar acaba, diye düşünüyorum.

VİRGİNİA Babam der ki, dinbilimcilerin çan sesleri varsa, fizikçilerin de kahkahaları var.

BAYAN SARTİ Neyse, hiç olmazsa eskisi kadar dürbünle bakmadığına memnunum. O zamanlar daha kötüydü.

VİRGİNİA Şimdilerde ise yalnızca suyun üstüne buz parçaları koymakla yetiniyor. Bunda bir kötülük yok.

BAYAN SARTİ Bilemiyorum.

(İçeriye, sırtında yolculuk giysileriyle Ludovico Marsili girer; arkasından eşyalarını taşıyan bir uşak gelmektedir. Virginia, ona doğru koşar ve sarılır.)

VİRGİNİA Geleceğini neden yazmadın bana?

LUDOVİCO Aslında yakınlardaydım, Bucciole'deki bağlarımızı inceliyordum, ama sonunda buraya da gelmeden edemedim.

GALİLEİ *(Miyopmuş gibi)* Kim bu gelen?

VİRGİNİA Ludovico.

KÜÇÜK KEŞİŞ Onu göremiyor musunuz?

GALİLEİ A, evet. Ludovico. *(Ona doğru ilerler.)* Atlar nasıl?

LUDOVİCO Çok iyiler efendim.

GALİLEİ Bunu kutlamalıyız, Sarti. O yıllanmış Sicilya şarabından bir testi getir bakalım!

(Bayan Sarti, Andrea ile birlikte çıkar.)

LUDOVİCO *(Virginia'ya)* Soluk görünüyorsun. Taşrada yaşamak sana iyi gelecek. Annem Eylül'de seni bekliyor.

VİRGİNİA Bekle, sana gelinliğimi göstereyim! *(Koşarak çıkar.)*

GALİLEİ Otur.

LUDOVİCO Duyduğuma göre, üniversitedeki derslerinize bini aşkın öğrenci katılıyormuş, efendim. Şu anda ne üzerinde çalışıyorsunuz?

GALİLEİ Öylesine, sıradan çalışmalar yapıyorum. Roma üzerinden mi geliyorsun?

LUDOVİCO Evet. - Bu arada unutmadan söyleyeyim, annem, Hollandalıların Güneş'teki lekelere ilişkin yeni saçmalıkları[448] karşısında gösterdiğiniz anlayıştan ötürü sizi içtenlikle kutlamamı istedi.

GALİLEİ *(Kupkuru bir ifadeyle)* Çok teşekkür ederim.
(Bayan Sarti ve Andrea, şarabı ve kadehleri getirirler. Masanın çevresinde toplanılır.)
LUDOVİCO Roma, Şubat ayında da konuşacak konu buldu. Christopher Clavius, şu Güneş lekeleri yüzünden dünyanın Güneş'in çevresinde döndüğü masalının yeniden gündeme gelmesinden korkuyor.
ANDREA Bu yüzden korkmaya gerek yok.
GALİLEİ Yeni günahlar işleyebileceğime bağlanan umutların dışında, kutsal kentten başkaca yenilikler var mı?
LUDOVİCO Papanın ölüm döşeğinde olduğunu herhalde biliyorsunuzdur!
KÜÇÜK KEŞİŞ Ah.
GALİLEİ Yerine kimin adı geçiyor?
LUDOVİCO Ortalarda en çok Barberini'nin adı dolaşıyor.
GALİLEİ Barberini.
ANDREA Bay Galilei, Barberini'yi tanır.
KÜÇÜK KEŞİŞ Kardinal Barberini, bir matematikçidir.
FEDERZONİ Papalık tahtında bir bilim adamı!
(Sessizlik.)
GALİLEİ Demek şimdi, Barberini gibi biraz matematik okumuş kimselere ihtiyaç duyuyorlar! Ortalık hareketleniyor, Federzoni, belki iki çarpı ikinin dört ettiğini söyledik diye suçlular gibi gizlenmeye gerek duymayacağımız günleri de görebiliriz. *(Ludovico'ya)* Şarabın tadı hoşuma gitti, Ludovico, sen ne dersin?
LUDOVİCO İyi bir şarap.
GALİLEİ Bu şarabın üzümünün yetiştiği bağları tanırım. Dik ve taşlık bir sırttadır, üzümlerin rengi ise neredeyse mavidir. Bu şarabı seviyorum.
LUDOVİCO Evet efendim.
GALİLEİ İçinde küçük gölgeler var. Ve damağa neredeyse tatlı geliyor, fakat bu "neredeyse"nin ötesine geçmiyor. - Andrea, kaldır şunları, şu buzu, iğneyi, kabı kaldır. - Bedensel zevklerin sunduğu teselliyi takdir ederim. Onların karşısında zaaflardan söz eden korkak ruhlara ise dayanamam. Bakın söylüyorum: Tat alabilmek, başlı başına bir edimdir.
KÜÇÜK KEŞİŞ Ne yapmak niyetindesiniz.
FEDERZONİ Güneş'in çevresinde dönen dünya masalına yeniden başlıyoruz.
ANDREA *(Mırıldanarak)*
Dünya dönmüyor, der Kutsal Kitap. Ve doktorlar
Kanıtlarlar yerinde durduğunu, yalnızca şimdilik.

Papa onu kulaklarından sımsıkı yakalar
Ve tutar öylece. Ama dünya yine de döner, aksilik.

(Andrea, Federzoni ve Küçük Keşiş deney masasının yanına koşup üstünü boşaltırlar.)

ANDREA Güneş'in de döndüğünü ortaya çıkarabiliriz. Bunu nasıl karşılardın, Marsili?

LUDOVİCİ Bu heyecan nedir böyle?

BAYAN SARTİ Yine şu şeytan işine başlamayı düşünmüyorsunuz ya, Bay Galilei?

GALİLEİ Şimdi anladım annenin seni niye bana gönderdiğini. Barberini yükseliyor! Bilim bir tutkuya, araştırma ise bir tür şehvete dönüşecek. Clavius haklı, bu Güneş lekeleri beni ilgilendiriyor. Şarabım hoşuna gidiyor mu, Ludovico?

LUDOVİCO Gittiğini söylemiştim, efendim.

GALİLEİ Gerçekten beğeniyor musun?

LUDOVİCO *(Donuk)* Beğeniyorum.

GALİLEİ Peki işi, bir adamın şarabını ya da kızını, ondan mesleğini bırakmasını istemeden kabul edecek kadar da ileri götürebilirmisin? Benim gökbilimimin kızımla ne ilgisi var? Venüs'ün evreleri kızımın kıçını değiştirmez.

BAYAN SARTİ Bu kadar bayağılaşmayın. Hemen Virginia'yı çağıracağım.

LUDOVİCO *(Bayan Sarti'nin gitmesini engeller)* Benimkisi gibi ailelerde evlilikler, yalnızca cinsellik göz önünde tutularak yapılmaz.

GALİLEİ Seni kızımla evlenmekten sekiz yıl süreyle alıkoymalarının nedeni, benim bir deneme süresini tamamlamamı beklemek miydi?

LUDOVİCO Benim karım, köyümüzdeki kilisede de iyi bir izlenim bırakmak zorunda olacaktır.

GALİLEİ Yani sence köylülerin, kira ödeyip ödemeyeceklerine, efendilerinin hanımının kutsallık derecesine göre karar verecekler, öyle mi?

LUDOVİCO Bir anlamda evet.

GALİLEİ Andrea, Fulganzio[449], pirinç aynayı ve şemsiyeyi getirin. Güneş'in görüntüsünü onun üstüne yansıtacağız, gözlerimizden ötürü; bu, senin yöntemin, Andrea.

(Andrea ve Küçük Keşiş, aynayla şemsiyeyi getirirler.)

LUDOVİCO O zamanlar Roma'da, artık bu, Güneş'in çevresinde dönen dünya konusuna karışmayacağınızı imzanızla vaat etmiştiniz, efendim.

GALİLEİ O zamanlar gerici bir papamız vardı!

BAYAN SARTİ Vardı, öyle mi? Oysa Kutsal Peder, henüz ölmedi bi-

le!

GALİLEİ Neredeyse, evet, neredeyse öyle sayılır! - Şimdi şemsiyenin üstüne karelerden oluşma bir ağ[450] yerleştirin. Yönteme bağlı olarak çalışacağız. Ve ondan sonra mektupları yanıtlayabileceğiz, değil mi Andrea?

BAYAN SARTİ "Neredeyse!" Adam, buz parçalarını elli kez tartıyor, ama işine gelen bir şey oldu mu, ona hemen körü körüne inanıveriyor!

(Şemsiye kurulur.)

LUDOVİCO Kutsal Peder öldüğü takdirde, Bay Galilei, ondan sonra hangi Papa gelirse gelsin ve bilimlere sevgisi ne kadar büyük olursa olsun, ülkenin en soylu ailelerinin ona duydukları sevginin büyüklüğünü de göz önünde tutmak zorunda kalacaktır.

KÜÇÜK KEŞİŞ Fizik dünyayı Tanrı yarattı, Ludovico; insan beynini de Tanrı yarattı; aynı Tanrı, fiziğe izin verecektir[451].

BAYAN SARTİ Şimdi sana diyeceklerim var, Galileo. Şu "deneyler", "teoriler" ve "gözlemler[452]" uğruna oğlumun günaha girdiğini gördüm, ama elimden bir şey gelmedi. Sen, büyüklere başkaldırdın ve bundan önce seni bir kez uyardılar. En yüksek kardinaller, hasta bir atı iyileştirmeye çalışır gibi seninle uğraştılar. Bir süre bunun yararı oldu, ama iki ay önce, Meryem Ana Yortusu'nun[453] hemen ardından, seni gizlice bu gözlemleri yeniden yaparken yakaladım. Tavan arasında! O zaman pek bir şey söylemedim, ama artık biliyordum. Hemen koşup, Ermiş Joseph[454] için bir mum yaktım. Bütün bunlar artık benim gücümü aşıyor. Seninle yalnız olduğumuzda, biraz akıllanma emareleri gösteriyorsun, bütün bunların tehlikeli olduğunu bildiğini ve artık ona göre davranman gerektiğini söylüyorsun, ama ondan sonra iki gün deneylere dalmayagör, her şey yine eskisi gibi oluyor. Bir tanrıtanımazı savunduğum için sonsuz mutluluğu yitirecek olursam, bu benim bileceğim bir şey, ama kızının mutluluğunu o koca ayaklarının altına almaya hiç hakkın yok!

GALİLEİ *(Ters ters:)* Teleskopu getir!

LUDOVİCO Giuseppe, eşyalarını arabaya geri götür.

(Uşak çıkar.)

BAYAN SARTİ Virginia buna dayanamaz. Ona kendiniz söyleyebilirsiniz!

(Elinde şarap testisiyle koşarak çıkar.)

LUDOVİCO Görüyorum ki hazırlıklarınızı yapmışsınız. Bakın Bay Galilei, annem ve ben yılın dörtte üçünü taşradaki çiftlikte geçiriyoruz ve sizi temin ederiz ki, köylülerimiz Jüpiter'in uyduları üzerine kaleme aldığınız incelemelerden ötürü tedirgin olmu-

yorlar. Tarladaki işleri çok ağır. Ama kilisenin kutsal öğretilerine[455] yöneltilen edepsizce saldırıların artık cezasız kaldığını öğrenmek onları tedirgin edebilirdi. O zavallı insanların içinde bulundukları hayvanlaşmış konumda her şeyi birbirine karıştırdıklarını biraz hatırlayın lütfen. Onlar, gerçekten de birer hayvandırlar, siz bunu bilemezsiniz. Bir elma ağacında bir armudun görüldüğü söylentisi yayılsa, tarladaki işlerini bırakıp, koşa koşa bunun dedikodusunu yapmaya giderler.

GALİLEİ *(İlgiyle)* Öyle mi?

LUDOVİCO Evet, hayvandan farksızdırlar. İncir çekirdeğini doldurmayacak bir konudan ötürü yakınmak için çiftliğe geldiklerinde, annem onların gözlerinin önünde bir köpeği kırbaçlatmak zorunda kalır, düzeni ve saygıyı anımsamaları ancak bu yolla sağlanabilir. Size gelince, Bay Galilei, siz arada sırada yolcu arabasıyla geçerken açmış olan mısır tarlalarını görüyorsunuz, dalgın dalgın zeytinlerimizi, peynirimizi yiyiyorsunuz ve bütün bunları yetiştirmek için ne kadar çaba, ne kadar gözetim gerektiğini bilmiyorsunuz!

GALİLEİ Genç adam, ben zeytinlerimi dalgın yemem. *(Kabaca)* Hem beni işimden alıkoyuyorsun. *(Dışarıya seslenir)* Şemsiyeyi buldunuz mu?

ANDREA Evet. Geliyor musunuz?

GALİLEİ Demek ki köpekleri yalnızca ehlileştirmek için kırbaçlamıyorsunuz, öyle mi Marsili?

LUDOVİCO Olağanüstü bir beyniniz var, Bay Galilei. Yazık.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Hayretle)* Sizi tehdit ediyor.

GALİLEİ Evet, çünkü köylülerini tedirgin edip yeni şeyler düşündürtebilirim. Hizmetinde çalışanları ve kâhyalarını da.

FEDERZONİ Peki ama nasıl? O dediklerinizin hiçbiri Latince bilmiyor.

GALİLEİ Bir azınlık için Latince yazacağıma, çoğunluk için halkın dilinde[456] yazabilirim. Yeni düşünceler için, elleriyle çalışan insanlara ihtiyacımız var. Olup bitenlerin nedenlerini onlardan başka kim öğrenmek ister ki? Ekmeği yalnızca sofrada görenler, onun nasıl pişirildiğini bilmek istemezler; o güruh, fırıncı yerine Tanrıya teşekkür etmeyi yeğler. Ama ekmeği yapanlar, hiçbir şeyin harekete geçirilmeden hareket etmediğini anlayacaklardır. Senin zeytinleri sıkan kız kardeşin, Fulganzio, Güneş'in soyluların kullandığı türden altın bir kalkan[457] değil, fakat bir kaldıraç olduğunu öğrenince, çok şaşırmayacak, ama büyük bir olasılıkla gülecektir: Dünya, Güneş onu hareket ettirdiği için hareket eder.

LUDOVİCO Siz her zaman tutkularınızın esiri olacaksınız. Virginia'dan benim için özür dileyin; sanırım şimdi onu görmesem daha iyi olur.

GALİLEİ Çeyiz hazır, istediğiniz zaman emrinizdedir.

LUDOVİCO İyi günler. *(Gider.)*

ANDREA Herkese bizden selam söyleyin, Marsilis!

FEDERZONİ Sarayları yıkılmasın diye, dünyaya durmasını emredenlere!

ANDREA Cenci'lere ve Villlani'lere!

FEDERZONİ Cervilli'lere!

ANDREA Ve Lecchi'lere!

FEDERZONİ Pirleoni'lere!

ANDREA Sırf halkı ayaklarının altına aldığı için, Papa'nın ayaklarını öpmek isteyenlere!

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Şimdi o da aygıtların başındadır)* Yeni Papa herhalde aydın bir insan olacaktır.

GALİLEİ Böylece Güneş'te bulunan ve bizleri ilgilendiren bu lekeleri gözlemlemeye, sorumluluğu kendi başımıza üstlenerek, yeni bir Papa'nın korumasına fazla bel bağlamadan başlıyoruz.

ANDREA *(Onun sözünü keserek)* Ama Bay Fabrizius'un yıldızların gölgesi varsayımıyla[458], Prag ve Paris'teki Güneş'ten yükselen buharlar[459] tezlerini çürütüp, Güneş'in döndüğünü kanıtlayacağımıza[460] kesinlikle güvenerek.

GALİLEİ Güneş'in döndüğünü belli bir güvenilirlilikle kanıtlayarak. Benim amacım, şimdiye kadar haklı olduğumu kanıtlamak değil, fakat haklı olup olmadığımı bulmak. Bakın ne diyeceğim: Sizler, yani gözleme başlamak üzere olanlar, bütün umutlarınızı bir yana bırakın[461]. Saptayacağımız belki buharlardır, belki de lekeler, ama bize daha uygun gelen lekeleri varsaymazdan önce, bunların balık kuyrukları olduğunu varsayalım. Evet, her şeyi, ama her şeyi bir kez daha tartışma konusu yapacağız. Ve koşarak değil, ama sümüklüböcek temposuyla ilerleyeceğiz. Bugün bulduklarımızı yarın tahtadan sileceğiz ve ancak bir kez daha bulduktan sonradır ki, yeniden oraya yazacağız. Ve bulmak istediğimizi bulduğumuz takdirde, ona özel bir kuşkuyla bakacağız. Yani Güneş'i gözlemlemeye, dünyanın hareket etmediğini kanıtlamaya kesinlikle kararlı olarak girişeceğiz! Ve ancak bu yolda başarısızlığa uğradığımızda, umarsız bir yenilgiyle karşılaşıp yaralarımızı yalamaya koyulduğumuzda, düşünülebilecek en büyük üzüntüyü yaşarken, yoksa her şeye karşın haklı mıydık, yoksa dünya dönüyor mu, diye sormaya başlayacağız. *(Göz kırparak)* Ama bir kez bizimkisinin dışındaki bü-

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

tün varsayımlar parmaklarımızın arasından kum gibi akıp gittikten sonra, araştırma yapmayan, buna karşın yine de konuşanlara acımayacağız. Şu örtüyü kaldırın ve teleskopu Güneş'e çevirin!

(Pirinç aynayı ayarlar.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Çalışmaya başladığınızı biliyordum. Bay Marsili'yi tanımadığınızda anlamıştım bunu.

(Aralarında konuşmadan araştırmalarına başlarlar. Güneş'in ateş rengi görüntüsü şemsiyede belirdiğinde, Virginia, sırtında gelinliğiyle koşarak gelir.)

VİRGİNİA Demek onu yolladın, baba!

(Düşüp bayılır. Andrea ve Küçük Keşiş, onun yanına koşarlar.)

GALİLEİ Bilmek zorundayım.

10

BUNU İZLEYEN ONYILDA GALİLEİ'NİN ÖĞRETİSİ HALKIN ARASINDA YAYILIR. MİZAH YAZARLARI[462] VE BALAD ŞARKICILARI HER YERDE YENİ DÜŞÜNCELERİ İŞLERLER. 1632[463] YILI KARNAVALININ SON GECESİNDE İTALYA'NIN ÇOĞU KENTİNDE, LONCALARIN KARNAVAL ALAYLARININ KONUSU OLARAK ASTRONOMİ SEÇİLİR.

(Yarı aç bir oyuncu çift, yanlarında beş yaşlarında bir kız çocuğu ve henüz memeden kesilmemiş bebekleriyle birlikte bir pazar meydanına gelirler; meydandaki bir bölümü maskeli kalabalık, karnaval alayını beklemektedir. Oyuncuların ikisi de birer bohça, davul ve başkaca malzeme taşımaktadır.)

BALAD ŞARKICISI *(Davul çalarak)* Saygıdeğer bayanlar ve baylar! Loncaların büyük karnaval alayından önce size, bütün Yukarı İtalya'da ağızlardan düşürülmeyen ve büyük paralar karşılığında buraya ithal etmiş olduğumuz en yeni Floransa şarkısını sunuyoruz. Şarkının adı şöyle: Saray Fizikçisi[464] Bay Galileo Galilei'nin korkutucu öğretisiyle düşünceleri ya da gelecekten bir tadımlık.

(Şarkıya başlar)

Yüce varlık dile getirdiğinde büyük buyruklarını
Seslendi Güneş'e, buyruğuyla birlikte
Ona dünyanın çevresi boyunca lamba tutmasını
Dönüp durması gibi bir hizmetçi parçasının neşeyle.
Çünkü istiyordu ki, herkes bundan sonra
Dönüp dursun kendisinden daha güçlü olanın etrafında.
Ve sonra, başladılar dönmeye
Küçükler büyüklerin
Arkadakiler öndekilerin çevresinde
Gökte nasılsa, yerde de öyle.
Papaların etrafında kardinaller,
Kardinallerin etrafında ise piskoposlar dönmekteler.
Ve piskoposların etrafında sekreterler,
Sekreterlerin etrafında da yargıçlar[465] dönmekteler.
Ve yargıçların etrafında zanaatçiler,
Zanaatçilerin etrafında da uşaklar dönmekteler.
Ve uşakların etrafında da köpekler, tavuklar ve dilenciler
dönüp durmaktalar.

İşte, ey iyi yürekli insanlar, budur adına Büyük Düzen denen, ya da sayın tanrıbilimcilerin deyişiyle, budur kuralların kuralı, ama gelin görün ki, ne oldu sonunda?

(Şarkı söyler):

Fırladı yerinden Doktor Galilei
Fırlattı bir yana İncilini,
Çıkardı dürbününü,
Çevirdi bakışlarını uzaya
Ve seslendi Güneş'e: Dur yerinde![466]
Başka türlü dönmeli
Tanrının çarkı[467] bundan böyle.
Şimdi bir kez de, efendi
Dolanmalı uşağının çevresinde.
Ne cüret değil mi? Ey ahali, şaka değil bunlar!
Uşaklar zaten her gün daha küstah olmaktalar!
Çünkü gerçek olan bir şey var:
Gittikçe azalmakta eğlencenin iyisi.
Ve elinizi vicdanınıza koyup, söyleyin şimdi:
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

Saygıdeğer izleyiciler, olamaz öğretinin böylesi.

(Şarkı söyler:)

Yan gelip yatar uşak, hizmetçinin ise dili uzar
Gittikçe semirir kasabın köpeği

Papazın yardımcısı ayinleri asar
Çırak, işe tercih eder döşeğini.
Hayır, hayır, yine hayır! Ey ahali, şakaya gelmez İncil!
Ve boyuna geçirilen ip iyi sıkılmadımı, kopar!
Çünkü gerçek olan bir şey var: Gittikçe azalmakta
eğlencenin iyisi.
Ve elinizi vicdanınıza koyup, söyleyin şimdi:
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

Ey iyi yürekli insanlar, bilgin Doktor Galileo Galilei'nin kehanetleri doğrultusunda bir bakın geleceğe.

(Şarkı söyler)

Balık pazarının ortasında iki ev kadını
Bilmez gibidirler ne yapacaklarını:
O sırada bir dilim ekmek çıkarır satıcı kadın
Ve tek başına yiyip bitirir balığını!
İnşaat yerini kazar duvarcı ustası
Ve yapı sahibinin taşlarını çıkarır
Ama tamamladıktan sonra evin çatısını
Tutup kendi taşınır!
İzin verilebilir mi böyle bir şeyin olmasına?
Hayır, hayır, hayır, şakası yoktur bunun!
İyi sıkılmazsa boynumuza geçirilen ip, kopuverir sonra!
Çünkü gerçek olan bir şey var: Gittikçe azalmakta
eğlencenin iyisi.
Ve elinizi vicdanınıza koyup söyleyin şimdi:
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?
Toprağı kiralayan, tekmeyi yapıştırıverir
Hiç utanmadan mal sahibinin kıçına
Karısı ise kalkıp çocuklarına
Önceden papaza verilen sütü içirir.
Hayır, hayır, ey ahali! Şakaya gelmez İncil!
İyi sıkılmazsa boynumuza geçirilen ip, kopuverir sonra!
Çünkü gerçek olan bir şey var: Gittikçe azalmakta
eğlencenin iyisi.
Ve elinizi vicdanınıza koyup söyleyin şimdi:
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

ŞARKICININ KARISI

Bıraktım eski alışkanlıkları kısa zaman önce
Ve dönüp, şöyle dedim kocamın yüzüne:
Bakalım bir kez, senin yapabileceğinin daha iyisini
Başaramaz mı ötelerdeki yıldızlardan biri.

BALAD ŞARKICISI

Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır! Yeter, Galilei, artık bitti!
Çıkarıldı mı kuduz köpeğin ağızlığı, ısırıverir elini.
Elbet doğrudur: Enderdir şakanın iyisi ve yapılmalıdır
yapılması gereken.
Hem kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

İKİSİ BİRDEN

Sizler, şu dünyada hep ah vah ederek yaşayanlar
Silkinin ve toparlayın zayıf güçlerinizi
Ve öğrenin iyi yürekli Doktor Galilei'den
Yeryüzündeki mutluluğun alfabesini.
Boynu bükük yaşamıştır insanoğlu ezelden beri!
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

BALAD ŞARKICISI Saygıdeğer hanımlar ve beyler, bir görün bakalım Galileo Galilei'nin nefes kesen keşfini: İzleyin dünyayı, dolanırken Güneş'in çevresini!

(Yüksek perdeden davula vurmaya başlar. Kadınla çocuk öne çıkarlar. Kadın, kaba saba bir Güneş tasvirini taşımakta, çocuk ise başının üzerinde yeryüzünü simgeleyen bir kabağı tutarak kadının etrafında dolanmaktadır. Adam, sözde büyük bir heyecanla, çocuğu işaret eder: Çocuk sanki her davul darbesiyle birlikte sıçrarcasına adım atarak bir salto mortale'yi sergilemektedir. Daha sonra bu kez arkadan gelen davul sesleri duyulur.)

DERİNDEN BİR SES *(Bağırır)* Alay geliyor!

(Paçavralar içinde ve peşlerinden küçük bir arabayı çeken iki adam girer. Gülünç bir tahtta, "Floransa Büyük Dukası" oturmaktadır; sırtında çuval bezinden bir giysi, başında kartondan bir taç bulunan kukla, bir teleskoptan bakmaktadır. Tahtın üzerinde, "Bakın, bıkıncaya kadar bakın" yazılı bir afiş vardır. Daha sonra içeriye, büyük ve düz bir tahta tepsi taşıyan dört adam girer. Adamlar dururlar ve bir kardinali betimleyen bir kuklayı havaya fırlatırlar. Yan tarafta, üstünde "Yeni Çağ" yazılı bir tabelayı taşıyan bir cüce durmaktadır. Kalabalığın arasından bir dilenci, koltuk değneklerine yaslanarak yükselir ve sonunda büyük bir gürültüyle yuvarlanıncaya kadar değneklerini dans eder gibi yere vurur. Sahneye, halka eğilerek selam veren Galileo Galilei'yi betimleyen çok büyük bir kukla getirilir. Kuklanın önünde bir çocuk, açık konumda ve sayfaları çapraz işareti atılarak iptal edilmiş dev bir İncil taşımaktadır.)

BALAD ŞARKICISI İncil'in yıkıcısı Galileo Galilei!

(Halktan büyük kahkahalar yükselir.)

11

1633[468]
ENGİZİSYON, DÜNYACA ÜNLÜ ARAŞTIRMACIYI BİR EMİRLE ROMA'YA ÇAĞIRIR.

Sıcaktır uçurumlar, doruklar ise soğuk
Sokaklar gürültülü, avlular sessiz.

(Floransa'da, Medici Sarayı'nın antresi ve merdivenleri. Galilei ve kızı, Grandükün huzuruna kabul edilmeyi beklemektedirler.)

VİRGİNİA Uzun sürdü.

GALİLEİ Evet.

VİRGİNİA Bak, bizi buraya kadar izleyen adam yine ortaya çıktı.
(Onlara bakmadan geçip giden birini işaret eder.)

GALİLEİ *(Gözleri artık zayıflamıştır)* Tanıyamadım.

VİRGİNİA Ama ben son günlerde onu çok sık gördüm. Bu adamdan korkuyorum.

GALİLEİ Saçma. Korsikalı haydutların[469] arasında değil, Floransa'dayız.

VİRGİNİA Bak, Rektör Gaffone geliyor.

GALİLEİ Ondan korkarım işte. O aptal beni şimdi yine saatlerce lafa tutar.
(Üniversite Rektörü Bay Gaffone, merdivenlerden iner. Galilei'yi görünce açıkça ürker ve gergin bir halde başını çevirip, selam verip vermediği belli olmaksızın ikisinin yanından geçip gider.)

GALİLEİ Buna da ne olmuş böyle? Gözlerim yine iyi görmüyor. Selam verdi mi?

VİRGİNİA Verdi denemez. - Kitabında[470] ne var? Seni dinsiz saymaları olanaklı mı?

GALİLEİ Kiliselerde fazla dolaşıyorsun. Sabahları erkenden kalkmak ve ayinden ayine koşmak, tenini iyice bozuyor. Benim için dua ediyorsun, değil mi?

VİRGİNİA Bak, salhanesinin taslağını yaptığın dökümcü Bay Vanni geliyor. Gönderdiği bıldırcınlar için teşekkür etmeyi unutma.
(Bir adam merdivenlerden inmiştir.)

VANNİ Size yolladığım bıldırcınlar hoşunuza gitti mi, Bay Galilei?

GALİLEİ Nefisti, Vanni Usta, tekrar çok teşekkür ederim.

VANNİ Yukarda sizden söz edildi. Şimdilerde her tarafta satılan ve Kutsal Kitap'ı alaya alan yazılardan sizi sorumlu tutuyorlar.

GALİLEİ O yazılardan haberim yok. Benim en sevdiğim eserler, Kutsal Kitap ve Homeros'tur.

VANNİ Öyle olmasa bile, bu fırsattan yararlanarak biz dökümhanede çalışanların sizden yana olduğumuzu garanti etmek isterim. Benim yıldızların hareketleri hakkında fazla bilgim yok, ama bana göre siz, yeni şeyler öğretebilme özgürlüğü uğruna savaşan adamsınız. Örneğin şu bana tarif etmiş olduğunuz ve Almanya'da üretilen mekanik nadas aygıtını[471] düşünün. Yalnız geçen yıl Londra'da tarım üzerine beş kitap yayınlandı. Burada ise Hollanda'daki kanallar üzerine bir kitap çıksa şükran duyacağız. Size güçlük çıkarak çevreler, Bologna'daki doktorların araştırma amacıyla cesetleri kesip biçmelerine[472] de izin vermiyorlar.

GALİLEİ Sesiniz etraftan duyuluyor, Vanni.

VANNİ Umarım duyuluyordur. Amsterdam ve Londra'da para piyasalarının[473] olduğunu biliyor musunuz? Oralarda meslek okulları[474] da var. Haberlerle dolu olan düzenli gazeteler[475] çıkıyor. Burada ise para kazanma özgürlüğümüz bile yok. Aynı yerde çok fazla işçinin çalışmasının ahlaksızlığı körükleyeceği gerekçesiyle dökümhanelere karşı çıkılıyor! Ben, sonuna kadar sizin gibilerden yanayım, Bay Galilei. Size herhangi bir şey yapmaya kalkışırlarsa, lütfen bütün meslek dallarından dostlarınızın bulunduğunu hatırlayın. Yukarı İtalya kentleri[476] sizin arkanızdadır.

GALİLEİ Bildiğim kadarıyla, kimsenin bana bir şey yapmak gibi bir niyeti yok.

VANNİ Öyle mi dersiniz?

GALİLEİ Evet.

VANNİ Bence Venedik'te daha güvenlik içersinde olurdunuz. Oradaki kara cübbelilerin[477] sayısı daha az. Savaşınızı oradan yürütebilirdiniz. İsterseniz benim bir yolculuk arabam ve atlarım var, Bay Galilei.

GALİLEİ Kendimi bir kaçak olarak düşünemiyorum. Rahatıma düşkünümdür.

VANNİ Bundan eminim. Ama yukarda duyduklarımdan anladığım kadarıyla acele etmek gerekiyor. Bana kalırsa, özellikle şimdi sizin Floransa'da kalmanızı pek hoş karşılamayacaklardır.

GALİLEİ Saçma. Bir defa grandük benim öğrencimdir, ayrıca papa da, benim başıma bela açmaya yönelik her türlü girişime kesinlikle hayır diyecektir.

VANNİ Sanırım siz dostlarınızla düşmanlarınızı birbirinden ayıramıyorsunuz, Bay Galilei.

GALİLEİ Ben, gücü ve güçsüzlüğü birbirinden ayırabiliyorum. *(Sert bir hareketle uzaklaşır.)*

VANNİ Güzel. O halde size şans dilerim. *(Çıkar.)*

GALİLEİ *(Virginia'nın yanına döner)* Burada her şikâyeti olan beni sözcü seçiyor, üstelik bana yararlı olduğu söylenemeyecek yerlerde yapıyor bunu. Ben, evrenin mekaniği üzerine bir kitap[478] yazdım, o kadar. O kitapla ne yapılacağı ya da yapılmayacağı beni ilgilendirmez.

VİRGİNİA *(Yüksek sesle)* Son Yortu gecesi her yerde olup bitenler hakkında ne düşündüğünü bilselerdi!

GALİLEİ Evet. Aç ayıya elinle bal verirsen, hayvan kolunu da kapar!

VİRGİNİA *(Alçak sesle)* Grandük seni bugün için çağırdımıydı ki?

GALİLEİ Hayır, ama ben geleceğimi bildirdim. Grandük kitabı istiyor, karşılığında para ödemişti. Şu memura git ve beklediğimizden ötürü şikâyette bulun.

VİRGİNİA *(Bir memura doğru ilerler)* Ekselanslarına babamın kendisiyle görüşmek istediği bildirildi mi, Bay Mincio?

MEMUR Ben ne bileyim?

VİRGİNİA Bu bir yanıt değil.

MEMUR Öyle mi?

VİRGİNİA Nazik olmak zorundasınız.

(Memur ona yarı yarıya sırtını döner ve Galilei'ye bakarak esner.)

VİRGİNİA *(Babasının yanına döner)* Grandük'ün daha meşgul olduğunu söylüyor.

GALİLEİ Senin "nazik" falan diye bir şeyler söylediğini duydum, neydi o?

VİRGİNİA Nazik yanıtından ötürü kendisine teşekkür ettim, o kadar. Kitabı bıraksan olmaz mı? Burada yalnızca vakit kaybediyorsun.

GALİLEİ Yavaş yavaş kendime bu vaktin değerinin ne olduğunu sormaya başlıyorum. Belki de Sagredo'nun Padua için yaptığı daveti birkaç haftalığına kabul edebilirim. Sağlığım pek parlak sayılmaz.

VİRGİNİA Sen kitapların olmadan yaşayamazsın.

GALİLEİ Arabaya bir, iki sandık Sicilya şarabı da yüklenebilir.

VİRGİNİA Sen her zaman bu şarabın yolculuğa dayanamadığını söylersin. Ayrıca sarayın sana üç aylık borcu var. Arkandan yollamayacaklardır.

GALİLEİ Bu doğru.

(Engizisyon Kardinali merdivenlerden iner.)

VİRGİNİA Engizisyon Kardinali.

(Kardinal yanlarından geçerken başını iyice eğerek Galilei'yi selamlar.)

VİRGİNİA Kardinalin Floransa'da ne işi var, baba?

GALİLEİ Bilmiyorum. Ama bana karşı saygısız davranmadı. Ben Floransa'ya gelirken ve bunca yıl ağzımı açmazken ne yaptığımı biliyordum. Beni o kadar çok övdüler ki, şimdi nasılsam, öyle kabul etmek zorundalar.

MEMUR *(Seslenir)* Ekselansları Grandük Hazretleri!

(Cosmo de Medici, merdivenlerden iner. Galilei ona doğru yürür. Cosmo biraz sıkılgan bir ifadeyle durur.)

GALİLEİ Ekselanslarına her iki dünya sistemim hakkında...

COSMO Evet, evet. Gözleriniz nasıl?[479]

GALİLEİ Çok iyi değil, ekselansları. Eğer ekselansları izin verirlerse, kitabımı...

COSMO Gözlerinizin durumundan endişe duyuyorum. Gerçekten endişeleniyorum. Duruma bakılırsa, o mükemmel teleskopunuzu belki de biraz fazla kullanıyorsunuz, ne dersiniz?

(Kitabı almaksızın yürüyüp gider.)

GALİLEİ Kitabı almadı, değil mi?

VİRGİNİA Baba, ben korkuyorum.

GALİLEİ *(Alçak, ama kararlı bir sesle)* Duygularını belli etme. Buradan eve değil, fakat cam traşçısı Volpi'ye gidiyoruz. Onunla kararlaştırmıştık; şarapevinin bitişiğindeki avluda, boş şarap fıçılarıyla yüklü bir araba beni kentten çıkarmak için hep hazır bekliyor.

VİRGİNA Demek biliyordun...

GALİLEİ Etrafına bakınma.

(Gitmeye davranırlar.)

YÜKSEK DERECELİ BİR MEMUR *(Merdivenlerden iner)*: Bay Galilei, görevim gereği size, Floransa Sarayının Kutsal Engizisyon'un sizi Roma'da sorgulama arzusuna daha fazla karşı koyamayacağını bildirmek isterim. Kutsal Engizisyon'un arabası aşağıda sizi bekliyor, Bay Galilei.

12

PAPA.

(Vatikan'da bir daire. Papa VIII.Urban [480] – Daha önceki Kardinal Barberini –, Engizisyon Kardinali'ni kabul etmiştir. Kabul sırasında Papa aynı zamanda giydirilmektedir. Dışardan ayak seslerinin hışırtısı gelmektedir.)

PAPA *(Çok yüksek sesle)* Hayır! Hayır! Hayır!

KARDİNAL Demek ki Kutsal Peder, şimdi burada toplanmakta olan, hepsi de Tanrının Kutsal Kitap'ta ifadesini bulan sözlerine birer çocuk safiyetiyle inanan ve sizden inançlarının onaylanmasını bekleyen, bütün fakültelerden gelme öğretim üyelerine, bütün kutsal tarikatların ve dini makamların temsilcilerine, Kutsal Kitap'takilerin bundan böyle doğru sayılamayacağını söylemek istiyorsunuz, öyle mi?

PAPA Çarpım cetvellerini kırdırtmam. Hayır!

KARDİNAL Bunların başkaldırının ve kuşkunun göstergesi değil de çarpım cetveli olduğunu söyleyenler, yalnızca o kişiler. Ama sorun, yalnızca çarpım cetveli değil. Dünyayı korkunç bir huzursuzluk kapladı. Bu, o kişilerin kendi beyinlerindeki karmaşayı, yerinde duran yeryüzüne aktarmalarından başka bir şey değil. Sayılar bizi zorluyor, diye bağırıyorlar! Peki nereden geliyor bu sayılar? Sayıların kuşkudan kaynaklandığını herkes biliyor. Bu insanlar her şeye kuşkuyla bakıyorlar. Artık toplum için inanç yerine kuşkuyu mu temel almalıyız?[481] "Sen benim efendimsin[482], ama bunun iyi bir şey olduğundan kuşkuluyum." "Buradakiler senin evin ve senin karın, ama kuşkuluyum, belki de benim olmaları gerekir." Öte yandan Zatıâlinizin sanata duyduğunuz ve onca güzel koleksiyonu borçlu olduğumuz sevgiye[483] iğrenç yorumlar getiriliyor, tıpkı Roma'daki binaların duvarlarına yazdıkları gibi: "Roma'da barbarların geride bıraktıklarını Barberiniler çalıyorlar." Ya yabancı ülkelerde olup bitenler? Tanrı, bu kutsal makamı güç sınavlardan geçirmeyi uygun gördü. Zatıâlinizin İspanya politikası[484] düşünmeyi bilmeyen insanlar tarafından ne yazık ki anlaşılmıyor, imparatorla olan ihtilaf[485] hâlâ sürüyor. Almanya onbeş yıldır bir mezbahadan farksız[486], insanlar dudaklarında İncil'den alıntılarla birbirlerini boğazlamaktalar. Ve şimdi, vebanın[487], savaşın ve Reform hareketinin etkisiyle Hıristiyan toplumunun giderek küçüldüğü bir sırada, bütün Avrupa'da sizin bir Katolik olan imparatoru[488] zayıf düşürmek için[489] Lutherci İsveç ile gizli ittifak[490] yaptığınız söylentisi dolaşıyor. Ve durum böyleyken, matematikçi olacak o gafiller teleskoplarını gökyüzüne çevirip dünyaya, Zatıâlinizin burada, yani size ait olduğu henüz yadsınmayan bu makamda bile yeterince bilgi sahibi olmadığınızı anlatıyorlar. Şunu sormak geliyor insanın aklına: Astronomi gibi sapa bir bilim dalına ansızın böyle bir ilgi duyulması nereden kaynaklanıyor? Gökteki kürelerin nasıl döndükleri insanları neden ilgilendiriyor? Gelgelelim İtalya'da seyislere varıncaya kadar, şu Floransalının sergilediği kötü örneğin etkisiyle Venüs'ün evreleri üzerine ge-

vezelik edenler, okullarda ve başkaca kurumlarda yararlı diye öğretilenleri sıkıcı bulup üzerinde hiç kafa yormuyorlar. Bedensel zaaflarının[491] tutsağı ve her türlü taşkınlığa eğilimli olan bütün bu insanlar, o çılgın adamın tek yol gösterici dediği kendi akıllarına inanmaya kalkışırlarsa halimiz neye varır? İşe bir kez Güneş'in Gibeon'da hareket etmeksizin durup durmadığını[492] sorgulamakla başladılar mı, o iğrenç kuşkularını kiliselerde toplanan bağışlara bile bulaştırırlar! Denizleri aşabildiklerinden bu yana - ki buna hiçbir itirazım yok -, artık Tanrıya değil, fakat pusula[493] diye adlandırdıkları pirinçten yapılma bir küreye güvenir oldular. Bu Galilei daha gençliğinde makineler üzerine[494] bir şeyler yazmıştı. Şimdi makinelerle mucizeler yaratma peşindeler? Peki nasıl mucizeler bunlar? Şurası kesin ki, artık Tanrıya ihtiyaçları yok, peki ama nelermiş bu mucizeler? Örneğin artık yukardakiler ve aşağıdakiler diye bir ayrım olmayacakmış. Artık buna da ihtiyaçları kalmamış. Normalde bir köpek leşi kadar değer vermedikleri Aristoteles'ten şu alıntıyı yapıyorlar: Mekik kendiliğinden dokusa[495], santurun tokmağı da kendiliğinden vursa, o zaman ustaların çıraklara, efendilerin de uşaklara ihtiyaçları kalmazdı. Düşünün, artık bu kadar ileri gittiler. Galilei denen o kötü insan, astronomi üzerine çalışmalarını Latince yerine[496] balık satan kadınların ve kumaş tüccarlarının ağzıyla[497] kaleme alırken aslında ne yaptığının çok iyi bilincinde.

PAPA Bu, çok büyük bir zevksizlik; bunu ona da söyleyeceğim.

KARDİNAL Galilei birilerini kışkırtırken, başkalarını da pohpohluyor. Yukarı İtalya'daki liman kentleri, gemileri için Bay Galilei'nin yıldız haritalarını gittikçe daha ısrarla ister oldular. İşin ucunda parasal yararlar bulunduğundan, sonunda bu taleplere ister istemez boyun eğilecek.

PAPA Ama bu haritalar, Galilei'nin tanrıtanımaz savlarına dayanıyor. Burada belli gezegenlerin hareket edişleri söz konusu; Galilei'nin öğretisi yadsınıldığında, bu hareketlerin de yadsınması gerekir. Öğretiyi mahkûm edip yıldız haritalarını benimsemek düşünülemez.

KARDİNAL Neden düşünülemesin? Başka çare yok.

PAPA Bu ayak sesleri beni sinirlendiriyor. Hep kulak kabarttığım için özür dilerim.

KARDİNAL Belki de bu ayak sesleri size, benim anlatabileceğimden daha fazlasını anlatmaktadır, Kutsal Peder. Bütün bu insanlar buradan yüreklerinde kuşkuyla mı ayrılsınlar?

PAPA Öte yandan adam, zamanımızın en büyük fizikçisi, İtalya'nın

Güneş'i, öyle gelişigüzel bir bulanık kafalı değil. Ayrıca dostları var. Versailles Sarayı var. Viyana Sarayı[498] var. Hepsi, kutsal kiliseyi çürümüş önyargılarla dolu bir çukur diye nitelendireceklerdir. Hayır, Galilei'ye dokunulmasın!

KARDİNAL Aslında pek ileri gitmek gerekmeyecektir. Galilei, canı tatlı olan biridir. Yelkenleri hemen suya indirecektir.

PAPA O, şimdiye kadar rastladıklarımdan çok daha keyif ehli olan bir adam. Tensel zevkler doğrultusunda düşünüyor. Yıllanmış bir şaraba ya da yeni bir düşünceye hayır diyemiyor. Fizik alanındaki olguların mahkûm edilmesini, "Yaşasın Kilise!" ya da "Yaşasın Akıl!" gibi savaş naralarının yükselmesini istemiyorum. Galilei'nin kitabını[499] yazmasına, sonunda son sözün bilimde değil, fakat dinde olduğu düşüncesini yansıtması koşuluyla izin vermiştim. O da bu koşula uydu.

KARDİNAL Uydu ama, nasıl? Galilei'nin kitabında, doğal olarak Aristoteles'in düşüncelerini temsil eden bir aptal ile yine doğal olarak Bay Galilei'nin düşüncelerini temsil eden bir akıllı tartışıyorlar[500] ve son düşünceyi[501] kim dile getiriyor dersiniz, Kutsal Peder?

PAPA Bu da ne demek oluyor şimdi? Evet, kim dile getiriyormuş bizim düşüncemizi?

KARDİNAL Akıllı olan değil.

PAPA Buna elbet utanmazlık derler. Koridordaki bu ayak sürümeler de dayanılır gibi değil. Bütün dünya burada mı toplanıyor?

KARDİNAL Bütün dünya değilse bile, dünyanın en iyileri.

(Ara. Papa şimdi tören giysileri içersindedir.)

PAPA En fazlasından kendisine aletler[502] gösterilebilir.

KARDİNAL Bu kadarı yeterli olacaktır, Kutsal Peder. Bay Galilei aletlerden anlar.

13

GALİLEO GALİLEİ, 22 HAZİRAN 1633[503] GÜNÜ ENGİZİSYON MAHKEMESİNİN ÖNÜNDE DÜNYANIN DÖNDÜĞÜNE İLİŞKİN ÖĞRETİSİNDEN DÖNER.

Ve bir Haziran günüydü, çabucak akan
Ve senin için de, benim için de önem taşıyan.
Akıl, karanlıklardan çıkıp gelmişti
Bütün bir gün kapının önünde bekledi.

(Roma'da, Floransa elçisinin sarayı. Galilei'nin öğrencileri haber beklemektedirler. Küçük Keşiş ile Federzoni, el kol hareketleri abartılı, yeni kurallara göre satranç oynamaktadırlar. Bir köşede diz çökmüş olan Virginia, dua etmektedir.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Papa, Galilei'yi kabul etmedi. Bilimsel tartışmalar falan yok artık.

FEDERZONİ Papa, son umuduydu. Yıllar önce, henüz Kardinal Barberini iken, Roma'da Galilei'ye söylediği doğruydu: Sana ihtiyacımız var, demişti. Şimdi ellerine geçirdiler işte.

ANDREA Onu öldürecekler. "Discorsi" de bitirilemeyecek.

FEDERZONİ *(Belli etmeden ona bakar)* Öyle mi dersin?

ANDREA Öğretisinden asla dönmeyeceğine göre.

(Ara.)

KÜÇÜK KEŞİŞ İnsan geceleri uykusu kaçınca, hep olur olmaz düşüncelere saplanıyor. Örneğin ben de dün gece hep: Venedik Cumhuriyeti'nden hiç ayrılmamalıydı, diye düşündüm.

ANDREA Orada kitabını yazamazdı.

FEDERZONİ Ama Floransa'da da yayınlayamazdı[504].

(Ara.)

KÜÇÜK KEŞİŞ Yine dün gece, hep cebinde taşıdığı küçük taşı yanına almasına izin verirler mi acaba, diye düşündüm. Hani şu kanıtlamak için kullandığı taş.

FEDERZONİ Onu götürdükleri yere insan cepsiz gider.

ANDREA *(Bağırarak)* Buna cesaret edemeyeceklerdir! Ama etseler bile, Galilei söylediğinden dönmeyecektir. "Doğruyu bilmeyen, yalnızca bir aptaldır. Ama doğruyu bilip de yalan diye nitelendiren, suçludur."

FEDERZONİ Bunu yapacağına ben de inanmıyorum ve yaptığı takdirde artık yaşamak da istemem; ama gelin görün ki, güç onların elinde.

ANDREA Güç, her şey demek değildir.

FEDERZONİ Belki de haklısın.

KÜÇÜK KEŞİŞ 23 gün zindanda[505] kaldı. Dün, büyük sorgu[506] günüydü. Bugün de duruşma var. *(Andrea da dinlediğinden, yüksek sesle)* Onu o zaman, kilisenin kararından iki gün sonra, burada ziyaret ettiğimde, şurada oturduk; bana bahçedeki güneş saatindeki Priapos Tanrısını gösterdi; şimdi bulunduğunuz yerden sizler de görebilirsiniz; Galilei, eserini Horatius'un bir şiiriyle karşılaştırdı; Horatius'un şiirlerinin de herhangi bir yerini değiştirebilmenin olanaksızlığından söz etti. Kendisini gerçeği

aramaya iten güzellik duyumundan söz etti. Ve şu özdeyişi söyledi: Hieme et aestate, et prope et procul, usque dum vivam et ultra[507]. Bununla dile getirmek istediği, gerçekti.

ANDREA *(Küçük Keşiş'e)* Ona Galilei'nin, Collegium Romanum'da teleskopunu inceledikleri sırada ne yaptığını anlatmış mıydın? Hadi anlatsana! *(Küçük Keşiş başını sallar.)* Son derece normal davrandı. Ellerini beline dayayıp göbeğini dışarı çıkardı ve şöyle dedi: Mantıklı olmanızı rica ediyorum, beyler! *(Gülerek Galilei'yi taklit eder.)*

(Ara.)

ANDREA *(Virginia'yi kastederek)* Öğretisini geri alsın diye dua ediyor.

FEDERZONİ Bırak onu. Onunla konuştuklarından beri kafası iyice karışık. Floransa'dan vaftiz babasını getirdiler.

(Daha önce Floransa'da, dükün sarayında gördüğümüz bilinmeyen adam içeri girer.)

BİR ADAM Bay Galilei neredeyse gelmek üzere. Bir yatağa ihtiyacı olabilir.

FEDERZONİ Serbest bıraktılar mı?

BİR ADAM Bay Galilei'nin saat beşte, Engizisyon'un duruşmasında öğretisini geri alması bekleniyor. Bu arada San Marco Kilisesinin büyük çanı çalınacak ve öğreti geri alınırken söylenenler herkese duyurulacak.

ANDREA Buna inanmıyorum.

BİR ADAM Sokaklardaki büyük kalabalık yüzünden Bay Galilei, sarayın arkasındaki bahçe kapısına getirilecek. *(Çıkar.)*

ANDREA *(Ansızın yüksek sesle)* Ay da bir dünyadır ve kendi ışığı yoktur. Onun gibi, Venüs'ün de kendi ışığı yoktur, o da dünya gibidir ve Güneş'in çevresinde döner. Ve duran yıldızların yüksekliğindeki, hiçbir kâseye falan iliştirilmiş olmayan Jüpiter'in çevresinde de dönen dört Ay vardır. Güneş evrenin odak noktasıdır ve yerinde hareket etmeden durur[508], yeryüzü ise ne odak noktasıdır, ne de hareketsizdir. Ve bütün bunları bize göstermiş olan, Galilei'dir.

KÜÇÜK KEŞİŞ Ve bir kez görülmüş olan, zorbalıkla görülmemiş kılınamaz[509].

(Suskunluk.)

FEDERZONİ *(Bahçedeki güneş saatine bakar)* Saat beş.

(Virginia daha yüksek sesle dua etmeye koyulur.)

ANDREA Artık daha fazla bekleyemem! Gerçeğin başını kesiyorlar! *(Elleriyle kulaklarını kapatır, Küçük Keşiş de onun gibi yapar. Ancak çan çalmaz. Yalnızca Virginia'nin mırıldandığı duaların duyulduğu*

kısa bir aradan sonra, Federzoni hayır anlamında başını sallar. Öteki-ler de ellerini indirirler.)

FEDERZONİ *(Kısık sesle)* Hiçbir şey olmadı. Saat beşi üç geçiyor.

ANDREA Galilei direniyor.

KÜÇÜK KEŞİŞ Öğretisinden geri dönmüyor!

FEDERZONİ Hayır, dönmüyor. Bizler ne kadar mutlu insanlarmışız! *(Birbirlerine sarılırlar. Olağanüstü mutludurlar.)*

ANDREA Demek ki, zorbalıkla olmuyor! Demek ki, zorbalığın gücü her şeye yetmiyor! Demek ki, cehalet yenik düştü, dokunulmaz değilmiş! Ve demek ki, insanoğlu ölümden korkmuyormuş!

FEDERZONİ Artık gerçekten de bilgi çağı başlıyor. Şu an, bilgi çağının doğum anı. Düşünün, ya Galilei öğretisinden dönseydi!

KÜÇÜK KEŞİŞ Söylemedim, ama çok kaygılıydım. Ne kadar inançsızmışım![510]

ANDREA Ben, böyle olacağını biliyordum.

FEDERZONİ Dönseydi eğer, bu sabah vakti yine gece karanlığının çökmesi gibi bir şey olurdu.

ANDREA Ya da dağın: "Ben taş değil, suyum," demesi gibi.

KÜÇÜK KEŞİŞ *(Ağlayarak diz çöker)* Şükürler olsun sana, Tanrım!

ANDREA Bugün artık her şey değişti! İnsan, acı çeken insan, başını dimdik kaldırıp: Ben yaşayabilirim, diyor. Demek ki, yalnızca tek bir insanın doğrulup "Hayır," demesiyle bu kadar çok şey kazanılabilirmiş!

(O anda San Marco Kilisesi'nin çanı çalmaya başlar. Hepsi donmuş gibidir.)

VİRGİNİA *(Ayağa kalkar)*: San Marco'nun çanı! Demek lanetlenmedi!

(Caddeden, Galilei'nin söylediklerini ilan eden Çığırtkan'ın sesi gelir.)

ÇIĞIRTKANIN SESİ "Ben, Floransalı Matematik ve Fizik Öğretmeni Galileo Galilei, bütün öğrettiklerimi, Güneş'in evrenin odak noktası olduğu ve yerinde hareket etmeden durduğu, yeryüzünün odak noktası olmadığı ve hareket ettiği yolunda söylediklerimi geri alıyorum[511]. Bütün bu yanılgıları ve tanrıtanımazlıkları, ayrıca başkaca bütün yanılgıları ve Kutsal Kiliseye karşı gelen her türlü düşünceyi içtenlikle ve gerçek bir inançla geri alıyor ve lanetliyorum."

(Ortalık kararır.

Ortalık yeniden aydınlandığında çan hâlâ çalmaktadır, ama biraz sonra kesilir. Virginia dışarı çıkmıştır. Galilei'nin öğrencileri daha gitmemişlerdir.)

FEDERZONİ Çalışmalarının karşılığını hiçbir zaman yeterince öde-

medi. Kendine ne bir pantolon alabildin, ne de bir şey yayınlayabildin. "Bilim için çalışıldığı" gerekçesiyle hep acı çektin!

ANDREA *(Yüksek sesle)* Ne yazık o ülkeye ki, kahramanları yoktur!

(Galilei sahneye girer; davadan sonra bütünüyle, neredeyse tanınmaz denecek kadar değişmiştir. Andrea'nın söylediğini duymuştur. Kapıda birkaç saniye durup selamlanmayı bekler. Böyle bir şey olmayıp, öğrencileri geri çekilince, ağır ağır ve gözlerinin iyi görmemesinden ötürü kendinden emin olmayan adımlarla öne doğru ilerleyip, bulduğu bir tabureye oturur.)

ANDREA Onu görmeye dayanamıyorum. Gitsin buradan.

FEDERZONİ Sinirlenme.

ANDREA *(Galilei'ye bağırır)* Şarap fıçısı! Obur herif! Nasıl, kurtardın mı tatlı canını? *(Oturur.)* Fena oluyorum.

GALİLEİ *(Sakin)* Ona bir bardak su verin.

(Küçük Keşiş, Andrea'ya dışardan bir bardak su getirir. Ötekiler, kulak kabartmış olarak taburesinde oturan Galilei ile ilgilenmezler. Uzaklardan yeniden Çığırtkan'ın sesi duyulur.)

ANDREA Bana biraz yardım ederseniz, yeniden yürüyebilirim.

(Andrea'yı kapıya götürürler. O anda Galilei konuşmaya başlar.)

GALİLEİ Hayır. Ne yazık o ülkeye ki, kahramanlara muhtaçtır.

(Perdenin önünde okunacak bölüm:)

Üç ya da dört arşın yükseklikten düşen bir atın bacakları kırılabilirken, bir köpeğin zarar görmeyeceği, bunun gibi, sekiz ya da on arşın yükseklikten düşen bir kediye, bir kulenin tepesinden düşen bir ağustosböceğine ve Ay'dan bile düşse, bir karıncaya hiçbir şey olmayacağı açık değil mi?[512] Ve tıpkı küçük hayvanların büyüklerden daha güçlü kuvvetli olmaları gibi, küçük bitkiler de daha dayanıklıdır: İkiyüz arşın yüksekliğindeki bir meşe, dallarının bütün orantılarını küçük bir meşe kadar koruyamaz ve doğa, bütün uzuvların, özellikle de orantılı bir büyüklüğün çok ötesinde güçlendirilmeleri gereken kemiklerin orantılarını değiştirmeden ne bir atı yirmi at büyüklüğünde yapabilir, ne de on kat büyüklükte bir dev yaratabilir.- Büyük ve küçük makineleri aynı ölçüde dayanıklı olduğu yolundaki genel kanının yanlışlığı açıkça ortadadır.

Galilei, "Discorsi"

14

1633-1642
GALİLEO GALİLEİ, FLORANSA YAKINLARINDAKİ
BİR YAZLIK EVDE YAŞAMAKTADIR;
ÖLÜNCEYE KADAR ENGİZİSYONUN TUTUKLUSUDUR.
"DİSCORSİ".

Binaltıyüzotuzüçten
Binaltıyüzkırkikiye kadar
Kilisenin tutsağıdır Galileo Galilei
Artık yalnızca gün sayar.

(İçinde bir masa, bir deri koltuk ve bir yerküre bulunan büyük bir oda. Artık yaşlı ve yarı kör olan Galilei, küçük bir tahta topla çarpık bir tahta ray üstünde dikkatle denemeler yapmaktadır. Holde bir Keşiş nöbet tutmaktadır. Kapı vurulur. Keşiş kapıyı açınca içeri, yolunmuş iki kaz taşıyan bir Köylü girer. Virginia mutfaktan çıkar. Şimdi artık 40 yaşlarındadır.)

KÖYLÜ Bunları vermem söylendi.
VİRGİNİA Kimden geliyor? Ben kaz falan ısmarlamadım.
KÖYLÜ Yolculuğa çıkan biri geçerken bıraktı, diyecekmişim.
(Çıkar. Virginia hayretle kazlara bakar. Keşiş, kazları Virginia'nın elinden alıp kuşkuyla gözden geçirir. Sonra rahatlayarak geri verir; Virginia, kazları boyunlarından yakalayarak büyük odadaki Galilei'ye götürür.)
VİRGİNİA Yolculuğa çıkan biri, geçerken bir armağan göndermiş.
GALİLEİ Neymiş?
VİRGİNİA Göremiyor musun?
GALİLEİ Hayır. *(Virginia'nın yanına gider.)* Kaz bunlar. Bir ad var mı?
VİRGİNİA Hayır.
GALİLEİ *(Kazlardan birini Virginia'dan alır)* Bayağı ağır. Bundan biraz yiyebilirdim.
VİRGİNİA Yeniden acıkmış olamazsın, daha biraz önce akşam yemeğini yedin. Ayrıca gözlerine ne oldu yine? Kazları masadan seçebilmeliydin.
GALİLEİ Sen gölgede duruyorsun.

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

VİRGİNİA Hayır, gölgede durmuyorum. *(Kazları dışarı götürür.)*

GALİLEİ Pişirirken kekik ve elma da koy.

VİRGİNİA *(Keşişe)* Göz doktorunu çağırtmalıyız. Babam, oturduğu masanın başından kazları seçemedi.

KEŞİŞ Bunun için önce Monsignore Carpula'nın iznini almalıyım. - Yine kendi mi yazdı?

VİRGİNİA Hayır. Babam kitabını bana dikte ettirdi, bunu siz de biliyorsunuz. Elinizde 131 ve 132'inci sayfalar var, bunlar son sayfalardı.

KEŞİŞ Babanız kurnaz bir yaşlı tilki.

VİRGİNİA Kurallara hiç karşı gelmiyor. Pişmanlığı içten. Ona dikkat ediyorum. *(Kazları keşişe verir.)* Mutfaktakilere bunların karaciğerlerini bir elma ve bir soğanla birlikte pişirmelerini söyleyin. *(Büyük odaya geri döner.)* Ve şimdi biraz da gözlerimizi düşünüyoruz, şu top oyununu hemen bırakıyoruz ve başpiskoposa yazdığımız haftalık mektup üzerinde biraz daha çalışıyoruz.

GALİLEİ Kendimi bunu yapacak kadar iyi hissetmiyorum. Bana Horatius'tan bir şeyler oku.

VİRGİNİA Örneğin yakınlarda gönderdiği sebzeler gibi, kendisine onca şey borçlu olduğumuz Monsignore Carpula, daha geçen hafta bana, başpiskoposun her defasında ona sana gönderdiği soruların ve alıntıların hoşuna gidip gitmediğini sorduğunu söyledi. *(Virginia, babasının dikte edeceklerini yazmak için masanın başına geçmiştir.)*

GALİLEİ Nereye gelmiştim?

VİRGİNİA Bölüm dört: Kutsal Kilisenin Venedik Cephanesindeki karışıklıklarla ilgili tutumu konusunda, Kardinal Spoletti'nin başkaldıran urgancılara karşı takındığı tavra katıldığımı belirtirim...

GALİLEİ Evet. *(Yazdırır)*... Kardinal Spoletti'nin başkaldıran urgancılara karşı takındığı tavra katıldığımı belirtirim; bence de onlara Hıristiyanlığın hemcinslerimizi sevmemizi öngören buyruğu doğrultusunda çorba dağıtmak, gemiler ve çanlar için verdikleri urganlar karşılığında daha fazla para ödemekten iyidir. Üstelik açgözlülükleri yerine inançlarını körüklemek, daha bilgece bir davranış olarak gözükmektedir. Havari Paulus, şöyle der: İyilik yapmak, hiçbir zaman boşuna değildir[513]. - Nasıl oldu?

VİRGİNİA Çok iyi, babacığım.

GALİLEİ Yani sence bunlarda ince bir alay havası falan yok, öyle mi?

VİRGİNİA Hayır, başpiskopos mutlu olacaktır. Zaten çok pratik bir insan.

GALİLEİ Senin yargına güveniyorum. Bundan sonraki nedir?

VİRGİNİA Olağanüstü güzellikte bir özdeyiş: "Zayıf olduğum noktada güçlüyümdür."[514]

GALİLEİ Yorum yok.

VİRGİNİA Ama neden?

GALİLEİ Ondan sonraki nedir?

VİRGİNİA "Anlamalısınız ki, İsa'yı sevmek bütün bilgilerden daha iyidir." Paulus'un Efeslilere yazdığı III. mektubun 19. satırı[515].

GALİLEİ Zatıâlilerine Efes mektuplarına ait olağanüstü alıntı için özellikle teşekkür etmek isterim. Ben de bundan aldığım ilhamla, o taklit edilmesi olanaksız İmitatio'muzda[516] şu sözleri buldum. *(Alıntıyı ezbere okur)* "İlahi sese kulak veren, sorulardan kurtulmuş olur." Bu fırsattan yararlanarak biraz da kendimden söz edebilir miyim? Bir zamanlar gökteki cisimler üzerine pazar yerlerinde konuşulan dille bir kitap yazmış olduğum için hâlâ suçlanmaktayım. Böyle yapmaktaki amacım, örneğin tanrıbilim gibi çok daha önemli konuları işleyen kitapların fırıncıların ağzıyla kaleme alınmasını önermek ya da onaylamak değildi. Ayinlerin Latince yapılması için gösterilen gerekçe, yani bu dilin evrenselliği sayesinde bütün halkların kutsal ayinleri aynı şekilde dinleyebildikleri gerekçesi bana pek başarılı gibi gözükmüyor; çünkü utanma nedir bilmeyen alaycı kişiler, hiçbir halkın Latince metinleri anlamadığı itirazında bulunabilirler. Ben, kutsal konuların ucuz bir anlaşılabilirliğin kalıbına dökülmesinden vazgeçmeye memnuniyetle hazırım. Kilisenin ebedi doğrularını bilgisizlerin meraklarına karşı koruyan Latince, alt sınıfların rahipliği seçmiş oğullarınca yöresel ağızlarla konuşulduğunda güven aşılıyor.- Hayır, çiz bunu.

VİRGİNİA Hepsini mi?

GALİLEİ Fırıncılardan sonrasını olduğu gibi çiz.

(Kapı vurulur. Virginia hole gider. Keşiş kapıyı açar. Gelen, Andrea Sarti'dir. Artık orta yaşlarındadır.)

ANDREA İyi akşamlar. Hollanda'da bilimsel çalışmalar yapmak üzere İtalya'dan ayrılıyorum; kendisi hakkında bilgi verebilmem için benden geçerken Bay Galilei'ye uğramamı rica ettiler.

VİRGİNİA Seni görmek ister mi, bilemiyorum. Hiç gelmedin.

ANDREA Kendisine sor. *(Galilei konuşan sesi tanımıştır. Hiç hareket etmeden oturmaktadır. Virginia yanına gelir.)*

GALİLEİ Gelen, Andrea mı?

VİRGİNİA Evet. Geri çevirmemi ister misin?

GALİLEİ *(Küçük bir duraklamanın ardından)* İçeri gönder.

(Virginia, Andrea'yı getirir.)

VİRGİNİA *(Keşişe)* Zararsız biridir. Daha önce öğrencisiydi. Bu ne-

denle şimdi düşmanı oldu.

GALİLEİ Bizi yalnız bırak, Virginia.

VİRGİNİA Onun anlatacaklarını duymak istiyorum. *(Oturur.)*

ANDREA *(Soğuk bir ifadeyle)* Nasılsınız?

GALİLEİ Yaklaş daha. Neler yapıyorsun? Bana çalışmalarını anlat. Duyduğuma göre hidrolik[517] üzerinde çalışıyormuşsun.

ANDREA Amsterdam'da bulunan Fabrizius, beni nasıl olduğunuzu sormakla görevlendirdi.

(Ara.)

GALİLEİ İyiyim. Bana çok özen gösteriyorlar.

ANDREA İyi olduğunuzu söyleyebileceğim için sevinçliyim.

GALİLEİ Fabrizius bunu duymaktan memnun olacaktır. Sen de kendisine rahat yaşadığımı bildirebilirsin. Ölçüsüz pişmanlığım sayesinde büyüklerimin lütfuna mazhar olmayı başardım; kilisenin denetimi altında belli ölçüde bilimsel çalışma yapmama izin veriyorlar.

ANDREA Evet. Kilisenin sizden memnun olduğunu biz de duyduk. Tamamen boyun eğmeniz etkisini gösterdi. Kilise büyüklerinin memnuniyetle tesbit ettiklerine göre, siz boyun eğdiğinizden bu yana İtalya'da yeni savlar içeren tek bir kitap bile yayınlanmamış.

GALİLEİ *(Etrafa kulak kabartarak)* Ne yazık ki kilisenin otoritesi dışına kayan ülkeler var. Korkarım ki, mahkûm edilen öğretiler, oralarda hâlâ destek görmekte.

ANDREA Ama oralarda da sizin öğretinizden dönmeniz nedeniyle, kilise adına sevindirici bir gerileme oldu.

GALİLEİ Gerçekten mi? *(Ara.)* Peki ya Descartes'tan, Paris'ten bir haber yok mu?

ANDREA Var. Sizin öğretinizden döndüğünüz haberi gelince Descartes, ışığın doğası üzerine yazmakta olduğu incelemesini[518] bir çekmeceye kaldırdı.

(Uzun bir ara.)

GALİLEİ Yanılgıya sürüklemiş olduğum bazı meslektaşlarım ve dostlarım için kaygı duyuyorum. Bari benim davranışımdan ders aldılar mı?

ANDREA Bilimsel çalışmalar yapmak için Hollanda'ya gitmek istiyorum. Jüpiter'in yapmadığını Büyük Ayı'nın yapmasına[519] izin vermiyorlar.

GALİLEİ Anlıyorum.

ANDREA Federzoni yine mercek yapıyor, Milano'da, bir dükkânda.

GALİLEİ *(Güler)* Federzoni Latince bilmez.

(Ara.)

ANDREA Küçük keşişimiz Fulganzio, araştırma yapmayı bırakıp kilisenin kucağına geri döndü.

GALİLEİ Evet. *(Ara.)*

GALİLEİ Büyüklerim, ruh sağlığıma kavuşmamı da bekliyorlar. Beklenildiğinden daha iyi ilerlemeler kaydediyorum.

ANDREA Demek öyle.

GALİLEİ Tanrıya şükürler olsun.

GALİLEİ *(Ters bir sesle)* Kazlara bak, Virginia.

(Virginia öfkeyle dışarı çıkar. Yürürken Keşiş onunla konuşur.)

KEŞİŞ Bu adam hoşuma gitmiyor.

VİRGİNİA Zararsız biri. Siz de duyuyorsunuz işte. *(Giderken)* Taze keçi peyniri geldi.

(Keşiş de Virginia ile birlikte çıkar.)

ANDREA Yarın sabah sınırı geçebilmek için gece boyunca yolculuk yapacağım. Artık gidebilir miyim?

GALİLEİ Buraya neden geldiğini bilmiyorum, Sarti. Beni tedirgin etmek için mi? Ben, buraya geldiğimden beri dikkatli yaşıyorum ve dikkatli düşünüyorum. Ama arada sırada hastalığımın geri teptiği de oluyor.

ANDREA Öyleyse sizi sinirlendirmeyeyim, Bay Galilei.

GALİLEİ Barberini, uyuza benzetirdi bu durumu. Kendisinde de biraz vardı zaten. Yine yazı yazdım.

ANDREA Ya.

GALİLEİ "Discorsi"yi bitirdim.

ANDREA Nasıl? Yani "İki Yeni Bilim Dalı Olan Mekanik ve Yerçekimi Yasaları Üzerine Konuşmalar"ı mı? Burada mı?

GALİLEİ Evet, evet, bana kâğıt ve kalem veriyorlar. Büyüklerim aptal değiller. Kök salmış kötü huylardan bir günde kurtulunamayacağını biliyorlar. Sayfa sayfa elimden alıp kilitleyerek, beni kötü sonuçlardan koruyorlar.

ANDREA Aman Tanrım!

GALİLEİ Bir şey mi dedin?

ANDREA Size boşuna çaba harcatıyorlar! Sakinleşesiniz diye kâğıt kalem veriyorlar! Böyle bir hedef uğruna nasıl yazabildiniz?

GALİLEİ Ben, alışkanlıklarının kölesi olan bir insanım.

ANDERA "Discorsi" rahiplerin elinde, öyle mi? Üstelik Amsterdam, Londra ve Prag, o eserin yolunu gözlerlerken!

GALİLEİ Şu anda Amstredam'da, ellerini göbeğinde kavuşturmuş, güvenlik içersinde yaşayan Fabrizius'un yakınmalarını duyar gibiyim.

ANDREA İki yeni bilim dalı yitirilip gitti desenize!

GALİLEİ Rahatımın son acınası kırıntılarını da tehlikeye sokarak ve

son altı ayın aydınlık gecelerinin son ışıklarını bile kullanarak, neredeyse kendi kendimden bile gizlemeye çalıştığım bir kopya çıkarttımı öğrenmek, hiç kuşkusuz hem Fabrizius'u, hem de daha birkaç kişiyi rahatlatacaktır hiç kuşkusuz.

ANDREA Elinizde bir kopya mı var?

GALİLEİ Kendimi beğenmişliğim, o kopyayı ortadan kaldırmamı bugüne kadar engelledi.

ANDREA Peki nerede şimdi?

GALİLEİ "Gözün seni öfkelendirirse[520], onu çıkart." Bunu kim yazmışsa, herhalde rahatına benden daha düşkündü. Sanıyorum o kopyayı da teslim etmek, düşünülebilecek en büyük delilik olur. Ama ben kendimi bilimsel çalışmalardan uzak tutmayı başaramadığıma göre, bu kopyaya siz de sahip olabilirsiniz. Kopya şurada, yerkürenin içinde. Onu Hollanda'ya giderken yanına almayı düşünürsen, doğal olarak bütün sorumluluğu da sen yüklenirsin. Böyle bir durumda kopyayı, Kutsal Engizisyondaki asıllarına ulaşabilen birinden satın almış olursun.

(Andrea, yerkürenin yanına gitmiştir. Kopyayı kürenin içinden çıkarır.)

ANDREA "DİSCORSİ"! *(El yazması sayfaları karıştırır. Sonra okur)* "Amacım, çok eski bir konuyu, hareketi inceleyen çok yeni bir bilimi kurmaktır. Bazı deneyler aracılığıyla, hareketin bilinmeye değer bazı niteliklerini buldum."[521]

GALİLEİ Zamanımı şu ya da bu biçimde değerlendirmem gerekiyordu.

ANDREA Bu, yeni bir fiziğin kurulmasını sağlayacak.

GALİLEİ Ceketinin altına sok.

ANDREA Ve biz de sizin karşı tarafa geçtiğinizi düşünmüştük! Size karşı yükselenler arasında en yüksek ses, benimkisiydi!

GALİLEİ Öyle olması gerekiyordu. Ben, bilim öğrettim ve gerçeği yadsıdım.

ANDREA Ama bu her şeyi değiştiriyor. Her şeyi.

GALİLEİ Öyle mi?

ANDREA Siz, gerçeği sakladınız. Düşmandan sakladınız. Demek ki ethik alanında da bizlerden yüzyıllarca ileriydiniz.

GALİLEİ Bunu açıkla, Andrea.

ANDREA Biz de sokaktaki adamla birlikte şöyle diyorduk: Galilei ölmek pahasına bile öğretisinden dönmeyecektir. - Sonra siz, geri geldiniz: Öğretimden döndüm, ama yaşayacağım, dediniz. - Siz artık ellerinizi kirlettiniz, dedik. - Boş kalacağına kirlensin daha iyi, diye karşılık verdiniz.

GALİLEİ Boş kalacağına kirlensin daha iyi. Evet, kulağa gerçekçi ge-

liyor. Bana da uyuyor. Yeni bir bilim, yeni bir ethik[522].

ANDREA Herkesten önce benim bilmem gerekirdi! Siz bir başkasının dürbününü Venedik Senatosuna sattığınızda, ben onbir yaşındaydım. Ve sizin o dürbünü ölümsüzlük uğruna kullandığınızı görmüştüm. Floransa'daki çocuğun önünde eğildiğinizde, dostlarınız başlarını sallamışlardı: Artık bilimin bir izleyici kitlesi vardı. Kahramanlara öteden beri gülerdiniz. "Acı çeken insanlar bana sıkıntı verir," derdiniz. "Mutsuzluk, eksik hesaplardan kaynaklanır," derdiniz. Ve bir de şöyle derdiniz: "Engeller karşısında iki nokta arasındaki en kısa çizgi, bir eğri olabilir."

GALİLEİ Hatırlıyorum.

ANDREA Sonra, 1633'de, öğretisinin halka malolmuş noktalarından birini yadsımayı uygun bulduğunuzda, sizin yalnızca umutsuz bir politik kavgadan çekildiğinizi, amacınızın asıl uğraşınız olan bilime dönmek olduğunu bilmem gerekirdi.

GALİLEİ Evet, o bilim ki...

ANDREA ...hareketin niteliklerinin incelenmesini hedefliyor; hareket, günün birinde yeryüzünü artık cennetin varlığını gerektirmeyecek kadar yaşanılabilir kılacak olan makinelerin anasıdır.

GALİLEİ Aha.

ANDREA Böylece yalnız sizin kaleme alabileceğiniz bir bilimsel eseri yazmak için gerekli olan boş zamanı elde ettiniz. Eğer odun yığınının üstünde, alevler arasında kül olup gitseydiniz, o zaman kazananlar, ötekiler olurdu.

GALİLEİ Onlar kazandı. Ve yalnızca tek bir kişinin kaleme alabileceği hiçbir bilimsel eser olamaz.

ANDREA Peki o zaman öğretinizden neden döndünüz?

GALİLEİ Döndüm, çünkü bedensel acılardan korkuyordum.

ANDREA Olamaz!

GALİLEİ Bana işkence aletlerini göstermişlerdi.

ANDREA O halde bir plan değildi!

GALİLEİ Hayır, değildi.

(Ara.)

ANDREA *(Yüksek sesle)* Bilim, tek bir buyruk tanır: Bilime katkıda bulunmak.

GALİLEİ Ve ben de o sözünü ettiğim katkıda bulundum. O halde hoş geldin çöplüğüme, benim bilimdeki kardeşim ve ihanetteki yeğenim! Balık yer misin? Bende balık var. Ama kokan o balık değil; koku benden geliyor. Ben satıyorum, sen de bir alıcısın. Şu kitabın, şu kutsanmış malın ne dayanılmaz çekicilikte bir görünüşü var, değil mi? Ağızlar sulanıyor ve küfürler bu suların içinde boğuluyor. Babil'in o kocaman, o katil hayvanı, o kıpkır-

mızı hayvanı bir açtı mı baldırlarını, ansızın her şey değişiverir. Tanrı kutsasın şu pazarlıkçı, bütün pisliklerin üstünü örten ve ölümden korkan toplumumuzu![523]

ANDREA Ölüm korkusu, insanca bir şeydir! İnsani zaaflar bilimi hiç ilgilendirmez.

GALİLEİ Öyle mi? - Sevgili Sarti, şu halimle bile sizin kendinizi adamış olduğunuz bilimi nelerin ilgilendirdiği konusunda bazı saptamalarda bulunabileceğimi sanıyorum.

(Kısa bir ara.)

GALİLEİ *(Akademik bir tavırla, ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmuş olarak)* Artık fazlasıyla sahip bulunduğum boş zamanlarımda durumumu gözden geçirdim ve kendimi artık içinden saymadığım bilim dünyasının bu durumu nasıl yargılayacağını düşündüm. Bir yün tüccarı bile, ucuza alıp pahalıya satmanın dışında, yün ticaretinin engellenmeksizin sürmesi için çaba harcamak zorundadır. Bu bakımdan bilimin sürdürülmesi, bana özel bir yürekliliği gerektirir gibi gözüküyor. Bilim, kuşku aracılığıyla kazanılan bilgiyi işler. Her şey konusunda herkese bilgi sağlayarak, herkesi kuşkucu yapmayı amaçlar. Oysa halkın büyük bir bölümü, hükümdarları, büyük toprak sahipleri ve din adamları tarafından batıl inançlarla ve eskimiş sözlerle örülmüş, sedef rengi bir sis perdesine[524] sarılıyor; perdenin amacı bu kişilerin türlü dolaplarını gözden saklamak. Çoğunluğun yoksulluğu sıradağlar kadar eski ve bütün kürsülerden bu yoksulluğun sıradağlar kadar yıkılmaz olduğu ilan ediliyor. Bizim adına kuşku duymak dediğimiz yeni sanatımız, halkın büyük bölümünce çok beğenilmişti. Halk, teleskopu elimizden kapıp kendisine acı çektirenlere, hükümdarlara, toprak sahiplerine ve dar görüşlü keşişlere çevirmişti. Bilimin semerelerinden açgözlülükle kendileri için yararlanmış olan o bencil ve zorba insanlar, bilimin buz gibi bakışlarının bin yıllık, ama yapay bir yoksulluğa dikildiğini hissettiler; bu, onların ortadan kalkmasıyla ortadan kaldırılabilecek bir yoksulluktu. Bize, hiçbir zayıf insanın önünde direnemeyeceği tehditler ve rüşvetler yağdırdılar. Gelgelelim kitleyi dışlamamız, buna rağmen yine de bilim adamı olarak kalabilmemiz, mümkün müdür? Gökteki cisimlerin hareketleri çok daha saydamlaştı; ama halklar, kendilerini yönetenlerin davranışlarını hâlâ kestiremiyorlar. Gökyüzünün ölçülebilirliğini sağlama uğruna yürütülen kavga, kuşkunun aracılığıyla kazanıldı; oysa Romalı ev kadını, süt uğruna atıldığı kavgayı inanç yüzünden hep yitirmek zorunda. İşte Sarti, bilim, bu iki kavgayla da ilgilidir. Kör inançlardan ve eskimiş sözlerden örülme bir sis

perdesinin içersinde, kendi güçlerini bütünüyle kullanmasına yetecek kadar bile bilgi sahibi olmaksızın tökezleyen bir insanlık, doğanın ona sergilediği güçlerden yararlanamaz. Sizler ne için çalışmaktasınız? Bana göre bilimin tek amacı, insan yaşamının güçlüğünü hafifletmektir[515]. Eğer, kendilerinden başkasını düşünmeyen iktidar sahiplerince sindirilen bilim adamları, bilgiyi yalnız bilgi uğruna toplamakla yetinirlerse, o zaman bilim kötürüm olabilir ve bulacağınız yeni makineler, yeni boyunduruklar anlamına gelebilir. Zamanla bulunabilecek her şeyi bulabilirsiniz, ama ilerleyişiniz, sizi insanlıktan uzaklaştırmaktan başka bir sonuç vermeyecektir. Sizinle insanlık arasındaki uçurum günün birinde öylesine büyüyebilir ki, herhangi bir yeni buluş nedeniyle attığınız sevinç çığlığı, evrensel bir dehşet çığlığıyla yanıtlanabilir[526]. - Bir bilim adamı olarak benim elimde eşsiz bir fırsat vardı. Benim zamanımda astronomi, pazar yerlerine kadar ulaşmıştı. Bu çok özel koşullar altında tek bir adamın yürekli direnişi, büyük sarsıntılar yaratabilirdi. Direnebilseydim eğer, o zaman doğabilimciler de doktorların Hipokrat Andı[521] gibi bir ant, bilgilerini yalnızca insanlığın esenliği için kullanacakları yolunda bir yemin geliştirebilirlerdi! Şimdi ise, en fazla umabileceğimiz, buluşlar yapabilen ve her şey için kiralanabilen cücelerden oluşma bir kuşaktan başka bir şey değil. Ayrıca Sarti, aradan geçen zaman içersinde düşündüm ve hiçbir zaman gerçekten tehlikeyle karşılaşmadığımın ayırdına vardım. Birkaç yıl süreyle ben de iktidardakiler kadar güçlüydüm. Ve kullanmaları, kullanmamaları veya kötüye kullanmaları için, kısacası amaçlarına hangisi hizmet ediyorsa öyle yapmaları için, bilgimi iktidar sahiplerine teslim ettim. *(Virginia, elinde bir yemek tepsisiyle girer ve durup bekler.)*

GALİLEİ Ben, uğraşıma ihanet ettim. Benim yaptığımı yapmış olan birinin, bilimin saflarında kalmasına rıza gösterilemez.

VİRGİNİA Sen inananların saflarına kabul edildin. *(Gidip tepsiyi masanın üstüne koyar.)*

GALİLEİ Doğru. Şimdi yemeğimi yemem gerekiyor.
(Andrea ona elini uzatır. Galilei eli görür, ama sıkmaz.)

GALİLEİ Şimdi sen de ders veriyorsun. Benimkisi gibi bir eli sıkmayı kendine yedirebilir misin? *(Masaya gider.)* Buradan geçmekte olan biri bana kaz yollamış. Yemek yemekten hâlâ zevk alıyorum.

ANDREA Yeni bir çağın başladığına artık inanmıyor musunuz?

GALİLEİ İnanıyorum. - Ceketinin altında gerçekle Almanya'dan geçerken kendine dikkat et.

ANDREA *(Yerinden kıpırdayamaksızın)* Sözünü ettiğimiz yazara ilişkin değerlendirmenize verecek bir yanıt bulamıyorum. Ama öldürücü çözümlemenizin bu konudaki son söz olacağına da inanmıyorum.

GALİLEİ Çok teşekkür ederim. *(Yemeye başlar.)*

VİRGİNİA *(Andrea'yı geçirirken)* Geçmişten gelen ziyaretçilerden hoşlanmıyoruz. Onu heyecanlandırıyorlar.
(Andrea çıkar. Virginia geri döner.)

GALİLEİ Kazları kim yollamış olabilir, bir fikrin var mı?

VİRGİNİA Andrea değil.

GALİLEİ Belki de değildir. Gece nasıl?

VİRGİNİA *(Pencerede)* Aydınlık.

15

1637
GALİLEİ'NİN KİTABI "DİSCORSİ",
İTALYA SINIRLARINDAN ÇIKAR.

Şimdi işin sonunu düşünün, sevgili dostlar,
Bilgi başardı sonunda kaçmayı dışarıya.
Ve bizler, bilgiye susamış olanlar,
O, ben, bizler, kaldık sınırın bu yanında.
İyi koruyun bundan böyle bilimin ışığını
Yararlanmayı bilin kullanmadan kötüye
Bilin ki, sonunda ateşten bir top gibi
Yiyip kül etmesin hepimizi
Evet, hepimizi.

(Sabahın erken saatlerinde küçük bir İtalyan sınır kenti. Andrea, arabacının yanında kâğıtlarının sınır bekçilerince kontrol edilmesini beklemektedir. Küçük bir sandığın üstüne oturmuş, Galilei'nin yazılarını okumaktadır. Bariyerin ötesinde yolculuk arabası beklemektedir.)

ÇOCUKLAR *(Şarkı söylerler)*
Bir taşa oturmuştu Maria
Sırtında pembe bir urba

Eski mi eski.
Ama gelince soğuk kış mevsimi
Yine aynı urbayı geçirdi sırtına
Eskiyse eski, yırtık değil ya!

SINIR BEKÇİSİ Neden ayrılıyorsunuz İtalya'dan?

ANDREA Ben, bilim adamıyım.

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcı'ya)* "Yolculuk nedeni"nin altına, "Bilim Adamı," diye yaz. Bagajınızı kontrol etmek zorundayım. *(Dediğini yapar.)*

BİRİNCİ ÇOCUK *(Andrea'ya)* Burada oturmamalısınız. *(Andrea'nın önünde oturduğu kulübeyi işaret eder.)* O evde bir cadı yaşıyor.

İKİNCİ ÇOCUK Yaşlı Marina cadı falan değil.

BİRİNCİ ÇOCUK Kolunu bükmemi ister misin?

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Bal gibi cadı işte. Geceleri havada uçuyor.

BİRİNCİ ÇOCUK Cadı değilse neden kentte kimse ona bir damla bile süt vermiyor?

İKİNCİ ÇOCUK Nasıl havada uçabilir? Kimse yapamaz böyle bir şey. *(Andrea'ya.)* Yapabilir mi?

BİRİNCİ ÇOCUK *(İkinciyi kastederek)* Bunun adı Giuseppe'dir. Hiçbir şey bilmez, çünkü ne okula gidiyor, ne de uzun pantolonları var.

SINIR BEKÇİSİ Ne kitabı bu?

ANDREA *(Başını kaldırmaksızın)* Büyük Filozof Aristoteles'in eseri.

SINIR BEKÇİSİ Kimmiş bu adam?

ANDREA Artık hayatta değil.

(Çocuklar okumakta olan Andrea ile alay etmek için, sanki kendileri de yürürken kitap okuyormuş gibi çevresinde dolanmaya başlarlar.)

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcı'ya)* Bak bakalım, içinde dine ait bir şey var mı.

YAZICI *(Kitabı karıştırır)* Öyle bir şey bulamıyorum.

SINIR BEKÇİSİ Zaten bu aramanın pek bir anlamı yok. Saklayacak şeyi olan, herhalde böyle açıkça önümüze koymaz. *(Andrea'ya)* Bütün eşyalarınızı aradığımızı imzanızla tasdik etmeniz lazım. *(Andrea yavaşça ayağa kalkar, okumasını kesmeksizin sınır bekçileriyle birlikte eve doğru yürür.)*

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK *(Yazıcı'ya sandığı göstererek)* Bakın, burada bir şey daha var!

YAZICI O, daha önce orada değil miydi?

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Bunu şeytan getirip bıraktı. Bir sandık.

İKİNCİ ÇOCUK Hayır, o, yabancıya ait.

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Ben olsam oraya gitmezdim. Cadı, arabacı Passi'nin beygirlerini büyülemişti. Kar fırtınasının damda açtığı de-

likten aşağı baktım ve nasıl öksürdüklerini duydum.

YAZICI *(Neredeyse sandığın yanına gelmişken duraklar ve geri döner)* Şeytanın işi, öyle mi? Her şeyi de kontrol edecek değiliz ya! Yoksa halimiz neye varırdı?

(Andrea, bir testi sütle geri döner. Yine sandığın üstüne oturup okumasını sürdürür.)

SINIR BEKÇİSİ *(Arkasından kâğıtlarla gelir)* Sandıkları kapatın. Her şeye tamam, değil mi?

YAZICI Evet, tamam.

İKİNCİ ÇOCUK *(Andrea'ya)* Siz bilim adamısınız. Siz söyleyin: İnsan havada uçabilir mi?

ANDREA Bekle bir dakika.

SINIR BEKÇİSİ Geçebilirsiniz.

(Bavullar arabacı tarafından götürülmüştür. Andrea sandığı alır ve gitmeye davranır.)

SINIR BEKÇİSİ Durun! Bu sandık nedir?

ANDREA *(Yeniden kitabını açarak)* İçinde kitaplar var.

BİRİNCİ ÇOCUK O, cadının sandığı.

SINIR BEKÇİSİ Saçma. Cadı bir sandığı nasıl büyüleyebilir?

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Şeytan yardım ederse yapabilir!

SINIR BEKÇİSİ *(Güler)* Burada şeytanın sözü geçmez. *(Yazıcı'ya)* Aç.

(Sandık açılır.)

SINIR BEKÇİSİ *(Canı sıkkın)* Kaç kitap var burada?

ANDREA Otuzdört.

SINIR BEKÇİSİ *(Yazıcıya)* Ne kadar sürer bakman?

YAZICI *(Sandığı baştan savma karıştırmaya başlamıştır)* Hepsi basılı kitap. Bakmaya kalkarsak kahvaltınız güme gider, ayrıca bütün bu kitaplara bakarsam, evinin açık arttırma yoluyla satış bedelinden borçlu olduğu geçiş paralarını tahsil edebilmek için arabacıya Passi'ye ne zaman giderim?

SINIR BEKÇİSİ Doğru, o parayı almamız gerek.

(Ayağıyla kitapları iter.)

Zaten ne olabilir ki bunlarda? Kapat!

(Andrea, sandığı taşıyan arabacı ile birlikte sınırı geçer. Orada Galilei'nin yazılarını çantasına koyar.)

ÜÇÜNCÜ ÇOCUK *(Andrea'nın bırakmış olduğu testiyi işaret eder)* Bakın!

BİRİNCİ ÇOCUK Ve sandık da yok olmuş! Nasıl, şeytanın işi değil miymiş?

ANDREA *(Dönüp bakarak)* Hayır. Benim işimdi. Gözlerini açıp dikkat etmeyi öğrenmelisin. Sütün de, testinin de parası ödenmiştir. Testiyi yaşlı kadına bıraktım. Senin soruna ise daha karşılık ver-

medim, Giuseppe. İnsan bir sopaya binip havada uçamaz. Bunun için sopaya en azından bir makine takmış olması gerekir. Ama böyle bir makine yapılmadı henüz. İnsan çok ağır olduğundan, belki de hiçbir zaman yapılamayacaktı. Fakat bunu bilemeyiz. Aslında genelde yeterince bildiğimiz söylenemez, Giuseppe. Gerçekten de daha başlangıçtayız.

SON

DANSEN

Türkçesi
Ahmet Cemal

Kişiler[1]

Dansen.
Yabancı.

1[2]

(Sahnede üç bina cephesi vardır. Birinde bir tütüncü dükkânı[3]*, dükkânın üstünde de "Tütüncü Österreicher" yazısı bulunmaktadır. İkinci binadaki ayakkabı dükkânının üstünde "Ayakkabıcı Çek" yazılıdır. Üçüncü binada dükkân yoktur, ama pencerede, üstünde "Taze Jambon" yazılı bir tabela asılıdır. Son bina cephesinin yanında, üstünde "Svensson'un Demir Deposu" yazılı büyük bir kapı görünmektedir. Kapının yanında ufak tefek Bay Dansen oturmaktadır; önünde bir varil, kolunun altında da bir domuz vardır.)*

DANSEN *(İzleyicilere)* Ben, küçük ve saygın bir adamım, iyi bir konumda ve bağımsız yaşıyorum. Komşularımla aram çok iyidir. Aramızdaki her türlü ayrılık, hepimizin bağlı bulunduğumuz bir kuruluş tarafından[4] ortadan kaldırılır. Her şeyi sözleşmelerle düzenleriz. Gördüğünüz gibi, ortada hiçbir sorun yok. Benim özgürlüğüm, iş ilişkilerim, dostlarım ve müşterilerim var, ilkelerim ve domuz yetiştirdiğim bir yerim var. *(Domuzunu varilin içinde fırçalamaya başlar.)* Evet yavrum, şimdi uslu duralım ve pembe kulacıklarımızı yıkayalım, yıkayalım ki, müşteriler geldiklerinde tertemiz, sağlıklı, sevimli ve iştah açıcı gözükelim. Uslu olup yemimizi de yersek, hayatta bir işe yararız ve müşteri de şöyle der: Aman bu ne (iyi) bir domuzcuk! Çünkü sonuçta sen, ne istersin? O küçücük yüreğinde ne dilersin? Satılmayı. Ah sen, ne akıllı şeysin! Bir kez olsun seni düşünmediğimi, yüreğindeki dileği unuttuğumu hissettiğin an, hemen yüksek sesle bağırırsın ve bana hatırlatırsın. Henüz yemek yememiş gibi gözüken biri geçmeye görsün, o an bağırıverirsin. O zaman ben de sakin sakin...

(Domuz bağırır.)

DANSEN *(Sevinçle çevresine bakınır)* Ne oldu? Ne oldu? Biri mi geliyor? Yakında bir müşteri mi var?

(Şapkasını alnının aşağısına kadar indirmiş, silahlı bir adam, sürünür gibi ve ürkek bakışlarla tütüncü dükkânına yaklaşır. Dükkânın kapalı olan kapısının önünde durur ve pantolon cebinden bir deste maymuncuk çıkarır. Bunları birbiri ardına dener, bu arada tüyleri ürperen Dansen'e de gülümser. Sonunda sabrını yitiren hırsız, elinde büyük bir tabancayla pencereden içeriye girer. Hemen ardından

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

evin içinden korkunç gürültüler gelir: Devrilen bir sandalye, yardım isteyen çığlıklar. Dansen dehşet içinde ayağa kalkar. Kolunun altındaki domuzla birlikte ne yapacağını bilmeksizin oraya buraya seğirtir. Sonra telefona koşar.)

DANSEN Svensson, Svensson! Ne yapacağım ben şimdi? Karşıdaki tütüncü dükkânından imdat sesleri geliyor. Herifin biri gözümün önünde zorla içeri girdi. - Ne, sana kadar geliyor mu çığlıklar? - Tabii ki giremem içeriye, yabancı bir binaya girmeye hakkım yok. Ama dışarı çıkarsa ne yapacağım? Öfkeden her tarafım titriyor. - Düşüncemi açıkça söyleyeceğimden emin olabilirsin. Parolamı bilirsin, hayır, parolamı diyorum, paralarımı değil, bence: *(Çevresine dikkatle bakındıktan sonra, çok alçak sesle ahizeye şarkı söylemeye başlar.)*

Yeryüzünün bütün diyarlarında
Ne zaman çıksa bir Dansen ortaya
Hep savaşır açık alınla
Gerçekten düşündükleri uğruna.

Kısacası, nefretimi yüzüne tüküreceğim. Söylediğim gibi, öfkeden her tarafım titriyor.

(İmdat isteyen sesler kesilmiştir. Bu kez bir çığlık, bir tabanca sesi ve yere düşen ağır bir şeyin çıkardığı gürültü duyulur.)

DANSEN Kesiyorum. Oturmak zorundayım. Galiba saçlarım ağarmaya başladı. *(Kolunun altında domuzuyla ve dertli bir ifadeyle yine evinin önüne oturur. Tütüncü dükkânından çıkan Yabancı, elindeki tebeşirle hemen "Österreicher" adını çizer ve üstüne "Ostmärker ve Ortakları"[5] yazar. Sonra Dansen'e doğru gelir.)*

YABANCI Renginiz neden bu kadar solgun?

DANSEN Söyleyeyim dostum, heyecanlandığım için rengim soldu.

YABANCI O zaman şu küçük ve şirin domuzunuzu örnek alın. Bakın, rengi pembeydi, yine öyle kaldı.

DANSEN Ama o bir domuz, insan değil. Ben, bir insan olduğum için heyecanlandım ve siz de bunun nedenini biliyorsunuz.

YABANCI Aman bu ne (iyi) bir domuzcuk!

DANSEN *(Suçlarcasına tütüncü dükkânını göstererek)* Orada - içerde ne oldu?

YABANCI Bunu gerçekten bilmek istiyor musunuz?

DANSEN Elbet bilmek istiyorum! Benim gibi insan olan birine ne olduğunu...

(Domuz ikinci kez bağırır.)

DANSEN Ne oldu? Ne oldu?

YABANCI İşte gördünüz mü, bilmek istemiyorsunuz!

DANSEN *(Domuza)* Ama adam...*(Karşı tarafı işaret eder).*

YABANCI Adamı tanıyor muydunuz?

DANSEN Ben mi? Hayır, yani evet, özür dilerim, şu anda kafam çok karışık. *(Suçlarcasına)*. Aynı kuruluştaydık.

YABANCI Ne yapıyordunuz o kuruluşta? Domuz mu satıyordunuz?

DANSEN *(Ters bir ifadeyle)* Kâğıt oynarız. Hiçbir şeye karışmama oyunu[6].

YABANCI Ben oynayamam. Pahalıya patlar.

DANSEN Yalnızca haftada bir kez. Cumartesileri. *(Karşı tarafı işaret eder.)* O da gelir.

YABANCI *(Çekingen)* Bir daha geleceğini sanmıyorum.

DANSEN *(Öfkeyle)* Ona yasaklayacak mısınız? Böylesini de hiç duymadım! Gerçekten. Bay Österreicher özgür bir insandır.

YABANCI Artık ona kimse bir şey yasaklamayacak. *(Isteksiz güler.)*

DANSEN *(Dehşetle)* Ne demek istiyorsunuz?

YABANCI Bunu gerçekten bilmek istiyor musunuz?

DANSEN Ben mi? Evet, yani hayır. Artık ne düşüneceğimi şaşırdım. Şimdi öyle konuşuyorsunuz ki, sanki...Ve biraz önce kendi gözlerimle gördüm... Elbet bilmek istiyorum bunu! Mutla... *(Kolunun altındaki domuz üçüncü kez bağırır[7]; sesi, sanki canı korkunç acıyormuş gibi korku doludur.)*

DANSEN *(Ifadeden yoksun bir sesle tamamlar)* ...ka.
(Artık hiç kendinden emin değildir ve domuzunu okşayan Yabancı'nın gözlerine bakmaya cesaret edemez.)

DANSEN Artık dünyayı anlamıyorum. Ben barışsever bir adamım, her türlü zorbalıktan nefret ederim ve sözleşmelere bağlı kalırım. İş ilişkilerim ve özgürlüğüm var, birkaç müşterim ve dostum var, domuz ürettiğim yerim ve... *(Sanki düşünceleriyle başka yerdeymişçesine)* Bir domuz satın almak ister misiniz?

YABANCI *(Şaşkın)* Ne dediniz?

DANSEN Bir domuz alır mısınız? Ya da bir çift domuz? Size ucuza verebilirim. Çok domuzum var. Fazlasıyla. Ne yapacağımı bilemiyorum.

YABANCI Verin bir tane.

DANSEN *(Israrla)* İki tane istemediğinizden emin misiniz?

YABANCI Bir tane.

DANSEN Ama ötekileri ne yapacağım? Karınca gibi ürüyorlar. Her akşam gübre çukurunda bir düzinesini boğuyorum, ertesi sabah yeni bir düzineyle karşılaşıyorum. *(Yabancı'ya ahırı gösterir.)* Bakın, yeniden ondört olmuşlar.

YABANCI Bir tane istiyorum.

DANSEN İyi bakın. Sağlıklı, şirin ve iştah açıcı değiller mi? Görün-

ce ağzınız sulanmıyor mu?

YABANCI *(Ağzı sulanmıştır, güçlükle konuşur)* Onlar bir lükstür.

DANSEN Lezzetle yenebilir hayvanlar için nasıl böyle bir iddiada bulunabilirsiniz? Onların kulakları bile yenebilir. Hatta ayakları bile. Haşlanmış domuz ayağı...

YABANCI Lüks.

DANSEN *(Sıkıntılı bir ifadeyle domuzuna)* Sana lüks diyorlar! *(Düş kırıklığına uğramış olarak Yabancı'ya)* O zaman yalnızca iki tane alın.

YABANCI *(Yüksek sesle)* Bir tane, dedim. Lükse harcayacak param yok benim.

DANSEN Ama demire para harcıyorsunuz. Arkadaşım Svensson'dan verebildiği kadar demir satın alıyorsunuz.

YABANCI Demir lüks değildir. Demir, yaşamak için şarttır[8].

DANSEN *(Ona domuzu verir, elleri titremektedir)* Sinirlerim laçka oldu. Şu biraz önceki korkunç olay... *(Küçük bir kırmızı bezle ensesinin terini siler.)*

YABANCI Nedir o kırmızı bez?

DANSEN Bu mu?

YABANCI *(Kabaca)* Evet, o. *(Domuzu yine varilin üstüne bırakır.)*

DANSEN *(Acele)* O, kırmızı bez falan değil. Bakın, üstünde beyaz bir haç var[9]. *(Gösterir.)*

YABANCI İyi o zaman. *(Parayı Dansen'e fırlatır.)*

DANSEN Paket yapayım.

YABANCI Alın, bende kâğıt var. Yoksa paketleme için de benden para kesersiniz. *(Cebinden çıkardığı büyük bir tabaka kâğıdı Dansen'e uzatır.)*

DANSEN *(Kâğıdı düzeltir)* Ama bu, bir sözleşme![10]

YABANCI Ne sözleşmesi?

DANSEN Sanırım Bay Österreicher ile yapılmış. Bu bir dostluk sözleşmesi. İhtiyacınız kalmadı mı artık?

YABANCI Hayır. Ölmüş bir adamla olan dostluk sözleşmesi ne işime yarar ki? *(Kâğıdı alıp yırtar.)*

DANSEN *(Neredeyse bayılmak üzeredir)* Şu domuzu alın hemen, fena oluyorum.

(Yabancı, domuzu onun elinden alır. Dansen, biraz önceki çuval bezini başına sarar.)

YABANCI *(Öfkeyle haça bakar)* Kaldırın şu haçı![11]

(Dansen, bezi kaldırır.)

YABANCI Domuzu sarmadan alacağım. Belki yolda giderken bir parça kesip yerip.

(Domuzu kolunun altına alır. Fakat gitmezden önce ayakkabı

dükkânına bakar.)

YABANCI Güzel bir yer, şu ayakkabı dükkânı.

DANSEN Evet, çok güzel.

YABANCI Yeri büyük. Sizin eviniz de fena değil.

DANSEN *(Düşüncelere dalmış olarak)* Evet, öyle.

YABANCI *(Eve düş kurarmış gibi bakarak)* Hoşça kalın!

(Gider.)

DANSEN *(Alnını silerek, sinirleri gevşercesine)* Hoşça kalın! Öfkemden ne yapacağımı bilemeyip ona bir domuz sattım. Şu kendi halinde ve sevimli Österreicher'i gözünü kırpmadan... Aşağılık herif! *(Çevresine ürkek ürkek bakındıktan sonra, eviyle ambar arasındaki köşeye gider ve orada bağırarak küfür eder.)* Barbarlık! Canavarlık! Dayanılmaz bir alçaklık! Hele o sözleşmelere davranışı!

2

(Dansen, kucağında bir domuzla evinin önünde oturmaktadır.)

DANSEN Ben saygın, ama küçük bir adamım. Artık her şeyin yolunda gitmediğini hissediyorum. Son zamanlardaki korkunç olaylar beni bayağı sarstı. Sözleşmeler çok iyi şeyler, ama kutsal sayılmadıklarında...Bu yüzden şu ötedeki iki arkadaşımla[12] silahlanmayı düşündük. O kadar da savunmasız değiliz. Arkadaşım Svensson gibi demir tüccarlarının sayısı fazla değil. Hemen şurada, ambarda *(Svensson'un ambarını işaret eder)* küçümsenmeyecek miktarda demirimiz var. O demirlerden silah yapsak... Çünkü başımızı kuma sokup oturmak, ancak delilik olur. Öte yandan şu korkunç olayların tekrarlanacağı da düşünülemez. O herif böyle bir şeyi bir kez daha yapacak değildir herhalde.

(Yabancı, şapkasını alnının aşağısına kadar indirmiş, sürünür gibi ve ürkek bakışlarla ayakkabı dükkânına yaklaşır. Dükkânın kapalı olan kapısının önünde durur ve pantolon cebinden bir deste maymuncuk çıkarır. Bunları birbiri ardına dener, bu arada tüyleri diken diken olmaya başlayan Dansen'e de başını sallayarak gülümser. Sonunda sabrını yitiren Yabancı, elinde büyük bir tabancayla pencereden içeriye girer. Hemen ardından evin içinden korkunç gürültüler gelir: Devrilen bir sandalye, yardım isteyen çığlıklar.)

DANSEN İkinci kez! Korkunç bir şey. Üstelik zavallı kadının onun-

la bir garanti sözleşmesi[13] de vardı. Açgözlülüğü hastalık derecesinde. Gördüğüne sahip olmak istiyor. Ve benim evim de burada! Fena olmadığını söylemişti. Hemen çok kararlı adımlar atmak zorundayım. Asla gözüne çarpmamalıyım. Onun gözünden kaybolmalıyım. Ama ne yapabilirim beni görmemesi için? Varil! *(Kolunun altındaki domuzla, domuzlarını yıkamak için kullandığı varili başına geçirir. Yabancı, ayakkabı dükkânından çıkar. Hemen tebeşirle "Çek" adını siler ve üstüne "Bemm ve Mährer Şirketi"[14] yazar. O anda varilin altından Dansen'in domuzunun bağırdığı duyulur.)*

DANSEN'İN SESİ Ne oldu? Ne oldu? Biri mi geliyor? Yakında bir müşteri mi var?

(Dikkatle dışarıya bakar, Yabancı'nın yazı yazdığını görür ve yine hemen varilinin altına gizlenir. Yabancı öne doğru gelir, cebinden bir tabaka kâğıt çıkarıp yırtar. Parçalar yere uçuşur.)

YABANCI Domuz yetiştiricisi herif nerede acaba bugün? Herhalde yine bir tek atmaya gitmiştir. Bu, Svensson'un ham demir deposunu şöyle bir kolaçan etmek için iyi bir fırsat.

(Etrafına bakınarak kapıya gider ve vücuduyla kapıyı gizleyip tokmağını yoklar. Ama kapı kilitlidir. Ansızın Dansen'in telefonu çalar. Dansen önce hareketsiz kalır. Ama telefonun çalması sürünce, telefona gitmek zorunda kalır, çok dikkatle doğrulup, üstündeki varille birlikte telefona yürür. Yabancı, hayretle yürüyen varile bakar.)

YABANCI Gerçekten çok çarpıcı!

(Dansen varilin altından hiçbir şey görmediğinden, Yabancı sırıtarak yolundan çekilmese ona toslayacaktır. Evin önündeki alçak bir domuz yağı sandığının üstünde duran telefonun yanına varınca, variliyle birlikte telefonun üzerine çöker.)

DANSEN *(Alçak sesle telefona konuşur, ancak bidonun altında olduğu için ahizeden gelen ses biraz yankılanır)* Sen misin, Svensson? - Ah, demek biliyorsun son korkunç olayı. - Hayır canım, benim başıma gelmedi. Neden hep bana olduğunu düşünüyorsun? Bu tuhaf bir şey. Elbet birlikte bir şeyler yapmak zorundayız. En kararlı önlemleri hesaba katmalıyız. - Hayır, almalıyız değil, hesaba katmalıyız dedim! - Birlikte silahlanmak mı? Asla! - Birlik olmaya evet, ama silahlanmak yok. - Ne konuda mı birlik olmalıyız? Silahlanmayacağımız konusunda! Bu, onun dikkatini çekerdi ve ben, dikkatini çekmemek için her şeyi yaptım. - Söylüyorum işte, birlik olmalıyız. Bu birlikteliğimiz demir gibi olmalı ve kimseye yönelmemeli. *(Çok enerjik.)* Hiç kimseye. İşte o zaman dikkat çekmez. - Bana gelince, güvenebilirsin, Svensson. - Bağımsızlığımın bir santiminden bile vazgeçtiğim takdirde,

ambarın konusunda hiç emin olamazdın, bunu tamamen anlıyorum. Kendimi hiç yılmaksızın her şeyin dışında tutacağım. Yalnızca domuzlarımı satmaya bakıp, gerisine boş vereceğim. - Deponun anahtarını nereye mi koydum? Elbet her zamanki gibi, bir sicime geçirip boynuma, gömleğimin altına astım. - Tabii ki dikkat edeceğim. - Bana yazdığın mektubun çalındığı son hırsızlık olayı mı? Evet ama, o bir hırsızlıktı işte, hırsızlığa karşı elden bir şey gelmez. - Tabii ki, anahtarını vermeyeceğim, asla! - Alırlarsa mı? Sen beni ne sanıyorsun? - Zorla mı? Bana karşı hiçbir zaman zor kullanılmadı, buna asla zemin hazırlamadım. - Gözetleniyor muyum? Gülünç. Hiç gözetlenmiyorum, yoksa farkına varmam gerekirdi. - Kararlı önlemlerde ısrar mı ediyorsun? Ben de tamamen bundan yanayım. Bir sözleşme yapmamızı öneriyorum[15]. Güneş batmazdan önce elimizde mutlaka bir sözleşme bulunmalı. - Evet, sözleşmelere artık bağlı kalmayan herkese karşı. Dinle, aklıma çok parlak bir düşünce geldi, huzuru sürekli bozup karışıklık çıkarana bundan böyle demir satmama ve demiri bundan böyle doğru dürüst insanlara verme konusunda karar alalım. - Neden parlak bulmuyorsun? - Sence büyükler, etkin önlemleri görüşmeye başladılar mı[16]?

(Oturup konuşulanları dinlemiş olan Yabancı, varile vurur.)

DANSEN *(Varilin içinde tedirgin olmuştur)* Bir saniye! Ara vermek zorundayım. - Hayır, yalnızca bir müşteriye bakacağım. Ondan sonra görüşmelerimizi hemen sürdürürüz.

(Yabancı, arkasından yapışarak Dansen'i varilden dışarıya çeker.)

YABANCI Tam zamanında gelmişim. Nasıl düştünüz varilin içine? Gelmeseydim eğer, boğulacaktınız.

(Dansen asık suratla yere oturup susar.)

YABANCI Neden bu kadar suskunsunuz? Sıkıntılarınız mı var? Biliyor musunuz Dansen, ben bu arada ikimizin daha yakın ilişkiler kurmamız gerektiğini düşündüm. Yanınızda oturmak gerçekten çok zevkli. Ev küçük, ama fena değil. Bir dostluk anlaşmasına[17] ne dersiniz?

DANSEN *(Tüyleri ürpererek)* Dostluk anlaşması...

YABANCI Dostluk anlaşması. *(Dansen'in domuzunu okşar.)* Bu, iyi bir domuzcuk! İyi bir domuzcuk musun sen? Evet, iyi bir domuzcuksun. Bir sözleşme yapmamızı öneriyorum. İki dost olduğumuza dair bir sözleşme.

(Yelek cebinden ufalmış bir kurşun kalem çıkarır, ayağa kalkar ve yerdeki kâğıt parçalarından birini alır. Parçanın arka tarafına bir şeyler karalar.)

YABANCI Siz imzanızla yalnızca, sizden bir domuz ya da başka bir şey aldığımda bana saldırmayacağınızı onaylayacaksınız. Ben de imzamla, her zaman benden koruma isteyebileceğinizi onaylayacağım. Nasıl?

DANSEN Alınmayın ama, böyle bir yükümlülük altına giremem.

YABANCI Öyle mi?

(Dansen'in domuzu ikinci kez bağırır.)

DANSEN *(Domuzunu bir yana çekerek)* Sen susar mısın! *(Yabancı'ya)* Daha önce mutlaka arkadaşım Svensson'a telefon etmeliyim.

YABANCI Demek istemiyorsunuz? *(Dansen susar.)* Oysa ben bu arada, Güneş batmazdan önce mutlaka bir sözleşme yapmak istediğinizi duymuştum. *(Dansen'in domuzuna, hayvanı okşayarak)* Sen, akıllı bir domuzsun. Seninle birbirimizi anlıyoruz. Aslında seninle aramızda bir görüş ayrılığı çıkmazdı. Ama görünüşe bakılırsa bu iş olmayacak. Bu konuda kesinlikle ısrar etmek istemem. Dostluk önerilerim ayaklar altına alınırsa, ben de çeker giderim.

(Hakaret görmüş gibi ayağa kalkar.

Domuz, üçüncü kez bağırır.)

DANSEN *(Kırmızı çuval beziyle alnının terini siler)* Bir dakika! *(Yabancı döner.)* Belki biraz kabaca davrandım. Son zamanlardaki olaylar yüzünden kafam çok karışık. Bir domuz mu satın almak istiyordunuz?

YABANCI Neden olmasın?

DANSEN *(Kısık sesle)* O halde verin bana sözleşmeyi. *(İmzalar.)* Bir kopya istemez misiniz?

YABANCI Gerekli değil. *(Domuzu kolunun altına alır.)* Hesabı bana yılbaşında gönderin. *(Giderken)* Ve (benimle) artık dost olduğunuzu, ilişkilerinizi buna göre yönlendirmeniz gerektiğini de sakın unutayım demeyin. Hoşça kalın!

DANSEN *(Hayretle)* Şimdi ben, (bu adamla) dostluk kurdum!

(Elinde sözleşme, tereddütlü bir ifadeyle telefona gider.)

DANSEN Alo, Svensson, ben Dansen! Sana bir şey söylemek istiyorum: Sözümü hemen eyleme dönüştürdüm ve daha şimdiden bir sözleşme yaptım. - Kiminle mi? Hani şu adamla canım. - Hiçbir sözleşmeye bağlı kalmaz mı? Ama elimde kendi el yazısıyla imzası var. Bekle, nasıldı bakayım...henüz okumadım çünkü...hah, şöyle: O bana saldırmayacak, ben de onun saldıracağı kimselere yardım etmeyeceğim. - Sana saldırırsa mı? Tümüyle olanaksız. Böyle bir şeyi sürekli yapamaz ki! Ambarın artık bomba gibi sağlam. - Şimdi kime mi güvenebilirsin? Bana elbet! Bana güvenebilirsin. Ve ben de ona güvenebilirim.

3.

(Dansen evinin önündedir ve hâlâ telefon etmektedir.)

DANSEN Birliğimizin tehlikede olduğuna nasıl inanabilirsin anlayamıyorum; oysa üç gün üç gece boyunca, birliğimizin tehlikede olmadığı konusunda sana güvence vermiştim. - Sana bir tek şey söyleyeyim, o bu sözleşmeye bağlı kalmadığı takdirde, son beş yılki domuz satışlarından biriktirdiğim her kuruşu senin demirlerinle tepemizden tırnağımıza kadar silahlanmamız için kullanırım. Nasıl, yeter mi sana bu söz? - Ama şu anda delilik olurdu, çünkü böyle yapmak için bir neden yok. - Ne olmuş gökyüzüne? *(Çevresine bakınır.)* Evet, gerçekten de kıpkırmızı.

(Gökyüzü bu konuşma sırasında biraz kızıla dönmüştür. Uzaklardan boğuk gök gürlemeleri duyulur.)

DANSEN Evet, tuhaf bir gürleme. Sanırım konuşmayı kesmeliyiz. Domuzlarıma bakmalıyım. - Elbet, senin ambarına da bakacağım. Onunla sözleşme yaptığıma şimdi özellikle seni düşünerek seviniyorum. - Bunun ne kadar ustaca bir hamle olduğunu bundan sonra sen de göreceksin. Adamın daha şimdiden kendini bana karşı böyle bağladığına pişman olduğuna bahse girelim mi? - Her neyse, biz bağlantıyı hiç kesmeme... Alo! Orada mısın, Svensson? *(Telefonu sallar, ama bağlantı kurulamaz.)* Hay aksi, hattın kesilmesinin de tam sırasıydı! *(Varilin yanına gidip içinden sözleşmesini çıkarır. Sonra domuzu varile bağlayan ipi çözer.)* Evet, ben ne yapardım elimde bu belge olmasaydı. Çok yorgunum. Domuzlar bugün o kadar hırçındılar ki, onları bağlamak zorunda kaldım, bu telefon konuşmaları da beni yordu. Üstelik bu gece ambarın önünde mutlaka nöbet tutmak zorundayım, bunu arkadaşım Svensson'a borçluyum. *(Bir rulo haline getirdiği sözleşmeyi tüfek gibi omzuna vurup, ambarın önünde nöbet tutuyormuş gibi gidip gelmeye başlar; bu arada zaman zaman, ellerini çevreyi gözlüyormuşçasına gözlerinin üzerine kaldırır; ancak adımları kısa süre sonra sürüklenmeye başlar.)* Dikkatim bir an için olsun azalırsa eğer, bunun sonuçları gerek benim için, gerekse biraz ötedeki iki dostum için çok kötü olur. *(Domuzunu kucağına alıp, arkasını ambarın duvarına dayayarak oturur. Esner.)* Şimdi at tüccarı Poll[18] ile de bir sözleşme yapması, inanılmaz bir şey. *(Tam uyuklarken, ansızın yerinden sıçrar, boynuna, gömleğinin altı-*

na asmış olduğu ve ambara ait olan büyük anahtarı çıkarır.) Neyse ki anahtar bende. *(Anahtarı yine yerine bırakır.)* Anlayamıyorum, Poll neden kalkıp...onunla da...bir sözleşme yapmıyor...[19] *(Uyuyakalır.*

Hava kararır. Yalnız kızıl ufuk çizgisi görünür. Yukardan ağır ağır üstünde "Dansen'in Rüyası" yazılı bir pankart iner. Daha sonra sahne pembe bir ışıkla dolar ve Dansen ile Yabancı, yine karşı karşıya dururken gözükürler. Dansen, domuzun ipini tutmaktadır, sözleşmesi omzundadır. Hâlâ sivil giysili olan Yabancı, tepeden tırnağa silahlanmıştır. Başına bir miğfer geçirmiş, el bombalarıyla dolu bir palaska takmıştır, kolunun altında da ateşe hazır bir otomatik tabanca vardır.)

YABANCI Saldırıya uğradım. Bir arkadaşımla buluşmak üzere, Poll adlı birinin evine kısa ve masum bir ziyaret[20] yaptım. Evde bulunduğum sırada komşular tarafından kuşatıldım[21] ve hiçbir şey yapmamışken saldırıya uğradım. Bana yardım etmelisiniz.

DANSEN Fakat...

YABANCI Bırakın gevezeliği. Bir dakika bile zamanım kalmadı. Evimde yeterince demir yok. Dostum Svensson'un ambarının anahtarını hemen almalıyım.

DANSEN Ama kimseye veremem onu.

YABANCI Bana verebilirsiniz. Ambar mutlaka korunmalı, tıka basa demirle dolu ve siz de orayı koruyabilecek durumda değilsiniz. Anahtarı verin bana! Çabuk!

DANSEN Ama anahtar bana emanet edildi. En azından önce dostum Svensson'a telefon etmeliyim...

YABANCI Size emanet edilmiş olan, bana da emanet edilmiş demektir. Kaçamak yeter artık. Eller yukarı! *(Otomatik tabancayla tehdit eder. Dansen, ansızın sözleşme rulosunu silah gibi Yabancı'ya doğrultur ve bu meydan okuyan tavrı korur.)*

YABANCI *(Gözlerine inanamaz gibidir)* Ne oldu, kuduz bir köpek tarafından mı ısırıldınız? Bu da nesi?

DANSEN Sözleşme!

YABANCI *(Aşağı görürcesine)* Sözleşmeler! Kim söylüyor sözleşmelere bağlı kalmak zorundayım diye!

DANSEN Belki genellikle bağlı kalmak zorunda değilsinizdir. Ama (benimle) yaptığınız sözleşmeye bağlı kalmak zorundasınız.

YABANCI *(Tabancayı indirir)* Bu korkunç bir şey! Demiri almak zorundayım. Herkes bana düşman.

DANSEN Özür dilerim.

YABANCI Ama demiri almazsam, işim bitik demektir. Beni pire gi-

bi ezerler, anlıyor musunuz, pire gibi!

DANSEN Bunu daha önce düşünmeliydiniz, sevgili dostum.

YABANCI Bütün hayatım söz konusu! Buraya girmek zorundayım, girmeliyim, girmeliyim!

DANSEN *(Kâğıdı havaya kaldırır)* Bu, ne yazık ki olanaksız.

YABANCI Eğer bana yardımcı olursanız, bütün domuzlarınızı satın alırım, Dansen!

DANSEN Yapamam, dostum.

(Dansen'in domuzu bağırır. Aynı anda uzakta bir gong çalar.)

DANSEN Özgürlük söz konusu olduğunda, susmalısın. *(Yabancı'ya)* Özür dileriz.

YABANCI *(Hıçkırarak diz çöker)* Lütfen anahtarı verin! Bu kadar katı olmayın! Ailem, karım, çocuklarım, annem, büyükannem! Teyzelerim!

DANSEN Yapılabilecek bir şey yok. Gerçekten çok üzgünüm, ama yapılabilecek bir şey yok. Sözleşme sözleşmedir.

YABANCI *(Yıkılmıştır, güçlükle ayağa kalkar)* O zaman kendimi asmaktan başka çare yok. Bu sözleşme benim, yani en iyi müşterilerinizden birinin canına mal oluyor. *(Yıkılmış bir halde dönüp gitmeye davranır. Domuz ikinci kez bağırır. Uzaktan yine gong sesi duyulur.)*

DANSEN Sus diyorum! Korkunç bir şey bu yaptığın. Beş paralık şerefin kalmamış. *(Yabancı'ya)* Ve siz de bir daha bana böyle ahlaksız isteklerle gelmeyin, anladınız mı! Bana yazmaz böyle şeyler, günün birinde benim de sabrım taşabilir!

(Yabancı, yalpa vurarak dışarı çıkarken, Dansen, elinde sözleşme, "Kong Kristian Çıkmıştı Yüksek Direğe[22]" adlı şarkının üçüncü bölümünü söyler.)

Niels Juel çağırdı büyük fırtınayı
"Geldi artık zamanı!"
Çektiği direğe kırmızı bayrağı
Ve düşmanın üstüne saldırdı.
Haykırdı fırtınada kalan
"Geldi artık zamanı!"
"Kaçın!" diye bağırdı, "malınızla ve canınızla!
Bir kez çıktı mı kavga
Kim dayanabilir Dansen'in karşısında!"

(Son dizeyi söylerken, dehşetle domuzun üçüncü kez bağırdığını duyar.

Yabancı ansızın döner ve zafer kazanmış gibi bir tavır alır. Ortalık kararır. Yukardan yeni bir pankart iner. Üstünde: "Ve Dansen'in

Uyanışı" yazılıdır.
Sahne yeniden aydınlanır. Domuz, bağırmayı sürdürmüştür. Ambarın duvarına dayanmış uyuyan Dansen'in yanında, tepeden tırnağa silahlanmış olarak duran Yabancı, onu ayağıyla dürter. Dansen, sarsılarak uyanır.)

YABANCI Anahtarı ver!

DANSEN Yok, hayır veremem!

YABANCI O zaman sözleşmeye karşı gelmiş olursun, köpek herif. Hem benimle bir dostluk sözleşmesi yapacaksın, hem de bana dostluk hizmetleri yapmak istemeyeceksin, öyle mi? *(Onu çizmesiyle dürter.)* Demirin yanına gideceğim anahtarı vermeyeceksin, öyle mi? Şimdi düşmanım olduğunu, hem de en kötülerinden biri olduğunu açıkça kanıtladın.
(Dansen'in elinden sözleşmeyi zorla alıp parçalar.) Son kez söylüyorum: Anahtarı ver!
(Dansen elini anahtara götürür ve bakışları Yabancı'ya dikili olarak, anahtarı gömleğinden çıkarır. Yabancı, anahtarı onun elinden koparırcasına alıp kapıyı açar.)

DANSEN *(Hayretle)* Sözleşmeye sadık kalacağım diye ona Svensson'un anahtarını verdim!

YABANCI *(Kapının altında bir kez daha Dansen'e döner, domuzun ipini elinden alır ve tehdit dolu bir ifadeyle konuşur)* Öteki domuzları da benim istememe gerek bırakmadan teslim edeceksin, hesap falan göndermeye de kalkma sakın! *(Ve Dansen'in domuzuyla birlikte ambara girer.)*

SON

[EK]

[Diyalog[23]]

1

(İki İskandinavyalı kahvaltı etmektedirler.)

İYİMSER Sen, iflah olmaz bir kötümsersin.
KÖTÜMSER Ve sen de iflah olmaz bir iyimsersin.
İYİMSER Ne zaman yemeğe otursam, kehanetlerinle birlikte çıkagelirsin!
KÖTÜMSER Başka ne zaman geleyim? Sofranın başından kalktığın yok ki!
İYİMSER Ama seni dinlediğim zaman iştahım kaçıyor.
KÖTÜMSER Benim iştahım da seni gördüğüm zaman kaçıyor.
(İyimser, öfkeyle homurdanır.)
KÖTÜMSER Bu işin sonu iyiye varamaz. Olanı düşünsene!
İYİMSER Ne oldu?
KÖTÜMSER Küçük bir öyküyle tekrarlayayım mı sana ne olduğunu?
İYİMSER Lütfen.

2

KÖTÜMSER Nasıl, öyle mi, değil mi?
İYİMSER Çok kötümser bir bakış! Ve Dansen'in betimlenişi de çok düşmanca! Örneğin, tartışılmaz özgürlük aşkından hiç söz edilmemesi falan!

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

DEMİRİN FİYATI NEDİR[1]

Türkçesi
Ahmet Cemal

Kişiler[2]

Tütüncü. Svendson. Müşteri. Ayakkabıcı Kadın. Bey. Hanım.

ÖNDEYİŞ

Sevgili dostlar, aşağıdaki küçük mesel
Bir İngiliz'in ağzından çıktı kısa zaman evvel.
Old Vic Tiyatrosu'nun[4] yakınında bir birahanede[5]
İki İsveçli üniversiteliyle konuşmaktaydı politika üzerine.
Onca bira[6] ve brandy boşaltılmıştı
Ama bir uzlaşmaya varılamamıştı.
Böyle olunca da İngiliz, ertesi günü
Onlara açıkladı politik duruma ilişkin görüşünü
Yazdığı kısa bir mesel aracılığıyla:
İşte şimdi bu meseli bulacaksınız aşağıda.
Bir demirci dükkânıdır geçtiği yer.
Sanırım hemen anlarsınız tüccar kime derler.
Tütüncüye ve pabuç satan kadına gelince
Onları hemen tanır yarı kör bir tavuk bile.
Demirini alıp giden müşteriyi
Tanıyacaksınız izleyince en geç son perdeyi.
Ve gelince meselin anlamını çıkarmaya
Biraz aklı olan herkes başarır.
Şimdi sıra başlamakta.

1

(Bir demirci dükkânı. İçinde ahşap bir masa vardır; kapısı da ahşaptır. Demir tüccarı, masanın üstündeki demir çubukları bir bezle parlatmaktadır. Bir ressam sehpasında, 1938 yılını gösteren dev bir takvim durmaktadır.
İçeriye kolunun altında puro kutularıyla bir tütüncü girer.)

TÜTÜNCÜ Günaydın, Bay Svendson. Tütün ister misiniz? Güzel puralarım var, tanesi otuz kuruş, hakiki Austrillo'lar[3]!

SVENDSON Günaydın, Bay Österreicher. Bir gösterin bakalım! Yine çok güzel kokuyor. Puro içmeyi ne kadar sevdiğimi bilirsiniz. Ne yazık ki işlerim pek istediğim gibi gitmiyor. O zaman da biraz daha az tütün içmek gerekiyor. Hayır, bugün hiçbir şey alamam. Durumum uygun değil. Neyse, Bay Österreicher. Belki bir dahaki sefere.

TÜTÜNCÜ Doğrusu biraz düş kırıklığına uğradım. Ama anlıyorum elbet. *(Puroları kaldırır.)*

SVENDSON Bugünkü turunuz rahat geçti mi, Bay Österreicher?

TÜTÜNCÜ Pek rahat geçti sayılmaz, Bay Svendson. Çünkü dükkânınız ne yazık ki biraz sapa bir yerde.

SVENDSON Benim dükkânım mı sapa? Bunu da ilk kez duyuyorum.

TÜTÜNCÜ Evet, bugüne kadar bana da öyle gelmemişti. Hepimiz birbirimizden biraz uzak oturuyoruz. Ama bugün size gelirken bir adama rastladım, bende çok tuhaf bir izlenim yarattı.

SVENDSON Şu işe bakın. Yoksa size kötü bir şey mi söyledi?

TÜTÜNCÜ Hayır, tersine. Adam benimle eski bir tanıdığıymışım gibi konuştu. Bana hemen ön adımla seslenerek akraba olduğumuzu söyledi. Şimdiye kadar bilmiyordum, dedim. Ne, dedi, bunu bilmiyorsun ha, ve bana pislikmişim gibi baktı. Sonra bana ne kadar yakın akraba olduğumuzu çok ayrıntılı biçimde anlattı ve o anlattıkça daha bir akraba olduk.

SVENDSON Peki bu kötü bir şey mi?

TÜTÜNCÜ Hayır, ama ilk fırsatta ziyaretime geleceğini söyledi.

SVENDSON Bunu sanki bir tehditmiş gibi söylüyorsunuz!

TÜTÜNCÜ Bakın, konuşması tamamen normal gibiydi, belki tek kusurunun aile bağlarını aşırı önemsemesi olduğunu söyledi.

Birisiyle şu ya da bu biçimde akraba olduğunu anladığında, artık onsuz yaşayamıyormuş.

SVENDSON Bunlar kötü sözler değil.

TÜTÜNCÜ Hayır, ama bunları söylerken çok bağırıyordu.

SVENDSON Ve bu sizi korkuttu, öyle mi?

TÜTÜNCÜ Açık söylemek gerekirse, çok.

SVENDSON Tanrım, siz tepeden tırnağa titriyorsunuz!

TÜTÜNCÜ Onu düşündüğüm için.

SVENDSON Sinir bozukluğu. Sizin burada, havası temiz olan bu yüksek yerde yaşamanız gerekirdi.

TÜTÜNCÜ Belki. İşin tek iyi yanı, adamın görünüşe bakılırsa silahlı olmamasıydı. Yoksa gerçekten kaygılanırdım. Her neyse, her koyun kendi bacağından asılır, ona kimse yardım edemez.

SVENDSON Haklısınız.

TÜTÜNCÜ Bana tuhaf gelen bir şey de, ayrılmazdan önce bana bir sözleşme yapmamızı[7] önermesiydi; bu sözleşmeye göre, bundan sonra ikimiz de birbirimiz hakkında zararlı bir şey söylemeyecektik.

SVENDSON Ama bu kulağa çok adil geliyor. Mutlak anlamda bir karşılıklılık var.

TÜTÜNCÜ Öyle mi düşünüyorsunuz?

(Ara.)

TÜTÜNCÜ Belki de herhangi bir silah taşımam gerekir.

SVENDSON Kesinlikle, bunun hiçbir zaman zararı olmaz.

TÜTÜNCÜ Ama silahlar ne yazık ki parayla alınıyor.

SVENDSON Evet, öyle.

TÜTÜNCÜ Evet, şimdilik hoşça kalın, Bay Svendson.

SVENDSON Hoşça kalın, Bay Österreicher.

(Tütüncü gider. Svendson ayağa kalkar, sıkıcı bir müzik eşliğinde demir çubuklarıyla İsveç jimnastiği[8] yapmaya başlar. İçeriye müşteri olarak bir adam girer; adamın üstünde bedenine iyi oturmayan bir giysi vardır.)

MÜŞTERİ *(Kısık sesle)* Demirin fiyatı nedir?

SVENDSON Çubuğu bir kron[9].

MÜŞTERİ Pahalı.

SVENDSON Ben de geçinmek zorundayım.

MÜŞTERİ Evet.

SVENDSON Yüzünüz bana çok tanıdık geliyor.

MÜŞTERİ Benim kardeşimi tanıyordunuz[10]. Buraya sık gelirdi.

SVENDSON Kendisi nasıl?

MÜŞTERİ Öldü. İşini de bana bıraktı.

SVENDSON Çok üzüldüm.

MÜŞTERİ *(Tehdit edercesine)* Öyle mi?

SVENDSON Yani işin başında şimdi siz olduğunuz için değil, kardeşiniz öldüğü için.

MÜŞTERİ Görünüşe bakılırsa onunla iyi dosttunuz.

SVENDSON Pek sayılmaz. Yalnızca iyi bir müşteriydi.

MÜŞTERİ Ve şimdi de ben sizin müşterinizim.

SVENDSON Hizmetinizdeyim. Siz de kardeşiniz gibi iki çubuk mu istiyorsunuz?

MÜŞTERİ Dört.

SVENDSON O zaman borcunuz dört kron.

MÜŞTERİ *(Cebinden birkaç kâğıt para çıkarır. Çekinerek sorar)* Bunlar biraz lekeli. Kahve lekeleri. Sizce bir sakıncası var mı?

SVENDSON *(Paraları inceleyerek)* Ama bunlar kahve lekesi değil.

MÜŞTERİ Nedir o zaman?

SVENDSON Kırmızımsı.

MÜŞTERİ O zaman kan olmalı. *(Ara.)* Parmağımı kesmiştim de. *(Ara.)* Evet, parayı alacak mısınız, almayacak mısınız?

SVENDSON Başkalarına vermemin güç olacağını sanmıyorum.

MÜŞTERİ Hayır. Hiçbir güçlük çıkmaz.

SVENDSON İyi o halde. *(Müşteri çubuklarını kolunun altına sıkıştırırken, paraları dükkânın kasasına koyar. Sonra daha rahat bir ifadeyle)* Aklıma bir şey geldi. Biraz önce, uzun zamandır tanıdığım bir tütüncü buradaydı. Yolda gelirken bir yabancı tarafından alıkonup rahatsız edildiğinden yakındı. Siz, sizi rahatsız eden biriyle karşılaştınız mı?

MÜŞTERİ Hayır. Beni kimse rahatsız etmedi. Benimle konuşan da olmadı, zaten olsaydı şaşardım. Tanıdığınız, bir yalancı olmalı, hem de en kötüsünden bir yalancı.

SVENDSON *(Tedirginlikle)* Böyle konuşmamalısınız.

MÜŞTERİ Dünya yalancılarla, haydutlarla ve katillerle dolu.

SVENDSON Ben gerçekten böyle düşünmüyorum. Tanıdığım, hakikaten endişeli gibiydi. Hatta gerektiğinde kendini savunabilmesi için ona bir çubuk armağan etsem mi, diye düşünüyorum.

MÜŞTERİ Böyle bir şey yapmanızı tavsiye etmem. Herkesi bedava silahlandırırsanız, çevrede kötülüğü teşvik etmiş olursunuz. Söylüyorum size, burası haydutlarla ve katillerle dolu. Ve yalancılarla. İnanın bana, sizin için en iyisi, çekişmelere katıldığınız izlenimini uyandıracak her şeyden kaçınmak ve demir satmaktır. Bunu, barışsever biri olarak[11] söylüyorum. Böyle insanların eline asla silah verilmemeli! Bunların hepsi de açlık çeken insanlar ve aç kalmış olan biri eline silah geçirdi mi...

SVENDSON Anlıyorum.

MÜŞTERİ Ayrıca biz sizinle akraba değil miyiz?[12]

SVENDSON *(Hayretle)* Biz mi? Nasıl?

MÜŞTERİ Yani düşündüm de. Büyükbabalarımızın babaları ya da öyle bir şey.

SVENDSON Sanırım yanılıyorsunuz.

MÜŞTERİ Olabilir. O halde gidiyorum. Demiriniz iyi cins. Ne kadar pahalı olursa olsun, almak zorundayım. Almak zorunda olunca, elimden bir şey gelmez. Sizce ucuzlayacak mı acaba?

SVENDSON Hiç sanmıyorum.

(Müşteri kapıya yönelir. Bir gurultu duyulur.)

SVENDSON Bir şey mi dediniz?

MÜŞTERİ Ben mi? Hayır. Gurultu karnımdan geliyor. Uzun zaman aşırı yağlı yemekler yedim. Şimdi oruç tutuyorum[13].

SVENDSON *(Güler)* Ha, anladım! Hoşça kalın!

(Müşteri gider.)

SVENDSON *(Telefon eder)* Dansen, sen misin? Bak, o yeni adam bendeydi. - Ya, demek sana da geldi. Benden mal aldı. - Ya, demek senden de aldı. Parasını ödediği sürece benim için sakıncası yok. - Elbette, parasını ödediği sürece senin için de sakıncası yok.

(Sahne kararır.)

2

(Demirci dükkânındaki takvim şimdi 1939 yılını göstermektedir. Dükkâna kollarının altında ayakkabı kutularıyla, ayakkabı satan bir kadın girer.)

KADIN Günaydın, Bay Svendson. Ayakkabı ister misiniz? *(Kutulardan büyük, sarı renkli ayakkabılar çıkarır.)* Güzel ve dayanıklı ayakkabılar, çifti onbir kron, hakiki Çek yapımı!

SVENDSON İyi günler, Bayan Çek. Ziyaretlerinizin beni ne kadar sevindirdiğini biliyorsunuz. Ne yazık ki işlerim aslında olabileceği kadar iyi gitmiyor, bu yüzden şu sıralarda yeni ayakkabı almak istemiyorum, ama yalnızca size ısmarlayacağımdan emin olabilirsiniz. Fakat neden biraz kaygılı görünüyorsunuz, Bayan Çek?

KADIN *(Arada sırada ürkek gözlerle etrafına bakınarak)* Buna şaşırmamalısınız. Tütüncünün başına gelen korkunç olayı duymadınız mı?

SVENDSON Hangi olayı?

KADIN Österreicher adında bir tütüncü sokak ortasında saldırıya uğramış. Öldürülmüş ve üstündekiler çalınmış[14].

SVENDSON Demeyin! Bu, korkunç bir şey.

KADIN Çevredekiler yalnızca bu olayı konuşuyorlar. Şimdi bir polis örgütü kurmak istiyorlar[15]. Herkes bu örgüte girecek. Siz de girmek zorundasınız, Bay Svendson.

SVENDSON *(Tedirginlikle)* Ben mi? Ama bu olanaksız. Ben polislik için uygun değilim, Bayan Çek, kesinlikle uygun değilim. Ben, huzuru seven bir insanım[16]. Ayrıca dükkânım da bütün zamanımı alıyor. Benim tek istediğim, sessiz sedasız demirimi satmak, o kadar.

KADIN Tütüncüye saldıran adam silahlı olmalı. Ben de bir silah istiyorum[17], çünkü gerçekten korktum. Bana bir demir çubuk yollayın, Bay Svendson.

SVENDSON Memnuniyetle, Bayan Çek. Büyük bir memnuniyetle. Bir demir çubuk bir kron ediyor.

KADIN *(Para çantasını karıştırır)* Şurada bir kron olacaktı.

SVENDSON Elleriniz titriyor, Bayan Çek.

KADIN Evet, buyrun. *(Bir kronu çıkarmıştır.)* Size gelirken yolda bir adam benimle konuştu ve beni korumayı önerdi. Bu da beni iyice korkuttu.

SVENDSON Ama neden?

KADIN Bakın, tanıdıklarım arasında tek bir düşmanım yok. Yalnızca bu adamı tanımıyorum. Ve o da evime gelip beni korumak istediğini söyledi. Bu hoş bir şey değil. Söyleyin, siz kendinizi tehdit altında hissetmiyor musunuz?

SVENDSON Ben mi? Hayır. Böyle korkulu zamanlarda herkes benimle iyi geçinmek zorunda, çünkü demirime ihtiyaçları var. Birbirlerine girseler bile, bana iyi davranmak zorundalar. Demirime muhtaç oldukları için.

KADIN Evet, işin içinden ustaca sıyrılmışsınız. Hoşça kalın, Bay Svendson.

(Gider.)

SVENDSON *(Arkasından seslenir)* Hoşça kalın, Bayan Çek! Çubuğu size yollarım!

(Ayağa kalkar ve can sıkıcı bir müzik eşliğinde yine İsveç jimnastiği yapar. İçeriye müşteri girer. Paltosunun altına bir şey saklamıştır.)

MÜŞTERİ Demirin fiyatı nedir?

SVENDSON Çubuğu bir kron.

MÜŞTERİ Hâlâ ucuzlamamış. Verin.

SVENDSON Yine dört çubuk mu?

MÜŞTERİ Hayır, sekiz.

SVENDSON O zaman sekiz kron eder.

MÜŞTERİ *(Ağır ağır)* Ne de olsa biraz akraba olduğumuzu göz önünde tutarak size bir öneride bulunmak istiyorum.

SVENDSON Bildiğim kadarıyla akraba değiliz, en iyisi...

MÜŞTERİ Henüz bilmiyorsanız bile zararı yok. Size bundan böyle yeni bir usul uygulamamızı, takas yapmamızı önereceğim, yani mala karşı mal. Puro içtiğinizden eminim. Bakın bende puro var. *(Büyük purolarla dolu bir kutu çıkarır.)* Parasız aldığım için, size çok ucuza bırakabilirim. Bunlar bir akrabamdan bana miras kaldı. Ve ben tütün kullanmam.

SVENDSON Tütün kullanmıyorsunuz. Yemek yemiyorsunuz. Tütün kullanmıyorsunuz. Ve elinizde purolar var.

MÜŞTERİ Tanesi on kuruş. İçinde yüz puro bulunan bu kutu on kron eder. Ama ben, yeğenler arasında bir iş olduğu için, size sekiz krona, yani demirin karşılığında veriyorum. Anlaştık mı?

SVENDSON Tütüncüyü tanırdım. Nasıl öldü?

MÜŞTERİ Çok huzur içinde öldü. Sessiz sedasız ölüp gitti. Zaten huzuru seven bir insandı. Beni ansızın yanına çağırdı[18]. Ve sonra da daha yükseklerdeki biri onu kendi yanına çağırdı. Her şey çok çabuk olup bitti. Bana yalnızca; Kardeşim, tütün yaprakları sakın kurumasın, diyebildi ve son nefesini verdi. Bana hoş geldin demek için kapısına asmış olduğu çelengi[19] ben de onun mezarına koydum. *(Gözünden akan bir damla yaşı siler. Bu arada kolunun arasından bir revolver düşer. Silahı hemen yerine sokar.)* Aslında kötü bir dünyadan başka bir yere çağrılmış oldu. Herkesin herkesten kuşkulandığı bir dünyadan. Sokaklarda saldırıların ve korkunun kol gezdiği bir dünyadan. Son zamanlarda ben de yanımda hep bir silah bulunduruyorum. Dolu değil, yalnızca korkutmak için. Evet, gelelim purolara, alıyor musunuz?

SVENDSON Hayır, durumum uygun değil. Eğer bir şeyler satın alabilecek olsaydım, ayakkabı alırdım.

MÜŞTERİ Bende ayakkabı yok. Puro var. Ve demire de ihtiyacım var.

SVENDSON Bu kadar çok demiri ne yapacaksınız?

MÜŞTERİ Demir her zaman işe yarayabilir. *(Karnından yine bir gurultu yükselir.)*

SVENDSON Belki de biraz yiyecek alsanız daha iyi olur.

MÜŞTERİ Sıra ona da gelecek, ona da gelecek. Şimdi gitmek zorundayım, gördüğüm kadarıyla hava yağacak gibi ve üstümde

kendi buluşum olan, yağmura dayanıksız yünden yapılma[20] bir giysi var. Belki de size demir karşılığında bu mükemmel kumaştan bir top verebilirim, ne dersiniz?

SVENDSON Peki, purolarınızı alıyorum. İşlerim istediğim kadar iyi gitmiyor. *(Kutuları alır.)*

MÜŞTERİ *(Kötü bir alay ifadesiyle güler ve sekiz adet demir çubuğu alır.)* Hoşça kalın, Bay Svendson.

SVENDSON *(Keyifle bir puro tüttürürken, bir yandan da telefon eder)* Dansen, sen misin? Ne diyorsun son olaylara? - Evet, ben de öyle diyorum. Hiç konuşmuyorum. - Ya, demek sen de göze çarpmıyorsun, öyle mi? Evet, ben de göze çarpmıyorum. - Demek ona hâlâ mal satıyorsun? Evet, ben de ona hâlâ mal satıyorum. - Yani sen de bir tedirginlik duymuyorsun? Hayır, ben de herhangi bir tedirginlik duymuyorum.
(Sahne kararır.)

3

(Demirci dükkânındaki takvim 1939 Şubat'ını göstermektedir. Svendson oturmuş, puro içmektedir. İçeriye bir hanımla bir bey girer.)

BEY Sevgili Bay Svendson, eğer zaman ayırabilirseniz, Bayan Gall[21] ve ben sizinle küçük bir toplantı yapmak[22] istiyorduk.

SVENDSON En iyi müşterimin her zaman emrinde olduğuma inanabilirsiniz, Bay Britt[23].
(Hanım'la Bey otururlar.)

BEY Bayan Çek'in uğradığı şu korkunç saldırıdan söz edecektik.

SVENDSON Bayan Çek'in uğradığı saldırı mı?[24]

BEY Komşumuz Bayan Çek, dün gece tepeden tırnağa silahlı bir adamın saldırısına uğradı, öldürüldü ve soyuldu.

SVENDSON Ne dediniz? Bayan Çek öldürüldü mü? Ama nasıl olabildi böyle bir şey?

BEY Evet, nasıl? Biz de çok etkilendik ve olayı henüz kavrayamıyoruz. Bayan Gall, kendisinin yakın dostuydu[25]. Dün akşam Bayan Çek'in evinden ansızın yardım isteyen bir çığlık duyuldu. Bayan Gall hemen koşarak bana geldi ve saatlerce Bayan Çek'in başına ne gelmiş olabileceğini tartıştık. Sonra o zavallı kadının evine gittik ve kendisini o adamla şiddetle tartışırken bulduk. Adam ondan akrabalarına ait olduğunu iddia ettiği[26] bir

şey istiyordu, biz de Bayan Çek'e, adam gelecekte onu rahat bırakacağını vaat ettiği takdirde, istediğini adama vermesini tavsiye ettik[27]. Bayan Çek razı oldu ve böyle yapacağına söz verdi. Ama anlaşıldığı kadarıyla adam gece ansızın geri dönmüş ve o zavallıyı öldürmüş.

HANIM Verdiği söze güvenmeseydik, hiç kuşkusuz oradan asla ayrılmazdık.

BEY Şimdi yapmamız gereken, bütün komşuları böyle bir şeyin bir daha olmamasını sağlayacak bir derneğin çatısı altında toplamak. Şimdi size de, düzeni ayakta tutacak böyle bir derneğe[28] girip adınızı düzeni sağlayacakların listesine yazar mısınız diye soruyoruz. *(Svendson'a bir liste verir.)*

SVENDSON *(Listeyi istemeyerek alır, tedirgindir)* Evet ama, benim yalnızca küçük bir demirci dükkânım var. Bu nedenle büyük firmalar arasındaki kavgaya karışamam. Böyle bir derneğe girmem, müşterilerimden bazılarını kızdırabilir.

HANIM Ne olursa olsun demirinizi satmak istiyorsunuz ve kimin aldığına önem vermiyorsunuz, öyle mi?

SVENDSON Asla! Böyle bir şey nasıl söyleyebilirsiniz? Sanırım sizin kadar benim de vicdanım var. Ama ben, mücadeleci bir insan değilim, anlıyor musunuz? Yoksa işimi düşündüğüm falan yok. Bence biraz daha rahat bir atmosferde konuşalım. *(Bey'e)* Puro içer misiniz?

BEY *(Purolara bakar)* Austrillo'lar!

HANIM Eğer burada puro içmezseniz, çok müteşekkir kalırım.

SVENDSON *(Tedirgindir, kutuyu ve kendi purosunu kaldırır.)* Özür dilerim.

BEY Vicdanınızdan söz ediyordunuz, Bay Svendson.

SVENDSON Öyle mi? Ah, elbette. Size şunu söyleyeyim ki, her türlü zorbalığa son derece karşıyımdır. Son olaylardan bu yana geceleri hiç uyuyamıyorum. Aslına bakarsanız Madam, şimdilerde çok sinirli olduğum için bu kadar çok puro içiyorum.

HANIM Yani zorbalığa karşı bir dernek kurulması düşüncesine ilke olarak uzak değilsiniz?

SVENDSON Uzak ya da değil: Her durumda nedenlerim, düşünebilecek en ideal nedenler.

BEY Sizin tamamen ideal nitelikteki bakış açınızdan eminiz elbet, demirinizi o adama satmanızın nedeni, onun davranışına yakınlık duymanız değildir elbet!

SVENDSON Kesinlikle hayır. Davranışını mahkûm ediyorum.

BEY Ve onun iddiasının aksine, kendinizi onunla akraba da hissetmiyorsunuz?

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

SVENDSON Kesinlikle hissetmiyorum.

BEY Sadece para ödendiği için ve para ödendiği sürece satıyorsunuz.

SVENDSON Evet, öyle.

BEY Ve gerek size, gerekse herkese güvence sağlayacak olan barış derneğimize girdiğiniz takdirde, artık o adamın demirinize ihtiyacı kalmayacak, böyle mi düşünüyorsunuz?

SVENDSON Demirime tabii ki ihtiyacı var. Gerçi aldığı demiri ne yapmak için kullandığını bilmiyorum ama...

HANIM *(Sevimli bir ifadeyle)* Makineli tüfek yapmak için!

SVENDSON *(Bunu duymazlıktan gelerek)* Her neyse, onu bilmiyorum ama, ben derneğe girsem bile satın alacaktır. Fakat, dediğim gibi, biraz kızabilir ve ben de huzurdan yana bir insanım. Açıkça söylemek gerekirse, şu anda onu bekliyorum ve dükkânımda size rastlamamasını yeğlerim. Çünkü kendisi son derece duyarlı, son derece alıngan bir insandır. Onun için sizden ricam... *(Müşteri, kolunun altında bir paketle içeriye girer.)*

MÜŞTERİ Demirin fiyatı nedir?

SVENDSON Çubuğu bir kron.

MÜŞTERİ Ah, burası bayağı kalabalık. Dostlarınız mı, Bay Svendson?

SVENDSON Evet. Hayır. Bir ölçüde. Bir iş ziyareti.

BEY Bayan Çek'in sizin tarafınızdan öldürülmesini konuşuyorduk, bayım.

MÜŞTERİ Benim tarafımdan mı?

HANIM Evet.

MÜŞTERİ Yalan! Kışkırtma! İftira!

BEY Ne, yani Bayan Çek'i öldürdüğünüzü inkâr mı ediyorsunuz?

MÜŞTERİ Hem de nasıl! Bana kendisinin yanında kalmış olan yakın akrabalar[29] tarafından tavsiye edilen Bayan Çek, benden kendisini korumamı rica etmişti. Ben de akrabalarımın yalvarırcasına ısrar etmeleri üzerine dün Bayan Çek'in korunmasını üstlenmiştim. Bu, onun bu dünyadaki son büyük mutluluğu oldu. Kısa süre sonra yaşlılıktan kollarımın arasında huzur içersinde hayata gözlerini kapadı. Gerçek bu, ama siz ve ötekiler, bu olayı bir cinayete dönüştürüyorsunuz! Oysa aslında Bayan Çek'i bana teslim etmiş olan, sizsiniz![30] Siz onu ortada bıraktınız, bütün dostlarınızı da ortada bırakacağınız gibi. Bu, sizi düşündürmeli, sevgili Bay Svendson!

HANIM Yani Bayan Çek'e sadece baktınız, öyle mi?

MÜŞTERİ Ona neden bir şey yapmış olayım? *(Midesi guruldar.)*

BEY Ve yakınınızda yaşayan herkesi tehdit ettiğinizi gerçekten

inkâr mı ediyorsunuz?

MÜŞTERİ Hem de nasıl! Ben buraya onaltı demir çubuk satın almak için geldim, Bay Svendson. Ama görüyorum ki burada bana karşı düşmanca bir hava var. Sizi tehdit eden birine demir satmanız elbet beklenemez. O halde size soruyorum, yanıtınızı düşünerek verin: Kendinizi tarafımdan tehdit edilmiş mi hissediyorsunuz?

SVENDSON Ben mi? Neden soruyorsunuz bunu? Kaç çubuk istemiştiniz? Onaltı mı? Tarafınızdan tehdit edilmiş mi hissediyorum? Benden böyle bir şey beklenebileceğine pek inanmıyorum. Sorunuza gerçekten yanıt istiyor musunuz?

BEY, HANIM ve MÜŞTERİ Evet.

SVENDSON *(Çubukları biraraya getirir)* O halde söylüyorum: Hayır. Kendimi tehdit edilmiş hissetmiyorum.

(Bey ve Hanım öfkeyle çıkarlar.)

MÜŞTERİ *(Svendson, bırakılan listeyle demir çubukları temizlerken)* Bravo. Biraz olsun cesaret kalmış. Yine de bizi akraba kılan bir şeyler var Svendson. Siz inkâr etseniz bile. Zaten çok şey inkâr ediliyor. Hem ikimiz de barışı bu kadar sevdiğimize göre, aramızda küçük bir antlaşma[31] yapamaz mıyız? Bu antlaşmada sizin benim dışımda herkese, benim de sizin dışınızda herkese demir çubuklarla ya da başkaca şeylerle saldırabileceğimizi öngörebiliriz, ne dersiniz?

SVENDSON *(Kısık sesle)* Pek istemem. En büyük müşterim...

MÜŞTERİ Ama daha çok demir almak zorundayım, Svendson. Bana karşı kötü şeyler planlanıyor. Bana saldırmak istiyorlar. Herkes bana saldırmak istiyor. Durumumun ne kadar iyi olduğunu görmeye dayanamadıkları için. *(Midesi yeniden guruldar.)* O kadını ben öldürmüşüm! Yalan! Yalan! Ve biliyor musunuz daha sonra kadında ne buldum? Bir demir çubuk! Bana saldıracaktı! Bu tiksindirici kavgaların dışında kalmakla çok iyi ediyorsunuz. Siz demir tüccarısınız, Svendson, politikacı değilsiniz. Demirinizi kim parasını öderse ona satıyorsunuz. Ve ben de sizi beğendiğim ve işinizle geçindiğinizi gördüğüm için, sizden satın alıyorum. Bana karşı olmadığınız ve düşmanlarımın kışkırtmalarına kapılmadığınız için demirinizi alıyorum. Yoksa neden alayım? Bana düşman olmamalısınız! Geçenlerde ayakkabı istemiştiniz, değil mi? Bakın size ayakkabı getirdim. *(Paketten büyük, sarı renkli pabuçlar çıkarır.)* Tam sizin istediğiniz türden, Svendson. Size ucuza verebilirim. Bana kaça mal oldu, biliyor musunuz?

SVENDSON *(Zayıf bir sesle)* Kaça?

MÜŞTERİ Bedavaya. Ve bu sizin işinize yarıyor, Svendson. Evet, sizinle çok iyi dost olacağız, hele demir fiyatında anlaştıktan sonra. Ama buna da sıra gelecek. Şu çubukları almama yardım edin, Svendson.

(Svendson, adamın çubukları yüklenmesine yardım eder. Müşteri, her bir kolunun altına altışar çubuk sıkıştırır, geri kalanları da sırtına yükler ve bu ağır yükün altında neredeyse sürünerek çıkar.)

SVENDSON Yeniden görüşmek üzere!

MÜŞTERİ *(Kapıdan çıkarken güçlükle döner, gülümseyerek)* Yakında.

4

(Demirci dükkânındaki takvim, 19?? tarihini göstermektedir. Svendson bir puro içerek ve ayaklarında Bayan Çek'in çizmeleriyle dolaşmaktadır. Ansızın top sesleri başlar. Çok telaşlanan Svendson, boşuna telefon etmeye çalışır. Artık bağlantı yoktur. Svendson radyoyu açar. Ama radyo yayını da yoktur. Pencereden bakar. Alevlerin parıltısı vardır.)

SVENDSON Savaş! *(Hemen fiyatların yazılı olduğu tahtaya koşar, süngerle 3 rakamını silip onun yerine acele bir 4 yazar. İçeriye paltosunun altında bir sürü şeyle müşteri girer, yüzü kireç gibidir.)*

SVENDSON *(Kulak kabartarak)* Bu top seslerinin nereden geldiğini biliyor musunuz?

MÜŞTERİ Benim guruldayan midemden geliyor. Şimdi yiyecek almaya gidiyorum. Ama bunun için daha çok demire ihtiyacım var. *(Paltosunu atar ve ateşe hazır iki makineli tüfek gösterir.)*

SVENDSON İmdat! İmdat!

MÜŞTERİ Demirin fiyatı nedir?

SVENDSON *(Yıkılmıştır)* Hiç.

[EK]

[Sahne varyasyonu][32]

(Norsen'in [33] evinde, yuvarlak bir masanın bulunduğu bir sofa. Norsen pencerede durmuş, bir yangına bakmaktadır. İçeriye Svendson girer, ne yapacağını şaşırmış gibidir. Uzaktan gürlemeler gelir.)

NORSEN Sen misin, Svendson?

SVENDSON Aptal gibi sorma. Elbet benim. Kapının önünde dolanıp duran o herif kim?

NORSEN Nasıl bir herif?

SVENDSON Geldiğimde kapının önünde duran, beni görünce kaçan kısa boylu herif.

NORSEN Bilmiyorum. Ama kapıma geldiğinde seni görmüş olmalarından hoşlanmadım.

SVENDSON Doğrusu güzel bir karşılama! Tam eski dostlara göre!

NORSEN Sus!

(Kulak kabartırlar. Kapı vurulur.)

NORSEN Girin.

(İçeriye Dansen girer, ne yapacağını şaşırmış gibidir.)

SVENDSON Dansen! Kapının önünde mi duruyordun sen?

DANSEN Evet. Seni ancak arkandan gördüğümde tanıdım.

NORSEN Böyle bir zamanda nasıl oluyor da buraya geliyorsun?

DANSEN Sana haber verilmedi mi?

NORSEN Hayır! Ve razı da değilim buraya gelmene! Öteki burada kafa kafaya verdiğimizi duyarsa ne der?

SVENDSON Ama sana gelmemizi o istedi! Bu yüzden bana mektup yazdı!

DANSEN Bana da!

NORSEN Doğrusu tekin bir iş değil.

SVENDSON Bence de.

DANSEN Hem de hiç değil.

NORSEN Size her gün gelip gittiğine göre, neden mektup yazma gereğini duydu?

SVENDSON Ben de anlayamıyorum. Bana karşı korkunç davranı-

yor. Bütün demirimi alıp götürüyor ve karşılığını kâğıt parçalarıyla ödüyor.

DANSEN Benim domuzlarımın parasını da ödemiyor[34].

NORSEN Dükkânını o idare ettiği takdirde domuz yemi bulamazsın sanıyordum!

DANSEN Ben de öyle sanıyordum. Bu yüzden yine yalnız yönetmeme izin vereceğini düşünüyordum. Ama başka yerden domuz yemi bulup bana yolluyor.

NORSEN Bir dernek kurmalıydık, zamanında.

SVENDSON Çok zayıftık.

NORSEN Saçma. Elimizde bir silah vardı. İçimizden birine saldırdığı takdirde ona demir, et ve ringa balığı vermeyeceğimizi söyleyebilirdik. Ve silahlarımızı birleştirebilirdik. O kadar çok düşmanı vardı ki, bizi de kendine düşman etmeyi göze alamazdı.

SVENDSON Peki bunu şimdi hâlâ yapamaz mıyız?

DANSEN Olanaksız, çünkü herbirimize yerleşti bile.

NORSEN O buraya gelmezden önce, demirlerini suya atmakla tehdit edebilirdin. Şimdi artık bunu yapamazsın.

SVENDSON *(Dansen'e)* Keşke depomun anahtarını ona teslim etmeseydin!

DANSEN Sen de o anahtarı alırken vaktinde gelseydin! Senin demirinden yapılma makineli tabancalarla gelmişti!

SVENDSON Onunla yapılacak bir sözleşmeye nasıl inanabildin!

DANSEN Ya sen, sonunda demirinin parasını ödeyeceğine nasıl inanabildin?

NORSEN Bu kadar yüksek sesle bağırmayın. Her an gelebilir.

SVENDSON Ama bir dernek kurmak, yapılacak en doğru şey olurdu.

DANSEN Artık o iş bitti.

NORSEN Susun!

(Ağır adımlar duyulur. Kapı itilerek açılır. Müşteri, başında çelik miğferle içeriye girer.)

MÜŞTERİ *(Masanın başına gelerek)* Oturun. Kaybedecek bir dakikam bile yok.

(Masanın çevresine otururlar. Müşteri başkanlık eder.)

MÜŞTERİ Sizleri neden buraya çağırdığımı tahmin edebildiniz mi? Hayır mı? Hepiniz birbirinizden aptalsınız! Size her şeyi anlatmak gerekiyor. Kendiliğinizden hiçbir şeyi akıl edemiyorsunuz. Masanın üstüne yeşil bir bez örtülmesi lazım.

NORSEN Yelken bezi olur mu?

MÜŞTERİ Evet, ama yırtılmamasına dikkat et, bütün yelkenlerin ba-

na gerekli. *(Norsen, masaya bir yelken bezi yayar.)* Evet, kısaca söylemek gerekirse, isteğim - ve isteklerimin yerine getirilmesine alışkınımdır - sonunda aranızda anlaşmanız ve bir dernek kurmanızdır.

SVENDSON Ne dediniz?

MÜŞTERİ Susun! Bir dernek. Sizin korumanızı üstlenmiştim. Elimde sizi koruyacak düzinelerle insan bulunduğunu mu sanıyorsunuz? Size ancak bir kişi verebilirim, daha fazla değil. Bunun için derneğe ihtiyacım var. Yoksa evime ne demir, ne ringa balığı, ne de domuz eti zamanında gelebilir. Buradaki dağınıklığa ve herkesin kendini düşündüğü işletme biçimine artık bir son verilmeli.

NORSEN Fakat...

MÜŞTERİ Susun dedim. Ayağa kalkın! Hazır olun! Birbirinize el uzatın! Haydi diyorum! Herkesin kardeş olduğu bir halk [35] falan filan. *(Üçü ayağa kalkıp birbirlerine ellerini uzatırlar.)* Tarihi bir an! Böylece birlik kurulmuş oldu. Gelecekte mal teslimi birlikte yapılacak. İşte, böylece birleştiniz. Aslında bunun çoktan olması gerekirdi.

SON

GALİLEİ

AÇIKLAMALAR

GALİLİE'NİN YAŞAMI (İki Metin) - GALİLEO

Temel Metinler

1938/39 Metni: *"Galilei'nin Yaşamı* - Oyun", Brecht'in ölümünden sonra belgeleri arasında çıkan daktilo metni.- Ek: Erken tarihli sahne fragmanı- *Galilei'nin Yaşamı*'na (İşçiler için metin) ait 5. Sahne varyasyonu- İlk yazımın 13. Sahnesine ait episod; belgeler arasında bulunan daktilo edilmiş metinler.

1947 Metni (Amerika Metni) : *Galileo*, Brecht'in ölümünden sonra belgeleri arasmda çıkan daktilo metni. - EK: *Galileo*'ya ait bir 14. Sahneye ait bir Amerika metni, *From the Modern Repertoire*, cilt 2, yayına hazırlayan: Eric Bentlaey, University of Denver Press 1952.

1955/56 Metni: *Galilei'nin Yaşamı*. Oyun, bulunduğu yer: *Stücke* (Oyunlar), Cilt 8, Berlin/DDR, Aufbau Verlag 1957.

Yazımın Tarihçesi

1938/39 Metni Danimarka metni

1938 İlkbaharı: Brecht'in, *"Galilei'nin Yaşamı"* (Leben des Galilei) adını taşıyacak bir oyun üzerinde ilk çalışmalara başlaması.

1938 Kasım'ı: "Dünya Dönüyor" başlıklı ilk el yazımı metnin 23 Kasım'da tamamlanması.

Kasım 1938-Şubat 1939: Metin üzerindeki çalışmaların devamı. *"Galilei'nin Yaşamı"*nın ilk metninin bütünüyle tamamlanması.

1939 Eylül'ü: Bir sahne metni üzerinde çalışmalar.

9 Eylül 1943: Zürich'te, Schauspielhaus'da eserin *"Galileo Galilei"* adıyla ilk temsili.

1948: Sahne metninin *"Galileo Galilei. Galilei'nin Yaşamı"* başlığıyla Berlin'de, Suhrkamp Yayınevi'nce yayımlanışı.

Galileo, 1947 Metni (Amerika Metni)

1944 Nisan'ı: Oyunun yeni bir metni üzerine düşünceler.

1944 Aralık'ı: Charles Laughton'la birlikte *Galilei'nin Yaşamı* üzerinde çalışmaların başlaması.

1945 Yaz sonu: Ortak çalışmanın birkaç kez kesintiye uğramasının ardından, Şubat ve Temmuz ayları arasmda *Galileo* ilk İngilizce

oyun metninin tamamlanması.

1945 Eylül'ü: Charles Laughton'la çalışmaların yeniden başlaması.

1947 Temmuz'u: Oyunun sahnelenmesiyle bağlantılı olarak metnin tamamlanması.

30 Temmuz 1947: *Galileo*'nun Beverly Hills'de, Coronet Theatre'daki ilk temsili. 1947 Ekim'inde oyunun New York'a götürülüşü; 7 Aralık'ta ilk New York temsili.

1948: İngilizce ilk temsil metninin sahne metni olarak Basel'de, Theaterverlag Reiss'da yayınlanışı.

1952: Oyunun bir başka varyasyonunun Eric Bentley tarafından *From the Modern Repertoire*'ın 2. cildinde, University of Denver Press'de yayınlanışı.

1955/56 Metni (Berlin Metni)

1947 Sonu: Üçüncü metin üzerinde çalışmanın başlaması.

1953: Elisabeth Hauptmann ile Benno Besson'un bir sahne metni hazırlamakla görevlendirilmeleri.

1955: Metnin *Versuche*'de, 14. sayıda (Heft 14), Suhrkamp Verlag Frankfurt a.M.'da ve Aufbau -Verlag Berlin/DDR'de yayınlanışı.

16 Nisan 1955: *Galilei'nin Yaşamı*'nın Köln'de, Kammerspiele'de *Galileo Galilei* adıyla ilk temsili.

1955 Aralık'ı-1956 Mart'ı: Berliner Ensemble'daki provalarla bağlantılı olarak metin üzerinde sürdürülen çalışmalar.

15 Ocak 1957: Brecht'in ölümünden sonra, *Galilei'nin Yaşamı*'nın Berliner Ensemble'daki ilk temsili.

1957: Metnin, Brecht'in ölümünden sonra *Oyunlar*'ın (Stücke) 8. cildinde, Suhrkamp Verlag Frankfurt a.M. ve Aufbau-Verlag Berlin/DDR tarafından yayınlanışı.

Metinlerin Oluşum Öyküleri

1938/39 Metni (Danimarka Metni):

Brecht, Galilei üzerine bir oyun yazmayı ilk kez otuzlu yılların başında düşünür. Büyük bir olasılıkla 1932 yılında Moskova'da, Sovyet yazarı Sergey Tretyakov ile yaptığı bir konuşmada - ki Tretyakov bu konuşmayı, iki yıl sonra yine Moskova'da yayınlanan bir yazısında anlatmıştır - Brecht, Berlin'de bir tiyatro kurma ve bu tiyatroda Antikçağ'dan bu yana ilginç davaları sahneleme tasarısından söz eder. Elisabeth Hauptmann'm ifadesine göre Brecht, bu bağ-

lamda 1633 yılında görülmüş olan Galilei davasını da düşünmüştür.

1933'de, Galilei'nin Roma'daki Engizisyon tarafından mahkûm edilişinin 300. yıldönümünde, Berlin'deki Reichstag yangını davasının sanığı ve kendi kendisinin avukatı olan Georgi Dimitroff, Galilei olayı ile o zamanın güncel olayları arasında koşutluk kurar. Savunma konuşmasında, Galilei'ye atfedilmiş olan "Ama dünya yine de dönüyor!" söylemiyle yargıçlarını kınar; tıpkı bir zamanlarki Engizisyon yargıçları gibi, onların da gerçeğin zaferini engelleyemeyeceklerini söyler. Davayı dikkatle izlemekte olan Brecht, o sıralarda kaleme aldığı *"Dimitroff"* adlı şiirinde Bulgar işçi liderinin savaşçı tutumu ve düşünce düzlemindeki üstünlüğü ile Rönesans büyükleri arasında ilinti kurar; Friedrich Engels, Rönesans büyükleri için "düşünce gücünün devleri" söylemini yerleştirmiştir. Brecht de adı geçen şiirde şöyle der: "Ama ne öğrenci, ama nasıl da dev bir öğrenci!"

1937 Kasım'mda Brecht, *"Aklın Direnme Gücü"* (Rede über die Widerstandskraft der Vernunft) başlıklı söylevinde faşist Almanya'daki bilim adamlarının durumuyla hesaplaşır. Bu söylevde, aklın iktidar sahiplerinin yararlarına hizmet eden türüne ilişkin bir pasajda dolaylı olarak Galilei'ye de atıfta bulunur: "Fizikçi, savaş için çok uzakları görmeyi sağlayan optik aygıtlar tasarımlayabilmelidir; ama aynı zamanda da en yakınında, diyelim çalıştığı üniversitede gerçekleşen, kendisi için tehlikeli olabilecek olayları görmemeyi de başarabilmelidir."

1938 İlkbaharında, *"III. Reich'ın Korku ve Sefaleti"* için *"Fizikçiler 1935"* başlıklı sahne kaleme alınır. Burada da faşist Almanya'da yaşayan bilim adamlarının tutumları söz konusudur. Nasyonalsosyalist ırk yasaları doğrultusunda, "Yahudilikten arındırılmış" "Alman fiziği"nin iki temsilcisi, o zamana kadarki araştırmalarını yasaklanarı illegal ve hile yoluyla yaparak sürdürürler: "Bu durumda fizikçi yüksek sesle Yahudi fiziğine sayıp söverek Einstein'dan yararlanır." (Slatan Dudow'a 1938 Nisan'ında yazılan mektuptan.)

Brecht'in düşünceleri, Almanya'daki antifaşist direnişe ilişkin ve Georgi Dimitroff'un 1935 Ağustos'unda, Komünist Enternasyonal'in VII. Dünya Kongresi'nde "Troya Atı" taktiği diye tanımlamış olduğu stratejiye uygun düşmektedir. 1934/35 yıllarında, Almanya'da dağıtılmak üzere kaleme aldığı, "Gerçeği Yazmanın Beş Güçlüğü," başlıklı yazısında Brecht, yazarlara "düşünce için yaptıkları propagandayı" görünüşte zararsız öykülerin kalıbına sokmalarını öğütler: "Gerçeğin öncü savaşçıları, kendilerine pek göze çarpmayan savaş alanları da seçebilirler. Her şey, doğru bir düşünme yönteminin, bü-

tün nesnelerin ve olayların geçici ve değiştirilebilir yanlarını sorgulayan bir düşünme yönteminin öğretilmesine bağlıdır. İktidar sahipleri güçlü değişimlerden hiç hoşlanmazlar. Onlar her şeyin, hatta en iyisi bin yıl boyunca, olduğu gibi kalmasını isterler. Onlara göre en iyisi, Ay'ın durması ve Güneş'in de artık hareket etmemesidir!" Brecht, *Galilei* çalışmaları için bu önerilerine geri döner. 17. yüzyılın görünüşte tehlikeli olmayan, sonuçta da Galilei'nin hüküm giymesine yol açan olaylarını Brecht, bir diktatörlük yönetimi altında savaşçı tutumun sergilenebileceği emsal olaylar olarak işler.

Oyunun ilk sahne ve öykü taslakları büyük bir olasılıkla 1938 ilkbaharıyla sonbaharı arasında oluşturulmuştur. Brecht, *"Galilei'nin Yaşamı"* başlığı altında tarihsel konuyu bir tez gibi örgütleyen ve *Öğretici Oyunları*'nın (Lehrstücke) karakterini çağrıştıran bir dramaya atıfta bulunan bir sahne planı yapar. Ondört sahnenin odak noktasını, gerçek ve akıl uğruna verilen kavga ile bilimin toplumsal gelişme için taşıdığı önem oluşturur. Brecht, Rönesans'ın yeni bir çağın başladığı düşüncesini alıp ("Yeni Çağın Selamlanması"), faşist Almanya'daki durumla karşılaştırır ("Yeni Çağ, Pasaklı Bir Karıdan Farksız"). Antifaşist direniş savaşıyla koşutluklar kurar ("Direnişe Övgü") ve "Emekçilere Bağlanan Umutlar"ı da bu koşutluklar içersine yerleştirir.

Yine ondört sahne olarak tasarlanmış bir başka oyun da *"Galilei'nin Yaşamı* (Emekçiler İçin Hazırlanan Metin)" başlığını taşır. Öğretici oyun doğrultusundaki bakış açısı, bu oyunda bilim adamı Galilei'nin biyografisinin daha çok vurgulanması nedeniyle geri planda kalır. Plan, bilim ile toplum arasındaki ilişkiyi tarihsel bir olay aracılığıyla örnekleyen bir dramaya atıfta bulunmaktadır.

Brecht'in büyük bir olasılıkla yine 1938 ilkbaharı ile sonbaharı arasında kaleme aldığı üç sahnede, bilimin toplumsal ilerleme bağlamında taşıdığı değer tartışılmıştır. Bir fragman niteliğindeki ilk sahne Galilei'yi Venedik Cephaneliği'nde, zanaatkârlarla tartışırken gösterir. İkinci sahnede kilisenin ideolojik sorunları ele alınmıştır: Engizisyon Kardinali, Galilei'nin buluşlarının ve elde ettiği bilgilerin çürütülmesi yolunda talimat verir. Üçüncü sahnede ise, Venedik Dukası ile Kardinal Bellarmin, Galilei'nin araştırmalarından kaynaklanan ortak ekonomik yararlarını dile getirirler.

Bu sahnelerden ikincisi, *"Galilei'nin Yaşamı* (Emekçiler İçin Hazırlanan Metin)"nın planında 5. Sahne olarak düşünülmüştür; Brecht, 1938 sonbaharında, oyun metninin ilk kaleme alınışında bu sahne ile içeriksel bir bağ kurar. Ancak oyunun sahne akışı bakımından, öğretici oyun karakterinde bir oyun için tasarlamış olduğu plana geri döner. Bu planda beşinci sahne olarak "Veba" başlıklı bir

sahne vardır; daha sonra Brecht, oyunun ilk metnini kaleme alırken, "Emekçiler İçin Hazırlanan Metin"de bulunmayan, dürbünün Venedikli yetkililere teslimi ve Galilei ile Küçük Keşiş arasındaki "İkili Konuşma" sahneleri gibi, "Veba"yı da geliştirmiştir. Margarete Steffin, 17 Kasım 1938'de Walter Benjamin'e yazdığı bir mektupta şöyle der: "On gün önce Brecht, kafasında çoktandır dolanıp duran *Galilei*'nin dramatizasyonuna başladı, daha şimdiden on dört sahneden dokuzunu tamamladı bile (...)." Oyunun tamamlanması için son itici gücü, Brecht'in yirmili yıllarda Berlin'de tanıştığı Alman-Amerikan kökenli yazar Ferdinand Reyher sağlar. Bir Almanya yolculuğunun ardından 28 Ekim - 4 Kasım 1938 tarihleri arasında Kopenhag'da kalan Reyher, Brecht'le birkaç kez buluşur. Brecht, Galilei üzerine yazacağı bir oyuna ilişkin planlarından söz edince Reyher ona bir film öyküsü taslağı hazırlamasını, Birleşik Devletler'de bunun için büyük bir olasılıkla bir yapımcının bulunabileceğini söyler. Brecht, hemen çalışmaya koyulur; ancak ortaya film öyküsü taslağı yerine oyunun kendisi çıkar. Birkaç hafta sonra Brecht, Ferdinand Reyher'e şöyle yazar: "Önce oyunu gönderiyorum. (...) Çökmekte olan bu kıtada insanların bugün nasıl bir yalıtılmışlık içersinde yaşadıklarını Galilei davasından anlayabilirsiniz. Kopenhag'da gösterdiğiniz dostça ilgi, bana çok kapsamlı bir çalışma için hemen cesaret vermeye yetti." (Ferdinand Reyher'e yazılan 2 Aralık 1938 tarihli mektup.)

İlk metin 23 Kasım 1938 günü tamamlanmıştır. Brecht o gün *Çalışma Güncesi*'ne şöyle yazar: "*Galilei'nin Yaşamı* tamamlandı. Bunun için üç hafta harcadım. Yalnızca son sahnede güçlüklerle karşılaştım." Daktiloyla yazılı metnin kapağında *Dünya Dönüyor* başlığı bulunmaktadır. Oyunun farklı adlandırılışı, yazım sırasında daha önceki planlarda yapılan ve Brecht'in Galilei tipinde direniş öğesini belirgin kılmasına yarayan değişikliklere atıfta bulunmaktadır.

Brecht oyunu yazmaya başladığında, Faşistler Almanya'da iktidarlarını kökleştirmeyi başarmışlardır. *Galilei* oyununun özellikle seslendiği teknik aydınlar, Hitler'in silahlanma programıyla hemen hemen, bütünleşmişlerdir. 1938 Eylül'ünde imzalanan Münih Antlaşmasıyla İngiltere ve Fransa, Hitler'in ilhak planlarına politik zemin hazırlamışlardır. "Her şey, gecenin bastırmakta olduğunu göstermiyor mu? Yeni bir çağın başladığına ilişkin herhangi bir belirti var mı?" diye yazar Brecht o haftalarda. "O halde, ancak geceye doğru yol alan insanlara uygun düşecek bir tutuma girmek gerekmez mi?" Ve şu sonuca varır: "Mutlu zamanlar, iyi uyunmuş bir geceyi izleyen sabah gibi gelmez." (*Galilei*'nin Önsözü.) İlk taslaklarda bütün olanaklarını, hedefini bilir bir tutumla gerçek ve akıl uğruna harcayan Galilei artık, direniş öğesinden özveride bulunulmaksızın, da-

ha ayrımlaşmış bir tipe dönüşmüştür. Galilei artık savaşlarını üstün taktikle kazanan biri değildir. Sonunda yenik düşmüştür, ama yenilmemiştir. Faşizmin barbarlığının karşısına dikilen oyun "yeni bir çağın başlamasına ilişkin bazı önyargıları düzeltmeyi amaçlar" (*"Galilei'nin Yaşamı, Bir Trajedi Değildir"*).

Brecht, ilk yazımın hemen ardından - 1940 yılında Piscator'a *Galilei*-bağlamında çalışma arkadaşım diye nitelendirdiği (Erwin Piscator'a yazılan 27 Mayıs 1940 tarihli mektup) - Margarete Steffin ile birlikte metni daha da geliştirmeye koyulur. Bundan sonraki bütün daktilo metinleri *Galilei'nin Yaşamı* başlığını taşır. Bu çalışma süreci 1939 Şubat'ına kadar devam eder. İlk iki düzeltme aşamasında iki sahne, Galilei ile Küçük Keşiş arasındaki konuşma sahnesi ile son sahne (*Discorsi*'nin İtalya sınırlarından kaçırılması) çıkarılmıştır. Birinci ve ikinci düzeltmelerden geçen daktilo edilmiş metinlerin kopyaları dostlara, çevirmenlere ve yayıncılara gönderilmiştir bile. Örneğin Londra'da yaşayan ve *Üç Kuruşluk Opera*'nın çevirmeni olan Desmond I. Vesey, *Galilei'nin Yaşamı*'nı, ikinci düzeltmeden geçen metni temel alarak İngilizceye çevirir. Çeviri - *Galileo* (The Stargazer). A Play in Four Acts by Bertolt Brecht. Translated by Desmond I. Vesey -, büyük bir olasılıkla 1939 sonunda ya da 1940 başlarında tamamlanmıştır.

Burada sözü edilen düzeltme aşamalarında oluşturulan metinler, oyundaki kişilerin listesini de içeren ve birer bütün oluşturan daktilo edilmiş metinlerdir; ancak Brecht, bunları hemen çalışmanın daha ileri aşamaları için kullanır. Tek tek sahnelerde dramaturji açısından değişiklikler yaptığı gibi, değişik figürlerin hareket alanlarını da genişletir. İlk metinle karşılaştırıldığında Galilei artık yalnızca matematikçi ve astronom değil, fakat aynı zamanda her şeyden önce fizikçidir. İlk metnin 13. Sahnesinin (Galilei'yi Engizisyon'un tutsağı olarak gösteren sahnenin) - ki bu sahne, her iki düzeltme aşamasında son sahnedir - yerine Brecht, Virginia'nın babasına Michel de Montaigne'nin, "düşünmeye inanmayan Fransızın" kütüphanesinin tavanındaki yazıları okuduğu bir bölüm koyar. (Bu bölüm, 1957 yılında "Eski Bir Metinden Bir Parça" başlığıyla *Versuche*'nin 15. Sayısında basılır.). Brecht, Montaigne bölümünün yerine Galilei'nin Virginia ile birlikte fizik alanındaki başyapıtı olan ve tutsaklığı sırasında kaleme alınan *Discorsi*'nin düzeltmeleri üzerinde çalıştığı bir bölüm koymuştur.

Gerek bu değişikliklerle, gerekse Brecht'in kısmen el yazısıyla, kısmen de daktiloyla iki daktilo metnine ve ilk metne yaptığı eklemelerle birlikte 1939 Şubat'ının sonuna kadar *Galilei'nin Yaşamı*'nın ilk metninin daktilo edilişi tamamlanır. Çıkış noktası olarak ikinci dü-

zeltme aşamasını alan bu metne o aşamada çıkarılan iki sahne yeniden eklenmiştir. Margarete Steffin'in bu metni mumlu kâğıtlara yazmasının ardından Brecht, bazı cümleleri ve sözcükleri yeniden çizerek bir düzeltme daha yapar. Margarete Steffin'le Helene Weigel'in 1939 Mart'ında teksir ederek çok sayıda çoğalttıkları metin hemen çeşitli yerlere yollanır.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki alıcılar arasında Ferdinand. Reyher ve Hanns Eisler'den başka örneğin Albert Einstein, Karl Korsch, Erwin Piscator, Elisabeth Hauptmann, tiyatro oyuncuları Fritz Kortner ve Alexander Granach, sahne tasarımcısı ve yönetmen Mordecai Gorelik, Alman-Amerikan Yazarlar Birliği Genel Sekreterliği'nden yazar Curt Riess ve Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiş olan Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü'nün çevresinden gazeteci Rolf Nürnberg gibi adlar bulunmaktadır. Fransa'da metin *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nin çevirmeni Pierre Abraham'a, Ernst Josef Aufricht'e, Slatan Dudow'a, Lion Feuchtwanger'e, avukat Martin Domke'ye ve Walter Benjamin'e, İsveç'te *Carrar Ana'nın Silahları*'nı çevirmiş ve 1938'de, eserin İsveç'teki temsilinde başrolü oynamış olan Naima Wifstrand'a, İsviçre'de, Basel Kent Tiyatrosu'ndan Gustav Hartung ile Zürih'teki Schauspielhaus'tan Heinrich Gretler'e yollanır. Sovyetler Birliği'ne de bir kopyanın gönderilmesinin ardından M. Helfand, Moskova'da çıkan *Sowjetski Iskustwo* dergisinde oyunu ayrıntılı biçimde tanıtır; Margarete Steffin, bundan hemen sonra Rasmussen'e yazdığı mektupta bu yazıdan, "parlak bir Rus eleştiri yazısı," diye söz eder (Margarete Steffin'in Knud Rasmussen'e 1939 Ağustos sonu/Eylül başında yazdığı mektup).

Brecht'in bu kez dostlarını ve tiyatro ile ilgili kişileri daha yayından önce el yazısı metinler aracılığıyla yeni bir eserle tanıştırma yolundaki alışılagelmiş uygulamanın sınırlarını aşarak bir tür özel yayıncılığa girişmesi, yabancı yayınevlerini oyunlarının yayınlanması ya da tiyatroları oynamaları için razı etmesinin giderek daha büyük zorluklarla karşılaşmasından kaynaklanmaktadır. *Galilei'nin Yaşamı* bağlamında bir ek güçlük de, Wieland Harzfelde'nin basıma hazırladığı ve Prag'daki Malik Yayınevi'nce yayınlanması öngörülen *Toplu Yapıtlar*'ın içinde *Galilei*'nin de bulunduğu üçüncü cildinin çıkamamasıdır.

Danimarka'da Brecht, hemen 1939 Ocak'ının başlarında *Galilei*'yi Kopenhag'daki Carl Strakosch tiyatro acentalığına önerir. Danimarka'nın faşistler tarafından işgal edilişinin ardından Fredrik Martner adını alan Danimarkalı gazeteci Knud Rasmussen, daha oyun bitmeden Brecht'le ve Steffin'le yoğun ilişki kurup oyunun çevirisine başlamıştır. Çevirinin ilk metni, 1939 Şubat'ının sonunda hazırdır. Ras-

mussen'in Danimarka diline yaptığı çeviriyi sonraki aylarda da desteklemeyi sürdüren Brecht, Kopenhag'da çıkmakta olan *B.T.* adlı magazin gazetesinin, bu oyunun Almanya ve İtalya ile güncel bir bağlantısının bulunup bulunmadığı yolundaki sorusuna yanıt olarak ve politik açıdan göze batmamak amacıyla, o sırada üzerinde çalıştığı *Galilei'nin Yaşamı* adlı oyunun "bütünüyle tarihsel bir çalışma" olduğunu ve "Nazizmden ya da faşizmden söz edilemeyeceği 17. yüzyılda geçtiğini," söyler. Ayrıca eserin Kopenhag'daki herhangi bir tiyatro için öngörülmediğini, yalnızca New York için kaleme alındığını ekler.

Liberal Danimarka gazetesi *Fyns Venstreblad*, Knud Rasmussen'den aldığı özel bilgilere dayanarak "ülkesinden kaçmak zorunda kalan Alman oyun yazarının" yeni eserini 4 Ocak 1939 günü gösterişli bir yazıyla tanıtır: "Oyunda, Engizisyon döneminde yaşayan bir bilim adamının karşılaştığı baskılar anlatılmaktadır ve Brecht'i tanıyanlar, onun - başkişisi Galilei aracılığıyla - kesinlikle şu andaki koşullara değinmek istediğini anlayacaklardır." Bu yayın üzerine Margarete Steffin, birkaç gün sonra şöyle yazar: "Adamın adları ve yeni oyuna ilişkin her şeyi bilmesi çok yazık. Çünkü Brecht, Kopenhag'daki hiçbir sahnenin onun adını taşıyan bir oyunu kabul etmeyeceğine kesinlikle inanıyor; bu nedenle oyunu anonim olarak sergiletebilmeyi ummuştu." (Margarete Steffin'in 1939 Ocak'ında Knud Rasmussen'e yazdığı mektup.) Brecht'in, oyunun tiyatro oyunları yayıncısı Arvid Englind tarafından yayına hazırlandığı İsveç'ten Danimarka'da yayın ve temsil olanakları aradığı da Steffin ile Rasmussen arasındaki mektuplaşmayla belgelenmiştir. 1939 Haziran ve Temmuz'unda Steffin, Rasmussen'e: "Brecht, sizin *Galilei*'yi bir yayınevine önermenizi hiç kuşkusuz büyük bir memnuniyetle karşılayacaktır," diye yazar; 1939 Kasım'ında ise, ona şu mesajı iletir: "*Galilei*'nin radyoya uyarlanmasına gelince, bunu sağlayabildiğiniz takdirde Brecht doğal olarak çok sevinecektir." Ancak her iki proje de gerçekleştirilemez.

1939 Eylül'ünde Brecht, İsveç'te *Galilei* için bir sahne metni hazırlamaya koyulur; bu arada metinde kapsamlı kısaltmalar yapar ve Veba Sahnesi'ni, Venedik Dukası'yla Kardinal Bellarmin arasındaki konuşma sahnesiyle değiştirir. Daktiloya çekilen Danimarka metninin bir kopyası olan ve çeşitli yerleri çizilen bu metin bugün, yeni sahne bölümlerine ait bazı küçük metinlerin dışında, elimizde bulunmamaktadır; görünüşe bakılırsa bu küçük metinler daha sonra kullanılabilmeleri için çok sayıda kopya edilmiştir.

Sovyetler Birliği'nde yaşayan yazar Gregor Gog'un aracılığı üzerine Kiev'deki Devlet Yayınevi, 1940 yılında *Galilei'nin Yaşamı*'nı gra-

fik sanatçısı ve ressam Hans Tomrock'un çizimleriyle birlikte yayınlamayı düşünür. Bu çizimler bugün elimizde bulunmaktadır. Ne var ki bu proje gerçekleşemez; 1953 yılında, Hamburglu yayıncı Ernst Tessloff'un aynı yoldaki bir girişimi de sonuçsuz kalır.

9 Eylül 1943 günü *Galilei'nin Yaşamı*, Zürih'teki Schauspielhaus'da *Galileo Galilei* adıyla ilk kez sahnelenir. Bu tiyatro kurumunca hazırlanan ve oyunun kişilerine ilişkin tanımlamalardaki bazı değişikliklerin dışında, 1939 Mart'ında gönderilmiş olan daktilo edilmiş ilk metnin kopyasının aynı olan daktiloyla yazılmış metin kitabı geniş çevrelere ulaşamaz. Ancak 1946 yılında bu kitabın bir kopyasını alan Herbert Jhering, Berlin'deki Alman Tiyatrosu'nun (Deutsches Theater) dramaturgu olarak hemen *Galilei*'nin oynanması için girişimde bulunur; ayrıca 1947 yılında Aufbau Yayınevi'nde çıkan *Berlin Dramaturjisi* (Berliner Dramaturgie) başlıklı kitabında oyunu ilk kez Almanya'ya tanıtır. Bundan bir yıl sonra, 1948'de, Suhrkamp Yayınevi'nin Berlin-Zehlendorf'taki tiyatro bölümü, oyunu *Galileo Galilei* başlığıyla ve parasız dağıtılacak bir sahne metni kopyası olarak yayınlar. Ancak bu metinde çeşitli yanlışlar ve tutarsızlıklar vardır; ayrıca, Brecht oyunun sahnelenmesi için izin vermemiştir.

Dergilerde yayınlanan tek tek sahnelerin dışında, bu metne ilişkin başka yayınlar gerçekleşmez. 1947 Ocak'ında New York'da Almanca çıkmakta olan *Austro American Tribune* gazetesinin 6. Sayısında Galilei ile Küçük Keşiş arasındaki konuşma sahnesi yayınlanır. 1951 yılında ise, Berlin'de çıkmakta olan *Aufbau* dergisi (sayı 11, sayfa 971-981) okurlarına ilk sahneyi tanıtır.

Galilei'nin Yaşamı'nın 1938/39 metni, ilk kez bu basımda eksiksiz olarak ve daktilo metninin teksirleri kaynak alınarak yayınlanmaktadır.

Oyunun 1938 Kasım'ının başından 1939 Şubat'ının sonuna kadar gerçekleştirilen, görece olarak hızlı tempolu denebilecek yazımından önce Brecht, kapsamlı kaynak çalışmaları yapmıştı. Bu çalışmaların ne kadar sürdüğü konusunda veri yoktur; buna karşılık Brecht'in *Galilei* çalışması için yararlandığı çok sayıda ve çeşitli eserlere ilişkin bilgiler elimizdedir. Bu bağlamda Brecht, örneğin dünyevi bir iktidar makamı olarak ele aldığı kilisenin gösteriliş biçimine ilişkin notuyla ilgili olarak "Bilim Adamı Emil Wohlwill"e atıfta bulunur. Olay örgüsü için gerekli tarihsel olguları, bu yazarın *Galilei ve Kopernik'in Öğretisi Uğruna Verdiği Kavga* (Galilei und sein Kampf für die copernicanische Lehre, cilt 1: Hamburg/Leipzig 1909; cilt 2: Leipzig 1926) adlı biyografisinden alır. Yine Brecht'in okudukları arasında, Leonardo Olschki'nin *Galilei ve Çağı* (Galilei und seine Zeit, Halle 1927) adlı kitabı da vardır; bu kitapta, başkaca konuların ya-

nısıra, Galilei'nin eserlerinde doğabilimleri ile estetik arasındaki bağ da incelenmiş ve Galilei önemli bir yazar olarak değerlendirilmiştir.

Galilei tipini, "iyi sözcükler seçen ve onlara baharatlarmışçasına tat katan" ve "keyif ehli birinin tavrıyla çalışan" *(Bir Dünya İnsanı Olarak Galilei)* bir araştırmacının karakteristik çizgileriyle donatan Brecht, bunun için Horatius'un *Satirler*'inin birinci ve ikinci kitaplarına da başvurur (Horaz, *Satiren und Episteln*, Cilt 1, yayına hazırlayan: Heinrich Conrad, Berlin; yılı belirtilmemiş). Birinci kitabın sekizinci satirinin başlangıcı olduğu gibi oyun metnine alınır. Yararlanılanlar arasında Galilei'nin çağdaşları olan Michel de Montaigne'nin ve Francis Bacon'ın eserleri de vardır. Brecht, gerek Montaigne'nin *Toplu Yazılar*'ının 8. cildinden (Michel de Montaignes Gesammelte Schriften, yayına hazırlayanlar: Otto Flake ve Wilhelm Weigand, Münih/Leipzig 1911) gerekse Bacon'ın, yani "deneysel doğabilimlerinin babası"nın (*Galilei*-Önsöz) *Yeni Organon*'undan (Franz Baco's Neues Organon, yayına hazırlayan: J. H. von Kirchmann, Berlin 1870) pasajlar alır.

Fizik ve gökbilim problemlerinin anlatılması için Brecht, A.S. Eddington'ın *Fiziğin Dünya İmgesi ve Bunun Felsefi Yorumuna Yönelik Bir Deneme* (Das Weltbild der Physik und ein Versuch seiner philosophischen Deutung) adlı eserinden yararlanır. İngilizce özgün adı *The Nature of the Physical World* olan bu kitap, yayınlandığından beri Brecht'in kitaplığında bulunmaktadır. Danimarka'da ise sayılan kaynaklara şunlar da eklenir: James Jeans'in 1930'da Cambridge'de yayınlanan ve Brecht'in *Tui* projesi için de başvurduğu *Gizemli Evren* (The Mysterious Universe) adlı kitabıyla, Fransız gökbilimcisi Henri Mineur'ün bir yazısı; bu yazı, büyük bir olasılıkla 1934 dolaylarında Paris'te yayınlanan *Başlangıcından Çağımıza Kadar Yıldız Sistemlerinin Gökbiliminin Tarihi* (Histoire de l'astronomie stellaire jusqu'à l'Époque contamporaine) başlıklı incelemesidir.

Galilei'nin, Brecht'in okuduğu kanıtlanan ve oyun için doğrudan yararlandığı tek eseri, *İki Yeni Bilim Dalı, Mekanik ve Çekim Yasaları Üzerine Tartışmalar ve Matematiksel Örneklemeler* (Discorsi e dimostrazioni matematiche, intorno à due nuove scienze attenenti alla mecanica ed I movimenti locali, 1638) başlıklı araştırmasıdır; Brecht, eserin Almanca basımından yararlanmıştır (*Unterredungen und mathematische Demonstrationen über zwei neue Wissenszweige, die Mechanik und Fallgesetze betreffend*, 2 cilt, yayına hazırlayan: Arthur von Oettingen, Leipzig 1904 ve 1907). Brecht 1939 başında *Hurda Alımı* (Messingkauf) üzerinde çalışmaya başladığında ("*Galilei*'nin diyaloglar'ından esinlenilerek bu biçim seçildi", *Çalışma Güncesi*, 12 Şubat 1939), *Çalışma Güncesi*'ndeki notuyla büyük bir olasılıkla Galilei'nin 1632 tarihli ve

Başlıca İki Dünya Sistemi Olan Ptolemeus ve Kopernik Sistemleri Üzerine Diyalog (Dialogo sopra I due massimi sistemi del mondo, tolemaico e copernicano) başlıklı eserine değil, fakat yine diyaloglar biçiminde kaleme alınmış olan *Discorsi*'ye atıfta bulunmuştur.

Brecht, oyunla bağlantılı gökbilimsel ve fiziksel problemleri *Galilei* çalışmasından önce, Danimarkalı fizikçi ve Nobel Ödülü sahibi Niels Bohr'un asistanlarından Christian Moller'e danışır. Moller'in verdiği bilgiler, Brecht'e özellikle "Ptolemeus'un dünya sisteminin yeniden tasarımlanmasında" (Yeni Bir Çağın Çıplak Görünümü)yararlı olur.

Kopenhag'daki Bohr Enstitüsü'yle ilişkileri aracılığıyla Brecht, büyük bir olasılıkla o sıralarda çeşitli ülkelerde gerçekleştirilmekte olan atomun çekirdeğini parçalama deneyleri konusunda da bilgi edinmiştir. 1938 Aralık'ının ortalarında Alman kimyagerleri Otto Hahn ve Fritz Straşmann, ilk kez bir Uranyum atomunu parçalamayı başarırlar; böylece dev enerjilerin elde edilebilmesi olanağı da doğmuş olur. Hahn'ın uzun yıllar çalışma arkadaşı olan Lisa Meitner aracılığıyla Bohr Enstitüsü'ne iletilen bu buluşu Brecht'in ne zaman haber aldığı kanıtlanamamaktadır. Brecht'in kendisi, 1939 Mayıs'ında İsveç'te verdiği *Deneysel Tiyatro Üzerine* (Über experimentelles Theater) başlıklı konferansının bir bölümünde (bu konferansta şöyle bir cümle de vardır: "Kısa süre önce radyo dinlerken gerçekten tarihi bir sahneye tanık oldum: Büyük fizikçi Niels Bohr'un enstitüsü ile bir söyleşi yapıldı ..."), 27 Şubat 1939 tarihinde Danimarka Radyosunca yayınlanan ve Bohr Enstitüsü'nde çalışanların atom fiziği alanındaki yeni gelişmeyi tartıştıkları bir söyleşiden söz eder. Ancak bu radyo söyleşisinde atomun parçalanmasının teknik açıdan değerlendirilebilirliğine ilişkin düşünceler tartışılmamış, hele bu buluşun yıkıcı amaçlarla kullanılması üzerinde hiç durulmamıştır. Buluş, yalnızca geleceğe yönelik ve olanakları şimdilik değerlendirilemeyecek bir bilimsel sansasyon olarak değerlendirilmiştir. Brecht, Danimarka basınının o ülkedeki benzer deneylere yer verirken izlediği çizgiye de uyan bu anlam doğrultusunda, ilk el yazılarının daktiloya çekilmiş metnine bir bölüm ekler; bu bölüm sonradan Margarete Steffin'in ilk kopyasında da yer alır. Yaptığı bu eklemede Brecht, sözü edilen bilimsel olayı olumlu değerlendirir ve onu, faşist diktatörlüğün varlığına karşın, yeni bir çağın başladığına ilişkin inancını güçlendirmek için kullanır: "Bazı yerlerde aslında insanların mutluluklarını ölçüsüz arttırabilecek buluşlar yapılırken, bu dünyanın büyük bölümleri bütünüyle karanlıklar içersinde. Üstelik karanlık oralarda daha da yoğunlaştı! Gerçeği ceketinin altına saklayıp Almanya'dan geçerken dikkatli ol!"

Galileo, 1947 Metni (Amerika Metni)

Brecht, 1941 Temmuz'unda Amerika Birleşik Devletleri'ne göç ettikten sonra, Ekim ayında fizikçi ve filozof Hans Reichenbach'la buluşur. Reichenbach, "*Galilei*'deki fiziğe ait bölümleri ve bunların tarihsel yanını över." (*Çalışma Güncesi*, 26 Ekim 1941) Aralık ayında Brecht, oyuncu Oskar Homolka'ya *Galilei'nin Yaşamı*'ndan söz eder; Homolka, bu role büyük ilgi duyar. Ancak Desmond I. Vesey'in İngilizcesiyle aslına çok sadık ve iddialı bir metnin varlığına rağmen, Brecht bir temsili düşünmez. Homolka ile ilk görüşmenin ardından, 27 Aralık 1941 günü *Çalışma Güncesi*'ne şu notu düşer: "Sanki eski zamanların batıp gitmiş kıtalarındaki tuhaf ve artık olmayan bir tiyatroyu hatırlar gibiydim." Ve sonra, Amerikan tiyatrosuyla ilgili olarak şunları yazar: "Burada yalnızca gecelik temsillerin satışı önemli. Tiyatroda bir halkın sorunlarının işlenebileceği düşüncesi çok havada kalıyor." 23 Nisan 1941 tarihli not ise, Brecht'in o günlerde oyunun etkin olabileceğine hemen hiç olasılık tanımadığını daha da açık gösterir: "Homolka yine *Galilei*'yi oynamaktan söz ediyor. Ona daha güncel bir tarihi konu olup olmadığını soruyorum - Homolka çok okuyor."

1944 Nisan'ında, Amerikalı yapımcı ve yönetmen Jed Harris *Galilei'nin Yaşamı*'nı sahnelemeye ilgi duyduğunu bildirince, bu durum değişir. Brecht oyunu tekrar ele alır ve ilk metnin yazılışının üzerinden geçen beş yılın araya koyduğu uzaklıktan gözden geçirir. "Böylece, beni hep hafiften tedirgin etmiş olan ahlak anlayışını bir kez daha denetledim; burada tarihi izlemeye çalışmış ve ahlak üzerinde durmamış olmamdan yeni bir ahlak kaynaklanıyor ve ben bundan pek mutlu değilim." (*Çalışma Güncesi*, 6 Nisan 1944.) Buna eklediği çözümlemede, oyunun yeni bir metnine ilişkin düşüncelerini dile getirir. Her şeyden önce, Galilei'nin öğretisini geri almasının değerlendirilmesiyle hesaplaşır; bu soru, daha 1938 yılında, Christian Moller ile Danimarka'da yaptığı görüşmede de rol oynamıştır. Moller, Galilei'nin tutumunu, öğretisini yalnızca başyapıtını bir fizikçi olarak tamamlayabilmek için geri aldığı gerekçesiyle savunmuştur. Brecht ise, yine daha o zaman, toplumun ilerlemesinin Galilei'nin yanlış kararından ötürü gördüğü zarara atıfta bulunarak böyle basite indirgeyici bir görüşe karşı çıkmıştır. Daha sonra ilk metinde, geri alma eyleminin ihanet ile akıllıca taktik arasında kalan çokkesitliliğini belirgin kılmaya çalışmıştır.

1944 yılında ise Brecht, Galilei'nin bilimsel buluşlarının motiflerini ve toplumsal yararlarını bir kez daha irdeler; ona göre bunların ki-

lisedeki iktidar sahipleri, halk ve Galilei'nin kendisi açısından göz önünde bulundurulması gereklidir. "Galilei öğretisini geri almakla gerçek araştırmaları feda etti, halkı ortada bıraktı, gökbilim yeniden yalnızca bir dala, bilginlerin egemenlik alanına dönüştü, politikliğini yitirip izole edildi. Kilise, gökyüzünün 'sorunlarını' yeryüzününkilerden ayırdı, kendi iktidarını sağlamlaştırdı, daha sonra da yeni çözümleri rahatlıkla benimsedi." (*Çalışma Güncesi*, 6 Nisan 1944.) Bundan birkaç ay sonra ikinci metin üstündeki çalışmalar başladı; bu metin bakımından İngiliz oyuncu Charles Laughton'la karşılaşma, belirleyici olacaktır.

Brecht, Laughton'la ilk kez 1944 Mart'ında, Santa Monica'da buluşur. Laughton, İkinci Dünya Savaşının başlangıcında İngiltere'den ABD'ye göç etmiştir ve uzunca bir zamandır Hollywood'da film çevirmektedir. Brecht, Ağustos ayında ona *Galilei'nin Yaşamı*'nı tanıtır. Laugton, oyununu İngilizceye neredeyse sözcüğü sözcüğüne yapılan bir çeviriden okur; bu çeviriyi büyük bir olasılıkla Elisabeth Hauptmann, Brecht'in oyun üzerinde ondan sonra yapacağı çalışmalar için hazırlamıştır. Bu çevirinin bir metni, Ferdinand Reyher'in ölümünden sonra bulunan belgelerinin arasındadır. Çevirinin tam olarak ne zaman yapıldığına ilişkin bilgi yoktur.

Laughton, oyundan çok etkilenmiştir. Brainerd Duffiel ve Emerson Crocker adında iki genç yazara, giderleri kendisine ait olmak üzere, oynanabilir bir İngilizce metin ısmarlar. Bu çeviri için büyük bir olasılıkla 1939 tarihli sahne metni temel alınmıştır. Brecht'in talimatıyla, şarkıcının baladını içeren 9. Sahne çıkarılır. "Veba Sahnesi"nin yerine, İsveççe sahne metninde olduğu gibi, Venedik Dükü ile Kardinal Bellarmin arasındaki konuşma çevrilir. Galilei/Küçük Keşiş Sahnesi, İngilizce sahne metninde yoktur; metnin geri kalan bölümü de, 1938/39 metnine göre çoğu yerde değiştirilmiştir. Kasım sonunda çeviri, tamamlanmış ve çoğaltılmış olarak hazırdır: "*Galileo*. A Play by Bertolt Brecht. Translated by Brainerd Duffield and Emerson Crocker." Laughton'a göre Brecht, bu çeviriye ilişkin olarak önce övgü dolu sözler söyler. - "Brecht hayran kaldı", diye telgraf çeker Laughton 25 Kasım 1944 tarihinde Duffield'e-, ama kısa süre sonra Brecht, artık bundan o kadar emin değildir. Bu çeviriyi ne yayınlamayı düşünür, ne de bir sahneleme için temel sayar. Çeviri, onun için, süren çalışmalarında kullanacağı malzeme olarak kalır.

1944 Aralık'ında Brecht, 1938/39 metnini temel alarak Charles Laughton'la çalışmaya başlar. Bu eşsiz ortak çalışmayı 1947 yılında kaleme almaya başladığı "*Bir Rolün Oluşturuluşu. Laughton'ın Galilei'si.*" başlıklı incelemesinde anlatacaktır. Laughton Almanca bilmediği için, Brecht her sahneyi ona parça parça, kısmen İngilizce,

kısmen de Almanca sözcüklerle oynar; bu eylem, Laughton kendisine Brecht tarafından gösterileni oynayarak her sahne kesitinin gestus'una uygun düşen bir metin varyasyonu bulana kadar devam eder. "Sonucu Laughton, el yazısıyla satır satır kâğıda döküyordu. Bazı cümleleri, çok sayıda cümleyi, günlerce yanında taşıyor, üzerlerinde sürekli değişiklik yapıyordu. Her sahnenin önce Brecht, ardından da Laughton tarafından oynanması yönteminin paha biçilmez yanı, bu sayede psikolojik tartışmalardan hemen bütünüyle kaçınılabilmesiydi." Tiyatro oynamak, "çevirinin yöntemi" olmuştu *(Bir Rolün Oluşturuluşu. Laughton'ın Galilei'si.)* Brecht ve Laughton, çeşitli eşanlamlı sözcükler sözlüklerinden yararlanırlar, özel anlatım biçimleri bulabilmek için de Esop'un, Molière'in, Shakespeare'in eserlerine ve *Kutsal Kitap*'a başvururlar.

Ortak çalışma, bir temsilin hazırlıklarına hizmet etmeyi amaçlar. "Oyunun yazarının planlanan temsil için vazgeçtiği, ama kitap için kurtarmaya çalıştığı bölümlerin çevrilmesi konusunda Laughton'ı razı etmek olanaksızdı! En önemlisi temsil akşamıydı ve metnin tek görevi de bu akşamı olanaklı kılmaktı *(Bir Rolün Oluşturuluşu. Laughton'ın Galilei'si.)* Brecht için bu türden bir ortak girişimin büyük yararı, oyunla bir kez daha temelli deneyler yapabilmek ve bu arada içerik bağlamında yeni bakış açılarını sınayabilmekti.

İngilizce metin, bir çeviri anlamında oluşturulmuş olmadı. Burada edebiyat ve tiyatro tarihinde ilk kez olmak üzere, yazarın kendisine yabancı olan bir dilde başrol oyuncusuyla birlikte var olan bir öykünün ve önceden yazılmış bir oyunun temelinde yeni bir metin geliştirmesi gibi bir durum vardı. Öykü ve sahneler, bu süreçte yeniden oluşturuldu. Bu ortak çalışmanın kendine özgü yanı, ortaklaşa oluşturulmuş bir metnin oynanabilirliğinin sınanmasının değil, fakat ortaklaşa sınananın bir metin olarak saptanmasının söz konusu olmasıydı. Brecht ile Laughton arasında yalnızca bir sözcük alışverişi yoktu; tek tek sahne kesitlerinde oynanan konumlar, olay ve izleyicide oluşturulması öngörülen düşünme biçimi aracılığıyla yeni bir dil biçimi yaratılıyordu. Sonuçta ortaya, 1938/39 metnindeki yalınlığın anlaşılabilirliğini ve netliğini koruması, günlük İngilizceden çarpıcı bir biçimde uzaklaşmaksızın kendine özgü bir karakter kazanması bakımından alışılmamış bir İngilizce sahne dili çıktı. Bu dil hiçbir fazlalık içermez, şiirsel, yalın ve güçlüdür, herkesçe anlaşılabilir ve gerek eylemle, gerekse düşünce düzlemindeki hesaplaşmayla bağıntılıdır. Brecht ile Laughton arasındaki ortak çalışmanın sonucu çevrilmiş bir edebiyat değildir; bir başka dilde sahne için yaratılmış bir edebiyattır ve böylece de tiyatroya ait bağımsız bir eserdir.

Brecht'in Laughton'la ortak çalışmalarının başında *Fizikçi Gali-*

lei'nin Yaşamı (Leben des Physikers Galilei) diye adlandırdığı oyun, bu süreç içersinde, 1938/39 metnine göre önemli içeriksel değişikliklerin yapıldığı bir dizi varyasyon aracılığıyla oluşur. Yeni "Sahne metni" (*Çalışma Güncesi*, 10 Aralık 1944) Amerikan tiyatrosunun koşulları doğrultusunda epey kısaltılmış bir oyun süresi gerektirmektedir. Her şeyden önce bu nedenle oyun birkaç sahne kısaltılır ve akışın bütününde daha yalın anlatımlara yer verilir. Ayrıca Brecht, bu oyun üzerindeki çalışmalarına Galilei'nin ihanetini ve başarısızlığını kararlı bir biçimde vurgulayan yeni bir anlayışla başlar. Yeni metin, savaşta olup bitenlerin etkisiyle, ilk metin gibi bilimin toplumsal gelişme açısından taşıdığı önemden çok, bilim adamının buluşlarından doğan bireysel sorumluluğunu hedefler. Brecht, "bir bilimin salt ilerleyişi" ile toplum bağlamında devrimci nitelikteki ilerleyişi arasındaki ayrıma atıfta bulunur. "(Galilei genç burjuva sınıfının gökbilimini toplumsal bağlamdaki devrimciliğinden yoksun kılar, onu yalnızca bir 'alana' dönüştürüp dondurur.) Ayrıca egemen sınıfın ideolojisinin bütünselliğinin ne denli bilincinde olduğu, en azından bir olgu niteliğiyle belirginleşir: Egemen sınıf, ezilenleri bağladığı zincirin en zayıf halkadan daha güçlü olmadığını bilmektedir." (*Çalışma Güncesi*, 30 Temmuz 1945.)

Bunun dışında, Galilei tipinin bireyselleştirilmesiyle bağıntılı olarak Brecht'in bir mülteci kimliğiyle yaşadığı deneyimler de yaratma sürecine yansır: Eserleri yalnızca yakın dostları çevresinde büyük takdir gören, yeni düşüncelerin kurucusu olan bir araştırmacının sorunu; politik bir düşünür olarak iktidardakilerin hoşgörüyle karşıladıkları bir insanın rolünü oynamak zorunda kalan ve kamuoyunda hemen hiçbir etki yaratamayan bir adamın konumu; çalışmayı sürdürmek için kendine son derece sert bir disiplin uygulamak zorunda kalmak ve bu arada çalışmanın kendileri için öngörüldüğü çevrelere ulaşamamak. Böylece Galilei tipi, İngilizce metnin yalın dilinde zengin ve çelişkilerle dolu bir profil kazanır.

Önceleri Brecht'in ve Laughton'un ortak çalışmaları 1945 Şubat'ının ortalarına kadar sürer ve o tarihte Laughton'ın film sözleşmeleri nedeniyle kesintiye uğrar. Daha sonra, 14 Mayıs günü Brecht, şu notu düşer: "Laughton'la *Galilei*'ye geri döndük. Bazı iyi şeyleri bir araya getiriyoruz, örneğin Güneş lekeleri sahnesinde Ludovico ile tartışma gibi." (*Çalışma Güncesi*, 14 Mayıs 1945.) Brecht, Mayıs ayının sonlarında *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nin Amerika gösterisinin provalarına katılmak üzere New York'a hareket ettiğinde, çalışmalar epey ilerlemiştir. 1945 Eylül'ünde bir bütün oluşturan ilk oyun metni hazırdır.

Ortak çalışmanın daha ilk döneminde Brecht, sahne ve tiplerin

Güzel Sanatlar
Kitaplığı

yapılanmasına ilişkin önemli değişikler yapar; bunlara ilişkin olarak Laughton da çeşitli öneriler getirmiştir; örneğin "ilk sahnedeki öğrenci Doppone'nin yerine Ludovico'nun geçirilmesi ya da son sahnede cadının gölgesi gibi." (*Çalışma Güncesi*, 10 Aralık 1945). Brecht o zamanlar bir 14. Sahne de planlar ve bu sahneyi, Laughton'ın "cadının gölgesi" düşüncesi doğrultusunda önce Almanca kaleme alıp, daha sonra Laughton'la birlikte İngilizceye çevirir. Bu sahnenin Almanca metniyle bir İngilizce metni, bu basımda, *Galileo*'nun ekinde bulunmaktadır.

1945 yazının sonlarında ortak çalışma ürünü ilk İngilizce metin tamamlandığında, Brecht'in *Galilei*'yi o zamana kadarki ele alış biçimine ilişkin temel tutumu da değişmiştir. 1945 Ağustos'unda Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombalarının atılmasıyla birlikte, oyunu yeni ve politik bakımdan güncel bir bağlama iten bir konum ortaya çıkmıştır: "Yeni fiziğin kurucusunun biyografisi, ansızın farklı okunur oldu. Büyük bombanın cehennemi etkisi, Galilei'nin zamanının iktidar sahipleriyle çatışkısına yeni ve daha keskin bir ışık tuttu." *(Yeni Bir Çağın Çıplak Görüntüsü.)*

1945 Eylül'ünde metin üzerinde yeni ortak çalışma başlar. Brecht'in Laughton'ı "politik açıdan düşüncesiz bir oyuncu" *(Çalışma Güncesi*, 30 Temmuz 1945) saymasına karşın, Laughton bu çalışma sırasında da yapıcı bir ortak olduğunu kanıtlar. "Laughton, teatral içgüdüsünün etkisiyle *Galilei*'deki politik öğeleri de durmaksızın vurguluyor." (*Çalışma Güncesi*, 10 Ekim 1945.) Brecht, ortak çalışmaya katılmaları için Hans Reichenbach'ı ve oğlu Stefan'ın arkadaşı olan fizik öğrencisi Morton Wurtele'yi de çağırır. Brecht'in her şeyden önce "zamanımızın gerçekçi bir sanatçısı" *(Bir Rolün Oluşturuluşu. Laughton'ın Galilei'si)* olarak takdir ettiği Laughton, yeni önerileri hep kabul eder. "...ve Laughton, canlandıracağı karakteri kurtların önüne atmaya tümüyle hazır. Kafasında bir tür şeytan var, bu şeytanın benliğinde kendini aşağı görme, boş bir gurura dönüşmüş - işlediği suçun büyüklüğünden falan gurur duymak gibi. (...) Geriye yalnızca boşuna işleyen ve yitip gitme isteğindeki sahibi tarafından taşınamayan mükemmel bir beyin kalıyor." (*Çalışma Güncesi*, 10 Ekim 1945.)

1 Aralık 1945 günü Brecht'in Santa Monica'daki evinde yeni metin okunur; bu metin - özellikle 13. Sahnede - artık Galilei'nin ihanetini, Brecht'in 1946/47 yıllarında kaleme aldığı *"Galilei'nin Yaşamı"*na Notlar. *"Galilei'yi Övmek mi, Yermek mi?* " başlıklı yazısında da belirttiği gibi, bir "suç"a, "modern doğabilimler alanındaki 'ilk günah'a" dönüşmüştür. Brecht, aynı gün *Günce*'sine yazdığı şiir biçimindeki bir Önsöz'de, bilimin günahını ele alır. Prolog, şu satırlarla

son bulur:

> Umudumuz şimdi kulak vermenizdir
> Bize olmasa bile meselemize
> Yeterince ders alınamadığı için
> Sahneye atom bombası gelmezden önce.
> (*Günce*, 1 Aralık 1945.)

Brecht, *"Galilei'yi Övmek mi, Yermek mi?"* yazısında Galilei tipine ilişkin yeni görüşünü bir kez daha dile getirir: "Atom bombası, hem teknik hem de toplumsal bir olgu olarak Galilei'nin bilimsel ediminin ve toplumsal bağlamdaki iflasının bir ürünüdür." Bu düşüncelerden yola çıkan Brecht, son sahnede Galilei'nin öğretisinden dönmesine ilişkin bütün gerekçeleri ayıklar. Galilei'nin kendisi için yaptığı çözümleme, kendine yönelik bir suçlamaya, yıkıcı bir hesaplaşmaya dönüşür. "Atom bombası gerçekte toplum ile bilim arasındaki ilişkileri bir ölüm kalım meselesi haline getirdi." (*Günçe*, 20 Eylül 1945.) Oyunun odak noktasında, bilim ile politikayı birbirinden ayrı tutmanın öldürücü sonucuna ilişkin uyarı yer alır.

Böyle bir tutumun nedenleri arasında, Brecht'in çok takdir ettiği Albert Einstein da vardır. 28 Ekim 1945 günü Brecht *Günce*'sine, Einstein'ın atom bombasının atılışından sonra bu bombanın, "Başka güçlere, özellikle de Rusya'ya asla verilmemesi gerektiğini" talep ettiğini yazar. Ve bu tutumdan şu sonucu çıkarır: "Kötü bir kemancının ve politikada genellemeler yapma gibi bir zaafı bulunan ebedi bir lise öğrencisinin kafasına yerleştirilmiş mükemmel bir uzman beyni." Çünkü Brecht'e göre, Einstein'ın bu talebi, "yeni bulunan güç kaynağını askerlerin tekeli" olarak ele almaktan başka bir anlama gelmemektedir (*Günce*, 28 Ekim 1945).

7 Ocak 1946 tarihinde Brecht ve Laughton, birlikte ortaya çıkardıkları oyuna ilişkin bir sözleşme imzalarlar. Sözleşmede saptanan başlık, şöyledir: "*Galileo* by Brecht. English Version by Charles Laughton." Sözleşme, Laughton'ın Orson Welles'i bir sahneleme için razı ettikten sonra yapılır; sahneleme 1946'da, önce yaz, sonra da sonbahar için öngörülür. Yine o sıralarda Brecht'in eserlerinin İngilizce çevirilerinin birkaç cilt olarak Amerika'da, New York'taki Reynal and Hitchcock Yayınevince yayınlanması için hazırlıklar yürütülmektedir. Brecht, eserleri yayına hazırlaması için Eric Bentley'i görevlendirir. Bentley, yayın için önce Desmond I. Vesey'in çevirisini kullanmak ister ve bu bağlamda Brecht'e atıfta bulunur: "Geçen yaz Brecht'le konuştuğumda, bana sahne için Laughton'ın çevirisini kullanmak istediğini, fakat Vesey'in çevirisinin basım için büyük bir olasılıkla daha iyi olduğunu söylemişti (...) Vesey'inki, çok titiz ve doğ-

ru bir çeviri." (Eric Bentley'den Elisabeth Hauptmann'a, 21 Nisan 1946.) Ancak Brecht, aradan geçen süre içersinde basım için Laughton'ın *Galileo*'sunu kullanmaya karar verir.

1946 Mayıs'ında Brecht, Ferdinand Reyher ile metni gözden geçirir. İkisi birlikte, Laughton'ın işlediği metinde bulunmayan son sahne (*Discorsi*'nin İtalya sınırından kaçırılması sahnesi) üzerinde çalışırlar. Ayrıca çevirisinde bazı güçlüklerle karşılaşılan balad ele alınır. Reyher, Laughton'ın İngilizcesini geri çekmeye ve Amerika'daki dil kullanımına daha yakın düşen bir metin hazırlamaya çalışır. Bu çalışmaların büyük bir bölümünü kendi başına yürütür. Ancak *Galileo*'nun dışındaki çevirilerin hiçbiri Brecht'i memnun edemediğinden, oyunlarla başlaması öngörülen Amerika basımı gerçekleşemez.

Mayıs sonlarında Brecht, *Galileo*'nun Orson Welles'in katılımıyla sahnelenmesi fikrinden uzaklaşır. Laughton'la birlikte, oyunu Reyher'in işlediği biçimiyle yeniden gözden geçirirler; bu arada Reyher'in çok sayıda önerisini ve değişikliklerini geri çevirirler. Reyher yeni metni aldığında, Brecht'e şöyle yazar: "Çabalarımız üzerine konuşmamıza hiç gerek yok, çünkü onlardan geriye hiçbir şey kalmamış." (Ferdinand Reyher'den Brecht'e, 15 Ağustos 1946.)

1946 Yazında Brecht ve Laughton, *Galileo*'nun New York'ta oynanabilmesi için yapımcılarla ve yönetmenlerle çeşitli görüşmeler yaparlar. Bu proje için para verecekleri bulmanın güçlüğünün yanısıra, öneriler çoğu kez Brecht'in oyunu kendisinin sahnelemesinde direnmesi yüzünden de başarısızlığa uğrar. Görüşmelerin yapıldığı dönemde metin üzerindeki çalışmalar da sürer (bu çalışmalar 1946 sonbaharında New York'da, zaman zaman Laughton ve Reyher'le birlikte gerçekleştirilir. 1946 yazından itibaren tek tek sahnelere ait şiirli girişler de oluşur. 1945'den beri *Galileo*'nun sahne müziği üzerinde çalışmakta olan Hanns Eisler, 1947 Haziran'ında bu dizelerin bestelenmesini tamamlar. Çeşitli tasarılarla da belgelenebildiği gibi, İngilizce metnin büyük bir bölümü Brecht tarafından hazırlanmıştır. Ancak Brecht daha sonraki aylar boyunca çok sayıda yardımcıya başvurur ve onlarla kendi metnini tartışır. Bunların başında, daha sonra ilk gösterinin programında şarkı metinlerinin çevirmeni diye anılan Albert Brush gelmektedir. Çalışmalara katılan öteki adlar, şunlardır: Eric Bentley, Ferdinand Reyher, Abe Burrows, Naomi Replansky, Joseph Losey, George Tabori ve Brecht'in kızı Barbara. Brecht, şarkıcının baladına ilişkin olarak da bu türden deneysel çalışmalar gerçekleştirir; balad 1947'de yine Eisler tarafından bestelenir.

1947 başında yine bir film çevirmeye başlayan Laughton, 1947 Nisan'ının ortalarından itibaren tekrar Brecht'le çalışmaya başlar.

Bunun yanı sıra Brecht, Laughton ve Losey, 1946 sonbaharından başlayarak bir sahnelemenin hazırlıklarını yaparlar, ancak bu proje için henüz bir yapımcı bulunamamıştır. Brecht önceleri Joseph Losey'in yönetmenliğinde deneysel nitelikte bir temsil düşünür. Amerikalı yönetmenle daha 1935 yılında Sovyetler Birliği'nde tanışmış, bir yıl sonra, *Ana*'nın sahnelenmesi için New York'ta bulunduğu sırada onunla yeniden karşılaşmıştır. Losey, *Galileo*'ya hayranlık duymakla kalmamakta, fakat Brecht'le ortak çalışmasını o zamana kadarki meslek yaşamının en büyük sınavı olarak görmektedir: "Brecht ile çalışmak, beni başka bir tiyatro ile çalışamayacak konuma getirdi." (Joseph Losey'den Hella Wuolijoki'ye, 7 Ocak 1947). Asıl hedef olan Broadway temsili için Brecht o sıralarda henüz Elia Kazan ve Harold Clurman gibi yönetmenleri düşünmektedir.

Brecht, 1947 Şubat'ının ortalarında Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi Tiyatrobilim Enstitüsü'nde çalışan Henry Schnitzler'e başvurur; 1945 yılında bu kurumda *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nin Amerika metninin ilk sahnelenişinde yönetmenlik yapan Schnitzler, yeni bir projeye, *Lukullus* operasının temsiline hazırlanmaktadır; aynı üniversitede müzik profesörü olan besteci Roger Sessions, Brecht'in 1939 tarihli radyo oyunu metnini temel alarak bu operanın müziğini bestelemiştir. Brecht, *Galileo*'yu Losey'le birlikte ortak bir rejiyle önce burada denemeyi ümit etmektedir. "Oyunun 14 sahnesi olduğundan ve bir sürü role sanatçı bulmak gerekeceğinden, Broadway'de epey pahalıya patlayacak. Bu nedenle önce ve hemen bu ilkbaharda bir üniversitede deneysel bir temsil gerçekleştirmeyi düşündük. Laughton da gelebilir ve Galileo'yu oynayabilir (...)" (Henry Schnitzler'e 1947 Şubat'ında yazılan mektup.) Ancak bu kadar kısa zamanda bir gösteri olanağı, ne bu üniversitede, ne de bir başka üniversitede bulunabilir. Sonunda gösterinin gerçekleşmesini T. Edward Hambleton'ı yapımcı olarak bulan Joseph Losey sağlar. İlk gösteri Losey'in ve Brecht'in rejileriyle, 30 Temmuz 1947 günü, Beverly Hills'deki 260 kişilik küçük Coronet Theatre'da gerçekleştirilir.

Brecht'in daha önce Caspar Neher'le ortak çalışmaları üzerine anlattıklarından esinlenen Laughton, provalar başlamadan kısa süre önce bir ara Walt Disney stüdyolarında çalışmış olan ressam John Hubley'i, Beverly Hills'deki provalar için sahne çizimleri yapmakla görevlendirir. "Biraz hınzırcaydı bu çizimler; Laughton onları kullandı, ama bu işi dikkatli yaptı." *(Bir Rolün Oluşumu. Laughton'ın Galilei'si).*

Provalar 24 Haziran 1947'de başlar; provalarla birlikte metin yeniden gözden geçirilir. Daha Beverly Hills'deki hazırlıklar sürerken, Brecht'in Nisan ayında *Galileo*'nun yapım haklarına ilişkin bir söz-

leşme yapmış olduğu T. Edward Hambleton, New York'da bir gösteri imkânı için görüşmelerde bulunur. Olumlu karar 28 Ağustos'ta çıkar. Beverly Hills'deki gösteriden yola çıkılarak, ilk gösterinin tam metnini ve bu oyuna ilişkin ayrıntılı reji yönergelerini içeren bir daktilo metni hazırlanır. Ruth Berlau, Brecht'in verdiği görev doğrultusunda bütün prova çalışmalarından fotoğraflar çeker. Brecht'in sahnelemesi böylece bir model olarak belgelendirilmiş olur; daha sonra New York'da bu metin temel alınarak Joseph Losey'in yönetiminde yeni bir çalışma yapılır; Ruth Berlau bu çalışmadan da çeşitli fotoğraflar çeker, ayrıca bir kısa film yapar.

Gösteriye ait daktilo edilmiş metin, Laughton'la *Galileo* başlığını taşıyan Amerika metni üzerinde üç yıl boyunca süren çalışmanın tek eksiksiz belgesidir. Bu metin bu ciltte ilk kez yayınlanmaktadır.

Bu ilk gösteri metninin bir varyasyonu, muhtemelen 1947 ya da 1948'de T. Edward Hambleton, bir başka varyasyon da 1948'de Basel'deki Theaterverlag Reiss tarafından sahne metni olarak yayınlanır. Üçüncü bir varyasyonu Eric Bentley University of Denver Press'de, kendisinin çıkardığı *From the Modern Repertoire* başlıklı seçkide, başka yazarların oyunlarıyla birlikte yayınlar; bu seçkide John Hubley'in çoğu çizimleri de bulunmaktadır. Bentley 1950 yılında, Brecht'in o yılın 3 Ekim tarihinde *Günce*'sinde belirttiği gibi, Münih'te Brecht'in *Cesaret Ana ve Çocukları* sahnelemesine katılmıştır. Bu buluşma sırasında büyük bir olasılıkla ikisi arasında *Galileo*'nun bu metnine ilişkin görüşmeler yapılmıştır; bu metin, 14. Sahneyi, yani *Discorsi*'nin İtalya'dan kaçırılması sahnesini içeren tek metindir.

1955 /56 Metni (Berlin Metni)

1945-46 yıllarında Brecht, Avrupa'dan *Galilei* oyununun temsili için izin isteyen çeşitli başvurular aldı. Ancak bu dileklere olumsuz yanıt verdi. Peter Suhrkamp'a da şöyle yazdı: "*Galilei*'ye gelince, söz konusu olabilecek tek metin, yani İsviçre'de oynanmış olan metin", burada sözü edilen, *Galilei'nin Yaşamı*'nın Danimarka metnidir, "hiçbir koşulda oynanamaz, çünkü kısa süre önce Charles Laughton için Almancada henüz çoğaltılmamış olan, tümüyle değişik bir metin hazırladım." (Peter Suhrkamp'a yazılan mektup, 1945 sonu/1946 başı.) Brecht'in burada atıfta bulunduğu *Galileo*, o sırada henüz tamamlanmamıştı ve mevcut metinlerin Almanca çevirileri üzerinde de çalışılmıyordu. Ancak Brecht, verdiği bu bilgiyle oyununa duyulan ilgiyi canlı tutmak istiyordu; öte yandan da yakında ABD'de gerçekleşecek sahneleme ile kendi tiyatro anlayışına ve bu eserdeki değişik-

liklere ilişkin düşüncelerine uyacak modeli yaratmayı amaçlıyordu. 1947 başlarında Joseph Losey, *Galileo*'ya ilişkin olarak şöyle der: "Brecht, oyunu gelecek yıl Berlin'de sahnelemek istiyor." (Joseph Losey'den Hella Wuolijoki'ye, 7 Ocak 1947.) Brecht, baştan beri dönüşünden sonra oyunu en kısa zamanda kendi sahnelemeyi düşünür.

31 Ekim 1947 tarihinde Amerika'dan ayrılan Brecht, önce İsviçre'ye gider. Oradan New York'da bulunan Ruth Berlau'ya şöyle yazar: "Şimdi ciddi olarak *Galilei*'yi çevirmeye başladım" (Ruth Berlau'ya yazılan mektup, 1947 sonu/1948 başı), bir süre sonra da şu haberi verir, "ve *Galilei*'yi de yarı yarıya yeniden Almancaya çevirdim" (Ruth Berlau'ya yazılan mektup, 1947 sonu/1948 başı.) Brecht, "çeviri" diye adlandırdığı çalışma için 1938/39 tarihli ve daktilo edilmiş metne geri döner. Teksir edilerek çoğaltılmış metinden kullanılabilir bulduğu bölümleri ayırıp, kendi "çevirileriyle" birleştirerek yeni bir metin oluşturur; bu çeviriler kısmen Amerika metninden sözcüğü sözcüğüne yapılmıştır, ancak büyük bölümü yeniden değiştirilen metinlerden oluşmaktadır. Gerek sahnelerin dizilişi, gerekse roller 1947 tarihli *Galileo* metnine uygundur; ancak tek tek olaylar, Danimarka metninden yeniden esinlenilerek yine daha bir zenginleştirilmiştir. Brecht, metnin bu yeni düzenlenişi için Laughton'ın Amerika gösterisinden de esinlenir ve Galilei tipine ilişkin oradaki yönelimlere bu kez dramatik metinde yer verir.

1948 Ekim'inde İsviçre'den Berlin'e dönen Brecht, oyunu orada sergilemek için Laughton'ın düzeyinde bir oyuncu aramaya koyulur. Dönüşünden sonra, yeniden *Galilei'nin Yaşamı* başlığını taşıyan üçüncü metin üzerindeki çalışmalarının hızlı ilerlemesi nedeniyle, somut öneriler yapabilecek konuma gelmiştir. Brecht, 1950 Şubat'mda Berlin'deki Hebbel Tiyatrosu'nda oyun sahneye koymakta olan Fritz Kortner'e rolü önerir, ancak ortak çalışma gerçekleşemez. Aynı günlerde Brecht, New York'ta bulunan Ferdinand Reyher'den Oskar Homolka'ya "Berlin'de oynayıp oynayamayacağını" sormasını rica eder (Ferdinand Reyher'e yazılan mektup, Şubat 1950). 1950 ortalarında sahnelemenin hazırlıkları için Caspar Neher'ı Berlin'e davet eder. Sahne düzenlemesini yapacak olan Neher'e, provalara 10 Ekim 1950 günü başlayabileceklerini, Leonard Steckel'in de başrolü oynayacağını söyler. 1949 yılında Berliner Ensemble'da, Brecht'in sahnelemesiyle *Puntila Ağa ve Uşağı Matti* adlı oyunda Puntila'yı oynamış olan Steckel, büyük bir olasılıkla bu nedenden ötürü Amerikalıların "kara listesinde" bulunmaktadır; Steckel'in İsviçre'den Federal Almanya'ya gidişi, gizli yollardan engellenir. Steckel, Brecht'in önerisine sıcak bakmaz. Brecht, gelecek 1951/52 oyun sezonu için yeniden Kortner ve Steckel ile görüşmelerde bulunur, ancak sonuç ala-

maz.

1953 yılında Brecht, Elisabeth Hauptmann'ı ve Benno Besson'u Danimarka ve Amerika metinleri üzerinde o güne kadar yaptığı çalışmaları ve elde bulunan malzemeyi temel alarak bir sahne metni oluşturmakla görevlendirir. Beverly Hills ve New York'taki gösterilere ilişkin ayrıntılı bilgileri nedeniyle bu çalışmaya Ruth Berlau da dahil edilir. *Galilei* projesini hızlandırmak için daha en baştan çalışma arkadaşlarının çabalarını etkileyen Brecht, aynı zamanda *Turandot ya da Çamaşırcıların Kongresi* oyunu üzerinde de çalışır. 1940 yılında bu oyuna ilişkin olarak yapmış olduğu taslaklara atfen, *Turandot Üzerine Notlar*'da şöyle der: "Özellikle aklın yaklaşan sabahını betimlediğim *Galilei'nin Yaşamı*'nı kaleme aldıktan sonra, bir de aklın akşamını, yani yolunu onaltıncı yüzyılın sonuna doğru kapitalizm çağının açmış olduğu aklın akşamını anlatmak istedim". Gerek *Turandot*'ta, gerekse *Galilei*'de işlenmiş olan bilim adamının, genelde de aydınların sorumluluğu sorunu, şimdi, yani 1953 yılında bu bakış açısından yeni bir biçimde güncel kılınmış olmaktadır; Brecht, iki yıl sonra *Einstein'ın Yaşamı* başlıklı oyun projesinde de aynı soruna dönecektir.

1949 Eylül'ünde Sovyetler Birliği, bir atom bombası denemesini başardığını açıklar. Amerika Birleşik Devletleri ise önermiş olduğu ve nükleer silahların kullanılmasını koşulsuz yasaklayan antlaşma yerine hidrojen bombasının yapımına başlar; 1952 yılında Amerikalılar tarafından ilk kez denenen bu bombadan bir yıl sonra Sovyetler Birliği'nde de vardır. 1953 yılında ABD'de Ethel ve Julius Rosenberg, dünya çapında protestolara rağmen Sovyetler hesabına sözde casusluk yaptıkları gerekçesiyle, vatana ihanet suçundan idam edilirler. 1954'de yine ABD'de, "Atom bombasının babası" sayılan, Hiroşima ve Nagazaki'den sonra atom silahlanmasının devamına karşı çıkıp Amerikan Atom Komisyonu Başkanlığı görevinden çekilmiş olan Robert Oppenheimer hakkında soruşturma açılır. Oppenheimer artık ABD'de bir "güvenlik rizikosu" sayılmaktadır. Oppenheimer yazılı savunmasında gerekçelerini açıklar, ama aynı zamanda da Amerika'nın silahlanma politikası karşısında tarafsız olduğunu bildirir. Bu olay dünya çapında ilgi uyandırır; Brecht de, Oppenheimer'in metnini okuduktan sonra *Günce*'sine şu notu düşer: "Oppenheimer'in yazısı, bir yamyam kabilesi tarafından et sağlamamakla suçlanılan bir adamın yazdıkları gibi. Ve bu adam kendini mazur göstermek için sanki insan avı sırasında kendisinin kazanın altına yakılacak ateş için odun toplamakla meşgul olduğunu ileri sürüyor! Ne büyük bir karanlık!" (*Günce*, 8 Temmuz 1954.)

Bütün bunlar, ABD'nin Kore'de sürdürdüğü savaşın ve bir üçüncü

dünya savaşı tehlikesinin arka planında olup biter. Dünya Barış Konseyi'nde ve Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin çeşitli örgütlerinde barışın korunması için etkin çabalar harcayan Brecht; Hauptmann ve Besson'la birlikte hazırladıkları yeni ve üçüncü *Galilei'nin Yaşamı* metninin yayınlanması için acele eder.

Daha 1948 yılında Peter Suhrkamp'a "*Versuche* (Denemeler) dizisini, olabildiğince ilk sayıdaki biçimiyle" sürdürmeye karar verdiğini bildirmiştir. (Peter Suhrkamp'a mektup, Eylül 1948). Şimdi oyunlarına ilişkin bu yayınlama biçiminden edinilen deneyimler, sürgündeyken bitirilen çalışmalar için değerlendirilecektir. Brecht daha yukarda alıntılanan mektubunda, ilk sayılardan birine *Galilei*'nin alınmasını önerir. 1953'de Suhrkamp'a yolladığı bir planda, şunu bildirir: "15. sayı: (...) bittiği takdirde, *Galilei*" (Peter Suhrkamp'a yazılan mektup, 17 Eylül 1953.) Hauptmann ve Besson'la birlikte hazırlanan metin, 1955 yılında Frankfurt'daki Suhrkamp Yayınevi'nce çıkarılan *Versuche*'nin 14. Sayısında ve Berlin/Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde, Aufbau Yayınevi'nde yayınlanır. Aynı yıl Brecht, oyunun Köln'de ilk kez oynanılması için izin verir ve ilk temsil 16 Nisan 1955 günü gerçekleşir.

Yeni *Galilei*, bilim adamının sorumluluğu sorunu ile yaşanılan çağ arasında daha yoğun bir bağ kurar; Federal Almanya'nın yeniden ordu kurması nedeniyle oyun, yaşanılan dönem açısından özel bir önem kazanmıştır. 11. Sahnedeki değişikliğin dışında, oyunun kapsamı Danimarka metnininkiyle aynıdır; ancak "Veba Sahnesi" ile son sahne, farklı bir bağlama yerleştirilmiştir. İhanet eden, yalnızca araştırmaları söz konusu olduğunda ölümden henüz korkmayan bir adamdır. Oysa uğraşının doruk noktasındayken gerçekleşen düşüşü, toplumsal sorumluluğunun büyüklüğünün bedelini yaşamıyla ödemeye hazır olmayışından ötürü çok daha korkunçtur. Tiplerin belirgin kılınması için yapılan bütün değişiklikler, toplumsal çelişkilerin daha keskinleştirilmesini amaçlar. Sondan bir önceki sahnede Galilei'nin kendine yönelttiği büyük suçlama, Robert Oppenheimer'in tutumuna ilişkin çağrışımları olası kılar. Fakat Brecht, Amerika metninin aksine, oyunu Galilei'nin mutlak anlamda mahkûm edilmesiyle noktalandırmayıp, son sahneyi, var olan bir boyuta atıfta bulunulması amacıyla yeniden ekler.

Oyunun *Versuche*'de yayınlanışından sonra Brecht, bu basımda yer almayan giriş dizeleri üzerinde çalışmayı sürdürür. Daha sonra, Berliner Ensemble'daki sahneleme çalışmaları sırasında yeniden bazı değişiklikler yapar. Ernst Busch'un başrolü oynadığı provalar 1955 Aralık'ında başlar. Aynı zamanda *Oyunlar*'ın 8. cildi de basıma hazırlanır; bu basımda Brecht'in sahneleme çalışmalarından edindi-

ği deneyimler de göz önünde bulundurulur.

Brecht, 1956 Mart'ında hastalanması nedeniyle Berliner Ensemble'daki *Galilei* provalarını kesmek zorunda kalır. *Oyunlar*'ın yayınıyla ilgili işleri yürüten Elisabeth Hauptmann, Brecht ölmezden önce ilk düzeltmeler konusunda onunla konuşacak zaman bulur. 1955/56 tarihli ve bu ciltte bulunan Berlin metninin basımı ancak 1957'de, yani Brecht'in ölümünden sonra gerçekleşir.

Sahneleme çalışmalarına paralel olarak, *Bir Rolün Oluşumu. Galilei* başlıklı model kitabının Berlin'deki Henschel Yayınevi'nde basımı için hazırlık yapılır; kitabın ilk temsil zamanında çıkması öngörülmüştür. Bu kitap için Brecht 1956 başında henüz geniş ölçüde *Versuche*'nin 14. sayısındaki metne uyan bir oyun metnini baskıya verir. Provalardan doğan ilk değişikliklerin yanısıra, bu metinde tek tek sahnelere ait giriş dizeleri de bulunmaktadır; Eisler, 1956 ilkbaharında yeniden bu dizelerin bestelenmesi üzerinde çalışır. Yine o günlerde, Brecht'in *Bir Rolün Oluşumu. Laughton'ın Galilei'si* adlı incelemesi de (Beverly Hills ve New York'taki temsillerin fotoğraflarıyla birlikte) yayınlanır. Brecht, *Bir Rolün Oluşumu. Busch'un Galilei'si* başlıklı ikinci bir incelemeyi de yetiştirmek istemektedir. "Böylece iki önemli oyuncunun aynı rolü nasıl tümüyle kendilerine özgü bir biçimde oluşturdukları görülebilecek." (Bruno Henschel'e yazılan mektup, 17 Mayıs 1956.) Model kitabı, Brecht'in ölümünden sonra, 1958'de yayınlanır. Ernst Busch'un sahne çalışması sahne fotoğraflarıyla belgelenir; bu fotoğraflara ait açıklayıcı metinleri, yayına hazırlayan sıfatıyla Hanns Eisler kaleme alır.

Brecht, *Galilei* oyunlarından hareketle iki kez bu temada değişiklik yapmayı düşünmüştür. *Galileo*'nun Amerika metni üzerinde çalışılırken, bir Prometheus oyunu yazma planından söz eder. "Prometheus ateşi icat eder ve onu tanrılara teslim ederek suç işler. Tanrılar onu yakalayıp, ateşini insanlara veremesin diye bağlarlar. Prometheus, bu ateşten uzun süre haber almaz, sonra ufukta kırmızı ateş sütunları görür: Tanrılar ateşi insanları yakmak için kullanmışlardır. Tanrılar yalnızca koro olarak ortaya çıkarlar." (*Günce*, 2 Ekim 1945.)

Galilei'nin Yaşamı'nın Berlin metni üzerindeki çalışmalar sürerken, Brecht *Einstein'ın Yaşamı*'na başlar; fizikçinin 18 Nisan 1955 tarihindeki ölümü üzerine bu konudaki kararı kesinleşir. Oyunun projesinin odak noktasında Oppenheimer olayından kaynaklanan sorunsal, başka deyişle bilim adamının atom çağındaki sorumluluğu yer almaktadır; Brecht, *Galilei*'de bu soruna yalnızca değinmekle yetinmiştir. Bu projeden geriye yalnızca ön çalışmalar kalmıştır.

Metinlerin Yazımları

1938/39 Metni (Danimarka Metni)

Brecht hayatta olduğu sürece, Danimarka metni yalnızca bir kez, o da Brecht'in onayı alınmaksızın ve özensiz bir biçimde, 1948 yılında, Berlin-Zehlendorf'taki Suhrkamp Yayınevi'nde basıldı. İlk daktilo metniyle karşılaştırıldığında bu basımda çeşitli yazım yanlışları, sahne sıralamasında doğru olmayan sayılandırmalar ve kişilere ilişkin yanlış nitelendirmeler bulunmaktadır; ayrıca kimi cümleler de bütünüyle eksiktir.

Bu basıma temel olarak, 1939 Şubat'ında Brecht tarafından tamamlanan ve 1939 Mart'ında çoğaltılan daktilo metninin teksir edilmiş kopyası alınmıştır.

Dünya Hareket Ediyor (Die Erde bewegt sich) başlıklı ilk metin, Brecht'in metnin çeşitli aşamalarından kesip bir araya getirdiği ve çeşitli eklemelerle ve el yazısı değişikliklerle tamamladığı daktilo metnidir. Bu metin, biri 7. Sahneye (Galilei/Küçük Keşiş konuşması), biri de 11. sahneye (Galilei'nin Papa tarafından kabul edilmeyi bekleyişi) ait iki dönüşüm ile, 14 sahneden oluşmaktadır. 14. Sahne (*Discorsi*'nin İtalya sınırından kaçırılışı), daktilo edilmiş metne sonradan eklenmiştir; bu sahne en azından 23 Kasım 1938 tarihinde, yani Brecht ilk yazımı tamamladığında, henüz yoktur. Anılan tarihi Brecht, 13. Sahnenin son sayfasının arkasına el yazısıyla not etmiştir; aynı gün bu sahneyi kendisine hâlâ güçlük çıkaran son sahne diye nitelendirmiştir (*Günce*, 23 Kasım 1938). Daktilo metnindeki bütün sahneler birbirini izler biçimde düzenlenmişken, Brecht onüçüncü sahnenin sonuna Galilei'nin *Dialog*'unun ilk basımının bir kapak resmini yapıştırmış ve 14. Sahneyi yeni bir sayfada başlatmıştır. Metinde bu sahne, kendine ait bir başlık taşıyan tek sahnedir.

Brecht, 23 Kasım'dan sonra öteki sahnelerde de değişiklikler yapmıştır. Margarete Steffin'in çıkarttığı, *Galilei'nin Yaşamı* başlığını taşıyan (aynı zamanda ilk düzeltmenin daktilo edilmiş metni olan), oyunun çevirmenlere, tiyatro adamlarına ve bazı dostlara ilk kez gönderilmesi için kullanılan ilk kopyada, *Dünya Hareket Ediyor* başlıklı daktilo edilmiş metne yine sonradan yapılmış çeşitli eklemeler vardır. Ancak bu eklemeler, sayfaların kesilip yapıştırılmasıyla oluşturulan daktilo edilmiş metinde kısmen yine sahneleri birbirini kesintisiz izleyen bir metnin öğeleri olmuştur; bu da Brecht'in, *Dünya Hareket Ediyor* başlıklı daktilo metni üzerinde Steffin'in ilk kopya-

sından sonra da çalışmayı sürdürmüş olduğunu açıkça göstermektedir. Brecht'in hangi değişiklikleri 23 Kasım 1938'e kadarki süre içersinde, hangilerini ise bu tarihten sonra yapmış olduğunu, her değişiklik bağlamında açıkça kanıtlayabilme olanağı bulunmamaktadır. Ancak Helene Weigel'in sonradan deri ciltle kaplattığı *Dünya Hareket Ediyor* başlıklı daktilo metni, 1939 Mart'ında çoğaltılan daktilo metni için yapılan bütün önemli değişiklikleri de içermektedir.

Brecht'in elinden çıkan ilk metnin çarpıcı özellikleri şunlardır: Galilei tipi için henüz Galileo adı kullanılmıştır. El yazısı metinde, 14. Sahnenin dışında, sahnelere başlık verilmemiştir; 14. Sahne daha sonra hemen hiç değiştirilmeksizin 1939 tarihli teksir edilmiş metne de alınmıştır. Yine ilk kez teksir edilen daktilo metninde bulunan ve 7. Sahneye (Galilei/Küçük Keşiş konuşması) ait olan değişiklik, el yazısı metinde farklı bir üslup taşımaktadır. Küçük Keşiş'in: "Peki siz gerçeğin - gerçek ise eğer - kendisini biz olmadan da kabul ettireceğine inanmıyor musunuz?" sorusu ve Galilei'nin verdiği yanıt, burada henüz yoktur.

Brecht, sahneyi de farklı başlatır. Galilei, kendi üstünlüğünü dile getirir ve yasağına uymak istemediği Engizisyon'la alay eder:

> GALİLEİ Şu aşağıda, zakkumların arkasına sinmiş olan ve arada sırada yukarı bakan insanı görüyor musunuz? Engizisyon Kardinali dürbünümden baktığından bu yana, bana eşlik edenler de hiç eksik olmadı. Roma'da suçlularla çok ilgileniliyor. Beni daha iyi gözetleyebilsin diye, şuna dürbünlerimden birini armağan edeceğim.
>
> KÜÇÜK KEŞİŞ Gerek o insanla, gerekse onu gönderenlerle bir ilgim olmadığını kabul edersiniz, değil mi? Ben matematikçiyim.
>
> GALİLEİ Ve ben de bir suçluyum.
>
> KÜÇÜK KEŞİŞ Evet, bir anlamda. İzin verin, size bunu açıklayayım.

Bunun arkasından Küçük Keşiş'in uzun açıklamaları gelir. Margarete Steffin, bu sahneden de bir ilk kopya çıkartmış, ancak bu kopya metnin bütününe konulmamıştır. Daha sonra Brecht bu daktilo metni üzerinde, sahne teksir edilmiş metne alındığında taşıdığı değişiklikleri yapmıştır.

Margarete Steffin'in *Dünya Hareket Ediyor* başlıklı daktilo metninden çıkarttığı ilk kopyada, Brecht'in ilk metnine oranla yalnızca bazı yapısal değişiklikler vardır. Steffin'in metni 12 sahneden oluşur, Galilei/Küçük Keşiş konuşması ve son sahne bu metinde bulunmamaktadır, "Veba Sahnesi" de artık bağımsız olmayıp, dönüşüm nite-

liğiyle 4. Sahneye aittir. Montaigne episodu henüz 13. Sahne içersindedir; ilk yazım sırasında bu episoda eklenen varyasyon, ilk yazımda olduğu gibi burada da bir ek niteliğindedir. *Galilei'nin Yaşamı* başlığının yanında "Tiyatro Oyunu" nitelendirmesi vardır. Daktilo metni ayrıca bir kişiler listesi ile, olayların geçtiği yerlere ilişkin bir dökümü de içermektedir.

İkinci düzelti aşamasını oluşturan ve Desmond I. Vesey'in İngilizce çevirisine temel aldığı bir sonraki daktilo metninde Brecht, tek tek olayların birbirine dramaturji açısından daha tutarlı biçimde bağlanmasına, tiplerin bireysel bağlamda daha zenginleştirilmesine, fiziksel olguların ele alınışında daha şiirsel bir düzeyin tutturulmasına ve metnin dil açısından daha çok geliştirilmesine hizmet eden bütün değişiklikleri gerçekleştirir. Metinde 13 sahne vardır; "Veba Sahnesi", yeniden bağımsız 5. Sahneye dönüşmüştür; bu metin de bir kişiler listesi ile olayların geçtiği yerlere ilişkin bir döküm içermektedir. Bu metin, ilk sayfasında alıntı bir özdeyiş içeren tek metindir; Brecht, daha sonra bu alıntıyı kullanmamıştır: "'Artık kendimize evrenin odak noktasında, bizim kadar talihli olmayan ve dışarda, uçurumun kenarında yaşamak zorunda bırakılmış bir toplum tarafından kuşatılmış, ayrıcalıklı yaratıklar diye bakmayışımız; gökbilimin ve coğrafyanın gelişmesi sayesinde, çok daha büyük sistemlerin yalnızca küçük bir parçasını oluşturan Güneş Sistemi'ndeki küçük, küre biçimi bir topakta hep birlikte yaşamak zorunda olduğumuzu çoktandır anlamış olmamız - bütün bunlar çok önemli.' (Niels Bohr)"

Brecht'in üzerinde biraz oynadığı alıntı, Niels Bohr'un 4 Ağustos 1938'de verdiği ve Danimarka'daki *Tilskueren* gazetesinin 1939 Ocak'ında yayınladığı bir konferanstan yapılmıştır.

Bugün elde pek az bir bölümü bulunan sahne metni üzerinde 1939 Eylül'ünde İsveç'te yapılan çalışma, Kurt Reiss'ın bir mektubuyla belgelenmiştir: "10 Mart tarihli yazınız için çok teşekkür ederim. *Galilei'nin Yaşamı*'nın yeni sahne metnine elbet çok büyük bir ilgi duyuyorum ve sizden metni göndermenizi rica ediyorum." (Kurt Reiss'tan Brecht'e, 18 Mart 1940.) Değişikliklerin kapsamı konusunda Margarete Steffin'in Knud Rasmussen'e yazdığı birkaç mektupta ipuçları vardır. Steffin, 23 Eylül 1939'da Rasmussen'e, Brecht'le birlikte *Galilei'nin Yaşamı*'nı onbeş buçuk sayfa kısalttıklarını bildirir. Danimarka çevirisinin bu sahne metnine göre düzenlenmesine ilişkin olarak Rasmussen'e şöyle yazar: "Evet, kısaltmalar sahne metni için zorunlu (kitap için değil! Kitap için eski büyük metin korunacak.)"; kastedilen, 1939 Mart'ına ait teksir edilerek çoğaltılmış daktilo metnidir. Mektupta ayrıca şu satırlar vardır: "5. Sahne: Venedik'te

bir konuşma. / Küçük Keşiş: O, benim de en sevdiğim tiplerden biri, ama korkarım ona daha fazla bir şeyler eklenemez." (Margarete Steffin'den Knud Rasmussen'e, Ekim 1939.) Steffin'in aynı gün Rasmussen'e yazdığı bir başka mektupta, ilk sahnede elmayla yapılan deneyin çizildiği de belirtilmiştir. Steffin'in değindiği 5. sahne ("Venedik'te Bir Konuşma"), bu basımda Danimarka metninin sonunda yer alan ektir; bu sahne, sonradan Duffield ve Crocker tarafından 1944 yılında yapılan İngilizce çeviride de yer almıştır.

Sahne metninin elde kalan parçalarından görülebildiği üzere, kısaltmalar kısmen, örneğin 8. Sahnede, Ludovico'nun gelişini izleyen metnin kısaltılması gibi, bazı metinlerin çizilmesinden ve sahnelerin içinde pasajların yerlerinin değiştirilmesinden oluşmaktadır; ancak kısmen daha büyük değişiklikler de yapılmıştır: Bu değişiklikler bağlamında Brecht, uzun pasajları daha öz bir biçimde kaleme almış, bu arada yeni düşüncelere de yer vermiştir. Örneğin Galilei, denetçi ile yaptığı tartışma sırasında şunları söyler (3. Sahne):

> (GALİLEİ) Sakinleşin, Priuli. Olayın pratik bir yanı var. Belki de duymuşsunuzdur, gökbilim, deniz trafiği için yeni ve güvenilir coğrafi uzaklık belirlemeleri geliştirmekten başka bir şey yapmıyor. İşte bu öyle bir gece ki, sevgili dostum, gökbilim, gemilere yeni kıtalara en kısa yoldan erişmelerinde yardımcı olacak bir gökyüzü saati armağan etme fırsatını görüyor. Bu, milyonlarca dukalık bir tasarruf demektir!
>
> DENETÇİ Artık söylediğiniz hiçbir şeye inanmıyorum. *(İnler).*

Bu pasaj daha sonra benzer biçimde Amerika ve Berlin metinlerine de geçmiştir.

3. Sahnedeki değişikliklerden biri de, son kısmın daha da geniş ölçüde kısaltılmasıdır. Galilei Sagredo'ya, Floransa Büyük Dükü'ne bir mektup yazmış olduğunu söyler; yeni metin büyük bir olasılıkla Sagredo'nun uzun konuşmasının ve Galilei'nin Virginia ile yaptığı konuşmanın büyük bölümlerinin yerine geçmiştir:

> SAGREDO Böyle konuştuğun zaman ne yapacağımı şaşırdığımı biliyorsun, Galileo. Aslında senin tarzını seviyorum. Floransa ya da Roma'da değil de, bu cumhuriyette yaşadığımız için de memnunum. Ama böyle konularda burada bile son derece dikkatli olmak gerekir, Galileo.
>
> GALİLEİ *(Huzursuz)* İster cumhuriyette, ister başka bir yerde yaşayalım. Gerçek, gerçektir. *(Kısa bir duraklamanın ardından kararlı bir ifadeyle)* Yeni yıldızlara Medici Yıldızları adını vereceğim.
>
> SAGREDO Neden Medici?

GALİLEİ Sana bir itirafta bulunmak istiyorum. Floransa Büyük Dükü'ne yazdım ve ondan saray matematikçiliği makamını rica ettim.

SAGREDO Ne? Hem de şimdi mi?

GALİLEİ Elbet hem de şimdi. Özellikle şimdi bana çalışmalarım için zaman bırakan bir göreve ihtiyacım var.

SAGREDO Bütün din adamlarını başına bela edecek bir görev! Ciddi olamazsın.

Sahne metninde "Veba Sahnesi" yoktur; Brecht, bu nedenle daha önceki 4. Sahnede de değişiklik yapar. 4. Sahne, Bayan Sarti'nin içeriye girişinden sonra hemen dürbünün tanıtımıyla başlar; bu kez iki Saraylı Hanım da yeni tipler olarak sahnede yer almışlardır:

GALİLEİ (*Cosmo'ya*) Majesteleri, huzurlarınızda bu beylere yeni buluşları tanıtabilmekle onur duyuyorum.

YAŞLICA SARAYLI HANIM (*Galilei'nin arkasından merdivenlerden çıkarak*) Majesteleri, mucizeler yaratan yeni hayvanını, ona yılda ikibin dukaya patlayan yeni saray matematikçisini tanıtmakla ne kadar gurur duyuyor!

FELSEFECİ (*Yukarıya vararak*) Şu ünlü boru bu demek!

GENÇ SARAYLI HANIM Bu araçtan bakılınca, Büyük Araba'nın her tekerleği görülebiliyormuş!

SARAY MAREŞALİ Ve aslanın da her yeri!

(*Gülüşmeler*)

GALİLEİ (*Onlarla birlikte gülerek*) Sizi düş kırıklığına uğratmayacağımı umarım!

Brecht, teksir edilerek çoğaltılmış Danimarka metninde bulunan ve Veba Sahnesine giriş niteliğindeki metnin yerine, 4. Sahne için yeni bir son kaleme alır. Bu bölüm, Galilei'nin üniversitedeki bilim adamlarından akıllarına güvenmelerini ve böylece seyislere bile örnek olmalarını istemesinden sonra başlar:

FİLOZOF (*Büyüklenerek*) Naçiz kanaatime göre, asıl izleyicileriniz oldukları anlaşılan seyislere pek fazla bir şey borçlu değiliz.

MATEMATİKÇİ Konu gerçekten de biraz sokaktaki adama göre gibi, öyle değil mi?

DİNBİLİMCİ Sütün ucuzlatılması konusunda bir yargıya varabilmemiz hemen hiç düşünülemez, Majesteleri.

YAŞLICA SARAYLI HANIM (*Mırıldanarak*) Kesin olan bir nokta var: Haklı olan, bağırmaya kalkışmaz.

SARAY MAREŞALİ Majesteleri, bu çok aydınlatıcı görüşmenin biraz uzadığını üzülerek belirtmek zorundayım. Ma-

jestelerine saray balosunun kırkbeş dakikaya kadar başlayacağını hatırlatabilir miyim?

COSMO (*Galilei'ye*) Dürbününüzden bir kez bakmayı çok isterim.

SARAY MAREŞALİ Zaten Bay Galilei de onu bunun için yaptı, Majesteleri. Uygun bir fırsatta size gösterecektir.

(*Cosmo, Galilei'nin önünde eğilir, sonra peşinde saraylı hanımlarla, Saray Mareşali'nin eşliğinde yürümeye başlar. Galilei de çok sarsılmış olarak ona eşlik eder.*)

GALİLEİ (*Aşağı inilirken*) Ama yapılması gereken, sadece bakmaktı!

SARAY MAREŞALİ Elbette, Bay Galilei.

YAŞLICA SARAYLI HANIM Ne büyük bir düş kırıklığı! Zavallı büyük dük! Çok zor bir durumda kaldı. İkibin duka!

Sahne metni üzerindeki çalışmalarla, Brecht'in 1939 yılı başlarında, *Hurda Alımı*'na başladığında ve kuramsal düşünceleri *Galilei'nin Yaşamı*'nı da kapsadığında geliştirdiği düşünceler arasında bağlantı vardır:

" *Galilei'nin Yaşamı*, teknik bakımdan büyük bir gerilemedir, *Carrar Ana'nın Silahları* gibi, fazla oportünisttir. 'Yeni kıyılardan esen bu tatlı meltem', bilimin gül rengini andıran o sabah kızıllığı isteniyorsa eğer, yapılması gereken, oyunu tümüyle yeniden yazmaktır. Her şey çok daha doğrudan, iç mekânlara, 'atmosfer'e, özdeşleşmeye yer verilmeksizin dile getirilmelidir. Ve her şey, gezegenler aracılığıyla yapılacak gösterileri temel almalıdır. Bölümleme ile Galilei'nin karakteristiği kalabilir. Ancak çalışma, neşeli bir çalışma, yalnızca uygulama düzeyinde, bir sahne ile bağlantılı olarak gerçekleştirilebilir." (*Günce*, 25 Şubat 1939.)

DİPNOTLAR:

Bu basımda, 1938/39 metninin düzenlenişine ilişkin olanlar

(Dipnot numaralarından sonra gelen parantez içindeki değerler, kitabın Almanca baskısındaki sayfa ve satır numaralarını göstermektedir.)

1. (8,1) *Kişiler*) Kişiler listesi sonradan eklenmiştir.

2. (38,13) *Kızılkafa*) Almanca özgün metinde, Cosmo: "Seni kaba herif (Du Rohling!) seni!" demekte, Andrea da: "Kızılkafa mı (Rotkopf) dedin?" diye yanıt vermektedir. Türkçe çeviride, hem hi-

tapta hem de karşılıkta aynı nitelendirme, yani "kızılkafa" kullanılmıştır. 1947 Amerika ve 1955/56 Berlin metinlerinde de: "Seni kızılkafa seni!" hitabı bulunmaktadır.

3. (73,15) *Gaffone*) Metnin aslında: "Doppone".

4. (76,10) *Fabrizius*) Metnin aslında: "Fabricius".

5. (111,34) *bizim bilimsel bir tartışmadan korktuğumuzu söyleyebilir.*) Brecht, bu cümlenin sonuna haç işareti koyarak, büyük bir olasılıkla 112,26-113,3'deki metni kullanmayı düşündüğü bir ekleme yapmıştır; bu metin, oyuna ilişkin başkaca notlarla birlikte ayrı bir kâğıda yazılmıştır.

6. (113,8) *Venedik*) Metnin aslında: "Roma". Margarete Steffin, 1939 yılında, Eylül sonu ya da Ekim başında Knud Rasmussen'e yazdığı bir mektupta da böyle bir yanlış yapılmış olduğunu onaylar.

7. (113,31) *Coğrafi uzaklıklar*) Brecht'in kendi elinden çıkma bir daktilo metni olan asıl metinde kâğıdın bir parçası, bu cümlede kopmuştur. "Coğrafi uzaklıklar" nitelendirmesi, bu sahnenin Margarete Steffin tarafından kopya edilmesi sırasında kullanılmıştır.

8. (115,25) (14) Brecht'in kullandığı şu Montaigne basımına göre eklenmiştir: (*Michel de Montaignes Gesammelte Schriften*, hg. V. Otto Flake und Wilhelm Weigand, Band 8, München/Leipzig 1911,S.265.

Galileo, 1947 Metni (Amerika metni)

Bu ciltteki basıma temel alınan *Galileo* metni, 1947 yazında, Beverly Hills'daki Coronet Theatre'da, ilk Amerika temsili için yapılan provalar sırasında oluşan daktilo metnidir. Metinde: " *Galileo*/by/ Bertolt Brecht" başlığının yanısıra, "English Adaptation / by / Charles Laugton" notu ve şu açıklama bulunmaktadır: "as produced by Joseph Losey with Charles Laughton at the Coronet Theatre, Hollywood, 1947, and at the Maxine Elliot Theatre, New York,1947". Reji talimatı, önceki ve sonraki hiçbir daktilo metninde rastlanmadığı ölçüde sahnedeki girişlere, çıkışlara ve hareketlere ilişkin açıklamalarla genişletilmiştir. Sahnelerin içindeki ara başlıklar her defasında ait oldukları metinlere dahil edilmiş ve bunların projeksiyon ya da afişler aracılığıyla sahnede gösterilmesi öngörülmüştür; bu doğrultudaki kararı, asıl yönetmen olan Brecht provalar sırasında vermiştir. Oyundaki kişilerin giriş sıraları, programda yer alan düzenlemeye uymaktadır. Gerek bu noktalar, gerekse metnin Roth Berlau tarafından çekilen fotoğraflarla ve New York temsiline ait filmle karşılaştırılması, bu metnin Brecht'in kendisinin sahneye koyduğu ve

böylece de onayladığı ikinci metin olduğunu belgelemektedir.

1938/39 metni ile 1947 tarihli Amerika metni arasındaki başlıca farklar, şunlardır: Amerika metninde 1-3, 5-8., 10. Ve 12. Sahnelerin başına dizeler konulmuştur; ayrıca oyun, 1947 Haziran'ında, yani provalardan hemen önce ya da provalar sırasında Hanns Eisler tarafından bestelenen dizelerle son bulur. New York gösterisinde Hanns Eisler'in müziği daha da tamamlanıp değiştirilmiştir.

Sahnelerin akışı bakımından Amerika metni önemli ölçüde kısaltılmış, ayrıca tek tek sahnelere projeksiyonla yansıtılması öngörülen başlıklar konulmuştur. 4. Sahnede (Galilei'nin Floransa'daki evi) vebaya ilişkin son bölüm çıkarılmış, Veba Sahnesi olan 5. Sahne ise bütünüyle oyunun dışında bırakılmıştır. Bundan sonraki sahnelere Amerika metninde 5 ve 6 sayıları verilmiştir; Danimarka metninde 7. Sahneye ait dönüşüm olan Galilei/Küçük Keşiş konuşması, Amerika metninde 7. Sahne olmuştur. 7. Sahnede, Galilei'nin Papa tarafından kabul edilmesini beklediği "Dönüşüm" bölümü ile, Danimarka metninin 14. Sahnesi Amerika metninden çıkarılmıştır.

Oyunun tiplerinde, olayı toplumsal bağlamda daha açık ve seçik vurgulayan değişiklikler yapılmıştır. Yaşlı bilim adamı, bilimin yararı ile ilgilenen zanaatçı Federzoni olmuştur. Ludovico Sitti, Amerika metninde Ludovico Marsili adını almış ve Galilei'nin buluşlarının toprak mülkiyeti açısından doğurabileceği toplumsal sonuçları sezip bunlardan korkan bir derebeyi kimliğine bürünmüştür. Genç burjuva sınıfının sorunlarını dile getiren dökümcü Matti, yeni bir tiptir. Danimarka metninin 13. Sahnesindeki çömlekçi ile doktor Amerika metninde yoktur.

Yapılan öteki değişiklikler, şunlardır: Galileo, 1938/39 metnindeki gibi matematik öğretmeni olarak değil, fakat fizik öğretmeni diye tanıtılır. 1. Sahnede Galilei'nin ilkeler içeren uzun açıklaması kısaltılır ve örneğin Siena'lı yapı işçilerine yapılan atıfla daha somutlaştırılır. Elma ile yapılan deney ile varsayım üzerine diyalog, bu metinde eksiktir. Sahnenin akışı içersinde büyük yer değiştirmeler yapılmıştır. Galileo, dürbünün bulunduğunu Priuli ile karşılaşmazdan önce haber alır.

Danimarka metninde üniversite denetçisi, 2. Sahnede teleskopu tanıtır; Amerika metninde ise Virginia'nın yardımıyla dürbünü tanıtan, Galilei'nin kendisidir; projeksiyonla yansıtılan başlık, aldatmacayı vurgular.

4. Sahne, Amerika metninde yarıdan fazla kısaltılmıştır. Bu sahne, Federzoni'nin yararına ve Galilei'nin talebi üzerine halk dilinde yapılan, skolastik dünya görüşü ile yeni dünya görüşünü konu alan tartışma üzerinde yoğunlaştırılmıştır.

Kardinal Bellarmin'in sarayında geçen sahnede de (Danimarka metninde yedinci, Amerika metninde altıncı sahne) büyükçe değişiklikler vardır. Yazıcılarla satranç oyunu üzerine konuşma, Galilei'nin Bellarmin ve Barberini ile dünyanın dönmesi ve sabit yıldızların uzaklığı üzerine söyleşisi metinde yer almamıştır. Bunun yerine Galilei ile Barberini arasındaki Kutsal Kitap'tan alıntılar düellosu konmuştur; Galilei'nin sahnenin başlangıcındaki şiiri ile arka plandaki şarkı da Amerika metnine özgü yeniliklerdir.

Galilei/Küçük Keşiş diyalogu yeniden düzenlenmiştir; burada Galilei'nin tutumu, iktidar ve yoksul köylüler için sabırlı olmanın gerekçesi arasındaki ilişkiler daha belirgin biçimde vurgulanmıştır. Horatius'un sekizinci hicviyesi Amerika metnine alınmamıştır.

8. Sahnede, örneğin Bayan Sarti ile Virginia arasında geçen ve burada hiç kesintiye uğramayan konuşma gibi, daha belirgin altbaşlıklara yer verilmiştir. Bacon'dan yapılan alıntı (karş.Dipnot.86), Mucius'un ortaya çıkışı, Andrea'nın Jessica'ya ilişkin anlattıkları ve Keunos parabolü metinden çıkartılmıştır. Galilei, suskunluğunu yakılma korkusuyla haklı gösterir. Federzoni, bilgin bir zanaatkâr olarak işlenir. Ludovico için önemli olan, artık yalnızca ailenin adını gölgelememek değildir; Amerika metninde Ludovico'nun tutumu, gerekçesini toprak sahibi kimliğinde bulur ve genç adam Galilei tarafından kovulur.

9. Sahne bir karnaval sahnesine dönüştürülmüştür; bu sahneyle birlikte Galilei'nin öğretilerinin halka yansıyan başkaldırı etkisi, politik bir eylem düzeyine gelir. Karnaval alayı, Danimarka metninde Brueghel'e atıf yapılarak önerilen görüntülerden farklı görüntüler sergiler ve: "Galileo, the Bible killer!" (Kutsal Kitap'ın katili Galileo!) çığlığıyla doruk noktasına varır .

Danimarka metnine oranla çok az sayıda tip içeren 10. Sahne (bu sahnede Cosmo'ya da yer verilmemiştir), her şeyden önce Galilei'nin kendini aralarında bulduğu toplumsal karşıtlıkları somutlaştırır. Kitabı geri çevirme görevini başmabeyinci üstlenir, Galilei'nin işi aslında artık bitmiştir ve papanın dostluğuna duyduğu güvenin de bir yanılsama olduğu ortaya çıkmıştır. Bu yanılsamanın karşısında, Galilei'nin kaçmasına yardımcı olmak isteyen ve ona Yukarı İtalya'nın liman kentlerinin desteğini vaat eden dökümcü Matti'nin tutumu yer alır.

11. Sahne de, yeni eklenenPapa'nın giydirilmesi olayı ile çatışkının sivrilmesine katkıda bulunur ve Galilei'ye aletlerin gösterilmesi, başka deyişle Galilei'nin sorgulamasının işkencenin birinci aşamasında yapılması emriyle birlikte doruk noktasına varır.

Danimarka metnindekinden daha kısa olan 12. Sahnede, And-

rea'nın ve Galilei'nin "Ne yazık o ülkeye ki..." diye başlayan cümleleri sahnenin sonuna yerleştirilmiştir.

13. Sahne, içeriksel yapısı bakımından bütünüyle yenidir ve Galilei'nin aczini bütün davranışlarında vurgular. Galilei, Virginia'ya *Discorsi*'ye ait düzeltmeler yerine başpiskoposa göndereceği haftalık mektubu yazdırır. Galilei'nin değişim zamanlarıyla birlikte gelen korkulara ilişkin düşünceleri de yenidir. Galilei'nin kendine yönelik olarak yaptığı çözümleme, bilimin felce uğramasını ihanetinin sonucu olarak ortaya koyar. Andrea'ya Hitler Almanya'sı ile bağıntılı olarak yöneltilen uyarıya burada yer verilmemiştir.

Büyük bir olasılıkla 1939 tarihli sahne metnine dayanan ilk İngilizce metin, Brainerd Duffield ve Emerson Crocker tarafından 1944 yılında yapılan çevirinin metnidir. Bu çeviride Danimarka metnine oranla örneğin Kuenos parabolü önemli bir değişime uğramıştır: "It's the only way to get along. I didn't know enough about diplomacy when I was in Rome, but now I have all the tricks at my fingertips. And the first one is to keep quiet, and the second is to squeeze yourself into a little corner where they won't notice you, and stay there. It's quite a trick squeezing into corners when you're as (big) as I am." (Bu, ilerleyebilmenin tek yoludur. Roma'dayken diplomasi hakkında yeterince bilgim yoktu, ama şimdi bütün numaraları biliyorum. Bunlardan birincisi dilini tutmak, ikincisi ise seni fark etmeyecekleri küçük bir köşeye çekilip orada kalmak. İnsan benim kadar şişman olunca, köşelere sinebilmek de başlı başına bir numaradır.) Brecht'in bu çeviriye ilişkin metni bugün elimizde değildir.

Brecht ve Laughton, ortak çalışmaları için hem bu çeviriden, hem de 1939/40 yıllarında Desmond I. Vesey tarafından yapılan çeviriden yararlanırlar; ancak alıntıların çoğu, Duffield ve Crocker'ın çevirilerinden yapılır. Genelde söz konusu olanlar, genel dil kullanımından ayrılan, şiirsel bakımdan daha verimli olan özel söyleyiş biçimleridir. Uzunca pasajlardan alıntıya bir örnek, Andrea'nın Danimarka metninde, 8. Sahnede söylediği son dört dizedir: "Dünya dönmüyor, der Kutsal Kitap..." Duffield/Crocker, bundan dört uzun dize yaparlar; ilk iki dize şöyledir: "The Bible says 'The Earth stands still' and everywhere one hears: / 'The Earth stands still'. To prove it so, they grab it by the ears." (Kutsal Kitap der ki: "Dünya hareket etmiyor", ve her yerde duyulur: / "Dünya hareket etmiyor." Bunu kanıtlamak için de onu yakalarlar kulaklarından sımsıkı.) Brecht ve Laughton, bu iki uzun dizeden dört kısa dize çıkarmışlardır; bunlardan biri sözcüğü sözcüğüne, ikisi de neredeyse sözcüğü sözcüğüne Duffield/Crocker'dan alınmıştır.

Brecht ile Laughton'ın ortak çalışmalarının erken bir dönemine ait olan bir daktilo metninin ilk sayfasında, Naziler üzerine (herhalde Brecht'in elinden çıkma olmayan) bir metin bulunmaktadır; metnin bir yerinde "yanlış" diye bir not vardır. Bu metnin Danimarka metnine yakınlığı, daha başka ayrıntılarda da kendini belli etmektedir: Galileo, Andrea'yı henüz "Redhead" (Kızılkafa) diye adlandırır, sonradan bu adı kullanmaz; kullanılan nitelendirmeler arasında denetçi (sonradan Priuli) ve Gaffone (sonradan Rektör) bulunmaktadır; yaşlı bilginin adı burada (ve yalnızca burada) Mr. Schreiner'dir; Küçük Keşiş, daha Campagna'dan (sonradan Fucino'dan) gelmedir; Kutsal Kitap'tan alıntılarla yapılan düello, bu metinde henüz yoktur; 10. Sahnede henüz Cosmo ("Prens") vardır. Andrea ile Galilei'nin "Ne yazık o ülkeye ki..." ("Unhappy is the land...") sözcükleriyle başlayan cümleleri, 12. Sahnede henüz birbirinden ayrıdır. Galilei'nin 6. Sahnenin başlangıcında yer alan şiiri, metinde bulunmaktadır; bu şiir daha sonra az sayıda değişikliklerle asıl metne geçmiştir. Andrea'nın dizeleri ise, Danimarka metninde olduğu gibi, henüz 8. Sahnenin sonundadır.

13. Sahne artık ikinci metne ait önemli özellikleri taşımaktadır. Galilei, burada da kendi kendisiyle acımasız bir hesaplaşmaya girişir, Andrea'ya sokakta hoş geldin der ve yeni çağı kanlı bir fahişe diye adlandırır. 9. sahnenin metni, bir bütün olarak sonraki çalışmaların metinlerinden farklı düzenlemeler sergiler, ayrıca daha önceki metinlerden de ayrılır. Bu sahneye ait olan balad (bazı yazım özellikleriyle birlikte) kendine özgü, bağımsız bir metin parçasıdır:

THE BALLAD-SINGER Ladies and gentlemen, I have much pleasure in presenting to you, at enormous expense, the latest ballad from Florence - entitled, "The Horrible Revelations of Mr. Galileo Galilei, Favorite Mathematician to His Royal Highness, Prince Cosmo de Medici." (He sings):

I hear that Mr. Galilei
He most perlitely told the sun
It needn't turn about the earth,
Its duty as a lamp is done.

O dear, o dear. What have we here?
The sun about itself prefers
To turn - than round astronomers!

Since from its duties as a lamp
This Galilei's released the sun,

The altar boy deserts the priest,
Apprentices from masters run.

O well, o well. It's natur-all
That everyone should turn around
Himself, and to no law be bound.

(During the preceding verses we have heard a carnival procession approaching. The first car enters. The ballad stops. A giant book of the works of Aristotle on a float is dragged in. A man awkwardly concealed inside the book, turns over the pages. They are all crossed out. The spectators laugh. The float goes.)

THE BALLAD-SINGER
While customers right in his shop
Were waiting to be fed,
The butcher took a juicy steak
And ate it on a crust of bread.

O dear, o dear. What have we here?
Still if for once he eats a steak
It won't give him a belly ache.

THE WOMAN
I recently stepped out myself
And when my husband asked me why
Sez I to him, "Now do you think
You're the only planet in the sky?"

THE BALLAD-SINGER
O dear, o dear. What have we here?
To tell the truth I was surprised
My wife was always satisfied.

The princes have to shine their shoes,
The king now has to bake his bread,
While soldiers saunter in the streets
Without a captain at their head.

O well, o well. It's natur-all
That working folk like me and you
Should have a turn at resting, too.

(Second car enters. The singing stops. The float bears a revolving globe which has an aristocrat's castle on top. It keeps slipping off. A lady and gentleman aristocrat keep trying to push it back into place. The spectators laugh. The float goes.)

THE BALLAD-SINGER
A lot of lovely cardinals
Were gathered at the Vatican,
The Pope came out, but not a word
Of greeting came from any man.

O dear, o dear. What have we here?
If each one kisses his own toe
The fault is Mr. Galile-o-s.

1946 sonundan, metin üzerindeki son çalışmanın başladığı 1947 Nisan'ına kadar uzanan dönem bakımından üç daktilo metni aydınlatıcı niteliktedir; Brecht, bu metinleri kısmen provalara kadar kullanmıştır. Bu metinlerin hepsi, bir asıl ve iki kopyadan oluşma tek bir metinden kaynaklanmadır. Brecht, bu üç daktilo metni üzerinde değişik zamanlarda çalışmayı sürdürmüştür. Bu metinler, bu ciltteki ikinci metinle hemen hemen aynıdır; ancak sözü edilen her üç metin, Brecht'in el yazısıyla yaptığı düzeltmelerin dışında, tek tek sayfaların ya da kimi zaman bütün bir sahnenin üzerinde çalışılmış ve yeni eklenmiş olmasıyla da birbirinden ayrılmaktadır. Tek tek sahnelere ait giriş dizeleri ve sahnelerin sırası bakımından metinler, metnin temeline uymaktadır; ancak reji yönergeleri kesin sahne yönergeleriyle yoğrulmuş, başka deyişle somut sahneyle bağıntılı olarak sahnelerin değişimine ilişkin yönergeler eklenmiştir.

Metinlerden biri, 21-25 Temmuz 1947 tarihleri arasındaki hafta yapılan provalara ilişkin bir tablo içermektedir; bu tabloda tek tek sahnelerin oyun süresinin nasıl hep daha çok kısaltıldığı not edilmiştir. Aynı metinde projeksiyonla yansıtılarak gösterilmesi öngörülen başlıklar da yer almaktadır; ancak bunlar henüz metinde ait oldukları yerlere konmamış olup, bir kâğıtta toplanmış olarak her sahneye eklenmiştir. *Galilei* başlığının altında " book" sözcüğü bulunmaktadır; bir kitabın içindekiler bölümü gibi kaleme alınmış olan bir sahne listesi, New York gösterimine ait bir fotoğraf, bir Galilei portresi ve Hubley'in çeşitli çizimleri de metne eklenmiştir.

Tamamlanmadan kalmış çeşitli daktilo metinleri ve çeşitli çalışmaların ürünü olan fragmanlar arasında bulunan bir metnin ilk sayfası, bunun T. Edward Hambleton tarafından yayınlanan Amerika

metninin bir bölümü olduğunu göstermektedir. Ancak iki metin her bakımdan birbirinin aynı değildir.

1948 yılında Basel'de, tiyatro eserleri yayınlayan Reiss Yayınevi, Amerika metnine ait bir sahne metni hazırladı; bu metin aynı yıl içersinde Münih'teki Neue Deutsche Filmgesellschaft yetkililerinden Jacob Geis'a, Prag'daki sendikaya ve Reiss Yayınevinin İtalya temsilciliğine gönderildi. Bu sahne metninin H. Schneider (Münih) tarafından çoğaltılan ve üstünde hakların Reiss'a ait olduğu belirtilen kopyası, bu ciltte yayınlanan metin ile hemen hemen aynıdır. Reji yönergeleri kısaltılmıştır; ancak tekniğine ilişkin ayrıntılar bütünüyle ayıklanmamıştır; bir dizi olay da metinde yer almamıştır, örneğin 13. Sahnede köylü yoktur ve Galilei'ye kaz armağan edilmez. Farklı yanlarıyla bu metin, 1946 sonundan 1947 Nisan'ında bitirilen metne kadar olan süre içersinde üzerlerinde çalışılan üç metne benzemektedir.

1952 yılında University of Denver Press'de, Ericc Bentley tarafından basıma hazırlanan bir *Galileo* metni, *From te Modern Repertoire* (Modern Repertuardan Seçmeler) dizisinin ikinci cildinde yayınlanır. Başlık şöyledir: "*Galileo*/by /Bertolt Brecht / Translated bay Charles Laughton." İlk sayfada alıntı ve "Copyrigt, 1952, by Bertolt Brecht", notu vardır. Bentley'in notlarda, bu metnin 1947 yılında, Beverly Hills ve New York temsillerinde kullanılan metin olduğunu belirtmesine karşın, bu doğru değildir. Metin, ilk gösteride kullanılan metinden önce işlenmiş bir metindir ve büyük bir olasılıkla çeşitli varyasyonlardan ve çalışma evrelerinden alınan bölümlerle oluşturulmuştur. Bentley, 1985 yılında James K. Lyon'ın sorusu üzerine, hangi daktilo metnini kullandığını, kullandığı metni ne zaman ve kimden aldığını hatırlayamamıştır.

İngilizce konuşulan yerlerde özgün metin sayılan 1947 tarihli bu *Galileo* metni, bu ciltte basılan metinden şu noktalarda ayrılmaktadır: *From the Modern Repertoire*'da yayınlanan metin yalnızca daha uzun olmakla kalmamakta, fakat kişilerin nitelendirilmesi bağlamında da 1945 dolaylarındaki erken çalışma evrelerini yansıtmaktadır. Ayrıca, İngilizce ya da Amerikanca söyleyiş biçimlerine yabancı bir dizi söylem dikkat çekmektedir; örneğin 4. Sahnedeki: "It is too soon before His Highness'supper" (Bentley baskısı, s.441) ya da 12. Sahnedeki: "Five o'clock is one minute" (s.466) deyişleri gibi. 1. ve 2. Sahnelerde, teleskop üzerine diyalogda asıl metinden ayrılmalar vardır. Matti, bu basımda daha 2. Sahnede ortaya çıkar. 4. Sahnede ise dikkati çekecek kadar çok sayıda fark görülmektedir. Beşinci sahnenin sonunda, Cenova Ticaret ve Denizcilik Odası'nın Galileo'nun yeni gökbilim haritalarının yararlarına ilişkin bir mektubundan alıntı yapılmıştır; buna ait Brecht'in elinden çıkma bir Almanca metin de vardır. 6. Sahne-

de, arka plandan yansıyan şarkıya yer verilmemiştir; 8. Sahnede ise Andrea'nın küçük şiirinin son dizesi olan "Ama dünya yine de döner" dizesi henüz silinmemiştir. 9. Sahnenin başındaki şu dört dize, yalnızca Bentley baskısında bulunmaktadır:

On April Fool's Day, thirty two,
Of science there was much ado.
People had learned from Galilei:
They used his teaching in their way.(S.457.)

(Fools' yerine yanlış olarak yazılan Fool's sözcüğüne, asıl metnin bazı yerlerinde de rastlanmaktadır.) Düşesle ilgili dize bu metinde yoktur; karnaval alayı da reji yönergesinde farklı tanımlanmıştır.

Bentley baskısında 14. Sahne de bulunmaktadır. Bu sahneye temel olan metin, Brecht'in Laughton ile çalışmalarının başında ABD'de yazdığı ve planlanan kitaplaştırma için önce Laughton'la, daha sonra da Reyher'le birlikte İngilizceye çevirdiği Almanca metindir. Brecht ile Laughton'm çalışmalarının ilk döneminde yapılan ve içinde bu sahnenin de bulunduğu kaba çeviriyle (bu çeviri, 1945 sonundan itibaren artık bir temsil için öngörülmemişti) karşılaştırıldığında, Bentley'in metni daha çok Brecht'in 1946 Mayıs'ında Reyher'le birlikte üzerinde çalıştığı ve basım amacına yönelik olarak gerçekleştirilen metne uymaktadır. Bu nedenle adı geçen sahne, bu cildin ekinde İngilizce olarak ve belirtilen biçimle basılmıştır.

DİPNOTLAR:

Bu basımda, 1947 tarihli ikinci metnin (Amerikan Metni) düzenlenişine ilişkin olanlar

Büyük bir olasılıkla dışarıya yazdırılmış olan metinde yazım ve yazım işaretleri bakımından aksaklıklar bulunduğundan, çeşitli durumlarda da farklı yazım biçimleriyle karşılaşıldığından, metin bugünkü dil kullanımına göre düzeltilmiş ve anlatımda bütünlük sağlanmıştır; büyük ve küçük harf kullanımı (science, doubt vb. gibi sözcükler hep küçük, adlar, ünvanlar ve hitaplar hep büyük harfle başlatılmıştır), bileşik sözcükler (örneğin, today ve to-day tarzındaki ikili yazım, today yazımında birleştirilmiştir; market-place vb. gibi bileşik sözcükler bakımından da aynı kural uygulanmıştır), işaretler (örneğin ilk tırnaklar çift, ikinciler tek olarak yazılmıştır) bu düzeltme ve bütünlük sağlama çabaları arasındadır. Britanya İngiliz-

cesi ile Amerika Birleşik Devletleri Amerikancasının birlikte bulunduğu yerlerde, çoğunlukla hangisinin kullanıldığına bakılmıştır (örneğin towards ve toward, hep toward diye kullanılmıştır)

9. (118,4) *Kişiler*] Kişiler listesi sonradan eklenmiştir.

10. (122,11) *Mrs. Sarti*] Temel metinde: "Sarti". Metnin başka yerlerinde, "Sarti"nin hem ad olarak kullanıldığı, hem de reji yönergelerinde sözünün edildiği bölümlerde de bütünlüğü sağlamak için "Mrs. Sarti"(Bayan Sarti) konulmuştur.

11. (159,32) *Fabrizius*] Temel metinde: "Fabricius'". Adın Danimarka ve Berlin metinlerindeki yazılış biçimi doğrultusunda, gerek burada, gerekse metnin başka yerlerinde aynı yazılış biçimi kullanılmıştır.

12. (160,29) Temel metinde 9. Sahnenin başında, arkadan gelen reji yönergesiyle kesişen ek bir başlık bulunmaktadır; başlık şöyledir: "All Fools' Day, 1632. The Chamber of Commerce in the Township of Rapallo has Chosen Astronomy as the Theme for This Year's Carnival Procession."

13. (163,36f). 2. *Bütün Ülkelerdeki Karnavallarda .....*] Temel metinde projeksiyonla yansıtılacak olan başlık, bir sayfa erken verilmiştir.

14. (167,15) 2. *Prens...*] Temel metinde projeksiyonla yansıtılacak başlık, sahnenin sonunda bulunmaktadır.

15. (167,26) Temel metinde sahnenin başlığını "Şarkıcılar sağdan girerler" yolundaki reji yönergesi ve "şarkıcılar" sözcüğü izlemektedir. İkisi de çıkartılmıştır.

16. (182, 7) *...çıkar*] Bu sözcüğün Almanca karşılığı olan "überschreitet", temel metinde - çoğul olan *Discorsi*'yi (Söylevler) karşılamak için "überschreiten"- çoğul olarak kullanılmıştır.

1955/56 Metni (Berlin Metni)

Berlin metninin Brecht'in ölümünden sonra, 1957'de *Oyunlar*'ın *(Stücke)* 8. Cildinde yer alan basımı, hem Frankfurt'daki Suhrkamp Yayınevinde, hem de Doğu Berlin'deki Aufbau Yayınevinde yapılmıştır. Bu ciltteki basıma temel alınan metin ise, *Oyunlar*'ın Aufbau Yayınevinde çıkan 8. Cildindeki metnin yeniden gözden geçirilmiş halidir.

Brecht'in 1947 sonunda İsviçre'de başladığı *Galileo* "çevirisinin" daktilo edilmiş metninde 13 sahne bulunmaktadır. Bu metin, Brecht'in Danimarka metninden aldığı pasajları, Amerika metninden

yeniden Almancaya yaptığı çevirilerle ve bazı yeni metinlerle birlikte nasıl oyunun üçüncü metni için biraraya getirmiş olduğunu belgelemektedir. Danimarka metnine ait pasajlar, teksir edilmiş daktilo metninin bir kopyasından alınmış ve yeni metne yapıştırılmıştır. Sahne başlıklarının büyük bir bölümü Danimarka metnine aittir; Brecht bu başlıkları oradan temel metne geçirmiştir. Brecht'in geniş ölçüde Danimarka metninden yararlandığı 1. ve 5. Sahneler daha sonra hemen hiç değiştirilmemiştir; buna karşılık 4. ve 6. Sahneler, yapılan kısaltmalarla Amerika metnini izlemiştir. Geri kalan bütün sahneleri Brecht, bu ciltteki temel metinde de bulunan temel yapıya yerleştirmiştir.

Brecht, "çeviri"nin daktilo metnini büyük bir olasılıkla değişik zamanlarda oluşturmuştur. Brecht'in İsviçre'den Ruth Berlau'ya, oyunu yarı yarıya yeniden Almanca'ya çevirdiğini bildirmesi (Ruth Berlau'ya yazılan mektup, 1947 sonu/1948 başı), herhalde 1-8. Sahnelerle bağıntılıdır. Daktilo metni, dokuzuncu sahneden başlayarak farklı bir kâğıda yazılmıştır. "Çeviri"nin bitirilişine ilişkin herhangi bir tarih elde bulunmamaktadır. 9. Sahne, Baladın - Brecht tarafından sonradan birkaç kez yeniden işlenen ve değiştirilen - yeni bir metnini içermektedir:

> BALAD ŞARKICISI (*Davul çalarak*): Kentin değerli sakinleri, hanımlar ve beyler! Loncaların büyük karnaval alayından önce size, bütün Yukarı İtalya'da söylenen ve büyük paralar karşılığında buraya ithal etmiş olduğumuz en yeni Floransa şarkısını sunuyoruz. Şarkının adı şöyle: Saray Fizikçisi Bay Galileo Galilei'nin korkutucu öğretisiyle düşünceleri ya da gelecekten bir tadımlık. (*Şarkıya başlar.*)

Yüce Tanrı dile getirdiğinde büyük buyruklarını
Seslendi Güneş'e, buyruğuyla birlikte
Ona değerli dünyasının çevresi boyunca ışık tutmasını
Güçlü bir hizmetçi gibi, görkemli bir çemberde.
Çünkü istiyordu ki, herkes bundan sonra
Dönsün kendisinden daha iyi olanın etrafında.
Papanın etrafında kardinaller.
Kardinallerin etrafında piskoposlar.
Piskoposların etrafında sekreterler.
Sekreterlerin etrafında yargıçlar.
Yargıçların etrafında zanaatkârlar.
Zanaatkârların etrafında uşaklar.
Uşakların etrafında köpekler, tavuklar
Ve dilenciler.

İşte, ey iyi yürekli insanlar, budur adına Büyük Düzen, ordo ordinum denen, ya da sayın tanrıbilimcilerin deyişiyle, budur regula aeternis, kuralların kuralı, ama gelin görün ki, ey sevgili insanlar, ne oldu sonunda? (*Şarkı söyler.*)

Fırladı yerinden Doktor Galilei
Ve seslendi Güneş'e: Dur yerinde!
Başka türlü dönmeli
Tanrının çarkı bundan böyle.
Bu büyük cüret değil mi? Ahali, şaka değil bunlar!
Bütün asi ruhlular bunları haykırmaktalar!
Çünkü gerçek şu ki, neşe dediğin az, dinleyin
vicdanınızın sesini:
kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

Kendinin efendisi ha! Güldürme beni!
İzin verilseydi buna! Bahse girerim ki
Ayinleri asardı papazın yardımcısı
Çırak da evinde kalıp yatağından çıkmazdı.
Hayır, büyük cüret olurdu bu. Ahali, şaka olmazdı!
Bütün asi ruhlular bunları haykırmaktalar!
Çünkü gerçek şu ki, neşe dediğin az, dinleyin
vicdanınızın sesini:
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

Ey iyi yürekli insanlar, şimdi bir bakın bilgin Doktor Galileo Galilei'nin kehanetleri doğrultusunda geleceğe. (*Şarkı söyler.*)

Balık pazarının ortasında iki ev kadını
İkisi de sanki taş gibi kaskatı:
Bir dilim ekmek çıkardı balık satan kadın
Ve tek başına yiyip bitirdi balığını!
İnşaat yerini kazdı duvarcı ustası
Ve çıkardı yapı sahibinin taşlarını
Ama evin çatısını tamamladıktan sonra
Tutup kendi taşındı!
İzin verilebilir mi buna? Hayır, hayır, hayır, şakası yoktur
bunun!
Bu demektir ki, diye bağırmakta bütün memnun olmayan
ruhlar!
Hepimiz çökerdik böyle bir durumda, dinleyin
vicdanınızın sesini:

Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

Toprağı kiralayan, tekmeyi yapıştırıverir
Hiç utanmadan mal sahibinin kıçına
Karısı ise kalkıp çocuklarına
Önceden papaza verdikleri sütü içirir.
İzin verilebilir mi buna? Hayır, hayır, hayır, şakası yoktur bunun!
İyi sıkılmazsa boynumuza geçirilen ip, kopuverir sonra.
Çünkü gerçek şu ki, neşe dediğin az, dinleyin vicdanınızın sesini:
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

ŞARKICININ KARISI
Bıraktım eski alışkanlıkları kısa zaman önce.
Ve dönüp, şöyle dedim kocamın yüzüne:
Bakalım bir kez, senin yapabileceğinin daha iyisini
Başaramaz mı ötelerdeki yıldızlardan biri.

ŞARKICI
Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır! Yeter Galilei, artık bitti!
Çıkartıldı mı kuduz köpeğin ağızlığı, ısırıverir elini.
Elbet doğrudur: Enderdir neşe dediğin ve yapılmalıdır yapılması gereken:
Kim olmak istemez bazen kendi kendisinin efendisi?

İKİSİ BİRDEN
Sizler, şu dünyada hep ah vah ederek yaşayanlar
Silkinin ve toparlayın zayıf güçlerinizi
Ve öğrenin iyi yürekli Doktor Galilei'den
Yeryüzündeki mutluluğun alfabesini.

Brecht, büyük bir olasılıkla uzunca bir süre 13. Sahneyle, özellikle de Galilei'nin kendisine yöneltiği büyük suçlamayı konu alan metin parçasıyla denemeler yapmıştır. Ölümünden sonra bulunan belgelerin arasında, "çeviri"nin yanısıra bu sahneye ait bir başka daktilo metni de vardır; bu metin, Galilei'nin söylevinden önce kesilmiş ve bu metinden alınan parçalar daha sonra tamamlanan sahneye eklenmiştir. Ayrıca Brecht, söylev metnini tamamlayıcı nitelikte olmak üzere, bilim adamlarına ait bir Hippokrat Yemini'ni içeren bir pasaj da koymuştur; bu pasaja ait İngilizce metin taslakları da vardır. Bu nedenle, Brecht'in Amerika metni için de 13. Sahneyi bu yönde ge-

nişletmeyi düşünmüş olması, büyük bir olasılıktır.

Brecht, Amerika metninden "çeviri"nin daktilo metnine, orada kişilerin toplumsal bağlamda daha güçlü vurgulanması amacıyla yapılmış bütün işlemeleri almıştır: Doppone ile Ludovico'nun - Brecht'in üçüncü metin üzerinde çalışırken Ludovico Capetti adını da vermeyi düşündüğü - tek bir kişide birleştirilmesi; Galilei'nin mercekçisi Federzoni; sonradan Vanni diye adlandırılan dökümcü Matti gibi. Ayrıca, *Galileo*'ya ait çok sayıda dramaturjik buluşla, yeni bir anlayışı yansıtan buluşlar da bu metne geçirilmiştir. Örneğin 2. Sahnede, Galilei'nin dürbününü kendisinin tanıtması, 6. Sahnede İncil'den alıntılarla bir tür düello yapılması, 11. Sahnede Papa'nın giydirilmesi gibi.

Brecht, Elsabeth Hauptmann ve Benno Besson'un 1953 yılında başlayan ortak çalışmalarının ürünü, 1955 yılında, *Versuche*'nin 14. Sayısındaki basıma temel metin olarak hizmet daktilo metnidir. Sözü edilen ortak çalışma, "çeviri"nin daktilo metnine dayanır. Bu arada Danimarka ve Amerika metinlerinden başkaca metinler de göz önünde bulundurulur. En önemsenen nokta, elde bulunan metinleri dramaturji açısından Brecht'in amaçladığı biçimde, başka deyişle, toplumsal çelişkileri oyunda daha ayrıntılı vurgulamalarla sergileyerek etkin kılmaktır. Bu, kişilerin toplumsal konumlarının ve birbirleriyle olan ilişkilerinin daha belirginleştirilmesiyle gerçekleştirilir.

Veba Sahnesi ile son sahne (*Discorsi*'nin İtalya sınırından kaçırılması), bu çalışma evresinde yeniden ele alınır. Veba Sahnesi, 4. Sahnenin sonuyla birlikte bu çalışma sürecine ait bir daktilo metninde başlangıçta yalnızca bir ek olarak ortaya çıkar; *Versuche*'nin 14. Sayısındaki basıma temel alınan metinde ise 5a ve 5b sahneleri olarak metne eklenir. *Versuche*'deki basımda 15 sahne bulunmaktadır; Brecht, bu yapıyı daha sonra Berlin Metnine de alır. *Versuche*'deki yayından sonra Brecht, tek tek sahnelere ait giriş dizelerinin ve Lorenzo de Medici'nin şarkısının Almanca versiyonlarını da kaleme alır. Karnaval sahnesindeki balad, "çeviri" metnine oranla daha büyük ölçüde değiştirilir ve daha sonra yalnızca küçük çapta düzeltmelerle asıl metne alınır.

Asıl metin, *Versuche*'deki basımla doğrudan bağlantılıdır. Hepsi de Brecht'in oyunun Berliner Ensemble'daki sahnelenişine ilişkin kendi reji çalışmasından kaynaklanan değişikliklerin büyük bir bölümü, Aufbau Yayınevi'nce çıkarılan *Versuche*'nin 14. Sayısının bir nüshası olan reji defterine kaydedilmiştir. Ayrıca Brecht'in bazı çalışma çalışma arkadaşlarınca provalar sırasınsa not edilen metin değişiklikleri, daha sonra *Oyunlar*'ın 8. Cildinin basımı için yapılan hazırlıklar sırasında Brecht ve Elisabeth Hauptmann tarafından gözden

geçirilip seçmeler yapılmıştır. Bu değişikliklerin içeriğini tek tek söylemler ve sahnelerin içinde gerçekleştirilen yer değiştirmeler oluşturur; böylece *Versuche*'deki basımdan yola çıkılarak, özellikle oyunun doğabilimsel bağıntıları bağlammda daha yalın ve saydam bir metin ortaya çıkmıştır. Bu asıl metin, bütünsel yapısı bakımından yine geniş ölçüde 1938/39 metniyle uygunluk gösterir; içerik açısından ise Danimarka ve Amerika metinleriyle bağıntılıdır. Aşağıdaki kuşbakışı tablo, üç metnin farklı sahne yapılarını göstermektedir.

Berlin Metninin Suhrkamp ve Aufbau Yayınevlerinde, Brecht'in ölümünden sonra yapılan ilk basımları, metnin bazı yerleri bakımından farklılık sergilemektedir. Brecht'ın ölümünden sonra birlikte başladıkları çalışmayı her iki yayınevi için yayına hazırlayan sıfatıyla tamamlayan Elisabeth Hauptmann, *Stücke*'nin (Oyunlar) 8. Cildinin Suhrkamp baskısında, Brecht'in provalar sırasında metin üzerinde yaptığı bütün değişiklikleri göz önünde bulunduramadı. Notların ve prova sırasındaki kayıtların gözden geçirilmesi biraz uzun sürdü. Henüz gözden geçirilmemiş olan düzeltmeler ancak Aufbau Yayınevinde çıkan 8. Ciltte yer alabildi. Bu nedenle, bu basımda asıl metin olarak bu yayın kullanılmıştır.

	Danimarka Metni (1938/39)	Amerika Metni (1947)	Berlin Metni (1955/56)
Padua'da çalışma odası	1.Sahne	1.Sahne	1.Sahne
Dürbünün Venedik Meclisine sunulması	2.Sahne	2.Sahne	2.Sahne
Galilei/Sagredo: Dürbün ile yapılan gözlemler	3. Sahne	3.Sahne	3.Sahne
Galilei'nin Floransa'daki evinde Medici Yıldızlarının sınanması	4.Sahne	4.Sahne	4.Sahne
Veba: Çocukların kentten ayrılışı		–	Sahne 5a
Veba	5.Sahne	–	Sahne 5b
Galilei'nin buluşlarının Collegium Romanum'da denetlenmesi	6.Sahne	5.Sahne	6.Sahne
Bellarmin'in evinde Galilei'ye söylenenler	7.Sahne	6.Sahne	7.Sahne
Galilei/Küçük Keşiş konuşması	Dönüşüm	7.Sahne	8.Sahne
Güneş lekeleri	8.Sahne	8.Sahne	9.Sahne
Karnaval	9.Sahne	9.Sahne	10.Sahne
Galilei Roma'ya çağrılır	10.Sahne	10.Sahne	11.Sahne
Papa/Engizitör	11.Sahne	11.Sahne	12.Sahne
Galilei, Papanın huzuruna kabulünü bekler	Dönüşüm	–	–
Öğretiden dönüş	12.Sahne	12.Sahne	13.Sahne
Engizisyon'un tutsağı	13.Sahne	13.Sahne	14.Sahne
"Discorsi" İtalya sınırından çıkar.	14.Sahne	–	15.Sahne

Oyunların Sahnelenişi ve Yankıları

1938/39 Metni (Danimarka Metni)

Galilei'nin Yaşamı, 9 Eylül 1943 tarihinde Zürih'de, Schauspielhaus'da ilk kez oynandı. Bu, Danimarka Metninin Brecht hayattayken gerçekleştirilen tek sahnelemesiydi. Bu temsilden yedi ay önce aynı tiyatroda *Sezuan'ın İyi İnsanı* başarı kazanmıştı; bu başarı, hemen ardından Brecht'in bir başka oyununu programa alma kararı bakımından belirleyici oldu. Rejiyi, *Sezuan'ın İyi İnsanı*'nda olduğu gibi, yine Leonard Steckel üstlenmişti; Steckel, aynı zamanda başrolü de oynuyordu. Temsilde tiyatronun hemen bütün sanatçıları rol almışlardı. Almanya'dan ve Avusturya'dan göç etmiş olan sanatçılardan Wolfgang Heinz üniversite denetçisini, Wolfgang Langhoff da çömlekçiyi oynadılar; Karl Paryla (Küçük Keşiş'in programdaki adıyla) "Genç Keşiş"i, Mathilde Danegger ise Bayan Sarti'yi oynadı. Son sahnenin alınmadığı oyun, bütünüyle başkişi üzerinde odaklaştırıldı; bu rol, Leonard Steckel'in yorumuyla her şeyden önce gerçek uğruna verilen kavganın felsefi boyutunu sergiledi. Galilei'nin çok kesitli yapısı, gerek madde gerekse düşünce bağlamında keyfine düşkünlüğü, bir öğretmen olarak karmaşık gökbilimsel ve fiziksel problemleri en yalın biçimde açıklayabilme yeteneği - bütün bunlar, Steckel'in yorumunda arka planda kaldı. Steckel, yönetmen olarak da tarihsel olmaktan çok felsefi bir drama sahneledi ve bu arada, eleştirilerin de belgelediği gibi, her şeyden önce faşizm ile hesaplaşma bağlamında güncel bağlantı noktalarını ön plana çıkardı. Oyun, Zürih'de *Galileo Galilei* adıyla oynandı.

Gösteri, Schauspielhaus açısından büyük bir başarı oldu ve izleyicilerden de yankı geldi. "İzleyici - evet, bazen Zürih'de büyük sürprizler yaşanabiliyor ! - her sahneden sonra alkışladı, ilk araya kadar hemen hiç sakinleşmedi, sonunda ise bütün sanatçıları tekrar tekrar sahneye çağırdı. (*Tages-Anzeiger für Stadt und Kanton Zürih*, 11 Eylül 1943.)

Bu alkışların birinci planda hedefi olan Steckel'in oynama biçimi üzerine Bernhard Diebold, Zürih gazetelerinden *Die Tat*'da 11 Eylül 1943 tarihinde şöyle yazdı : "Steckel, Brecht'in cümlelerinin çoğu zaman çok ustaca düzenlenmiş olan soru ve yanıt oyununu bütünüyle anlaşılabilir bir kesinliğe kavuşturdu, neredeyse teklifsiz denebilecek bir doğallığı yansıtan tonuyla inandırıcı oldu; ama bu arada bir

dehanın bütün düşünme ve bulma eylemini koşul kılarak düş kuran ve bakmaya zorlayan gizemli havayı kendiliğinden konuşturmamayı da bildi. Bu nedenle bazı sahneler nesnel kaldı." Steckel'in sahnelemesi Brecht'in kendi oyununun sahnelenişine ilişkin düşüncelerinden ne kadar farklı olursa olsun, dehanın, yüceliğin ve trajikliğin baştan çıkarıcılığına yenik düşmemeye ilişkin bu yetenek, olumlu yankılar bakımından belirleyici oldu. Zürih'deki Brecht uzmanları, bu *Galilei* oyununun farklılığı karşısında hayrete düştüler. Onlar, Brecht'e ilişkin o zamana kadarki deneyimlerinin ardından, oyunu sürekli bir eylemin alışılagelmiş akışı içersinde bırakan bu dramatik biyografiyi değil, fakat daha çok çelişkili yapısı ağır basan sahneler, şarkılı ve izleyiciye vurucu seslenişler yönelten bir oyun beklemişlerdi. *Galilei'nin Yaşamı*, Zürihlilerin alışkın oldukları drama tipine Brecht'in öteki oyunlarından daha yakın gelmişti

Tepkilerin en çarpıcı yanı, eleştirmenlerin oyunun ve sahnelemenin politik eğilimini de onaylamalarıydı. Öte yandan gösteri, İsviçre'deki genel politik iklimin antifaşist Alman tiyatrosuna karşı böyle bir tepki göstermesini olanaklı kılan bir zamanda gerçekleşmişti. Savaşın devamı, uzun zaman kendi güvenliklerinin tehlikeye düşmesinden korkan tarafsız İsviçrelilerin dikkatli çekingenliğini arka plana itmişti. Eleştirmenler bu bağlamda İsviçre'de tiyatronun antifaşist bir eğilim sergilemesini desteklemek için bu gösteriden yararlandılar. "Modern doğabilimlerin kurucuları arasında yer alan bu en önemli İtalyan doğa araştırmacısının kişiliği, bugün bize Engizisyonun karanlık çağı kadar uzak değil. Bizim içinde yaşadığımız karanlık çağda bu kişilik, korkutacak kadar çağcıl bir nitelik taşıyor. Özgür ve yürekli düşüncenin karanlık bir güçle olan kavgası, Brecht'in oyununda yalnızca tarihin mozaiği ile sınırla kalmayan bir geçerlik kazanıyor." (*Der Bund*, Bern, 11 Eylül 1943.)

Galileo, 1947 Metni (Amerika Metni)

Amerika metni *Galileo*'nun 24 Temmuz olarak ilan edilen dünya prömiyeri, sonunda 30 Temmuz 1947 günü Beverly Hills'deki Coronet Theatre'da gerçekleşti. Bu gösteri, sinema kenti olan Hollywood'da sanatsal açıdan iddialı modern tiyatro yapmak amacıyla kısa süre önce biraraya gelmiş olan Pelican Productions adlı küçük topluluğun ikinci yapımıydı. Programda yönetmen olarak Joseph Losey'in adı verilmiştir, ancak asıl sahneleme Brecht'e aittir. Laughton'ın dışında, oyuncuların çoğu gençtir. Kısmen oyunculuk okullarını henüz bitirmişlerdir ya da çok kısa bir çalışma yaşamları var-

dır; Brecht'in epik tiyatrosunun bir Amerikan sahnesindeki büyük denemesi niteliğini taşıyan bu sahneleme için, Brecht ve Laughton tarafından bu yüzden seçilmişlerdir. Brecht'e gelince, bu sahnelemeye asıl amacının, yani *Galileo*'yu Broadway'e götürme amacının bir ön basamağı gözüyle bakar. 24 Temmuz'da Coronet Theatre'da planlanan prömiyerin basılı ilanlarında, yapımcı T. Edward Hambleton'ın 17 Ağustos'tan - Beverly Hills'deki oyunların bu tarihe kadar sürmesi planlanmıştır - sonra oyunun Broadway'de sahnelenmesini öngördüğü yazılıdır. Dekor ve kostümlerden Robert Davison sorumludur; ancak bu alanda da ön çalışmaların büyük bir bölümü Brecht ve Laughton tarafından yapılır. Taslaklara ve kostümlerin planlanmasına Helene Weigel de katılır.

Prömiyer, daha izleyiciler arasında çok sayıda ünlünün bulunmasıyla Hollywood'daki kamuoyunda özel bir yer alır. Davete gelenler arasında Charles Chaplin, Charles Boyer, Ingrid Bergman ve Anthony Quinn gibi oyuncular, sinema yönetmeni Lewis Milestone ve mimar Frank Lloyd Wright da vardır. İzleyicinin seçkinliği, daha sonraki 17 temsil boyunca da sürer. Dikkatler Brecht'den ve oyunundan çok, Amerika'da sinema oyuncusu olarak tanınan ve sahnede de izlenilmek istenen Charles Laughton'a yöneliktir.

Bu nedenle prömiyerden sonra eleştirmenler, önce Laughton'ın çabasını ön plana çıkarırlar. *Los Angeles Times*'ın tiyatro yazarı Edwin Schallert, 31 Temmuz 1947 tarihinde *Yeni Bir Yaşantı* başlığı altında şunları yazar : "Laughton'ın uzun bir zamana yayılan sinema oyunculuğu kadar çekici etki yaratan bir tiyatro girişimiyle özdeşleştirilebileceği rahatça söylenebilir; sanatçı, bu durumda özenli çalışmayı temel alan bir başarının taşıyıcısı olmuştur." Brecht ve tiyatro yapma biçimi de özel bir yankı yaratır. "*Galileo*, düşünen tiyatro izleyicilerinin ilgisini uyandıracak ve drama sanatının teknik bakımdan daha özgür bir yörüngeye oturtulmasını isteyenlerin tasarımlama gücünü büyüleyecektir. Bu oyunda geleneksel dekor yapımcıları görmezlikten gelinmiş ve olağanüstü etkileyici sahne anlatısını bunca çekici kılmak için kabarık sayıda çeşitli sanatsal yollara başvurulmuştur. Bu açıdan bakıldığında, oyunun yeni ve zengin bir yaşantı olduğu kuşkusuzdur." Bu sahneleme biçiminin lehte ve aleyhte çok sayıda tepki yaratacağını hesaba katan Schallert, oyunu daha baştan "devrimci" diye savunur ve gerek oyunu, gerekse sahneleme biçimini "öncü karakterde" diye nitelendirir. "Bu oyunun, çok ağır olmasına karşın, ancak çok ender sıkıcı olduğu söylenebilir; Laughton ise hiç kuşkusuz oyunu ilginç kılan asıl güçtür."

Sahneleme başarılı olur; 17 Ağustos'taki son gösteriye kadar 4500 kişi, hayranlık, şaşkınlık ya da can sıkıntısı gibi duygularla

oyunu izler. Bu arada bütün bu olayı politik bakımdan kuşkuyla karşılayan seslerin sayısı da artar. Oyun ve yazarı kilise düşmanlığıyla, tarihi çarpıtmakla ve propaganda yapmakla suçlanır. New York'da çıkan *Variety*, Pelican Productions'ın kendini bundan böyle "Provocative Productions" diye adlandırmasını önerir (*Variety*, 6 Ağustos 1947). Prömiyere ilişkin eleştirilerde neredeyse sınırsız takdir görmüş olan Laughton da oyunu izleyen ilk haftalarda şiddetle eleştirilmeye başlanır. 25 Ağustos'ta, oyunlar artık son bulduktan sonra *Los Angeles Times*'da, bütün girişimi Laughton'ın bir "monologu", oyunu da "acemice ve okunması olanaksız" diye nitelendiren, böylece yalnız Brecht'i değil, fakat metni onunla birlikte oluşturan Laughton'ı da hedefleyen bir yazı çıkar.

Galileo karşısında gösterilen tepkilerin şaşırtıcı yanı olumsuz yargılar değil, fakat bazı eleştirmenlerin Brecht'in tiyatro anlayışıyla ciddi biçimde hesaplaşmaya başlamış oluşlarıdır. Örneğin Virginia Wright gibi tiyatro eleştirmenleri, oyunun güncel açıdan taşıdığı önemi çeşitli defalar vurgularlar : "Bilimsel gelişmeyi engelleyen iktidar sahiplerine yöneltilen eleştiriler, atombilimciler buluşlarının iktidar tarafından kötüye kullanılışına seyirci kalmak zorunda olduklarından, günümüzde çok önem taşımaktadır. Oyun, tarihsel atmosferi vurgulamaktan kaçındığından, koşutluk daha da belirginleşmektedir." (*Daily News*, Los Angeles, 31 Temmuz 1947.) Hiroşima'nın adının söylenmemesine rağmen, bazı eleştirmenler oyunun bu bağlamdaki güncelliğinin bütünüyle bilincindedirler. Edwin Schallert de 31 Temmuz 1947 tarihinde *Los Angeles Times*'da şöyle yazar : "Yine bu oyuna ilişkin olarak, konu aldığı çağın ötesinde, benimsenmiş sistemlerin çöküşünün ilanı anlamına gelebilecek bilginin ortaya çıkarılmamasıyla koşutluklar oluşturduğu da söylenebilir. (...) Oyundaki bir *Epilog*'da çok doğru olarak buna atıfta bulunulmaktadır : Bilim, gelecekte sahip olacağı iktidarı ne için kullanacaktır ?"

Oyun birkaç ay sonra New York'daki Maxine Elliot Theatre'a götürüldükten çok kısa süre, Brecht'in *Galileo*'su gibi yine New York'daki bir deneme sahnesinde gösterilen ikinci bir *Galilei* gösterisinin, Barrie Stavis'in *Lamp at Midnight* (Gece Yarısında Yanan Lamba) adlı sahnelemesinin prömiyeri yapılır. *Galileo* prömiyeri ise, 7 Aralık 1947 günü gerçekleştirilir. Yine Galilei'yi oynayan Laughton'ın dışında, Joseph Losey'in rejisiyle sahnelenen oyunda roller, eskisi gibi oyunculuk öğrencilerinden ve genç mezunlardan oluşma sanatçılara verilmiştir. Laughton, kendi rolünün sunuluş biçiminde bazı değişiklikler yapar ve oyunun başında yer alan, Brecht'in 1945'de yazdığı, İngilizce versiyonları da bulunan Prolog

(karş. *Günce*, 1 Aralık 1945), perdenin önünde söylenir.

Oyuna ilişkin tartışmalarda, Beverly Hills'deki prömiyerden sonraki gibi lehte ve aleyhte görüşler yer alır, ancak New York'da *Galileo*, öncelikle psikolojik bir karakter oyunu niteliğiyle Amerikan izleyicisinin beklentilerine çok daha uyan *Lamp at Midnight* ile karşılaştırılır. Prömiyerden birkaç hafta önce New York'daki City College'da doçent olan ve orada genç yazarlara oyun yazarlığı dersleri veren John F. Matthews konuşur. Matthews, kategorik olarak *Galileo*'yu, Stavis'in "iyi oyunu" karşısında "kötü oyun" diye nitelendirir; American National Theatre and Academy'ye (ANTA) yazdığı bir açık mektupta, bu örgütün kendi deneme sahnelerinden birinde yalnızca ticari nedenlerle Laughton üzerinde odaklaşmasını yerer (*The New York Times*, 2 Kasım 1947.) Eric Bentley, 9 Kasım 1947'de yine *New York Times*'da yanıt vererek, Matthews'un *Galileo*'yu henüz görmediğini, yalnızca metinden okuduğunu, eğer görseydi Laughton'ı anlamış olacağını, çünkü Laughton'ın oyunu esere "hayranlık duyduğu" için ve bu oyunun "bilime ve toplumsal ahlaka ilişkin önemli bir tavrı" sergilemesi nedeniyle "seçtiğini" söyledi. Laughton ise, 11 Aralık 1947'de, *New York Post*'da yayınlanan bir söyleşisinde şöyle dedi : "Oyun, hepimiz için çok önem kazanmış olan yeni insanı, fizikçiyi sergilemekte."

Ancak bazı tiyatro eleştirmenlerinin oyunu ilke olarak ret ediş-lerinin yanı sıra, New York'daki prömiyerin ardından bu tür bir tiyatro ile hesaplaşma girişimi yine de ağır basar. Howard Barnes, 8 Aralık günü *New York Herald Tribune* gazetesinde çıkan eleştiri yazısında *Galileo*'yu bir "dramatik biyografi" ve "düşünsel drama" diye nitelendirir. Brecht'in epik tiyatrosuna bir giriş yolu bulabilme çabası belirgindir. William Hawkins, *"Galileo Yeni Bir Tonda Konuşuyor"* başlığı altında Brecht'in tiyatro anlayışıyla hesaplaşır ve bu tiyatronun Amerika için henüz alışılmadık olan farklı niteliğinin altını çizer (*New York Worl-Telegram*, 8 Aralık 1947).

Beverly Hills'deki prömiyerin ardından Los Angeles basınında olduğu gibi, New York gazetelerinin eleştirmenleri de oyunun politik yanını görürler. *Vogue* dergisi, 1 Eylül 1947 günü Beverly Hills'deki sahnelemenin New York'da yineleneceğini duyurmuş ve oyunun kilise karşıtı eğilimine dikkatleri çekmiştir. Ancak bu yargı, prömiyerden sonra ağırlık kazanmamıştır. Hatta *Legitimate* gazetesinin New York tiyatro eleştirmeni, 10 Aralık 1947 tarihinde şu görüşü dile getirir : "Galilei'nin dünyanın güneşin çevresinde döndüğüne ilişkin buluşu, kuramın bağımsız düşünceye kazandırdığı itici güç ve yerleşik iktidarla (kiliseyle) kaçınılmaz olarak yarattığı çatışkı, günümüzdeki olayların ışığında kesinlikle önemlidir."

Oyun, toplam altı kez temsil edilir. *Galileo*'nun, Brecht'in tiyatrosuyla birlikte en yakın olduğu izleyici kitlesinde uyandırabileceği etkiler, 10 Aralık 1947'de Komünist bir gazete olan *Daily Worker*'da (New York) dile getirilmiştir. Brecht'in epik tiyatrosunun yapısını ayrıntılı biçimde anlatan ve temsili örnek alarak bu tiyatronun bazı teknikleri ve etkileme biçimi üzerinde duran Lee Newton, eleştiri yazısına şöyle başlar : "Amerika Karşıtı Eylemleri Araştırma Komisyonu (HUAC) diye adlandırılan ahlak lejyonu, yani insanoğlunun düşüncesini kendi cüce ahlak anlayışlarının düzeyine indirgeme peşinde olan Eric Johnston ve ötekiler, dünyaya bütünüyle egemen olmadıkları sürece, Galilei'nin öyküsü, gerçeği bulmaya yönelik araştırmaları ve Katolik kilisesinin gerçeği baskı altına alma çabaları, insanlığı heyecanlandıracak ve insanlık için esin kaynağı olacaktır."

Brecht, bu sahnelemenin çalışmalarına katılmadı ve gösteriyi de görmedi. Araştırma Komisyonunun önündeki sorgulanışının ardından, 31 Ekim'de, *Galileo*'nun New York'daki provalarının başlangıcında, bir daha dönmemek üzere Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrıldı. Arkasından Avrupa'ya gönderilen eleştiri yazılarından, çok sayıda olumlu sesin varlığına rağmen, edindiği izlenim şöyleydi: "(New York basını), *Galilei* ile asla uyum sağlayamayacağından, bu oyun üzerine düşünmenin istenilmesine ilişkin olarak olumsuz tavır alıyor. Burjuva kesimi, kendisini konu alan tiyatro oyunlarının ondan talep ettiği genel ve ihtisaslaşmadan uzak düşünme biçimine hiç hazır değil." (Günce, 22 Aralık 1947.)

Galileo, Beverly Hills ve New York'dan sonra 1953 yılında Toronto'da da oynandı.

1955/56 Metni (Berlin Metni)

Brecht, 1955 Aralığında Berliner Ensemble'da *Galilei'nin Yaşamı*'nın sahne provalarına başladığında, bu yeni *Galilei* oyununun ilk gösteriminin üzerinden sekiz ay geçmişti. Oyunun prömiyeri, *Galileo Galilei* adıyla 16 Nisan 1955 tarihinde, Köln'deki Kammerspiele'de yapılmıştı. Bu sahneleme için, prömiyerden birkaç hafta sonra *Versuche*'nin 14. Sayısında çıkan metin temel alınmıştı. Böylece Köln'deki gösteri için tek tek sahnelere ait giriş dizeleri henüz hazır değildi. Brecht, kendisine oyunun Federal Almanya'da ilk kez sahnelenmesi için Herbert Jhering tarafından tavsiye edilen ve uzun zamandan beri *Galilei* üzerinde çalışan yönetmen Friedrich Siems'e metni, metin üzerindeki çalışmalar bu aşamadayken bıraktı. Dekorları yapan

Max Fritzsche, geniş ölçüde 1947 yılındaki Beverly Hills ve New York'da gerçekleştirilen *Galilei* gösterilerinin modeline bağlı kaldı. Galilei rolünü, Kaspar Brüningshaus oynadı.

Gösteri, dikkate değer bir başarı kazandı prömiyer izleyicilerince "gerçek anlamda alkış tufanına" boğuldu (*Freies Volk*, Düsseldorf, 19 Nisan 1955). Gelgelelim bu gösteri daha çok geleneksel bir üsluptaydı; bu durum, bazı eleştirmenlerin Brecht'in yeni yönelimlerinden söz etmelerine yol açtı; örneğin Werner Tamms, 18 Nisan 1955'de *Westdeutsche Allgemeine*'de şöyle yazdı : "Dramatik açıdan Brecht'in temel ilkesi olan tiyatronun öğretme görevi, izleyiciyi zorlamadan ama yine de telkin edici ve eyleme katan bir biçime kavuşmuş."

Basının olumlu tepkisi, geniş ölçüde tarihi konuya duyulan ilgiyle sınırlı kaldı. Bu bağlamda Johannes Jacobi, *Zeit*'da şöyle yazdı : "Brecht'in 'epik' tekniği aracılığıyla (...) izleyiciye sarsıcı bir bilgi iletiliyor: Düşüncenin delici gücü ve yeni bir düşünce aracılığıyla dünyayı resmen yerinden oynatabilme yetisi. Bunu entellektüel, toplumsal ve kişisel yaşamın bütününde göstermiş, herkes için anlaşılır biçimde betimlemiş olmak, Brecht'in hayran olunmaya değer eylemidir." (*Die Zeit*, Hamburg, 21 Nisan 1955.) Oyunun "atom bombasının tehlikesine" ilişkin, "bütün insanlığı sarsan" ve "Brecht tarafından sahnede karara sunulan" güncel atfı (*Freies Volk*, Düsseldorf, 19 Nisan 1955), gösterinin politik açıdan son derece hassas bir dönemde gerçekleştirilmesine rağmen komünist basının dışında hemen hiç göz önüne alınmaz. 1954 Ekim'inde yapılan Paris Sözleşmeleri'nden beri Federal Almanya'nın artan yeniden silahlanması ve NATO'ya girişi kamuoyunun odak noktasında yer almaktadır. Sözleşmeler, kilise temsilcilerinden muhalefet partilerine ve sendikalara kadar uzanan kitlesel protestolara bakılmaksızın 27 Şubat 1955 tarihinde onaylanır.

Tiyatro eleştirmenlerinin çoğunluğu bakımından tartışma konusu olan güncel sorun, Brecht'in kendisidir; eserlerine Federal Almanya'da 17 Haziran 1953 tarihinde uygulanan boykotun bu *Galilei* oyunundan sonra da savunulabilmesi güçtür. *Frankfurter Rundschau*'nun eleştirmeni, "sahneler ilerledikçe dramatik açıdan yoğunlaştırılmış bir vurucu güç" kazanan "bir teatral yapı olarak da insanı yakalayıp sarsan bir eser" diye özetledikten sonra, şu noktaların altını çizer : "Gerçek şu ki Brecht, Almanca konuşulan bölgelerde şu anda bir eşi daha bulunmayan bir dramatik gücü temsil ediyor. Politik bakımdan konumu pek saptanamayan Brecht'in ne ölçüde güvenilir olduğu ise bir başka konu (...) Brecht'in sahnelerimize geri dönüşü, ancak yazar ile eseri arasında tam bir ayrım gözetildiği takdirde savunulabilir. (...) Eğer karşımızda neyin ve kimin bulunduğunu iyi görebilirsek,

durumun kritik olması gerekmez." (*Frankfurter Rundschau*, 20 Nisan 1955.) Bunun ardından Köln'deki temsilin oyuna kendine göre yaklaşmış olduğu belirtilir; "Kobra Brecht"in "komünist zehiriyle dolu dişi" kırılmıştır. Eleştirmen Brigitte Jeremias, bu bağlamda "oyunun özüne" atıfta bulunur; Brecht'e göre bu öz, şöyledir : "Gökyüzünün düzeni gibi, yeryüzündeki düzenin de altüst edilmesi gerekir; düzenin ayarı, ancak böyle yapıldığı takdirde yerine oturabilir"; fakat eleştirmene göre Köln gösterisi, var olan düzeni koruma ilkesine bağlı kalmıştır : "Devrimci bir drama, restoratif bir dramaya dönüşmüştü." (*Der Mittag*, Düsseldorf, 18 Nisan 1955.)

Sahnelemenin bütün eleştirilerle belgelenen ve "Brecht'in Federal Alman sahnelerine geri dönmesini sağlayan" (*Deutsche Woche*, Münih, 4 Mayıs 1955) başarısı, bu ve başkaca doğrultularda yorumlanır. Eleştirmen Friedrich Luft, *Welt*'in Essen baskısında şu iddiayı ileri sürer : "Oyun, yazarının artık yerleşmiş olduğu bugünün Doğu Almanyasında (...) oynanamaz; hınzır ifadeli ve kendi kurnazca tutumu içersinde kışkırtıcı olan metin, orada barut fıçısına tutulan bir meşale etkisi yaratırdı. (...) Böylece bu büyük oyuna gerçekten uygun bir gösteri için hemen hiç hazırlıklı olmayan Köln, Brecht'in *Cesaret Ana*'nın yanısıra kaleme aldığı en önemli dramanın keyfine varma olanağını buldu." (*Die Welt*, Essen, 20 Nisan 1955.)

1956 Mayısında *Galilei'nin Yaşamı*, Nürnberg'deki Lessing Tiyatrosu'nda, tek tek sahnelere ait giriş dizelerinin Almanca metniyle ilk kez olmak üzere sahnelenir; dizelerin bestesi Eisler'e aittir. Reji yine Friedrich Siems tarafından gerçekleştirilmiştir. Dekorlar Frank Schulte tarafından yapılmıştır, Galilei rolünü Helmut Hinzelmann oynar. 1956 Haziranında ise *Galilei'nin Yaşamı*'nın Viyana prömiyeri Wolfgang Heinz'ın rejisiyle Scala'da yapılır. Dekorlar Erika Thomasberger'e aittir; Galilei'yi Karl Paryla oynar.

15 Ocak 1957 günü Berliner Ensemble'da, *Galilei'nin Yaşamı*'nın Brecht tarafından başlanılan ve onun ölümünden sonra Erich Engel'in tamamladığı sahnelemenin prömiyeri yapılır. 13 Aralık 1955'den 27 Mart 1956'ya kadar sahne provalarını yöneten ve bütün sahnelerde çalışmış olan Brecht, uzun süren bir arayışın ardından başrol için Ernst Busch'da karar kılmıştır. Dekorlar, Caspar Neher'in taslaklarına göre Gustav Hoffmann tarafından yapılır. Oyun, Veba Sahnesi ve son sahne çıkarılarak oynanır; her sahnenin başında yer alan, Hanns Eisler tarafından bestelenen giriş dizeleri, Thoman Korosu'ndan beş çocuk tarafından seslendirilir. Koro, temsili 15. Sahnenin başında yer alan dizelerle kapatır.

Temsil, uluslararası alanda yankılar uyandıran bir tiyatro olayı olur ve yıllar boyunca Berliner Ensemble'ın programını belirlemekle

kalmayıp, gerek Almanya'daki, gerekse yabancı ülkelerdeki çeşitli turnelerde Berliner Ensemble'ın ün kazanmasına katkıda bulunur. 1957 Mart'ında Alman Tiyatrosu'nun (Deutsches Theater) Müdürü Wolfgang Langhoff, Alman Demokratik Cumhuriyeti Sanatlar Akademisi'nin bir toplantısında, 1957 tiyatro sezonunun tarihe Brecht'in *Galilei*'sinin Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde ilk kez temsil edildiği yıl olarak geçeceğini açıklar (*National-Zeitung*, Berlin/DDR, 30 Mart 1957).

Prömiyerden sonraki eleştirilerde özellikle iki çaba odak noktası olur: Brecht'in büyük edebi eseri ve Galilei'nin Ernst Busch tarafından canlandırılması. Christoph Funke, *Morgen*'de (Berlin/DDR) şöyle yazar : "*Galileo Galilei'nin Yaşamı*, yalnızca bilimin görevini ve sorumluluğunu konu alan bir öğretici oyun ya da bilim adamlarının vicdanına yönelik ısrarlı bir çağrı değildir. Bertolt Brecht'in oyunu, Alman düzyazı edebiyatının bir başyapıtı ve felsefi bilgeliğinin saydamlığıyla da Alman tiyatro yazarlığının eşsiz bir ürünüdür." Oyunun güncel söylemine ilişkin olarak da Funke şunları ekler : "Atomun bilimi, insanlığın mutluluğunu ve yıkımını eşit olarak barındırmakta. Galilei'nin büyüklüğü ve zayıflığı, ancak bu bakış açısından tarihsel anlamına kavuşur. (...) Galilei, bilimsel görevini yerine getirdi ve insani zayıflığından ötürü iflas etti, 'arı' bilime sadık kaldı ve insanlığa ihanet etti. Brecht'in Galilei'nin yaşamına ilişkin sahnelerinin akışının yanlış anlaşılması olanaksız mesajı, işte budur." (*Der Morgen*, Berlin/DDR, 18 Ocak 1957.) Federal Almanya'da kaleme alınan eleştirilerde, bilim adamlarının sorumluluğu, hem Hiroşima'yla bağıntılı olarak, hem de ABD'de, "dikenli tellerin arkasındaki altın kafeste", o zamanın silah endüstrisinde çalışan Alman bilim adamlarıyla bağıntılı olarak vurgulanır; bu temsilin "zorlayıcı benzetişlerle" söz konusu konulara atıfta bulunduğu belirtilir (*Westdeutsche Allgemeine*, Essen, 18 Ocak 1957).

Ernst Busch'un bütün eleştirilerde takdir edilen başarısı için çok değişik nitelendirmeler yapılır : "Ernst Busch, bu karakterin kurnaz ve güçlü, başkaldırıcı ve halktan yana özellikleri için hem gestus, hem de ton bağlamında gerçek bir anlatımı başardı. Buna karşılık kendi misyonunun büyüsüne kapılmış düşünürün ve araştırmacının yeri göğü sarsan dehası, çok geride kaldı." (*Neuer Weg*, Halle, 11 Şubat 1957.) 18 Ocak tarihli *Westdeutsche Allgemeine* (Essen) gazetesinde Busch, "proleter bir Galilei" diye nitelendirildi. Arnolt Bronnen ise, 17 Ocak tarihli *Berliner Zeitung*'da şöyle yazdı : "Bu, Brecht'in gördüğü ve hepimizin özlemini çektiği bilim adamıydı: Halka yakın, çalışmalarının toplumsal amacını hep göz önünde bulunduran, araştırmalarıyla 'insanoğlunun yaşamının güçlüklerini azaltmak is-

teyen' bilim adamı. Metnin pek açık olmayan bazı bölümlerinin dışında, onda bulunduğuna pek inanılmayanlar ise ihanet, öğretisinden dönme ve yumuşamaydı." Benzer yargılara çeşitli eleştirilerde rastlanmaktadır; Engels'in sahnelemesi, bu noktada Brecht'in kendi prova çalışmaları sırasında hep bir problem olarak gördüğü düğümü, "kahramandan suçluyu türetmeyi" (provanın ses kaydından, 21 Mart 1956) tam olarak çözememiştir.

Henryk Keisch, 29 Ocak 1957'de *Neues Deutschland*'da (Berlin/DDR) şöyle yazar : "Brecht'in Galilei'sinin daha başlangıçtan itibaren sergilediği, bencilliği ve ilkesiz yararcılığı yansıtan belli çizgiler ironik bir oyunla örtülmemeli, fakat tersine eleştirel bir tutumla vurgulanmalıydı." Fritz Erpenbeck'in *"Suçlamalı mı, Acımalı mı?"* başlıklı ve 1957 tarihli ayrıntılı incelemesinde de belirttiği gibi, Galilei'nin kaderinin yalnızca merhamet uyandırması olasılığı güçlüydü : "Ve bu adamdan nefret etmeliyim, onu suçlamalıyım, öyle mi ? Ne kadar çok yorum beni buna zorlarsa zorlasın –yapamam ! Görürken, temsil sırasında yapamam. Okumaya gelince, o farklı bir şey." (*Theater der Zeit*, Berlin/DDR, 1957, Heft 3, s.9.)

Federal Almanyalı kimi eleştirmenler, Berliner Ensemble'daki sahnelemenin başarısının ardından Brecht için bir tür ağıt yaktılar ve Brecht'in Galilei gibi kurnazca davranarak, özellikle DDR'ı eleştirmeyi amaçlayan bir miras bırakmış olduğunu ileri sürdüler. Bu düşüncenin sözcülerinden biri de, Köln'deki oyunun ardından bu oyunun DDR'de oynanamayacağı saptamasını yapmış olan Friedrich Luft'dur. Ona göre, "bugünkü dünya tiyatrosunun en görülmeye değer olanlarından biri" olan bu sahnelemenin sanatsal değerine ilişkin hayranlığı, yalnızca şu bakış açısıyla ayakta kalabilir : "Bu akılcı ve devrimci bilgelikle örülü oyunu özellikle burada izlemek, bir hortlağı izlemek gibi, neredeyse Brecht'in öldükten sonra politik bakımdan arınması gibi bir şey." (*Die Welt*, Essen, 17 Ocak 1957).

Satır Açıklamaları

1938/39 Metni (Danimarka Metni)

17. (9,2) *Galilei... Padua*] Galileo Galilei, 1592-1610 yılları arasında Padua Üniversitesi'nde matematik profesörü olarak çalıştı.

18. (9,3) *Kopernik'in yeni dünya sistemi*] Dünyanın ve öteki uyduların Güneş'in çevresinde döndüklerini öngören sistem. Sistemin kurucusu Nikolaus Kopernikus, zamanının doğabilim araştırmaları çerçevesinde yeni deneysel bilgilerin açıklanabilmesi için dünya ile evrenin birliği düşüncesini bilime sokmuş, böylece de yeniçağın doğabiliminin yolunu açmıştır. Kopernikus'un başyapıtı olan *De revolutionibus orbium coelestium Libri VI* (Dünya Cisimlerinin Çember Hareketleri Üzerine, Kitap VI), 1543 yılında yayınlanmıştır.

19. (9,23) *Ptolemaeus Sistemi*] Gök cisimlerinin dünya çevresinde döndüğünü öngören dünya sistemi. 2. Yüzyılda Mısırlı gökbilimci Claudius Ptolemaeus tarafından sistematik bir biçimde açıklanmıştır. Ptolemaeus'un başyapıtı olan ve 827 yılında *Almagest* (Büyük Gökbilim Sistemi) başlıklı bir Arapça çeviri aracılığıyla günümüze kalan yapıt, bilimsel bir buluş olarak kuram ve uygulama alanındaki önemini yüzyıllar boyunca korumuştur. Bu kitapta söylenenler Kutsal Kitap'ta söylenenlerle de bağdaştırılabildiğinden, Galilei'nin döneminde bile çürütülemez bir öğreti sayılmaktaydı.

20. (9,30) *Saydam küreler*] İ.Ö. 4. yüzyılda Aristoteles tarafından ortaya atılan kuramla bağıntılıdır. Bu kurama göre gökteki cisimler kristal kürelere bağlıydı; bu kristal küreler, yıldızların taşıyıcıları olarak bu yıldızları, çember biçiminde yörüngelerde dünyanın çevresinde döndürmekteydi.

21. (10,5) *toplar yerleştirilmiş*] Yine Aristoteles'in küre kuramıyla bağıntılı. Kavram, birbirinin içinde yer alan kristal kürelerden oluşma büyük bir küre olarak düşünülen uzayın ötesine geçilemeyeceği tasarımını dile getirmektedir.

22. (10,13) *Ve gemilerimiz oralara gideli beri...*] Christoph Columbus'un Amerika'ya (1492), Vasco de Gama'nın da Afrika'yı dolanıp Hindistan'a kadar (1498) yaptıkları yolculuklarla birlikte coğrafya alanındaki buluşlara ilişkin yeni bir sayfa açıldı ve dünyanın yuvarlak olduğu konusundaki varsayıma gökbilim açısından önemli bir kanıt getirilmiş oldu.

23. (10,14) *şöyle denmekte bütün güleryüzlü kıtalarda*] Brecht, bu pasajı daha önce *Lindbergh'lerin Uçuşu*'nda (Der Flug der Lindberghs)

kullanmıştır; anılan eserin 8. Sahnesinde şöyle denir : "Ve güleryüzlü kıtalarda/ O büyük ve korkulan denizin / Yalnızca küçük bir su olduğu konuşulmakta." Ayrıca karş., Joe Fleischacker- fragmanındaki *Üçbin Yılının Başlangıcında İnsanların Büyük Kentlere Göçleri* (Über den Einzug der Menschheit in die grossen Stadte zu Beginn des dritten Jahrtausends) adlı şiir.

24. (10,32) *Çünkü... inancın oturduğu... şimdi kuşku yerleşti.*] René Descartes, zamanının doğabilimsel bilgilerinden yola çıkarak oluşmakta olan doğabilimlerinin temel ilkelerini formüle etmeye çalıştı. Descartes'ın düşüncesinin çıkış noktası, yalnızca inanç temeline dayanılarak varsayılan her şeyin evrensel olarak kuşkuyla karşılanmasıdır. Brecht, Galilei'nin bu oyundaki çoğu kanıtlamaları için Descartes'ın felsefesinin bilgilerini kullanır. *Galilei'nin Yaşamı*'nı yazdığı dönemde *Kuşkuya Övgü* (Lob des Zweifels) adlı şiiri de kaleme alır.

25. (11,18f) *şimdilerde satranç oyununda bile kaleler...*] Burada Avrupa'daki satranç oyununun kurallarına 15. yüzyıldan başlanarak getirilen yenilikler söz konusu edilmektedir; bu yenilikler 16. yüzyılda, "rok" olanağının (şah ile kalenin yer değiştirmesinin) getirilmesiyle noktalanmıştır. Arap usulü satrancın aksine, kaleler bu yeniliğin dışında eski hareket etme biçimlerini korumuşlardır. Yenilikler, piyonların hareketlerinde ve özellikle de vezirin en güçlü taşa dönüştürülmesinde kendini belli eder. Yeni kurallar, 16. yüzyılın sonunda İspanya üzerinden İtalya'ya gelmiştir.

26. (11,20) *Ve şimdi şair, şöyle diyor: Ey erken şafağı başlangıcın!*] Brecht, "Ve şimdi şair, şöyle diyor" söylemini Francis Bacon'ın ilk kez 1620 yılında yayınlanan *Novum Organum* (Yeni Organon) adlı eserinden almıştır; ayrıca, Galilei'nin bu konuşmasındaki üslubu ile kimi söylemler de aynı kaynaktan alınmadır (karş. J. H. v. Kirchmann, *Franz Bacon's Neues Organon*, Berlin 1870, s.177-180). Bacon, anılan yerde şöyle der : "Çünkü buluş yapanların iyilikleri bütün insan soyuna aittir (...) Buluşlar, yeni yaratışlar gibidir ve şairin de dediği gibi, Tanrının eserine öykünmelerdir." Bacon'da bu cümlenin ardından, Lukretius'un bir şiirinden bir bölüm bulunmaktadır. Brecht'in "Ey erken şafağı başlangıcın !" deyişi, *Hurda Alımı*'nın *Kolaylık* başlıklı bölümüne ait şiirde bir dizeye dönüşmüş olarak yine karşımıza çıkar : "Ey başlangıcın hazzı ! Ey erken şafak !"

27. (11,36) *Öyle bakmak, görmek değildir.*] Galilei burada, yaşadığı dönemde henüz geçerli olan bir öğrenme ilkesine, *"per visibilia ad invisibilia"* (görünen aracılığıyla görünmeyene varma) ilkesine karşı çıkmaktadır. Descartes, Bacon ve zamanının öteki bilim adamları gibi Galilei de araştırmalarıyla, nesnelerin görünüşünden bağlamlarına ve nedenlerine varmaya ilişkin skolastik ilkeyi yürürlükten kal-

dırır. Bacon (karş.*Yeni Organon*), aldatıcı görüntülere ilişkin öğretisinde salt duyusal yoldan elde edilen bilginin sınırlarını kanıtlayarak bu sorunu incelemiştir. Bu öğreti çerçevesinde Bacon, skolastiğin nesnelere bakarak Tanrının onların içine yerleştirdiği düşünceleri bulma tasarımını çıkış noktası yapan bilgi kuramına karşı çıkar.

28. (12,36) *yaşamanın başlı başına zevk olacağı*] Hümanist Ulrich von Hutten'in 25 Ekim 1518 tarihinde, Nürnbergli Hümanist Willibald Pirckheimer'e yazdığı bir mektupta dile getirdiği *"O saeculum ! O literae ! Iuvat vivere !"* (Ey bu yüzyıl, ey bilimler! Yaşamak başlı başına bir zevk !) söylemine atıf.

29. (14,22f) *bizler, bulanık gözleriyle çok az görebilen kurtçuklardan farklı değiliz.*] Brecht, Galilei'yi Tevrat'n diliyle konuşturmaktadır. Karş. Eyüb, 25,6 : "Bir kurttur insanoğlu, insanoğlunun çocuğu da yalnızca bir kurtçuk", ve 6,8 vd.daki mezmurlar : "Gözlerim bulanıktır".

30. (15,11) *cumhuriyetimizin*] Burada 7. yüzyılda kurulan ve 1797'ye kadar devam eden Venedik Cumhuriyeti'nden söz edilmektedir. İtalya'daki dukalıklar veraset yoluyla tahta geçen dukalar tarafından yönetilirken, Venedik çeşitli soylu ailelerin yönetimindeydi. Bu aileler kendi çevrelerinden cumhuriyetin temsilcilerini ve Venedik anayasasına göre de devlet başkanını seçerlerdi. 17. yüzyılda Venedik ve Cenova, İtalya'daki en ilerlemiş ve Roma kilisesinin etkisinden görece olarak bağımsız devlet biçimleriydi.

31. (15,24) *Felsefe Fakültesindeki*] Galilei'nin zamanında üniversitelerdeki felsefe fakülteleri henüz sanatçı fakülteleri, yani özgür sanatlar denilen sanatlara ait fakülteler olarak adlandırılmaktaydı. "Özgür" kavramı Antikçağ'a kadar uzanır ve yalnızca özgür kişilere ait etkinlik alanlarını gösterir. Özgür sanatlar (*artes liberales*) arasında dilbilgisi, aritmetik, geometri, müzik, gökbilim, diyalektik ve retorik, bazen de tıp yer alıyordu. Başka öğrenim dallarına, örneğin hukuka geçebilmek için önce sanatçı (artist) fakültelerinde okuma zorunluluğu vardı. Bu nedenle Galilei zamanında felsefe fakültesi, hukuka ve tanrıbilime oranla, daha alt düzeyde sayılmaktaydı.

32. (15,37) *Protestanların bile...*] Padua Üniversitesi, 17. yüzyılda Avrupa'nın en ileri üniversitelerinden biri sayılmaktaydı. Venedik Cumhuriyeti'nin koruması altında, Roma kilise yönetiminin araştırmalar ve öğreti üzerindeki etkisinden görece olarak uzak kalabilmekteydi. Bu nedenle Avrupa'nın başka ülkelerinden gelen Protestanlar da, inançlarının gereklerini açıkça uygulamadıkları sürece burada okuyabiliyorlardı.

33. (15,38) *Cremonini*] Padua Üniversitesinde felsefe ve matematik profesörü olarak Caesar Cremonini, Roma kilisesine doğrudan

bağlı bir üniversitenin Venedik Cumhuriyetinde kurulmasını önlemiş olan bir ekibin başındaydı. Cremonini, bunun dışında bilimsel çalışmalarından ötürü de çeşitli defalar Engizisyon'a ihbar edilmişti. Denetçi tarafından anlatılan olayı Brecht, Emil Wohlwill'in *Galilei ve Kopernikus'un Öğretisi Uğruna Verdiği Kavga* (Galilei und sein Kampf für die copernicanische Lehre) adlı eserinden (cilt 1, Hamburg/Leipzig 1909, s.124) almıştır.

34. (15,39) *Engizisyon*] 13. yüzyıldan başlayarak yalnızca papaya bağlı olan, inanç öğretisinin korunmasını ceza yaptırımlarıyla sağlayan yargı organı. Roma Engizisyonu iktidarını İtalya'daki dukalıklar üzerinde sınırsız kullanabilirken, Venedik'te cumhuriyetin denetimi altındaydı.

35. (16,8) *Bay Giordano Bruno'yu...*] Kopernikus'un bilgilerine dayanan ve Tanrı ile doğanın birliğini öngören öğretisi nedeniyle Katolik kilisesinin takibine uğrayan İtalyan Filozofu Giordano Bruno, 1576 yılında yurt dışına kaçtı. 1592'de Venedik'e döndüğünde tutuklandı ve altı yıl zindanda yattıktan sonra, Venedik Cumhuriyeti tarafından Roma'daki Engizisyon'a teslim edildi. İki yıl süren bir davanın ardından Bruno, 17 Şubat 1600 günü Roma'da, halkın önünde yakıldı.

36. (16,36) *o ünlü cephaneliğinizdeki*] Büyük Venedik Cephaneliği, 13. yüzyıldan başlayarak Avrupa'nın önde gelen teknik üretim merkezi sayılıyordu. Bu cephaneliğin çoğunlukla askeri amaçlara hizmet eden çeşitli atölyeleri ve tersanesi, Galilei'nin döneminde burjuva ekonomisinin gelişme noktalarıydı ve uygulamaya yönelik bilimsel-teknik düşüncenin destekleyicisiydi.

37. (17,1) *...ağzını bağlıyorsunuz.*] Karş. 5 Musa 25,4 : "Harman döven öküzün ağzını bağlamamalısın."

38. (17,12) *Düşüş yasalarına ilişkin araştırmalar*] Galilei'nin düşüş yasaları ve yerçekimiyle ilgili çalışmaları 1590/91 yıllarına kadar geri gider. Ancak Padua'da bulunduğu sırada yoğun bir biçimde sürdürdüğü kuramsal çalışmalarını ve notlarını bu dönemde yayınlamamıştır.

39. (17,22) *Bay Colombe*] Floransalı matematikçi ve filozof Ludovico delle Colombe; skolastik bakış açısından Galilei'ye, daha gökbilim alanındaki buluşlarından önce, Aristoteles karşıtı bir düşünür olması nedeniyle karşı çıkmış, Galilei'yi çeşitli polemikler ve savunma yazıları için kışkırtmıştır.

40. (17,25) *Paris ve Prag'da...*] Brecht burada Galilei ile Descartes'ın doğabilimsel anlayışlarının birbirine uymasına ve 1600 yılından itibaren Prag'da yaşayan Johannes Kepler ile Galilei arasındaki ilişkiye dikkati çekmektedir.

41. (17,27) *Sizin talihsizliğiniz alanınızdan kaynaklanıyor*] Burada sözü edilen alan, bilimin felsefeye tabi bir dalı olarak bilimsel hiyerarşide büyük önem taşımayan matematiktir.

42. (18,2) *Aristoteles'in bu konuda yazdıklarını...*] Aristoteles'in felsefesi, insanların toplumsal varoluşlarının ve düşüncelerinin bütün alanlarına yayılan tümelliğiyle Ortaçağdan başlayarak dokunulmazlığa sahip bir otoriteye kavuşmuştu. Bu arada ilke olarak doğanın ve yaşamın görüngülerini çıkış noktası almayı öngören Aristoteles düşüncesinin sonuçları, skolastik anlayış tarafından birer dogmaya dönüştürülmüştü; başka deyişle, Aristoteles'in hemen her alanda yapmış olduğu araştırmalar ve bunlardan çıkarttığı sonuçlar, yadsınamaz doğrular sayılmaktaydı. Aristoteles, cisimlerin düşüşünü her cisimde var olan ve cismin hareketlerini de etkileyen bir güce bağlamıştı. Galilei ise, deneyci bir doğabilimci olarak, görüngüleri doğa yasaları bağlamında araştırmaktaydı. Bu nedenle, skolastik doğabilim anlayışı ile yeni doğabilim arasındaki çekişmeler, doğabilimsel olgulara ilişkin bir kavga olmaktan çok, farklı yönlerdeki düşüncelerin birbiriyle hesaplaşması niteliğindeydi.

43. (18,14) *buluşlarınızla ilgileniyorlar...*] Galilei'nin araştırmalarının pratik sonuçları arasında, geliştirdiği bir dizi aygıt da bulunmaktadır, örneğin özgül ağırlıkların saptanmasına yarayan hidrostatik bir terazi, bir termometre, bir su pompası ve bir sulama tesisi gibi.

44. (18,22) *askeri pergeliniz...*] 1597 yılında Galilei, "Geometrik-Askeri Pergel" adını taşıyan ve matematikte yardımcı olacak bir aygıt geliştirdi. Bu aygıtın tasarımında uygulanan ilke, pantograftakinin aynıdır. Orantı pergeli diye de adlandırılan bu buluş, mühendislikte kullanılan hesap cetvelinin öncüsü sayılmaktadır. Galilei bu aygıtı, askeri alanda geometrik hesapların kolaylaştırılması için geliştirmiştir.

45. (19,29) *Hangisi daha hızlı düşer...*] Aristoteles, ağır cisimlerin hafif cisimlerden daha hızlı düştüğü, yani düşüş hızının ağırlıktan bağımlı olduğu varsayımını çıkış noktası yapmıştı. Bu sav, Galilei tarafından hem kuramsal, hem de deneysel olarak çürütülür.

46. (19,36) *teleskopu gördüm ...*] İlk mercekli dürbün, 1608 yılında Hollandalı mercekçi Hans Lippershey tarafından yapılır. Galilei, bir yıl sonra bu buluşu haber alır. Galilei'nin haber aldıktan sonra tasarımladığı ve başlangıçta kendi buluşu diye tanıttığı dürbün, ilkine göre yirmi kat fazla büyütür ve böylece ilk kez gökbilim gözlemleri için kullanılabilecek konuma gelir.

47. (21,29) *24 Ağustos 1609*] Galilei'nin Venedik Devlet Başkanına yazdığı bir mektup bu tarihi taşımaktadır. Galilei bu mektubunda, Venedik yönetimine dürbünü bir armağan olarak önerir. Ve-

nedik yönetimi de teşekkür borcunu yerine getirmek için, 25 Ağustos tarihinde Padua'daki profesörlüğü ömür boyu uzatılır ve aylığı iki katına çıkarılarak 1000 duka yapılır. Dürbün, 21 Ağustos 1609 günü Venedik Meclisi üyelerine, San Marco Kilisesinin çan kulesinde gösterilir.

48. (21,31) *Sagredo*] Bu karakter için, Gailei'nin dostu ve sırdaşı olan Venedikli Meclis Üyesi Giovanni Francesco Sagredo örnek alınmıştır.

49. (21,39-22) *Dün gece dürbünü Ay'a çevirdim.*] Galilei, gökbilim gözlemlerine 1609 Ekim'inde Ay'ı araştırmakla başladı. Ay'ın dünyanınkine benzer bir yüzey yapısına sahip olduğunu buldu; bundan, dünyanın bir uydu yapısında olduğu yolunda sonuçlar çıkarıldı.

50. (22,3) *Ve Ay'ın kendi ışığından da eser yok.*] Ay'ın evrelerini açıklayabilmek için Ay'ın yapısına ilişkin çeşitli kuramlar vardı. Daha Antikçağ'da bile savunulan ve Galilei'nin zamanına kadar gelen bir kurama göre Ay, yarısı kendi kendine parlayan, ışığı yansıtıcı bir küreydi. Bir başka görüşe göre ise, Ay'ın çok düşük yoğunluğu yüzünden Güneş'in ışığı Ay'ı ancak düzensiz aydınlatabiliyordu.

51. (24,28) *9 Ocak 1610*] Bu tarih, Galilei'nin Jüpiter gözlemlerini yaptığı ve tarihsel olarak belgelenmiş olan dönemine uymaktadır. Galilei, Jüpiter'in en büyük dört uydusundan üçünü 7 Ocak, dördüncüsü de 13 Ocak 1610 tarihinde bulmuştur. Bu uyduların varlıklarının ve Jüpiter'in çevresindeki hareketlerinin kanıtlanması, Aristoteles'in uyduların kristal kürelere tutturulmuş oldukları yolundaki savına karşı ileri sürülen ilk kanıttı.

52. (28,11) *Samanyolu'nun süt beyazı parlaklığındaki sisini göstereceğim*] Galilei'nin dürbünüyle ilk kez çıplak gözün göremediği yıldızlar da görülebilir. Böylece Galilei, Samanyolu'nun Aristoteles'in söylediği gibi bir sis değil, fakat sayısız yıldızlardan oluşma bir yığın olduğunu kanıtlayabilir. Galilei'nin kanıtladığı bu durumu Antikçağda Demokritos da bir varsayım olarak ileri sürmüştü.

53. (28,15) *sayısız dünyalar...*] Giordano Bruno, Kopernikus'dan ileriye giderek, dünyayı da içine alan Güneş Sisteminin yanısıra başka sistemlerin de bulunması gerektiğini savunur. Bir filozof olarak, evrenin sonsuzluğu sonucuna varır ve o zamana kadar varlığı düşünülemeyen Güneş Sistemlerini "yeni dünyalar" diye adlandırır. Giordano Bruno'nun bu kuramı savunduğu *Del'infinito, universo et mondi* (Sonsuzluk, Evren ve Dünyalar) başlıklı yazısı, 1584 yılında Londra'da yayınlanmıştır.

54. (30,1) *İçimizde, ya da hiçbir yerde!*] Bu saptama, Giordano Bruno'nun evreni Tanrıyla bir tutan ve doğayı Tanrının kendini açığa vurması sayan görüşüne atıfta bulunmaktadır.

55. (30,9) *üç yıl da Pisa'da...*] Galilei, 1589'dan 1592'ye kadar Pisa Üniversitesi'nde matematik dersleri vermişti.

56. (34,3) *Virginia*] Bu adı Brecht, Galilei'nin evlilikdışı kızlarından biri olan ve 1616 yılında rahibeliği seçen Virginia Gamba'dan almıştır.

57. (36,21) *Cosmo de Medici*] Brecht bu tipi, 1609 yılında, henüz ondokuz yaşındayken Toskana Büyük Dükü olan ve prensliğinde Galilei'den ders almış olan Cosimo de Medici'den esinlenerek yaratmıştır. Galilei, 1610 yılında "Birinci Matematikçi ve Filozof" olarak, Floransa Sarayının hizmetine girer.

58. (41,24) *Nedenler, Bay Galilei, nedenler!*] Skolastik bilimde bir görüngünün nedenleri gözlemlenebilir olgulardan çıkarılmaz, fakat o ana kadar var olan "doğrular" ölçüt alınarak olanaklılıkları veya olanaksızlıkları açısından sınanır. Galilei daha 1610 yılında Johannes Kepler'e yazdığı bir mektupta, zamanının bilim adamlarının çoğunluğunun paylaştığı bu düşünme biçimine karşı çıkar : "Böylece gözlerini doğrunun ışığına kapatmışlar...ama bu beni şaşırtmıyor; çünkü bu tür insanlar, felsefenin *Aeneis* ya da *Odysseia* gibi bir kitap olduğuna, gerçeğin de dünyada veya doğada değil, metinlerin karşılaştırılmasıyla aranacağına inanıyorlar - o metinler ise kendi sözlerinden başka bir şey değil."

59. (42,36) *O adamın teleskopu yoktu ki!*] Galilei, 1632 yılında Floransa'da yayınlanan ve aşağıda artık yalnızca *Diyalog* diye anılacak olan *Dialogo sopra I due massimi sistemi del mondo, tolemaico e copernicano* (Başlıca İki Dünya Sistemi Olan Ptolemaeus ve Kopernikus Dünya Sistemleri Üzerine Diyalog) adlı eserinde, sözlerine otorite tanınmakla Aristoteles'e çok büyük haksızlık yapıldığını, çünkü bir dürbünü olsaydı onun da yeni görüşlere katılacağını söyler.

60. (43,5) *Gerçek, otoritenin değil, zamanın çocuğudur.*] Latin dil uzmanı Aulus Gellius'a kadar uzandığı söylenen özdeyişvari bir söylem. Brecht, Galilei'nin bilginlerle girdiği tartışmada kullandığı kanıtlamanın, *Yeni Organon*'dan çeşitli izler taşıması gibi, bu söylemi de Francis Bacon'dan almıştır. Bacon'da bu cümle şöyledir : "Gerçek, elbette yazarların değil, fakat zamanın çocuğudur."

61. (50,4) *Venüs, tıpkı Ay gibi!*] Galilei 1610 yılında, Venüs'ün de Ay gibi bir küçülüp bir büyür gözüktüğünü bulur. Böylece Güneş merkezli dünya sistemine ilişkin bir kanıt daha getirilmiş olur.

62. (50,34) *Merkür*] Galilei, Venüs'e ilişkin gözlemlerinin ardından aynı araştırmaları dünyaya en yakın gezegen olan Merkür üzerinde de yapar. Fakat Merkür'ün evreleri ancak 1639 yılında, daha geliştirilmiş bir teleskop kullanıldıktan sonra kanıtlanabilir.

63. (51,2) *1616*] Galilei'nin buluşlarının Collegium Roma-

num tarafından onaylanması 1611 yılında gerçekleşir.

64. (51,2) *Collegium Romanum*] Roma'da, Katolik kilisesine ait ve çoğunlukla Cizvit Tarikatından olan bilim adamlarınca yönetilen eğitim ve araştırma kurumu. Collegium Romanum, bilim alanındaki bütün sorular konusunda kilisenin en yüksek makamı sayılmaktaydı.

65. (52,6) *Clavius*] Alman asıllı Cizvit Rahibi Christoph Clavius, Collegium Romanum'da Galilei'nin buluşlarını denetlemiştir.

66. (52,8) *...en yüksek katta*] Ptolemaeus Sistemine göre, uzay sekiz küreye bölünmüştür. İlk yedi küre, dünyadan başlayarak simetrik bir dizi boyunca Ay'ın, Merkür'ün, Venüs'ün, Güneş'in, Merih'in, Jüpiter'in ve Satürn'ün taşıyıcıları olarak saptanmıştır. En dıştaki sekizinci küre değişmez olanın, yani sabit yıldızların taşıyıcısı olarak düşünülmüştür.

67. (52,9) *...yeni bir yıldız çıkar ortaya.*] Burada sözü edilen, 1572 yılında David Fabrizius tarafından bulunan yıldızdır; bu yıldızın ortaya çıkışının ardından Avrupa'daki gökbilimciler arasında Kopernikus'un öğretisine ilişkin şiddetli bir tartışma başlar. Bu türden değişken bir yıldızın, bir Nova'nın (Latince *"novum"*/yenilik sözcüğünden) kökeni 17. yüzyılda henüz açıklanamaz. Nova diye adlandırılanlar, dünyadan çok uzak olan yıldızlardır; bunlar ancak patlamalar biçimindeki süreçler nedeniyle parlaklıkları beş katından yüzbin katına çıktığında çıplak gözle görülebilirler. Patlamanın ardından, kısa ya da uzunca bir zaman içersinde, yine başlangıçtaki parlaklıklarına dönerler ve böylece yeryüzünden bakıldığında, göz alanından kaybolurlar.

68. (52,17) *...bir kuyruklu yıldızın yörüngesini*] Danimarkalı gökbilimci Tycho Brahe, 1577 yılında görünen bir kuyruklu yıldızın hareketine ilişkin olarak yaptığı gözlemler ve hesaplar aracılığıyla, Aristoteles'in gerek kuyruklu yıldızlar, gerekse küresel kurama ilişkin görüşünü çürütür. Aristoteles'e göre, kuyruklu yıldızlar yeryüzü atmosferinde bulunan, yoğun buharlardan oluşan ve yeryüzünü saran küreye değdiklerinde tutuşan meteorlardır. Brahe'nin hesaplarına göre burada sözü edilen kuyruklu yıldızın yörüngesi varsayılan sabit yıldızların ötesine uzanmaktadır; bu da açıkça sabit yıldızların varlığı ve ötesine geçilemeyeceği görüşünü çürütmektedir.

69. (53,21) *...yalnızca hayvanlar vardır*] Charles Darwin'in 'Evrim Kuramı'na atıf.

70. (54,9) *bir zamanlar yaktığımız ...*] Kastedilen, Giordano Bruno'dur.

71. (55,26) *19 Şubat 1616*] Galilei, Engizisyon'a yapılan ihbarların ardından kendisine karşı ileri sürülen tanrıtanımazlık suçlamala-

rını çürütmek için bu sıralarda Roma'da bulunmaktadır. Galilei'ye dokunulmaz; ancak Papa, 19 Şubat 1616 tarihinde Engizisyon'un ileri gelen tanrıbilimcilerini Kopernikus öğretisini incelemekle görevlendirir. Gelgelelim bu inceleme Kopernikus'un yazıları üzerinde yapılmaz ve Engizisyon Mahkemesi kararını, kilise temsilcilerince Kopernikus'un öğretisinin özeti diye kendisine sunulan iki cümleye dayanarak verir. Engizisyon Mahkemesi bu cümlelerin yanlış ve kilise tarafından kabul edilemez olduğuna karar verir, bu da Kopernikus'un yazılarının yasaklanmasına yol açar.

72. (55,26) *Yasaklar Listesi ...*] Katolik kilisesinin *Index librorum prohibitorum* (Yasaklanan Kitaplar Listesi) adlı listesi. Böyle bir listenin düzenlenmesi, 1559 yılında Papa IV. Paul tarafından, reform yanlısı yazılarla doğabilim alanına giren yazılar için emredilmiştir.

73. (55,28) *Kardinal Bellarmin'in evi*] 26 Şubat 1616 tarihinde Kardinal Roberto Bellarmin, Papa'nın talimatı üzerine Galilei'yi sarayına çağırarak ona, bundan böyle Kopernikus'un öğretisini yalnızca bir varsayım olarak inceleyebileceğini bildirdi. Cizvit tarikatından olan Bellarmin, o zamanın ileri gelen tanrıbilimcileri arasındaydı ve din konularına ilişkin, pek çok dile çevrilen polemik yazılarından ötürü ün kazanmıştı. 1592 yılından itibaren rektör olarak Collegium Romanum'un başındaydı. Bilim adamı olarak büyük otoritesi bulunduğundan, Papa tarafından sözü edilen kararın Galilei'ye bildirilmesiyle görevlendirilmişti. Bellarmin, Galilei'ye açılan davada, gerçi bilim adamlarının dürbünlerinin yardımıyla çeşitli kuramlar ileri sürmekte özgür olduklarını açıklamıştı, ancak varlığın sorunlarının gelecekte de kilise tarafından aydınlatılacağını da söylemişti.

74. (57,9) *Kardinal Barberini*] Galilei, 1623 yılında VIII. Urban adıyla Papa olan Kardinal Carlo Maffeo Barberini ile 1611'den beri şahsen tanışmaktaydı. Barberini, kilise çevrelerinde ün sahibi bir bilim adamı olduğu gibi, yayınlanmış şiir kitapları da vardı. Galilei'yi çok takdir eden kardinal, takdirlerini bildiren bir mektubun yanısıra Galilei için bir de şiir yazmıştı. Ancak, Papa seçildikten sonra Galilei'nin Engizisyon tarafından mahkûm edilmesini sağladı.

75. (59,5) *çemberlere... elipslere göre*] Çemberlerle, Kopernikus'un varsayımı gezegenlerin Güneş'in etrafındaki çember hareketleri belirtilmektedir. Elips biçimindeki yörüngeleri ilk kez Kepler çıkış noktası yapmış ve gezegenlerin hareketlerine ilişkin yasaları bulması bağlamındaki bu bilgiyi 1609 yılında *Astronomia nova* (Yeni Gökbilim) adlı kitabında dile getirmişti. Galilei, yazılarında Kepler'in düşüncelerini izlemez.

76. (59,9) *hızı değişken... çizer.*] Brecht bu olay için büyük bir olasılıkla Einstein'm - 1942'de *Günce*'sine not ettiği - bir düşüncesin-

den esinlenmiştir; *Günce*'sinde şöyle yazar : "Bizim nedenler sistemimiz, bir tür yeniden üretilebilirlikle sınırlıdır; bunu Einstein bir defasında şöyle dile getirmişti: Parmağıyla bazı çok düzensiz ve ritmik bakımdan değişik hareketler yapmış ve şöyle demişti: Yıldızlar örneğin böyle hareket etselerdi - böyle hareket etmek için nedenlerinin hiç kuşkusuz iyi olmasına karşın -, gökbilim diye bir şey olmazdı." (*Günce*, 17 Mart 1942.)

77. (59,13) *... eğer Tanrı dünyayı böyle tasarımlamış olsaydı*] Brecht'in bu cümlesi, Descartes'in felsefesinin çıkış noktasına, insanın içinde yaşadığı ve insan için çıkış noktası olan dünyanın bütünlüğüne atıfta bulunmaktadır. Fakat Galilei de, *Diyalog*'da doğanın, nesneleri insan aklının kavrama yetisinden bağımlı kılmak için önce insanın beynini ve ancak ondan sonra nesneleri yarattığı düşüncesinin hiç kuşkusuz doğru olmadığını söylemekle, bu konuya ilişkin bir tutum almış olmaktadır. Galilei'ye göre durum tersinedir: Doğa, nesneleri kendi özelliklerine göre yaratmış, ondan sonra da insan aklını bu nesneleri anlamayı olanaklı kılan yetilerle donatmıştır.

78. (59,27) *Campagna*] Roma yakınlarında bir tarım ve bağcılık merkezi.

79. (60,1) *Ben, kilisenin inançlı bir evladıyım*] Galilei, yaşamı boyunca inancı bütün bir Katolik olarak kaldı. Bilimsel çalışmalarında (doğayı temelde Tanrının bir eseri saydığından) kendini kiliseye değil, fakat egemen düşünceye karşıt biri olarak gördü. Brecht, Galilei'nin bu tutumuna oyunda bütünüyle bağlı kalmıştır. "Oyundaki Galilei'nin hiçbir zaman doğrudan kiliseye karşı çıkmaması, tarihsel gerçeğe uymaktadır. Galilei'nin bu yönde hiçbir cümlesi yoktur." (Kilisenin Betimlenmesi.)

80. (61,6) *Güven, asıl üstüne varıldığı zaman sarsılır.*] Brecht, bu cümleyi benzer bir biçimde birkaç kez kullanmıştır. Örneğin bir şiiri *Güven, Onu İstemekle Tükenir* başlığını taşır; ayrıca karş.: *Özdeyişler Kitabı* (Me-ti), *Güvenin Tüketilmesi* başlıklı bölümde Brecht, Me-ti'yi şöyle konuşturur, "Halkların güveni, bu güvenin zorlanmasıyla tüketilir."

81. (65,18) *...adına dünya denen büyük tiyatro*] Antikçağa kadar uzanan bu kavram, Avrupa'da özellikle Ortaçağ'ın ve Barok döneminin *theatrum mundi* (Latince. Tiyatro olarak dünya) anlayışıyla canlı kalmıştır. Burada, dünyanın Tanrı tarafından yönetilen bir tiyatro olduğu ve bu tiyatroda her insanın kendisine düşen rolü oynadığı düşüncesinin yönlendirdiği bir tiyatro biçimi söz konusudur. Barok döneminin ünlü İspanyol oyun yazarı Calderon de la Barca'nın 1645 yılında kaleme aldığı *El gran teatro del mundo* (Büyük Dünya Tiyatrosu) adlı oyunu, bu anlayışı yansıtır.

82. (66,10) *İspanya ve Almanya'da*] 16. yüzyıl ortalarında başlayan karşı reform hareketinde Katolik İspanya, Roma'nın en önemli müttefiklerinden biriydi. Bu nedenle papalar, İspanya'yı girdiği çeşitli savaşlarda, bu arada Fransa ve Hollanda'ya karşı yürüttüğü savaşlarda desteklediler. Almanya bağlamında Brecht, bu oyunda Otuz Yıl Savaşları'na (1618-1648) bir ön atıfta bulunmaktadır. Bu savaşlarda da söz konusu olan, Roma kilisesinin iktidarıydı.

83. (66,21) *Priapos*] Küçük Asya'dan gelme bereket Tanrısı. Romalılar, bu tanrının incir ağacının ahşabından yapılma heykellerini kuşlara karşı korkuluk olarak bağlara ve bahçelere dikerlerdi.

84. (68,4) *GÜNEŞ'TEKİ LEKELER*] Bu lekeler, Güneş'in hammaddesinin derinlerdeki kesitlerinin fırtınaların etkisiyle yüzeye çıkmasıyla oluşur. Bu madde, sıcaklık derecesinin yüzeydekine oranla birkaç bin derece düşük olması nedeniyle daha az parlaktır ve bu yüzden koyu bir leke olarak görünür. Galilei, başka bilginlerle birlikte, Antikçağ'da da bilinen bu olguyu 1610 yılında yeniden buldu ve onun yardımıyla 1613 yılında yayınlanan *Istoria e dimostrazioni intorno alle macchie solari* (Güneş Lekelerinin Tarihi ve Yorumu) başlıklı yazısında, Güneş'in kendi ekseni çevresinde döndüğünü kanıtladı; bu sorun, o dönemde pekçok bilimadamını ilgilendirmiş ve şiddetli tartışmalara neden olmuştu.

85. (68,9) *cisimlerin yüzmesi*] Galilei, bazı bilginler ve Toskana'da iktidarda bulunan hanedanın bazı üyeleri arasındaki uzunca bir bilimsel tartışmanın sonucu olarak ve Floransa Dükünün müdahalesiyle, Aristoteles karşıtı bir yazı olan *Discorso intro alle cose che stanno I sù l'aqua, ò che in quella si muouons* (Suyun Üstünde Yüzen veya Suda Hareket Eden Cisimler Üzerine Söylev) başlıklı yazıyı hazırladı. Galilei, bu yazının başında gökbilim sorunlarına da girer ve kanıtlamalarını Kopernikus'un öğretisi doğrultusunda yapar; bu yüzden, adı geçen eserin 1612 yılında yayınlanmasından sonra, Engizisyon'a Galilei hakkında ilk ihbarlar yapılır.

86. (68,14-22) *Bilimin hedefi... kurala dönüşür.*] Galilei'nin konuşmasının bütünü için Brecht, kısmen olduğu gibi, kısmen de anlam açısından Francis Bacon'ın *Yeni Organon*'undan ve bu eserin *Instauratio magna* (Bilimlerdeki Büyük Yenilenme) başlıklı Önsöz'ünden çeşitli parçalar kullanmıştır; sözü edilen Önsöz, bir bütün olarak tamamlanamadan kalmıştır ve *Yeni Organon* bu eserin ikinci bölümünü oluşturmaktadır. (Önsöz için bak. J. H. v. Kirchmann, *Franz Baco's Neues Organon*, Berlin 1870.) Önsöz'den şu alıntılar yapılmıştır:

87. (68,14-16) *"Bilimin hedefi... sonsuz yanılgıya bir sınır koymaktır."*] Bacon'da: "Ayrıca kimse tedirgin olmamalı ve benim *Bilimlerin Yenilenmesi* incelememi sonsuz ve insanüstü bir şey saymamalı;

bu inceleme aslında yalnızca sonsuz yanılgının sonu ve doğru sınırıdır."(S.48.)

88. (68,16) *"Bilimlerdeki yoksulluğun temel nedenlerinden biri (...) zenginlik sanısıdır."*] Bacon'da : "Fakat varsayılan zenginlik, yoksulluğun temel nedenlerinden biridir(...)." (S.36 vd.)

89. (68,17-19) *"Felsefe ... içindedir."*] Bacon'da : "Artık bilim, kendini beğenmiş bir tutumla, insan ruhunun hücrelerinde değil, fakat alçakgönüllülükle daha büyük bir dünyada aranmalıdır. Tıpkı boşluğun çoğunlukla belirsiz ve çorak oluşu gibi, sağlam olan da belli sınırlara sahiptir ve ayrıntıda gizlidir."(S.49.)

Brecht'in *Yeni Organon*'dan aldığı bölümler ise şunlardır:

90. (68,19-22) *"Doğayı ona boyun eğerek yeneriz ... kurala dönüşür."*] Bacon'da : "Doğa, ancak boyun eğmekle yenilebilir"(S.83); bundan sonraki metin olduğu gibi alıntılanmıştır (karş. s.83 vd.). Burada Bacon'ın *Yeni Organon*'unda hep rastlanan ve doğaya yönelik araştırmaların yeni ilkelerine uyan bir düşünce söz konusudur. Brecht bu bağlamda, yani sanatta Aristotelesçi tip ile bilimsel tip arasında ayrım yaptığında, yine Bacon'a atıfta bulunmuş olmaktadır.

91. (68,25f) *Örneğin soğuk ve incelmiş...*] Aristoteles'in dört eleman toprak, su, hava, ateş ile ilintili öğretisine yönelik bir dokundurma; Aristoteles'in görüşüne göre, her nesnede o nesnenin niteliklerinin taşıyıcısı olan ve uğradığı değişimlere yol açan belli bir töz vardır. Töz kategorisi, Aristoteles'te doğadaki fizik olaylarının açıklanmasına da hizmet eder. Brecht, bu töz tasarımının eleştirellikten uzak bir biçimde uygulanmasından kaynaklanan yanılgılara bu sahnede tanımlanan deneyler aracılığıyla atıfta bulunur.

92. (68,31) *Papazzoni*] Flaminio Papazzoni, Galilei'nin Floransa Sarayında yüzen cisimler üzerine tartışmalar yaptığı bilginlerden biridir. Papazzoni'nin ve Galilei'nin Andrea tarafından anlatılan kanıtlamalarını Brecht, Wohlwill'den (c.1, s.404) almıştır. Papazzoni bu tartışmada Aristoteles'in fiziğe ilişkin iki temel görüşünü, *De coelo* (Gökyüzü) üzerine adlı incelemenin 4. Cildindeki biçimiyle savunur: 1. Yoğunlaşmış su olarak buzun ağırlığı daha fazladır; 2. Bir cismin suda yüzüp yüzmediği sorusu bakımından belirleyici olan, o cismin biçimidir. Bu nedenle Papazzoni, tümüyle skolastik düşünce doğrultusunda olmak üzere ve Aristoteles'le birlikte, buzun ancak yassı bir tabaka biçiminde olması durumunda suda yüzebileceği sonucuna varır.

93. (69,12) *sudan daha hafif veya daha ağır olmasının*] Burada Galilei'nin bir deney ve kuramsal bir çıkarım olarak *Discorsi*'de (karş.DN. 145) anlattığı, Aristoteles karşıtı kanıtlamalarından biri

söz konusudur.

94. (69,14-16) *O halde... neden dibe batıyor?*] Galilei, Aristoteles'in iki savını da Floransa Sarayında yaptığı denemelerle çürütür. Bu arada iğne ile yapılan deney özellikle çarpıcıdır; bu deney sırasında iğne, Aristoteles'in *Gökyüzü Üzerine* adlı yazısında ileri sürdüğü, bir iğnenin biçiminden ötürü (Aristoteles'e göre uzun cisimlerle yuvarlak cisimler yüzemez) yüzemeyeceği yolundaki savının tersine suyun yüzeyinde kalır. Galilei'nin bu karşı kanıtı tartışmaya katılan bilginleri Aristoteles'in o zamana kadar yanlış anlaşılmış olabileceği yolunda tahminlere götürür. Bunların arasında en saçma olan yorum, Aristoteles'in iğnenin suya yatay konmasından değil, fakat ucu aşağı gelmek üzere, dikey konulmasından yola çıktığına ilişkin yorumdur. Skolastik laf kalabalığının bu uç noktadaki örneğini Galilei, daha sonra *Discorsi*'de de ele alır. Oyunda ortaya atılan soru bakımından Galilei'nin cisimlerin yüzmesinin özgül ağırlıklarının kendilerinden ittikleri su miktarının özgül ağırlığına uymasına bağlı olduğu yolundaki gözlemi önemlidir. Galilei'nin yüzen cisimlere ilişkin bilgileri, Arşimed'in bilgilerini temel almıştır.

95. (71,19f) *doğru dürüst bir gökbilimciye...*] Galilei'nin döneminde henüz gökbilimden ayrılmamış olan astroloji, bir insanın doğumu sırasında yıldızların konumunu gösteren yıldız haritasından o insanın karakterini ve kaderini yorumlar. Bu tür yıldız haritaları bilginlere yaptırılırdı.

96. (71,26) *yükselen burç*] Astrolojide kullanılan bir kavram. Dünyanın çevresindeki gök cisimlerinin günlük hareketleri sırasında, yıldız haritasının yapıldığı zaman için gözlem yerinin üzerindeki ufukta beliren burç için kullanılır.

97. (71,34) *Şu... Fabrizius'un... kitabını*] Johann Fabrizius'un *Narratio de maculis in sole observatis et apparente earum cum sole conversione* (Güneşte Gözlemlenen ve Güneşin Dönüşüyle Gözüken Lekeler Üzerine Açıklama) adlı kitabı 1611 yılında Wittenberg'de yayınlandı. Fabrizius bu kitapta, Kepler'den esinlenerek yaptığı araştırmaları anlatır ve Güneş lekelerinin bulutlardan mı, yoksa gezegenlerden mi kaynaklandığı sorusunu tartışır. Kendisi, gezegenleri çıkış noktası yapar, fakat aynı zamanda da Güneş'teki lekelerin hareketinden bunların döndüğü sonucunu çıkarır.

98. (72,1) *Apelles, ... mektuplarda*] Cizvit Tarikatının üyesi olan Christoph Scheiner, 1612 yılında ve Apelles takma adıyla, Güneş'teki lekeleri konu alan bir yazı yayınladı; yazı, Augsburglu yayıncı August Welser'e hitap eden üç mektuptan oluşuyordu. Bu yazısında Scheiner, lekeleri gezegenlerin yol açtığı görüngüler, yıldız sürüleri olarak yorumlar. Bu mektupları Galilei'ye gönderen Welser,

bunu yapmakla Galilei ile Scheiner arasında şiddetli bir tartışma başlamasına neden olur ve bu tartışma, Galilei'nin de Güneş lekeleri üzerine bir yazı yazmasıyla (karş. DN. 84) aleniyete dökülür.

99. (72,5-9) *ahşap damın hemen altına...bir bulut kadar silik bir leke*] Brecht, buradaki metni Wohlwill'den almıştır (cilt 1, s.441). Burada, Johannes Kepler'in 1607 yılında uyguladığı gözlem yöntemi ve gördüklerine ilişkin ilk tanımlaması anlatılmaktadır.

100. (72,25) *Keunos*] Brecht'in bu adı nereden bulduğu bilinmemektedir. Adın, Yunanca'da "köpekçe, utanmazca" anlamına gelen *Kynikos* sözcüğünden türetildiği düşünülebilir. Ancak bu adın, Brecht'in *Bay Keuner'in Öyküleri*'ndeki tiple ilintili olduğu kesindir. *Zorbalığa Karşı Önlemler* başlıklı öyküde Brecht, Bay Egge adlı birini yasadışılığın egemen olduğu dönemlerde bir ajanın ziyaret edişini anlatır. Bu öykünün metni, oyundaki benzetmeyle örtüşmektedir.

101. (73,7) *Roma'da anlamamıştım.*] Bu söz, Galilei'nin 1615/16'da, araştırmalarına kilise tarafından rıza gösterildiğinin güvencesini almak amacıyla Roma'ya yaptığı yolculuğa atıfta bulunmaktadır. Galilei'nin bu umudu, Engizisyon'un Kopernikus öğretisini mahkûm eden kararıyla birlikte ortadan kalkar.

102. (75,26) *Kutsal Peder*] Anılan, Papa XV. Gregor'dur.

103. (76,7) *senin yöntemin*] Söz konusu olan, Kepler'in yöntemidir (karş. DN. 99).

104. (76, 18f.) *...bana hak vermişti.*] Kardinal Barberini'nin 1611 Eylül'ünde, bir Bologna yolculuğu sırasında Floransa'da mola verdiğinde, büyük dükün evinde yüzen cisimler üzerine yapılan tartışmalara katıldığı ve Galilei'yi hasımlarının saldırılarına karşı korumuş olduğu, tarihsel olarak belgelenmiştir.

105. (76,22f) *...bilimler için gerçek anlamda bir yeniden doğuş*] Rönesans (yeniden doğuş) kavramına atıf.

106. (76,29f.) *meridyenlerden ... oluşma bir ağ*] Galilei, Güneş'in görüntüsünü doğrudan bir ölçüm kâğıdına yansıtır ve böylece Güneş lekelerinin yayılmasına, konumuna ve hareketine ilişkin çok doğru çizimler elde eder. Brecht, bu yöntemin tanımlanmasını Wohlwill'den almıştır (cilt 1, s.460). Yöntemi, Galilei'nin Castelli adlı bir öğrencisi geliştirmiştir.

107. (78,5f.) *bütün umutlarınızı bir yana bırakın*] Kökeni, Dante'nin 1307 yılında yazdığı *Divina Commedia* (İlahi Komedi) adlı eserinde olan bir söz; anılan eserin *Inferno* (Cehennem) adlı Birinci Bölümünün üçüncü şarkısında şöyle denir: "Siz ölenler, bırakın bütün umutlarınızı bir yana!"

108. (78,37) *Dünya sistemlerini konu alan kitabınızı...*] Belirtilmek istenen, Galilei'nin *Dialog*'udur (karş.DN. 36).

109. (78,39) *Latince değil*] Galilei, yüzen cisimler üzerine söylevini (karş.DN. 85) ve Güneş lekeleri üzerine yazısını da [karş. DN. 84] İtalyanca kaleme almıştı. Bunun için verdiği gerekçe, 1612 tarihli bir mektubunda yer almıştır; Wohlwill'in alıntıladığı bu mektubu (cilt 1, s.465 vd.) Brecht, ilgili pasajda kullanır. Galilei'nin mektubunda şöyle denmektedir: "Böyle yapmamın nedenine gelince; görüyorum ki pek çokları alışılageldiği üzere çalışmalara herhangi bir eğilim duymaksızın ve en ufak bir yetenekleri de bulunmaksızın doktorluğa, filozofluğa vb. yönelmekteler; buna karşılık bu mesleklere uygun düşebilecek başkaları da, doğal yeteneklerine rağmen Latince eserleri okuyamadıklarından ve bu yüzden kendi kendilerini bu kitapların yalnızca kendi kavrama güçlerini aşan yüce mantık ve metafizik öğretilerini içerdiğine inandırdıklarından, kendilerini aileyle ilgili sorunlara ya da bilime uzak başkaca uğraşlara vermekteler; benim istediğim ise şu: Doğanın eserlerini görebilsinler diye doğa tarafından kendilerine filozoflarınkinden geri kalmayan gözler verilmiş olan bu insanlar, bu eserleri anlamalarına yarayacak aklın da kendilerine verilmiş olduğunu görebilmeliler."

110. (79,12f) *soyluların kullandığı türden bir altın kalkan*] Güneşe ilişkin şiirsel imge.

111. (79,35) *Saray fizikçisi*] Karş. DN. 36.

112. (81,18) *Katedral*] Roma'da, Vatikan'daki papalık sarayının ana kilisesi olan Basilica di S. Pietro. Katedralin adı, burada yattığı söylenen Havari Petrus'tan gelmektedir.

113. (82,2) *Brueghel'in "KARNAVALIN ORUÇLA KAVGASI" tablosu*] Baba Pieter Brueghel'in 1559 yılında yaptığı tablo.

114. (82,14) *1633*] Galilei 1 Ekim 1632 günü Roma'daki Engizisyon Mahkemesine çağrılır. Bilim adamları arasındaki hasımları, bir yıl önce *Dialog*'un yayınlanmasını Galilei'yi yeniden Engizisyon'a ihbar etmek için fırsat bilirler. Galilei'ye karşı açılan dava, 12 Nisan 1633 tarihinde başlar.

115. (82,19) *kolunun altında bir kitap vardır*] Belirtilmek istenen, *Dialog*'dur.

116. (84,25) *papalık sansürünün onayını...*] Basım izni. Galilei 1630 yılında *Dialog*'un basımı için izin almak üzere Roma'ya gider. Papa olayla şahsen ilgilenir ve Galilei'nin Kopernikus'un öğretisini yalnızca kuramsal düzlemde ele aldığının açıkça anlaşılması, bunun hem bir önsözde, hem de kitabın sonunda dile getirilmesi koşuluyla kitabın basımını destekleyeceğini bildirir. Sansür makamı, resmi izni sürekli geciktirir; sonunda Floransa'daki sansür yetkilisi, olayı Papa'nın ele almış olmasından cesaretlenerek izni verir.

117. (86,1) *inanç yerine kuşkuyu*] Karş. Brecht'in *Kuşkuya Övgü*

(Lob des Zweifels) adlı şiiri.

118. (86,2-4) *Sen benim efendimsin, ama...kuşkuluyum.*] Burada kuşku, bazı Hıristiyan dualarına yönelmiş olmaktadır; Karş. 2 Musa 20,2 ve 17.

119. (86,6) *İspanya politikası*] Çeşitli fetih savaşlarının sonucu olarak İtalya'nın büyük bölgeleri İspanya'ya aitti. 1599 yılında, Campanella'nın Kalabriya'daki isyanı ile birlikte İtalya'da İspanya'ya karşı bağımsızlık hareketi başladığında, Papa, İspanyolların tarafını tutmuştu (karş. DN.82).

120. (86,7) *İmparatorla olan ihtilaf*] Burada anılan, karşı reform hareketinde Roma'nın müttefiklerinden olan ve Habsburg Hanedanından gelen İmparator II. Ferdinand'dır. İhtilaf, 1627 yılında artık başına geçecek taht varisi kalmayan ve İtalya'ya ait olan Mantua Dükalığı yüzünden çıkmıştı. Papa, dükalığın başına bir Fransız dükünü geçirmek ve onun Mantua soylularından biriyle yapacağı evlilik aracılığıyla bu dukalık üzerindeki etkisini güvence altına almak istiyordu. II. Ferdinand ise, bir yönetici atayarak Mantua üzerinde egemenlik kurdu.

121. (86,8) *Almanya... bir mezbahadan farksız.*] Otuz Yıl Savaşları sırasında Almanya'nın uğradığı yıkımlar kastediliyor.

122. (86,10) *veba*] 1632 yılında veba salgını bütün Orta İtalya'ya yayılmıştı. O sırada hemen hiç durdurulamayan hastalık, yayıldığı büyük bölgelerin, aylarca bazen de yıllarca karantina altına alınmasına neden oluyordu. Metinde veba ile savaşın aynı derecede önemli sayılması, salgının o dönemde yol açtığı toplumsal sonuçlara uygun düşmektedir.

123. (86,5-14) *sizin... zayıf düşürmek için*] Galilei'nin döneminde Papa'nın politikasına ilişkin söylemlerden bazılarını Brecht, Leonardo Olschki'nin *Galilei ve Çağı* (Galilei und seine Zeit) adlı kitabından (Halle 1927, s.395 vd.) almıştır.

124. (86,13) *gizli ittifak*] Otuz Yıl Savaşları sırasında Wallenstein'ın kazandığı zaferler yüzünden Roma kilisesi, Avrupa'daki iktidarını II. Ferdinand'ın yönetimindeki Habsburg monarşisinin tehdidi altında görüyordu. Bu nedenle, İsveç'in savaşa girmesinin ardından Papa, Fransız Kardinali Richelieu kanalıyla İsveç Kralı II. Adolf ile temasa geçti; amacı, İsveç kralının Avrupa'daki ilerleyişinden kendi niyetleri için yararlanmaktı. (İsveç, din sorunları bakımından Reform yanlısıydı.)

125. (86,26) *bedensel zaaflarının...*] Karş. Matta İncili, 26,41: "Ruh niyetlidir, ama beden zayıftır."

126. (86,29) *Güneş'in Gibeon'da hareket etmeksizin durup durmadığını*] Josua 10,12.

Gibeon, eski Filistin'de, TKudüs'ün kuzey batısında İsrailliler için kutsal bir yer. (Çev. Notu)

127. 86,32 *pusula*] Mıknatıslı pusula, Galilei'nin döneminde çoktandır bilinmekteydi. Bu buluş Avrupa'da 11. yüzyıla kadar geri gider. Ancak pusula, büyük bir olasılıkla, eski Doğu'da daha önceleri de vardı.

128. (86,33f) *makineler üzerine*] Galilei 1593 yılında makinelerin yararı üzerine *Le Meccaniche* (Mekanik Üzerine) başlıklı bir yazı kaleme almıştır; bu yazı büyük bir olasılıkla üniversitede, öğrenciler için bir kılavuz olmak üzere basılmıştır.

129. (86,39-87,3) *Mekik kendiliğinden dokusa... uşaklara ihtiyaçları kalmazdı.*] Alıntı, Aristoteles'in *Politica* adlı yazısına aittir. Brecht, bu alıntı için Eugen Rolfes'in çevirisini kullanmıştır; metin şöyledir: "Mekik kendiliğinden dokusa ve santur da kendiliğinden vursa, o zaman ustaların çıraklara, efendilerin de uşaklara ihtiyaçları kalmazdı." (Aristoteles, *Politik*, Eugen Rolfes, Leipzig 1922, s.7). Bu baskı Brecht'de vardı; alıntının altı da Brecht tarafından çizilmiştir.

130. (87,5) *Latince yerine*] Galilei'nin *Dialog*'u da İtalyanca yazılmıştır (karş.DN. 109).

131. (87,5) *ağzıyla*] Resmi kilise ve bilim dili olan Latinceye karşılık halkın konuştuğu dil.

132. (87,24) *Galilei'nin kitabında... tartışıyorlar*] *Dialog*, Salvati, Sagredo ve Simplicio adlı üç kişi arasında geçen bir söyleşi biçiminde düzenlenmiştir. Galilei'nin düşüncesini temsil eden Salvati ve akıllı bir soru soran kimliğiyle diyaloğu destekleyen Sagredo'yla Galilei, öğrencisi Filippo Salvati'yi ve dostu Giovanni Francesco Sagredo'yu ölümsüzleştirmiştir. Galilei'nin kendi açıklamalarına göre, sıkı bir Aristoteles yanlısı olan bir bilim adamı için seçilen Simplicio adını Galilei, çifte anlamı yüzünden kullanır. Bu ad bir yandan Galilei'nin zamanında henüz çok kullanılmakta olan Aristoteles şerhlerinin yazarı, Yunanlı filozof Simplicius'a uymaktadır (bu nedenle Galilei, ilke olarak suçlamalara karşı korunmuş olmaktadır); öte yandan ise Simplicius, sözcük olarak çevrildiğinde "budala" ya da "aptal" anlamına gelmektedir; bu anlam, bu tipin diyaloglardaki konumuna uygundur. Simplicio, skolastik anlayıştaki bilim adamının temsilcisidir.

133. (87,28) *son düşünceyi...*] *Med ve Cezir Üzerine Diyalog* tarzındaki ilk başlığının da değiştirilmesi öngörülen *Dialog*'un önsözüne ilişkin olarak papanın ileri sürdüğü koşul (karş.DN. 116), Galilei'ye bir papalık sarayı ilgilisinin Floransa'daki Engizisyon yetkilisine yazdığı 21 Mayıs 1631 tarihli mektup aracılığıyla bildirilir. Papanın talimatı şöyle anlatılmıştır: "Ayrıca bu çalışmanın tek amacının sözü geçen görüş (Kopernikus'un öğretisi) bağlamında ileri sürülebi-

lecek bütün nedenlerin bilindiğinin kanıtlanması olduğu ve Roma'dan böyle bir karar çıkmasının (Kopernikus öğretisinin Engizisyon tarafından yasaklanması kararının), söz konusu nedenlerin (bilinmemesi) olmadığının da belirtilmesi gerekmektedir." (Karş. Wohlwill, cilt 2, s.137.) *Dialog*'un şimdiki başlığı, Papa tarafından tavsiye bile edilmiştir. Son söze ilişkin olarak ise Papa, Galilei'nin bir kez daha önsöze atıfta bulunmasını ve bu kitaptaki bütün açıklamalara rağmen, kendilerini Kopernikus'un yeni öğretisinin kanıtlarının etkisinden kurtaramayabilecekler için, Papa'nın Tanrının sınırsız gücüne ilişkin olarak belirttiği ve akılları yatıştırabilecek nitelikte olan nedenleri belirtmesini istemektedir. Galilei, bu isteme uyar ve *Diyalog*'un sonunda Simplicius'a şu soruyu sordurur: "Tanrı, sonsuz gücü ve bilgeliği sayesinde suya o gözlemlediğimiz hareketliliği denizin tabanını yerinden oynatmaktan daha başkaca türlü iletemez mi?" (Karş. Galileo Galilei, *Başlıca İki Dünya Sistemi Olan Ptolemaeus ve Kopernikus Dünya Sistemleri üzerine Diyalog*, Emil Strauş, Leipzig 1891, s.485.) Bunun üzerine Salvati, sözü edilenin gerçekten ilahi bir öğreti olduğunu, bu öğretinin gerçi evrenin yapısına bakmayı sağladığı, fakat evreni gerçekten anlayabilme olanağını kazandırmadığı yanıtını verir. Papa'nın istemiş olduğu kanıtlamaya verilen bu karşılık, Galilei adına Katolik kilisesinin başına yöneltilmiş dolaysız bir saldırı diye yorumlanır. Papa VIII. Urban'ın eski dostluğunun hasımlığa dönüşmesinin nedenlerinden biri de budur.

134. (88,22) *yarı yarıya kör*] Galilei'nin erken yaşlarından beri çektiği bir göz hastalığı, 1637/38 kışında tamamen kör olmasına yol açar.

135. (89,3) *tufan*] 1 Musa 6,17.

136. (89,28f) *22 Haziran 1633*] Galilei bu tarihte Roma'da, Engizisyon sarayında Kopernikus'un öğretisini reddetmeye mahkûm edilir. Kardinallerin verdikleri karar, *Dialog*'u da yasaklar; Katolik kilisesi, bu kitabı ancak 1835 yılında yasaklar listesinden silmiştir. Galilei'nin bütünüyle aklanmasına kadar aradan neredeyse 350 yıl geçer; 1979 yılında Papa, Galilei'nin haksız yere takibata uğradığını açıklamış ve Katolik hukukuna göre, geçerliliğini koruyan kararı kaldırmıştır.

137. (90,10) *ama Floransa'da da yayınlayamazdı*] *Dialog*, yayınlanışından birkaç hafta sonra Engizisyon tarafından toplatılır.

138. (90,25) *büyük sorgu*] Engizisyon Mahkemesinin önündeki toplam dört aleni sorgulamadan sonuncusu, 21 Haziran 1633 tarihinde yapılır. Bu sorgulamada Galilei, Kopernikus'un öğretisini reddetmediği takdirde işkenceyle tehdit edilir.

139. (90,33f) *hieme et aestate...ultra.*] Latince. Anlamı: Yazın ve kışın, yakında ve uzakta, hiç ara vermeksizin, yaşadığım sürece ve on-

dan da öteye. Brecht, Ruth Berlau'ya yazdığı mektupların bir bölümünü *"et prope et procul"*un başharfleriyle, "epep" diye imzalamıştır.

140. (91,18-20) *Güneş... yerinde hareket etmeden durur*] Kopernikus'un öğretisinin mahkûm edilmesi için Engizisyona sunulan iki cümleye ilişkin atıf (karş.DN. 72). Bu cümleler bundan böyle Kopernikus'un öğretisinden yana olanlar için verilen kararlarda standart formüller olarak kullanılacaktır; aynı cümleler, Engizisyon tarafından Galilei'ye verilen öğretiden dönme metninde de bulunmaktadır. (karş. DN. 143)

141. (91,31) *San Marco*] Roma'da bir kilise.

142. (92,18) *bir kez görülmüş olan... görülmemiş kılınamıyor*] Plautus'un *Aulularia* (Altın Küpü) adlı komedisindeki: "İnsan, bir kez olanı olmamış kılamaz," özdeyişinin değişik söylemi.

143. (92,25) *Ne kadar inançsızmışım!*] Karş. Matta İncili, 6,30: "Siz, zayıf inançlılar".

144. (93, 1-9) *"Ben... Galileo Galilei... karşı gelen..."*] Metin parçası, Galilei'nin 22 Haziran 1633 günü Engizisyonun önünde resmen etmek zorunda kaldığı ve Kopernikus'un öğretisini yanlış saydığına ilişkin yeminle bağıntılı geri alma metnine atıfta bulunmaktadır. Burada alıntılanan yemin, Wohlwill, cilt 2, Leipzig 1926, s.181'de kısmen verilmiş olan metne uymaktadır. Brecht'in ölümünden sonra belgeleri arasında kendisi tarafından yazılmış, eksiksiz, fakat özgün metne göre değişik "öğretiyi geri alma metni"ni içeren bir kâğıt bulunmuştur. Brecht, bunun için kaynak olarak Karl von Gebler'in *Galileo Galilei und die Römische Kurie* (Galileo Galilei ve Roma Kilisesi, Stuttgart 1876) adlı kitabında bulunan, yazar tarafından yapılmış çeviriden yararlanmıştır. Gebler'in kitabında, Vatikan arşivindeki Galilei dosyalarından alınma özgün metin de bulunmaktadır. Gebler'in çevirisiyle özgün metin (s.301-303) şöyledir:

"Ben, Floransalı merhum Vincenzo Galilei'nin oğlu, şu anda 70 yaşında olan Galileo Galilei, şahsen mahkemeye çağrılmış olarak, siz yüce kilise büyüklerinin, ekselansları kardinallerin ve bütün Hıristiyan dünyasındaki tanrıtanımazlıklarla savaşan büyük engizitörlerin önünde diz çökerek, kutsal İncilleri görerek ve onlara ellerimle dokunarak: Kutsal Katolik Roma Kilisesinin inandığı, belirlediği ve öğrettiği her şeye hep inanmış olduğuma, inandığıma ve Tanrının yardımıyla gelecekte de inanacağıma yemin ederim. Ancak Kutsal Kilise bana hukuken, Güneş'in dünyanın odak noktası olduğu ve hareketsiz durduğu, dünyanın ise odak noktası olmadığı ve hareket ettiği yolundaki yanlış düşünceden bütünüyle vazgeçmemi emrettiğinden, anılan yanlış öğretiyi ayakta tutmayı, savunmayı ya da herhangi bir biçimde *(quovis modo)* yazılı ya da sözlü öğretmeyi yasakla-

dığından; ve bana anılan öğretinin Kutsal Kitap'la çeliştiğinin belirtilmesinden sonra, bu lanetlenmiş öğretiyi tartıştığım ve sonuç niteliğinde bir çözüm eklemeksizin, o öğretinin yararına ağırlıklı nedenler gösterdiğim bir kitap yazıp bastırmış olduğumdan, ağır bir biçimde tanrıtanımazlıkla, başka deyişle, Güneş'in dünyanın odak noktası ve hareketsiz olduğuna, dünyanın ise odak noktası olmadığına ve hareket ettiğine inanmış olmakla suçlandım.

Şimdi gerek siz yüce kilise büyüklerine, gerekse her Katolik Hıristiyana karşı kendimi bu güçlü ve haklı kuşkudan arındırmak istediğimden, anılan yanılgıları ve tanrıtanımazlıkları, ayrıca öteki bütün yanılgıları ve Kutsal Kiliseye düşman bütün tarikatları yürekten ve asla gösteriş olmayan bir inançla lanetliyor ve reddediyorum; ayrıca, bundan böyle hakkımda benzer bir kuşkuya yol açabilecek bir şeyi sözle ya da yazıyla söylemeyeceğime ve iddia etmeyeceğime yemin ediyorum; bir tanrıtanamaza ya da tanrıtanımazlık şüphesi altında olana rastladığımda, onu bu kutsal makama ya da engizitöre ve bulunduğum yerin piskoposuna ihbar edeceğim. Ayrıca, bu kutsal mahkemenin bana yüklediği, ya da daha yükleyeceği bütün kefaret borçlarını eksiksiz yerine getireceğime yemin ediyor ve söz veriyorum. Bu vaatlerimden, protestolarımdan ve yeminlerimden birine (Tanrı korusun) aykırı hareket ettiğim takdirde, kutsal kanonların (kilise yönetiminin kararlarını temel alan öğretilerin) ve öteki genel ve özel düzenlemelerin (kilise emirlerinin) bu türden suçlular için öngördüğü ve saptadığı bütün kefaretleri ve cezaları kabul edeceğim: Tanrının yardımıyla ve ellerimle dokunduğum İnciller üzerine yemin ederim.

Ben, yukarda adı geçen Galileo Galilei, reddettim, yemin ettim ve söz verdim, bütün bunları yapma yükümlülüğü altına girdim ve onaylamak için de önümde duran, reddettiğime ilişkin belgeyi imzalayıp, Roma'da, Minerva Manastırında, bugün, yani 22 Haziran 1633 günü sözcüğü sözcüğüne yüksek sesle okudum.

Ben, Galileo Galilei, yukarda anıldığı gibi, kendi ellerimle imzaladım."

145. (94,4) *Başyapıtların* | Burada anılanlar, *Dialog* ile, Galilei'nin fizik alanındaki başyapıtı ve bundan böyle yalnızca *Discorsi*diye anılacak olan *Discorsi e dimostrazioni matematiche intorno à due nuove scienze attenenti alla mecanica ed I movimenti locali* (İki Yeni Bilim Dalına, Mekaniğe ve Çekim Yasalarına İlişkin Konuşmalar ve Matematiksel Gösteriler) adlı yapıttır. *Discorsi*, Galilei'nin mahkûm edilmesinden sonra yazılır ve 1638 yılında, Hollanda'nın Leyden kentinde, Elzevir Yayınevi tarafından ilk kez yayınlanır. Kitap, *Dialog*'daki gibi, Salvati, Sagredo ve Simplicio aradında geçen konuşmalar biçiminde düzenlenmiştir; yalnız araya sık sık büyükçe kapsamlı mate-

matiksel ve fiziksel betimlemeler girer; konuşmalar kısmen İtalyanca, kısmen de Latince kaleme alınmıştır.

146. (94,7) *yurtluk*] Galilei, yargılandıktan sonra ölünceye kadar Engizisyon'un sıkı gözetimi altında, Floransa yakınlarındaki küçük bir köy olan Arcetri'de bulunan yurtluğunda yaşadı.

147. (94, 39-95,1) *"...Konuşmalar"ını bana yazdırıyor*] Burada sözü edilen, *Discorsi*'dir. Engizisyon, Toskana Büyük Dükasının aracılığı üzerine 1637 Mayıs'ında, o sırada artık yarı yarıya kör olan Galilei'nin bu eser üzerindeki çalışmalarında yardımcı kullanmasına izin verir. Bu yardımcılar arasında Galilei'nin ilk biyografilerini yazanlardan Vicenzo Viviani ile, Galilei'nin ölümünden sonra onun araştırmalarını "Sıvıların Dinamiği" üzerine yaptığı yön gösterici çalışmalarla sürdüren Evangelista Torricelli de vardır.

148. (95,5f) *Hollanda'ya kaçırılmıştı*] Galilei 1633 yılında *Dialog*'un Pariste'ki bir dostuna gönderilmesini sağladı. Dostu, kitabı Strassburg'da bulunan ve eseri Latinceye çeviren matematikçi Matthias Bernegger'e verdi. Galilei'yi korumak için, *Dialog*, 1635 yılında Leyden'de, Elzevir Yayınevi tarafından yayınlandığında, kitaba, "yayının yazarın bilgisi ve rızası dışında gerçekleştirildi" yolunda bir not kondu.

149. (95,8) *yeni bir yazıdan söz eden*] Yazı, *Discorsi* başlıklı çalışmadır; çalışmanın ilk iki bölümü daha 1639 Eylül'ünde Hollanda'daki Elzevir Yayınevi'ne verilir.

150. (95,7) *Strassburg'a gönderilen... bir mektup*] Sözü edilen, Galilei'nin Matthias Bernegger ile yazışmasıdır.

151. (96,33) *Raporumu gönderirim*] Floransa Engizitörü, Papanın emri üzerine, 1638 Şubat'ında Galilei'nin sağlık durumuna ilişkin bir rapor hazırlatır. Galilei, daha iyi tıbbi bakım görebilmek için Floransa'ya taşınmasına izin verilmesini dilemiştir. Rapor, Galilei'nin hiç görmediğini, genel sağlık durumunun da çok kötü olduğunu belgeler. Galilei, Floransa'da resmi çalışmaması konusunda sert bir biçimde uyarılarak, kısa süre için dönmesine izin verilir.

152. (97, 31- 98,10) *"...açıkça yanlıştır."*] Brecht, metni *Discorsi*'nin Arthur von Oettingen tarafından yapılan çevirisinden almıştır (karş. Galileo Galilei, *Unterredungen und mathematische Demonstrationen über zwei neue Wissenszweige, die Mechanik und die Fallgesetze betreffend* / İki Yeni Bilim Dalına, Mekaniğe ve Çekim Yasalarına İlişkin Konuşmalar ve Matematiksel Gösteriler, hg.v.Arthur von Oettingen, Band 1, Ostwald's Klassiker der exakten Wissenschaften, Nr.11, Leipzig 1907, S. 5 vd.)

153. (98,12f) *Kendime, acaba... anlaşılabiliyor mu diye soruyorum*] Galilei tarafından gerek *Discorsi*'nin Birinci Bölümünde (Birinci Gün)

tartışılan cisimlerin orantısı sorunu, gerekse modern fiziğe giriş niteliğindeki bu temel yapıtın öteki kuramsal açıklamaları, yalnızca dünyadaki görüngüler için değil, fakat uzaydaki yıldızların yapısı ve devinimleri için de geçerlilik taşımaktadır. Bu nedenle Galilei'in sorusu; burada Kopernikus'un öğretisine yöneliktir.

154. (100,10) *en güçlü kanıtlar aracılığıyla*] Engizisyonun işkence ve ölüm cezası tehdidine atıfta bulunulmaktadır.

155. (100,15-17) *şairin deyişiyle*] Dante'nin *İlahi Komedya*'sının Birinci Bölümü olan *Cehennem*'e (karş. DipNot. 107) atıfta bulunulmaktadır. Aklı kötüye kullananlarla, tanrıtanımazlar belirtilmektedir (karş. *Cehennem*, 9. Ve 10.şarkılar).

156. (100, 36) *Arkhimedes'in otoritesi*] Galilei, Pisa'da genç bir profesör olarak çalışırken (karş. DN. 55) Arkhimedes'in matematik ve fiziğe ait yazılarıyla yoğun biçimde ilgilenmişti; bu yazılar Galilei'yi, gerek fizik problemlerine yaklaşımdaki Aristoteles karşıtı tutumla, gerekse yüzen cisimlere ilişkin inceleme bağlamında (karş. DN. 85) özellikle etkilemişti.

157. (102, 22f) *Bilim, bu kuralların kendisi tarafından...emin olabilmek için...*] Brecht, Galilei'nin bu sahnede kendi kendisine karşı yönelttiği suçlama için, Bacon'ın *Yeni Organon*'daki çeşitli kanıtlarından ve düşüncelerinden, bu arada bilim adamlarının meslekleri karşısındaki ethik konumları sorusundan ve bilim ile toplumsal yaşam arasındaki ilişki üzerine görüşlerinden dolaylı olarak yararlanmıştır. Brecht, *Yeni Organon*'un Kirchmann tarafından yapılan ve elinde bulunan çevirisinde, Galilei'nin ileri sürdüğü kanıtın ifadesine ve içeriğine uygun düşen şu satırların altını çizmiştir: "Burada yalnızca doğa felsefesinden mi, yoksa öteki bilimlerden de mi söz ettiğim ve mantığın, ethik'in ve politikanın da benim talep ettiğim yolla yetkinleştirilebilip yetkinleştirilemeyeceği, bir itiraza olmasa bile, kuşkuya yol açacaktır./ Ancak söylediğimin hepsi için geçerli olması öngörülmüştür. Tasım aracılığıyla yürüyen sıradan mantığın yalnızca doğabilimini değil, fakat her şeyi kapsamına alması gibi, benim tümevarım yoluyla ilerleyen mantığım da hepsini kapsar." (*Yeni Organon*, s.175; karş.DN. 26.)

158. (106,11-13) *Bazı yerlerde... ölçüsüz arttırması...*] Brecht, burada Uranyum'un 1938 yılında Otto Hahn ve Fritz Strassmann tarafından parçalanmasına atıfta bulunmaktadır. Cümle, Albert Einstein'ın 1933 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde açılan Dünya Fuarı nedeniyle yapmış olduğu bir açıklamaya uymaktadır; Brecht, bu açıklamayı *Deneysel Tiyatro Üzerine* (Über experimentelles Theater) başlıklı söylevine şöyle almıştır: "Zamanımız, buluşları yaşamımızı önemli ölçüde kolaylaştırabilecek yaratıcı kafalardan yana zengin bir

zamandır."

159. (110, 12-32) *Ünlü cephaneliğinizin:.. kırılacağını söylüyorlar*] Metin, kısmen Salvati'nin ve Sagredo'nun *Discorsi*'nin Birinci Bölümünün başındaki açıklamalarına uymaktadır; (*Discorsi*: Birinci Gün. Salvati, Sagredo ve Simplicio arasındaki tartışmalar.) (Galilei, *Discorsi*, Almanca çeviri, s.3-5; karş. DN. 152) Galilei'nin: "...tükenmek bilmeyen çalışmaları...mekanik alanında...açmaktadır," şeklindeki cümlesi, *Discorsi*'nin başlangıcına sözcüğü sözcüğüne uymaktadır (karş. *Discorsi*, Almanca çeviri, s.3).

160. (111,10f) *"Galilei'nin Yaşamı" işçiler için metin için yapılan oyun planına ait sahne*] Karş. s.334.

161. (111,35) *yaşımı göz önünde bulundurarak*] 1611 yılında Galilei'nin gökbilim alanındaki buluşlarının incelenmesini sağlayan ve bunları onaylayan (karş. DN. 65) Christoph Clavius, 1612 yılında ölmüştür.

162. (112,31) *şu coğrafi uzaklıkların*] Galilei, 1612 yılında Jüpiter'in uydularının bulunmasıyla bağıntılı olarak, bu dört uydunun hızla değişen yerlerinden hareketle denizdeki gemilerin bulundukları yere ilişkin ölçü değerlerinin çıkarılmasını sağlayan bir yöntem geliştirir.

163. (113,6) *"Galilei'nin Yaşamı"nın 5. Sahnesine ilişkin bir düzenleme*] Karş. s.310

164. (113,32f) *gökyüzünde bir tür saatin*] Jüpiter ve uydularıyla ilgilidir (karş. DN. 162).

165. (114,13) *İlk metnin 13. Sahnesinden episod*] Karş. s. 312.

166. (114,17) *şu...Fransızdan oku)* Tanrıbilime karşı düşen kuşkuculuğu, insan düşüncesinin göreceleştirilmesine koşut olan Michel de Montaigne'e atıf.

167. (114,19f) 54. yazı: *Sarsılmamak gerek.*] Brecht bu metni ve daha sonraki metinleri kısmen değiştirmeksizin şu eserden almıştır: *Michel de Montaignes Gesammelte Schriften*, hg.v. Otto Flake und Wilhelm Weigand, Band 8, München/Leipzig 1911, S. 261-271; *Die Inschriften an der Decke der Montaigneschen Bibliothek* (Montaigne'nin Kitaplığının Tavanındaki Yazıtlar) (Montaigne'nin kitaplığının ahşap tavanının kirişleri üstündeki 54 adet yazıt), bu esere ek olarak konulmuştur.

168. (114, 26) (52.) Metin aynen alınmıştır.

169. (114,28) (13.) Montaigne'de: "Bu, anlam taşıyabilir de, taşımayabilir de." Gerek bu, gerekse bundan sonraki özdeyiş, Sextus Empiricus'un 2. yüzyılda yazdığı *Pyrrhoniae hypotyposes* (Pyrrhon'un Öğretisinin Temelleri) başlıklı eserden temellenmektedir.

170. (114,30f) (5.) Montaigne'de: "Aslında ne öyle, ne de böyle

denebilir, daha çok ikisi de değil."

171. (114,33f) (21.) Montaigne'de: "Birisi bir şey bildiğini sanıyorsa eğer, o zaman nasıl bilineceğine ilişkin bilgisi yok demektir." (Karş. Korintoslulara 1. Mektup, 8,2: "Birine bir şey biliyor gibi geliyorsa eğer, o nasıl bilineceğini bilmiyor demektir.") Brecht, bu yazıta ilişkin kendi düzenlemesini kendi kullandığı Montaigne kitabının ilgili sayfasının kenarına not etmiştir.

172. (114,37-39) (10.) Özdeyiş, Lucretius'un İ.Ö. 1.yüzyılda kaleme aldığı *Nesnelerin Doğası Üzerine* adlı eserine aittir.

173. (115,2f) (2.) Montaigne'de: "Tanrı insanoğullarına böyle uğursuz bir çabayı verdi ki, içinde acı çeksinler." (Karş. Vaizler 1,13: "...böylece kendilerine acı çektirsinler.")

174. (115,5) (15.) Montaigne'de: "İnsan, topraktan yapılma bir çömlek gibidir."

175. (115,7) (20.) Montaigne'de: " [Fazla adil ve] fazla bilge olma ki, bozulmayasın." (Karş. Vaizler 7,16: "Fazla adil ve fazla bilge olma ki, kendini yıkıma sürüklemeyesin.")

176. (115,9f) (42.) Brecht, metni olduğu gibi almıştır. Cümle, Flavius Arrianus'un 2. yüzyılda öğretmeni Epiktetos'un derslerine ilişkin olarak tuttuğu *Enchridion* (Epiktetos'un Dersleri) başlıklı notlara aittir.

177. (115,15f) (19.) Montaigne'de: "Bir insanım ben, ve insandan olan hiçbir şeyi bana yabancı saymam." Bir özdeyiş olup çıkan bu söylem, Terentius'un İ.Ö.163 yılında yazdığı *Heautontimorumenos* (Kendine Acı Çektiren Adam) adlı komedisinden kaynaklanmadır.

178. (115, 18-20) (37.) Montaigne'de: "Tanrı, insanı bir gölge benzeri yarattı, Güneş batmışsa, kim insanı yargılayabilir ki?" (Karş. Vaizler, 6,12: "Çünkü insanın bir gölge gibi yaşadığı kısacık günlerinde, hayatı için neyin yararlı olduğunu kim bilebilir ki? Ya da kim insana ondan sonra Güneş'in altında ne olacağını söyleyebilir?")

179. (115,22f) (17.) Montaigne'de, "17 a" altındadır. Brecht'in aynen aldığı metin, Martialius'un bir epigramına (1.yüzyıl) aittir.

180. (115,25) (14.) Brecht, metni aynen almıştır. Özdeyiş, Platon'un *Kratylos* diyaloguna aittir. Bu diyalog, Yunan filozofu Kratylos'un adını taşır.

Galileo, 1947 Metni (Amerika Metni)

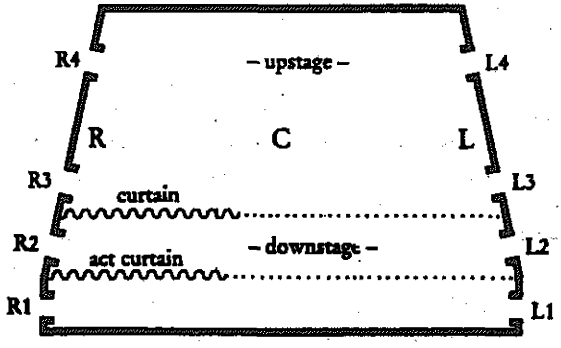
181. (117) *Galileo*] İngilizcede Galileo Galilei, çoğunlukla soyadıyla değil, önadıyla çağrılır; oyunun adı da buna konmuştur.

182. (117) *"Benim düşünceme .....uyandırıcıdır."* / *"It is my opinion...therein."*] Brecht, bu cümleyi 1948 yılında, *Tiyatro İçin Küçük Organon*'da tekrar kullanır; eserin 69. paragrafında şöyle denmektedir: "Galilei'nin de dile getirdiği budur: 'Bunca çok sayıda ve çeşitli değişimlerle, sürekli birbirini izleyen kuşaklar göz önünde tutulduğunda, yeryüzünün çok soylu ve hayran olunmaya değer olduğunu düşünüyorum.'" Cümle, Galilei'nin *Dialog*'undan alınmış olup, orada Birinci Bölümde (Birinci Gün) Güneş lekeleri olgusunun tartışılmasıyla bağıntılı olarak Sagredo tarafından söylenir. *Dialog*'un Almanca metninde cümle şöyledir: *"Ich für mein Teil halte die Erde für höchst vornehm und bewundernswert gerade wegen der vielen verschiedenartigen Wandelungen, Veränderungen, Erzeugungen usw., die ohne Unterlass auf ihr sich spielen."* ["Ben kendi adıma dünyayı, özellikle üstünde kesintisiz sürüp giden çok sayıda ve çeşitli dönüşümlerden, değişimlerden, üretimlerden vb. ötürü son derece soylu ve hayran olunmaya değer buluyorum."] [Galilei, *Dialog*, s.62; karş.DN. 133.)

183. (119,2) *Galileo Galilei*] Karş. DN. 17.

184. (119,11) *Sağdan çıkarlar [R2]. ..... [R2] çıkar. /Exeunt R 2.*] Sahneye girişler, çıkışlar ve oyuncuların konumları, *Galileo*'nun Beverly Hills'daki Coronet Theatre'da gerçekleştirilen ilk temsiline ait reji notlarında tam olarak belirtilmiştir. Sahneden bakıldığında, R *(right)* sağ ve L *(left)* sol anlamına gelmektedir. Numaralandırma, ramptan geriye doğrudur. Ayrıca, C *(centre)* orta, *downstage* ön, *upstage* arka, *act curtain* perde, *curtain* ara perde anlamına gelmektedir, karş. taslak:

(Almanca kitabın 412.sayfasındaki şekil)

185. (119,37) *astrolap / astrolabe*] Karş. DN. 334

186. (120,1) *metal çember / metal rings*] Bundan sonraki tanımlama, yermerkezli dünya sistemine uymaktadır [karş.DN. 19].

187. (120,11) *kristal küreler / crystal balls*] Karş.DN. 21

188. (120,35) *gemiler hep...durmuşlardı / they left the coasts*] Karş. DN. 27

189. (121,1) *Siena'da / In Siena*] Karş. DN. 339

190. (121,6) *kuşkunun çağı olacaktır / a milennium of doubt*] Karş. DN. 24.

191. (121,13f) *Ne demiş şair? / What does the poet say?*] Karş.DN. 26.

192. (121,21) *Yine uçuyorsunuiz Bay Galilei /You are off again*] Anlam olarak: "Yine kendinizi kaybediyorsunuz", "Sizin yine başınız döndü".

193. (121,30f) *Hiçbir... aval aval bakmak/ Gawking is not seeing.*] Karş. DN. 27.

194. (122,28) *kurtçuklar gibiyiz / We are like the worms*] Karş. DN. 29

195. (122,34) *Güç koşullar... / In straitened circumstances*] Kısıtlı koşullarda. *Straitened* sözcüğü burada biraz eski kaçmaktadır.

196. (123,6) *Campagna / Campagna*] Karş. DN. 78.

197. (123,15) *bir boru.../ a tube affair*] Sözcük anlamı: Boru gibi bir nesne. Anlatılmak istenen, Hollanda'da bulunmuş olan teleskoptur (karş. DN. 46).

198. (123,17f) *biri şöyle, biri de böyle.../ one lense bulged and the other was like that*] Karş. DN. 347.

199. (124,30f) *Bunlarda...buluşlarım / my findings on the paths of falling bodies*] Anlatılmak istenen, Galilei'nin çekim yasalarına ilişkin araştırmalarıdır (karş. DN. 38).

200. (124,37) *Floransa'ya gidin/ go to Florence*] Galilei'nin Toskana kökenli oluşuna ve Roma kilisesinin (başkenti Floransa olan) bu İtalyan prensliğindeki sınırsız iktidarına dokundurma.

201. (124,37f) *Dük Medici / the Duke de Medici*] Cosimo de Medici (karş.DN. 57).

202. (124,39) *Engizisyon / Inquisition*] Karş. DN. 34.

203. (124,40-125,1) *pireyi deve yapmayın / let's not make a mountain out of a molehill*] "Bir köstebek tepeciğini bir dağ haline getirme," anlamına gelen deyimin İngilizce'de 1548/49'dan beri bulunduğu, Nicholas Udall'da belgelenmiştir; bu deyim, Almancadaki bir sivrisineği bir fil yapma *(aus einer Mücke keinen Elefanten zu machen)* deyimine uymaktadır (Yunanca ve Latinceden gelen bu son deyim, Almancada Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen'in ilk kez 1669 yılın-

da yayımlana *Simplicissimus*'undan bu yana yaygınlaşmıştır).

204. (125,1f) *Venedik Cumhuriyeti'nde.../ the Republic of Venice*] Karş. DN. 30.

205. (125,4) *yararlı bir buluş / something useful*] Karş. DN. 43.

206. (125,5) *şu cetveli.../ that chart*] Karş. DN. 44.

207. (125,39) *koparabiliriz/ rake in*] deyim: Taraklamak, taramak, biraraya getirmek.

208. (126,10) *24 Ağustos 1609 / August 24, 1609*] Karş. DN. 47.

209. (126,22) *Büyük Venedik Cumhuriyeti/ The Great Arsenal of Venice*] Karş. DN. 36.

210. (126,23f) *Sagredo*] Karş. DN. 48.

211. (126,24) *Virginia*] Karş. DN. 56.

212. (126,33) *Venedik Cephaneliğinin değerli konukları.../ Gentlemen of the Arsenal of Venice*] Brecht hem bu konuşmada, hem de daha sonraki diyalogda Galilei'nin 24 Ağustos 1609 tarihli mektubundan pasajlar kullanmıştır (Karş. DN. 368).

213. (127,12f) *koltukları kabartan.../ one more feather in the cap*] Sözcüğü sözcüğüne: Şapkada bir tüy daha; anlamı: İnsanın gurur duyabileceği bir şey. İngilizcede bu deyim, 1596'dan bu yana Thomas Nashe'de belgelenmiştir.

214. (127,38) *bunun / gadget*] Küçük teknik buluş.

215. (127,38) *... aya çevirdim / I turned it on the moon*] Karş. DN. 49.

216. (128,5f) *Ay kendi... aydınlatmıyor/ it doesn't give off its own light*] Karş.DN. 50.

217. (128,15) *Samanyolu/ Milky Way*] Karş. DN. 52.

218. (129,2) *10 Ocak 1610 / January 10, 1610*] Karş. DN. 51.

219. (129,13-16) *Yarımayın kenar.....birleşiyor / The edge of... crescent.*] Metnin kökeni Wohlwill'dedir (Band.1, s. 256f).

220. (131,17f) *Dünyanın... ilişkin kuramdan / the theory that the earth revolves around the sun*] Karş. DN. 18.

221. (132,33) *Giordano Bruno*] Karş. DN. 35.

222. (133, 31) *Floransa Dükü ... çocuk./ The Duke of Florence is a boy of nine*] Karş.DN. 57.

223. (133,35) *bir işe kavuşabilir / land a job*] Halk dilinde: Bir "işi" karaya çekmek, iş bulmak.

224. (135,6) *yararlanmazlar.../ are passing up*] Amerikancada: Vazgeçmek, geri çevirmek.

225. (135,13) *...biçimsel bir tartışma / Of a formal discussion.*] Burada belirtilmek istenen, Galilei'nin buluşlarının gerekçelerine ilişkin biçimsel tartışmalardır (Karş. DN.58).

226. (135,23) *Quaedam miracula universi...*] Latince: Bir ölçüde

evrenin mucizesi. Göğün gizemli ezgiler çıkaran kesitleri.

227. (135,33) *" Ey o ... ezgilerin / Oh mystically musical spheres*] Karş. DN. 380.

228. (135,36f) *ilahi klasikler / the divine classics*] Filozof (sözcük anlamıyla) "ilahi klasikler"le, büyük bir olasılıkla yermerkezli evren öğretisine temel olabilecek düşünürleri, örneğin Yunan filozofları Pythagoras'ı ve Aristoteles'i anlatmak istemektedir. Ancak Galilei'nin döneminde klasikler kavramı yalnızca dilleri arı ve örnek sayılan, bundan ötürü de okullarda (sınıflarda) öğretilen şairler ve yazarlar için kullanılıyordu.

229. (137,5) *Aristotales'in otoritesine / the authority of Aristotle*] Karş. DN. 42.

230. (137,6) *Aristotales'in teleskopu yoktu ki / Aristotle had no telescope.*] Karş. DN. 59.

231. (137,8) *Gerçek ... çocuğudur / "Truth is the daughter of Time..."*] Bu İngiliz atasözü Almancada da vardır.

232. (138,21f) *Christopher Clavius*] Karş.DN. 65 .

233. (138,22) *Roma'daki Papalık Koleji / the Papal College in Rome*] Karş. DN. 64.

234. (139,1) *Collegium Romanum*] Karş. DN. 64.

235. (139,14f) *Sancta Simplicitas!*] Karş. DN. 394 .

236. (140,25) *yaptığımız ... benzemektesiniz / the man we burned in his time*] İma edilen, Giordano Bruno'dur.

237. (141,27) *19 Şubat 1616 / February 19, 1616*] Karş. DN. 72.

238. (142,26) *Kardinal Bellarmin'in evi / Cardinal Bellarmin's house*] Karş. DN. 73.

239. (142,31-34) *Şarkı sözleri / As I beheld the roses dawn and die...*] Karş.DN. 409 .

240. (143,17) *Kardinal Barberini / Cardinal Barberini*] Karş. DN.74.

241. (143,18) *Bellarmin'in ... ... vardı /a dove...a lamb*] Karş.DN. 412

242. (144,8f) *Buğdayın ... edecektir / "He that withholdeth..."*] Proverbs (Tevrat'ın "Özdeyişler" Kitabı), 11,26; karş.DN. 413 .

243. (144,10) *"Bilge ... saklar" / "A prudent man concealeth knowledge."*] Proverbs 12,23; karş. DN. 414 .

244. (144,12f) *"Nerede kazandırır" / "Where no oxen are..."*] Proverbs 14,4; karş.DN. 415

245. (144,14f) *Aklını ... üstündür" / "He that rules his spirit..."*] Proverbs 16,32; karş. DN. 416 .

246. (144,16) *"Aklının ... kurur" / "But a broken spirit dryeth up the bones."*] Proverbs 17,22; karş.DN. 417 .

247. (144,17) *Gerçek, ...bağırmaz mı? / "Does not wisdom cry?"*] Proverbs 8,1; karş. DN. 418.

248. (144,18f) *"İnsan ayağını... yanmaz mı?" / "Can one walk on hot coals..."*] Proverbs 6,28; karş.DN. 419

249. (144,20f) *İki küçük erkek çocuğu / Two small boys*] Karş.DN. 420 .

250. (144,29f) *çemberler ve elipsler / circles and ellipses*] Karş. DN. 75.

251. (144,33) *karışık ve ... çizer / he illustrates an irregular motion*] Karş.DN. 76.

252. (144,35-37) *Tanrı dünyayı ... olsaydı / would have endowed us...like that*] Karş.DN. 77.

253. (145,2f) *Aslında ... gözükü̈yor / Butter would not melt in his mouth.*] İngiliz atasözü, ilk kez 1530 yılında, John Palsgrave'in kullandığı belgelenmiştir; çekingen (ya da kılı kırk yaran) kimseleri belirtmek için söylenir.

254. (145,16-18) *dünyanın ... bulunmaktadır / the theory...is foolish, absurd and a heresy*] Metin, Wohlwill'e dayanmaktadır .

255. (145,39-146,1) *Bilim, kilisenin ... sevgili evladı / beloved daughter of the Church*] Bu söylem, bilimi kilisenin hizmetçisi sayan Ortacağ skolastiğinin tanrıbilimsel ilkesine uymaktadır. Söylem, ilk kez Petrus Damiani tarafından kullanılmıştır.

256. (147,32f) *Galileo sandalyeye, ... oturur / Galileo sits chair, Little Monk bench*] Reji notları çoğunlukla kısaltılarak yazılmıştır. Kısaltma nedeniyle kimi zaman dilbilgisi açısından yanlış yazımlar da göze alınmıştır.

257. (148,10) *emirname / the decree*] Söylenmek istenilen, Bellarmin'in bir önceki sahnede sözünü ettiği ve Kopernikus öğretisinin yayılmasına ilişkin yasaktır.

258. (149,2f) *Üretken olun ve çoğalın / Be fruitful and multiply*] Genesis 1,22; karş.DN. 430 .

259. (149,29) *Cellini saati / Cellini watch*] Karş.DN. 431 .

260. (149,38f) *nehrin ... mekanizma / new machinery...to domesticate the river water*] Galilei'nin bir buluşu ima edilmektedir.

261. (151,2) *1623*] Yılı gösteren rakkam, Barberini'nin papalığa (VIII. Urban) seçilişine ilişkindir. Galilei'nin araştırmaları ise bir başka zaman kesitinde yer alır.

262. (151,20-22) *Tekrar yüzen ... Aristotales / Floating bodies...Aristotle.*] Karş. DN. 85.

263. (151, 39-152,1) *doğru dürüst ... baktırman / a real astronomer...your horoscope*] Karş. DN. 95.

264. (152,6) *Yükselen burcun / ascendant*] Karş.DN. 96.

265. (152,28) *"De maculis in sole."*] Karş. DN. 438 .

266. (152,29) *Güneş'teki lekeler / sun-spots*] Karş. DN. 84.

267. (152,32) *Fabrizius'un ... araştırmasını/ Fabrizius' paper*] Karş. DN. 97.

268. (152,33) *yıldız kümelerinden / the spots are clusters of planets*] Karş:DN. 440 .

269. (152,37) *Paris ve Prag'da ... inanılıyor / Paris and Prague think...*] Karş. DN. 441 .

270. (153,29f) *Sudan hafif ... yüzer / lighter then water float...*] Karş. DN. 93.

271. (153,34-36) *"Geniş ... yaramaz" / "A broad and flat disc of ice..."*] Karş.DP. 445 .

272. (154,2) *Fulganzio*] Karş.DN. 449 .

273. (154,6) *Q.e.d.*] Latince ,*"Quod erat demonstrandum"* / "Ne kanıtlanacak idiyse"nin kısaltılmış biçimi.

274. (154,40) *masanın arkasında / above table*] *above*: üstünde; burada: Masanın arkasında; karş. DN.256.

275. (155,14f) *bilim ... yeni dedikodular / the latest rumblings from science*] Belirtilmek istenen, Güneş lekelerine ilişkin tartışmadır (Karş.DN. 448).

276. (155,25) *Papa / The Pope*] Karş. DN. 102.

277. (157,22f) *Fizik dünyayı ... verecektir / God made the physical world...physics.*] Karş. DN. 451 .

278. (157,29) *seninle uğraştılar / to try with you*] "Sizinle denemek" ("mit Ihnen zu versuchen") söyleminin biraz Almanca kokan İngilizcesi.

279. (157,31) *Meryem Ana Yortusu / Epiphany*] Hıristiyan dünyasının her yıl 6 Ocak'ta, çocuk İsa'nın Doğudan gelen üç bilge ("Üç Kral") tarafından "görülmesi" ve kendisine biat edilmesi nedeniyle kutladığı Epiphanias Bayramı (Yunanca *epiphaneia* sözcüğünden gelen doğum günü). Aslında 6 Ocak, Hazreti İsa'nın doğum günü bayramıdır; karş. Matta 2,1-12.

280. (157,33) *Ermiş Joseph / Saint Joseph*] Karş. DN. 454.

281. (159,6) *Bundan ...yazabilirim / I might write in plain language.*] Karş. DN. 109.

282. (159,33) *buharlar / vapours*] Burada Güneş'teki buharlar belirtilmek istenmiştir [karş.DN. 441 .].

283. (159,34) *Güneş'in döndüğünü / the rotation of the sun*] Karş.DN. 460 .

284. (159, 37f) *bütün umutlarınızı.../ "Abandon hope..."*] Karş. DN. 107.

285. (160,34) *1632*] Karş.DN. 463 .

286. (160,39 - 161,1) *Baba Pieter Brueghel / Pieter Brueghel, the Elder*] Karş. DN. 113.

287. (161,11) *Kutsal Kitap'ta ... bölümünde / Genesis Book One*] Karş. 1 Musa 1,6-17.

288. (163,12) *size öteki ... dedi / Who bids you turn the other cheek*] Karş. Luka 6,29: "Ve kim bir yanağına vurursa, ona ötekini de sun".

289. (163,29) *perişan figüran / extras*] Amerikan sinema endüstrisinde figüranlar için kullanılan kavram.

290. (164,27f) *Korsika dağlarındaki haydutlar / robbers in the mountains of Corsica*] Karş. DN. 469.

291. (165,20) *mekanik nadas aygıtı /mechanical cultivator*] Karş. DN. 471.

292. (165,23) *araştırma amacıyla / to cut up corpses for research*] Karş.DN. 472 .

293. (165,25f) *para piyasaları / money markets*] Karş.DN. 473

294. (165,26) *meslek okulları / Schools for business*] Karş.DN. 474

295. (165,27) *Haberlerle ... çıkıyor / Regular papers with news*] Karş .DN. 475

296. (166,4) *başıma bela açmaya / monkey business*] Amerikanca saçmalık, şarlatanlık anlamına gelen argo deyim; bugün yaygınlaşmıştır.

297. (166,13) *evrenin mekaniği ... yazdım / a book about the mechanics of the firmament*] Belirtilmek istenen, Galilei'nin gökbilim alanındaki başyapıtı *Dialog*'dur.

298. (166,37) *Bugün gözleriniz nasıl? / How are your eyes today?*] Karş. DN. 134.

299. (167,28) *Papa VIII. Urban / The Pope Urban VIII*] Karş. DN.74.

300. (168,23) *Toplum ... kalabilir mi? / Can society stand...on faith?*] Karş. DN. 117.

301. (168, 24-26) *" Sen benim ..... evi" / "Thou art my master..." "This is my neighbour's house..."*] Karş. DN 118.

302. (168,26) *Vebanın / After the plague*] Karş. DN. 122.

303. (168,34) *pusula / compass*] Karş. DN 127.

304. (169,2) *Kitaplarını Latince değil / not writing his books in Latin*] Karş. DN 109 ve 130.

305. (169,3) *ağzıyla / jargon*] Karş. DN. 131.

306. (169,15f) *Versailles Sarayı / Versailles ...the Viennese court* Karş.DN. 498 .

307. (169,32) *kendisine aletler... gösterilebilir / he may be shown the instruments*] Karş. DN. 502.

308. (170,2) *22 Haziran 1633 / June 22,1633*] Karş. DN 136.

309. (170,17) *Ave Maria*] Latince. Selam sana, Meryem Ana. Hazreti İsa'nın doğumunun Melek Cebrail tarafından haber verilmesinden sonraki Katolik duası.

310. (170,22) *"Discorsi" / The "Discorsi"*] Karş. DN 145.

311. (171,6) *kafası iyice karışık / on her head or her heels*] Tınıları bakımından benzer sözcükler olan *head* (baş) ve *heels* (topuklar) sözcükleri, İngilizcede çeşitli deyimlerde birlikte kullanılır; burada "ne yapacağını bilmiyor" anlamında söylenmiştir.

312. (171,15f) *St.Marcus*] Karş.DN 141.

313. (171, 19) *Virginia, ... başlar / Virginia starts to pray silently.*] Bu reji talimatı, sahnenin başlangıcında, Virginia'nın daha baştan itibaren Ave Maria duasını söylemesini öngören talimatla çelişmektedir.

314. (171, 27) *Güneş evrenin ...değildir / the sun is...the centre*]Karş. DN 140.

315. (172,23) *Ah, ne ... inançsızmışım/ Oh, ye of little faith.*] Karş. DN 143.

316. (172,28) *"Gloria in excelsis Deo"*] Latince. Yücelerdeki Tanrıya hamdolsun. Meleklerin İsa'nın doğumu üzerine ettikleri şükran duası (Karş. Luka 2,14). Gloria, Hıristiyanlıkta ayin düzeninin bir parçası olmuştur.

317. (173, 1-5) *"Ben, Florasanlı ... lanetliyorum." / I, Galileo Galilei...*] Bu bildirim, Galilei'nin 22 Haziran 1633 tarihli öğretisinden dönme metninden alınmıştır (Karş. DN. 144).

318. (174,10) *Floransa yakınlarında ... evi / A country house near Florence*] Karş.DN. 146.

319. (174,31) *Horatius / Horace*] *Galilei'nin Yaşamı*'nın Danimarka metninde, Romalı Quintus Horatius Flaccus, Galilei tarafından çok takdir edilen bir yazardır.

320. (175,14f) *Hayırseverlik ... gitmez / "Charity never faileth."*] Karş.DN.513.

321. (175,38) *hidrolik çalışmalarından / hydraulics*] Karş. DN. 517 .

322. (176,21-23) *Peki ya Descartes'tan, ... kaldırdı./Descartes...the nature of light*] Karş.DN. 518 .

323. (177,21) *Onu giderken ... yüklenirsin / If you are considering taking it*] Karş. DN. 150.

324. (177,28f) "AMACIM... KURTARMAKTIR"/ "It is my purpose..."] Karş.DN. 521 .

325. (178,15) *Yeni bir ... etik / New science...new ethics*] Karş. DN 157.

326. (179,21) *tepsiyle / platter*] Amerikanca. Çanak, tahta tabak.

327. (180,1f) *bana göre... kolaylaştırmaktır / I take it the intent of science...*] Karş.DN. 525 .

328. (180,9) *evrensel bir dehşet çığlığı /a universal howl of horror*] Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1945 Ağustos'unda Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atılmasına atıfta bulunulmaktadır.

330. (185,35) *vurabilirim / bash her*] Halk dilinde: Ona isabet ettirmek; bir tane indirmek.

1955/56 Metni (Berlin Metni)

331. (189,2) *Padua'da...Galilei*] Karş. DN.1.

332. (189,3) *Kopernik'in yeni dünya sistemi*] Karş. DN.2.

333. (189,30) *Ptoleme sisteminin*] Karş.DN. 3.

334. (189,32) *astrolab*] Yıldızların konumunu ölçmek için kullanılan astronomik aygıt. Araplar tarafından bulunmuş ve ilk kez Ptolemaeus tarafından tanımlanmıştır.

335. (189,41) *saydam küreler*] Karş.DN. 4.

336. (190,19f) *Bu kristal kürede*] Karş. DN. 4.

337. (190,32f) *ve gemilerimiz oralara gideli beri...*] Kar.DN. 6.

338. (190,33f) *şöyle denmekte...yalnızca küçük bir su birikintisi.*] Karş.DN. 7.

339. (191,4) *Siena'da*] Galilei, 1585-1589 yılları arasında Floransa ve Siena'da bir bilim adamı olarak bağımsız çalışmıştı.

340. (191,12f) *Çünkü...inancın oturduğu yere...şimdi kuşku yerleşti.*] Karş.DN. 8.

341. (192,4f) *şimdilerde satranç oyununda bile kaleler*] Karş.DN. 9.

342. (192,6) *Ne der şair? "Ey erken şafağı..."*] Karş.DN. 10.

343. (192,26) *Öyle bakmak görmek değildir.*] Karş.DN. 11.

344. (193,28) *yaşamanın başlı başına zevk olacağı*] Karş.DN. 12.

345. (195,13) *Campagna*] Karş. 59,27.

346. (195,39) *şu tuhaf boru*] Söylenmek istenen, Hollanda'da icat edilmiş olan teleskoptur (Karş.DN. 30).

347. (196,2f) *bir içbükey...bir dışbükey merceği*] Söylenmek istenen, Latince sözcüklerle bir bikonvex (iki yanı da dışbükey) bir de bikonkav (iki yanı da içbükey) mercektir.

348. (196,24) *ölü diller*] Eski kültür dilleri olan Yunanca ve Latince için kullanılmıştır.

349. (197,6) *cumhuriyetimiz*] Karş.DN. 14.

350. (197,17) *Felsefe Fakültesi*] Karş.DN. 15.

351. (197,30) *Protestanların bile*] Karş.DN. 16.

352. (197,31) *Cremonini*] Karş. DN. 17.

353. (197,32) *Engizisyon*] Karş. DN1 18.

354. (198,1f) *Bay Giordano Bruno'yu...gönderdiniz.*] Karş.DN. 19.

355. (198,23f) *Düşüş yasalarına ilişkin bu araştırmaları*] Karş. DN. 22.

356. (198,33) *Bay Colombe*] Karş.DN. 23.

357. (198,36) *Paris ve Prag*] Karş.DN. 24.

358. (198,38) *Sizin talihsizliğiniz, alanınızdan kaynaklanıyor*] Karş. DN. 25.

359. (199,12) *Aristoteles'in bu konuda yazdıklarını*] Karş.DN. 26.

360. (199,23f) *buluşlarınızla*] Karş.DN. 27.

361. (199,31f) *orantı hesaplarını gösteren cetveliniz*] Karş.DN. 28.

362. (200,14) *o ünlü cephaneliğinizdeki*] Karş.DN. 20.

363. (200,18f) *harman döven öküzün ağzını bağlıyorsunuz*] Karş.DN. 21

364. (201,10f) *bizler, tıpkı çok az görebilen..... kurtçuklar gibiyiz*] Karş.DN. 13.

365. (201,27) *Gracia Dei*] Latince . Aslı: Dei gratia; Tanrının lütfu aşkına.

366. (201,40) *Sagredo*] Karş.DN. 32.

367. (202,1) *Virginia*] Karş. DN. 40.

368. (202,6-11) *öğreticilik görevimin yanısıra...sağlamayı da*] Brecht, gerek bu bölümü, gerekse bu diyalogun son cümlesini aynen, ayrıca bu diyaloğu izleyen DENETÇİ'nin konuşmasındaki "Ve ayrıca, herhade ..... çekilme kararını verebileceğiz" pasajını da anlam olarak Wohlwill'den almıştır.

369. (203,8) *Ay'a çevirdim*] Karş.DN. 33.

370. (203,10) *Ay kendini aydınlatmıyor*] Karş.DN. 34.

371. (203,22) *Samanyolu*] Karş.DN. 36.

372. (204,24) *10 Ocak 1610*] Karş.DN. 35.

373. (207,19f) *yıldızların*] Söylenmek istenen, Jüpiter'in uydularıdır. Gökyüzünde bulunabilecek bir tür saat kavramı da bu uydularla bağıntılıdır.

374. (208,13) *Samanyolu'nun... sisini*] Karş.DN. 36.

375. (208,17) *sayısız dünyalar*] Karş. DN. 37.

376. (210,5) *İçimizde, ya da hiçbir yerde.*] Karş.DN. 38.

377. (213,28) *Floransa Dukası...dokuz yaşında.*] Söylenmek istenen, burada ve Danimarka metninde çocuk olarak sahneye çıkan Cosimo de Medici'dir (karş.DN. 41).

378. (216,10) *Cosmo de Medici*] Karş.DN. 41.

379. (219,39) *Aristotelis divini universum*] Latince. İlahi Aristo-

teles'in dünya sistemi.

380. (220,14) *o gizemli ezgilerin yankılandığı küreleriyle*] Burada söylenmek istenen, Aristoteles'in *De coelo* (Gökyüzü Üzerine) adlı eserinin 2. kitabında tanımladığı, "şarkı söyleyen" gökyüzü kesitlerinin kulakla algılanamayan uyumudur. Buna temel olan tasarım, gökkubbedeki saydam kaselerin hareketleri sırasında şarkıyı andıran seslerin çıkmasıdır.

381. (220,16) *Güneş'in yörüngesinin eğik açısıyla*] Güneş'in bir yılda gökyüzünde çizdiği yörünge, geometrik olarak dünya ekseninden geçen bir düzlemde gösterilir: Bu düzlem, Ekvatora doğru eğimlidir ve onunla eğik açı denen bir açı oluşturur.

382. (220,17) *uydu takımlarının*] Söylenmek istenen, Antikçağ'da da kullanılmış olan ve zamanı gösteren takımlardır; bunların üstünde, gezegenlerin yeryüzüne göre konumları günlere, haftalara ya da aylara göre deşifre edilmiş olarak yazılıydı.

383. (220,33) *Nedenler, Bay Galilei, nedenler!*] Karş.DN. 42.

384. (222,7f) *ilahi Aristoteles'in otoritesine*] Karş.DN. 26.

385. (222,26f) *Aristoteles'in teleskobu yoktu ki!*] Karş.DN. 43.

386. (222,35) *Gerçek...zamanın çocuğudur.*] Karş.DN. 44.

387. (224,14f) *Christopher Clavius*] Christoph Clavius'un burada tanımlanan konumu, tarihsel olgulara uymaktadır. Ancak Galilei'nin buluşlarının denetlenmesine ilişkin talep Floransa sarayından değil, Collegium Romanum'un Rektörü Kardinal Bellarmin'den gelmiştir.

388. (224,15) *Papalık Bilim Merkezi*] Collegium Romanum.

389. (224,26f) *Arcetri*] Galilei'nin kızı Virginia Gamba, Floransa yakınlarındaki küçük bir köy olan Arcetri'nin manastırında rahibeydi.

390. (228,39) *Venüs*] Karş.DN. 45.

391. (229,32) *Merkür*] Karş.DN. 46.

392. (230,2) *1616*] Karş. DN. 47 .

393. (230,2) *Collegium Romanum*] Karş. DN. 48.

394. (230,23) *Sancta simlicitas!*] Latince. Şu kutsal aptallık!

395. (231,9) *Clavius*] Karş. DN. 49.

396. (231,11) *en yüksek katta*] Karş.DN. 50.

397. (231,12) *yeni bir yıldız*] Karş. DN. 51.

398. (231,20) *bir kuyruklu yıldızın yörüngesini*] Karş.DN. 52.

399. (231,32) *Principiis obsta!*] Latince. Başlangıçlardan sakın! Romalı şair Ovidius'un 2-8 yılları arasında yazdığı *Remedia amoris* (Aşka Karşı İlaçlar) adlı kitabının 4. kitabına ait ve özdeyişe dönüşmüş olan sesleniş.

400. (232,10) *İkisi de çıkarlar.*] Bu reji talimatı, birinci ve ikinci

gökbilimciye ilişkindir.

401. (232,24f) *yalnızca hayvanlar vardır!*] Karş.DN. 53.

402. (233,14) *bir zamanlar yaktığımız*] Karş.DN.54.

403. (234,30) *5 Mart 1616*] Tarih, Kopernikus'un öğretisine ilişkin emirnamenin yayınlanışına ilişkindir.

404. (234,30) *Yasaklar Listesi*] Karş. DN. 54.

405. (234,37) *Kardinal Bellarmin'in evi.*] Karş.DN. 57.

406. (235,7) *Thais*] Makedonyalı Büyük İskender'in maiyetinde bulunan ünlü Atinalı kadın. Ölümünden sonra Brecht'in belgeleri arasında bu şiire ilişkin çeşitli taslaklar bulunmuştur.

407. (235,31) *satranç oyununun eskisi*] Karş.DN. 9.

408. (236,7) *Lorenzo de Medici'nin*] 1469-1492 yılları arasında iktidarda kalan Toskana Büyük Dükü Lorenzo de Medici. Zamanında İtalya'nın en ünlü şairlerinden biriydi ve *il Magnifico* (Muhteşem) diye anılıyordu.

409. (236,9-12) *"Ben ki, görmüştüm .....sonraki hüznünü"*] Lorenzo de Medici'nin *"Güllerin Şarkısı"* diye de adlandırılan çoban şiirlerinden biri. *Corinto* adlı bütüne aittir. Brecht, metni büyük bir olasılıkla İngilizce bir çeviriden Almancaya aktarmıştır. Carl Stange'nin çevirisine göre *Lorenzo il Magnifico, Dichtungen* , (hg.v. Carl Stange, Band 1, Bremen 1940,s.8) bu dörtlük, şöyledir:

Ve böylece toprağa eğildiğini gördüğümde
Çiçeklerin, solmuş ve onca uçuk renkli,
Çok kısa süre sonra, dedim kendi kendime,
Aynı yazgıyı paylaşacaktır gençliğin de çiçekleri.

410. (236,14) *Veba yıllarının ardından*] 5. Sahneye ilişkindir. Galilei'nin döneminde büyük veba salgını, 1632 yılında İtalya'yı kasıp kavurmuştu (Karş. DN. 122.)

411. (236,19) *Barberini*] Karş. DN. 74.

412. (236,21) *kuzu ve güvercin maskesi*] Hıristiyanlığın hayvan simgelerinde güvercin, üçlü tanrısallığın Baba ve Oğul (İsa) ve Kutsal Ruh üçlüsünden Kutsal Ruh'u temsil eder. Kuzu ise Tanrı Oğlu'nun simgesidir.

413. (237,3f) *"Buğdayını esirgeyene..."*] Karş. *Özdeyişler* 11,26: "Buğdayını esirgeyene halk lanet eder [...]."

414. (237,5) *"Bilge kişi bilgisini saklar.")* Karş. *Özdeyişler* 12,23: "Akıllı bir adam aklını teşhir etmez [...]."

415. (237,7f) *"Nerede öküz varsa..."*] Karş. *Özdeyişler* 14,4: "Sığırların olmadığı yerde ahır boştur; ama öküzün gücü bol ürün getirir."

416. (237,9f) *"Aklını dizginleyebilen..."*] Karş. *Özdeyişler* 16,32: "Sabırlı bir insan, güçlü bir insandan daha iyidir ve kendine egemen

olabilen, kentleri ele geçirenden daha iyidir."

417. (237,11f) *"Aklın gücü tükenenin..."*] Karş. *Özdeyişler* 17,22: "[...] bozulmuş bir ruh kemikleri de kurutur."

418. (237,12) *"Gerçek, yüksek sesle bağırmaz mı?"*]Karş.*Özdeyişler*, 8,1: "Bilgelik seslenmez mi ve akıllılık kendi sesini duyurmaz mı?"

419. (237,13f) *"İnsan ayağını..."*] *Özdeyişler* 6,28: "Ya da insan ayakları yanmadan kömürlerin üstünde yürüyebilir mi?"

420. (237,15) *İki erkek çocuğunu*] Roma efsanesine göre Roma kentinin kurucusu olan Romulus ve Remus.

421. (237,27f) *hep çemberlere, elipslere... göre*] Karş. DN. 75.

422. (237,30-32) *hızla... çizer*] Karş. DN. 76.

423. (237,35f) *o zaman beyinlerimizi de böyle tasarımlardı.*] Karş. DN. 77.

424. (238,26) *Ben, kilisenin inançlı bir evladıyım.*] Karş.DN. 79.

425. (240,3f) *Güven, asıl üstüne varıldığı zaman sarsılır*] Karş.DN. 80

426. (243,6) *Eğer iki kere ikinin arada sırada dört ettiğini...*] Brecht, burada 1937'de yazdığı *Aklın Direnme Gücü Üzerine Söylev* (Rede über die Widerstandskraft der Vernunft) başlıklı makalesine atıfta bulunmaktadır; bu makalede cümle, Brecht'in faşizme getirdiği eleştiri bağlamında kullanılmıştır: "Körelmişlik, uygun araçlarla kapsamı geniş biçimde örgütlendirilebilir. İnsan belli koşullar altında iki çarpı ikinin dört etmesi gibi beş ettiğini de öğrenebilir."

427. (243,26) *işkence aletleri*] Engizisyon Mahkemeleri, sözde tanıtanımazların sorgulanmaları sırasında belli kurallara göre davranırlardı; zorla itiraf ettirmeyi hedefleyen sorgulamalar, kademe kademe ağırlaşırdı. Son iki kademe, işkence aletleri gösterilerek yapılan sorgulama ve nihayet işkencenin uygulanmasıydı.

428. (244, 13) *adına dünya denen büyük tiyatro*] Karş. DN. 81.

429. (245,4f) *İspanya ve Almanya'da*] Karş. DN. 82.

430. (245,22) *"Üretken olun ve çoğalın."*] 1 Musa 1,22.

431. (245,28) *Cellini'nin saati*] Floransalı kuyumcu ve heykeltraş Benvenuto Cellini tarafından yapılan bir saat. Cellini'nin sanat eserleri bütün Avrupa'da ünlüydü ve aranırdı.

432. (246,1) *Priapos*] Karş. DN. 83.

433. (247,23) *Güneşteki lekeler.*] Karş. DN. 84.

434. (248,6) *Yüzen cisimler*] Karş. DN. 85.

435. (248,7f) *demir iğneler; Aristoteles*] Hazırlıklar, Aristoteles'in fizik ilkelerini denetlemek için yapılmaktadır.

436. (249,23f) *doğru dürüst bir gökbilimciye... burcuna*] Karş.DN. 95

437. (249,30) *bir yükselen burcum*] Karş. DN. 96.

438. (250,9) *"De maculis in sole"*] Latince. "Güneş Lekeleri Üzerine".

439. (250,15) *Fabrizius'un ... araştırması*] Karş. DN. 97.

440. (250,16f) *geçen yıldız sürülerinden*] Güneşteki lekelerle ilgili olarak bilim adamları arasında geçen tartışmalarda bu görüşü Fabrizius değil, Christoph Schreiner savunur (DN. 98).

441. (250,20f) *Paris ve Prag'da*] Galilei, Brecht'in Paris'ten söz ederek atıfta bulunduğu Descartes ile değil, fakat Prag'da bulunan Johannes Kepler ile bağlantı halindedir; Kepler, Güneş lekeleri sorununa güneşin dönüşünü sorgulayarak yaklaşan ilk bilim adamlarından biridir. Kepler'in Güneş'ten yükselen "buharlara" ilişkin görüşleri, bir Güneş lekeleri kuramıyla değil, fakat şu tasarımla ilintilidir: Güneş'ten kaynaklanıp uzaklara kadar giden ve Güneş'le birlikte dönen akımlar, gezegenleri de Güneş'in çevresindeki yörüngelere yöneltir. Bunun gerçek nedenleri, ancak Newton'ın yerçekimi yasasıyla tanımlanabilmiştir.

442. (250,35-39) *ahşap damın hemen altına...bir bulut kadar silik*] Karş. DN. 99.

443. (251,19) *sudan daha hafif veya daha ağır olması*] Karş.DN. 93

444. (251,23-25) *"geniş ve yassı bir buz parçası"*] Karş.DN. 94.

445. (251,27) *suyu yaramadığı için*] Aristoteles'in, cisimlerin yüzebilmesi bakımından biçimlerinin önemli olduğu savıyla bağıntılıdır. Sözü edilen kanıt, Aristoteles'in bu sava ilişkin fiziksel açıklamasıdır.

446. (251,37f) *yoğunlaşmış su... inceltilmiş su*] Yoğunlaştırılmış su olarak buzun daha ağır olduğunu söyleyen Aristoteles'e karşı Galilei, buzun inceltilmiş su olduğu ve bundan ötürü daha hafif çektiği varsayımından yola çıkar. Floransa Sarayında sergilediği deneyde, yassı buz parçası yerine normal buz parçaları kullanarak Aristoteles'in varsayımını çürütür.

447. (252,15-18) *temel nedenlerinden biri de..... yanılsama olan*] Karş.DN. 86 ve 87.

448. (253,17) *Güneş'teki lekelere ilişkin yeni saçmalıkları*] 1611-1613 yılları arasında Güneş'teki lekeler problemi üzerinde yoğunlaşan çok sayıda spekülasyona, kuramsal tartışmaya ve yayına atıf; bu tartışmalarda Güneş'in dönüşü, böylece de Kopernikus'un öğretisinin kanıtlamaları söz konusu olduğundan, bütün bunlar kilise tarafından onaylanmıyordu.

449. (255,17) *Fulganzio*] Brecht, bu adı Galilei'nin dostu olan ve özellikle davadan ve mahkûmiyetten sonra açıkça Galilei'den yana çıkan rahip Fulgenzio Micanzio'dan almıştır.

450. (255,28) *karelerden oluşma bir ağ*] Enlemlerin ve boylamla-

rın oluşturduğu ağ (Karş. DN. 106.)

451. (256,1-3) *Tanrı fiziğe izin verecektir.*] Brecht'in, o sıralarda en ilerici düşünce akımı niteliğiyle, yeni doğabilimin ve dinsel inancın bağdaştırılabilmesi için bir felsefe temeli oluşturan Descartes'ın düalizmine yaptığı atıf. Descartes, bu sorunu özellikle 1641/42 yıllarında yayınlanan *Meditationes de prima philosophia* (Felsefenin Temelleri Üzerine Düşünceler) adlı eserinde işlemiştir.

452. (256,6) *"gözlemler"*] Kavram, burada bilimsel gözlemler anlamında kullanılmıştır.

453. (256,11) *Meryem Ana Yortusu*] Her yıl 8 Aralıkta, Hazreti İsa'nın annesi için kutlanan Katolik yortusu; karş. Luka İncili,1,26-28.

454. (256,15) *Emiş Joseph için*] Meryem Ana'nın nişanlısı ya da kocası, Nazaretli Josèph. Ermiş Joseph Yortusu, Katolik kilisesinde 19 Mart'ta kutlanır. (Karş.Matta İncili 1,16.)

455. (256,34) *kutsal öğretiler*] Söylenmek istenen, kilisenin Kutsal Kitaba dayandırılan, değişmez ilkeleridir.

456. (257,22) *halkın dilinde*] Karş. DN. 109.

457. (257,32) *oyluların kullandığı türden altın bir kalkan*] Karş. DN. 110.

458. (258,14f) *Fabrizius'un yıldızların gölgesi varsayımı*] Karş DN. 97.

459. (258,15) *Prag ve Paris'teki Güneşten yükselen buharlar...*] Karş. DN. 441.

460. (258,17f) *Güneş'in döndüğünü kanıtlayacağımıza*] Galilei, bu kanıtlamayı, özellikle bilginler dünyasının dışında da yaygınlaşmasını sağlamak için İtalyanca kaleme aldığı *Güneş Lekelerinin Öyküsü ve Yorumu* adlı eserinde yapar. Yazısında Güneş'in döndüğünün kesin olarak kanıtlanması, Galilei için özellikle felsefe açısından da önem taşımaktadır; bir mektubunda bu noktayı şöyle belirtir: "Bu yeni buluşlar, sözde-felsefe (skolastik doğa ve toplum öğretisi) için cenaze çanları ya da daha çok mahşer günü" anlamına gelecektir. (karş. Wohlwill, cilt 1, s.464).

461. (258,20) *bütün umutlarınızı bir yana bırakın*] Karş.DN. 107.

462. (259,16) *mizah yazarları*] Belirtilmek istenen, yergiler yazanlardır.

463. (259,18) *1632*] O yıl, Galilei'nin *Dialog* adlı eseri Floransa'da yayınlanmıştır.

464. (259,32) *Saray Fizikçisi*] Karş.DN. 57.

465. (260,9) *yargıçlar*] Buradaki yargıçlar, kent halkı tarafından seçilen hukuk temsilcileridir.

466. (260,22) *Ve seslendi Güneş'e: Dur yerinde!)* Kutsal Kitaba atıf.

467. (260,23) *Tanrının çarkı*] Latincesi: *Creatio dei* / Tanrının ya-

ratısı, karş. 1 Musa 1 ve 2.

468. (263,2) *1633*] Karş. DN. 114.

469. (263,20f) *Korsikalı haydutlar*] Söylenmek istenen, Korsika Adasının o zamanlar korsanların bir üssü olduğudur.

470. (263,31) *Kitabında*] Karş. DN. 108.

471. (264,15) *mekanik nadas aygıtı*] Toprağı gevşetmek ve otları temizlemek için kullanılan aygıt. Tarım aygıtlarının mekanikleştirilmesi, Almanya'da ve İngiltere'de 17. yüzyılda başlamıştı.

472. (264,20f) *cesetleri kesip biçmelerine*] 16.yüzyılda, Hollanda'dan başlamak üzere, anatomi araştırmalarında ilerlemeler oldu. Ancak dini kurallar nedeniyle bu bilim dalına önceden olduğu gibi yine de sınırlar konmuştu. Tıp alanında önder kurumlardan olan Bologna Üniversitesi, bir "anatomik tiyatro"ya, başka deyişle cesetlerin incelendiği bir salona sahip olan ilk araştırma kurumları arasındaydı.

473. (264,24) *para piyasaları*] 17.yüzyılın başında Amsterdam ve Londra'da açılan ticaret borsaları.

474. (264,24) *meslek okulları*] En geniş anlamda teknik laboratuarlar niteliğini taşıyan, aynı zamanda da uygulamalı eğitim kurumlarının işlevini yerine getiren sanat ve zanaat okulları.

475. (264,25) *gazeteler*] Galilei'nin zamanında, özellikle Hollanda'da ve Almanya'da, kısmen düzensiz aralıklarla, kısmen de haftalık gazeteler çıkmaktaydı. Günlük gazete 17. Yüzyılın sonunda, Almanya'da 1666, İngiltere'de ise 1702 yıllarında başladı.

476. (264,32) *Yukarı İtalya kentleri*] Söylenmek istenen, İtalya'daki iki cumhuriyetin başkentleri olan Venedik ve Cenova'dır.

477. (264,39) *kara cübbeliler*] Keşişler için aşağılayıcı söylem.

478. (265,20) *evrenin mekaniği üzerine bir kitap*] Galilei'nin *Dialog* adlı eseri.

479. (266,30) *Gözleriniz nasıl?*] Karş. DN. 134.

480. (267,18) *Papa VIII. Urban*] Karş. DN. 74.

481. (268,1) *kuşkuyu mu temel almalıyız?*] Karş. DN. 117.

482. (268,2-4) *"Sen benim efendimsin..."*] Karş. DN. 118.

483. (268,4f) *Zatıâlinizin sanata duyduğunuz... sevgiye*] Vatikan'daki sanat koleksiyonlarına atıfta bulunulmaktadır; bunlar, ancak 18. yüzyılda müze olarak (antik koleksiyonlar, resim galerisi) düzenlenmiştir. Vatikan Kitaplığı ise 15. yüzyılda kurulmuştur.

484. (268,10) *İspanya politikası*] Karş. DN. 119.

485. (268,11f) *imparatorla olan ihtilaf*] Karş. DN. 120.

486. (268,13) *Almanya... bir mezbahadan farksız*] Karş. DN. 121.

487. (268,14) *vebanın*] Karş. DN. 122.

488. (268, 10-18) *Zatıâlinizin İspanya... zayıf düşürmek için*]

Karş.DN. 123.

489. (268,18) *bir Katolik olan imparatoru*] II.Ferdinand. Karş.DN. 120.

490. (268,17) *gizli ittifak*] Karş.DN. 124.

491. (268,30) *Bedensel zaaflarının*] Karş. DN. 125.

492. (268,33) *Güneş'in Gibeon'da hareket etmeksizin durup durmadığını*] Karş. DN. 126.

493. (268,36) *pusula*] Karş.DN. 127.

494. (268,38) *makineler üzerine*] Karş.DN. 128.

495. (269,4-7) *Mekik kendiliğinden dokusa...*] Karş. DN. 129.

496. (269,9) *Latince yerine*] Karş. DN. 130.

497. (269,10) *ağzıyla*] Karş. DN. 131.

498. (269,30) *Versailles Sarayı...Viyana Sarayı*] Galilei'nin mahkûm edilişinden sonra Fransa'nın Roma'daki elçisi Kont Noailles - Galilei, *Discorsi*'sini ona ithaf etmiştir - Galilei için araya girer. Viyana'daki imparatorla da buna benzer ilişkiler vardır (Galilei, başlangıçta *Discorsi*'yi ona ithaf etmek istemiş, ancak Viyana Sarayında Cizvitlerin etkilerinin büyük olması nedeniyle bu niyetinden vazgeçmiştir.) Ayrıca Galilei, Polonya Kralı ile de ilişki kurmuştur.

499. (270,2) *Galilei'nin kitabını*] Karş. DN. 116.

500. (270,5) *Galilei'nin kitabında... tartışıyorlar*] Karş. DN. 132.

501. (270,8) *son düşünceyi*] Karş. DN. 133.

502. (270,17f) *En fazlasından kendisine aletler gösterilebilir.*] Papa, 16 Haziran 1633'de Galilei'yi öğretisini geri almaya zorlamak için kendisinin işkenceyle tehdit edilmesini emreder.

503. (270,23f) *22 HAZİRAN 1633*] Karş. DN. 136.

504. (271,11) *yayınlayamazdı*] Karş. DN. 137.

505. (271,26) *23 gün zindanda*] Galilei, dava sırasında Roma'daki Floransa elçisinin evinde, gözaltında kalmıştır.

506. (271,27) *büyük sorgu*] Karş. DN. 138.

507. (271,34f) *hieme et aestate...ultra.*] Karş. DN. 139.

508. (272,26-28) *Güneş... hareket etmeden durur.*] Karş. DN. 142.

509. (272,30f) *görülmemiş kılınamaz.*] Karş. DN. 143.

510. (273,12) *Ne kadar inançsızmışım!*] Karş. DN. 143.

511. (273,27-35) *"Ben... Galileo... geri alıyorum."*] Karş. DN. 144.

512. (274,31-275,7) *açık değil mi?*] Metin, küçük değişikliklerle şu eserden alınmıştır: Galilei, *Unterredungen*, s.5 vd. (Karş. DN. 152).

513. (277,2) *İyilik yapmak, hiçbir zaman boşuna değildir.*] Karş. Korintoslulara 1,15: "yine bir iyilik yapın".

514. (277,11f) *"Zayıf olduğum noktada güçlüyümdür."*] Karş. Korintoslulara, 1,4,10: "biz zayıfız, ama siz güçlüsünüz".

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

515. (277,17f) *Paulus'un Efeslilere yazdığı III. mektubun 19. satırı.*] İncil'de şöyledir: "Bütün bilgileri aşan İsa sevgisini bilin ki, Tanrının bütün yüceliğiyle dolasınız".

516. (277,21) *İmitatio*] Belirtilmek istenen, Hıristiyanlığın İncil'den sonra en yaygın kitabı olan ve 1415'den beri yayılan *De imitatio Christi* (Hazreti İsa'nın Halefiyeti) adlı kitaptır. Kitabın yazarı, Thomas von Kempen'dir. Brecht'in alıntısına en yakın düşen olasılık şudur: "Ebedi söz yüreğine kadar inen, çok sayıda görüşten arınmış olur." (Karş. Thomas von Kempen, *Das Buch von der Nachfolge Christi*, übersetzt von Michael Sailer, hg.v.Franz Keller, Freiburg i.Br. 1926,S.12.)

Galilei burada bir kelime oyunu yapmaktadır. Latincede *İmitatio* aynı zamanda taklit etmek anlamına gelir. (Çev. Notu)

517. (278,25) *hidrolik*] Teknikte hidrodinamiğin (dingin ve hareketli sıvıların yasalarının) uygulanması için kullanılan terim.

518. (279,10-13) *Descartes...incelemesini...*] Galilei'nin mahkûm edilişinden sonra René Descartes, bitirmiş olduğu *Le monde ou traité de la lumière* (Dünya ya da Işık Üzerine İnceleme) adlı eserini yayınlatmaktan vazgeçmek zorunluluğunu duydu; eser, Descartes'ın ölümünden 14 yıl sonra, 1664 yılında yayınlandı.

519. (279,19f) *Jüpiter'in yapmadığını Büyük Ayı'nın yapmasına..*] Latince bir atasözünden türetilmiştir: *"Quod licet Iovi, non licet bovi."* (Jüpiter'in yapmasına izin verileni her öküz yapamaz).

520. (280,39) *"Gözün seni öfkelendirirse..."*] Karş. Matta İncili 5,29: "Ama sağ gözün öfkelendirirse seni, onu çıkart ve at."

521. (281,14-17) *"Amacım..."*] Brecht, bu bölümü anlamına uygun olarak Galilei'nin *Discorsi*'sinden almıştır. Pasaj, 3. Bölümün *(Üçüncü Gün. Yerel Hareket Üzerine)* başındadır: "Çok eski bir konuya ilişkin yeni bir bilim getiriyoruz. Doğada *hareket*ten daha eski bir şey yoktur; ama bu konuda filozoflarca biraz olsun bir şey yazılmamıştır. Buna rağmen ben, hareketin özellikleri üzerine pekçok şey, bu arada bilinmeye değer, fakat henüz bilinmeyen ve kanıtlanmamış şeyler öğrendim." (Galilei, *Unterredungen*, Band 2. Oswald's Klassiker der exakten Wissenschaften, Nr.24, Leipzig 1904, S.3; karş. DN. 152.)

522. (281,36) *Yeni bir bilim, yeni bir ethik*] Karş. DN. 157.

523. (283,1f) *Babil'in o kocaman ...*] Kutsal Kitapta bulunan, ermişlerin ve İsa'nın şahitlerinin kanına susamış *Babil Fahişesi* efsanesi, kötülüğün göstergesidir.

524. (283,24f) *sedef rengi bir sis perdesi*] İstiridye kabuklarının iç kısımlarının o kendine özgü, yumuşak parıltısından türetilmiş benzetme. Üstüste kesitlerin yansımalarıyla oluşan bu parıltı, kabuğa

ilişkin bulanık bir görüntü yaratır.

525. (284,10-12) *Bana göre... hafifletmektir.*] Brecht, cümleyi anlamına uygun olarak Bacon'ın *Yeni Organon*'undan almıştır; orada cümle şöyledir: "Fakat bilimlerin asıl ve doğru hedefi, insan yaşamını yeni buluşlarla ve yollarla zenginleştirmektir." (*Neues Organon*, s.131; karş.11,20).

526. (284,21-23) *attığınız sevinç çığlığı... yanıtlanabilir.*] (Karş. DN. 328.) Brecht'in *Deneysel Tiyatro Üzerine* başlıklı makalesinde (1939) bu cümlenin bir öncüsü vardır; atomun parçalanmasının bilinciyle yazılmış olan bu bölüm, henüz atom bombasına ilişkin bir sezgiyi içermez. Brecht, sözü edilen bölümde şöyle demiştir: "Nesnelerin doğasına ilişkin bilgi ne denli derinleştirilip genişletilirse genişletilsin, insanın ve bütünüyle insan toplumunun doğası bilinmediği takdirde doğa üzerindeki egemenliği insanlık için bir mutluluk kaynağına çeviremez. Aksine, daha çok bir mutsuzluk kaynağı olur. Bu nedenden ötürü büyük keşifler ve icatlar insanlık için hep daha korkunç bir tehdit olup çıkmıştır ve bugün hemen her yeni buluş, yalnızca korku çığlığına dönüşen bir zafer çığlığıyla selamlanabilmektedir."

527. (284,28) *Hipokrat Andı*] Yunanlı doktor Hippokrates'ten gelmedir; doktorların içtikleri ve doktorluk uğraşının ahlaki temelini oluşturan bir antdır.

DANSEN

DEMİRİN FİYATI NEDİR

AÇIKLAMALAR

DANSEN

Temel Metin

Dansen, Brecht'in ölümünden sonra belgeleri arasında bulunan daktilo metni.

Ek: Diyalog, yine belgeler arasında bulunan daktilo metni.

Yazımın Tarihçesi

1939 İlkbaharı: Metnin yazımı.

1966: Oyunun Brecht'in ölümünden sonra *Oyunlar*'ın (Stücke) 13. Cildinde, Suhrkamp Verlag- Frankfurt a.M. tarafından yayınlanışı.

14 Ekim 1967: Oyunun *Dansen I* adıyla Köln'de, Kammerspiele'de ilk oynanışı.

Metnin Oluşum Öyküsü

Tek perdelik bir oyun olan *Dansen*, 1939 ilkbaharında yazılır. Brecht, büyük bir olasılıkla yazmaya 23 Nisan 1939'da ayrıldığı Danimarka'da başlamıştır. Brecht'in dikkatle izlediği Alman dış politikasının etkinlikleri, Hitler Almanya'sının saldırganlık planlarının kapsamına İskandinav ülkelerinden, bu arada özellikle Danimarka'nın da gireceğinden korkmayı haklı kılmaktadır. Brecht, *Dansen*'le doğrudan bu soruna yönelir. Ruth Berlau aracılığıyla Danimarka'daki işçi tiyatrolarıyla ilişki kurmuştur. Oyunu da büyük bir olasılıkla bu tiyatro topluluklarından birinin ajitasyon amaçları için kaleme almıştır.

Bu oyunun güncel nedeni, Almanların İskandinav ülkelerine yaptıkları ve Almanya ile kaba güç kullanmaktan kaçınmayı öngören sözleşmeler imzalanmasına ilişkin önerilerdir. Brecht, bu tür sözleşmelerin değeri konusunda *Alman Savaş Alfabesi*'nde (Deutscher Kriegsfibel) şöyle yazar: "Hükümetler / Saldırmazlık paktları imzalamakta. / Küçük adam / Sen de vasiyetnameni hazırla." Danimarka, bu öneriyi benimseyen tek İskandinav ülkesi olur. Öteki ülkeler ise 9 Mayıs 1939 tarihinde Stockholm'de toplanan Dışişleri Bakanları Konferansında öneriyi reddettiklerini resmen açıklarlar.

Brecht, oyunun ilk yazımına Hitler Almanya'sının 16 Mart 1939

günü, Çekoslovakya'nın ilhakını gerçekleştirdiği günden sonra başlar. Çekoslovakya Cumhuriyeti'nın yazgısı ve Avusturya'nın 1938 Mart'ında ilhakı, bu garanti vaatlerinin ve sözleşmelerin inanılırlıktan yoksunluğu konusunda uyarıcı örnekler olarak düşünülmüştür. *Dansen*'le birlikte Brecht, daha önce *Carrar Ana'nın Silahları*'nda ele almış olduğu bir soruna bir kez daha geri döner. Orada olduğu gibi bu kez de antifaşist eyleme çağrı ve "Tarafsız kalamazsın" seslenişi, oyunun odak noktasına dönüşür. *Dansen*, İskandinav ülkelerinin saldırgan Hitler Almanya'sı karşısında takındıkları ortak tutum olan ve 1938 Temmuz'unda Oslo'daki bir siyasi toplantıda vurguladıkları "mutlak tarafsızlık" politikasına karşı çıkar.

Oyunun ilk yazımı, çıkış noktası olarak *Dansen'in Ruhundaki Değişim* (Die Wandlung im Geist des Dansen) adlı bir öykü taslağını alır. Brecht, bu taslakta tarafsızlık sorununu henüz Dansen'in (Danimarka'nın) ekonomik yararları ile politik ahlakı arasındaki çelişki açısından işlemiştir. İlk yazımın daktilo metni üzerinde ise Brecht, öyküyü değiştiren ve ikinci bir öykü taslağında ana çizgilerini vermiş olduğu bazı değiştirmeler ve eklemeler yapar. Bu son durumda, Yabancı (Almanya) ile yapılan pakt ve Svensson'a (İsveç'e) edilen ihanet ön plana geçmiştir. Bir perdelik *Dansen* oyununun metni, işlenen ilk yazımın temelinde ikinci bir daktilo metni olarak ortaya çıkar. Brecht, bu metni 1945 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde öteki oyunlarla birlikte mikrofilm üzerine kopya ettirir ve kapak sayfasının üstüne de 1939 tarihini düşer.

İlk yazımda üçüncü sahnenin başlangıcı, doğrudan doğruya Alman birliklerinin 1939 Nisan'ının başlarında Danimarka sınırında yaptıkları manevraya atıfta bulunur; Brecht, bu konuda Henry Peter Matthis'e şöyle yazar: "Gazetelerde Danimarka sınırındaki yığınağa vb. ilişkin olarak Berlin'in bir yalanlaması çıktı. (...) Kıyımın başlar gibi olduğu bir sırada bu adacıklardan birinde bulunmanın ne kadar tedirgin edici olduğunu anlayacağınızdan eminim." (Henry Peter Matthis'e yazılan 11 Nisan 1939 tarihli mektup.) Dansen, üçünce sahnenin başlangıcında bu tehdidin güncelleştirildiği ("Gece. Boğuk Gümbürtüler. Ufuk kıpkızıldır. Dansen, kolunun altında bir domuzla ambarın önünde aşağı yukarı gezinmektedir.") ilk yazımda, yukardakilere koşut olarak şöyle der: "Bugün mutlaka nöbet tutmalıyım. Zira gazetelerde korkunç şeyler yazıyor." Brecht, metin üzerindeki işlemeleri ve ikinci daktilo metninin tamamlanmasını büyük bir olasılıkla ancak İsveç'te, yine tek perdelik bir oyun olan *Demirin Fiyatı Nedir*'i yazarken ya da yazdıktan sonra gerçekleştirebilmiştir.

Bunların dışında, *Dansen*'e ait üçüncü bir öykü taslağı ve birkaç sahne taslağı da vardır; bunlarda İskandinav ülkeleri arasında bir it-

tifak ve ortak silahlanma konuları ele alınmıştır. Malzeme, Brecht'in oyunu bir kez daha işlemeyi düşündüğünü göstermektedir. Yazar, *Dansen*'de yalnızca değinip geçtiği ve saldırgandan korunabilmek için İskandinav ülkelerinin bir ittifakını öngören düşünceyi *Demirin Fiyatı Nedir*'de geliştirir.

Kalan belgeler arasında, bir "İyimser" ile bir "Kötümser" arasında geçen üç diyalog sahnesini içeren ve Brecht'in herhalde sonradan *Dansen*'in üç sahnesine girişler olarak kaleme aldığı bir kâğıt vardır. Bu iki tip, İsveç Radyosu'nda 1938-1942 yılları arasında, komedi sanatçıları Ludde Gentzel ve Eric Abrahamsson'un katılımlarıyla, *Optimisten och pessimisten* adıyla sürekli yayınlanan bir diyalog dizisinden kaynaklanmadır. Ayrıca sahne, yapısı ve diksiyonu açısından Brecht'in *Kaçakların Konuşmaları*'yla (Flüchtlingsgespräche) da benzerlikler sergilemektedir; Brecht, 1940/41 yıllarında Finlandiya'da kaleme aldığı bu eserinde, Danimarka'nın *Dansen*'de anlatılan politik konumuna geri döner: "Az çok domuz satarak yaşıyorlar ve bu yüzden Almanlarla iyi geçinmek zorunda kaldılar, çünkü Almanların domuzlara ihtiyaçları vardı; ötekiler ise kendi kendileriyle alay ederek domuz satarken insanın ayaklarının ucuna basmak zorunda olduğunu, aksi takdirde domuzların zarar görebileceğini söylediler."

Dansen, Brecht hayattayken basılmadı. İlk kez 1966 yılında, *Oyunlar*'ın (Stücke) 13. Cildinde Suhrkamp Verlag-Frankfurt a.M. tarafından yayınlandı. Oyunun ilk sahnelenişi ise, 14 Ekim 1967 tarihinde Köln'de, Kammerspiele'de gerçekleşti; burada *Dansen, Demirin Fiyatı Nedir* ile birlikte, *Dansen I und II* (Dansen I ve II) ortak başlığıyla sahnelendi.

Metnin Yazımı

Gerek ilk yazımın üç sahnesinde, gerekse bu yazımın daktilo metninde Brecht, Svendson adını kullanır. Svensson biçimindeki yazım ilk kez ikinci daktilo metninde kullanılmıştır. İlk yazım, *Dansen'in Ruhundaki Değişim* adlı öykü doğrultusundadır ve bu öykünün özeti şudur: "Böylece hem domuz satmanın, hem de ahlaklı olmanın ne kadar güç olduğu görülüyor." İlk sahnenin başında Dansen, işsiz olduğu için bedava kalacak yer karşılığında arkadaşının demir deposunda kapıcılık yapan biri olarak tanıtılır. Bir yandan kendi ekonomik durumu üzerinde düşünürken, diğer yandan vatansever tutumunu sergiler; kolunun altında domuzuyla, Danimarka milli marşının ilk dizelerini söyler; Brecht'de bu dizeler şöyledir: "Burası güzel bir vatandır / Yüksek kayın ağaçlarıyla / Tuzlu Doğu-

denizi kıyıları boyunca uzanır." Dansen, olayın hep bir domuz satmayı amaçladığı sonraki akışı boyunca vatanseverliğini işine kurban eder.

Brecht'in ilk yazımın daktilo metninde yaptığı değişiklikler ve ekler aracılığıyla, Yabancı'dan Dansen'e yönelen tehdit daha net bir biçimde vurgulanmıştır. Dansen'in telefon konuşmalarında İskandinav ülkelerinin birliği sorunu daha çok ön plana çıkar. Ayrıca Brecht, İncil'de Petrus'un İsa'ya üç kez ihanet edişinden esinlenerek, üç kez bağıran domuz sahnesini ekler. Değişikliklerin çıkış noktası, ikinci öykü taslağıdır; bu taslağın sonunda şöyle denir: "Domuz üç kez bağırdığında bana ihanet etmeyecek misin, Dansen?"

Kalan belgeler arasında bulunan sahne taslakları, tek perdelik oyunun başlangıcına ve sonuna ilişkindir. Bu taslaklarda Dansen, daha ilk sahnenin başında, "gerektiğinde" hazırlıklı olabilmek için "daha yukarlardaki iki dostuyla" (İsveç ve Norveç)" birkaç iyi silah yapma" olasılığından söz eder ve "barışı bozanlara" bundan böyle demir vermeme planını açıklar. Sonuncu sahneye ilişkin taslakta Dansen ile (buradaki adıyla) Svendson, birbirlerini ekonomik bağlamda bencil olmakla suçlarlar ve "Büyük Birlik"in (Brecht'in üçüncü öykü taslağında ele aldığı İskandinav Birliği düşüncesi) Yabancı tarafından ellerinden alınan işlerine yeniden sahip olabilmeleri konusunda güvence sağlayıp sağlamadığını tartışırlar. Bu taslaklar, temel metinde kullanılmamıştır.

Temel metin olan ikinci daktilo metni, ilk yazımın üstünde işlemeler yapılmış daktilolu metninden yola çıkmakla birlikte aslında metin üstünde yapılan başkaca çalışmaların sonucudur. Oyunun başlangıcı, Dansen'in komşularıyla sözleşme aracılığıyla düzenlenmiş bir ortak yaşama yaptığı atıf ve üçüncü sahnenin başlangıcı, yani Dansen'in kendi silahlanmasına ilişkin sözel tutumu yeni bölümlerdir. Değişiklikler, bir bütün olarak olay akışını daha bir derli toplu konuma getirmeyi amaçlamıştır.

Oyun ilk kez 1966'da, yani Brecht'in ölümünden sonra basıldığından, bu kitap için temel metin olarak 1939 tarihli daktilo metni kullanılmıştır.

DİPNOTLAR

Bu kitaptaki metnin düzenlenişi üzerine:

1. (292,1) *Kişiler*] Kişiler listesi sonradan eklenmiştir.
2. (293,1) *1*] Sahneyi gösteren sayı, eklenmiştir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Dansen, Brecht hayattayken sahnelenmedi. Oyunun 1966 yılında basılmasının ardından, 14 ve 18 Ekim 1967 tarihleri arasında eser, Köln, Paderborn, Göttingen ve Batı Berlin'de olmak üzere dört kez oynandı. Bütün bu gösterilerde *Dansen* ile *Demirin Fiyatı Nedir, Dansen I und II* başlığıyla sergilendi. İlk temsil, Köln'de, Kammerspiele'de 14 Ekim 1967 tarihinde gerçekleşen prömiyer oldu. Bu prömiyer, daha önce *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nden bazı sahnelerin gösterildi bir "Brecht Akşamı" çerçevesinde yapılmıştı. Oyunun yönetmeni, Brecht'in 1950 yılında Berliner Ensemble'da sahneye koyduğu *Hofmeister*'de başrolü oynamış olan Hans Gaugler'di; dekorlar Manfred Noky tarafından yapılmıştı.

Oyuna ilişkin yankılar, ihtiyatlı ve olumsuz oldu; bu, kısmen Gaugler'in grotesk yönünde her türlü abartmadan kaçınmasından ve böylece oyunu ajitasyon karakterinden yoksun kılmasından kaynaklandı. Eleştiriler genelde Hans Daiber'in Köln'deki prömiyerden sonra *Handelsblatt*'ta dile getirdiği düşüncelerle örtüştü: "*Korku ve Sefalet*'ten *Dansen*'e uzanan genel düşüş çizgisi, kalıntılara razı olmanın kimseye iyilik yapmak olamayacağını göstermektedir" (*Handelsblatt*, Düsseldorf, 18 Ekim 1967). Birkaç hafta sonra André Müller, kaleme aldığı bir yazıda bir kez daha *Dansen*'in ve *Demirin Fiyatı Nedir*'in gösterilerine değindi; bu arada özellikle Brecht'in "*Knock-about* üslubu" diye adlandırdığı, bir itiş-kakış oyunu biçiminde düzenlenen Chaplinvari oyun biçimine ilişkin olarak Brecht'in düşünceleri üzerinde durdu: "İki tek perdelik oyun da çok etkili olduklarından ve bugün de tarihsel bir gözlemden fazlasını verebildiklerinden, başka tiyatrolar bu tek perdelik oyunları Brecht'in önerdiği biçimde sahnelemelidirler. Bunu yapmaya gerçekten de değer." (*Deutsche Volkszeitung*, Frankfurt a.M., 19.Ocak 1968.)

Danimarka'da *Dansen*, ilk kez 15 Kasım 1968 tarihinde oynandı. Prömiyer, *Dansen und Svensson* adıyla ve Avi Sagild'in rejisiyle, Kopenhag'daki Komedi Evi'nde gerçekleştirildi.

Satır Açıklamaları

3. (293,4) *Tütüncü dükkânı*] Almancadaki *Tabaktrafik* karşılığında kullanılmıştır.

4. (293,15) *bir kuruluş tarafından*] Brecht'in burada hangi birliği ima ettiğini açığa kavuşturabilmek olanaksızdır. Bu bağlamda hem Milletler Cemiyeti, hem de İskandinav ülkeleri olan Belçika, Hollanda ve Lüksenburg arasında yapılan, imza yeri olan Oslo'ya atfen

"Oslo Konvansiyonu" diye de anılan ticaret antlaşması söz konusu olabilir.

5. (294,33f) *Ostmarker ve Ortakları"*] *"Ostmärker & Co ."* karşılığında kullanılmıştır. 13 Mart 1938 tarihli bir yasayla Almanya ile birleştirilen Avusturya'nın ilhakı ima edilmektedir. İlhaktan sonra bir zamanların Avusturya Devleti, yalnızca "Ostmark" adıyla anılmıştır.

6. (295,17) *Hiçbir şeye karışmama oyunu*] Büyük bir olasılıkla burada sözü edilen, 29 devletin üye olduğu ve İspanya Savaşı (1936-1939) başladıktan birkaç hafta sonra oluşturulan Karışmama Komisyonu'nun politikasıdır. Komisyon ilk kez 9 Eylül 1936 tarihinde Londra'da toplandı. Almanya 1937'ye kadar komisyonda kaldı. Ancak Almanya üyelikten çekildikten sonra da öteki üye ülkeler, Hitler Almanya'sına karşı ekonomik önlem alınması ve bir ittifak yapılması önerilerine karşı çıktılar.

7. (295,33) *domuz üçüncü kez bağırır*] Hazreti İsa'nın Petrus tarafından ihanete uğramasına atıf. (Karş. Matta İncili, 26,34): "İsa ona şöyle dedi: İşte sana söylüyorum, bu gece, horoz ötmezden önce, beni üç kez inkâr edeceksin."

8. (296,32) *Demir, yaşamak için şarttır.*] Almanya 1935 yılında, genel askerlik hizmetinin getirilmesiyle ve hızlandırılan silahlanmayla birlikte, gıda maddeleri ile lüks eşya ithaline, silahlanma için gerekli ham maddelerin yararına olmak üzere, büyük kısıtlamalar getirdi. 1933 yılından beri Reich Bakanı olan Rudolf Hess, 1934 Aralık'ında topların tereyağından daha önemli olduğunu açıklamıştı. Brecht, bu açıklamayı şiirlerinde de birçok kez kullanmıştır.

9. (297,1f) *üstünde beyaz bir haç var.*] Kırmızı fon üstünde kesişen beyaz çizgilerden oluşan Danimarka bayrağına atıf.

10. (297,8f) *Ama bu, bir sözleşme!*] Hitler Almanya'sı, 11 Temmuz 1936 tarihli bir sözleşmeyle Avusturya'nın egemenliğini tanımış ve işlerine karışmamayı vaat etmişti.

11. (297,20) *Kaldırın şu haçı!*] Hem Danimarka bayrağına, hem de şeytanın haç karşısında duyduğu korkuya ilişkin ikili atıf. Ancak Brecht, yalnızca Alman faşizmini şeytana benzetmekten yola çıkmaz. *Komünistler ve Almanya'daki Din Savaşları* (Die Kommunisten und die deutschen Religionskämpfe) adlı makalesinde şöyle yazar: "Nasyonalsosyalizm, Hıristiyanlıkla savaşıyor ve onun yerine, gerici hedeflerini daha iyi destekleyen bir dini gereksindiğinden, kendine özgü bir yeni putperestliği geçiriyor. Nasyonalsosyalizm savaşçı bir tür, bireyin kendini kahramanca kurban etmesini öngören, katıksız bir Alman dinini, başka deyişle öteki halklara düşman bir dini ge-

12. (298,9) *şu ötedeki iki arkadaşımla*] Belirtilmek istenen, İsveç ve Norveç'tir.

13. (298,30) *garanti sözleşmesi*] 29 Eylül 1938 tarihli ve Almanya'nın, Südetler Bölgesi'nin kendisine verilmesinin dışında Çekoslovakya'dan başkaca toprak talebinde bulunmamasını öngören Münih Antlaşması. Almanya ile Çekoslovakya arasında bir garanti sözleşmesi bulunmuyordu.

14. (299,1f) *"Bemm ve Mährer Şirketi"*] *"Bemm & Mährer G.m.b.H."* karşılığında kullanılmıştır. Bu adla, Çekoslovakya'nın işgaline ve topraklarının Almanya tarafından 16 Mart 1939 tarihinde "Bohemya ve Moravya Koruma Bölgesi"ne dönüştürülmesine atıfta bulunulmaktadır.

15. (300,20) *Bir sözleşme yapmamızı öneriyorum.*] Hitler Almanya'sından gelebilecek bir saldırıyı önlemek için bir İskandinav Birliği oluşturma düşüncesine atıfta bulunulmaktadır. Bu düşünce, Danimarka Komünist Partisi'ne ait ve 1935 yılında "çalışan halkın planı" çerçevesinde dile getirilmiş olan birlik cephesi politikasıyla bağıntılıdır.

16. (300,26) *büyükler... görüşmeye başladılar mı?*] Batı Avrupalı güçlerin temsilcileri, 18 Mart 1939 tarihinde Hitler'in Çekoslovakya'yı ilhakı konusunu görüştüler ve bu görüşmeler sonucunda ülkelerce protesto notaları hazırlandı. Ancak bu notalar, ilgili ülkelerdeki Alman elçiliklerince bile kabul edilmedi.

17. (301,3f) *Bir dostluk antlaşması*] Almanya'nın Danimarka ile kaba güç kullanılmaktan vazgeçilmesine ilişkin antlaşma yapılması önerisine atıfta bulunulmaktadır. Bu antlaşma, her iki tarafça 31 Mayıs 1939 tarihinde Berlin'de imzalandı ve Danimarka parlamentosu tarafından 1 Haziran'da onaylandı. (Almanya, 9 Nisan 1940 tarihinde Danimarka'yı işgal etti.)

18. (303,24) *at tüccarı Poll*] Belirtilmek istenen, Polonya'dır. (Polonya, 1939 Eylül'ünde Almanya tarafından işgal edildi.)

19. (303,29) *...neden kalkıp... onunla da... bir sözleşme yapmıyor...*] Almanya ile Polonya arasında 26 Ocak 1934'den beri yürürlükte bulunan saldırmazlık paktı, 28 Nisan 1939 tarihinde Almanya tarafından feshedildi. Ancak 1938 Ekim'inden beri Almanya ile Polonya arasında, Danzig'in Almanya'ya katılmasını ve Polonya topraklarında kimsenin egemenliğinde olmayan bir oto yolu ile demiryolu hattının yapılmasını konu alan görüşmeler yürütülüyordu. Almanya ayrıca bir yarar ortaklığı anlamında olmak üzere, Polonya'dan Antikomintern Paktı'na katılmasını da istiyordu. Polonya, 26 Mart 1939 tarihinde Almanya'nın istemlerini reddetti.

20. (304,1f) *kısa ve masum bir ziyaret*] Brecht burada, Litvan-

ya'daki Memel Bölgesi'nin Almanya tarafından 23 Mart 1939 tarihinde işgali ve Polonya'nın Vilnius çevresindeki bölgelere ilişkin olarak Litvanya'ya karşı ileri sürdüğü istemler gibi çeşitli olayları biraraya getirmektedir. Almanya-Polonya saldırmazlık paktının Almanya tarafından feshi de buna eklenmektedir.

21. (304,4) *komşular tarafından kuşatıldım*] Polonya'ya yönelik 31 Mart 1939 tarihli İngiliz-Fransız garanti vaadi. İngiltere ve Fransa, bu vaatle Polonya'ya bağımsızlığının Hitler Almanya'sı tarafından tehdit edilmesi durumunda koruma ve destek sağlama yükümlülüğü altına girmişlerdi.

22. (305,26) *"Kong Kristian Çıkmıştı Yüksek Direğe"*] Danimarka Kraliyet Marşına atıfta bulunulmaktadır. Bu marş, resmi bayramlarda ve kraliyet ailesinin hazır bulunduğu resmi törenlerde çalınır. Marşın buradaki dizeleri, ikinci dörtlüğe aittir.

23. (307,4) *Diyalog* (Karş. *Dansen-Oluşum Öyküsü*. Sondan önceki paragraf)

DEMİRİN FİYATI NEDİR

Temel Metin

Demirin Fiyatı Nedir. Belgeler arasında bulunan daktilo metni.
Ek: Sahne taslağı, belgeler arasında bulunan daktilo metni.

Yazımın Tarihçesi

1939 yaz başı: Metnin yazımı.

1939 Ağustos'u: Oyunun Danimarka-İsveç dilinde ve İsveçli işçi sanatçılarca Stockholm yakınlarındaki Tollare'de *"Vad kostar järnet?"* adıyla ilk oynanışı.

1966: Brecht'in ölümünden sonra eserin *Oyunlar*'ın (Stücke) 13. Cildinde, Suhrkamp Verlag-Frankfurt a.M. tarafından yayınlanışı.

Oluşum Öyküsü

Tek perdelik oyun, 1939 yazının başlarında İsveç'te yazıldı. Brecht, bundan kısa süre önce Danimarka'dan ayrılmıştı. İsveç'te oturma izni, başkaca makamları yanısıra, İsveç Amatör Tiyatrolar Birliği'nin (Amatörteaterns Riksförbund) resmi bir davetiyesiyle sağlanır; bu davetiyede Brecht'in bu kurumun danışmanlığına getirildiği belirtilmektedir. Brecht, bu ilişkide aracılık etmiş olan Henry Peter Matthis'e şöyle yazar: *"Halk tiyatrosu, amatör tiyatro* ve *deneysel tiyatro* üzerine bir dizi konferans vermeye elbette memnuniyetle hazırım; özellikle bu konferansları ya da tartışmaları uygulama kurslarıyla birleştirme olanağı varsa veya çıkarsa, çok iyi olur." (Henry Peter Matthis'e 1939 Mart'ında yazılan mektup.)

Ruth Berlau'nun hatırladığına göre, Brecht bu tek perdelik oyunu, Berlau'nun İsveç'te bir sosyaldemokrat işçi tiyatrosunun üyeleriyle bu topluluk için bir ajitprop oyun geliştirme girişiminden bulunmasından sonra yazmıştır. "Brecht'i Stockholm'de her ziyaret edişimde İsveç'teki durum üzerine konuşurduk. Gerçi İsveç tarafsızdı, ama Almanya'ya demir cevheri yolluyor, böylece de Nazilerin silah endüstrisini desteklemiş oluyordu. (...) Nazileri desteklemenin ne gibi etkiler doğurabileceğini göstermek için *Demirin Fiyatı Nedir*

Güzel Sanatlar

adlı oyunu yazdık." (*Brechts Lai-Tu. Ernnerungen und Notate von Ruth Berlau* /Brecht'in Lai-Tu'su. Ruth Berlau'nun Anıları ve Notları; yayına hazırlayan: Hans Bunge, Darmstadt ve Neuwied 1985, s.118.)

Oyun, tek perdelik *Dansen* ile doğrudan ilintilidir. Öykü, aynı politik olayları çıkış noktası alır: Avusturya'nın 1938'de, Çekoslovakya'nın da 1939'da Hitler Almanya'sı tarafından ilhakı. *Demirin Fiyatı Nedir*'in ağırlık noktasını da Brecht'in İskandinav ülkelerinin tarafsızlık politikasına yönelik eleştirisi oluşturur. Brecht, *Dansen*'den ikinci tek perdelik oyununa iki tipi, Svendson'u (İsveç) ve Müşteriyi (Almanya) almıştır. *Demirin Fiyatı Nedir*'de Dansen (Danimarka), Svendson'un telefon arkadaşı olur; bu çiftin durumu, *Dansen*'dekinin tersinedir. *Dansen*'de ele alınan bir İskandinav ittifakı düşüncesi, *Demirin Fiyatı Nedir*'de Avrupa devletlerinin Hitler Almanya'sı karşısında bir ittifak kurmaları tasarımı olarak geliştirilir. Güncel çıkış noktası, Alman-İsveç ticaret ilişkilerinin yoğunlaştırılmasıdır. Almanya, 1936 Eylül'ünde yürürlüğe koyduğu dört yıllık plan gereğince bütün Batı Avrupa ülkeleriyle olan ticaretine silahlanma endüstrisi yararına olmak üzere büyük kısıtlamalar getirirken, İsveç demir cevheri sağlayan ülke olarak ayrıcalıklı bir konum almış ve Almanya'nın en önemli ticari muhatabı olmuştu. Bütün Batı Avrupa ülkeleri gibi yaptırımlara karşı çıkan İsveç, demir cevheri vermekle Almanya'nın savaş hazırlıklarını doğrudan desteklemiş oldu.

Metnin ilk yazımı 2 Haziran 1939'da tamamlandı. "2.VI.1939'da bitirildi" notu, el yazısıyla son sayfanın arkasına düşülmüştür. Oyuna bu daktilo metninde *Demirle Küçük İşler* başlığı konulmuştur. Brecht, bu metin üstünde çeşitli düzeltmeler ve ekler yapmış, ama öyküyü ve olayın iskeletini değiştirmemiştir. Kısa süre sonra bu metin temel alınarak *Demirin Fiyatı Nedir* biçiminde değişik başlıklı bir daktilo metni oluşturulmuştur; yeni metinde yazar adı olarak John Ken verilmiştir.

Brecht, bu takma adla (daha sonra, gösteriye katılan İsveçli işçi oyunculara atfen bu ad, John Kent olarak değiştirilmiştir) oyunun sahnelenmesine izin verdi. İsveç'te her türlü siyasi çalışmasının yasaklanmasının yanı sıra, İsveç makamlarınca sıkı bir biçimde izlenmekteydi. Tek perdelik oyunun oynanma biçimi konusunda Brecht, şu açıklamaları yapar: "Bu küçük oyun, *knockabout* üslubunda oynanmalı. Demir tüccarının başında saçları diken diken olabilen bir peruka bulunmalı; pabuçlar ve purolar çok büyük olmalı. Dekor çerçevesi olarak en iyi çözüm, kuzeyli devlet adamlarının konuşmalarından alıntıların kullanılmasıdır." [Notlar.]

İlk temsil, 1939 Ağustos'unda, amatör tiyatrolar için düzenlenen bir eğitim kursu sırasında Stockholm yakınlarındaki Tollare'de ger-

çekleştirildi; oyunun yönetmenliğini zaman zaman Brecht tarafından desteklenen Ruth Berlau yaptı. Eser, Ruth Berlau tarafından yapılan bir Danimarkaca temel alınarak, provalar sırasında oluşturulan Danimarkaca-İsveççe karışımı bir dilde oynandı; oyunun İsveç dilindeki başlığı ise *Vad kostar järnet* olmuştu.

Brecht, *Demirin Fiyatı Nedir*'le bağıntılı olarak bir sahne taslağı da kaleme aldı; bu taslakta ortaya çıkan Dansen, Svendson ve Norsen (Norveç), Müşteri tarafından bir toplantıya çağrılırlar ve bu ülkelerin ilhakı anlamına gelen bir ittifakı imzalamak zorunda kalırlar. Brecht bu varyasyonu büyük bir olasılıkla ikisi de tek perdelik olan *Dansen*'in ve *Demirin Fiyatı Nedir*'in birlikte oynanması için tasarlamıştır. Bu varyasyon, bu kitapta ek olarak yer almaktadır.

Metin Yazımları

Demirle Küçük İşler başlıklı oyunun ilk yazımının daktilo metninde oyunun öndeyişi henüz yoktur. Brecht bu öndeyişi daha sonra, ayrı bir kâğıda yazarak eklemiştir. *Demirin Fiyatı Nedir*'in temel metni olan ikinci daktilo metnindeki Svendson, ilk metinde henüz Svendsen diye kullanılmıştır. Brecht'in ilk yazımın daktilo metni üstünde yapmış olduğu çeşitli eklemeler ve düzeltmeler arasında bir tanesi, özellikle önemlidir. Üçüncü sahnede Brecht, eklediği bir pasajla İsveç'in tarafsızlık politikasının uygulanmasına yönelik eleştiriyi sertleştirmiştir; bu pasajda Müşteri, Svendsen'e bir pakt önerir, ayakkabıcı kadını öldürdüğü suçlaması karşısında kadının onu tehdit etmiş olduğunu söyleyerek kendini savunur ve bütün bu tartışmaların dışında kalan Svendsen'i akıllı tutumundan ötürü över. Pasaj bu haliyle temel metne de alınmıştır. Bu eklemeden önce ilk yazımda yalnızca şöyle denmekteydi: "Çok şey inkâr ediliyor. Bu yakınlarda ayakkabı istemiş miydiniz?"

Brecht, ilk yazımın üstünde işlemeler yaptığı daktilo metninden *Demirin Fiyatı Nedir* başlığını taşıyan bir kopya çıkarttırdı. Bu metinde Svendson adını kullandı. Temel metin olan bu daktilo metninde bir dizi değişiklik daha yaptı. "Belki de size demir karşılığında bu mükemmel kumaştan bir top verebilirim, ne dersiniz?" cümlesiyle, Almanya'daki ekonomik duruma ilişkin alaylı ifade daha da güçlendirildi. Dördüncü sahneye: "Svendson bir puro içerek ve ayaklarında Bayan Çek'in çizmeleriyle dolaşmaktadır" cümlesi eklendi; sahnenin değiştirilen başlangıcında, Svendson'un "Savaş!" diye bağırmasıyla ve ilk tepki olarak demir fiyatlarını yükseltmesiyle, Brecht'in İsveç'in politikasına yönelik eleştirisi daha da sertleşti.

Sonradan yazılmış olan sahne varyasyonunda da el yazısıyla yapılmış düzeltmeler vardır; örneğin Schiller'in *Wilhelm Tell*'inden Rütli Yemini'ne yapılan: "Birbirinize el uzatın! Haydi diyorum! Herkesin kardeş olduğu bir halk falan filan," biçimindeki atıf bunlardan biridir. "Müşteri" nitelendirmesi ve Svendson adı, varyasyon ile *Demirin Fiyatı Nedir* arasındaki yakınlığı belgelemektedir. Buna karşılık *Dansen*'de hep "Yabancı" ve "Svensson" kullanılmıştır; *Dansen*'de "Svendson", ancak ilk yazımda görülür.

Demirin Fiyatı Nedir, ancak Brecht'in ölümünden sonra, 1966'da basılmış olduğundan, bu kitapta temel metin olarak 1939 tarihli daktilo metni kullanılmıştır.

DİPNOTLAR

Bu kitaptaki metnin düzenlenişi üzerine:

1. (309,1) *Demirin Fiyatı Nedir*] Temel metinde, oyunun başlığının üzerinde yazar adı olarak "John Ken" bulunmaktadır.
2. (310,1) *Kişiler*] Kişiler listesi sonradan eklenmiştir.
3. (311,33f) *Austrillos*] Puro markası. Temel metinde: "Austrillas". Brecht metinde, "Austrillo", "Austrilla" ve "Ostrilla" biçiminde yazımlar kullanmıştır. Almanca metinde bütün bu yazımlar "Austrillo"da birleştirilmiştir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Sahneleme çalışmaları, oyunun bitirilişinden kısa süre sonra başlar. İsveç Amatör Tiyatrolar Birliği'nin çeşitli topluluklardan gelen ve bu çalışma için toplanan üyeleri çalışmalara katılırlar. Brecht, 4 Mayıs 1939 tarihinde Stockholm Üniversite Öğrencileri Sahnesi'nin üyelerine verdiği *Deneysel Tiyatro Üzerine* başlıklı konferansını büyük bir olasılıkla İsveç Amatör Tiyatrolar Birliği üyeleri için de yinelemiş ve bu konferansta dekor ve oynanma biçimine ilişkin düşüncelerini açıklamıştır. Yönetmenliği Ruth Berlau yapar, ancak bazı provalara Brecht, Martin Andersen Nexö ve faşing maskeleri yapan birinden oyun için tutkallı kâğıt hamurundan yapılma kafalar sağlayan Hans Tombrock da gelirler. Provalar çoğunlukla Stockholm'un banliyölerinden Spanga'da yapılır. Gösteriler, 14-26 Ağustos 1939 tarihleri arasında, amatör oyunları yönetenler için düzenlenen bir kurs çerçevesinde, Stockholm yakınlarındaki Tollare'de bir yüksek okulda gerçekleştirilir. Kursa katılanlardan bazılarının bir yabancının İsveç'i politik açıdan eleştirmesine öfkelenmeleri nedeniyle farklı yankılar yaratan bu özel temsillerin dışında başkaca bir temsil belgelenmiş

değildir. *Demirin Fiyatı Nedir*'e ait basında çıkma eleştiriler bulunmamaktadır. Gerek prova çalışmaları, gerekse Tollare'deki gösteriler, İsveç Amatör Tiyatrolar Birliği yönetin kurulunda çalışan, oyunda Müşteri rolünü oynayan Ossian Eklund ile Tollare'deki kursun yöneticisi Arne Lydén tarafından belgelenmiştir.

Oyunun Almanca ilk gösterimi, 14 Ekim 1967 tarihinde Köln'de, *Demirin Fiyatı Nedir* ile *Dansen*'i birbiriyle ilintili oyunlar olarak sunan Kammerspiele'de *Dansen II* adıyla gerçekleştirilir. Rejiyi Hans Gaugler yapar.

Satır Açıklamaları

4. (311,5) *Old Vic*] (İng.) Londra'da zengin bir geleneği bulunan tiyatro.

5. (311,5) *birahane*] Metindeki *Pub* (İng.) karşılığında kullanılmıştır. *Public house*'un kısaltılmışı olan *pub*, İngiltere'de içkievi.

6. (311,8) Metindeki "bira", bir tür İngiliz birası olan "Ale" karşılığında kullanılmıştır.

7. (313,8) *bir sözleşme yapmamızı*] Almanya ile Avusturya arasında 11 Temmuz 1936 tarihinde yapılan antlaşmaya atıf; bu antlaşma uyarınca Hitler Almanya'sı, Avusturya'nın bağımsızlığını tanımış ve bu ülkenin içişlerine karışmamayı vaat etmişti.

8. (313,23) *İsveç jimnastiği*] İsveçli Pehr Henrik Ling tarafından 19. yüzyılın başında temelleri atılan ve önceden saptanmış hareketlere bağlı kalınarak yapılan bir sağlık jimnastiği.

9. (313,26) *kron*] İsveç parası.

10. (313,31) *Benim kardeşimi tanıyordunuz.*] Hükümetleri İsveç ile kapsamlı ticari ilişkiler kurmuş olan eski Weimar Cumhuriyetine atıf.

11. (315,5f) *barışsever biri olarak*] Hitler'in konuşmalarında, özellikle dış politikaya ilişkin açıklamalarında sürekli yinelediği bir söylem. Hitler, hep başka ülkeler tarafından "barışsever biri olarak" amaçlamadığı hareketlere zorlandığı izlenimini yaratmaya çalışırdı.

12. (315,10) *Ayrıca biz sizinle akraba değil miyiz?*] Alman faşistlerinin ırk kuramlarına atıf; bu kurama göre kuzey ırkı, doğrudan Cermenlerden geldiğinden ayrıcalıklı bir konumdaydı. Bu kurama göre İskandinavyalılar, Almanların doğal kan hısmıdır. Bu kuramı ilk kez nasyonalsosyalistler oluşturmadılar, fakat onu geliştirerek bir devlet doktrinine dönüştürdüler.

13. (315,22) *Şimdi oruç tutuyorum.*] Almanya'nın bütün ekonomik gücünün silahlanma üzerinde odaklanmasını öngören 4 Eylül

1936 tarihli Dört Yıllık Plan'ın yürürlüğe girmesinden sonra, halkın beslenme durumunun hızla kötüleşmesine atıf. Hitler; döviz kazançlarını silahlanma üzerinde yoğunlaştırabilmek için bütün zorunlu gıda maddelerinin Almanya'da sağlanmasını emretmişti. Bu yüzden, örneğin tereyağı, 1936 sonbaharından itibaren Almanya'da karneye bağlanmıştı.

14. (316,20f) *Öldürülmüş ve üstündekiler çalınmış*] 1938 Mart'ında Avusturya'nın Almanya tarafından ilhakına atıf.

15. (316,24) *Şimdi bir polis örgütü kurmak istiyorlar.*] 17 Mart 1938 tarihinde, Alman birliklerinin Avusturya'ya girişinden dört gün sonra, Sovyetler Birliği Avrupa ülkelerine Almanya'nın başkaca saldırılarına karşı ortak önlemler alınmasını önerdi.

16. (316,28) *Ben, huzuru seven bir insanım.*] İskandinav ülkelerinin, 1938 Temmuzunda Oslo'daki siyasi bir toplantıda ortak politika olarak karar altına alınan tarafsızlık politikalarına atıf.

17. (316,32f) *Ben de bir silah istiyorum*] İngiltere Başbakanı Chamberlain, 15 Eylül 1938 tarihinde Hitler'le buluştuktan sonra Çekoslovakya'ya, Südetler Bölgesi'ni derhal Alman ordusunun askeri korumasına bırakmak ve daha sonra da Almanların çoğunlukta oldukları bölgelerde buraların Almanya'ya bırakılması konusunda halk oylaması yaptırmak yolundaki Alman istemlerini Çekoslovakya'ya iletti. Çekoslovak hükümeti bu istemleri geri çevirdi ve bir tepki olarak genel seferberlik ilan etti.

18. (318,10f) *Beni ansızın yanına çağırdı.*] Hitler'in Avusturya'daki kabineyi istifaya zorlamasının ardından 11 Mart 1938 tarihinde başbakan olan Avusturyalı faşist lider Seyss-Inquart, aynı gün Alman birliklerine Avusturya'ya girişleri sırasında direniş gösterilmemesini emretti.

19. (318,13f) *Bana hoş geldin ..... olduğu çelengi*] Alman birliklerinin 12 Mart 1938 günü Avusturya'ya girişlerinde karşılanmalarına atıf; Avusturyalı faşistlerin propagandaları sayesinde ülkenin birçok bölgelerinde bu karşılama çok coşkulu olmuştu.

20. (318,33) *kendi buluşum olan... yünden yapılma*] Alman ekonomisine ilişkin dört yıllık planın kuralları doğrultusunda (karş.DN.13) Almanya'ya halkın gereksinimleri için yün ve keten ithalatı da geniş ölçüde kısıtlandırılmıştı. Bunun yerine giyim gereksinimleri için selüloz geliştiriliyor ve üretiliyordu.

21. (319,17) *Bayan Gall*] Söylenmek istenen, Fransa'dır. Ad, Galya'dan türetilmiştir.

22. (319,18) *küçük bir toplantı yapmak*] Batı Avrupa ülkelerinin 18 Mart 1939 tarihinde, Çekoslovakya'nın Hitler Almanya'sı tarafından ilhakı konusunda yaptıkları, ancak protesto notalarının dışında

sonuçsuz kalan toplantıya atıf.

23. (319,20) *Bay Britt*] Büyük Britanya.

24. (319,23f) *Bayan Çek'in uğradığı saldırı mı*] Alman birliklerinin 15 Mart 1939 tarihinde Çekoslovakya'ya girişlerine atıf.

25. (319,32f) *kendisinin yakın dostuydu*] Fransa ile Çekoslovakya arasında 25 Ocak 1924'den beri bir ittifak antlaşması vardı.

26. (319,38f) *akrabalarına ait olduğunu iddia ettiği*] Söylenmek istenen, Çekoslovakya'nın Alman ulusundan olanların çoğunlukta oldukları Südetler Bölgesi'dir. Çekoslovakya'nın ilhakı yolunda atılan ilk adım, bu bölgenin Almanya'ya verilmesiydi.

27. (319,39) *istediğini ... vermesini tavsiye ettik.*] İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Çekoslovakya'ya ait olan Südetler bölgesinin Almanya'ya verilmesinden yana çıktıkları, 29 Eylül 1938 tarihli Münih Antlaşmasına atıf. Çekoslovakya, Münih'teki bu toplantıda hiç temsil edilmedi. Südetler Bölgesi'nin teslim tarihi olarak 10 Ekim 1938 saptandı. Alman birlikleri bölgeye 1 Ekim 1938 günü girdi.

28. (320,10f) *düzeni ayakta ... bir derneği*] Burada büyük bir olasılıkla 19 Mart 1939 tarihinde Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa arasında başlayan görüşmelere atıfta bulunulmaktadır. Bu görüşmelerde, Sovyetler Birliği'nin girişimiyle Hitler Almanya'sına karşı alınacak savunma önlemleri üzerinde durulmuştu.

29. (321,38) *kendisinin yanında kalmış olan yakın akrabalar*] Südetler Bölgesinde yaşayan Almanlara atıfta bulunulmaktadır (Karş. DN. 26.).

30. (322,6) *Oysa aslında... sizsiniz.*] Karş. DN. 27.

31. (322,34f) *aramızda küçük bir antlaşma*] 1939 İlkbaharında, Almanya'nın İsveç'e önerdiği kaba güç kullanmaktan vazgeçme antlaşmasına atıf. İsveç, İskandinav Dışişleri Bakanlarının 9 Mayıs 1939 tarihinde Stockholm'de yaptıkları toplantıda bu öneriyi reddetti.

32. (325, 4) *sahne varyasyonu*] Karş. *Demirin Fiyatı Nedir, Oluşum Öyküsü.*

33. (325,6) *Norsen*] Belirtilmek istenen, Norveç'tir.

34. (326,1) *Benim domuzlarımın parasını da ödemiyor.*] Brecht, bu konuya *Kaçakların Konuşmaları*'nda bir kez daha döner: "Danimarkalılar domuzlarının karşılığında şimdi yalnızca kâğıt parçaları aldılar ve böylece mizah duyguları da güç bir sınavla karşı karşıya kaldı; çünkü insanın nefret ettiği birine domuz satması ile nefret ettiği birinden tek bir domuzun parasını alamaması birbirinden farklı şeylerdir."

35. (327,19f) *Herkesin kardeş olduğu bir halk*] Schiller'in *Wilhelm Tell*'indeki (II,2) Rütli Yemini'ne atıf.

GALİLEİ

DEMİRİN FİYATI NEDİR

BRECHT'in
YAZILARI, NOTLARI

GALİLEİ

"GALİLEO / DÜNYA DÖNÜYOR"[1]

Galileo, Yukarı İtalya'daki kent cumhuriyetlerinden[2] birinde yaşayan bir gökbilimcidir. Araştırma yapma özgürlüğü vardır, papa karışmamaktadır, Engizisyon güçsüzdür[3], ancak Galileo'nun aylığı azdır. Zengin ve yeteneksiz öğrencilere sürekli özel dersler vermek zorundayken, nasıl araştırma yapabilecektir? Galileo'nun amacı Floransa'ya gitmektir; orası, Medici'lerin[4] egemenliği altındadır ; özellikle komşu bahçelerde olup bitenlerin görülebilmesini sağlayan bir dürbün getiren, orada yüksek bir aylık alabilir.

Galileo, Floransa'ya çağrılır ve orada araştırma yapmasına izin verilir. Gece gündüz çalışmaya koyulan Galileo, dürbününü önce yıldızlara çevirir. Veba salgını başladığında, Floransa'dan ayrılmayı reddeder, çünkü Satürn'ün halkası, salgın son bulana kadar bekleyemez. Buluşunu tamamladıktan sonra, büyük bir sevinçle vebadan kırılan kente çıkar. Evine bakan kâhya kadın ölmüştür; herkes hastalık bulaştırabileceği korkusuyla Galilei'den kaçar. Yalnızca öğrencisi korkmamaktadır ve Galileo'ya yaklaşır.

Gelgelelim asıl savaş şimdi başlamaktadır.

Dürbünü biraz kuşkuyla karışık bir neşe yaratır. Galileo'nun gördüğü, hiç kuşkusuz Satürn değil, fakat merceğin üstündeki lekelerdir. Ancak Galileo, gördüğünün Satürn olduğunu kanıtlayınca, ifadeler daha bir ciddileşir. Dünyanın hareketsiz durmayıp döndüğüne ilişkin buluş da bilginler arasında bir kez daha gülmelerle karşılanır. Fakat kanıtların çoğalmasıyla birlikte bu gülüşler hemen son bulur ve Engizisyon, Galileo'nun buluşlarıyla ilgilenmeye başlar. Bu buluşlar ne yazık ki Kutsal Kitap'a aykırıdır.

Papanın dostça yaklaşmadığı söylenemez; kendisi de bir araştırmacıdır[5] ve Galileo'yu korur. Ne yazık ki Galileo onunla bir tartışmaya girer ve haklı çıkmak ister. Papa öfkelenir. Galileo konusunda Engizisyon'u özgür bırakır, yalnızca Galileo'ya bir şey olmamasını şart koşar. Böylece Galileo'ya işkence aletleri gösterilir, ama işkence yapılmaz.

Öğrencileri toplanmışlardır. Öğretmenlerinin öğretisinden döneceği ilan edilmiştir; bu gerçekleştiğinde katedralin çanları çalacaktır. Ancak çanlar çalmaz. Öğrenciler sevinçten kendilerinden geçip birbirlerini kucaklarlar. Gerçek, tiranizmden daha güçlüdür, öğretmenleri bilime ihanet etmemiştir. Tam o sırada çanlar çalmaya başlar.

Öğretmenleri zaaf göstermiştir[6]. Kara tahtaların üstünde Galileo'nun hesapları ve bu hesaplara düştüğü el yazısı notlar vardır. Galileo, bunlara atıfta bulunur: O, çalışmalarını sürdürmüştür, insanların önünde, yalnızca işkence korkusuyla öğretisinden dönmüştür. Bu geri dönme yüzünden ondan kaçan, dahası nefret eden öğrencisini över. Öğrencisinin çıkıp gittiğini fark ettiğinde, hâlâ konuşmakta, doğruyu bulma yolunda harcanan çabayı, cesareti ve bedensel zaaflara - ve bu arada kendisine -duyulan nefreti övmektedir. Öğrencisi, yalnızca Galileo'nun yazdığı kitabı çalmak için gelmiştir. Öğrenci, ürkek adımlarla çıkıp gecenin içine dalar, kendisini izleyen var mı diye bakınır, çünkü yanında gerçeği taşımaktadır ve bu tehlikelidir. Üzerinde, gökyüzünde yıldızlar hareket etmeye başlar: Dünya dönmektedir.

[REJİ ÜZERİNE][7]

Dördüncü sahnede aynı zamanda hem Venüs'ün evreleri[8], hem de Ptolemaeus Sistemi[9] ile Kopernikus Sistemlerinin[10] varsayımları arasında bulunan, bu yıldızın hareketlerine ilişkin fark gösterilebilir. Buna ek olarak Galilei'nin söyledikleri dinlenebilir. Galilei gösterilenleri, Sagredo'nun üçüncü sahnenin başlangıcında gördüklerini anlatması gibi anlatabilir. Yedinci sahnede, Andrea: "Eğer Güneş'in döndüğünü kanıtlayabilirsek..." demezden önce, Galilei'nin öğrencilerinin kurdukları perdenin üstünde Güneş lekeleri hareket halinde gösterilebilir. Burada da en iyisi, görülenlerin Andrea'nın ağzından anlatılmasıdır.

"GALİLEİ'NİN YAŞAMI" ÜZERİNE NOTLAR [1][11]

Yeni bir çağın eşiğinde bulunulduğu inancının insanları ne kadar olumlu biçimde etkileyebildiği bilinmektedir. Böyle bir durumda çevreleri insanlara henüz çok eksik, en sevindirici düzeltmelere açık, kestirilebilen ve kestirilemeyen olanaklarla dolu, ellerinde istedikleri gibi yoğurabilecekleri bir hammadde olarak görünür. İnsanlar kendilerini sabah henüz uyanmış gibi dinlenmiş, güçlü, buluşlar yapabilmekten yana üretken hissederler. O zamana kadarki inanç artık kör inanç sayılır, daha düne kadar çok doğal sayılan, yeni bir araştırmanın süzgecinden geçirilir. Bize hükmedilmişti, der insanlar, ama bundan böyle bizler hükmedeceğiz.

Yüzyılın başında işçileri hiçbir şarkının herhangi bir satırı "Bizimle yeniçağ başlıyor" satırı kadar coşturmamıştı; yaşlılar ve gençler, en yoksul ve en sömürülmüş olanlarla, daha önce uygarlık-

tan bir şeyler koparabilmiş olanlar, bu şarkıyla yürüdüler; hepsi birbirlerini çok genç görüyorlardı. Badanacı[13] başa geçtiğinde, bu sözcüklerin o eşsiz baştan çıkartıcı gücü yine sınandı; o da yeni bir çağı müjdeledi. Ama o zaman bu sözcüklerin bulanıklığı ve boşluğu da ortaya çıktı. Sözcüklerin şimdi kitleleri aldatanlarca kullanılan belirsizliği, uzun süre o sözcüklerin güç kaynağı olmuştu. Yeni çağ her şeyi kapsamına alan, hiçbir şeyi değiştirmeden bırakmayan bir şeydir ve hep böyle olagelmiştir; o, özyapısını ancak zaman içersinde geliştirebilir; "Yeni Çağ" kavramının çatısı altında her türlü fanteziye yer vardır, çok belirli söylemler, ancak bu kavramın sınırlandırılmasına yol açabilir. Hoşlanılan, o başlama duygusudur, öncü olma konumudur; başlayanın tutumu coşturucu etki yaratır. Hoşlanılan, yeni bir makineyi gücünü henüz göstermeden yağlayanların, eski bir haritanın üstündeki beyaz bir boşluğu dolduranların, yeni bir evin, kendi evlerinin temelini atanların duydukları mutluluktur. Her şeyi değiştirecek bir buluş yapan araştırmacı, yeni bir konum yaratacak bir konuşma hazırlayan konuşmacı bu duyguyu tanır. İnsanların bir yanılsamaya kurban gittiklerini, Eski'nin Yeni'den daha güçlü çıktığını, "olguların" onlardan yana değil, fakat onlara karşı olduğunu, zamanlarının, yeni çağın henüz gelmediğini öğrendiklerinde ya da öğrendiklerine inandıklarında uğradıkları düşkırıklığı, korkunçtur. O zaman her şey yalnızca eskisi kadar değil, fakat eskisinden çok daha kötüdür; çünkü planları uğruna şimdi eksikliğini duydukları çok şey feda etmişlerdir, ilerleme yürekliliğini göstermişken, şimdi saldırıya uğramışlardır, Eski, onlardan öç almaktadır. Buluşunu ilan etmezden önce tanınmayan, bu yüzden de kimsenin peşine düşmediği bir adam olan araştırmacı ya da mucit, şimdi, yani buluşu çürütüldükten ya da saygınlığından yoksun kılındıktan sonra artık ne yazık ki çok tanınan bir dolandırıcı ve şarlatandır; ezilen ve sömürülen ise şimdi, ayaklanışı bastırıldıktan sonra, özellikle ezilen ve cezalandırılan bir asidir. Çabaları tükenmişlik, belki de abartılı olan umudu ise yine belki de abartılı bir umutsuzluk izler. Yeniden körelmeye ve umursamazlığa dönmeyenler, şimdi kendilerini daha kötü bir konumda bulurlar; idealleri için eylemde bulunma gücünü yitirmeyenler, şimdi bu eylemleri ideallerine karşı kullanmaya başlarlar! Hiçbir gerici, başarısızlığa uğrayan bir ilerici kadar acımasız olamaz; hiçbir fil, vahşi filler için evcilleşmiş bir filden daha zalim bir düşman değildir[14].

Ve düş kırıklığına uğrayan bu insanlar, hâlâ yeni bir çağda, köklü bir dönüşümün gerçekleşmekte olduğu bir zamanda yaşıyor olabilirler. Ama ne yazık ki, yeni zamanlara ilişkin hiçbir şey algılamazlar.

"GALİLEİ" İÇİN ÖNSÖZ [1][15]

Böyle zamanlarda 'Yeni' kavramı da sahteciliğin kurbanı olur. Yeniden gündeme gelen 'Eski' ve 'En Eski', kendini yeni diye ilan eder, ya da, 'Eski' ve 'En Eski' herhangi bir biçimde tekrar yürürlüğe konduğunda, yeni diye ilan edilir. Gerçek 'Yeni' ise, bugün yürürlükten kaldırılmış olduğundan, düne ait sayılır, zamanını tamamlamış geçici bir modanın düzeyine indirgenir. Örneğin 'Yeni' olan, savaşmanın biçimleridir, eskidiği söylenen ise, henüz bütünüyle gerçekleştirilememiş ve savaşları gereksiz kılmayı hedefleyen bir ekonomik düzendir. Toplumsal düzen, yeni bir yöntemle sınıfların temeline oturtulur ve sınıfları ortadan kaldırma isteğinin eskidiği söylenir. Böyle zamanlarda insanların umutları karşısında cesaret kırıcı bir tutum alınmaz, fakat bu umutların yönü değiştirilir. Bir zamanlar, günün birinde yiyecek ekmek bulunacağı umut edilmiştir. Şimdi ise günün birinde yiyecek taşların[16] bulunacağının umut edilmesine izin vardır.

Çevresi kanlı eylemlerle ve onlardan daha az kanlı olmayan düşüncelerle kuşatılmış, ateşler içindeki bir dünyanın üzerine hızla yayılan karanlığın, belki de engellenemez bir biçimde bütün zamanların en büyük ve en korkunç savaşma götürmekte olan, giderek artan barbarlığın[17] ortasındayken, yeni ve mutlu bir çağın eşiğinde bulunan insanlara yakışır bir tutum alabilmek güçtür. Her şey gecenin geldiğini göstermiyor mu? Yeni bir çağın başladığına ilişkin herhangi bir belirti var mı? O halde geceye doğru giden insanlara yakışır bir tutum almak gerekmez mi? Şu *yeni bir çağ* söylentisi de nereden çıktı? Artık bu söylem de eskimedi mi? Bize bağrıldığında, kısılmış gırtlaklardan yükseliyor. Şimdi *yeni çağ* gibi davranan, barbarlığın kendisinden başka bir şey değil. Barbarlık kendisine ilişkin olarak 1000 yıl sürme umudunda[18] olduğunu söylüyor.

O halde yapılması gereken, eski zamana mı uymak? Batıp gitmiş olan Atlantis'ten[19] mi söz etmek?

Gece yatağımda uzanmışken ve sabahı düşünürken, gelmekte olanı düşünmemek için geçmiş sabahları mı düşünüyorum? Bundan 300 yıl önce, sanatların ve bilimlerin yeniden filizlenmiş olduğu o dönemle ilgilenmem, bu nedenden ötürü mü? Umarım öyle değildir.

Sabahın ve gecenin görüntüleri yanıltıcıdır. Mutlu zamanlar, uyunmuş bir gecenin ardından gelen sabah gibi gelmez.

"GALİLEİ'NİN YAŞAMI" BİR TRAGEDYA DEĞİLDİR[20]

Tiyatrolar için *Galilei'nin Yaşamı*'nı bir tragedya olarak mı, yoksa iyimser bir oyun olarak mı sergilemeleri gerektiği sorusu ortaya çıkacak. Tiyatrolar temel yönelim olarak, ilk sahnede, Galilei'nin "Yeni çağı selamlaması"na mı, yoksa onüçüncü sahnedeki bazı bölümlere mi ağırlık vermeliler? Bir oyunun yapısına ilişkin genel kurallara göre, bir oyunun sonunun daha büyük ağırlık taşıması gerekir. Ama bu oyun, bu kurallar doğrultusunda kurulmadı[21]. *Galilei'nin Yaşamı*, yeni bir çağın başlangıcını gösteriyor ve yeni bir çağın başlangıcına ilişkin bazı önyargıları düzeltmeye çalışıyor.

KİLİSENİN TASVİRİ[22]

Tiyatrolar için bilinmesi önemli olan bir nokta, sahnelemenin genellikle *Katolik Kilisesi*'ne karşı olması durumunda bu oyunun etkisini büyük ölçüde yitireceğidir.

Sahneye çıkan kişilerin pek çoğunun üstünde kilise giysileri vardır. Bu kişileri bu nedenle nefret edilecek kişiler olarak canlandırmak isteyecek oyuncular, haksızlık etmiş olacaklardır. Öte yandan, kilisenin kendi üyelerinin insani zaaflarının güzelleştirilerek sergilenmesi diye bir hakkı da doğal olarak söz konusu değildir[23]. Kilise, çoğu kez bu zaafları körüklemiş ve ortaya çıkmasını zorla engellemiştir. Ancak bu oyunda, kiliseye: "Ellerini bilimden çek!" diye seslenilmesi de söz konusu değildir. Modern bilim, kilisenin yasal bir çocuğudur; sadece kendi özgürlüğünü kazanıp annesine karşı çıkmıştır.

Bu oyunda kilise, özgür araştırmaya karşı çıktığı yerlerde de, yalnızca bir iktidar olarak işlev kazanmaktadır.

Bilim o zamanlar dinbilimin bir dalı olduğundan[24], kilise ruhani iktidardır; en son merci bilimsel makamdır. Ama aynı zamanda da dünya iktidarıdır, en son politik makamdır. Oyun, ruhban sınıfının değil, fakat iktidarın geçici zaferini sergilemektedir. Oyundaki Galilei'nin hiçbir zaman kiliseye doğrudan karşı çıkmaması, tarihsel gerçeğe uymaktadır. Galilei'nin bu yönde hiçbir cümlesi yoktur. Eğer olsaydı, Engizisyon gibi her şeyi kılı kırk yararcasına araştıran bir soruşturma komisyonu hiç kuşkusuz onu da ortaya çıkarırdı. Ayrıca, Roma'daki Papalık Kollegiumu'nun[25] en büyük gökbilimcisi olan Christoph Clavius'un[26] Galilei'nin buluşlarını onaylamış olduğu da (4. Sahne) yine tarihsel gerçeğe uymaktadır. Galilei'nin öğrencilerinin arasında din adamlarının bulunduğu da (7.,11. ve 12. Sahneler) gerçektir.

Yüksek düzeydeki kilise görevlilerinin dünyevi yararlarına mizah yoluyla yaklaşmak, bana ucuz bir tutum olurdu gibi geliyor (böyle bir

şey, 7. Sahnede yapılabilirdi). Bu görevlilerin Galilei'ye sıradan biriymiş gibi davranmaları, oyunda yalnızca onların o zamana kadarki deneyimlerine dayanarak Galilei'nin de çabuk boyun eğeceğine inandıklarını göstermelidir. Görevliler bu konuda yanılmamaktadırlar.

Bizim burjuva politikacılarımız düşünüldüğünde, o zamanki politikacıların ruhani (ve bilimsel) yararları övgüyle anılmalıdır.

Oyun, yeni tarih biliminin Alman bilgini Emil Wohwill'in[27] önderliğinde, 1616 tarihli tutanakta Engizisyon'un 1633'de yaptığı tahrifata ilişkin saptamaları da göz önünde bulundurmamıştır. 1633 yılında mahkemenin verdiği karar, hiç kuşkusuz bu tahrifattan kaynaklanabilmişti. Ancak yukarda ana çizgileri verilmeye çalışılan bakış açısını anlayanlar, oyun yazarı için asıl önem taşıyanın bu davanın hukuki yanı olmadığını kavrayacaklardır.

Papa VIII. Urban'ın[28] Galilei'ye kişisel bir öfke duyduğu ve Galilei'ye karşı yürütülen eylemi nefret edilesi bir tutumla kendi davası olarak benimsediği tartışmasızdır. Oyun, bunun üzerinde de durmamaktadır.

Yazarın bakış açısını anlayan, bu tutumun 17. yüzyıldaki kilisenin ve hatta 20. yüzyıldaki kilisenin önünde bir diz çökme anlamına gelmediğini de anlayacaktır.

Kilisenin bir iktidar olarak ele alınması, oyunda özgür araştırmayı savunanların takibata uğraması sürecine dönüştürülen teatral süreçte kiliseyi aklamamaktadır. Özelikle günümüzde, Galilei'nin araştırma özgürlüğü uğruna verdiği kavgaya dini bir kavga damgasını vurmak, yalnızca son derece düşündürücü olurdu. Böyle bir durumda dikkatler, çok talihsiz bir biçimde bugünün kiliseyle hiçbir ilintisi bulunmayan gerici iktidarlarından başka yöne çekilirdi.

"FİZİKÇİ GALİLEİ'NİN YAŞAMI"NA NOT[29]

"Fizikçi Galilei'nin Yaşamı", 1938 yılının o karanlıklar içindeki son aylarında[30], pek çokları faşizmin ilerleyişine engellenemez ve Batı uygarlığının kesin yıkımının zamanı geldi gözüyle bakarlarken yazıldı. Dünyaya doğabilimlerinin şahlanışını, müzik ve tiyatro alanında da büyük yenilikleri getirmiş olan büyük dönem, gerçekten de artık kapanmak üzereydi. Barbarca ve "tarihsiz" bir çağa yönelik, neredeyse genel bir beklenti vardı. İçlerinde yeni güçlerin oluştuğunu görenlerin ve yeni düşüncelerin canlılığını duyabilenlerin sayısı çok azdı. "Eski" ve "Yeni" kavramlarının anlamı bile gölgelenmişti. Sosyalizmin klasik yazarlarının[31] öğretileri Yeni'nin çekiciliğini yitirmişti ve neredeyse artık yaşanıp eskitilmiş bir zamanın malı olup çıkmıştı.

"GALİLEİ'NİN YAŞAMI" ÜZERİNE NOTLAR [2][32]

Galilei'yi ölmek mi, yermek mi?

Eğer bana, Galilei'nin öğretisinden dönmesinin, birkaç "sallantıda yer"e rağmen, oyunda bu dönüşün Galilei'ye bilimsel çalışmalarını sürdürme ve gelecek kuşaklara aktarma olanağını sağladığı gerekçesine dayandırılarak akılcı biçimde sergilendiğini - onaylar tonda - söyleyen fizikçiler haklı olsalardı[33], bu eser adına büyük bir zaaf olurdu. Galilei, hem gökbilimi ve fiziği zenginleştirdi, hem de bu bilimleri toplumsal açıdan taşıdıkları önemin büyük bir bölümünden yoksun kıldı. Bu bilimler, Kutsal Kitap'ın ve kilisenin itibarını sarsmaları nedeniyle bir süre (bütün) ilerlemelerin bayraktarlığını yaptılar. Sonraki yüzyıllarda bir değişimin gerçekleştiği doğrudur; buna anılan bilimler de katkıda bulunmuştu, ama dediğimiz gibi, gerçekleşen, devrim yerine bir değişimdi, skandal, uzmanlar arasında bir tartışmaya dönüşerek yozlaştı. Bu arada kilise ve onunla birlikte bütün gerici hareket, düzenli bir geri çekilmeyi başarıp gücünü az çok koruyabildi. Anılan bilimlere gelince, toplumda o zaman kazanmış oldukları yere bir daha hiç ulaşamadılar ve halka hiçbir zaman o dönemde olduğu kadar yaklaşamadılar.

Galilei'nin suçu, modern doğabilimler alanındaki "ilk günah" sayılabilir. Galilei, zamanın devrimci nitelikteki toplumsal akımlarını desteklediği için yeni bir sınıfı, burjuva sınıfını derinden ilgilendiren yeni gökbilimi, sınırları kesin biçimde çizilmiş bir özel uzmanlık alanına dönüştürdü; böyle bir alan doğal olarak ancak "arılığı", başka deyişle üretim biçimi karşısında kayıtsız kalışı sayesinde görece olarak rahatsız edilmeksizin gelişmesini sürdürebilirdi.

Atom bombası[34], gerek teknik, gerekse toplumsal bir olgu olarak Galilei'nin bilimsel ediminin ve toplumsal bağlamdaki iflasının klasik ürünüdür.

NOTLAR

YENİ BİR ÇAĞIN ÇIPLAK GÖRÜNTÜSÜ[35]

Danimarka'daki ilk sürgün yıllarımda *Galilei'nin Yaşamı*'nı yazdığımda, Ptolemaeus'un Dünya Sistemi'nin[36] yeniden kurgulanmasında o sıralarda atomun parçalanması üzerinde çalışan Niels Bohr'un asistanları[37] yardımcı oldular. Amaçlarımdan biri de, yeni bir çağın her türlü makyajdan yoksun bir görüntüsünü vermekti;

çevremdekilerin hepsi yaşadığımız çağın yeni bir çağ için gerekli olanların tümünden yoksun olduğuna inandıklarından, bu zor bir işti. Yıllar sonra Charles Laughton'la birlikte oyun için bir Amerika metni hazırlamaya koyulduğumda bu bakış açısında değişen bir şey olmamıştı. "Atom Çağı", biz çalışmanın ortasındayken Hiroşima'da perdelerini ilk kez açtı[38]. Yeni fiziğin kurucusunun biyografisi de bugünden yarına farklı okunur oldu. Büyük bombanın yarattığı cehennem etkisi, Galilei'nin zamanının iktidarıyla olan çatışkısına yeni ve çok daha parlak bir ışık tuttu. Yapmamız gereken yalnızca birkaç değişiklik vardı, yapıda ise tek bir değişiklik yapmamıza bile gerek yoktu. Kilise, özgün metinde de bir dünya iktidarı, kilisenin ideolojisi ise temelde başka bazı ideolojilerle yer değiştirebilir olarak betimlenmişti. Galilei'nin halkla yakından ilintili bir bilim tasarımından, daha baştan itibaren Galilei tipinin bir anahtarı olarak yararlanılmıştı. Yüzyıllar boyunca ve bütün Avrupa'da halk, bilim adamlarına çoktandır yanlı, pratik olmaktan uzak, harem ağalarından farksız tipler gözüyle bakıp gülerken, Galilei'yi, onun için yaratılan efsane[39] doğrultusunda öğretisinden döndüğüne inanmayarak, onurlandırmıştı.

"BİLGİN"[40]

"Bilgin"in doğrudan sözcük olarak bile gülünç bir yanı vardır*; bu anlamda sözcük, edilgin bir konumu da dile getirmektedir. Bavyera dilinde insanlar, "Nürnberg Hunisi"nden[41](*Nürnberger Trichter*) söz ederlerdi; bununla belirtilmek istenen, zekâ bağlamında zayıf olanlara az çok zorla büyük miktarda bilgi akıtılması, yani beyne bir tür şırınga yapılmasıdır. Ancak bu, insanları daha bilge kılmaz. Birisi kalkıp "akıllılığı kaşıkla yese" bile**, bu doğal bir olay sayılırdı. "Eğitilmişler" - ki belirttiğimiz o olumsuz edilginlik bu sözcükte de

* Burada "bilgin" sözcüğüne ilişkin olarak yapılan açıklamalar ve yorumlar, sözcüğün Almanca karşılığı olan "Gelehrte" sözcüğünü çıkış noktası almaktadır. Bu nedenle, örneğin sözcüğün daha anlam olarak "edilgin" bir çağrışım yarattığı savı bağlamında (Örneğin: "öğretilen" gibi), sözcüğün Almanca aslının yapısı göz önünde bulundurulmalıdır. "Nürnberg Hunisi", yalnızca ezbere dayandırılan bir eğitim sistemini alaya almak için de kullanılır. (Ç.N.)

** Almancadaki "die Weisheit mit Löffeln fressen" (bilgeliği kaşıkla yemek) deyiminden türetilen bir söyleyiş biçimi. "Er hat die Weisheit nicht (gerade) mit Löffeln gefressen"(Bilgeliği pek kaşık dolusu yemiş sayılmaz) deyimi, birisinin anlayışının kıt ya da aptal olduğunu belirtmek için kullanılan bir deyimdir.(Ç.N.)

bulunmaktadır -, "eğitimsizler"in öç aldıklarından, "düşünceden" doğuştan nefret ettiklerinden söz ederlerdi; düşünceye yönelik aşağılamanın gerçekten de nefret kokan bir yanı vardı; köylerde ve varoşlarda "düşünce", yabancı, hatta düşmanca sayılırdı. Fakat bu nefreti "daha iyi kentlerde" bile görebilmek olasıydı. "Bilginlerin dünyası" diye bir dünya vardı ve bu, başka bir dünyaydı. "Bilgin", iktidarsız, kandan yoksun, yoz bir tipti, "sözde bilgili"ydi ve yaşayabilme yetisi de pek yoktu.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısındaki işçi hareketi, bilim adına talepler dile getirdi ve şu propagandayı yaptı[42]: Eserin "kahramanı", Galilei değil, fakat Walter Benjamin'in söylemiş olduğu gibi[43], halktır. Bana göre bu, aşırı kısalıkta bir söylemdir. Umudum, eserin toplumun gereksindiklerini nasıl bireyi ezerek aldığını göstermesidir. En az üreme içgüdüsü kadar haz veren ve diktatörce olan, toplumsal bir olgu niteliğini taşıyan araştırma içgüdüsü, Galilei'yi çok tehlikeli bir alana yöneltir, onu başkaca eğlencelere değgin güçlü istekleriyle nahoş bir çatışkıya iter. Galilei, dürbününü yıldızlara çevirir ve kendini işkenceye teslim eder. Sonunda bilimini bir günah gibi gizlice, büyük bir olasılıkla da bundan vicdan azabı duyarak yapar. Böyle bir durum karşısında Galilei'yi yalnızca övmek ya da yalnızca yermek gibi bir tutum takınılabileceği pek düşünülemez.

["GALİLEO"NUN 6. SAHNESİ ÜZERİNE NOTLAR][44]

Araya mesafe koymayı sağlayan nazik hareketler.

Galilei, imada bulunma sanatından hiç anlamaz. Bellarmin hassas bir insan olarak ondan, eserini bir yana bırakıp ev sahibini zarafet gereği onaylamasını, hatta ev sahibine yalnız onun, yani bir uzmanın bilebileceği kanıtlar armağan etmesini beklemekte haklıdır. Kardinal, ciddi olarak sabırsızlanmaya başlar.

En az beş öğrenciye anlatılıyormuş gibi dile getirilen bu cümlenin[45] etkisi, örneğin güzel karısı olan bir satıcının Standard Oil'ın[46] en üst düzeydeki bir yöneticisine o kurumun yanılabilirliğini yumuşak bir dille açıklamasından farklı değildir. Bellarmin'i kızdıran şey, karşısındaki tarafından kaba olmaya zorlanmasıdır.

"GALİLEİ", 13[47]

En sevdiği öğrencisi Andrea beklemediği bir anda ziyaretine geldiğinde, Galilei epeydir kilise ile işbirliği içersindedir. Bu ziyaretten ötürü ürker. Bilimlerin genel durumu konusunda bilgi edinmeden duramaz. Ona karşı düşmanca ve soğuk bir tutum içersinde olan

Andrea'dan duydukları, yalnızca zaten bildiklerini onaylar: Öğretisinden geri dönmesi, bilimlerin neredeyse durmasına yol açmıştır.

Andrea, sık sık aralıklarla kesilen kısa bir görüşmenin ardından - Hollanda'ya gitmek üzere - vedalaşmak istediğinde, Galilei onu alıkoyar, ama aynı zamanda da, çok pahalıya mal olan ruh huzurunu bozmak için geldiği gerekçesiyle onu suçlar. Zaten "bazı gerilemeler" yaşamaktadır, başka deyişle araştırma çalışmalarına yeniden başlamaktan kendini alıkoyamamıştır. Galilei, "çok sabırlı" diye nitelendirdiği kilisenin kendisine sağladığı son rahatlıkları da yitirebileceği endişesiyle, yaptıklarından yakınır. Kilise makamları, onu kötü durumlardan korumak için ellerinden geleni yapmaktadırlar; yazdıkları, Galilei'nin elinden alınmaktadır. Böyle bir yaşam biçiminin açıkça görülebilen acıklılığı karşısında Andrea'nın düşmanca tavrı yumuşamaya başlar. Çağın en büyük fizikçisi, boşa kürek sallamaktadır. O ana kadar yalnızca "küçük çalışmalardan" söz etmiş olan Galilei, aslında tamamlanmış olan *Discorsi*'yi[48] kastettiğini söyleyince, ılımlı atmosfer yine sertleşmeye yüz tutar. Andrea, dehşet içindedir. Bilginler dünyasında kimse, artık bu kitabı beklemeye cesaret edememiştir. Oysa şimdi kitap tamamdır - ama yalnızca Engizisyon tarafından ortadan kaldırılsın diye! Galilei, şeytani bir biçimde kendi kendini yok etmek istiyormuş gibi bir poz alır, sonra ansızın kitabın gizlice bir kopyasını çıkarttığını itiraf eder - bunu, neredeyse "kendisinden bile saklayarak" yapmıştır. Kopya, odadaki bir yerkürenin içinde gizlidir. Andrea, elinde *Discorsi*'yi tutmaktadır. Bu kitabın kaybedilmiş sayılması gerektiğini anlar, çünkü her türlü yayınlama girişimi, Galilei'nin çok büyük bir tehlikeyle karşılaşması demek olacaktır; kitabın Galilei'nin de katkısı olmadan ülke dışına çıkarılabilmesi olanaksızdır. Bunu Galilei de onaylar, ama bu arada çok yerlere çekilebilecek bir cümle söyler. Anlaşıldığı kadarıyla, *Discorsi*'nin yayınlandığını bilme isteği korkusunu gittikçe yenmektedir. Andrea'ya kitabı "çalmasını" telkin eden, Galilei'nin kendisi olur. Böyle bir durumda hırsız, sorumluluğu üstlenmek zorunda kalacaktır.

Andrea, *Discorsi*'yi yeleğinin altına saklar.

Artık kitabın yayınlanmak üzere yola çıktığını bilen Galilei, bir kez daha tutum değiştirir. Kitaba, yazarının öğretisinden dönmesini şiddetle kınayan bir giriş bölümünün eklenmesini önerir. Andrea ise bu isteği kararlılıkla geri çevirir. Artık her şeyin değiştiğini, Galilei'nin öğretisinden dönerek bu çok önemli eserin bitirilebilmesine olanak sağladığını söyler. Andrea'ya göre kahramanlığa, ethik kurallara vb. ilişkin alışılagelmiş düşünceler artık değişmelidir. Önemli olan, yalnızca bilime yapılan katkıdır.

Galilei, Andrea'nın onu yeniden bilim adamlarının saygısını ka-

zanacağı noktaya götürecek bir altın köprü kurma anlamına gelen konuşmasını önce bir şey söylemeksizin dinler, ama ardından sert ve alaylı bir ifadeyle Andrea'yı, bütün bilimsel ilkelerden bayağı bir tutumla dönmekle suçlar. Bilim deneyimine sahip birinin kendisininki gibi bir olayı nasıl çözümlemesi gerektiğini yetkin biçimde göstermek amacıyla, konuşmasına "kötü düşünme biçimi"ni yargılayarak başlayıp, Andrea'ya en değerli eserin bile insanlığa ihanet sonucu ortaya çıkacak zararı gideremeyeceğini kanıtlar.

13. SAHNEDE GALİLEİ'NİN CANLANDIRILMASI[49]

Oyunun yazarının bir kilise karşıtı olduğunun bilinmesi, herhangi bir tiyatroyu oyunun temsilinde ruhban sınıfına karşıtlığı vurgulamak gibi bir eğilime götürebilir. Oysa kilise bu oyunda birincil olarak bir dünya iktidarı niteliğiyle işlenmiştir. Kilisenin kendine özgü ideolojisine, pratik iktidarın bir desteği olması açısından bakılmıştır. Dördüncü sahnedeki yaşlı kardinal, birkaç değişiklikle bir Tory'ye[50] ya da Louisiana Eyaletinden gelme bir demokrata[51] dönüştürülebilir. Galilei'nin "papalık tahtında bir bilim adamı"na[52] ilişkin yanılsaması, karşılığını zamanımızda kilise ile pek az ilintisi olan çeşitli iktidar durumlarında bulabilir. Galilei (13. Sahnede)[53] "kilisenin kucağına" geri dönmez - bilindiği gibi, aslında oradan hiç uzaklaşmamıştır. O yalnızca iktidar sahipleri ile barış yapmaya çalışır. Yozlaşmışlığı ise toplumsal tavrında dile gelir; rahatını (üstelik bilimsel çabaları bile artık rahat bir ortamın düzeyine indirgenmiştir), bir tür suç ortaklığından farksız hizmetlerde bulunarak, böylece de düşüncelerini bir fahişe gibi satarak kazanır. (Kilise büyüklerine ait alıntıları değerlendiriş biçimi de, bu doğrultuda bir sahtekârlıktan başka bir şey değildir.) Galilei'nin kendine yönelik çözümlemesi, oyuncu tarafından, asla kendine yönelik suçlamalarıyla kahramanı izleyiciye sempatik gösterme biçiminde kötüye kullanılmamalıdır. Bu çözümleme yalnızca Galilei'nin beyninin, hangi alana yönelmiş olursa olsun, henüz yıkıma uğramadığını gösterir. Andrea Sarti'nin son sözleri[54], oyun yazarının Galilei'ye ilişkin görüşünü değil, fakat yalnızca Andrea Sarti'ye ilişkin görüşünü yansıtmaktadır. Oyunun yazarı, son sözün kendisinde kalmasını istememiştir.

Galilei, 17. yüzyılın ilk yarısında feodaliteye yenik düşmüş İtalyan aydınlarının düzeyinin temsilcisidir. Hollanda ve İngiltere gibi kuzey ülkeleri, üretim güçlerini "Endüstri Devrimi"[55] diye adlandırılan süreçte geliştirmeyi sürdürmüşlerdir. Galilei, bir anlamda bu devrimin teknik yaratıcısı ve toplumsal bağlamda da hainidir.

ÖĞRETİSİNDEN DÖNMESİNİN ARDINDAN GALİLEİ[56]

Suç, onu suçlu yapmıştır. Düşüncelerinde suçunun (büyüklüğünü), dolayısıyla da kendisini beğenir. Dış dünyanın dehalarına yönelttiği utanmazca beklentiler karşısında kendini savunur. Andrea, Engizisyon'a karşı ne yapmıştır? Galilei, aklını ruhban sınıfının, boş kafalıların göremedikleri sorunlarını çözmek için harekete geçirir. Aklı bir sıradanlığın temposunda, boş bir güç gibi çalışır. Bilgiye olan susamışlığına, onu rahatsız eden bir kaşıntı gözüyle bakar. Onun gözünde bilimsel çaba bir kötülüktür, yaşamsal bir tehlikedir, ama aynı zamanda da bir tiryakiliktir. İnsanlıktan bağnazca nefret eder. Andrea'nın, kitabı görünce[57] ona ilişkin mahkûm edici tavrını düzeltmeye kalkışması, bir yozlaşmadır.

Galilei, Galilei olgusunun mantıksal-bilimsel çözümlemesini, aç kalmış, kötürüm bir kurdun önüne bir lokma atarcasına Andrea'nın önüne fırlatır. Bu hareketin ardında, insanlığın ahlaki beklentilerinin reddedilişi yatmaktadır; çünkü o insanlık, bu beklentilerin ve böyle bir ahlakın öldürücülüğünü ortadan kaldırmak için hiçbir şey yapmamaktadır.

GALİLEİ'NİN İHANETİ

Kapitalizmin yetersizliklerini görenlerin ya da en azından sezenlerin çoğu, kapitalizmin görünüşte kendilerine sunduğu kişisel özgürlükten ötürü, bu yetersizliklere katlanmaya hazırdırlar. Bu özgürlüğe inanmalarının temel nedeni, onu hemen hiç kullanmamalarıdır. Ancak Hitler'in eli sopalı iktidarı altındayken, bu özgürlüğe az çok el konulduğunu gördüler; normal zamanlarda istendiğinde dokunulabilecek, ama elbet dokunulmadan kalması daha iyi olan bir tasarruf hesabına benzetilebilecek olan bu özgürlük, Hitler'in döneminde dondurulmuştu, yani artık yanına yaklaşılamazdı, bununla birlikte yine de vardı. Onlar, Hitler'in dönemine anormal bir zaman gözüyle baktılar; onlar için bu dönemde kapitalizmin hastalıklı urlarının veya daha çok antikapitalist bir hareketin varlığı söz konusuydu. Gelgelelim bu sonuncu şıkka inanmak için, Nasyonalsosyalistlerin kapitalizm için verdikleri tanımı[59] kullanmak gerekiyordu; hastalıklı urlar kuramına gelince, kapitalizm zaten hastalıklı urlar yaratan bir sistemdi ve bu urların aydınlar tarafından engellenebilmesi ya da ortadan kaldırılabilmesi kesinlikle olanaksızdı. Durum ne olursa olsun, özgürlüğü ancak bir felaket yeniden geri getirebilirdi. Felaket gerçekleştiğinde ise, özgürlüğü o bile, evet, o bile geri getiremedi.

GALİLEİ ROLÜ ÜZERİNE[60]

Tarihte bu tipin yabancılığı, yeniliği, çarpıcılığı, kendisinin, yani Galilei'nin 1600 yılındaki çevresindeki dünyaya bir yabancı gibi bakmasıyla belirginleşmektedir. Galilei bu dünyayı inceler: Tuhaf bir dünyadır gördüğü; yaşlanmıştır ve açıklanmaya ihtiyaç duymaktadır.

Galilei, 1. Sahnede Ludovico ve Priuli'yi, 2. Sahnede senatörlerin dürbünle bakma biçimlerini (bunlardan birini nasıl satın alabilirim acaba?), 3. Sahnede Sagredo'yu (Prens, henüz dokuz yaşında bir çocuk), 4. Sahnede saray bilginlerini, 5. Sahnede keşişleri, 7. Sahnede genç keşişi, 8. Sahnede Federzoni ve Ludovico'yu, 10. Sahnede (bir an) Virginia'yı, 12. Sahnede öğrencilerini, 13. Sahnede Andrea ve Virginia'yı inceler.

GALİLEİ'NİN DUYUSAL YANI[61]

Galilei elbet bir Falstaff[62] değildir: İnançlı bir materyalist olarak fiziksel zevklerde ısrar eder. Gerçi çalışırken içki içmez; ama önemli olan, duyusal bir biçimde (çalışmasıdır). Aletlerini zarif hareketlerle kullanmaktan keyif alır. Duyusallığının büyük bir bölümü düşünsel düzlemdedir. Örneğin, her dersini "güzel bir deney"e, teatral bir gösteriye dönüştürmesi; birini gerçekle karşı karşıya getirirken sık sık takındığı kabaca tavır; ayrıca konuşmalarının çeşitli yerlerinde (1,7,13) iyi sözcükler seçer ve bunlar sanki baharatmış gibi tatlarına varır. (Bunun, belki aryalarını keyif alarak sunan, fakat oynadığı kişinin tat alışını göstermeyen oyuncunun "şarkısı" ile bir ilintisi yoktur.)

"GALİLEİ'NİN YAŞAMI" ÜZERİNE NOT[63]

Oyunun ilk metninde son sahne farklıdır. Galilei, büyük bir gizlilik içersinde *"Discorsi"*yi yazmıştır. En sevgili öğrencisi Andrea'nın kendisine yaptığı bir ziyareti fırsat bilerek, kitabın yurtdışına kaçırılmasını sağlar. Öğretisinden geri dönmesi ona önemli bir eser yaratma olanağını kazandırmıştır. Yani böylelikle, aslında akıllı davranmıştır.

Şimdi basılmış olan California metninde ise Galilei, öğrencisinin övgülerini yarıda keser ve ona, öğretisinden dönmesinin ne kadar önemli olursa olsun, eseriyle dengelenemeyecek bir ihanet olduğunu kanıtlar.

İlgilenebilecek olanlar için belirteyim ki, oyun yazarının yargısı da böyledir.

GALİLEİ, BAŞKA TÜRLÜ DAVRANABİLİR MİYDİ?[64]
(*1633*[65]: *Engizisyon, dünyaca ünlü araştırmacıyı Roma'ya çağırır.*)[66]

Bu sahnede, Galilei'nin Floransa'dan kaçmak ve kendine Yukarı İtalya kentlerinde koruma aramak konusundaki kararsızlığına ilişkin yeterince neden belirtilmektedir. Ama izleyici, buna rağmen gözünde Galilei'nin kendini dökümcü Matti'ye[67] emanet ettiğini canlandırabilir ve bununla ilintili olarak da Galilei'nin gerek karakterinde, gerekse konumunda bazı eğilimlerin izini sürebilir.

Oyuncu Laughton, Galilei'nin dökümcü ile konuşması sırasında büyük heyecan içersinde olduğunu gösterdi. Bir karar anını oynadı ki, bu yanlıştı.

(Diyalektiği bilenler, "Papa" adını taşıyan bir sonraki sahnede, Engizisyon yetkilisi, Galilei'nin öğretisinden dönmesi için zorlanması gerektiğini, çünkü İtalya'daki liman kentlerinin Galilei'nin yaptığı ve bu öğretiye dayanan gökbilim haritalarını gereksindiklerini, bu haritaların o kentlerden esirgenemeyeceğini söylediğinde, Galilei'nin olanakları konusunda daha bir aydınlanmış olacaklardır!)

Dolayısıyla burada nesnellikten yana davranmamak gerekir.*

[1.SAHNE ÜZERİNE][69]

1. Sahnede Galilei, yeni bir çağ üzerine düşünce üretir. Eski tiyatroda oyun yazarı, oyuncunun monologları gerçekçi bir tutumla sergilemesini, ona belli olaylar ya da içinde bulunulan konumu olanaklı kılan belli bir olay sunarak sağlardı. Büyük bir oyuncu bile, yeni oyun yazarının yöntemini anlayabilecek konumda değildir. Oyuncu, arkası kurulandığı sırada söylenen dört cümlenin ardından sabrını yitirir ve örneğin, pabuçların bağlanması gibi, yeni eylemler ister. Yeni düşünceler ile bilginin duyumsadığı rahatlama arasında bir ilişki kurmaz. Buna göre, Andrea artık sırtını kurulamadığında Galilei'nin düşünmeyi kesmesi gerekmektedir.

Toplum için yapılacak üretimin, toplumun bireye sağladığı rahattan bağımlı olması, oyun açısından çok önemlidir. İzleyici bunu görmediği takdirde, Galilei'nin çöküşü bütünüyle idealist bir nitelik kazanır. Toplumun kendisine rahat bir yaşam sağlamaması durumunda Galilei'den – kötü olma hakkına sahip olmamasına rağmen – topluma ihanet etmemesi nasıl beklenebilir?

---

* Nesnellikten yana olan, bir dizi varolan olgunun gerekliliğini kanıtladığında, her zaman bu olguların savunucularından birinin bakış açısını paylaşmak tehlikesiyle karşılaşır. [Lenin][68]

Bağımlılığı, oyun için olağanüstü önem taşımaktadır. İzleyici bunu görmediği takdirde, Galilei'nin düşüşü bütünüyle ideolojik nitelik kazanır. Toplum ona rahatını sağlamadığı takdirde, Galilei - "kendi başına ele alındığında, kötü kişi olmaması gerektiği halde" - o topluma neden ihanet etmesin?

Galilei, özellikle küçük Andrea'ya devrim yaratıcı ve devrimci düşünceleri konusunda ders verir. Burada ortaya bütünüyle yeni - "işgücü denen malın" kapitalist anlamda insanlığından yoksun kılınmasına[70] karşıt - bir davranış biçimi çıkmaktadır. Üretimden zevk almak ve bilginin, bilmek isteyen herkese iletilmesi. Galilei'nin bu yüzden öğrencisini aşırı zorladığı bile olur.

Ama bunun hemen ardından, ilgi duyana verdiği dersi, para ödeyebilecek durumdaki bir ilgi duymayana ders vermek için keser. Andrea'ya gösterdiği gerekçe[71], düşünülebilecek en kaba, ama Andrea'nın anlayabileceği türden bir gerekçedir.

[ÖYKÜ TASLAĞI][72]

Birinci Bölüm

1. Galilei, evine bakan kadının oğlunun, Ptolemaeus'un çok eskilere dayanan Dünya Sistemi'ni[73] incelerkenki tutukluğunu gözlemler. Bu modelde dünya, "kristal küreler"le[74] kuşatılmıştır ve çocuk, bunu bir kafes diye adlandırır.

2. Küçük Andrea, Galilei'nin sırtını kurular. Buna karşılık Galilei de onu, Güneş'in yerinde durduğunu, ama dünyanın büyük bir hareket içersinde olduğunu ileri süren Kopernikus dünya modeliyle sevindirir.

3. Hep zor koşullarda yaşayan büyük fizikçi, yetenekli ama yoksul öğrenciler yerine, aptal ama zengin öğrencilere ders vermek zorunda kalır.

4. Galilei, üniversite denetçisine bilimsel bir inceleme önerir. Denetçi ise ona, Cumhuriyetin yetkili makamlarının yalnızca ticari buluşlar için kesenin ağzını açtıklarını söyler. Oysa büyük bilginin, yeni gökbilimcilerin henüz kanıtlanmamış olan dünya modeline ilişkin yeni kanıtlar bulabilmek için boş zamana ihtiyacı vardır.

5. Galilei, Hollanda'da yapılmış[76] ve rahatça satılabilen bir oyuncağı, bir dürbünü haber almıştır. İcra memuruna, üniversite yetkililerinin bir ticari buluş için kendisine parasal vaatlerde bulunduklarını söyleyerek adamı oyalar[77].

İkinci Bölüm

1. Büyük Venedik Cephaneliğinde[78] Galilei, meclis üyelerine ticari açıdan değerlendirmeleri için yeni bir aleti, dürbünü sunar. Gerçekdışı beyanda bulunarak, bunun kendi buluşu olduğunu söyler.

2. Venedik meclisinin dürbünü ticari ve askeri açıdan önemi nedeniyle takdir ettiği bir tören sırasında Galilei, arkadaşı olan bir bilim adamına yeni aleti bir başka amaçla kullandığını söyler ve gökbilim alanındaki yeni buluşlarını açıklar.

Üçüncü Bölüm

1. Venedik limanının yetkilileri, Hollanda'dan gelen bir ticaret gemisinin sandıklar dolusu dürbün boşalttığını saptarlar.

2. Üniversite denetçisi, bilim adamına yetkili makamların kendisinin ahlakından şikayetçi olduklarını bildirmek için önemli bir yıldız gözlemini yarıda keser. Galilei mazeret olarak bilimsel çalışmaları için para gereksindiğini ileri sürer.

3. Galilei, Jüpiter gezegeninin dört uydusunun[79] o zamana kadar bilinmeyen yörüngelerinden, dünya görüşü bağlamında devrim sayılabilecek sonuçlar çıkarır. Dostu olan bir bilim adamı, yeni doğrular bulanların çoğunlukla takibata uğradıkları gerekçesiyle bu buluştan yakınır.

4. Galilei, kanıtın gücüne olan kesin inancını açıklar.

5. Galilei, dükalık matematikçisi olmak için başvurduğu Floransa Sarayı'nda kızına rahat bir yaşam vaat eder. Dostları, Venedik Cumhuriyetinden ayrılıp, bilimin dinbilimden sonra geldiği ve ruhban sınıfının etkisi altındaki bir saraya gitmemesi için Galilei'yi uyarırlar.

NEHER'LE "GALİLEİ'NİN YAŞAMI" ÜZERİNE İKİ KONUŞMA[80]
(3 ve 5 Ekim 1955)

İtalyan usulü, rahatça monte edilmiş ve kolayca monte edilebildiği görülebilen sahne. Taştan, ağır, masif hiçbir şey yok.

İç mekânlar yok.

Renkler, kostümlerden yansıyacak. Yani hareket.

Sahne, Galilei'nin ortamını onun çağının tanıklıkları doğrultusunda gösterir. (Leonardo'nun teknik çizimleri[81], Romulus ve Remus'la birlikte dişi kurt, Venedik Cephaneliğine[82] ait bir savaş gemisi vb.)

Projeksiyon kullanılmayacak, çünkü o zaman sahne bütünüyle aydınlatılamaz.

Güzelce asılmış, dev fotoğraflar kullanılabilir.

Taş zemin.

GALİLEİ - BUSCH İÇİN[83]

Birinci sahnede dahi Galilei[84] - bir an önce çalışmaya başlamak istese bile - hiçbir aceleciliği yansıtmamalı.

Yürüyüşünde, bakmasında ya da düşünmekte aceleci davrandığı takdirde, (bu) onun adına bir talihsizlik olur ve her şeyi açıklar, ama yanlış açıklar.

O, düşünülebilecek en (özenli) denetleyicidir; ama yine (o), [öğretisinden dönerken; ve zaten bütün oyunda söz konusu olan da budur] baştan savma yanıt verir. Doğruyu en büyük çabayla ve coşkuyla arar, ve yine (o), doğruya ihanet eder.

Konuştuğunda, öğrettiğinde, yalnızca kendini açıkladığında, bu hiçbir zaman onun (bildiği), daha önce düşünülmüşü yinelediği anlamına gelmez; o, önce düşünceyi teşvik eder veya düşünüleni, en azından onu yinelediğinde denetler.

("Yeni Çağ" üzerine[85] söyleve ve Andrea ile birlikte yapılan deneylere ilişkindir.)

"GALİLEİ"[86]

Burjuvazi, bilimi bilim adamının bilincinde ayrıksı konuma getirir, onu özerk bir ada gibi tanıtır; bunu yapmaktaki amacı, bilimi uygulamada (kendi) politikasıyla, (kendi) ekonomisiyle, (kendi) ideolojisiyle kaynaştırabilmektir. Araştırmacının hedefi "arı" araştırmadır, ama araştırmanın ürünü o kadar arı değildir. $E=mc^2$[87] formülü, sonrasız düşünülmüştür ve hiçbir şeye bağlı değildir. Böylece bağlantıyı başkaları gerçekleştirebilirler: Hiroşima kentinin[88] ömrü ansızın çok kısalmıştır. Bilim adamları ise, makinelerin sorumsuzluğuna sığınırlar.

[BİLİM ve İKTİDAR][89]

Bilimin yararlı buluşları bencil kişilerce büyük bir sevinçle karşılanır; ancak otoriteler, bilimin yeni şeyler ortaya koyabilmek için gereksindiği yeni düşüncelere keyifsiz bakarlar. Çünkü bu düşüncelerde, bir kez halkın arasına sızdılar mı, varlık gerekçeleri eski düşünceleri izlemek olan iktidarlarla da uğraşmak gibi bir eğilim vardır. *Word is passed down.*[90]

"GALİLEİ" İÇİN ÖNSÖZ [2][91]

Doğaya emir verebilmek için ona boyun eğmek gerektiği[92] yolundaki cümlesini boşuna söylememiş olan Francis Bacon'ı, yani deneysel doğabilimlerinin babasını[93] hatırlayalım. Çağdaşları onun doğasına boyun eğerek ona rüşvet verdiler; böylece başyargıç olan Bacon'a o kadar çok emir verebildiler ki, sonunda parlamento onu hapse atmak zorunda kaldı[94]. Püriten Macaulay, onaylamadığı politikacı Bacon'ı, hayranlık duyduğu[95] bilim adamı Bacon'dan ayrı tutmuştu. Naziler döneminde[96] çalışan Alman doktorları için bizim de böyle yapmamız mı gerekir?

Savaş, başka şeylerin yanısıra bilimleri de teşvik eder. Ne fırsat ama! Savaş, yalnız hırsızlar yaratmakla kalmaz[97], buluş yapanlar da yaratır. (Yüksektekilere ait olan) yüksek sorumluluk duygusu, (aşağıdakilere ait olan) aşağı sorumluluk duygusunun yerine geçer. İtaatkârlık, keyfiliği doğurur. Yolsuzluktan yana her şey yolundadır. Sarı humma ile savaşan doktorlar[98], kendileri üzerinde deney yapmak zorunda kalmışlardı; faşist doktorlara ise malzemeleri verildi. Ama adalet, orada da işe karıştı: Faşist doktorlar yalnızca "suçluları", yani farklı düşünenleri dondurabiliyorlardı. "Hayvansal" sıcaklık aracılığıyla buzu eritme deneyleri için ise doktorlara fahişeler, başka deyişle bekâret emrine karşı gelmiş olan kadınlar veriliyordu. Daha önce günaha hizmet etmiş olan bu kadınlar, bundan böyle bilimin hizmetinde çalışacaklardı. Ayrıca, sıcak suyun kadın bedeninden daha canlandırıcı olduğu, küçük bir yer tutmasına karşın vatan için daha çok şey yapabildiği de anlaşılmıştı. (Savaşta ethik'i asla unutmamamız gerekir.) Nereye bakılsa ortalık ilerlemeden geçilmiyor. Yüzyılın başlarında halkın alt kesimlerinden gelen politikacılar, hapishaneleri üniversiteleri saymaya zorlanmışlardı. Şimdi ise üniversiteler, gardiyanlar (ve doktorlar) için hapishanelere dönüştü. Hiç kuşkusuz devlet, ethik sınırlar içersinde kalabilecek konumda olmasaydı bile, "bilimsel bakış açısından" denemelerin itiraz edilecek bir yanı bulunmayacaktı. Yine de burjuva dünyası, öfke duymakta biraz olsun haklı. Yalnızca derece farkları söz konusu olsa bile, derece derecedir. Roma'da, General Mackensen ve General Mälzer rehineleri kurşuna dizdirme suçundan yargılanırlarken[100], savcılıktaki İngiliz temsilci Colonel Halse, kurbanlar olayın geçtiği yerden toplandığı, idamların sayısı fazla olmadığı ve olaylardan sorumlu asıl kişileri bulma girişiminde bulunulduğu takdirde, "rehine öldürmenin" savaşta yasadışı olmadığını belirtmişti. Ancak Alman generalleri adam öldürmekte biraz ileri gitmişlerdi. Öldürülen her Alman askerine karşılık on İtalyan'ı (yani Hitler'in emrettiği gibi yirmi İtal-

yan'ı değil) rehin almışlardı ve her şey biraz çabuk, yaklaşık 24 saat içersinde olup bitmişti. İtalyan polisi yanlışlıkla birkaç İtalyan'ı fazladan teslim etmişti; Almanlar da İtalyanlara biraz fazla güvenerek bunları yanlışlıkla vurmuşlardı. Gelgelelim bu ülkede de hapishaneler rehine aramak için yağmalandı, davalarını bekleyen hükümlüler ya da şüpheliler alınıp yerleri Yahudilerle dolduruldu. Demek ki belli bir insanlığın kendini yalnızca sayısal yanılgıda göstermesi söz konusu değildi. Yine de burada sınırlar aşıldı ve bu sınır aşmanın hesabı soruldu.

Öte yandan burjuvazinin en paçavralaştığı böyle bir zamanda bile, paçavraların bir zamanlar temiz giysilerin dikildiği kumaştan olduğu gösterilebilir.

Böylece, bilimadamları sonunda gereksindiklerine kavuşmaktalar: Devletin olanakları, büyük boyutlu planlama, endüstriye komuta edebilmek; bilimadamlarının altın çağı[101], böylece gelmiş oluyor. Ve büyük üretimleri, yıkım araçlarının üretimiyle başlıyor, planlamaları düşünülebilecek en büyük anarşiye götürüyor, çünkü devletleri devletlere karşı silahlandırıyorlar. Halkın dünyaya yabancı profesörlere duyduğu nefret şimdi, bilim adamının dünyayı bunca tehdit ettiği bir zamanda çıplak bir korkuya dönüşüyor. Ve bilim adamı mutlak bir uzman kimliğiyle kendini halktan tümüyle ayırdığı anda, kendini dehşetle yine halktan biri olarak görüyor, çünkü tehdit ona da yöneliyor; kendi yaşamı için korkması gerekiyor ve o, ne kadar korkmak zorunda olduğunu herkesten iyi biliyor. Pek az duyduğumuzu söyleyemeyeceğimiz protestoları, yalnızca durdurulması, dondurulması, yanlış yönlere çevrilmesi öngörülen bilimine yapılan saldırılardan değil, fakat dünyanın onun bildikleri yüzünden tehdit edilmesinden ve kendisine yönelen tehditten de kaynaklanıyor.

"GALİLEİ" İÇİN ÖNSÖZ [3][102]

Çok kısa süre Almanlar, değerlendirilebilecek bilgilere dönüştürülmesi çok zor olan deneyimlerden birini yaşadılar. Devletin yönetimi bilgisiz bir insanın eline geçmişti; bu insan, "eğitilmemiş" ve zorba politikacılardan oluşma bir çeteyle birlikte dev bir savaş çıkarıp ülkeyi bütünüyle yıkıma sürükledi. Felaketten kısa süre önce ve yine felaketten sonra belli bir süre suç, bu insanlara yüklendi. Onlar, aydınları neredeyse bütünüyle seferber etmeyi başarmışlardı, başka deyişle, bütün uzmanlık alanlarına eğitilmiş kimseleri yerleştirmişlerdi; şurada ya da burada budalaca hareket etmiş olmaları yüzünden felaketin bütün sorumluluğunu bu budalalığa yükleyebilmek söz konusu değildir. Politik ve askeri strateji bile öyle hemencecik

yanlış diye nitelendirilemez; ordunun ve sivil halkın cesaretinden ise kuşku duyulamaz. Sonunda galip gelen, bir dizi önceden kestirilebilmesi güç olay nedeniyle işe karışan düşmanın insan ve teknik üstünlüğü oldu.

"GALİLEİ" İÇİN ÖNSÖZ [4][103]

Hitler'den arındırılmış Almanya'da, egemen olan sefaletin çeşitli tanımları arasında manevi sefalete ilişkin tanımlama da vardı. "İhtiyaçları olan şey, bekledikleri şey bir mesaj", dendi. "Daha önce bir mesaj almadılar mı?" diye sordum. "Bak şu sefalete, ortada yönetim yok," dendi. "Yeterince yönetilmediler mi?" diye sorup sefaleti gösterdim. "Ama bir umuda ihtiyaçları var," dendi. "Karınları bütün bu umutlara doymadı mı?" dedim. "Duyduğuma göre, Führer'lerinden kurtulabilecekleri umuduyla, ya da Führer'lerinin dünyayı yağmalasınlar diye ayaklarının dibine koyacağı umuduyla yeterince yaşamışlar."

"GALİLEİ" İÇİN ÖNSÖZ [5][104]

İnsanın bilgisiz en güç yaşayabileceği zaman, bilgiyi sağlamanın en zor olduğu zamandır. İnsana bilgisiz de olunabilir gibi gözükmesi, sefaletin en derin noktasıdır. Artık hiçbir şey hesaplanıp kestirilemez, ölçütler de yanıp gitmiştir, yakındaki hedefler uzaktakileri örter; böyle bir durumda iş, artık şansa kalmış demektir.

DEMİRİN FİYATI NEDİR

NOTLAR[105]

Bu kısa oyun, komedi üslubunda[106] oynanmalı. Demir tüccarının başında bir peruka bulunmalı ve bu perukanın saçları gerektiğinde dikilebilmeli; ayakkabılar ve purolar çok büyük olmalı. Dekor çerçevesi olarak en iyisi, kuzeyli devlet adamlarından alıntılar kullanılmalı.

Brecht'in Yazıları, Notları'na ait

DİPNOTLAR

GALİLEİ

1938/39: *"Galileo/Dünya Dönüyor", Reji Üzerine, Galilei'nin Yaşamı" Üzerine Notlar [1], "Galilei" İçin Önsöz [1] , "Galilei'nin Yaşamı" Bir Tragedya Değildir, Kilisenin Tasviri* (1938/39 Danimarka metni üzerindeki çalışma sırasında).

1944-47: *"Fizikçi Galilei'nin Yaşamı"na Not , "Galilei'nin Yaşamı" Üzerine Notlar [2], Notlar / Yeni Bir Çağın Çıplak Görüntüsü, Bilgin, "Galileo"nun 6. Sahnesi Üzerine Notlar, "Galilei", 13, 13. Sahnede Galilei'nin Canlandırılması, Öğretisinden Dönmesinin Ardından Galilei, Galilei'nin İhaneti (Galileo* başlıklı ve 1947 tarihli Amerika metninin hazırlanması sırasında).

1948: *Bir Rolün Oluşturulması. Laughton'ın Galilei'si* adlı model kitabının hazırlanması [karş. cilt 25].

1948 dolayları: *Galilei Rolü Üzerine, Galilei'nin Duyusal Yanı.*

1952: *"Galilei'nin Yaşamı" Üzerine Not* (Oyunun ABD'de basılması için).

1954-56: *Galilei, Başka Türlü Davranabilir miydi?, 1. Sahne Üzerine, Öykü Taslağı, Neher'le "Galilei'nin Yaşamı" Üzerine İki Konuşma, Galilei - Busch İçin, "Galilei", Bilim ve İktidar, "Galilei" İçin Önsöz [2], "Galilei" İçin Önsöz [3], "Galilei" İçin Önsöz [4], "Galilei" İçin Önsöz [5]* (1955/56 Berlin metni üzerindeki çalışma sırasında).

1. (233,4) *"Galileo / Dünya Dönüyor"*] Metin: Daktilo metni (başlık elyazısıyla eklenmiş); Elisabeth-Hauptmann Arşivi, Berlin. Yazım: 1938. Basım: Bu kitaptaki metin.

Erken tarihli öykü taslağı. Oyunun ilk yazımında (1938) *Dünya Dönüyor* başlığı kullanılmıştır.

2. (233,6f) *Yukarı İtalya'daki kent cumhuriyetlerinden*] Galilei, 1592'den 1610 yılına kadar Venedik Kent Cumhuriyetine ait olan Padua'daki üniversitede matematik profesörü olarak çalışmıştı.

3. (233,7) *Engizisyon güçsüzdür*] Engizisyon, Katolik kilisesinin, 13. yüzyıldan beri yalnızca papanın emrinde olan ve ceza verme yetkisiyle dinin korunmasını gözeten mahkemesidir. Roma'daki Engizisyon, İtalya prensliklerinde hudutsuz iktidar sahibiyken, Venedik'te Cumhuriyetin gözetimindeydi.

4. (233,10f) *Medici'lerin*] O dönemde başkenti Floransa olan

Toskana'da iktidarda olan aile.

5. (233,32f) *Papanın... kendisi de bir araştırmacıdır*] Kardinal Carlo Maffeo Barberini (1632'den itibaren Papa VIII. Urban), kilise nezdinde tanınmış bir bilim adamıydı, aynı zamanda da şairdi. 1611'den beri şahsen tanıdığı Galilei'yi bir bilim adamı olarak çok takdir ederdi.

6. (234,12f) *Öğretmenleri zaaf göstermiştir*] Matta İnciline atıf: "Ruh güçlüdür, ama beden zayıftır." 26,41.

7. (234,20) *Reji Üzerine*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1938.

8. (234,22) *Venüs'ün evreleri*] 1610 yılında Galilei, Venüs'ün - tıpkı Ay gibi - yeryüzüne bir büyüyerek, bir küçülerek gözüktüğünü gözlemledi. Böylece güneşmerkezli dünya sistemine ilişkin bir kanıt daha getirilmiş oldu.

9. (234,23f) *Ptolemaeus Sistemi*] Yermerkezli (gök cisimlerinin dünyanın çevresinde döndüğünü varsayan) dünya sistemi; 2. yüzyılda Mısırlı Gökbilimci Claudius Ptolemaeus tarafından betimlenmiştir.

10. (234, 24) *Kopernikus Sistemi*] Güneşmerkezli (bütün uyduların Güneş'in çevresinde döndüğünü varsayan) dünya sistemi; Nikolaus Kopernikus tarafından kurulmuş, sistematik olarak açıklanmış ve kuramsal-matematiksel düzlemde kanıtlanmıştır.

11. (234,35) *"Galilei'nin Yaşamı" Üzerine Notlar (1)*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiş ve eklemeler yapılmıştır). Yazım: 1938 dolayları.

12. (235,9f) *"Bizimle yeni bir çağ başlıyor"*] Birinci Dünya Savaşı sırasında bestelenen ve genç işçiler tarafından da söylenen *Yanyana Yürüdüğümüzde* (Wann wir schreiten Seit an Seit) adlı şarkıdan alıntı (Metin: Hermann Claudius; Müzik: Michael Englert).

13. (235,13) *Badanacı*] Hitler'in ilkel düzeydeki ressamlığına atıf (Hitler, yetenek eksikliği gerekçesiyle iki kez Viyana Sanat Akademisi'nce geri çevrilmişti). Ayrıca sözcük, çelişkilerin ve yozlaşmaların üstünün örtülmesi anlamında da kullanılmıştır. Brecht, bu sözcüğü Hitler'i belirtmek için çeşitli eserlerinde kullanmıştır.

14. (236,10-12) *hiçbir fil... evcilleşmiş bir filden*] Karş. *Sezuan'ın İyi İnsanı*'ndaki *Sekizinci Filin Şarkısı* ve *Savaşın Alfabesi*'nde (*Kriegsfibel*, cilt 12) *Bir kardeşçift...* (Nr. 55).

15. (236,18) *"Galilei" İçin Önsöz (1)*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla tamamlanmıştır). Yazım: 1938 dolayları.

Bu metinde Brecht, daha önce *"Galilei'nin Yaşamı" Üzerine Notlar* (1)'de (Karş. DN. 11) açıklamış olduğu düşünceleri yeniden ele alır. Brecht, 1947 ve 1956 yıllarında da *Galilei'nin Yaşamı*'na ait bir önsöz için metinler kaleme alır (Karş. DN. 58).

Doğuş Eğitim Vakfı
Özel Sayı

16. (236,33f) *...yiyecek ekmek... yiyecek taşlar*] Karş. Matta İncili 7,9.

17. (236,38) *giderek artan barbarlığın*] Karş. Brecht'in Kültürün Korunması İçin I. Uluslararası Yazarlar Kongresi'nde verdiği *Barbarlığa Karşı Savaş İçin Zorunlu Bir Saptama* (Eine notwendige Feststellung zum Kampf gegen die Barbari) başlıklı söylev (cilt 22).

18. (237,10) *1000 yıl sürme umudunda*] Kutsal Kitap'taki bin yıllık imparatorluğa (Yuanna, 20,7) atıf. Faşist propaganda, bu kavramı Nazi rejiminin sözde ebedi varlığını nitelendirmek için kullanır. Hitler, "yüzyıllar boyunca Almanların geleceğine damgasını vuracak" olan "Alman Devrimi"nden söz eder (Bad Reichenhall'da, 1 Temmuz 1933 tarihinde düzenlenen SS ve SA liderleri toplantısında yapılan konuşma). Nürnberg'de, 4 Eylül 1934 tarihinde toplanan parti kongresinde ise Hitler, şunları söylemiştir: "Alman yaşama biçimi, gelecek bin yıl için kesinlikle belirlenmiştir." "Gelecek bin yılda artık Almanya'da devrim olmayacaktır."

19. (237,12) *Atlantis*] Atlantik'teki (Cebelütarık Boğazı'nın, Antikçağ'ın inancına göre bilinen dünyanın ötesinde bulunan) söylence ürünü kıta; Platon'a göre bu kıta denize batmıştır.

20. (237,23) *"Galilei'nin Yaşamı" Bir Tragedya Değildir*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1939.

Bu metin ile *Kilisenin Tasviri* başlıklı metin (238,1), aynı daktilo sayfasındadır. Metnin üzerinde, çizilmiş olan *Not* (Anmerkung) başlığı bulunmaktadır.

21. (237,32) *kurulmadı*] Bu sözcükten sonra, üstü çizilmiş olan şu cümle gelmektedir: "Aslında oyun sanatının ağırlık noktası, büyük fizikçinin ahlaki sarsıntısını yalnızca bir tökezleme olarak sergilemekte toplanmalıdır."

22. (238,1) *Kilisenin Tasviri*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1939.

Karş. DN. 20.

23. (238,8-9) Bu satırların hizasında, sayfa kenarında, yedinci sahneyle bağıntılı olarak *önem taşıyanın... olmadığını* "Balo sahnesi" yazılıdır. Onun ardından temel metinde şu cümlelerin üstü silinmiştir:

"Galilei'nin işkence görüp görmediği de oyunda ele alınmamıştır. Hatta Vatikan'daki tutanaklar doğrultusunda, 'Papanın Gailei'nin işkence tehdidiyle, sanki gerçekten işkence görecekmişçesine sorgulanmasını emrettiği' de oyunda yer almamıştır. Bu nokta önemli de değildir."

"Oyunun temşili, Galilei'nin gökbilimsel buluşlarından bazılarının gösterilmesiyle muhtemelen önemli ölçüde kazanmış olacaktır. Üçüncü sahnede, dönüşüm sırasında, Ay ile gözlemde bulunan Sag-

redo'nun tanımladığı görüngü ve uydularıyla birlikte Jüpiter sergilenebilir."

24. (238,18) *Bilim o zamanlar dinbilimin bir dalı olduğundan*] Ortaçağda dinbilim, "yüksek" bilimler arasındaydı; öteki bilimler, örneğin doğabilimleri ondan türetilmişti.

25. (238,28) *Papalık Kollegiumu*] Katolik kilisesinin Roma'daki eğitim ve araştırma kurumu olan Collegium Romanum: Cizvitlerin yönetiminde olan bu kurum, bilime ilişkin bütün konularda Papanın danışmanlığını yapan en yüksek makamdı.

26. (238,28f) *Christoph Clavius*] Bu Cizvit rahibi, Collegium Romanum'un Galilei'nin gözlemlerine ilişkin araştırmalarını yönetmiştir.

27. (239,5) *Emil Wohlwill*] Emil Wohlwill'in Galilei üzerine kaleme aldığı *Galilei ve Kopernikus Öğretisi Uğruna Verdiği Kavga* (Galilei und sein Kampf für die copernicanische Lehre) (cilt 1: Hamburg-Leipzig 1909; cilt 2: Leipzig 1926) başlıklı biyografi, oyunun yazılışı sırasında Brecht'in temel kaynaklarından birisi olmuştur.

28. (239,11) *Sekizinci Urban*] Karş. DN. 5.

29. (239,28) *"Fizikçi Galilei'nin Yaşamı"na Not*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1944 sonu / 1945 başı.

Metin, Charles Laughton'la ortak çalışmanın başlangıcında yazılmıştır; o dönemde Brecht, oyun için zaman zaman bu başlığı kullanıyordu.

30. (239,30) *o karanlıklar içindeki son aylarında*] 29 Eylül 1938 tarihinde Arthur Neville Chamberlain, Eduard Daladier, Benito Mussolini ve Hitler tarafından imzalanan Münih Antlaşması'na göre, Çekoslovakya'nın sınır bölgeleri Almanya'ya veriliyordu. Bu dönemde Almanya'daki Yahudiler daha çok baskı görmeye başladılar (9/10 Kasım 1938 tarihindeki "Kristal Gecesi").

31. (240,2) *Sosyalizmin klasik yazarlarının*] Belirtilmek istenenler, Karl Marx, Friedrich Engels ve Vladimir İlyiç Lenin'dir.

32. (240,6) *"Galilei'nin Yaşamı" Üzerine Notlar (2)*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1945 (tarih kesin değildir).

33. (240,9f) *fizikçiler haklı olsalardı*] Brecht'in fizikçilerle yaptığı çeşitli tartışmalara atıf: Daha 1938 yılında Galilei'nin öğretisinden dönmesinin nasıl değerlendirilmesi gerektiği sorusu, Danimarkalı fizikçi Niels Bohr'un asistanlarından Christian Möller ile yapılan konuşmalarda büyük rol oynamıştı. 1941 yılında Brecht, Almanya'dan ayrılmış olan fizikçi Hans Reichenbach ile oyun üzerine görüşmelerde bulundu (karş. *Günce*, 26 Ekim 1941), İngilizce metin üzerindeki çalışmaların geçici olarak tamamlanmasının ardından, oyun hem

küçük bir çevrede (karş. *Günce*, 1 Aralık 1945), hem de Kaliforniya'daki bir fizik enstitüsünün üyeleri önünde okunarak tartışmaya açıldı.

34. (240,36) *atom bombası*] Hiroşima'ya (6 Ağustos 1945) ve Nagazaki'ye (9 Ağustos 1945) atılan bombalar; Brecht, bir ay sonra şu notu düşer: "Atom bombası, toplum ile bilim arasındaki ilişkileri gerçek anlamda bir ölüm kalım sorununa dönüştürdü." (*Günce*, 20 Eylül 1945). Ayrıca karş. 241.

35. (241,1f) *Notlar. Yeni Bir Çağın Çıplak Görüntüsü*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1947.

Metin, *"Galilei'nin Yaşamı"nın Amerika Metnine Önsöz* olarak hazırlanmıştır; ancak bu başlık Brecht tarafından çizilmiş ve yeni başlık el yazısıyla eklenmiştir.

36. (241,6) *Ptolemaeus'un Dünya Sistemi*] Karş. DN. 9.

37. (241,6) *Niels Bohr'un asistanları*] Karş. DN. 33.

38. (241,14) *Hiroşima'da perdelerini ilk kez açtı*] Karş. DN. 34.

39. (241,25f) *Galilei efsanesi*] Söylentiye göre Galilei, Engizisyon mahkemesinin önünde öğretisinden geri döndükten sonra: *"Eppur si muove!"* (Ama dünya yine de dönüyor!) demiştir. Galilei'nin Engizisyona direndiği yolundaki efsanenin temelini bu söylenti oluşturmaktadır.

40. (241,31) *"Bilgin"*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1947 ve 1955.

Metin, ilki 1947'de, Laughton'la ortak çalışma sırasında (241,33-242,13: "şu propagandayı yaptı:"), ikincisi de oyunun Berliner Ensemble'da sahnelenmesi sırasında olmak üzere muhtemelen iki evrede oluşmuştur. Brecht, ilk paragrafı *Bir Rolün Oluşturulması. Laughton'ın Galilei'si*'nde işlemiştir (karş. cilt 25).

41. (241,35) *"Nürnberg Hunisi"*] Kavramın geçmişi, Nürnbergli Meclis Üyesi Georg Philipp Harsdörffer'e ve şu başlıklı kitabına kadar uzanmaktadır: *Poetischer Trichter. Die teutsche Dicht- und Reimkunst, ohne Behuf der lateinischen Sprache, in VI Stunden einzugießen* (1647-1653).

42. (242,11-13) *işçi hareketi... şu propagandayı yaptı*] (Sayfanın sonundaki) cümle, temel metinde bir sonraki sayfada yinelenmektedir.

43. (242,14) *Walter Benjamin'in söylemiş olduğu gibi*] Walter Benjamin, *Epik Tiyatro Nedir?*'de (Was ist episches Theater?), Brecht'in *Galilei'nin Yaşamı*'na değinir (bak. *Maß und Wert, Heft* 2, Zürih 1939, s. 831-837). Brecht'in iddiasıyla sözel bir bağlantı saptanamamıştır. Büyük bir olasılıkla Brecht, Danimarka'da *Galilei'nin Yaşamı* üzerinde çalıştığı sırada kendisini ziyaret eden Benjamin ile yaptığı bir ko-

nuşmaya atıfta bulunmaktadır.

44. (242,29) *"Galilelo"nun 6. Sahnesi Üzerine Notlar*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1947. Basım: Bu kitaptaki metin.

Brecht, metni Beverly Hills'daki provalar sırasında yazmıştır.

45. (243,1) *bu cümlenin*] Büyük bir olasılıkla Galilei'nin şu cümlesine atıftır: *"In his blindness man ist not only liable to misread the sky but also the Bible."* ("Fakat, beyler, insan sonuçta yalnızca yıldızların hareketlerini değil, Kutsal Kitap'ı da yanlış anlayabilir!" - 1955/56 metninin 7. Sahnesi.)

46. (243,3) *Standard Oil*] John D. Rockefeller, 1870 yılında Standard Oil Company'yi kurdu ve yüzyılın sonuna kadar bu şirketi Amerikanın en büyük petrol tröstü haline getirdi.

47. (243,8) *"Galilei"*,13] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1947.

Brecht bu metinde, Amerika metninin bütünüyle yeniden tasarımlanan 13. Sahnesini anlatır.

Temel metinde Galilei'nin ve Andrea'nın yalnızca başharfleri kullanılmıştır.

48. (243,32) *"Discorsi"*] Galilei'nin eseri: *Discorsi e dimonstrazioni matematiche intorno a due nuove scienze attenenti alla mecanica ed i movimenti locali*, 1638.

49. (244,32) *13. Sahnede Galilei'nin Canlandırılması*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla tamamlanmıştır). Yazım: 1947.

50. (245,2) *Tory*] İngiltere'de, Muhafazakar Parti yandaşları için kullanılan sözcük.

51. (245,3) *Louisiana Eyaletinden gelme bir demokrat*] Demokratlar, Amerika Birleşik Devletleri'nde geleneksel olarak muhafazakâr bir partidir. Louisiana, demokratların açıkça muhafazakâr bir politika yürüttükleri Güney devletlerini simgelemektedir.

52. (245,4) *"Papalık tahtında bir bilim adamı"*] Belirtilmek istenen, Papa VIII. Urban'dır, karş. DN. 5.

53. (244,32) *13. sahne*] Karş. DN. 47.

54. (245,19) *son sözleri*] Andrea'nın 1947 metninin 13. sahnesindeki [1955/56 metninin 14. Sahnesindeki] sözleri: *"With reference to your evaluation of the author in question, I do not know the answer. But I cannot think that your savage analysis is the last word."* ("Sözünü ettiğiniz yazara ilişkin değerlendirmenize verecek bir yanıt bulamıyorum. Ama öldürücü çözümlemenizin bu konudaki son söz olacağına da inanmıyorum.")

55. (245,27) *"endüstri devrimi"*] El işçiliğinin yerini alan makinelerin geliştirilmesiyle birlikte el işçiliğinden kapitalist fabrika sistemine geçiş süreci. Bu süreç İngiltere'de, bir dizi önemli buluş ve buhar makinesi sayesinde 18. yüzyıl sonlarına doğru başlamıştır.

56. (245,31) *Öğretisinden Dönmesinin Ardından Galilei*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1947.

Temel metinde "Galilei" için ilk harf olan "G" kullanılmıştır.

57. (246,4) *kitabı görünce*] Karş. DN. 47.

58. (246,13) *Galilei'nin İhaneti*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1947.

Başlıktan sonra "VW" şeklinde bir kısaltma vardır. Brecht böylece muhtemelen metnin bir Önsöz (Vorwort) için bir ön çalışma olduğunu belirtmek istemiştir (karş. DN. 15).

59. (246,27-29) *kapitalizm için verdikleri tanımı*] 1939 tarihli *Meyers Lexikon*'da (Leipzig, cilt 6, s. 825) şöyle denmektedir: "Nasyonalsosyalizme göre kapitalizm, tek tek girişimlere yatırılan sermayenin rantının (bütün) yararların odak noktasını oluşturduğu bir ekonomi ve toplum düzenidir."

60. (247,1) *Galilei Rolü Üzerine*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1948 dolayları.

Sahnelerin sıralanışı, Amerika metniyle ilgilidir.

61. (247,17) *Galilei'nin Duyusal Yanı*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1948 dolayları.

62. (247,19) *Falstaff*] Shakespeare'in *The History of King Henry the Fourth* (1598, Kral IV. Henry) ve *The Merry Wives of Windsor* (1599; Windsor'un Şen Kadınları) adlı oyunlarında ortaya çıkan şişman, büyük konuşmaya meraklı, yoz bir soylu olan Sir John Falstaff.

63. (247,34) *"Galilei'nin Yaşamı" Üzerine Not*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1952 (tarih kesin değildir).

Brecht, metni büyük bir olasılıkla Amerika metninin *(From the Modern Repertoire)* adlı dizide [cilt 2, yayına hazırlayan: Eric Bentley, University of Denver Press 1952] basılması için kaleme almış, ancak metin bu diziye alınmamıştır.

64. (248,11) *Galilei, Başka Türlü Davranabilir miydi?*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1954 dolayları.

Oyuncu Charles Laughton'a ait olan pasaj temel metne yapıştırılmıştır.

65. (248,12) *1633*] Temel metinde: "1631".

66. (248,12f) *1633: Engizisyon... Roma'ya Çağırır.*] 1938/39 metninin 10., 1955/56 metninin 11. Sahnesi.

67. (248,18) *Dökümcü Matti*] Brecht, Matti'nin *Puntilla Ağa ile Uşağı Matti*'deki tiple karıştırılmasını önlemek için, *Versuche*, sayı 14'deki (1955) basımdan itibaren dökümcü Matti'nin adını Vanni olarak değiştirmiştir.

68. (248,37-39) *nesnellikten... (Lenin)*] W. I. Lenin'in *Der ökonomische İnhalt der Volkstümlerrichtung und die Kritik an ihr in dem Buch von Herrn Struve* (1894/95) (Halkçılığın Ekonomik İçeriği ve Bunun

Bay Struve'nin Kitabına Dayanılarak Eleştirisi); yeni çeviri: W. I. Lenin, *Werke*, Band 1, Berlin/DDR 1961, s. 415.

69. (249,1) *1. Sahne Üzerine*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1955 dolayları.

Metnin aidiyetini belirtmek için "(Galilei)" notu konmuştur.

70. (249,24f) *"işgücü denen malın"... insanlığından yoksun kılınması*] Karş. Karl Marx, *Das Kapital*, Marx/Engels, *Werke*, Band 23, Berlin/DDR 1963, s. 181-191.

71. (249,31) *Andrea'ya gösterdiği gerekçe*] Karş. 1955/56 metni, 1. sahne: "...bir şey ödemiyorsun."

72. (249,35) *Öykü Taslağı*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1955 dolayları.

Bu taslak muhtemelen Berliner Ensemble'daki sahneleme hazırlıkları sırasında oluşturulmuştur.

73. (249,39) *Ptolemaeus'un Dünya Sistemi*] Karş. DN. 9.

74. (250,1f) *"kristal küreler"*] İ.Ö. 4. yüzyılda Aristoteles tarafından oluşturulan kâseler kuramına atıf. Buna göre gök cisimleri, kristal kâselere bağlıydı; taşıyıcı konumundaki bu kâseler, yıldızları dünya çevresindeki yuvarlak yörüngelerde dolaştırırlardı.

75. (250,4f) *Kopernikus Dünya Modeli*] Karş. DN. 10.

76. (250,17) *Hollanda'da yapılan*] İlk dürbün, 1608 yılında Hollandalı mercekçi Hans Lippershey tarafından yapıldı. Galilei, bir yıl sonra bu buluşu haber aldı. Galilei tarafından yapılan ve Galilei'nin önce kendi buluşu diye tanıttığı alet, yirmi kat büyütebiliyordu ve ilk kez gökbilim gözlemleri için de kullanılabiliyordu.

77. (250,20) *oyalar.*] Bunun arkasından, üstü çizilmiş olan şu cümle gelmektedir: "O, şimdi bir oyuncağın tasarımını yapmaktadır."

78. (250,23) *Venedik Cephaneliği*] Venedik'teki büyük cephanelik, 13. yüzyıldan beri Avrupa'nın önde gelen teknik üretim merkezlerinden biri olarak tanınıyordu. Cephaneliğin atölyeleri ile tersanesi, Galilei zamanında burjuva ekonomisinin geliştiği yerlerdi ve uygulamaya yönelik bilimsel-teknik düşünceyi desteklemekteydi.

79. (251,2f) *Jüpiter gezegeninin dört uydusunun*] Galilei, 1610 yılında dürbünüyle Jüpiter'in (üçünü 7 Ocak, dördüncüyü de 13 Ocak 1610 tarihlerinde olmak üzere) dört uydusunu keşfetti. Bunların varlıklarının kanıtlanması ve Jüpiter çevresindeki hareketleri, Aristoteles'in Jüpiter'in bir kristal kâseye bağlı olduğu yolundaki savını olanaksız kılıyordu.

80. (251,16f) *Neher'le "Galilei'nin Yaşamı" Üzerine İki Konuşma (3 ve 5 Ekim 55)*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1955 Ekimi. Basım: Bu kitaptaki metin.

Berliner Ensemble'daki temsilin (1957) dekorları, Caspar Neher'in planlarına göre yapıldı.

81. (251,25) *Leonardo'nun teknik çizimleri*] Leonardo da Vinci'den sanatsal çizimlerin yanı sıra çok sayıda teknik çizim de kalmıştır.

82. (251,26) *Venedik Cephaneliği*] Karş. DN. 78.

83. (251,34) *Galilei - Busch İçin*] Metin: Elyazısı. Yazım: 1956. Basım: Bu kitaptaki metin.

Notlar, Brecht'in 1955 Aralık'ından 1956 Mart'ına kadar yönettiği oyunun provaları sırasında yazılmıştır (Galilei'yi Ernst Busch oynamaktadır).

84. (251,36) *Galilei*] Temel metinde: "G."

85. (252,9) *Yeniçağ üzerine*] Karş. Sahne 1.

86. (252,12) *"Galilei"*] Metin: Daktilo metni (el yazısıyla düzeltilmiştir). Yazım: 1956 (tarih kesin değildir).

87. (252,18) $E = mc^2$] Enerji eşittir kitle çarpı ışığın hızının karesi (enerji-kitle-eşdeğerlilik). Albert Einstein'ın 1915 yılında Genel Rölativite Kuramı'nı oluşturduğu denklem (Einstein Denklemi). Bu denklem, atomun parçalanmasının kuramsal temelidir.

88. (252,20) *Hiroşima kenti*] Karş. DN. 34.

89. (252,25) *Bilim ve İktidar*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1956 (tarih kesin değildir).

90. (252,34) *Word is passed down*] İngilizce. Anlamı: Söz indi.

91. (253,1) *"Galilei" İçin Önsöz(2)*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1956 (tarih kesin değildir).

Metin büyük bir olasılıkla 1955/56 yıllarına aittir; içerik açısından (Roma'daki generaller davası, karş. DN. 100.), burada daha 1947/48 yıllarında yazılmış bir metnin söz konusu olması, olanaksız değildir. (Karş. DN.15.)

92. (253,5) *Doğaya emir verebilmek için ona boyun eğmek gerekir*] Francis Bacon şöyle der: "Çünkü insan doğaya, ancak ona boyun eğdiği takdirde emir verebilir." (*Franz Baco's Neues Organon*, übersetzt, erläutert und mit einer Lebensbeschreibung des Verfassers versehen von J.H.v. Kirchmann, Berlin 1870, s. 179.) Ayrıca başlık olarak karş. *Kleines Organon für das Theater* (Tiyatro İçin Küçük Organon).

93. (253,3f) *deneysel doğabilimlerinin babası*] Bacon'ı "İngiliz materyalizminin ve bütün modern deneysel bilimin gerçek atası" sayan Friedrich Engels'i ve Karl Marx'ı temel alan söylem (Friedrich Engels/Karl Marx, *Die heilige Familie oder Kritik der kritischen Kritik. Gegen Bruno Bauer und Konsorten*, 1844, Marx/Engels, *Werke*, Band 2, Berlin/DDR 1970,s. 135; *Kutsal Aile ya da Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi. Bruno Bauer'e ve Onun Gibilere Karşı*).

94. (253,8f) *parlamento onu hapsetmek zorunda kaldı*] Francis Ba-

con, 3 Mayıs 1621 tarihinde, rüşvet alma suçundan yüksek bir para cezasına ve hapse mahkûm edildi. Görevlerini, parlamentodaki yerini ve saraya gelme hakkını yitirdi. Bacon, yalnızca iki gün hapiste kaldı. Karş. Brecht'in *Das Experiment* (Deney) adlı öyküsü (cilt 18).

95. (253,9-11) *Macaulay... hayranlık duyduğu*] Brecht, burada liberal İngiliz politikacısı ve tarihçisi Thomas Babington Baron Macaulay of Rothley'e ve onun (Bacon) başlıklı makalesine (1837) atıfta bulunmaktadır. Bu makalede şöyle denmektedir: "Bacon'ın kişiliğinde - burada hukukçu ve devlet adamı Bacon'dan değil, filozof Bacon'dan söz ediyoruz - kendine özgü bir cesaret ve gerçekçilik karışımı vardı." (*Macaulay's kleine geschichtlichen und biografischen Schriften*, nach der 6. Original-Ausgabe übersetzt von Friedrich Bülau, Band 2,Leipzig 1850,s. 163.)

96. (253,11f) *Naziler döneminde çalışan Alman doktorları*] Brecht burada, bazı Alman doktorlarının 1933-1945 yılları arasında toplama kamplarında ve kliniklerde insanlar üzerinde deneyler yaptıkları gerçeğine atıfta bulunmaktadır. 1946/47 yıllarındaki Nürnberg Doktorlar Davası'nda bu sorumlular, savaş suçluları olarak mahkûm edildiler.

97. (253,14) *yalnız hırsızlar yaratmakla kalmaz*] Özdeyişe dönüşmüş olan "fırsat hırsızlar yaratır" sözü Bacon'a kadar uzanmaktadır.

98. (253,17f) *sarı humma ile savaşan doktorlar*] Sarı hummaya yol açan mikrop, 1881 yılında İngiliz doktoru David W. Finlay tarafından bulunmuştu. Karş. *Die Fliege*'nin (Sinek) film öyküsü (cilt 19).

99. (253,21f) *buzu eritme deneyleri*] Bu deneyler Dachau Toplama Kampı'nda, faşist hava kuvvetlerinin isteği üzerine ve özellikle Sovyet savaş tutsakları üzerinde yapıldı. Kadın denekler, Ravensbrück Toplama Kampı'ndan getiriliyordu. Deneyler en çok SS üyesi Dr. Rascher tarafından hazırlanıp gerçekleştiriliyordu.

100. (253,38f) *Roma'da... yargılanırken*] General Eberhard von Mackensen, 1944'de faşist Alman silahlı kuvvetlerinin 14. Ordusunun, General Kurt Mälzer de Roma'nın komutanıydılar. İki general de 6 Mayıs 1947 tarihinde ,Venedik'te bir İngiliz askeri mahkemesi tarafından, özellikle 1944 Mart'ında Roma yakınlarındaki Ardeati Mağaralarında gerçekleştirilen katliamdan sorumlu bulunarak mahkûm edildiler.

101. (254,25) *altın çağ*] Hesiodos, insanların hastalıklardan, yaşlılıktan uzak, çalışmak ve acı çekmek zorunda kalmaksızın yaşamış oldukları Kronos devrini "altın çağ" die nitelendirmiştir. (Eserler ve Günler), dize 109-120).

102. (255,1) *"Galilei" İçin Önsöz (3)*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1956 (tarih kesin değildir).

103. (255,23) *"Galilei" İçin Önsöz (4)*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1956 (tarih kesin değildir).

Daktilo metnine, aidiyeti belirtmek için "Gal. Vorw." (Almanca'da "Galilei için önsöz"ün kısaltması) notu konmuştur.

104. (256,1) *"Galilei" İçin Önsöz (5)*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1956 (tarih kesin değildir).

Daktilo metnine, aidiyeti belirtmek için "Gal. Vorw." notu konmuştur.

DEMİRİN FİYATI NEDİR

105. (257,4) *NOTLAR*] Metin: Daktilo metni. Yazım: 1939 Yazı.

Metin büyük bir olasılıkla oyunun - 14 Ağustos 1939 tarihinde Stockholm yakınlarındaki Tollare'de bir yüksek okulda, İsveç Amatör Tiyatrolar Birliği'nin amatör yönetmenler için düzenlediği bir kurs çerçevesinde gerçekleşen - ilk gösterinin provaları sırasında yazılmıştır. Oyunun yönetmenliğini Ruth Berlau yapmıştı. Brecht bazı provalara katılmıştı.

Ruth Berlau, şunları hatırlamaktadır: "Brecht'in müdaheleleriyle bizim ajitprop oyunumuz daha çok *knockabout* üslubunda neşeli bir şey olup çıktı. Brecht, oyunda son bir numara olarak demir tüccarını oynayacak kişinin saçlarının bir palyaçonunki gibi dimdik oluvermesini istiyordu. Bir peruka ile bunu yapmayı gerçekten de başardık." (*Brechts Lai-Tu. Erinnerungen und Notate von Ruth Berlau* / Brecht'in Lai-Tu'su. Ruth Berlau'nun Anıları ve Notlar; yayına hazırlayan: Hans Bunge, Darmstadt/Neuwied 1985, s. 118 vd.)

106. (257,6) *(Knockabout) komedi üslubu*] Metinde geçen bu İngilizce sözcük, "itiştirmek" anlamına gelmektedir. Burada çok gürültülü, palyaçoların da katıldığı bir oyun anlamında kullanılmıştır.

ALMAN - SUHRKAMP YAYINEVİ'NİN NOTU

Bertolt Brecht'in eserlerinin açıklamalı Büyük Berlin ve Frankfurt Basımı, Berlin ve Weimar'daki Aufbau Yayınevi ile, Frankfurt a.M. Main'daki Suhrkamp Yayınevi'nin ortak yayınlarıdır; basım, her iki yayınevinde eşzamanlı yayınlanmaktadır. Basım, Brecht yaşarken yayınlanan metinler ile, DDR (Alman Demokratik Cumhuriyeti) Sanatlar Akademisi Bertolt Brecht Arşivi'nde bulunan belgeleri temel almıştır.

Türlere göre gruplaştırmalar içersinde eserler, yazılış tarihlerine göre düzenlenmiştir. Oyunlarda ve romanlarda ise fragmanlar ayrıca ele alınmıştır; şiirlerde ve düzyazılarda toplu metinler ile tek tek metinler arasında ayrım yapılmıştır; yazılarda, oyunlara ve tiyatro modellerine ait metinler ayrı bir ciltte toplanmıştır.

Bu basım ilke olarak özgün ilkbaskıları ya da – yazarın ölümünden sonra yayınlanan eserlerde – yazardan kalan belgeler arasında bulunan metinleri temel almıştır. Tarihsel-eleştirel bir basımın tüm normlarına bağlı kalma kaygısı güdülmeksizin, varyasyonlar ve çeşitli metinlerin basımı aracılığıyla bir eserin oluşumunun başlıca aşamaları yansıtılmıştır. Bunlar, her defasında ilk tarihli metne ek olarak verilmiştir.

Bütün metinler, basılı metinlerle ve yazarın ölümünden sonra belgeleri arasında bulunan metinlerle karşılaştırılmıştır. Ortografi, yazım biçimleri korunarak güncelleştirilmiştir. Noktalama işaretleri de, Brecht'in bazı karakteristik özelliklerinin korunması koşuluyla günümüze uydurulmuştur. Basımı yayına hazırlayanların – örneğin başlıklara – yaptıkları bütün ekler köşeli ayraçlar içersine alınmıştır.

Açıklamalarda temel metin kaynakları, oluşum öyküleri, metinlerin tarihçesi ve Brecht'in ölümüne kadarki yankılar yer almaktadır. Satır açıklamaları, belli konuların açıklanmasıyla sınırlı tutulmuştur. Adı geçen kişilere ait genel veriler, açıklamalı genel indekste bulunmaktadır.

Bu cildin danışmanlığı, Bärbel Schrader (DDR Bilimler Akademisi) tarafından, *Galileo* metni ise Günther Klotz (DDR Bilimler Akademisi) tarafından yapılmıştır.

MitosBOYUT YAYINEVİ'NİN NOTU

Almanya'daki Suhrkamp Yayınevi ile yaptığımız yayın sözleşmesi doğrultusunda, Bertolt Brecht'in bütün oyunları, 9 ciltlik Almanya baskısı olan *"Yorumlu Büyük Berlin-Frankfurt Basımı"*ndan (Grosse kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe) 13 cilt olarak dilimize çevrilmiştir.

Oyun metinlerinin yanısıra, Almanca basımda oyunlara ilişkin olarak verilen bütün ekler-açıklamalar da Türkçe basımda yer almaktadır. Oyunların yorum ve sahnelemeleri bakımından büyük önem taşıyan bu ek ve açıklamaların, oyunlarla birlikte bir bütün olarak düşünülmesinin, gerek oyunları sahneleyecekler, gerek okuyucular açısından çok yararlı olacağına inanıyoruz.

Türkçe basıma, aynı yayınevine ait Brecht'in tüm düzyazılarını biraraya getiren *Yazılar* (Schriften) adlı ciltlerden, Brecht'in tiyatro üzerine yazılarını içeren 4. ciltteki yazıları da eklenmiştir. Böylece yayınladığımız dizide, Brecht'in oyunları üzerinde tam bir bütünlük sağlanmış olmaktadır.

Yayın sözleşmesi gereğince, Almanca basımdaki oyun sıralamaları Türkçe basımda da aynen korunmuştur. Çeviriler tamamlandıkça, cilt sırası gözetilmeden ciltler yayımlanacağından, çıkacak ciltlerin numaralarının birbirini izlememesi okurları şaşırtmamalıdır.

Ayrıca, yayın sözleşmesine göre, Türkçe oyun çevirilerinin, Suhrkamp Yayınevi'nin yukarda adı geçen son baskılarına uygun yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, eski Brecht çevirileri kullanılmamış, oyunların çevirileri yeniden yapılmıştır. Ancak, 1995 Kasım'ında kaybettiğimiz Aziz Çalışlar'ın yayınevimize ve Türk tiyatrosuna yaptığı hizmetlere gönül borcu olarak, onun *Mahagonny* ile *Jeanne D'Arc Davası* çevirileri yeniden yapılmamış, bu çevirilerin yeni Almanca basımlara uygunluğunu sağlamak üzere, çeviriler Yılmaz Onay tarafından gözden geçirilmiştir. Böylece, oyunların hem yeni basımlara uygunluğu, hem de bu toplu çevirilerle dil, yorum ve terminoloji birlikteliği sağlanmıştır.

Bu eserlerin yayın dönemi içine (1997-99), Brecht'in "100. Doğum Yıldönümü" rastlamaktadır (1998). Yayınımızı, onun saygın kişiliğine ve Türk tiyatrosuna bir armağan olarak sunuyoruz.

Yayınımızın gerek kuram, gerekse uygulama bağlamında Türk tiyatrosever ve tiyatrocularına yararlı olması en içten dileğimizdir.

MitosBOYUT Yayınları
T. Yılmaz Öğüt, Yayın Yönetmeni

ÇEVİRMENİN NOTU

Brecht'in *Galilei'nin Yaşamı* adlı eseri, alışılagelmiş anlamda bir tarihi oyun değildir. Yazar, bu oyunla birincil olarak Galilei'nin ve çağının elden geldiğince aslına sadık bir panoramasını yansıtmayı amaçlamamıştır.

Brecht, tarihteki Galilei'yi yalnızca çıkış noktası alarak, "bilimsel çağ" diye adlandırdığı 20. yüzyıl açısından çok önemli gördüğü bir sorunu, *bilim adamının sorumluluğu* sorununu irdeler. Bunu yaparken, oyunda gündeme getirdiği bazı temel sorular, şunlardır: Bilimin amacı nedir? Kendini buluş yeteneğinin çekiciliğine kaptıran bilim adamı ile ethik arasında nasıl bir ilişki vardır? Salt bilimin geleceğini kurtarmak adına erdemden uzaklaşmak, onaylanabilecek bir davranış mıdır? Bilim adamı, yalnızca buluş yapmakla mı yetinmelidir, yoksa buluşlarının başkalarınca hangi amaçlarla değerlendirileceğini düşünmek de onun bilim adamı kimliğiyle üstlendiği sorumluluğun bir parçası mıdır?

Brecht'in bu oyunu yazdığı zaman diliminin, atom bombası ile örtüştüğü göz önünde tutulursa, yazarın bilim adamının sorumluluğu üzerine neden böylesine ayrıntılı eğildiği de kendiliğinden anlaşılır.

Galilei'nin Yaşamı, izleyici ve okur açısından *güç* bir oyundur. Bu güçlük, yazarın yukarda anılan sorulara kesin yanıtlar getirmek yerine, onları olabildiğince açık ve seçik bir biçimde izleyiciye ve okura sunmakla yetinmesinden kaynaklanmaktadır.

Okur ve izleyici, sonuçta kendini bu sorularla başbaşa kalmak ve yanıtları kendi aramak gibi bir yazgıdan kurtulamayacaktır.

Ahmet Cemal

BERTOLT BRECHT / BÜTÜN OYUNLARI

Cilt 1

Kutsal Kitap/Baal (1919)/Baal (1922)/Baal'in Yaşam Öyküsü/ Gecede Trampet Sesleri/Düğün/Dilenci veya Ölü Köpekler/ Şeytan Kovma/Lux Tenebris'te/Balık Avı/Ova

Cilt 2

Çalılık/Kentlerin Çalılığında/İngiliz Kralı İkinci Edward'ın Yaşamı/Adam Adamdır (1926)/Adam Adamdır (1938)

Cilt 3

Üç Kuruşluk Opera/Mahagonny/Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü/Lindberglerin Uçuşu/Anlaşma Üzerine Badener Öğreti Oyunu/Evet Diyen/Evet Diyen Hayır Diyen/Önlem (1930) / Önlem (1931)

Cilt 4

Mezbahaların Kutsal Johanna'sı/Kuraldışı ve Kural/ Ana (1933) / Ana (1938)

Cilt 5

Sivri Kafalılar Yuvarlak Kafalılar / Yuvarlak Kafalılar Sivri Kafalılar

Cilt 6

Küçükburjuvanın Yedi Ölümcül Günahı / Horatier ve Kuriater / Carrar Ananın Silahları / III. Reich'ın Korku ve Sefaleti.

Cilt 7

Galilei'nin Yaşamı (1938/39)/ Gelileo (Amerika Metni)/ Galilei'nin Yaşamı (1955/56) / Dansen/ Demirin Fiyatı Nedir.

Cilt 8

Cesaret Ana ve Çocukları / Lukullus'un Sorgulanması (1940)/ Lukullus'un Sorgulanması (1951)/Lukullus'un Mahkûmiyeti/ Sezuan'ın İyi İnsanı.

Cilt 9

Puntila Ağa ve Uşağı Matti / Arturo Ui'nin Yükselişi/ Simone Machard'ın Düşleri.

Cilt 10

Schweyk / Malfi Düşesi.

Cilt 11

Kafkas Tebeşir Dairesi / Sofokles'in Antigone'si.

Cilt 12

Komün Günleri /J. M. R. Denz'in Saray Danışmanı /Gerhart Hauptmann'ın Kunduz Kürkü ve Kırmızı Horozu.

Cilt 13

Coriolanus/Anna Segers-Rouen'li Jeanne D'Arc'ın Davası (1431)/Turandot veya Çamaşırcıların Kongresi/Molière'in Don Juan'ı/Ziller ve Davullar.